

मा. मराठी ग्रंथ संग्रहालय, ठाणे. खंड
(जिल्हा वाचनालय)

मासिकाचे नांव — शान्ति १२
२५६ — १२

मासिक क्रमांक — वन — १८५१

अंक — २४

(महिने) १ ते १२

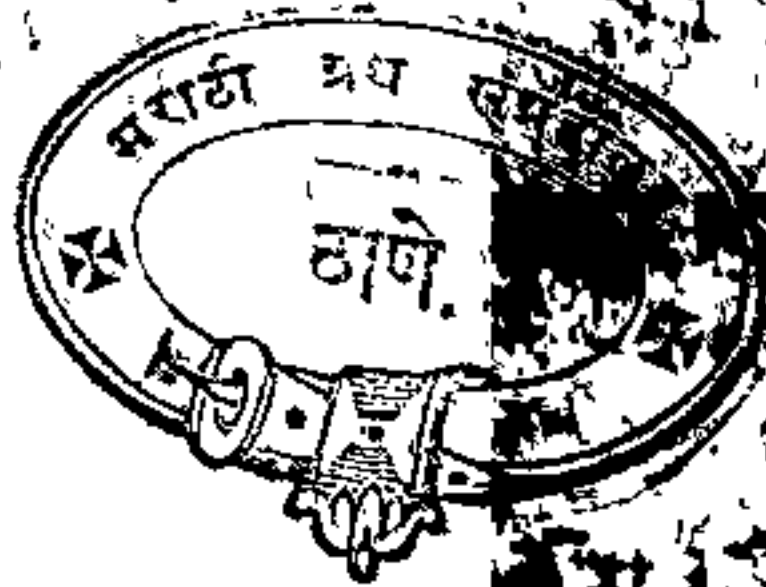
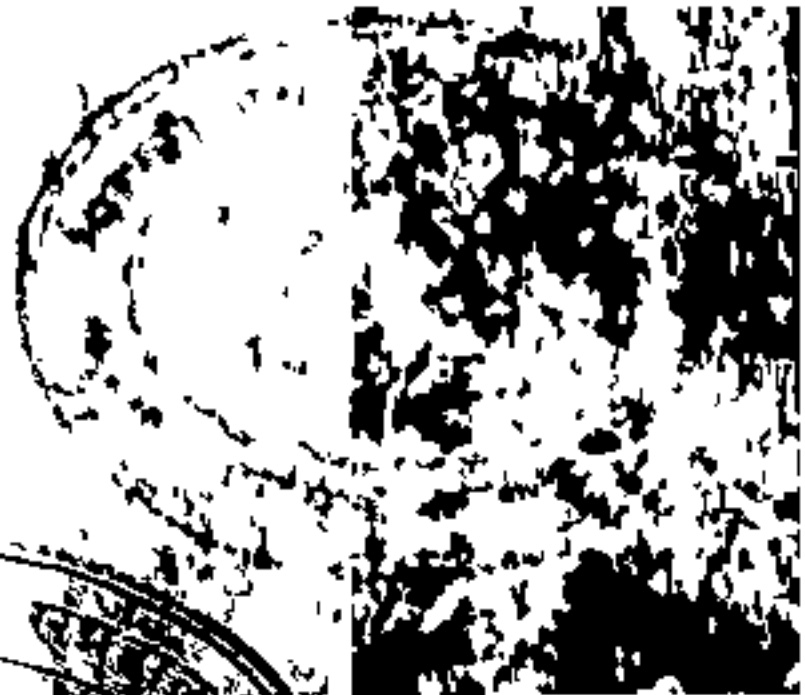
मराठी ग्रंथसंग्रहालय

ठाणे

मराठी ग्रंथसंग्रहालय ठाणे

सं.मा.१०११-

१०/१०/११

ज्ञानोदय.

पुस्तक दाहर्वे.

THE DNYANODAYA
VOLUME X.

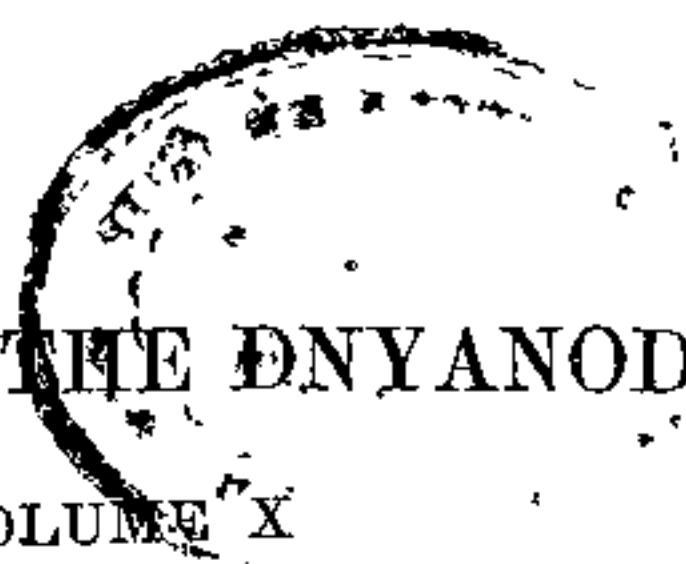

Published by the American Missionaries at Bombay and Ahmednuggur.

BOMBAY.
AMERICAN MISSION PRESS
T. GRAHAM, PRINTER

1851.

११११११११

CONTENTS OF THE DNYANODAYA.

VOLUME X

	Page		Page
Abhangs	348,380	Brahmans, their Condition	107,162 136
Act for prevention of Gambling	239	British India Association	372
Act securing Liberty of Conscience 157,160,203		Buddhiwardhak Granth	251
Addiscombe	45	Burden of Sin, (poetry)	380
Ahmednuggur, Female Education in	314	Cæsars, Lives of	279
American Foreign Missions	182	Calcutta. 130,163,189,190,231,286,372,387	
Anecdotes 15,53,61,105,107,108,146		" Tract and Book Society	154
" The Father taught by his child	15	California	130
" King of Sweden and Swedish Gul	53	Candy, Major	39,40,69,78
" German Christians and Hindus	61	Caste, Hindu	130,164,183,190
" Ganá or the fruits of thieving	105	" in Government schools	309,313,347
" To forgive better than to strike	107	Census of Bombay	25,261
" Rendering good for evil	108	Ceylon, population of	106
" The faithful female Servant	146	Child's Picture Book, Gujaráthí	133
Appointments	196,275,292	Cholera, rules for treatment of	103
Arbitration and Law	274	China	243
Astrologers	79	Chaitanya, the Bengal Religious Reformer	167
Babáji Diván, Death of	6	Charity, judicious and foolish	290
Bairagi, a Modern	274	Clarkson, Rev Wm	26
Bairagi, the late Peshwa	55	Cocoonut day	244
Baroda Affairs	372	Coles, Mission among	364
Beggars, giving to	110	Commander in Chief	16
Beasts, Book of	341	Conscience to be obeyed.	147
Beggars, rich	292	Corbold, Rev A	26
Bengal Army	305	Correspondents, to 16,32,80,96,112,148,180,228	
Benares, Pilgrimage to	315,334	Cost and effect of Intoxicating drinks in India 375	
Bethune, Hon'ble, Death of	275	Cotton, Indian and American.	77
Bible Stones, Old Testament	341	Comparison between Hinduism and Romanism 233	
Bishop of Bombay	357	Conversations on Chemistry, English and Gujarathí	176
Bissell, Rev Lemuel'	261	Conversions at Calcutta	189,231
Bhang, effects of	107	Convert's wife restored	203,266
Boarding school, Messrs Peyton and Narayan 148		" Child restored	157
Board of Education 14,123,309,326,347,360		Cultivators, ignorant and educated	276,303
" of Conservancy	372	Crystal Palace	207,227,244,267
Bombay Guardian	81	Dádobá Pandurang's Maráthi Grammar	262,281,294
" Church Missionary Society	98	Dakhan Vernacular Society	345
" and Calcutta, Commerce of	286	Dakshiná Fund	73,94
" Riots	325,356,357,373,389	" Prize Essays and Translations	374 387
" Census of	25,260	Death of Mrs Schreiber	96
" Mortality returns	48,85,129,189	" of Mrs Wood	126
" Native Almanac	5,32,373	" of Babáji Dewan	(
" Railway	178	" of Hon'ble Mr Bethue	275
" Religious Mendicants	145	" of Rev T. Jerrom	181
" Tract and Book Society	85 100		
Brahmans and Drunkenness	227		

CONTENTS

	Page		Page
Decline of Hinduism .. .	358,381	Hindu Marriages .. .	179
Design proves a Designer .. .	208	„ Shrāddha Ceremonies .. .	288
Deva Nagari Alphabet romanized .. .	5	„ Foolish Charities .. .	290
Dharma Sabha, Hindu .. .	358	„ Impostors .. .	306,340
Dishonest dealers punished .. .	243	Hinduism and Romanism compared .. .	237
Disturbances in Bombay .. .	325,356,357	„ decline of .. .	358,381
Dīwāh Festival .. .	340	Hindus, their condition .. .	47,49,74,91,201,305,349
Dnyānodaya .. .	1,26,87	Hindu domestic reform .. .	173
„ Payments to .. .	32,64,112,308,340,388	„ Females .. .	106
Donations to Dnyānodaya .. .	64	„ Observatories .. .	273
Dnyānprasarak Sabhā .. .	288	„ Dharma Sabha .. .	358
Dog's Image worshipped .. .	61	HISTORY, France .. .	17
Dorabjee Hormusjee .. .	223	„ Gauls and other Barbarians .. .	81,120
Easy Lessons in reading .. .	252	„ Origin of the French, &c .. .	149
Education in India .. .	171,309,326,360	„ Clovis and Pepin .. .	193
Efforts to modify the rules of caste .. .	190	„ Reign of Charlemagne .. .	214
Elphinstone Institution .. .	32,65,122,230	„ The Crusades .. .	250
England, Debt of .. .	64	„ The Feudal system .. .	277
„ Population of .. .	77,243	„ Chivalry or Knight-Errantry .. .	323,349
English Grammar and Idiomatic Sentences .. .	70	„ King Philip and Bontlace .. .	382
Europe, Geography of .. .	240	Holi Festival .. .	65,78
„ Map of .. .	272	Hot Springs in the Konkan .. .	164
European Intelligence .. .	13,92,104,130,188,269,315,339,356,371	Husband and Wife, rights of .. .	165,203,217,266
Evil doers warned .. .	223	Ice made by steam .. .	268
Faith, book on .. .	133	Idiomatic Sentences .. .	70
Faithful Female Servant .. .	146	Idolatry, origin of .. .	367
Father taught by his Child .. .	15	Important Legal Decision .. .	157,203
Female Education .. .	36,85,97,108,147,217,251,273,308,314,372,387	Impostor, religious .. .	306,308
Figures of speech, Marathi .. .	316	India, History of .. .	343
First Book for Children, Gujarathi .. .	133	„ its present state .. .	95,178,377
Foreign Missions American .. .	182	„ Jugglers .. .	7,29,33,163
Forgiveness .. .	107	India and Ceylon, results of Missions .. .	265
Franjee Cawasjee .. .	227,294	Indus, Steam Navigation .. .	347
France and Spain, Geography of .. .	271	Infidelized Natives .. .	98
Free Church Institution .. .	122	Iniquity, rewards of .. .	108
Gamblers .. .	14	Intemperance in Western India .. .	14,288,291,305,307,339,375,337
Gambling, law against .. .	239	Intoxicating Drinks, Poetry .. .	268,287
Ganges cannot cleanse from sin .. .	113	„ cost and effects of .. .	375
Ganā, or consequences of thieving .. .	105	Irish Presbyterian Mission .. .	293
General Assembly's Institution .. .	36	Jains, their Sacred books, &c .. .	36,65,198
German Christians and the Hindus .. .	61	Jagannāth, account of .. .	56,75,82,279
German Mission .. .	97,253,309	„ Government connection dissolved .. .	181
Glasgow, Rev Jas .. .	122	Jamsetjee Obstetric Institution .. .	13
Grant Medical College .. .	134,339	Jerron, Rev Thos, death of .. .	184
Glory of Jesus Christ .. .	18,150,224,247,299,350,381	Jesus Christ, glory of .. .	18,150,224,247,299,350,381
Gluttony effects of .. .	211	Kaffir War .. .	109
Governor General .. .	191	Kalpa Sutra by Rev D. Stevenson .. .	36,65
Government connection with Jagannāth .. .	181	Karachi .. .	145
Great Exhibition, the .. .	207,227,244,267	Khandoba and his Worshipers .. .	14
Guardian, the Bombay .. .	84	Khojas, the .. .	106
Gujarat Vernacular Society .. .	346	King of Sweden and Swedish Girl .. .	53
Gulistan of Sadi translated .. .	72	Kolapur, account of .. .	197
Hayleybury College .. .	46	Languages, number of .. .	227
Harkness, J Esq Principal .. .	165	Larkins, J P Esq .. .	182
Hart, Capt S V W .. .	178	Law of Marriage .. .	165,203,217,266
Hindi Publications .. .	276	Liberty of Conscience in India .. .	157,160,203,266
Hindu Superstition .. .	28	Liquor seller's Invitation 'Poetry .. .	287
„ Marriage of Monks and Dolls .. .	7,29,33	Liquor shops and Drunkards .. .	291
„ Mantras .. .	61	Lodiana Mission .. .	216
„ Dog's Image worshipped .. .	93	London Missionary Society's Institution, Calcutta .. .	163
„ A Grass-eating Barāgi .. .	106	Lord's Prayer in Poetry .. .	106

CONTENTS

	Page		Page
Lutchmee Ummal	203,266	Pleasing Instruction	280
Madras Tract and Book Society	215	Scripture Stories	325
Madras University	313	Gangádhār Shástri's Maráthi Grammar	331
Maharaj Goolab Sing	505	Book of Beasts	341
Mahí Kantha Mission	293	Bible Stories, Barth's, Maráthi	341
Mantras	7,29,33	Life of Mohammad	342
Map of Europe	272	Natural Phenomena	342
Marriage, Law of	165,203,217,266	History of India	343
Marathi Grammar by Dádobá Pándurung	262	Obstetric Institution	13
	281, 294	Old Testament Selections	229
„ „ by Gangadhur Shastra Phadkay	331	„ „ Bible Stories	341
„ Sirdars, death of	260	Opium among the Natives	307
„ Poetry 19,56,106,113,147,150,224,247,	268,287,299,348,350,380,384	Oriental Bank	163,228
Marathi Translations	40,63,78	Origin of Idolatry	767
Marriage of Monks and Dolls	28	Orthodox and Educated Hindus	91,95
Medical College	134,339	Pandharpur, Pilgrimage to	125, 136,244
Merit destroying river	192,212	Panjab Missions	130
Mission among the Coles	364	Payments to Dnyanodaya	32,64,112,308,340,388
Missionaries, arrival of	26,154,261,308	Pensioners' and Widows Fund	291
„ departure of	120	Paramhaus Mandali	305
Missions in Panjab	132	Pilgrimage, the true, (Abhang)	348
„ in India and Ceylon	365	„ to Benares	315,331
Mohammad, Life of	342	„ to Pandharpur	125 136
Muzapore Mission	154,357	Poetry, Marathi 93,56,106,113,147,150,224,	249,268,287,299,348,350,380,384
Molesworth, J T Esq	84,122	Polygamy	15
Money Institution,	14	Poona College, new	171,177,190
Monsoon Frogs	191	Poona Sanskrit College	78
Moreshwar Shástri	15	Post Office Commission	356
Musalman and Pársi disturbances	324,356,357	Prabhakar Newspaper	39,40,67,78,145
Musalman at Delhi	372	Prabodchandrodaya, the	221
Nagpanchami	243	Preachers, Native	373
Native Almanac	5,32,373	Prize Essay on Female Education	85
„ Festivals and Intemperance	288	Railway Travelling	213
„ Periodical Press	2,26	„ in Europe and America	144,243
„ General Library	141	„ in Egypt	307
„ Youth then religious condition	87	Rain	15
„ „ and old Orthodox Hindus	91 95	Reforms, Desire for	319
„ Preachers	373	Religions, various	229
Natural Phenomena	342	Religion of the Shiks	109
Naráyan Rámchandra and parental rights	157	Religious Inquiry in India	201
Nesbit, Rev Robert.	154	„ Mendicants	145
Newspapers in different countries	211	Rendering good for evil	108
Nizam the	50,228,274,389	Results of Missions in India	365
NEW BOOKS		Revenues of India	178
„ Gulistan in Marathi	72	Rights of converts	157,160,203
„ First Book for Children Gujaráthi	130	„ of Husband and Wife	165,203,217,266
„ On Faith, Marathi	130	„ of Parents and Children	157,282
„ Child's Picture Book, Gujarathi	130	Riots in Bombay	325,356,357,373 389
„ Student's Miscellany	155	Romanizing of the Deva Nagari Alphabet	5
„ Hindu Domestic Reform	173	Romanism and Hinduism compared	273
„ Conversations on Chemistry	176	Sangali Affairs	260
„ Easy Primer	197	Sátara, Account of	11,145
„ Second Letter to a Parsi	197	„ Family of late Raja	212
„ Figures of Speech	316	Sati a case of	4 212
„ Various systems of Religion	229	Schools for the poor	14
„ Old Testament Selections	229	Schreiber, Mrs Death of	96
„ The Lambs Fed	230	Self improvement Societies	260
„ Buddhivardhak Granth	251	Siam, Account of 130,194,209,242,269,304,337	353 368
„ Easy Lessons in reading	252	Siam, present king of	242
„ Dádobá Pándurung's Marathi Grammar	262	Shenvis	93
	91,26 ,294	Shiks, their Religion	109
„ Lives of the Cæsars	279		

CONTENTS

	Page		Page
Shrāddha ceremonies	288	Washington, George	64
Shrāwan, full Moon of	244	Wealth acquired by Begging	292
Sirdar Bahadur Ismael Beg	54	Wife of a Convert restored	203,217,266
Sorcery	7,29,33,147	Willoughby, Hon J P	144
Spirit of religious Inquiry in India	20	Willoughby Prize	217,324
Spontaneous combustion.	189	Wood, Mrs death of	261
State and prospects of India	95,377	Yugs, and Eternity of the Veds	255
Student's Miscellany	155	Yardley, Sir W, Charge of	375
Students' Literary and Scientific Society	36,85		
Suspended Animation	275	ILLUSTRATIONS	
Ten Commandments in Metre	56,147	Picture of Jaganāth	60
Tide power for manufacturing purposes	144	Steam Engine and cars	213
Townsend, E H Esq	14	Bullock Gādī	213,303
Uncovenanted Service family pension fund	69	Train of cars crossing a bridge	211
Vaccination, benefits of	180,292	Sick man left to die by the Ganges	214
Various Systems of religion	229	Globe &c	240
Vedas, publication of	102	Map of Europe	272
„ Eternity of	225	Ploughing	277
Vernacular Press	2,26	Julius Cæsar	280
Vernacular Society, Dakhan	345	Farmer's House &c.	303
„ „ of Gujarat	348	Harvesting	303
Vithoba and Vithalbhakts	125,136,279	The Emperor Nero	306
„ A New appearance of	388	Augustus Cæsar	383
Warnings to Evil-doers	22		

ज्ञानोदय

पुस्तक दाहावे, याची अनुक्रमणिका.

	पृष्ठ		पृष्ठ
अपराध्यास शिक्षा.	१०८, ३८७	कराची .	१४५
अफीण व दारू	३०७, ३७६	कर्याशिवाय कार्य नाही.	२०८
अभंग, तीर्थ.	३४८, ३८०	कलकत्ता १३०, १५५, १६२, १८९, २८१.	
अमेरिका इत्यादि देशात लोकाची वृद्धि.	७७	२८६, ३८७	
अमेरिकन मिशन	१८३	कलालाच्या दुर्गुणाविषयी कटाव	२८७
अहमदनगरातील कल्याणोन्नायक		कापूस	७७
मंडळी.	३१४	कार्बोल्ड साहेब, रेवरेंड	२६
आगस्तस बादशाहा.	३८३	कालिफार्निया देश	१३०
आफ्रिका खंड.	१०६	कुव्याचे पूजन.	६१
आढ्याविषयी	१७९	कोल्हापुर	१४७, १९९
इंग्लिश व्याकरण व साप्रदायिक भा-		कोल्स लोकामधील मिशन	३६४
षण वाक्ये.	७०	झार्कसन साहेब, रेवरेंड.	२६
इंग्लंडचे कर्ज	६४	खडोबाचे पुरे तीन भक्त.	१४
इस्माएल बेग बहादुर.	५४	ख्रिस्ती शास्त्रातल्या कथा	३४९
ईश्वराच्या दाहा आज्ञा	५६, १४७	खोजे लोक	१०६
उद्योग	२७५	गंगाधर शास्त्री यांचे व्याकरण	३३३
उष्ण पाण्याचे झरे	१६४	गरीब लोकाकरिता शाळा	१४
एतद्देशीय ख्रिस्ती उपदेशक.	३७३	गार्डन नामे वर्तमानपत्र	८४
एल्फिन्स्टन विद्यालय ५५, ३२, १२२, २३१		गारूडी	१६३
" विद्यालयातील ज्ञानप्रसारक		गुजराथेतील पुस्तके करणारी मंडळी	३४६
मंडळी.	८५, १५६, २७५	ग्लासगो साहेब	१२२
कर्मनाशी नदीची गोष्ट	६९२, २१२	ग्राट मेडिकल कालेज	१३५
कल्पसूत्र आणि जैन धर्म	३७, ६६	चर्च मिशन	९८
कल्याणोन्नायक मंडळी	१५	चीनची त्रतमी	२४३

अनुक्रमणिका.

	पृष्ठ		पृष्ठ
चैतन्यनामक साधू यात्री गोष्ट.	१६८	दिवाळी सण.	३४०
चोरो झाली, मुंबईन	५५	दुष्टास सुबोध.	२२३
चोरटा गणू	१०५	देवी काढण्याविषयी सूचना.	१८०, २९२
चोरटा बैरागी.	२७४, ३०८	दोन वायका करण्याकडून अनर्थ.	१५
जगन्नाथाची गोष्ट.	५६, ७५, ८२	दोराबजी होर्मसजी.	२२८
जगन्नाथाची नेमणूक.	१८२	द्रव्याचा सफल खर्च.	२९०
जनराल आसेम्ब्लीस इन्स्टिटुशन.	३६	धर्माविषयीं मुखस्यारी.	१५८, १६१, २०५
जरीमरीविषयीं साधे अषाय.	१०३	नवीन काहींएक नास्तिक.	९९
जर्मन मिशन.	९७, २५४, ३०९	नवीन विठोबा . . .	३८८
जातीभेदाविषयी विचार. १६४, १८५, ३११,		नवऱ्याचा अधिकार.	२०५, २१९, २६७
३१३, ३४७		नागपंचमी. . .	२४३
जातींत परत घेण्याविषयी विवाद.	१९०	नारायण शेषाद्री.	१४८
जाडुगीर. . .	८, ३१, ३३	नारायण रामचंद्र.	१५८
जुगाराविषयीं नवीन कायदा.	२३९	निजाम.	८०, २२८, २७४, ३८७
जुगार.	१४, २३९	निरनिराळे धर्म.	२३०
जेरम साहेबाचें मरण.	१८१	निरनिराळ्या भाषा.	२२७
जे खरें असेल तें सर्व स्वीकारावें.	५१		
जैन धर्म व त्याची पुस्तके.	३७, ६६	नवीन पुस्तके.	
„ मूळ प्रकार.	२७९	„ इंग्लिश व्याकरण व सांप्रदा- यिक भाषण वाक्ये.	७०
टौन्सेड साहेब.	१४४	„ गुलिस्तान.	७२
डाकेविषयी.	३५६	„ प्रथम पोथी, गुजराथी.	१३३
ढोंगी गवत खाणारा बैरागी.	९३	„ विश्वास कथन.	१३३
ढोंगी प्रतिष्ठित भिक्षुकी.	१४५	„ लेकरांकरितां चित्राचें पुस्तक.	१३४
तीर्थ, अभंग.	३४८	„ विद्यार्थ्यांचा इंग्लिश ग्रंथ. . .	१५६
दगलवाजीचें फळ.	२४३	„ हिंदुलोकांच्या रीती सुधार- ण्याविषयी.	१७४
दक्षगी भाषेंत पुस्तके करणारी मडळी.	३४५	„ रसायन शास्त्रविद्या.	१७६
दादोबाचें व्याकरण. २६४, २८३, २९७		„ सुलभ पुस्तक (इंग्लिश इजि प्रिंमर).	१९७
दानधर्म करण्याविषयीं.	११०	„ शब्दालंकार.	२१६
दारू पिण्याचा निषेध, श्लोक. २६८, २८७		„ प्रबोधचंद्रोदय.	२५२
दारूसंबंधी खर्च व अनर्थ. १४, २२७, २८८, २९१, ३०५, ३३९, ३७६, ३८७		„ बुद्धिवर्धक ग्रंथ.	२५३
दाहा आज्ञा.	५६, १४७	„ इजि लेसनस.	
दिवाणी खात्यांतिल उमेदवार. . .	४७		

	पृष्ठ		पृष्ठ
॥ निरनिराळे धर्म.	२८०	प्रमाणिकपणा.	१४६
॥ शास्त्रातील प्रकरण.	२८०	पेरफार करण्याची इच्छा.	३४९
॥ कौकरचारा.	२३०	क्रास देशाचें वर्णन.	१७
॥ रोम बादशाहाचा वृत्तात.	२७९	फ्रीचर्च ईन्स्टिटुशन.	१२३
॥ मनोरजक गोष्टी	२८०	फ्रामजी कावसर्जी.	२२७, २९४
॥ शास्त्रातील गोष्टी.	२२५	बखर. युरोपखड.	
॥ पशुज्ञानप्रकाश.	३४१	॥ फ्रेंच व इंग्लिश याच्या लढाया.	३८२
॥ ख्रिस्ती शास्त्रातल्या कथा.	३४१	॥ क्रुसेड्ज ह्मणजे धर्मसंबंधी	
॥ महंमदाचा वृत्तात.	३४२	लढाई.	२५०
॥ सृष्टीतील चमत्कार.	३४३	॥ फ्रांस देशाची.	१७, १९३
॥ भरतखड पर्व.	३४४	॥ गाल व दुसरीं रानटी.	
नेटीव जनराल लैब्रेरी.	१४४		८२, १४९
नेस्विट साहेब.	१५४	॥ रानटी लोकाची गोष्ट.	१२०
पंचाग, मराठी	५, ३२	॥ जहागिरींची चाल.	२७७, ३२३,
पंजाबामधील मिशन.	१३०		३४९
पदार्थ संग्रहालय.	२०७, २२७, २४४, २६७	बंगाल इलाख्यांतील फौज.	३०५
पंढरपुरची यात्रा	१२८, १४०, २४४	बडोदा.	३७२
पतिपत्नी धर्म	२०५, २१९	बाजीराव साहेब	५५
परमहंस मंडळी.	३०५	बाबाजी दिवाणजीचें मरण.	६
पशुज्ञानप्रकाश.	३४१	बाल्यावस्थेत लग्न होत नाही.	१६६
पळटणी उमेदवार सरदारास बोध.	४६	बाळतिणीची धर्मशाळा.	१३
पापाने पापाची वृद्धी.	२२८	बिस्सेल साहेब.	२६१
पापाचें ओशें	३८०	बुद्धिवर्धक ग्रंथ.	२५२
पाप दूर करण्याचा वास्तविक अयाय.	११३	बेथून साहेब.	२७५
पुण्यातील ग्रामण्य.	१०७, १३०	बेडकांविषयी.	१९१
पुण्यांतील दक्षिणा.	७३, ९४, ३४८, ३८७	बेसंदी सरकारी लोक.	६९
पुण्यातील नवीन विद्यालय.	१७२, १७७	ब्राह्मणाची अवस्था.	१६३, २२७
पुष्कळ स्वाण्याचा परिणाम.	२११	भरतखडांतील वर्तमान पत्र.	३, २७
पुत्रद्वारा बापाची सुधारणूक.	१५	भरतखडांतील मिशन.	३६६
पुस्तके व निबंध करणारी मंडळी.	१०१	भरतखडाविषयी.	१७८, ३९९
प्रभाकर. ३१, ३९, ४१, ६३, ६९, ८८, १४५		भरतखड पर्व.	३४४
प्रभूची प्रार्थना.	१०६	भाग प्राशनाचें फळ.	१०९
प्रबोधचंद्रोदयावर एका हिंदूचे प्रश्न.	२२२	भावडास सुबोध	१०७

अनुक्रमणिका.

	पृष्ठ		पृष्ठ
भिकेने संपादलेले द्रव्य.	२९२	युरोपखंडाची वखर.	१७, ८२, १२०, १४९,
भुलेश्वरातील ढोंगी बाबा.	९६, ३०६, ३४०		१९८
भूगोलविद्या, युरोपखंड.	२४०	येशू ख्रिस्त माहात्म्य.	१९, १५०, २२४, २४९
मद्रास.	२१५, २६७		२९९, ३५०, ३८४
मद्यपानाविषयीं.	१४, २२७	यत्रांविषयीं विचार.	१४४
मनि स्कूल.	१४	रसायन शास्त्रविद्या.	१७६
मनोरंजक गोष्टी.	२८०	रोमन क्याथोलिक धर्म व हिंदु धर्म.	२३३
मराठी पंचांग.	५, ३७३	रोम बादशाहांचा वृत्तांत.	२७९, ३०६
मराठी भाषांतर करण्याविषयीं.	६३, ७८	लंकेविषयीं.	१०६
महाराष्ट्र भाषेचे व्याकरण.	२६४, २८३,	लग्नसंबंधी अज्ञान.	१६६, १७९
२९७, ३३३		लक्ष्मीबाई.	२६७
मराठी सरदारांचे मरण	२३०	लार्किन्स साहेब.	१६२
महिकाठा मिशन.	२६, २९३	लुध्याना मिशन.	२१६
महमदाचा वृत्तांत.	३४२	लोखंडी रस्ते	१४४, १७८, २१३, २४३, ३०५
माहा यात्रा, काशीची.	३१९, ३३४	वर्तमान पत्रे.	३, २७, २११
मिर्जापुरांतील मिशन.	१५४	वाईटावढल चागले करावे.	१०८
मिशनरीचे येणे.	२६, १५४, २६१, ३०९,	वानराचे लग्न.	२८
३५७		वाशिङ्टन साहेब.	६४
मुंबईतील लोकसख्या.	२३०, २५१	विठोबा व पठरपूर.	१२८, १४०, २४४
मुंबईतील माणसे मेलीं.	८५, १२९, १८९	विठोबा कोकणांत आला.	३८८
मुंबईतील दंगा.	३२६, ३५८, ३५४	विलायती बातमी.	१३, ९२, १०२, १०४,
मुंबईतील व्यापार.	२८६		१३०, १८८, २४३, २६९, ३१५, ३३९,
मुलांवर आईबापांचा अधिकार	२३२		३५६, ३७१
मुंबईतील विशप.	३५७	विलुबी साहेब.	१४४, २१७, ३२४
मुलींच्या शाळा.	९७, १०८, १७३, ३७२	विद्यार्थ्यांवर सरकारची समान दृष्टी.	३११,
मूर्तिपूजेविषयीं.	३६७		३१३
मूर्तिपूजक ख्रिस्ती झाले.	१४८	बुड मडमीचे मरण.	२६१
मेजर क्यांडी साहेब.	३९, ४१, ६३, ६९, ७८	बुद्ध हिंदु लोकाची समजूत.	९१, ९४
मंत्र जादुगीर.	८, ३१, ३३	वेदाचा शोध.	१०२
मोल्स्वर्थ साहेब.	८५	वेदाच्या अनादित्वाविषयीं.	२५६
मेरेश्वर शास्त्री साठे.	१५	बंध शाळा.	२७३
” भूगोलविद्या	२४०, २७१	वैद्यपाठशाळा.	१३५
युगाविषयीं.	२५६	वैष्णवमत स्थापणारा.	१६८

सं. १०१ १०/१०

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY JANUARY 1, 1851

No 1.

पुस्तक १०

मुंबई; ता. १, माहे ज्यानुएरी, सन १८५१.

अंक १.

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, JANUARY 1, 1851

In commencing the tenth volume of the *Dnyānodaya* we have again to return our thanks to all who have manifested an interest in its success, either by contributing to its expenses or by promoting its circulation. It has met with an unexpected degree of favor from the natives, and with a goodly measure of sympathy and encouragement from the European community. We may add that, owing to the want of suitable materials from which to make selections, its pages require to be filled almost exclusively with articles prepared for this particular purpose. Moreover, being published at a rate little more than nominal, it has proved a heavy item of expense. The contributions of friends to this object, liberal as they sometimes have been, have left a large balance to be paid by the publishers. The paper has ever been conducted on the most catholic principles, and, except in the matter of responsibility, labor, and expense, all the friends of native improvement have as deep an interest in it as ourselves.

The *Dnyānodaya* will hereafter be published on a somewhat enlarged page, but its price to Native Subscribers will be rupees 1½, yearly, as heretofore. This, it will be understood, is much less than the actual cost. The price to Europeans will be Rs 4. Hitherto, they, as well as natives, have received the *Dnyānodaya*, in part, at the expense of the Mission. But this, we are

persuaded is what none of them would desire. Compared with the charges for periodicals in India, whether English or Vernacular, the price just mentioned is remarkably low. We trust those who desire the spread of light and truth among the native population will not only themselves subscribe for the paper, but use their influence to promote its circulation among those about them. They may not value it at all, on their own account, but there are few who cannot make a good use of it among their native friends or dependants. And one of the most obvious and easy methods of benefitting these is by putting entertaining and useful publications into their hands. When more than one copy is taken by European, the charge for all except the first, will be the same as to native subscribers. Any subscriber to the *Dnyānodaya*, who does not wish to receive it on the terms above mentioned, may return the present number to the press when his name will be erased from the list of subscribers.

[Translation of the preceding]

ज्ञानोदयाची वृद्धि.

ज्ञानोदय या वर्तमानपत्राला ९ वर्षे झाली आता सन १८५१ वर्षातला १० व्या पुस्तकाचा हा पहिला अंक आहे. या कामाकडे आजपर्यंत जे अनुकूल झाले त्याचे आह्मी फार उपकारी आहो. हे पत्र पुष्कळ एतद्देशीय सुज्ञ घेतात व साहेबलोकहि ब-

हुत घेतात, व लोकास स्वल्प पडावें म्हणून ते औदार्याने पैकाहि देतात. आणि याशिवाय ज्ञानोदयकर्यांनीहि फार खर्च केला आहे. यावर इतर पत्राप्रमाणें किम्मत ठेविली असती तर वर्षास आठ दाहा रुपये योग्य होती. परंतु हे पत्र नफ्याकरितां नाही; तर ज्ञान वाढावें हा त्याचा उद्देश आहे.

या अकापासून ज्ञानोदयाचीं पृष्ठे मोठी धरिलीं आहेत, तथापि एतद्देशीय लोकास त्याची किम्मत काहीं वाढविली नाही. परंतु साहेब लोकास मात्र चार रुपये पडतील. दीड रुपयांनी छाप्याचा खर्च पुरा होत नाही, आणि चार रुपये म्हटले तरी अगदीं थोडी किम्मत आहे. आजपर्यंत ज्यांनी ज्ञानोदय घेतला, त्यातील जर कोणाची ज्ञानोदय अणखी घेण्याची इच्छा नसेल तर त्याने आपल्या नावासुद्धा हा अंक अमेरिकन मिशन छापण्यास परत पाठवावा म्हणजे त्याचें नाव वादींतून काढिलें जाईल.

The Vernacular Periodical Press

When the first Missionaries landed in Bombay, not a single native periodical was published within the limits of Hindusthán. The first Vernacular Newspaper "that broke in on the slumber of ages, was the *Darpan* of Serampore, which began its career on the 23rd of May, 1818." This was in the Bengali language, and originated with the Serampore Missionaries. Since then, vernacular periodicals have been commenced in various parts of India, until at length, the periodical press has here, as in other lands, become a powerful instrument for moulding and guiding the popular mind. The *Calcutta Review* for March 1850, tells us that in that city 16 Bengali periodicals are now published, viz, three dailies, one tri-weekly, two bi-weekly, seven weekly, two bi-monthly, and one monthly. "All these publications have a decided Anti-Christian tone, and must produce a considerable sapping effect on the minds of their 20,000

readers, who show the value they attach to them by paying for them." And it should be remembered that among the natives each paper is usually read by a number of people.

The first vernacular periodicals in Bombay were in Gujaráthi, chiefly for the Parsis. In 1832 the *Durpun*, a weekly paper with English and Maráthi in parallel columns, was commenced. This we believe was the first attempt at a newspaper for the use of the Maráthi-speaking population. At present, the Gujaráthi periodicals published at Bombay are, three monthly magazines, one daily, one weekly, and three bi-weekly newspapers. These are all of respectable size, they are conducted with a good degree of spirit, and exert an extensive influence. So far however as these periodicals have a religious character, it is similar to that of those in Bengal. The avowed object of one of the magazines is to refute and oppose Christianity. The shallow, scoffing objections of Infidels are here held forth as valid arguments against the Christian religion. A small Gujaráthi paper is also published weekly at Ahmedabad, and a temperance paper, in the same language, monthly at Surat. In Maráthi we have, besides the *Dnyánodaya*, one weekly paper, the *Prabhakar*, and one monthly magazine, the *Maráthi Dnyanprasarak*. The former, which is badly lithographed, contains a pretty good summary of news gleaned from English papers, and communications exposing the gross popular superstitions are freely admitted. We regret that it should also so often manifest a bitter opposition to Christianity. The *Maráthi Dnyanprasarak* is published by the Maráthi Dnyanprasarak Society in the Elphinstone Institution, and its pages are occupied with essays read by the members of the Society. They will doubtless be interesting and valuable, particularly to such as have had a training similar to that of the essayists. The *Dnyánprakash*, a weekly paper published at Poona, and the *Dnyánprasarak Granth*, a monthly magazine recently commenced at Kolapur, are both conducted in a very creditable manner. The Maráthi periodicals as yet receive but a limited support, the circulation of the *Dnyánodaya* being we believe greater than that of all the others taken together.

Two Persian newspapers, with a very limited circulation, are published weekly for the use of the Persians, Moguls, &c. One weekly paper in Portuguese is designed for circulation among the Roman Catholic community of Bombay, Goa, &c. These 17 periodicals, so far as we are aware, include all that are at present designed for the benefit of the native population of Western India. The English papers are however more or less read by such of the natives as have learned that language.

No means of influencing and benefiting the

native population seems more obvious and important than that of the periodical press. And it is evidently the duty of those who desire the moral and spiritual regeneration of this vast country, to avail themselves to the utmost of this mighty instrumentality. No needful labor and expense should be spared in originating and sustaining efficient, ably conducted periodicals in the native languages. In these, topics of present and practical interest will be discussed, interesting items of news will be communicated, and thus a taste for reading be formed and cherished, prejudices will be removed, erroneous views corrected, impressions once made will be again and again repeated, until the feelings and character of the readers have undergone a complete transformation. The press, and in this country particularly the periodical press, will be the schoolmaster of the adult population. And whether the education received in schools shall prove beneficial or otherwise to the great mass of the people, must depend very much upon the periodicals from which they receive their opinions in after life.

Those interested in Missions have everywhere been among the first to appreciate the importance of vernacular periodicals for India. We have already said that the first of these owed its origin to the Missionaries at Serampore. For many years past, the American Missionaries in Ceylon have published *The Morning Star* in Tamil with a portion of the articles in English. This has been extensively circulated, and has exerted a most salutary influence. The Missionaries among those speaking the Singalese have also issued a periodical in that language. The Madras Tract and Book Society for many years has issued a bi-weekly Tamil paper. To these may be added the *Dayanarunodaya* by the Missionaries at Puri in Orissa, the *Khair Khwâh Hind* or *Friend of India*, in Hindusthan, by the Missionaries at Mirzapore, an Assamese paper by the Missionaries in that province, a Canarese paper by the German Mission, and others doubtless of which we are ignorant. And in no way, we believe, can the friends of native enlightenment accomplish the same amount of good, at so little expense, as by yielding a generous support to such periodicals and promoting their circulation among the native population. The time will come when these will be self-sustaining, but in the present state of the native community, it cannot reasonably be expected that they will properly sustain such periodicals as the Christian friends of India would desire to see. The same benevolence which perpetuates missionary institutions, and all the other agencies for diffusing light and truth, must therefore see that the vernacular press does not become a curse instead of a blessing.

[Translation of the preceding.]

भरतखडातील वर्तमानपत्रे.

या भरतखडांत जेव्हां मिशनरी साहेब प्रथम आले तेव्हा एतदेशीय लोकांकरितां एकहि वर्तमानपत्र छापलें जात नव्हतें. ज्ञान वाढविण्याचें एक मोठें साधन हें आहे असें त्यास माहित नव्हतें; आणि त्यास खा-विषयीं काळजी वाटली नाहीं. परंतु सन १८१८ या वर्षीं कलकत्ता नजीक शरपुर गावीं मिशनरी साहेबाच्या छापखान्यात दर्पण नामें वर्तमानपत्र बंगाली भाषेत छापू लागलें; आणि एतदेशीय लोकांकरितां प्रथम वर्तमानपत्र हेंच होतें. आणि आतां कित्येक मोठ्या शहरात कित्येक वर्तमान पत्रे त्या त्या भाषेत निघूं लागलीं आहेत, व त्यावरून बहुताची सुधारणुक होत चालली आहे. हल्लीं कलकत्ता एथें तर बंगालीच १६ वर्तमानपत्रे निघतात; त्यातून प्रतिदिवसीं निघणारीं तीन, आणि आठवड्यात तीनवेळां निघणारीं एक, व आठवड्यात दोनवेळां निघणारीं दोन, आणि आठवड्यात एकवेळ निघणारीं अशीं सात, आणि महिन्यांतून दोनवेळ निघणारीं दोन, आणि एकवेळ निघणारीं एक. या पत्रास आश्रय देणारे लोक सुमारे वीस हजार आहेत.

मुंबई मुकामीं एतदेशीय लोकांत प्रथम वर्तमानपत्र गुजराथी भाषेत पार्शी लोकांकरितां निघूं लागलें. सन १८३२ सात दर्पण नामें मराठी व इंग्लिश असें निघूं लागलें, आणि मराठी लोकांकरितां पहिलें वर्तमानपत्र हेंच होतें. हल्लीं मुंबईत गुजराथी वर्तमानपत्रे दरमहा निघणारीं तीन आहेत. आठवड्यात एकवेळ असें एक,

आठवड्यात दोन वेळ असें तीन आणि प्रतिदिवसीं निघणारे असें एक. तसेंच अमदावादेंत गुजराथी पत्र आठवड्यांत एक वेळ निघते; व सुरतेमध्येहि महिन्यातून एक वेळ निघते. आता मराठी कागद येणेप्रमाणें निघतात. मराठी ज्ञानप्रसारक महिन्यातून एकवेळ निघतो. त्यांत हल-फिन्स्तन विद्यालयातील सभेमध्ये जी व्याख्याने आणि निबंध होतात त्याचा सग्रह केला आहे. दुसरें ज्ञानोदय; याविषयीं विशेष सांगायला नको; त्याविषयीं आमच्या वाचणाऱ्यास ठाऊक आहे. तिसरें प्रभाकर; यात इंग्लिश वर्तमानपत्रातून चागलें उतरून घेतलें असतें, व एतद्देशीय लोकांचें अज्ञान दूर करण्यासाठीं पत्रें असतात; आणि हें चागलें आहे. कधीं कधीं ख्रिस्ती धर्माची निंदा व व्यर्थ द्वेष असें छापलें जातें, परंतु हें या पत्राला शोभत नाहीं. चौथें पुण्यात ज्ञानप्रकाश नामें दर सोमवारीं निघतें, आणि हें स्तुतीस योग्य आहे. पांचवें, कोल्हापुरीं हल्लीं ज्ञानप्रसारक ग्रंथ निघत असतो व तोहि चागला आहे. तर या सदरहु कागदांस आश्रय देणें हें सुज्ञास योग्य आहे. परंतु मराठी लोक अज्ञून तसें करायास उत्कंठित नाहींत. विचार केला असता ज्ञानोदयाचा खप दुसऱ्या सर्व मराठी वर्तमानपत्रापेक्षा अधिक आहे. फारशी भाषेत एथें वर्तमानपत्रें दोन निघतात, परंतु घेणारे फार थोडे. तसेंच फिरगी लोकाकरितां एक पोर्तुगीस कागद निघतो. एकुण या मुंबई इलाख्यांत एतद्देशीय लोकाकरितां सर्व वर्तमानपत्रें १७ आहेत; याशिवाय आमच्या आढळण्यात नाहींत. इंग्लिश

कागद साहेब लोकाकरितां एथें निघतात आणि जे इंग्लिश शिकलेले कित्येक पार्शी व हिंदु तेहि घेतात.

लोकांचें कल्याण किंवा सुधारणूक करायलास वर्तमानपत्र हें एक फार चागलें साधन आहे, असें समजून मिशनेरी साहेबानी बंगाल देशात केवळ प्रथम वर्तमानपत्र काढलें असें नाहीं. तर सिलोनमध्येहि प्रभातसूचकतारा या नावाचें वर्तमानपत्र फार वर्षांपासून तमली भाषेंत काढिलें आहे. आणि त्या वेळातील प्राचीन भाषेंतहि दुसरें पत्र चालत आहे. तसेंच, मद्रास, जगन्नाथपुरी आसाम, कानडा, इत्यादि ठिकाणीं तेथचे मिशनेरी साहेब चागलीं वर्तमानपत्रें काढीत आहेत व तीं पत्रें एतद्देशीय पुष्कळ घेणारे आहेत आणि त्याविषयीं साहेब लोक खुशी होऊन मदतहि देतात.

A Case of Sati.

It is stated in the Telegraph and Courier of the 24th ult that a case of Sati has recently occurred at Malligaum, a small village in Berar. The Government of the Nizam has forbidden Sati, but it appears that no effectual measures for enforcing the prohibition have been adopted.

[Translation of the preceding]

सतीविषयी.

निजामाच्या राज्यातील बऱ्हाडदेशात मालिगाव आहे तेथें आलीकडे कोणीएक स्त्री सती गेली असें टेलिग्राफ पत्रावरून समजण्यांत येतें. सती जाण्याविषयीं तेथेहि सरकारचा प्रतिबंध आहे परंतु निजामसरकारच्या अदाधुंदीमुळे तेथें बंदोबस्त चालत नाहीं. काहीं दिवसांनी सती जाणें हें मोठें अघोर व पाप कर्म आहे, असें समजून लोक खुशीने सोडतात.

*Mode of representing the Deva Nāgarī
Letters*

In Romanizing the Deva Nāgarī letters, the chief difficulty is to distinguish the long from the short vowels, and the palatals from the dentals. By some, the acute accent is used for both purposes. But we think good reasons may be urged for confining the use of the accent to the long vowels and for distinguishing the palatals by the dot below, when critical accuracy is desired. This system, which is extensively adopted in Bengal, Northern India, and elsewhere, has been followed in the recent volumes of the Dnyānodaya. It will easily be understood from the following table

Vowels

अ a, आ á, इ i, ई í, उ u, ऊ ú
ऋ rí, ॠ rí, ए e, ऐ ai, ओ o, औ ou, अ am, or an
अः ah

Consonants

क k, ख kh, ग g, घ gh, ङ ng
च ts or ch, छ chh, ज z or j
झ zh or jh, ञ ny, ट t, ठ th
ड d, ढ dh, ण n, त t, थ th
द d, ध dh, न n, प p, फ ph
ब b, भ bh, म m, य y, र r
ल l, व v or w, श sh, ष sh, स s
ह h, ल l, क्ष ksh, ण्ण dny

The nasal sound of the *anuswar* is represented by the dot above, just as it is when the Maráthi letters are used. Thus काकी is written káki', अहे, ahe,, &c. At other times the *anuswar* is represented by n, or m, as may be required. When critical accuracy is not aimed at, the diacritical marks may often be dispensed with, especially in the case of consonants.

THE BOMBAY NATIVE ALMANAC FOR A. D. 1851
Published by the American Mission. 40 pages 8
vo Price, one anna

This is a complete Indian Calendar in which the different reckonings of Europeans, Hindus and Mohammedans are presented at one view, and it will thus be found particularly useful in all dealings between these different classes, and in government offices. The Moon's Phases, time of sun-rise and sun-set,

time of high water in Bombay, the rising and setting of the moon, are given as in the English almanacs. The Introductory Chapter, after stating what planets preside over the destinies of the year and the astrological predictions derived therefrom, proves from the experience of the past few years that these predictions are unworthy of the least confidence. The chapter on Eclipses, which is illustrated with appropriate drawings, will be read with interest by those for whom it is intended. In addition, there is a chapter on Missions in the Bombay Presidency with a list of all the Missionaries, a table of daily pay, rates of postage, a catalogue of Maráthi books with the prices at which they may be obtained, besides a considerable variety of interesting tables, facts, anecdotes, and useful suggestions. This useful little work deserves a wide circulation. Almanacs of less value are often sold at from eight annas to a rupee.

A copy of this Almanac will be presented to all our native subscribers who promptly pay their subscription for the present year. Should any such fail to receive it, they may obtain it free of expense on application at the American Mission Press. Purchasers may apply at the Press, or to Mr A. Dunlop, Bookseller, in the Fort. It may also be procured from the Missionaries at Ahmednuggur and Seroor and the Rev Mr Wood, Salárá. The expense of receiving it by bangy, open at the ends, in any part of the Presidency will be but little, especially when several copies are required.

[Translation of the preceding]

सन १८५१ या वर्षाचे मराठी पंचांग.

हल्लीं सदरु मराठी पंचांग अमेरिकन मिशन छापखान्यांत छापिलें आहे. त्यांत इंग्लिश, हिंदु, मुसलमान यांचे सन, महिने, दिवस, असे सर्व एके कोष्टकांत दाखविले आहेत आणि यावरून सर्वांस समजेल कीं आपला अमुक दिवस अमुक वर्ष म्हणजे दुसऱ्याचें कोणतें वर्ष कोणता दिवस आहे. तसेंच तेथें प्रतिदिवसाचा सूर्योदय सूर्यास्त, चंद्रोदय, चंद्रास्त, भरती ओहोटी किती अवकास किती मिन्युटांस होतात, हें बराबर लिहिलें आहे. अणखी वर्षाचा राजा कोण, प्रधान कोण, इत्यादि आणि फळग्रंथावरून सांगितलेल्या भविष्यावर विश्वास ठेवण्यांत काय उपयोग; वास्तविक वर्षाफळ, पाऊस पडण्याचा नियम, डाकेच्या हासीलाचें कोष्टक, वेगवेगळ्या जातीच्या सरकारी लोकांस सुट्या, अमुक पगाराने एके

दिवसाचें काय झालें, याचें कोष्टक, ग्रहण संबंधीं विचार व चित्रें, मिशनरी साहेबाविषयीं माहिती, मराठी पुस्तकांची याद व किंमत, आणि अणखीहि पुष्कळच लाहान लाहान गोष्टी आहेत याचीं पृष्ठें कांहींसीं मोठीं ४० आहेत, आणि किंमत इंग्लिश पंचांगावरून पाहिली असतां आठ आणे पासून एक रुपयापर्यंत असावी परंतु लोकोपकाराकरितां आधीच खर्च करून त्यावर केवळ एक आणा किंमत ठेविली आहे तर हें ज्या कोणाला पाहिजे त्याला मुबईमध्ये अमेरिकन छापरखान्यांत अथवा कोटांत दन्लाप साहेबाजवळ आणि नगरास व घोडनदीस मिशन खात्यात व सातान्यांत बुड् साहेबाजवळ असे मिळेल

ज्यानी ज्ञानोदयाची किंमत या वर्षाच्या आरंभी भरली असेल त्या सर्वांस हें पंचाग बक्षीस दिहें जाईल. आणि थोड्या दिवसाच्या आंत जे भरतील त्यासहि बक्षीस दिहें जाईल. आणि कदाचित चुकून जर न मिळालें तर अमेरिकन मिशन छापरखान्यांत मागून घ्यावें.

Bábáji the late Diwán of Angra's Colaba.

This person, whose name is doubtless familiar to most of our readers, died on Tuesday the 24th ultimo. According to popular report, he has left behind from forty to fifty lakhs of rupees, most of which doubtless was amassed while he filled the post of Diwán. At that time he secured grants of several villages also to his family. The *Prabhakar*, we fear too truly, says, "He was distinguished chiefly for his covetousness and envy. While holding the office of Diwán he sought only his own profit, and involved the Rájá in debt simply to promote his own pecuniary advantage." This we believe is the estimate generally formed of him by his own people. At the time of his death he was in receipt of a monthly pension of Rs 1,000 from the English Government. He has we believe left some 8,000 rupees to be expended in charity to Brahmans, pujás, &c &c for the peace of his soul. But let it be remembered that Divine justice cannot accept of these as any satisfaction for a life of grovelling selfishness. Men in the other world will be judged according to their works, not according to the amount of money spent for their benefit on vain superstitions after their death.

(Translation of the preceding)

बाबाजी दिवाणजी याचें मरण.

विनायक परशुराम उर्फ बाबा साहेब निसवत आंग्रे हे गेले महिन्याचे २४ तारखेस मंगळवारी मरण पावले. याची दौलत सुमारे ५० लक्षाची असावी असे लोक ह्मणतात. हे द्रव्य त्याने बहुधा यजमानापासून व रयतेपासून कमाविलें असावें. लोकामध्ये त्याची अब्रू फार चांगली नव्हती. प्रभाकरपत्रात त्याविषयीं येणेंप्रमाणें लिहिलें आहे:—

त्यास १००० रुपयेपेनसल होतें तें अर्थातच आतां बंद होईल हा श्रीमान् गृहस्थ आंग्रे सरकारचा दिवाण होता हें सर्वास माहितच आहे याणीं आंग्रे सरकारची चाकरी इमानें इतबारें बजाविली अशे-सबडीवरून त्याचे हातांत कळासूत्री बाहुल्याप्रमाणें असणारा राजा याजपासून वगपरंपरा इनामाची सनद करून घेतली आहे हें इनाम त्याचे वंशजाकडे चालेल असें दिसतें मत्सर आणि लोभ हे गुण मुख्यत्वेकरून या गृहस्थामध्ये होत. याणें आपलें चातुर्येकरून आंग्रे सरकारची इतकी इमानें इतबारें चाकरी केली होती कीं आपले सर्व बुद्धीचा व्यय करून त्याणें आपलें घर भरून आंग्रे सरकारावर कर्जाचा बोजा ठेविला होता.

याची शांति व्हावी ह्मणून सुमारे आठ-हजार रुपये दान धर्म देवपूजा इत्यादिकाकडे लावणार असें ह्मणतात. परंतु हें सर्व व्यर्थ आहे. कोणी मनुष्य जिवंतपणी लोभ धरून बरोबर वागत नाहीं तर त्याच्या मरणानंतर कितिहि खर्च केला ह्मणून त्याजकडे परमेश्वर कोठून अनुकूल होईल? तो असल्याकडे लक्ष देत नाहीं. मनुष्याचा हिशोब बराबर घेऊन तो न्यायप्रमाणें ठरवितो. तर जीवंत असतांच त्याला शरण जाऊन त्याच्या सेवेत राहावें.

A Chapter on Mantras and Sorcerers

The world is subject to the gods, the gods are subject to the *mantras* or mystical incantations, the *mantras* are subject to the Bráhmans, hence all things are subject to the Bráhmans such is the orthodox Hindu belief. The Bráhmans declare that in olden times they were able, by means of *mantras*, to destroy their enemies and to accomplish all their wishes. Heaven and earth were subject to their will, and woe to those who incurred their displeasure. And in theory, they possess the same power still. But in these degenerate days, *mantras* have lost their efficacy, or rather, the Bráhmans are too unbelieving and indolent properly to avail themselves of this power. The mass of the people still believe in the efficacy of *mantras* and dread their influence. And, not merely the *mantras* of the Bráhmans for the different classes have likewise their own *mantras*, of which there is a great variety. The following letter, which we translate from the *Prabhakar*, refers to the belief and practices of the common people. And it exhibits a lamentable view of the superstition and degradation of the great mass of the native population.

"Sir,— In a letter which appeared in your paper of 21st October 1849, we discussed the general subject of incantations or *mantras*. We wish to speak now of jugglers and sorcerers. Since people have taken it into their heads to subject their ancient customs to scrutiny, they have learned to regard the performances of conjurers, as nothing but illusion. They do rightly in so regarding them, but perhaps they have not a correct notion of the way in which this illusion is effected. If, as many suppose, by the beating of drums and other noises, geni and demons are induced to be present and to affect the eyes of spectators so that they see what is not, and see not what is, why can they not be induced by the same means actually to bring into existence the things they pretend to exhibit? And why are these conjurers under the necessity of begging? The truth is that the illusion is effected solely by legerdemain. Take away their bags from them, and where will be their wonder working power? When they make two or three rupees, ask them to produce ten or twenty. They will make you a mango-tree, and if it should be the season, there will be some fruit on it, but ask them to show you its root. They will pour water into a vessel, cause it to disappear, and afterwards to re-appear, will put snakes into a basket, make them vanish, and afterwards come to sight again, but they will be careful not to let you examine the vessel or the bas-

ket. Go home to their lodgings however and for a few annas they will let you do so you will then see that they are furnished with secret partitions. At the outset they tell you that their object in beating the drums is to fill the place with a magical influence, but no such thing, they do it merely to assemble the people.

"Now we grant you that some of them have a good deal of ingenuity, and others possess valuable herbs. The command they have over serpents they owe to their knowledge of pharmany, but all the apparatus they carry with them is merely for the purpose of inspiring awe. For instance, the wand they flourish, and which they pretend is a hollow bone taken from the body of one who died in childbirth, what purpose does it serve but to minister milk to the snakes? Some of them have wit enough to make a little boat of paper, fill it with oil, place it on burning coals, and then fry cakes in the oil. Others will receive drops of burning oil and the like on their hands. But these simply show their acquaintance with natural phenomena. A paper vessel containing oil may be placed on the fire without ignition of the paper, if care be taken not to blow upon it. In the other experiment all that is necessary is first to rub salt over the hand. If they choose to perform such experiments, and people choose to give them money, why all very well, but let all reference to *mantras* be discontinued. They will themselves sometimes acknowledge that these *mantras* are all pretence.

"When one of these conjurers or practisers of magic arrives at a village, he enquires who in the place understands *mantras*. Then visiting him the two determine together what plan shall be pursued, agreeing to divide the gains equally. Then in some public place they commence operations, and generally succeed in winning both reputation and cash. The village mantra man begins by laying down a piece of money. The other one advances to take it. The first dashes himself down, beating himself, biting his lips, and gnashing his teeth. He again comes forward and retreats saying "bismillah rahmán rahim," afterwards making an effort, he lays his hand on the money. It then vanishes, as he pretends, and he begins a great chase after it, but it is all the time hid in his hand. At last it comes to light. One of them will eat a piece of cocoanut or a lime, and at length, pretending to be exhausted by his labors, will fall one upon the ground. The others throw a quantity of clothes over him and leave him. After a while, he turns over on his back and is seen to be all covered with blood. Then the by standers begin to exclaim, 'Who now will dare to doubt the efficacy of *mantras*?' But the explanation is simply this that, when they threw the clothes over the man, they also

threw a ball of red powder or prepared betel-nut Truly, Mr Editor, is not the simplicity of the people surprising, that they should imagine a few muttered words to be potent enough to produce diseases and to call things which are not into existence "

Then follow *mantras* for the cure of rheumatism, for enabling a person to prick himself with a needle without suffering pain, also for the bite of scorpions and snakes But as they are mere gibberish, we make no attempt to translate them These are followed by a *mantra* of five syllables, by means of which it is believed the sorcerer may excite in the mind of another such passions and feelings as he may desire, and thus the ruin of this person be effected, or he may be brought wholly into the power of the performer The directions are "Repeat this *mantra* 72,000 times, accompanying the repetition 720 times with an offering of a cocoanut cast into the fire, when the person in reference to whom this is done, be it man or woman, will become wholly subservient to your wishes " We need hardly add that this *mantra* is employed, by those who trust in these arts, for the basest and most diabolical purposes And so with other *mantras* of a similar kind Next follow specimens of the *mantras* to be employed for propitiating the wandering goblins or ghosts of dead persons, and rendering these subservient to the sorcerer's wishes A *mantra* of six syllables for bringing into subjection the male and female fiends—*Pishits* and *Yakshans*—is then given We are told that "This is to be repeated 2,200 times sitting under a pampal tree, the performer offering milk and melted butter to those to be propitiated, and then himself eating these He must also 220 times cast an offering composed of various prescribed articles into the fire, and these spirits will thus be propitiated, so that the *bhuts*, *prets*, *pishuts*, *ghotings*, *rakshases*, &c will serve the performer, going and coming at his bidding &c

A *mantra* of ten syllables used for the same purpose as the preceding is next given This is to be repeated 36,000 times, the performer sitting on the bank of a river offerings to the evil spirits are also to be cast into the fire, and a little of the ashes of them being thrown on man or woman will bring them under the influence of those who make use of these

appointed means A *mantra* of nine syllables is next given which is to be performed wholly naked in a graveyard, or place for burning the dead It is to be repeated 50,000 times The *mohini mantra* which consists of three syllables is, with various other things, to be written on a circular plate or paper, and placed on a leaf of the pampal-tree, on which *til* seeds and melted butter have been placed This *mantra* is to be repeated 300 times its object, as the name imparts, being to bewitch or fascinate some particular person That people should believe in such an absurdity as that of *mantras* is most lamentable, but far more lamentable is it that men should be so utterly depraved and inhuman as to use them for the horrible and truly infernal purposes for which they are often employed The objects sought to be attained are generally in accordance with the character of the evil spirits whose aid is invoked As the belief in *mantras* is deeply seated in the minds of the great mass of the people, we purpose ere long to refer to the subject again

[Translation of the preceding]

मंत्र जादुवीर इत्यादिकाविषयीं विचार.

देवाच्या स्वाधीन जग, मंत्राच्या स्वाधीन देव, आणि ब्राह्मणांच्या स्वाधीन मंत्र, ह्यांमून ब्राह्मणांचून श्रेष्ठ काहीं नाही; आमच्या स्वाधीन सर्व सृष्टि आहे; पूर्वी जें पाहिजे तें घाल्ही करित होतों; शत्रु ह्यागजे आह्याला वुच्छ होतें; असे ब्राह्मणांचे बोलणे आहे. आणि साप्रतहि त्यांचे ह्यागणे आहे कीं, आह्यास हा अधिकार आहेच; परंतु हल्लीं मंत्र पूर्वीप्रमाणें चालत नाहींत, कारण ब्राह्मण आळशी, अविश्वासी झाले. आणि ही त्यांची भुलथाप ऐकून कित्येक भोळे लोक भित्तात, कीं मंत्रद्वारे काय घडेल, तें कोण जाणे! आणि केवळ ब्राह्मणांचेच मंत्र आहेत असें नाहीं; ह्यांच्या लोकांतहि पुष्कळ मंत्र आहेत; आणि त्याविषयीं त्या

लोकांत अज्ञान अतिशय आहे; ह्मणून त्या-
विषयीं एके सुज्ञाचा लेख प्रभाकरानून ये-
णेप्रमाणें उतरून घेतों:—

प्रभाकराचे कर्ते यास

विनती विशेष आह्मी मागे आपल्यास २८ वा
अक्टोबर १८४९ चे प्रभाकरांत विरीमत्र व मांत्रिका
विषयीं लिहिलें आणि आतां थोडेसे गारुडी, जादुगार
यांजविषयी लिहितों लोक जुन्या चालोचे चिकित्सक
आहेत ते गारुड्याचे खेळ खरे ह्मणत नाहींत हें
सर्व दृष्टबंधन आहे असें ह्मणतान तें खरें त्या
दृष्टबंधन शब्दाचा अर्थ मात्र भलताच करितात ते
असा विचार करीत नाहींत कीं ढोलकें वाजवून गडवड
केल्याने जर तें समजतात त्याप्रमाणें वीर किंवा इतर
पिशाचें लोकांच्या डोळ्यांच्या आड येऊन दृष्टीस विकार
करूं शकतात तर त्यास ते पदार्थच आणून देण्यास हर-
कत कोणता? आणि असे जर वीर त्यास अनुकूल अ-
सतील तर त्यास दारोदार भीक मागायाची कां पडेल?
दृष्टबंधन याचा अर्थ इतकाच की हस्तच्यापत्येकरून
दुसऱ्याची दृष्टि चुकविणे पतिं दूर ठेवून गा-
रुड्यास चमत्कार कर ह्मणावें पाहू? दोनचार रुपये
करून दाखवितो त्या वेळेस आणखी दाहाविस करायास
सांगून पाहा? जें आल्याचे झाड करतात त्याजवर हगा-
माचा वेळ असली तर फळें दिसतात, पण त्याला खाली-
मूळ आहेस पाहा? ज्या मडक्यांत पाणी भरतो, नाहींसे
करितो, पुनः उत्पन्न करितो, ते मडकें तुझ्यास खेळ्यांत
दाखविणार नाहीं, परंतु तुझी त्याचे बिन्हाडीं जाऊन
एकदोन आणे दिव्हे असतां तुझी पाहाल, त्यांत व ज्या
पेट्याच्यांत सर्प भरून नाहींसा करितात नंतर उत्पन्न
करतात यांत कसे कथाप्रमाणे असते तें गारुडी खे-
ळारभी ढोलकें वाजवून दिशा भारितो ह्मणतां त्या दिशा
भारित नाहीं, तर तो आपले खेळ्यास लोक जमण्यासाठीं
दोंडी पिटतो

आतां त्यांच्या हिकमती व कित्येकांच्या ज्यळ चांग-
त्या वनस्पती असतान, हें खरे, सर्प भरतात ते फक्त
आषाढाच्या बऱ्यावर, परंतु जिनसा ते लोकांस उगाच
मोठा वाऊ दाखविण्याकरितां वाळगतान त्यांत शस-
वाभिराची कांडी ह्मणजे बहुधा पोकळ हाड असते, तें
मृन वाळतेपांचें सावन केलेलें असतें असें समजतात-
परंतु जाजवळ सर्प असतात त्यास सर्पास दूध पाज-
ण्याचा मात्र त्याचा उपयोग घेऊनो कित्येक हिकमती
असतात ह्मणजे कागदाचा द्रोण करून त्यांत तेल ओ-
तून तो कागद जळजळीत निखाऱ्यावर ठेऊन त्यांत
भजीं तळून दाखवितात, हातावर दिव्याची फुलें वगैरे
घेतात, त्यांत पहिल्याचा तो तर स्वाभाविक धर्मच होय,

कीं कागदांत तेल घालून निखाऱ्यावर ठेवावें, फुकूं मात्र
नये ह्मणजे कागद जळत नाहीं दुसऱ्यास तर मोठ
हातास चोळतात याप्रमाणें यांच्या लोकांस मौज दाखवून
अनेक पोट भरायाच्या युक्ती आहेत त्यास हा त्यांच्या
कौशल्याचा व हिकमतीचा तमाशा पाहून पैसाभर द्यावा
परंतु मंत्र समजूं नये प्रत्यक्ष ने गारुडी जर एकादा
मार्मिक विचारूं लागला तर कबूल करतात कीं हे आ-
मचे मंत्र (ह्मणजे हिकमत) मंत्र नव्हे

हे गारुडी किंवा जादुशाले गांवांत आले ह्मणजे प्र-
थम गांवांत कोण मांत्रिक आहे त्याची चौकशी करून
तो व आपण मिळून सिद्धसाधक बनतात; ह्मणजे ग-
ड्या तुशी मशी अथो अर्ध अशी मसलत करून चा-
बडीवर किंवा अश्या दुसऱ्या प्रसिद्ध जागेंत तमाशा
करितात, तेणेकरून उभयतां वडे मांत्रिक ठरून दोन
पैसेही मिळवितात गांवढळ गांवचा मशी प्रथम पैसा
मांडतो, दुसरा धरावयास जाताना प्रथम आपल्यास
आपटून चेंचून घेतो, दांत ओठ चाबतो पुन पुढें येतो
मागे जातो, विस्मिलय रहिमान रहींम ह्मणतो, आणि
शेवटी नेट करून पैशास हात घालतो, तो पैसा उ-
डून गेल्याचे मोष करून पैसा हातात नकळत छपवून
घेऊन पैशाच्या पाठीस ह्मणून लागतो, आणि सर शे-
वटी तो पैसा धरतो याप्रमाणेच पुन दुसरी खो-
बऱ्याची वाटी किंवा लिंबू धरून खाऊ लागतो आणि
जोर करित करीत जमिनीवर उपजा पडतो, तेव्हां त्या-
जवर दुसरे त्याचे सोवती कपडा आणून टाकतात नंतर
अमळशाने तो रक्तवाळ होऊन निचेष्ट उताणा पडतो
तेव्हां तमासागिरांना मोंठें आश्चर्य वाटते आणि मंत्र
खाटे ह्मणणाऱ्यांस शिब्या देऊ लागतात परंतु आं-
तील बर्म जाणत नाहींत ते हें कां ते जावेळेस जमिनीवर
पडन त्याजवर जेव्हां कपडा टाकतात तेव्हां ते गुळगुळ-
ची गोळी अगर कधीं त्यांत चिकणो सुगारी अशी तो-
डांत टाकून रक्त ओकून दाखवितात अहो प्रभाकर
कर्ते महाराज आह्मास मोंठे आश्चर्य वाटते की लोक
विचार कसा करीत नाहींत कीं तोंडांत नुसती बडवड
केल्याने मनुष्याचे शरीरांत कसा विकार घडू सकेल
किंवा पदार्थ कसे उत्पन्न होतील

मंत्र उसणेचा.

देवाची गाय सगळें मांजर खाय सोन्याचे खूर रु-
प्याचे पाय उसण भरली तिचे नाव काय? ॥१॥

मंत्र सुईटोचायाचा.

धार धार अधार धार धार बांधू विसवार अनी
बांधू एकविस बार गुरूकी सगत मरी भगत फुरीमत्र
ईश्वरी वाच्या ॥१॥

मंत्र विचूचा.

कारीवाळी कंकरवारी हारेपरव सोनेकी दाडो को-
राकरवा अभूतभरोले गवरकी अगेधरा महादेव न्हाय
गोरा पार्वती धोनि छोट उत्तर वीडिडसपर अवमेरी
भगत गुरुकी सगत फुरोमंत्र ईश्वरी बाच्या ॥१॥

मंत्र सापाचा.

ओं नमो कोराकर वाक पुरभरी दाडसचर महादे-
वने खोले धरियासत वासगी रुद्र वाचारो इविस, हो-
इ जासो मोठी चद्रमरज होई जासा साखी महादेव
कितीनुपत्री येक झारे एक चारे एक नवनाग कुती
नोविस उत्तारे धरछाति तुरपाति सुनेकिसलक रूपेकी
पाति जईवैठां सरस्वती माता गुरु यद गुरु चद्र गुरु
नरभे नारायण अजकालके गुरुड मुख वोलतो धारा
तिन भवन सुर्वे स पडवा लागो आळे हाके गुरु हमा-
रा आभारा उत्तरान उत्तरे ती अजनी दवाई फरो गु-
रुकी सगत मेरी भगत फुरो मंत्र ईश्वरी बाच्या ॥१॥

चेटक मंत्राक्षरें ५

॥ ऐंहीं श्रीं स्वाहा ॥

जप वाहान्तर (७२०००) सहस्र करावा दशांशे
हवन खोबरी याचें करावें जाचें नावें करावें तें वश
होय रती अथवा पुरुष वश होय ॥२॥

झोटिंग मंत्राक्षरें ५६

ओं नमोदिविदेखीलीया असमास जले ने जाऊन
झोटिंग पुंटे सांगितलें तूं मज देने दी तरी धारो न-
दिणोची आणनिहदेवा गुरुची सिद्धीदे स्वाहा

मंत्राक्षरें ५६

व्याहाडाचे बुडोचा झोटिंग करावा त्यापुढें प्रतिदिनी
जप करावा अष्टोत्तर शत ०८ दिवसां साता हवन
पंचर बाद्यें तयें दिस सात करावें झोटिंगासीं गुळवणी
माडी याचा नैवेद्य दाविजे दिवसा साता हवनाचीं मसी
घेईजे जवळ असो दिजे व्याजवरी ते मसो घालजे ते
वश्य होय नाना वस्तु आणून देवेच मसी पोटांत घालो
बेत्तरी वन्मचकत वश्य होय ॥

पिशाच यक्षगी.

मंत्राक्षरें षडाक्षरी ॥ १० ॥ हीं श्रीं क्लीं नम ॥

मंत्र षडाक्षरी पिपळाखालीं बैसोन चप किजे सहस्र
(२२००) बेविससे तूप दुग्ध नैवेद्य आपणाहे तोची
आहार किजे ॥ दशांशे हवन ते पंच खाद्ये खोर
ऐसे किजे देवता प्रसन्न होय ॥२॥ भूतप्रेत पिशाच
झोटिंग राक्षस आदीकरुनी सेवा करितो जेथें पाठ-
विजे तेथे जाती ॥२॥

वश्य यक्षगी ॥ मंत्राक्षरें ॥ १० ॥

ओं द्वार देवता यांहीं स्वाहा ॥ जप सह-
स्र ३६०००

नदी तीरीं बैसोन शचिष्मते जप करावा दशांशे
हवन गुगुळ तुरदाळी बैसिकिजे देवता प्रसन्न होय
हवनाचें भस्म रती अथवा पुरुषावर टाकिजे ती वश्य
होय ॥४॥

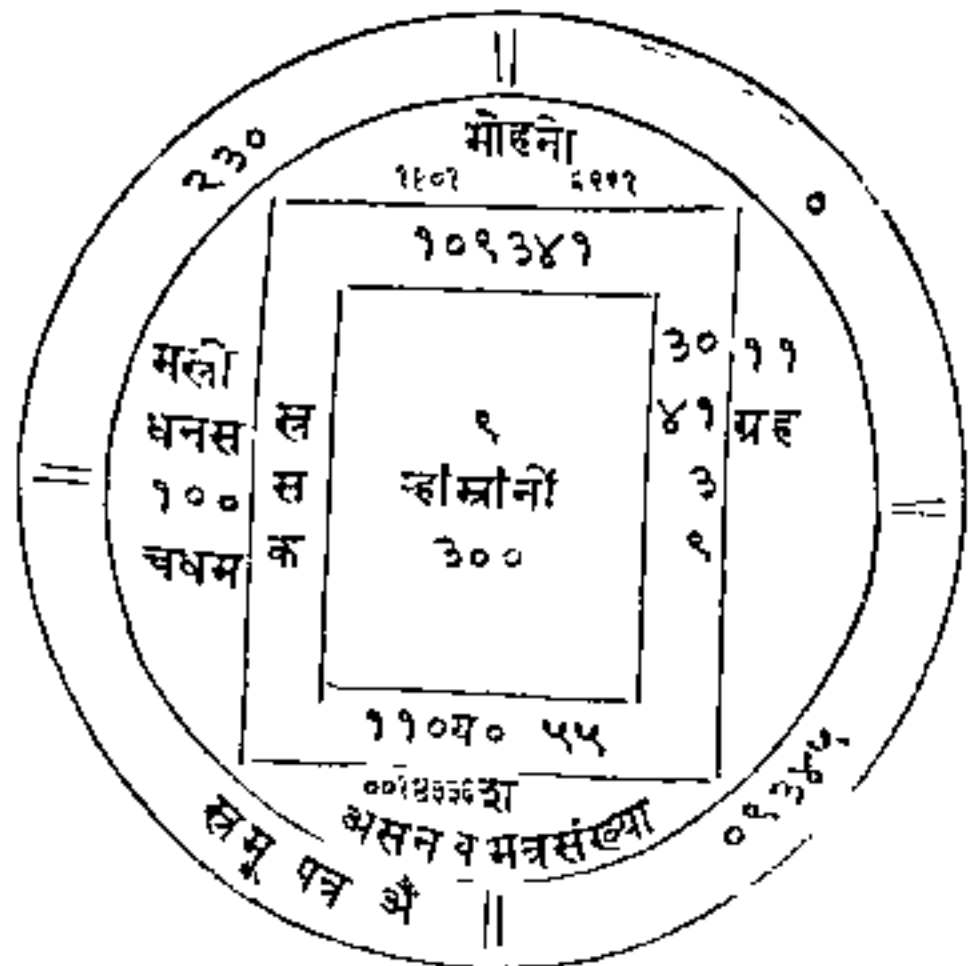
स्मशान यक्षगी मंत्र नवाक्षरी.

ओं ॥ श्रीं भगवती भ्यानम ॥

मंत्र स्मशानी बैसोन नम्रयुक्त केशे जप कोजे स-
हस्र ५०००० जप य ओतामधु पत्री ती न किजे दे-
वता सिद्धी होय ॥ फुलें फुलें जे आणविजे ते आणून
दे ॥३॥

मोहनी मंत्र त्रिअक्षरी जपसंख्या ३००

झांमानी.

पिपळाचे पानावरी हें यत्र ठेवणे तिळामध्ये तूप का-
लवणे त्या पानावरी घालून यत्र ठेवणे मोहनी मंत्र ज-
पसंख्या ३००

तुमचा मित्र

दोंगद्वेषा व स्वदेशकल्याणे-
च्छ पुरुषोत्तम भक्त

पाहा, अस्या खुडनुडावर विश्वास ठेवणें
म्हणजे केवळ अज्ञान आहे. त्याविषयीं सदई
पत्रकल्याणे जें मत दिव्हे आहे तें खरेंच
जाणवें. आणि लोकांचें अज्ञान नाहींसें
व्हांवें म्हणून जर तो असींच पत्रे वारवार

लिहिल तर बरें होईल
जरी खोटेच व्यर्थ आहेत तरी जेव्हा जे
दात वागून तसे करतात ते अगदीं दुष्ट
हे साफ दिसते पाहा, यक्षिणी इत्यादि-
काच्या योगाने दुसऱ्यास मोहनी घालून
त्यांस वश्य करावे, आणि अशा मार्गाने दु-
सऱ्याचे द्रव्य उघटावे किंवा त्याचा नाश
करावा, असे जे इच्छिणारे ते किती भ्रष्ट अ-
सावे हे सर्वांच्या ध्यानांत येईल. परंतु
त्या कुविद्येविषयी कोणी भय धरूं नये;
अशा योगाने हजारों मात्रिक एका मनुष्या-
चा जरी नाश करायला इच्छितो तरी
त्याच्याने त्याचे कांही होणार नाही. या
कुविद्येचे व्यर्थपण व दोष अणखीहि आत्मी
दाखविणार, ते पुढे दाखवू.

Brief Account of Sátará

The territory of Sátará lies principally be-
tween the Krishna and Bhimá rivers, extending
from the Gháts on the West to Sholapur on
the East. It comprises eleven Districts and
five Jáhagírs. According to the recent census
it contains a population of 1,316,521 souls.

Names of Districts	Population
1 Sátará	89,314
2 Jáwalí	39,764
3 Targáo	85,762
4 Karhád	83,342
5 Wálawá	129,393
6 Khatáo	110,675
7 Khánápur	100,610
8 Pandharpur	115,940
9 Wái	96,696
10 Koregao	54,439
11 Bijapur	57,133

Total 963,068

Jáhagírs	Population
1 Pant Pratinidhi	67,967
2 Akkalkot	79,339
3 Pant Sachíw	100,193
4 Nimbáلكar	47,160
5 Daphale	58,794

Total 353,453

Grand Total 1,316,521

Sátará the principal city is situated about
one mile south of the river Venjá and two
and an half miles from the Krishna. It is over-
looked by the high Hill Fort of Satara, on
the south, and the still higher hill of Euteshwar
on the west. From this latter hill the city is
supplied with excellent water by means of
aqueducts. It has several broad open streets
laid out with much regularity also an excellent
hospital built by His Highness the late Rájá
in which sick natives of all classes are received
free of expense.

At the foot of the principal street stands
the old palace, and in close proximity, to the
right, is the new one. The latter is a spa-
cious building, the walls of which are covered
with native paintings of a superior character
exhibiting the Hindu mythology. To the north,
a little in the rear, is the large palace garden.
This is beautifully laid out with stone walks
thickly studded on either side with the lotty
cypress and piper bitel. In the centre is a
tank and garden house. The city, partly con-
cealed by the trees, on the whole presents a
beautiful appearance as viewed from the fort.
Population 32,000.

The other more important towns are Wái,
Phaltan, Pandharpur, Bijápur, Karhád, and
Malcolm Peth. This latter place is situated
on the top of the Gháts 32 miles West of
Satara, and is noted as being the great health
station of Western India. During the hot
season it is the resort of invalids and those who
wish to escape from the great heat of the
plains below.

The roads in and about Sátará are better
than in most parts of the Maráthí country.
A well built road runs from Satara to Poo-
na, and one from Satara to Malcolm Peth.
Four others are in process of building, one
leading from Satara to Pandharpur, one to
Bijápur, one to Kolapur, and another to Wái
from whence it will be continued to Malcolm
Peth, viâ Panchgam. A tunnel is also being
opened through the hill to the south of the
city, and from thence a road is soon to be
opened down the gháts, we believe to Chiplun,
which will bring Satara and the surrounding
region into much greater proximity to the sea.

Efforts are now making to introduce improve-
ments in the cultivation of cotton. For this
purpose seed of the best kind has been brought
from America, and a large number of gins to
clean the cotton has lately arrived from
England. Improvements of this kind are much
to be desired, and they will, it is hoped, receive
that attention from Government which their
importance demands.

Since the annexation of the Sátará state to
the British Territories the Government
has been administered by H B E Fiere
Esq, * as Commissioner, who has been deser-

* Since this was written Mr Frere, has left for Sindh
and has been succeeded by Mr Oglevie.

vedly popular among the people. Owing to his wisdom and prudence, the annexation of the Satara territory has called forth but little bitterness of feeling. The great mass of the people indeed are ready to acknowledge that their condition has been but little affected by the change of government.

In regard to climate, Satara is one of the most favored places in India. It is 550 feet higher than Khandalá, and during the hottest months it enjoys a delicious sea breeze.

[Translation of the preceding.]

सातारप्रांताचे वर्णन.

सातारप्रांत बहुतकरून कृष्णा आणि भिमा या दोन नद्यांमध्ये आहे. याची पश्चिमसीमा सह्याद्री पर्वत, आणि पूर्वसीमा सोलापूर आहे. याचे मोळा भाग केले आहेत. त्यांतून अकरास पेटे असें ह्मणतात आणि बाकीच्यांस जहागिरदारांचीं स्थाने ह्मणतात.

पेट्यांची नावे व तेथील लोकांची संख्या

१	सातारा.	८९३१४
२	जावली.	३९७६४
३	तारगाव.	८५७६२
४	कऱ्हाड.	८३३४२
५	वाळवा.	१२९३९३
६	खटाव.	११०६७५
७	खानापूर.	१००६१०
८	पडरपूर.	११५९४०
९	वाई.	९६६९६
१०	कोरेगाव.	५४४३९
११	विजापूर.	५७१२३

जहागिरस्थाने

१	पंतप्रतिनिधि.	६७९६७
२	अकलकोट.	७९३३९
३	पतसचीव.	१००२९३
४	निंबाळकर.	४७१६०
५	डफळे.	५८७९४

१६ भाग सर्व एकत्र मिळून १३१६५२१

सातारा मुख्य राजधानी आणि इंग्रज सरकारची राहण्याची जागा आहे. हे शहर सुभारें वेण्णानदीपासून दक्षिणेकडे अर्धकोशावर आणि पश्चिमेकडे कृष्णानदी पासून दोडकोशावर वसलेले आहे. याच्या दक्षिणेस अगदी जवळ एक पहाडी किल्ला आहे त्यास हे अगदी पायथ्यासी लागून आहे. पश्चिमेकडे यवतेश्वर या नावाचा डोंगर जवळच आहे तेथून नळानी शहराच्या वेगर्भीकरिता पाणी वाधून आणिले आहे.

या शहरात किल्लेक चागले रुंद रस्ते बांधले आहेत. इंग्रज सरकारचा अम्मल होण्याच्या पूर्वीचे राजे यांनी सर्व गरीब, थोर लोक जे कोणी आजारी असून तेथे येऊन औषधाकरिता राहातील त्यांस चागल्या रीतीने खाण्यापिण्याचा बंदोबस्त करून रोग्यांनी चागले नीट व्हावे या हेतूने एक सुंदर धर्म इस्पताल बांधले आहे. मुख्य रस्त्याच्या आरंभी जुना राजवाडा आहे, आणि त्याच्याजवळ नवा बांधलेला दुसरा राजवाडा आहे. हा वाडा हिंदुलोकांच्या चालीप्रमाणे फार सुंदर आणि चमत्कारीक, आहे. त्याच्या वायव्य दिशेस एक सुंदर, रमणीय जलमंदिर बांधले आहे; त्यातील रस्ते फरसबंदी वाधून प्रत्येकबाजूस सुपारी आणि सुरुची झाडे उच, सरळ, व शोभिवन एक आड एक असीं लाविली आहेत. त्या वागामध्ये एक तलाव आहे आणि त्या तलावात सुंदर बगला बांधला आहे हे शहर बहुतकरून झाडानी आच्छादित आहे, आणि त्याच्या किल्यावरून पाहिले असता चमत्कारीक देखावा दृष्टीस पडतो. एथील प्रजा ३२००० आहे.

. या शिवाय दुसरीं मोठीं शहरें वाई, फ-
ळटण, पंढरपूर, विजापूर, कन्हाड, व नहर
असीं आहेत. नहर हें या प्रदेशीं शरी-
रास सुखकारक व साताऱ्यापासून १५ कोस
लाव पश्चिमेकडे सह्याद्री पर्वताच्या मा-
थ्यावर वसलेलें आहे. उष्णकाळीं प्रकृति
विघडल्यामुळे किंवा उष्णतेमुळे साहेबलोक
व दुसरे कित्येक तेथें हवा घ्यायला जातात.

या प्रांतात दोन रस्ते चांगले आहेत ;
त्यांतून एक पुण्याकडे आणि एक नहराकडे
जातो. आणि दुसरे चार बाधीत आहेत.
ह्मणजे एक कोल्हापुराकडे एक विजापुरा-
कडे, एक पंढरपुराकडे, आणि एक वाईकडे
व तेथून नहराकडे.

तसेंच पर्वत फोडून त्याच्या आंतून जा-
ऊन चिपळोणापर्यंत रस्ता होईल आणि
असें झाल्यावर समुद्रापावेतो जाण्याला चां-
गली सोय होईल.

हल्लीं एथें कापसाचें पीक बहुत व्हावे
व त्याचा उपयोग चांगला व्हावा ह्मणून
साहेबलोक फार यत्न करीत आहेत, व या-
साठीं अमेरिका देशातून कापसाचें बीं
आणि विलायतेतून यंत्रे आणिलीं आहेत.
आणि याप्रमाणें दुसऱ्या सर्व गोष्टींची व्यव-
स्था झाली असता फार बरें होईल.

सातारा इंग्लिश लोकांच्या अमलांत
आल्यापासून कमिशनर फेर साहेब याला
व इंग्लिश सरकाराला तेथील रयत लो-
क फार खुशी आहे. हल्लीं फेर साहेब
याला सिध एथें नेमलें आहे, व त्याच्या का-
मावर साताऱ्यास जोगलवी साहेब आले
आहेत. साताऱ्याची हवा फार चांगली
आहे.

The Jamssetjee Obstetric Institution

वाळतणीची धर्म शाळा.

मुंबईतील वाळतणीची धर्मशाळा याजविषयीं टैम्स-
पत्रावरून खाली लिहिल्याप्रमाणे समजतें

मिस्टर वॉडिनसाहेब वगैरे साहेबलोक व काळेलोक
सेटसावकार यांनी असा विचार केला की वाळतपणाचा
तजवीज नीट नसल्यामुळे कितीएक गरीबांचीं मुलें
मरतात व बायका मरतात यास्तव अशा स्त्रियांचें स-
रक्षण अशा प्रसंगीं व्हावें यास्तव धर्मशाळा स्थापवा
ह्मणून लोकांपासून पैसा उत्पन्न करण्याकरितां पट्टी
केली ती एकदर १५००० रुपये जमले ते सरकारांत
पांच रुपयाचे व्याजाने ठेविले आहेत.

सरजेमसेटजी इस्कोयार यांस हें वर्तमान कळलें
तेन्हां त्यांनी आपले स्वाभाविक औदार्याप्रमाणें पत्र लि-
हून पाठविले कीं माझे घर व जागा व मैदान व तळें
इतकें इसापितव्याजवळ आहे तें सर्व मी या धर्मकृत्यास
देतो आणि अणखी १५००० रुपये वगळ नवीन पा-
हिजेतसा सोईचा बांधण्यास देतो

हें या पारशी सावकाराचें अतिशय धर्मकृत्य पाहून
सर्वांनी असे ठरविलें की ही धर्मशाळा सरजेमसेट-
जीची असे नाव कागदोपत्रीं चालवावें हें योग्य
आहे

ज्ञानप्रकाश

European Intelligence.

विलायती बातमी.

विलायती बातमी असी आहे कीं जर्मनी
देशामध्यें सस्थानी लोकांत मोठी गडबड
चालली आहे आणि कदाचित् लढाई हो-
ईल किंवा कसे याविषयीं भय आहे. परंतु
बहुधा लढाई होणार नाही.

फ्रान्स इंग्लंड, इत्यादि देशांत सर्व यथा-
स्थित आहे.

भरत खडात कापूस कोठें चांगला पि-
केल, व काय काय यत्न केला पाहिजे,
याची चौकसी करून रपोट करावा ह्मणून
मांचेष्टर शहरातील सावकार लोक एक
साहेब नेमून पाठविणार आहेत.

Board of Education Schools for the Poor

गरिब लोकाकरिता शाळा.

हल्ली बोर्ड आव एड्युकेशन द्वाणजे शिक्षक भडळी, इची इच्छा आहे कीं गरिब गुरीब लोकांस विद्या शिकवून त्यांची सुधारणूक करावी ह्मणून नव्या शाळा स्थापव्या, आणि या कामास जे लोक हितेच्छु व द्रव्यवान लोक अत्तलाल त्यांनी मदत करावी. तर असें करणे फार चांगलें आहे. आजपर्यंत मिशनेरी लोकांनी फार खर्च व मेहनत करून शाळा स्थापव्या, आणि त्या योगाने हलक्या लोकांचीहि सुधारणूक झाली. ती इतकी कीं आता त्यातील किलेकास विद्येची गोडी लागली आहे. तर ह्या शाळा हल्लीं झाल्याने मिशनेरी साहेबाचा खर्च कमी होऊन ते काम चालेलच, अथवा जर ते तसाच खर्च करून काम चालवितील तर दुप्पट अभ्यास चालून लोकसुधारणूक हल्लीपेक्षा लवकर होईल यांत संशय नाही.

Khandoba and his worshippers

खंडोबाचे पुरे तीन भक्त.

पूर्वी लिहिलें होतें कीं जेजुरीच्या खंडोबाचे दागीने चोरीस गेले, परंतु हल्लीं ज्ञानप्रकाश पत्रद्वारे समजण्यांत आले कीं ते दागीने कोणीएके तीन ब्राह्मणानी चोरिले, हे त्यांच्यावर शाबीत होऊन जड्ज्याने त्यांस तीन वर्षाची कैद दिली. तर यावरून त्या ब्राह्मणाची भक्ति खंडोबावर केवढी हे साफ दिसते आणि जेवढे खंडोबावरून पोट भरितात तेवढ्यांची भक्ति याचप्रमाणें असावी. हिंदुशास्त्रात खंडोबाविषयीं प्रमाण नाही, आणि याची भक्ति भ्रष्टकारक आहे.

जेजुरी, पाल, इत्यादि जीं खंडोबाचीं स्थाने आहेत तेथें मुख्य खंडोबाला आपण अपिलेल्या आहो असें समजून व्यभिचार करितात, व गावगना मजमाने फिरतात. तर खंडोबाचें दर्शन कोण सुत्र घेईल, व असल्याचें नावहि घेऊन काय शोभा! तर जे निर्लज्ज, कुकर्मी त्यासच खंडोबाची भक्ति आवडेल, असें साफ आहे.

The Money Institution

मुंबईतील मनिस्कूल द्वाणजे शाखेचें नाव आहे त्या शाखेची वार्षिकी परीक्षा झाली सर्व मुलें २०० होनी पैकीं १७१ ची परीक्षा घेतले परीक्षा घेणारे रेवरेण्ड क्याडे आणि रेवरेण्ड मिस्टर जेरम असे दोन साहेबलोक होते कनल लेस्टर् यानी ६० मुलांस बुके बक्षीस दिली, व काही बक्षीस मुलांसही दिली मुलांची विद्वत्ता पाहावयास इतर लोकहि जमले होते ते सतोष पावले असें एका पत्रावरून कळतें ज्ञानप्रकाश

A Warning to Gamblers

मुंबईत जुगाराच्या खेळाचा मोठा व्यापारासारखा हिशोब वगैरे चालत आहे तो माजिस्ट्रेट साहेब याणा वारकाईची बातमी व नजर ठेऊन बहुतेक लोकांस धरून शिक्षा दिव्हा घेणेकरून तेथे हल्ली जुगार कमी होत आहे ज्ञानप्रकाश.

Intemperance in Western India

मद्यप्राशनापासून शरीर, मन, लौकीक, या तिहीची हानी आहे आणि माणूस मुखाहून मूर्ख होऊन कष्टांत दुखाने जन्म घालिवणारा होतो असें हे दुर्व्यसन महान दुष्ट आहे, व ज्या घरांत व ज्या राज्यांत हे शिरले तेथे राख उडाली, तथापि हा साक्षापुगवा लोकांस स्पष्ट न दिसून या व्यसनांत पडतात, आणि आलाकडे मुंबईहलाख्यात हे व्यसन फारच माजले, याचा प्रवेश सर्व जातींत सर्वगावीं झाला आहे, आणि अजून वृद्धगत होणार तोंच यास उपाय करून नाहीसं कोलें पाहिजे ज्या गावी कलालाचें दुकान असतें तेथे बहुतकरुनि दरिद्र दुःख तापत्रय यांचो समज्जी होते एकदा हे व्यसन लागलें द्वाणजे द्रव्य, आयुष्य, अन्न, अगदी सरत तोपयत मनुष्य मानावर घेत, नाही, आणि असे लोक बहुधा अल्पायुषा, रोगी, निरूपयोगी होऊन प्राणदेतात, इतके हे अर्थ मद्यपानाचें

आहेत, हे सर्व हिंदुलोकांस अगदी ठाऊक देखील नसते परंतु आलीकड नातिभ्रष्ट फार झाले, ह्मणून दुर्व्यसनें निघूनगेलीं यास्तव याविषयी लोकांनी फार सावध राहून निर्मूळ केलें पाहिजे ज्ञानप्रकाश.

Evals of Polygamy.

दोन बायका करण्याकडून अनर्थ

पुण्याहून एक पत्र आलें त्याजवरून असें समजण्यांत आलें आहे कीं तेथें कोणीएक मनुष्यास दोन बायका होत्या त्यांपैकीं एकीला मुलगे झाल्यामुळे तो तिजवर फार प्रीती करी ह्मणून दुसरे बायकोने त्याचे अन्नात वीष घातलें त्यामुळे तो मरण पावला. दुसरे असे म्हणतात कीं त्याचा दुसरे कोणा मनुष्याबरोबर देण्याघेण्याचा व्यवहार होता सबत्र त्या कर्जकन्याने मयत याचे बायकोस चिथाऊन देऊन तिजकडून विष घालविलें. मयत याचे दोन्ही बायकास कैद केलें आहे.

Lectures on Rain by Moreshwar Sâhstrî of the Poona College

पुण्यांतील कल्याणोन्नायक मंडळी.

या मंडळीतील प्रमुख वेदशास्त्रसंपन्न मोरेश्वर शास्त्री साडे प्रतिराविवारी आपलें भाषण कोणच्या तरी विषयावर ऐकवितात मागले रविवारी त्याणी भाषणाचा विषय हा घेतला होता कीं, "उष्णाचे योगाने पाण्याचे वाफ आकाशांत जाऊन त्याचे मेघ होऊन पर्जन्य पडतो," आणि या मताची स्थापना वेदशास्त्र पुराणे या प्रमाणाने करण्याचा अनुक्रम काढला होता

क्षर कोणास पुण्यांतील लोकांचें अज्ञान किती आहे हें पाहण्याची इच्छा असेल तर या सभेंत जाऊन पाहावें ह्मणजे सर्व दिसेल कारण कीं उष्णापासून पर्जन्य पडतो ही गोष्ट अगदी साधारण आहे परंतु जेव्हां शास्त्रीबाबा भाषण करितात तेव्हां मोठाले गृहस्थ व पंडित त्यांत शका करीत असतात कीं उष्णापासून पर्जन्य पडत नाही इंद्र देवता आहे व मेघ हे हर्ता आहेत त्यांस आज्ञा त्या इंद्राने केली ह्मणजे पाऊस पाडतात इत्यादि अज्ञानदर्शक शका ऐकून लोकांचे विवेची स्थिती सहजांत समजव्ये तथापि या लोकांस सुशिक्षा आणि विद्या व्हावें ह्मणून आणि प्राचीन अज्ञानाच्या समजूती मोडव्या या उद्देशाने शास्त्रीबाबांनी उद्योग चालविला आहे हा

आज्जास फार मान्य आहे, आणि हा नेहमी चालवा असा भागची इच्छा आहे ज्ञानप्रकाश

ANECDOTE

१ The Father taught by his child.

पुत्रद्वारा बापाची सुधारणूक

एक्या गावी कोणी माणूस आपल्या मुलासुद्धां राहात होता तो पुरुष लोभाविष्ट होऊन ईश्वरास न जाणता त्याच्या सर्व आज्ञा उलंघित असे व त्याचा मुलगा लहान असूनहि कोण्या उपदेशकाचें भाषण ऐकिल्यावरून ईश्वर सर्वांचा नियता व व्यापक इत्यादि जाणत होता हें पुढील गोष्टीवरून दिसून येतें

एक्या दिवशी तो दुर्मार्गाने चालणारा पुरुष आपल्या पुत्रास बरोबर घेऊन लोकांची गेंतें टेहळीत असता एक ऐन भरास आलेले मक्याचें शेत पाहून त्यातील कणसें उपटावीं असें त्याच्या मनांत आलें, आणि त्याविषयीं त्यानें कबर बाधली, परंतु कोणी पाहिलें असता आपली अब्रू जाईल व सरकार शिक्षा देईल असें त्याच्या मनांत आल्यावरून त्यानें मुलास बाहेर मैदानांत उभें करून सांगितलें कीं मनुष्याची चाउल झाली तर मला सुचना कर आणि आपण शेतांत जाऊन भोळ्या लगवणीने कणसें मोडित होत्साता मुलास विचारितो कीं कोणी पाहात नाही ना? मुलगा त्या वेळेस ईश्वराचें सर्वगतत्व स्मरून उत्तर देता बोलला कीं, बाबा, दुसरा कोणी पाहात नाही इतकें एकताच दचक्यानें त्याचे हात पाय भेंडुळले, मग तो बोलला कीं पहिला पाहणारा कोणरे? साग तरी लवकर ! तें ऐकून मुलगा बोलला कीं जो शासन करण्याविषयीं समर्थ व कोणाचेंहि काहीं कृत्य ज्याला कळल्यावाचून राहिले असें काल-

वर्षाहि घडत नाही तो. वाप ह्मणतो असा तो कोण? हे सांग, सांग! झटकर त्या काळीं मुलानें ईश्वराचें इतर गुण वथा-माति मनात आणून सांगितलें कीं ज्याच्या आज्ञा अतिक्रमिल्या असता अनंत दुःख भोगावें लागतें आणि ज्याच्या आज्ञेप्रमाणें चाललें असता अखंडीत मोठी सपत्ती मिळती, जो सर्वांच्या पुण्यपापाविषयीं निवाडा काडीमात्र न चुकता करितो, इतकें भाषण केलें त्याचें श्रवण करितानां तर त्याच्या उरात घडकी व अंगात कापरे भरलें भयाने त्याच्या डोळ्यानीं दिसेना व कानानीं ऐकू येईना हे पाहून मुलगा त्यास आश्वासन देता ह्मणाला की, थांब, ऐक, भिऊ नको; असें असताहि कोणी अपराधी पश्चात्तापानें मनापासून जर शरण जाऊन क्षमा मागेल तर तो प्रसन्न होऊन क्षमा करितो. असें त्यास धैर्य देऊन अवशिष्ट बोलणें बोलला कीं तो या जगाची उत्पत्ती व पालन करणारा सर्वव्यापक जगदीश्वर पाहात आहे असें कानीं पडतांच तो पुरुष पश्चात्ताप पाऊन थोडीं बहुत कणसें जीं पदांत होतीं तीं तेथेंच टाकून घरीं आला आणि तेव्हांपासून ईश्वराचें भय मनीं धरून वाटेवर येऊं लागला. असा जो कोणी चांगल्या माणसाचें बोलणें मनःपूर्वक ऐकेल तर त्यात पदोपदीं हितोपदेश आहेत असें ध्यानांत येईल, ह्मणून सर्वांनीं संभाविताच्या भाषणावर खरा विश्वास ठेविला पाहिजे ह्मणजे त्याचा कधीहि नाश होणार नाही. उत्तरोत्तर तो सुमार्गांत येऊन शेवटीं ईश्वराच्या राज्याचा विभागी होईल. या गोष्टीच्या प्रसंगानें अणखी एक समज होती कीं ज्या माणसास या मु-

लासारिखा सुज्ञ मुलगा होईल तोच मोठा भाग्यवान् व अस्या लेकासच पुत्र ह्मणावें.

New Commander in Chief

सर विलीयम गोमसाहेब यांचा हिंदुस्थानचे संपूर्ण जमीनीवरील फौजेचा सेनापतीच्या कामावर नेमणूक होऊन विलायतेहून सनद घेऊन कलकत्त्यास आला त्याणे तारीख ६ डिसेंबर रोजी कौंसलदारांचे व सेनापतीचे कामाची शपथ घेऊन सरबत्ती चालोप्रमाणें झाला सरच्यारलस नेपियर साहेब विलायतेस लौकर जाणार आहेत

ज्ञानप्रकाश

To Correspondents and Subscribers.

प्रभाकरांत एकपक्षी पत्रद्वारे व आपले मते मेजर क्यांडो साहेब यांजवर वारवार लावून लिहिलेले असत आणि या विषयीं आह्माकडेहि दोहोतफेचीं दाहा पांच पत्रे आलीं आणि सध्या जागा नाही सवक कांही लिहिले नाही, परंतु याविषयीं आह्मां आपले मत पुढे लिहूं

मुंबई मुकामी अमेरिकन मिशन छापखान्यांत ज्ञानोदय, दर महिन्यास दोनवेळ निघत असतो, व त्याची अगाऊ किंमत वर्षास दीड रूपया, व साहेब लोकांस चार रूपये

कोणास कांहीं छाप्याचें किंवा ज्ञानोदय मागावयाचा भसेल, तर त्याने टपालचें हांसील भरून ज्ञानोदय कत्यांस मुंबई मुकामी पत्र पाठवावें, अथवा अमेरिकन मिशन छापखान्यांत कळवावें

कोणी कांही मजकूर ज्ञानोदयांत छापवयास इच्छितो तर त्याने पत्रावर पाहिजे तो सही घालावा, परंतु ज्ञानोदय कत्यांस आपले नांव कळविले पाहिजे नाही तर तें पत्र आपले जाणार नाही.

कोणी ज्ञानोदय घेणारा आपली जागा बदलून दुसऱ्या ठिकाणी जाईल, तर त्याने तें ठिकाण कळवावे, नाही तर ज्ञानोदय पुर्वीच्या ठिकाणी जाऊन दुसऱ्या कोणाच्या हाती पडेल, आणि मालकास मिळणार नाही

THE DNYANODAYA

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

Price, to natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees Single numbers four annas each

New works, especially if in the Native languages, will generally receive a more or less extended notice, if sent to the Editor of the Dnyanodaya, American Mission Press, Bombay

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY, JANUARY 15, 1851

No. 2

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १५, माहे ज्यानुएरी, सन १८५१.

अंक २.

HISTORY EUROPE No 57

France, its Climate, Cities and Manufactures
Manners and customs of the people

बखर. युरोपखंड. धडा ५७.

फ्रांस देशाचे वर्णन, त्याची हवा, न-
गरें, कारागिरी, आणि त्या लोकां-
च्या रीतिधाती.

युरोपखंडाच्या पश्चिम भागां फ्रांस देश
आहे. त्यांत प्रजा तीन कोटी वीस लक्ष
आहे. त्याची राजधानी पारिस ते मोठें श-
हर आहे. त्यासभोवतीं चिरेवदी गांवकुसू
आहे. नाभी घरे, सुंदर राजवाग, रमणीय
वाटा, शोभायमान रस्ते आणि मनोरजक वि-
लासस्थानें यांकडून ते नगर भरून गेले आ-
हे. परक्या मनुष्याला तर जगामध्ये सर्वा-
हून सुप्रिय असें ते नगर आहे.

फ्रांसामध्ये पारिसाखेरीज अणखी बहुत
दुसरीं मोठाली शोभायमान नगरें आहेत.
त्यामध्ये रूएन म्हणून एक शहर आटे, तेथील
लोक जवाहिराचा मोठा कारखाना चा-
लवितात. लायन्स एथें सुंदर रेशीम करितात;
मार्सेक्स शहरामध्ये द्राक्षरसाचा व्यापार चा-
लतो. बोर्डो शहर तर ज्या देशी उत्तम द्राक्षें
आणि दुसरीं रुचिकर फळे निपजतात त्याच्या
मध्यस्थानीं आहे.

फ्रांस देशाची हवा रमणीय आहे. त्या-
ची जमीन सुपीक आहे यामुळे तिजपासून
समृद्ध अन्न उत्पन्न होतें. त्या देशात चेरिज,
पेर्स, प्रम्स, पोचिज, आणि अंजार असीं अ-
नेक प्रकारचीं फळे अतिशय उत्पन्न होतात.
अणखी द्राक्षाचे तर अतोनात पीक येतें. त्या-
पासून बहुत प्रकारचा द्राक्षरस उत्पन्न केला
जातो.

फ्रांसातील लोक मोठे गुलहौसी व आनंद-
वृत्तीचे आहेत. ते वाण्यावाधानात फारच
राहतात. त्या देशातील सर्व शेतांत पुरुष
आणि स्त्रिया रावतांना सर्वदा दृष्टीस पडतात.
ते फारसे झटून काम करित नाहींत. त्याचे
सणाचे दिवस बहुत आहेत, त्यांत ते रस्तो-
रस्तीं फिरतात आणि मोठ्या वागांत किंवा
माणिकचौकात नृत्य करितात.

जरी फ्रेंच लोक जगामध्ये सर्वाहून शा-
हाणे नाहींत तरी दुसऱ्या सर्व लोकांपेक्षा ते
विलासी आहेत. त्यास वाद्ये वाजविण्याची
व एकत्र जमून आनंद करण्याची आणि सर्व
प्रकारच्या विषयांवर बोलण्याची आवड आहे.
ते मोठे सभ्य आहेत आणि परक्यांसी विशेष
सभ्यतेने सर्वदां वर्ततात. गृहस्थ लोक स्त्रियांचा
विशेष आदर सत्कार करितात. आणि त्याच

प्रकारें स्त्रियाहि आपला सहवास त्यांस आवडावा म्हणून आपल्या शक्नुरूप सर्व उपाय करितात.

फ्रांसांतील कारागिरी अनेक तऱ्हेची आणि मोलवान आहे. जवाहीर, रेशीम, मोठीं घड्याळें, लाहान घड्याळें आणि दुसरे सुशोभित पदार्थ करण्याविषयीं त्या लोकांस उत्कृष्ट कल्पनाशक्ति आहे. हे पदार्थ जगामध्यें सर्वत्र पाठविले जातात, आणि जरी कदाचित ते पदार्थ फारसे अगत्याचे नसले तरी त्यापासून फारच मौज होती. याप्रमाणें त्यांच्या व्यापार आहे.

फ्रेंच लोकांला पोषाकाची मोठी हौस आहे. पारिसात जे वस्त्र करणारे ते वरकड लोकांसाठीं तऱ्हेतऱ्हेचे पोशाक करितात. त्या शहरांतील मडम लोकांच्या टोप्या करणारे आणि वस्त्रें शिवून करणारे यांस जितके लोक अनुसरतात तितके कधीं कोणी राजांस अनुसरले नाहीत. कारण कीं युरोपांतील आणि अमेरिकेंतील स्त्रियांच्या टोप्या व झगे त्यांच्या योजनेप्रमाणें होतात.

फ्रेंच राष्ट्रातील लोक मोठे मनोरंजक आहेत. जरी ते कदाचित छचोर व अविचारी असें दिसतील तरी फ्रांसामध्यें बहुत प्रतापी पुरुष झाले आणि त्या देशाच्या इतिहासावरून अनेक थोर व नामांकित गोष्टी तेथें घडल्या असें दिसून येते.

प्रथम तुम्हाला असें वाटेल कीं ते लोक सारग्या वाजविगारे, पोषाक तयार करणारे, आणि नृत्यगुरू असे आहेत. पण जर तुम्ही सूक्ष्मदृष्टीने त्यांचा स्वभाव पहाल आणि चित्त लावून त्यांचा वृत्तांत वाचाल तर कदाचित युरोपामध्यें सर्वांहून ते मोठे लढाऊ राष्ट्र आहे असें दिसेल. जरी ते आपला ल ख्याली खुशालीमध्ये दवडितात तरी बु-

द्धिमत्तेच्या वैभवांत ते कांहींच कमी नाहींत असें दिसून येईल.

प्रश्न.

प्र० फ्रांस देश कोठे आहे? प्र० त्याच्या सीमा कशा आहेत? प्र० फ्रांस हा स्पेनापासून कोणोकरड? प्र० इंग्लंडापासून? प्र० युनेनेद स्वेत्सापासून? प्र० फ्रांसस कसें जावे? प्र० त्यांतील प्रजा किती? प्र० पारिसाचे वर्णन कर? प्र० ते माद्रदापासून कोणोकरडे आहे? प्र० रोमापासून? प्र० लडणापासून? प्र० न्युयार्कापासून? प्र० पारिसाविषयी अणखो काय? प्र० रुयनाविषयी काय? प्र० लायन्साविषयी? प्र० मासेलसाविषयी? प्र० बोर्डोविषयी? प्र० फ्रांसाचो हवा कसा? प्र० जमीन कसा? प्र० उपज कसा? प्र० फ्रेंच लोकांची रीत भात कसा? प्र० गृहस्थाविषयी? प्र० स्त्रियांविषयी? प्र० फ्रांसांतील कारागिरीविषयी? फ्रांसांत ज्या तऱ्हेचा जिनसा उत्पन्न होतान त्यांचा काय उपयोग? प्र० पोषाकाविषयी फ्रेंच लोक कसे? प्र० स्त्रियांच्या टोप्या करणारे व वस्त्रे शिवून करणारे याविषयी काय? प्र० फ्रेंच लोकांचा स्वभाव कसा आहे? प्र० त्यांच्या इतिहासावरून काय दिसते? प्र० लढाईविषयी त्यांचा बुद्ध कसा? प्र० दुसऱ्या गोष्टीविषयी त्यांचें बुद्धवैभवं कसें?

The Glory of Jesus Christ Our readers will remember the first section of this work which was given in both Sanskrit and Marathi verse in the *Dnyánodaya* for Dec 15. We now give section second, respecting which the author says —

“The second section, entitled *Yeshútpath-varnanam*, or a narration of the birth of Jesus, begins with this verse — “The Sun of righteousness, by the rays of whose advent the sky had before been reddened, at length arose at the fore-ordained time” The lineage of the Virgin Mary, the annunciation, the suspicions of Joseph, the angelic vision by which they were removed to Bethlehem, and the birth of Jesus there, the apparition of angels to the shepherds and the angelic hymn, are then recounted in twenty-six shlokas

“The scholar then enquires how this incarnate Saviour was God and the Son of God. The teacher in reply quotes St John i 1—5, 14, 18, 10 and 12 Coloss i 15—17 Philipp ii 7. The circumcision of Jesus, the visit of the Magi, the presentation of Jesus in the temple, the flight into Egypt, with the slaughter of the innocents, and the incidents of the visit of Jesus when twelve years old to the temple, with His return to Nazareth and subjection to His reputed parents are then narrated in order. This section consists of sixty-two shlokas.”

श्री येशूख्रिस्त माहात्म्य.

अ० २. श्री येशूपत्तिकथन.

गुरुखाच ॥ यस्यागमांशुभिः पूर्वं नभोऽभूदरुणीकृतं । स प्राङ्ङोनेरूपिते काले उदैद् धर्मप्रभाकरः ॥ १ ॥

यहूना नामके देशे दावेद्राजान्वयोद्भवा । मरीयानामिका काचित् कुमारी न्यवसत् सती ॥ २ ॥

गते विक्रमशाकस्य पचाशत्तमहायने । तामिशोषितो दूत उपस्थित्येदं मब्रवीत् ॥ ३ ॥

गात्रियेलो दूत उवाच ॥ हे भयनुग्रहापन्ने कन्ये भूयाच्छुभं तव । ईश्वरस्ते सहायोऽस्ति धन्या त्वं स्त्री गणेषु च ॥ ४ ॥

गुरुखाच ॥ सा कन्या वचनात् तस्य व्याकलैवमाचिन्त यत् । एतत् सर्वोन्नत कीदृगित्यथो सोऽब्रवीत् पुनः ॥ ५ ॥

गात्रियेल उवाच ॥ मांमेषोहे मरीये तं ह्यामोरोशदं नुग्रहं । प्लं गर्भधारिणा भूना धन्या पुत्र सावेष्यसे ॥ ६ ॥

स येषूनामको भावी महान् सर्वेश्वरात्मजः । राजा याकोबवशस्य सच शब्दं भविष्यति ॥ ७ ॥

गुरुखाच ॥ एतच्छ्रुत्वा मरीयोचे कथमेतद् भवेद् मम । पुंससगो हि नास्तीति ततो दूतोऽब्रवीत् पुनः ॥ ८ ॥

गात्रियेल उवाच ॥ पवित्र ईश्वरस्यात्मा कन्ये त्वामाश्रयिष्यति । सर्वेश्वरस्य शक्तिश्च त्वया कर्ता तवोपरि ॥ ९ ॥

भक्त्यन्विते काले यः पवित्रो जनिष्यते । सूनुः परेश्वरस्योत स महात्माऽभवास्यते ॥ १० ॥

अर्थ. येशू ख्रिस्त माहात्म्य.

प्रसंग २ ख्रिस्तजन्म.

जन्मकथा किरणें फाकलीं ॥ जनाची रंगलीं कर्णनभें ॥१॥

तोचो धर्मरवि पावला उदया ॥ तम घालवाया अतरींचें ॥२॥

दावीदाच्या कुळीं मारया नाभिका ॥ होती कुंवारीका एक भली ॥३॥

पन्नास वरुषें विक्रमा लोटता ॥ ठाके देवदूत तिजपुढें ॥४॥

ह्मणे नारीं माजी धम्य तूं मारये ॥ ईश्वरी सहाय तुज आहे ॥५॥

तुझे होवो कन्ये कल्याण सर्वदा ॥ नशिवो आपदा कदा काळीं ॥६॥

एकोनि मारया मनी डचकलीं ॥ नाहीं उमजली गुज त्याचें ॥७॥

चिर्ती चिर्ती वाला मला देवदूत ॥ आशीर्वाद देत कशाचे हे ॥८॥

तई देव दास ह्मणे मारयेसी ॥ भय तूं मानसी धरू नको ॥९॥

पहा तूं कुंवारी होसी गरोदर ॥ पुत्रातें निर्धार प्रसवसी ॥१०॥

नाम तुंबा दावे तयालागीं गेशु ॥ दावीदाचा वशु पालील तो ॥११॥

एकोनि मारया ह्मणे देवदूतां ॥ काय हें बोलता नवलची ॥१२॥

पुरुषाचा वारा नाहीं मज ठावा ॥ तर्क म्या करावा काय एथें ॥१३॥

पुन्हां मारयेसी दूर्ते जें उत्तर ॥ दिल्लें ते सादर परिसावें ॥१४॥

जरी देव दया घडे लवलाटे ॥ आवघड आहे काय मग ॥१५॥

पवित्र ईश्वरी आल्याचा आश्रय ॥ होईल मारये देह तुझा ॥१६॥

तुजवरी उाया परात्पर शक्ति ॥ करील हे उक्ति मिथ्या नसे ॥१७॥

ह्मणोनि तुझीया पोटीच्या पवित्रा ॥ जर्गा देवपुत्र ह्मणतील ॥१८॥

कूपेचा भाडारु पुण्याचा सागरु ॥ होय थोर नरु तोचि एक ॥१९॥

मारयेचे कार्णीं ऐसी दूतवाणीं ॥ पडताचि मनीं आनंदली ॥२०॥

गुरुरवाच ॥ मरीया तु ततोऽवादीदीशदास्यां तथा मयि । संसिद्धं ते वचोऽखित्वथ दूतस्त्वन्तरधीयत ॥ ११ ॥
 योसेफः सङ्जनः कश्चित् तदाऽऽसीत् तत्र नीवृति । तस्मै सार्यतमा कन्या वामदत्ता प्रागविद्यत ॥ १२ ॥
 ततस्तां गर्भिणी दृष्ट्वा व्यभिचारस्य शक्या । योसेफो गर्भहेत्वज्ञो वर्जितुं समकल्पयत् ॥ १३ ॥
 एतच्चिन्तयमानस्तु व्याकुलात्मा स धार्मिक । स्वप्ने दृष्ट्वा विभोर्दूतं तस्याज्ञामशृणो दिमा ॥ १४ ॥
 दूत उवाच ॥ हे दाविष्पुत्र योसेफ त्वं मा वर्जात्मन रितयं । तद्गर्भो ह्यद्भुतः शक्त्या पवित्रस्यात्मनो भवत् ॥ १५ ॥
 गुरुरवाच ॥ इत्यैशदत्तवाक्येन निर्मला ती व्युवाह स । आश्चर्यगर्भधारिण्या नासजत्तु तया सह ॥ १६ ॥
 किंचित्कार्यवशात् पश्चात् पुरे वेथ्लहमाभिधे । दावेड्जन्मस्थले ताभ्यां गन्तव्य स्वगृहादभूत् ॥ १७ ॥
 तत्पुर्यां पान्थशालायाम् आर्कीणार्यां जनैः कश्चित् । प्राप्तप्रसूत्य नेहस्का कन्या नामोत् स्थलं सती ॥ १८ ॥
 तत्रत्यमन्दुरार्यां तु स्थानमत्यमवाप्य सा । भविष्यद्भूतदिभिः प्रोक्त कुमारी सुषुप्ते सुत ॥ १९ ॥
 विवेष्टे विश्वसम्भ्राजं चामुं वस्त्रैरराजकैः । पशुभोजनपात्रे च सर्वभूतेशमार्पयत् ॥ २० ॥

ह्मणे देवदूता तुझे सर्व बोल ॥ होवोत सफळ दासीवरी ॥२१॥
 असो मग गुप्त झाला देवदूत ॥ ऐका पुढे वृत्त गुरू ह्मणे ॥२२॥
 योसेफ नामक कोणी देव भक्त ॥ गालील देशात राहतसे ॥२३॥
 तयासी मारया कुंवारी ती भली ॥ वाचादत्त झाली होती आधीं ॥२४॥
 परीं गर्भ चिन्ह तिचे निरखिले ॥ मानस विटले योसेफाचे ॥२५॥
 ईश्वरी संकेत नाहीं समजला ॥ वर्जाया तिजला योजीतसे ॥२६॥
 उफळता मनीं त्याच्या महाखेद ॥ स्वप्नीं केला बोध देव दूर्ते ॥२७॥
 ह्मणे तुझी नारी निष्पाप मारया ॥ योसेफा वर्जाया योजूं नको ॥२८॥
 हिच्या गर्भ शुद्ध आल्याचा संभव ॥ दुजा मनीं भाव धरू नको ॥२९॥
 दूत वाक्ये झाली मारया निर्मळ ॥ योसेफे तत्काळ पत्करली ॥३०॥
 दावीदाचे जन्म गाव वेथ्लेहेम ॥ असो तेथे काम कांही होणे ॥३१॥
 ह्मणेनि आपुले सोडोनि सदन ॥ दोघां तेथे जाणे प्राप्त झाले ॥३२॥
 वेथ्लेहेमीं होती धर्मशाळा मोठी ॥ परीं तेथे दाटी माणसांची ॥३३॥
 मारयेसी आली प्रसूतीची वेळ ॥ परीं गुप्तस्थळ सापडेना ॥३४॥
 जयेचे उदरीं जगाचा आधार ॥ राहावया धार तीला नसे ॥३५॥
 भविष्यांचे सत्य करावया लेख ॥ घडे हे कौतुक गुरू ह्मणे ॥३६॥
 असो अटाआटीं करोनि शेवटीं ॥ दोघे आश्व गोष्टीं राहियेलीं ॥३७॥
 पवाडे जयाचे गायिले बहुत ॥ ऐसा झाला सुत मारयेसीं ॥३८॥
 कुवारीचे पोटी जगराज झाला ॥ बाळंतें तयाला लेवविले ॥३९॥
 असे जो का सर्व भूतांचा नियता ॥ वस्त्रांची निवाता त्यासी नसे ॥४०॥
 दुबळ्यांचे घरीं आला दीन पाळु ॥ दाविले नवलु परात्परें ॥४१॥
 गुरू ह्मणे सर्व जीवांचा पाळक ॥ गव्हाणीं बाळक निजविला ॥४२॥
 देव हीनबंध जाणा खामोखाम ॥ सजी निजधाम आत्म्यासाठीं ॥४३॥

नदा तन्निकटे क्षेत्रे कतिचिन् मेषपालका । रात्रौ जागरिणोऽवोना स्वेषां रक्षामकुर्वत ॥ २१ ॥
 तत्रै तेषु महातेज ऐश्वरं पर्यभासत । विभ्यस्सूपस्थितश्चैको दून ऐशोऽब्रवीदिद ॥ २२ ॥
 दूत उवाच ॥ अहो मभैष्ट भद्रं हि समाचारं ददामि व । खृष्टोऽद्य दाविदः पुर्यां त्रानोत्पेदे महाप्रभु ॥ २३ ॥
 गुरुखाच ॥ इत्थं सत्यमुना प्रोक्ते सद्यो नाकादुःस्थता । स्वदूतानां चमून्तमीश्वरस्य स्तुतिं जगौ ॥ २४ ॥
 स्वदूता उचुः ॥ स्वर्वास्योषेन माहात्म्यमीश्वरस्य प्रगीयता । शान्तिभूतात् पाथव्यान्तु नृजातौ च प्रसन्नता ॥ २५ ॥
 गुरुखाच ॥ इति गीत्वैश्वरदूतानां चमू खेऽन्तरधायत । गत्वाच मेषपालाधिः प्राप सद्बालदर्शनं ॥ २६ ॥
 शिष्य उवाच ॥ योऽवतीर्णो नृरूपेण त्राता सौ कथमीश्वरः । कथमीशात्मजश्चेति कृपया वद मे गुरो ॥ २७ ॥
 गुरुखाच ॥ जग्राह यस्तदा जन्म मर्त्यावस्थां च दुःखिनीम् । अनन्तो महिमा तस्य तच्छिष्यैरिति कथ्यते ॥ २८ ॥
 यथा योहन्नि ॥ शब्दोऽवद्यत विश्वादाधीश्वरेण सह स्थितः । स्वयं सन्नीश्वरोऽनादिः ससृजे तेन चाखिल ॥ २९ ॥
 स योनिर्जीवनस्यासौऽड्योनिर्दो नृगणस्य च । स चकाशे तमोमध्ये न जग्राह तमस्वमुं ॥ ३० ॥
 स शब्दश्चाधरद् देहं नृणां मध्येऽप्युवास च । ईशात्मजा हेतजस्क सत्यानुग्रहयोर्निधिः ॥ ३१ ॥

त्याची रात्री राणा मारजी धनगर ॥ बैसले जागर कारेतची ॥४५॥
 राखावया सर्व खिलारें आपुलीं ॥ होते आळोपाळीं करुनियां ॥४६॥
 चकाकले देव तेज त्याजवरी ॥ सुटलीं कापरी मेंढपाळां ॥४७॥
 तई दिव्यदूत येवोनि ठाकला ॥ ह्मणे मेंढपाळां भीऊं नका ॥४८॥
 आनंदाची मात सागाया त्वरित ॥ आलों देवदूत तुझापासीं ॥४९॥
 तुझा तारायाला खिस्त आजि आला ॥ नगरीं जन्मला दावीदाच्या ॥५०॥
 त्याच वेळीं दूत मिळाले निराळीं ॥ केला उतावळी जयशब्द ॥५१॥
 उंच लोकीं होऊ देवाचें गौरवु ॥ नाचोनियां गाऊं गुण त्याचे ॥५२॥
 नर जाती सारी देवकृपा पावू ॥ थोर शाती होऊ धरेवरीं ॥५३॥
 ऐसें गीत गातां गातां देव सेना ॥ पावे अंतर्धाना गुरू ह्मणे ॥५४॥
 मग मेंढपालें जावोनि तत्काळ ॥ निरखिला वाळ मारयेचा ॥५५॥
 एथें एक शका शिष्य मनीं आली ॥ वोलोनि दाविली गुरूजीस ॥५६॥
 नर अवतारु कैसा तो ईश्वर ॥ देवाचा कुमार तोची कैसा ॥५७॥
 शिष्य ह्मणे माझा मोठा हा संशय ॥ होवोनि सदय दूर करा ॥५८॥
 गुरू ह्मणे जरी देव झाला नर ॥ महिमा अपार तरी त्याचा ॥५९॥
 हाचि अर्थ सर्व योहान्नें वर्णिला ॥ सागतों मी तुला ऐके आता ॥६०॥
 होता जगा आधीं शब्दरूपें येशू ॥ स्वयें तोचि ईशू जग कर्ता ॥६१॥
 त्याचे योगें आह्मा जीवकळा आली ॥ जाणीवाची दिली स्फूर्ति तेणें ॥६२॥
 होतें त्याजमध्ये जीवन अखंड ॥ जगाचा उजेड तेंचि जाणा ॥६३॥
 तमामार्जी थोर वावरे उजेड ॥ परी तमें जोड केली नाहीं ॥६४॥
 जैसा नेत्रहीना रवि उगवला ॥ आहे नाहीं त्याला सारखाचि ॥६५॥
 असो तोचि शब्द होऊनि साकारु ॥ मानवी वापरु केला तेणें ॥६६॥
 निज तेजें साजे देवाचा आत्मज ॥ सत्यहि विराजे त्याज मध्ये ॥६७॥

पितृक्रोडस्थितः सूनुरद्वितीयोऽयमेश्वरम । अदृष्ट व्यञ्जयाभास प्रादुर्भूय महितले ॥ ३२ ॥
 स ससारस्य निमाता तन्मध्ये ज्वारत् स्वय । प्रायो मृदस्तु ससारस्त न पर्दचिनोत् प्रभु ॥ ३३ ॥
 तन्माहात्म्यन्तु यावन्तः परेचिन्व तमा श्रयन् । तेभ्योऽधिकारमीशस्य सूनवो भवितुं ददौ ॥ ३४ ॥
 गुरुवाच ॥ यथा वा पौलनामाऽन्यः खटाशेष्य प्रतिष्ठितः । एश्वर्यमामितं स्वस्य प्रभोरेवमवर्णयत् ॥ ३५ ॥
 पौल उवाच ॥ अदृश्यस्येश्वरस्याय मूर्त्तिर्विश्वप्रजः सुनः । तावाद्ध ससृजे तेन भामेष्ट खस्थितं च यत् ॥ ३६ ॥
 तद्वारा ससृजे विश्वं तथा नरैव हेतवे । अग्रे स चास्त विश्वेषां सर्वं तेनावतिष्ठते ॥ ३७ ॥
 स तौश्वरस्वरूपोऽपि स्वमैश्वर्यं त्यजन्नव । दासम्बरूपको भूत्वा मर्त्यावस्थां समाददे ॥ ३८ ॥ इत्यादिना ॥
 गुरुवाच ॥ ततः स बालकः पुण्यो वासरे जन्म तोऽष्टमे । सम्कार मोसिश्वास्त्रोक्त देवनाम च लब्धवान् ॥ ३९ ॥
 स च गाढे जगध्वान्ते धमाकरजोदय शुभः । लोकाच्चराय गुप्तोऽपि सद्भिरत्पैरदृश्यत ॥ ४० ॥

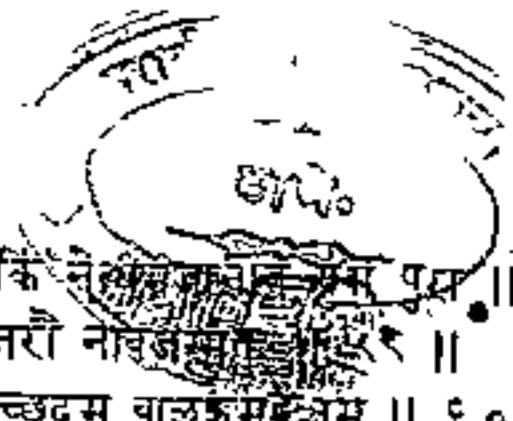
देवाचा अंतरीं लेंक एकुलता ॥ जगा आधीं होता एक रूपे ॥६८॥
 निराहूनि गार दिसे पै निराळी ॥ परी ती वेगळी जाणू नये ॥६९॥
 तैसे वाप लेंका जाणू नये भेदे ॥ देहाचा संवये गुरु ह्यणे ॥७०॥
 कधीं निराखिले नायकिले कार्णी ॥ दाविले येवोनि देव सुने ॥७१॥
 तेणे विस्वारिला ससार सागर ॥ झाला कर्गधार तोचि आह्मा ॥७२॥
 तरी क्तिती एर संसारीं बुडाले ॥ नाहीं ओळखिले तारकासीं ॥७३॥
 असोनि ससारीं तराया उपाय ॥ पावले अपाय बहुतचि ॥७४॥
 परी ज्यानी त्याचे माहात्म्य जाणिले ॥ शरण रिघाले मनोभावे ॥७५॥
 ज्याहीं माये पाई विश्वासे टेंकीले ॥ नाहीं त्या लोटीले सकटात ॥७६॥
 देवाचीं लेंकरे व्हाया अधिकाहू ॥ देत खीस्त गुरु निजभक्ता ॥७७॥
 गुरु ह्यणे दुजा एक खिस्त भक्त ॥ होना प्रतिष्ठित पौल नामे ॥७८॥
 तेणेहि आपुल्या प्रभूचा महिमा ॥ वर्गाला निःसीम पर्दोपर्दी ॥७९॥
 ह्यणे निराकार जोका परात्पर ॥ तोचि हा साकार देव पुत्र ॥८०॥
 दिसे वेवरी आणि अतराळीं ॥ सर्वहीं निर्मिळीं देव सुने ॥८१॥
 येशू हाते विश्व रचोनिया देव ॥ दाखवी वैभव आपुलेचि ॥८२॥
 कार्की होना आधी तोचि एक पणे ॥ आनाहि जीवन तोचि आह्मा ॥८३॥
 असोनिया आगी जागे देवपण ॥ झाकिले लक्ष्य वैमवाचे ॥८४॥
 देव भला देव भला ॥ जगीं दास रूपे आला ॥८५॥
 देव थोर देव थोर ॥ घेत नर अवतार ॥८६॥
 क्तिती गणू त्याचे गुण ॥ धरेचेहि थोडे कण ॥८७॥
 दास पाऊल् सागे खूण ॥ जगासाठीं झाला सान ॥८८॥
 असो ऐसा पुण्य पुत्र तो जन्मला ॥ दिन उगवला अष्टम पै ॥८९॥
 मग मोशे याचे सारियेले नेम ॥ दिल्ले येशू नाम वाळकासीं ॥९०॥
 मानूं धर्म भानू जगीं येशू आला ॥ नासी काळोखाला अज्ञानाच्या ॥९१॥
 जगीं क्तिती काळ गुप्त तो राहिला ॥ तरी ओळखिला साधुजनीं ॥९२॥
 काच मालेमाजी पाचहि गोविला ॥ तरी तो वेगळा पारखयासी ॥९३॥

प्राच्याहि पण्डिता केचित् श्रियेषु जन्मसूचिका । दृष्ट्वैकामङ्गतां तारां वन्दितुं त प्रतस्थिरे ॥ ४१ ॥
 सा ताराऽग्रे प्रगच्छन्ती तदीयाधो पदेशिका । यत्रेश्वरः शिशुस्तस्थौ तत्रान्तं स्थगिताऽभवत् ॥ ४२ ॥
 ततो गृहे तद्दृष्टे प्रविशन्तो विपश्चितः । नाना सक्त्य सद्बालमुपहारैर्वन्दिरे ॥ ४३ ॥
 पण्डितानां गणे पश्चाच्चत्वारिंशद्दिनायुषं । गृहोन्मत्सं सुनमाना राजधानीं समागमत् ॥ ४४ ॥
 तत्रान्ते मन्दिरे सूर्यं चेश्वराय समर्पयत् । बलीन् यद्दृष्ट्वा शरत्कोक्तान् समस्तुष्य यथाविधि ॥ ४५ ॥
 तद्देशे यस्तदा भूमिशसौद् हेरोदसन्नकः । स देषुत्यात्त वृत्तान्तमाकर्ण्य व्याकुलोऽभवत् ॥ ४६ ॥
 यो भव्यवक्राभः प्रोक्तो भावो राजा यद्दृष्टेनाम् । राज्यं मे सोऽधुना जातः शोभमेव हरेदिति ॥ ४७ ॥
 इत्थं विचिन्त्य बालतु न प्राप्याज्ञां ददावसौ । द्विवर्षानान् शिशून् सर्वान् हन्तुं वेथलहमान्तिके ॥ ४८ ॥

गारा माजी हिरा जरी भिसळला ॥ तरी तो वेगळ पारख्यासी ॥९४॥
 ज्याची खूण तोचि जाणे दुजा नेणें ॥ ज्ञान्याचीं लक्षणें गुरू ह्मणे ॥९५॥
 नर्भी एक तारा नवी उगवली । खिस्त जन्मकाळी अवचित ॥९६॥
 पूर्वदेशवासी कोणी भक्तजन ॥ अवतारखूण समजले ॥९७॥
 तई साधु थोर आनंदे कोंदले ॥ वंदाया निघाले तारकार्ते ॥९८॥
 तारकार्चा वाट दाखवी तारका ॥ साधुचा घोळका मार्गे चाले ॥९९॥
 देव सुत सुखे पड्डला जेथें ॥ स्थिरावला तेथे दिव्य तारा ॥१००॥
 त्याच गेही सारे साधुवृद गेले ॥ नदना देखिले मारयेच्या ॥१०१॥
 मग त्याचे पायां टेकोनिया डोई ॥ वदिला सर्वांहीं देव सूत ॥१०२॥
 गुरू ह्मणे नाना परीचे सत्कार ॥ करोनि भाडारें उघडिलीं ॥१०३॥
 रूपें आणि सोनें असी उंच नाणीं ॥ वाहिली चरणीं बाळकाच्या ॥१०४॥
 जाणोनियां गुप्त प्रभूचा संकेत ॥ गेहीं गेले भक्त आपुलाच्या ॥१०५॥
 मग माथबापें घेवोनिया सूत ॥ यरूशालेमांत प्रवेशलीं ॥१०६॥
 देवळासी नेला शिशू ॥ देवा दाखविला येशू ॥१०७॥
 बळी दानें तैसीं केला ॥ मोशे धाने निवे दिलीं ॥१०८॥
 स्वयें होता तोचि देव ॥ तरी दावी नरभाव ॥१०९॥
 गुरू ह्मणे होय थोर ॥ तरी पाळी लोकाचार ॥११०॥
 यद्दृष्टाचा राजा एक ॥ होता हेरोद नामक ॥१११॥
 तेणें खिस्त जन्म लीला ॥ ऐकोनीया खवळला ॥११२॥
 भाकीला जो साधुजनीं ॥ घोकी राजा तोचि मनीं ॥११३॥
 तोचि आता जन्मलाहे ॥ राज्य घेईल करूं काय ॥११४॥
 हेरोदासी चिंता घोर ॥ ऐसी प्राप्त झाली थोर ॥११५॥
 गुरू ह्मणे दुष्ट लोका ॥ ऐसे कष्ट होती फुका ॥११६॥
 अवतारी त्राळ हेरोदें धुंडीला ॥ नाहीं गवसला शेवटीं तो ॥११७॥
 मग तेणें शस्त्र धर बोलाविले ॥ कर्म अज्ञापिलें घोर त्यांसी ॥११८॥
 दोन वर्षा उणा दिसे वाळ तान्हा ॥ त्यासी तुम्ही हाणा ठेऊं नका ॥११९॥
 फिरोनियां मग वेथल हेम प्रति ॥ करावा निःपात नाळकाचा ॥१२०॥

स बालस्त्वैश्वरो येषु स्वद्वैतस्याज्ञया तत । नीतो देशान्तरं तत्रे स्वदेशं चागमत् पुनः ॥ ४९ ॥
 एकदा द्वादशाब्दायु र्यदाऽभूत् स विभोऽसुतः । तदा मात्रान्वितोऽजाच्छत् पर्वकाले महा पुरं ॥ ५० ॥
 पर्वान्ते तस्य पित्रोस्तु पुरात् प्रस्थिनयो गृहं । न सार्द्धमगमद् येषु पुरे तस्थौ तु सोऽद्भुतः ॥ ५१ ॥
 स क्वचिद् यात्रिणां मध्ये सुहृदा सह केनाचेत् । आगच्छतीत्यजानीतां निश्चिन्तौ पितरौ पथि ॥ ५२ ॥
 शेषे तु त क्वचिद् नाप्ता परावृत्तौ महापुरं । प्रापतुस्त्रिदिनात् पश्चाद् मन्दिरे परमात्मनः ॥ ५३ ॥
 तत्र तं तौ समासीन शास्त्रिणां सदसोऽन्तरे । अपश्यतां निशाम्यन्न प्रक्षान् पृच्छन्तमेव च ॥ ५४ ॥
 ये ये न्यशाम्य स्तत्र तस्योक्तीरुत्तराणि च । ते सर्वे तन्महाबुद्धे विस्मय परम ययुः ॥ ५५ ॥
 माना त्वाच हे पुत्र कस्मादेव समाचरः । त्वामन्वैच्छाव शोकात्तावहं तातश्च तावकः ॥ ५६ ॥
 इत्युचेऽर्जुनमा स्त्रीणां किंतु मृद्वपि भर्त्सन । तदनहो निशम्योच एकः स्त्रीभूषु सोऽनघः ॥ ५७ ॥

परी मारयेसी सूचविलें दूतें ॥ दूर नेई मातें बाळ कासी ॥१२१॥
 गुरु म्हणे जरी देव तारणारा ॥ तरी मारणारा कोण आहे ॥१२२॥
 पुढे हेरोदाचा होता अंतकाळ ॥ तिघे परतले निजदेशीं ॥१२३॥
 वारा वरुषाचा खिस्त येशू झाला ॥ आजेंत राहीला वडिलाच्या ॥१२४॥
 विद्या आणि कळा आपोआप आल्या ॥ नाहीं शिकविल्या कोणी त्यासी ॥१२५॥
 एका पर्वकाळीं यरुशालेमासी ॥ माता नेत त्यासीं बरोबर ॥१२६॥
 सपलिया वरी तेथीचा उत्साह ॥ चालली स्वगेहा माय बापें ॥१२७॥
 परी येशू गेला नसे त्याच्या संगें ॥ राहिला तो मागे नगरांत ॥१२८॥
 संवगड्या संगें येत आहे येशू ॥ ऐसा झाला भासु माय बापा ॥१२९॥
 मंद मंद दोघें आनंदे चाललीं ॥ श्रम विसरलीं चालण्याचा ॥१३०॥
 असो जातां जाता रवि मावळला ॥ नाहीं अढळला येशु त्यांसीं ॥१३१॥
 चिन्तीं चिंतातुर मग झालीं दोघें ॥ परतलीं माघें नगरासीं ॥१३२॥
 अल्पोअळीं त्यांहीं खिस्ता धंडाळीलें ॥ आणि विचारिलें ओळख्यांसीं ॥१३३॥
 कोणी बाळ येशू पाहिला लोचनी ॥ एस दानवाणा विचारता ॥१३४॥
 लोभियाची ठेव ठायीची ढळली ॥ गति तैसी झाली गुरु ह्मणे ॥१३५॥
 तिसरिया दिसीं येशू सांपडला ॥ मंदिरा पारिला ईश्वराच्या ॥१३६॥
 पंडिताचा मेळा भोंवता येशूच्या ॥ बैसे तो सभेच्या मध्यभागी ॥१३७॥
 पंडितांचीं कोढें फोडोनियां त्वरें ॥ करी प्रश्नोत्तरें परोपरी ॥१३८॥
 खुंटविल्यावाचा वादी पंडितांच्या ॥ बाळें मारयेच्या सहजचि ॥१३९॥
 वाचाळाचीं टाळीं सर्वथां बैसलीं ॥ सभाहि दिपली त्याजपुढें ॥१४०॥
 बोललेंकुराचें ऐकोनिया कानी ॥ चपापले मनीं सभासद ॥१४१॥
 ह्मणती हा बाळ कोण हा कोणाचा ॥ काचवेनां साच बोलायासी ॥१४२॥
 मग माता त्याची ह्मणे वा पाडसा ॥ वर्तसी कां ऐसा आह्मासी तूं ॥१४३॥
 तुज धुंडाळीतो होवोनियां कष्टी ॥ पडलासी दृष्टि आज एथें ॥१४४॥
 धन्य ती मारया आपुलीया लेंका ॥ दावतसे धाक थोडकाचि ॥१४५॥
 गुरु ह्मणे जमी हाचि एक लेंक ॥ दोषाचा कलंक नसे जया ॥१४६॥

श्रीयेषुवाच ॥ मां भुक्तोऽन्यैच्छत व्यग्रौ, गृहे स्वस्य पितुर्मया । स्थातव्यमस्ति किं नैव ॥ ५० ॥
गुरुवाच ॥ इत्याश्चर्यवच प्रोक्तं परमेश्वरसूनुना । अव्यक्तार्थं निशाम्यन्तौ पितरौ नवजन्मसु ॥ ५१ ॥

पिता तु तत्र कौऽस्तीति गृहं वा तस्य किंविध । तदानीं कौऽपि नापृच्छदमु बालकमद्वयम् ॥ ६० ॥

ततस्ताभ्यां सहागत्य नशरैतपुरं पुन । तस्थौ निभ्रस्तयोपेषु सिद्ध सौऽसद्भयोरपि ॥ ६१ ॥

ततो दिनेदिने येषु वृद्धे धिषणादिषु । प्रसादमेश्वराद् नृभ्यश्चादामोदुत्तरोत्तरम् ॥ ६२ ॥

इति श्रीयेषुवृष्टमाहात्म्ये देवुत्पत्तिवर्णनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥

असो येशू साथें बोले माय बापा ॥ नोहे आपो आप बोध त्यासीं ॥१४७॥

हजणे तुय्ही व्यर्थ कासयां धुडितां ॥ शोक कां करितां मजसाठी ॥१४८॥

माझिया बापाच्या गेहीं म्या असावे ॥ नाहीं कैसें ठावे हेंचि तुम्हां ॥१४९॥

एकोनिया ऐसें येशुचें उत्तर ॥ पुसावया धीर कोणा नसे ॥१५०॥

तुझा पिता कोण दुजा याजवीण ॥ आणिकसदन कोणतें पें ॥१५१॥

असो ऐसा येशु भेटताचि दोघा ॥ आनंदाच्या ओघां काय उणें ॥१५२॥

मग त्याजसंगे येवोनि माघारीं ॥ नाजारेथ पुरीं राहियेला ॥१५३॥

कोण माता पिता अनादि अनंता ॥ त्याजवरि सत्ता कोण करी ॥१५४॥

परी तोहि माय बापें तीं मानोनि ॥ राहीला आधीन नरभावे ॥१५५॥

आकाशीच्या राणा भक्तासी तारण ॥ द्याया झाला सान गुरू म्हणे ॥१५६॥

वपु वय विद्या येशूच्या वाढल्या ॥ कळाहि चढल्या गौरवाच्या ॥१५७॥

येशू निशाकर पूर्ण उमगला ॥ आंगीं डाग काळा नसे त्याच्या ॥१५८॥

तेणें निजकरें मित्र उजळिले ॥ क्षय निवारिले बहुताचे ॥१५९॥

अढळेना आंगीं त्याच्या वक्रपणा ॥ सुवृत्त देखणा सर्वकाळ ॥१६०॥

परतेजें नोहे फिकें आणि उणें ॥ तयाचें चादणें रात्रदीसां ॥१६१॥

ज्ञाकोनियां बळें आपुला आकारू ॥ निवारी अंधारू नवलहे ॥१६२॥

उगवोनि दिशा उण्या उजळील्या ॥ मावजोनी केल्या धवलित ॥१६३॥

असो ऐसें ख्रिस्त जन्माचें कीर्तन ॥ केलें सावधान यथामति ॥१६४॥

आपुलिया बळें नाहीं बोलवत ॥ देव वदवीत गुरू म्हणे ॥१६५॥

CENSUS

Notice is hereby given that in pursuance of the Orders of the Right Honorable the Governor in Council a Census of the Population of the Islands of Bombay and Colaba will be taken on the 1st of February next, prior to which date a Form will be left at the House or Dwelling place of each Inhabitant able to make the return to be filled up on the before mentioned 1st February ensuing

Mazagon Police Office,
20th January 1851

E. Baynes Captain,
Superintd of Police.

New Census of Bombay to be taken on the 1st of February

फेब्रुएरी महिन्याच्या १ तारखेस सरकार मुंबईतील प्रजेची मोजदात करणार आहे त्या वरून या शहरात लोक किती व कोठून किती आले वगैरे बराबर समजण्यांत येईल आणि हे सरकारचे लोकांवर मोठे उपकार आहेत. मनुष्यांवर काहीं दस्त बसेल असें कोणी समजूं नये आणि बराबर जीं वास्तवीक माणसें असतील तीं सरकाराला सागावीं.

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, JANUARY 15, 1851

Arrival of Missionaries

We are happy in being able to state that the Rev Wm Clarkson and Mrs Clarkson, of the London Society's Mission in Gujarat, arrived from England on Thursday the 9th inst., after an absence of about two years, with greatly improved health. They are accompanied by the Rev Alfred Corbold, and Mrs Corbold who are to be associated with them in the Mahi Kanti Mission. May an abundant blessing from on high rest upon their labours in that field.

[Translation of the preceding]

मिशनरींचें येणें.

या महिन्याच्या ९वे तारिखेस बृहस्पतवारी रवरेड डब्ल्यु. क्लार्कसन साहेब मडमीसुद्धा इंग्लंडाहून येऊन पोहंचला. तसेच रवरेड ए. कारबोल साहेब मडमीसुद्धा त्याच्या बरोबर आले आहेत. हे दोघेहि गुजरातेत महीकाठीं तेथील मिशनात लवकर जाणार आहेत.

Bound Volumes of the Dnyānodaya

A few complete sets of the Dnyānodaya may be obtained at the American Mission Press. The price of the first volume, which includes 1842-44, is three rupees. The subsequent six volumes, of 400 pages or upwards, are two and a half rupees each. They contain much of permanent interest and value. We would advise our native friends who take the Dnyānodaya to keep their files complete to be bound at the end of the year.

[Translation of the preceding]

ज्ञानोदयाचीं बांधलेली पुस्तके.

आजपर्यंतचीं सर्व ज्ञानोदयाचीं सुंदर बांधलेलीं पुस्तके अमेरिकन छापखान्यात मिळतात. पहिल्या तीन वर्षांच्या एकत्र बांध-

लेल्या पुस्तकाची किंमत ३ रुपये पडतील, आणि त्यानंतरच्या साहा वर्षांच्या साहा पुस्तकाला अडीच, अडीच प्रमाणें पडतील. आणि ही पुस्तके सर्वदा उपयोगास पडावीं अशीं आहेत. आम्ही आमच्या वाचणाऱ्यास लिहून सुचविलेंच होतें की आपले सर्व अंक ठेवून वर्ष भरलें ह्मणजे त्याच्या अनुक्रमिकेंसुद्धा पुस्तक बांधवें ह्मणजे त्याचा पैसा त्यांपासींच आहे असें समजावें.

The Native Periodical Press

The *Calcutta Review* for March 1850, in an article on Early Bengali Literature and Newspapers, speaks of vernacular periodicals as "a New Power which seems destined to act an important part on the stage of Indian Society." We quote the following in confirmation of the views expressed in our last.—

"We look to the Vernacular Press as a grand means for working on the masses in this country, and quite concur in the following sentiments of Douglas in his *Advancement of Society*: 'Newspapers communicate to a whole country the advantage, which was formerly peculiar to a city, and spread the same impulse from province to province with as much rapidity, and more precision, than it could formerly have been circulated from one quarter of a large town to another. But the power of Newspapers consists, not only in the rapidity of the transmission, but in the restoration of their statements. Burke, thirty years ago, had the sagacity to perceive, that they, who can gain the public ear from day to day, must, in the end, become the masters of public opinion and the rapid increase of the numbers, and of the influence of Newspapers more than justifies his prediction. It was no bad observation of Fletcher of Salton, that, whoever made the laws of a nation he cared not, provided he had the making of their ballads. But now that nations are less addicted to ballad-singing, and more to the reading of Newspapers, the high office of moulding institutions, and amending manners, is devolving upon the editors of daily or weekly journals.'

"The Editorials of the Native Papers are never noticed by the authorities, yet they work their own way quietly and gently, forming a public opinion among natives * * * * *

"We believe the Native Newspaper Press is destined to have a mighty influence hereafter in this country, and that the language of Bulwer will be applicable to it, "The Newspaper is the

chronicle of civilisation—the common reservoir into which every stream pours its living waters, and at which every man may come to drink. The Newspaper informs legislation of public opinion, and it informs the people of the acts of legislation. The Newspaper is the familiar bond that binds together man and man—no matter what may be the distance of climate, or the difference of race. The Newspaper is a law book for the indolent, a sermon for the thoughtless, and a library for the poor. It may stimulate the most indifferent—it may instruct the most profound.”

“The whole genius of Hinduism is anti-social. No contact with Mechas is its motto. A vernacular newspaper, therefore, which enlarges the circle of the social sympathies, found no place in its system. The Courts of the Great Mogul, and of the Chinese Emperor, employed men on high salaries to chronicle the events of the empire—but we have no account of any such plan among the Hindu Rajahs. There was not even a graduated scale of a hierarchy among the Brahmans to centralize their operations. Hence when the *Chandrika* as the orthodox exponent of Hinduism, sprang into existence, it must have seemed as strange to the venerable pandits of Nabadwip and Santipur, as the following account now does to a Musalman, of what occurred on a recent occasion at Peshawur, on the celebration of the Mohurram. “Among the *tazimhs* the *laskars* of the Fusiber regiment paraded a model steam boat, with sails set, and smoke issuing from the funnel.” This steam boat was as much a type of revolution among the Moslems, as a Bengali newspaper is with the votaries of Vyas and Valmiki. Since the days of Raja Krishna Ray of Nadiya, little had occurred to produce any excitement in Hindu Society. battle-fields had been won, and Europeans had come as birds of prey in flocks to India, but these things produced little effect on the Hindus. It was the press, the fourth estate, which began to ruffle the stagnant surface of Hindu life.”

On a former occasion we remarked that those who seek to enlighten and Christianize this great country should spare no needful labor nor expense in making the vernacular periodical press subserve the cause of truth and righteousness. Vernacular periodicals, of some kind, there must and will be. And the people will read them—good ones, if provided, otherwise those in which, either through ignorance or malice, the truth is maligned and misrepresented. And it is hardly possible that these should be read without injury. The *Review* which we have quoted concludes by saying—

“Though the *Serampore Darpan* was the first Bengali Newspaper, and was started under Missionary auspices—yet, strange to say, Missionaries have at present no organ in Bengal to exercise an influence over the native mind,

and reply to the various misrepresentations that are given on Christian subjects. We hope that ere long we may see a Bengali Newspaper started under Christian influence. The Native Christians are feeling the Athenian curiosity for the ‘*τι κειρον*’ and (in several cases we know) receive injury from the perusal of these papers. Missionary Schools are well, but the present Bengali Newspapers in many cases destroy much of the prospective fruit from them.”

Since the above statement was written a Bengali paper of a decidedly Christian character has, we believe, been commenced at Calcutta. Let it be properly sustained, and it cannot but exert a wide spread, salutary influence. It should be published at such a rate as will bring it within the reach of the mass of native readers, and the expense, if any, should be borne, not by those who perform the labor of conducting it, but by those who desire to promote the temporal and spiritual welfare of the native population.

[Translation of the preceding.]

वर्तमानपत्रें.

एतद्देशीय भाषातील वर्तमानपत्रें कोठें किती आहेत, तीं केव्हां निघाली व त्यांचा काय उपयोग, इत्यादि गोण्या अकांत आम्ही लिहिलें होतें. त्याच्या उपयोगाविषयीं कलकत्तारीव्यु नामक ग्रंथात फार लिहिलें आहे; त्याचा सारांश कीं जसें एके गावच्या लोकांस वर्तमान व मत इत्यादि जलद समजण्यात येतात त्याप्रमाणें हल्लीं वर्तमानपत्राच्या योगाने प्रातोप्रातींच्या खबरा व मते असीं समजण्यात येतात, आणि त्या योगानें ज्ञान वाढविलें जातें, व त्यात लिहिल्याप्रमाणें लोकांची उत्तरोत्तर समजूत होत जाती. गरीब लोक त्यापासून शिकले जातात आणि विद्वान कसाहि असला तरी त्यास शिकण्यासारखे अंश आहेत. पूर्वी या देशात एकहि वर्तमानपत्र नव्हतें कारण एथें काहीं रीती बदलूं नये, जसें चाललें आहे तसें चाललें ह्मणजे बरें, दुसऱ्या देशांविषयी विचाराची काहीं गरज नाही, असीं हिंदुलोका-

ची समजूत होती. आणि जेव्हा कल्याणमध्ये चंद्रिका नामें प्रथम हिंदुमतस्थापक पत्र निघू लागले तेव्हा तेथील महापंडितांस मोठे आश्चर्य व संशय वाटला. जसी आग-वोट प्रथम पाहून आश्चर्य व संशय वाटतो कीं यापासून फायदा होईल किंवा वाईट होईल कोण जाणें? परंतु बहुधा यापासून काहीं चांगले होणार नाही. याप्रमाणें यास संशय वाटला. मुसलमान, फ्रेंच, इंग्लिश, याकडून हिंदुलोक जिकले गेले व लढाया फार झाल्या, तरी हिंदुलोकानी काहीं विचार चालविला नाही. परंतु आतां वर्तमानपत्रद्वारा सुधारणूक होऊन काहीं नवीन चांगले विचार चालवितात.

विचार केला असता सदरु गोष्ट बराबर आहे म्हणून जे या देशाचे कल्याण करायास इच्छिणारे त्यानी एथील वेगवेगळ्या भाषेन वर्तमानपत्रें सुंदर निघत असा उपाय करावा. वर्तमानपत्राचा उपयोग हल्ली लोकांच्या लक्षान येऊ लागला आहे. आणि जर त्यांत चांगले वर्तमानपत्र मिळत नाही तर जसें मिलेल तसें ते घेतील; परंतु जे विचारशील ते पत्र घेतल्याशिवाय राहाणार नाहीत.

Marriage of Monkeys and Dolls

The following account of the marriage of two monkeys is quoted from Ward by the *Calcutta Review* —

'About twenty years ago, (1790) Ishwarachundru, the Raja of Nadiya, spent 100,000 rupees in marrying two monkeys, when all the parade common at Hindu marriages was exhibited. In the marriage procession were seen elephants, camels, horses richly caparisoned palankeens, lamps, and flambeaus. The male monkey was fastened in a fine palankeen, having a crown upon his head, with men standing by his side to fan him then followed singing and dancing girls in carriages, every kind of Hindu music, a grand display of fireworks, &c. Dancing, music, singing, and every degree of low mirth, were ex-

hibited at the bridegroom's palace for twelve days together. At the time of the marriage ceremony, learned Brahmins were employed in reading the formulas from the Shastras.' At that period none of these monkeys were to be seen about Nadiya, now they devour almost all the fruit of the orchards as the inhabitants are afraid of hurting them."

We hear that a similar folly was last year perpetuated at Baroda by His Highness the Gáikwád, who expended about Rs 25,000 on the marriage of a couple of dolls! The marriage festivities continued during fifteen days, all the rites and ceremonies usual on marriage occasions being duly observed. Such silly freaks might be tolerated in children or in insane persons, in others they are inexcusable and deserving only of contempt.

[Translation of the preceding]

वानराचें लग्न.

कल्याणजीक नडिया नामें गांव आहे, तेथें फार वर्षांपासून विद्या बहुत चालली होती; तेथें बहुत महापंडीत होते व तेथील राजेहि नामांकित होते. त्यातील ईश्वरचंद्र राजानें सुमारे ७० वर्षांमागे ह्यणजे सन १७९० दात हिंदुरीतीप्रमाणें मोठा स्मारंभ करून दोन वानराचें लग्न केलें, यास एक लाख रुपये लागले. जेव्हां वन्हाड निघालें तेव्हा हत्ती, घोडे, पालख्या, उंट, शृंगारलेल्या घोड्याची जिलीव, हजारों मशाली, वगैरे शोभा करून निघालें; आणि तो नवरा वानर रत्नजडांत पालखींत बसविला व मुगूट डोकिला. वाजून पंखें वारीतच होते, मागे पुढें कळवंतिणी नाचतात, वाद्यांचा गजर चाललाच आहे; तसेच नळे, चंद्र-जोती, वाण इत्यादि दारुकामाचा भडमार चाललाच होता. पुढें लग्नहि मोठ्या विद्वान ब्राह्मणानी सुमूर्तावर लाविलें. तर काय-हो मूर्खपण हें! आणि केवढी ही आश्चर्याची गोष्ट आहे!

हल्लीहि आमच्या ऐकण्यांत आले आहे कीं गतवर्षीं गणपतराव गायकवाड महाराज यांनीं तर निर्जाव ज्या बाहुल्या त्याचा लग्नसमारंभ पंचवीस हजार रुपये खर्च करून केला, आणि खऱ्या लग्नाप्रमाणें पंधरा दिवस समारंभ चालला होता. असें करणें जर चार पाच वर्षांच्या मुलाचें असतें तर त्याविषयीं आश्चर्य नाही परंतु योराने करणें ह्मणजे आश्चर्य आहे.

Mantras and Sorcerers

Our readers will remember the article in the last *Dnyanodaya* on the subject of *mantras* and Sorcerers. The following communication is from the same source —

SIR,—I propose in the following letter to convince such of your readers as may have any doubts on the subject of the absurdities involved in a belief of the efficacy of *Mantras*, (such especially as relate to the *Birs* or intermediate divinities,) and to furnish them with the means of boldly confounding the pretensions of those who deal in them. Perhaps some of your readers may have a heartfelt veneration for the *devata-mantras*, those relating to the gods, we humbly entreat such to consider that we only write after a careful observation of what is done in all castes. Some are ready to say that articles such as these are written to please the *padris*, and obtain money from them, but we wish it to be distinctly understood that we are genuine Hindus, having no connection with the missionaries and not at all of their way of thinking. It is high time that superstition should cease to hold the people of this country in mental bondage, and that true science should have the ascendancy. We beg that the rising generation may not be stigmatized as infidels for to inquire after truth is in strict accordance with the dictates of religion. Join with us in an honest search for truth, and our convictions will become yours. We ourselves once entertained the prejudice which we now combat, and were accustomed to denounce as infidels those in whose steps we now tread. But they have forgiven us. And may the all-wise God pardon us also. But enough, the slightest reflection must convince any reasonable man of the propriety of the suggestion now made.

The course usually pursued by those who profess to exercise supernatural power by their *mantras* is as follows. When such an individual arrives at a place, he at first goes about with a

quantity of oil of roses, sandal oil, perfumed powders, sweetmeats and the like, and in order to ingratiate himself with the people, he will even go so far as to give away by a pice worth at a time, the value of a rupee or so, in dainties. In this way he becomes favorably known, and many begin to flock after him. But for a while he holds back. He says, "I am willing to repeat *mantras*, but the question is whether you are prepared for this. What if Vetál, king of demons, should appear with his troop in the midst of us? Would you not be terrified? But let that pass. I would be there to see that you are kept from fear. But there is another difficulty. When an incantation is once begun, it must be gone through with to the end, else *guru*, disciples and all would be seized with madness." By such addresses, and a few tricks of legerdemain, meant for miracles, he inspires them with implicit faith in his power, and dismisses them with a present of some sweetmeats and flowers. After great importunity on their part, he appoints a day for the performance. He makes them bring from the bazaar a pie's worth of red powder, a pie's worth of frankincense, and for the *guru* oblation an anna and a quarter, or a *paola* and a quarter, or a rupee and a quarter. All being then assembled in some retired place, he draws the likeness of Vetál with the red powder upon the ground, and causes all present to take an oath, with their hands upon that portrait, that they will never reveal to any one, the *mantra* which they are about to hear. He then declares to them the *mantra*, and lest they should lose it through forgetfulness, writes it down for them.

The *mantra* must be uttered correctly, unfalteringly, in a breath, over and over, day after day, for a fortnight or a month until it has been said 21,000 times. The individual must take care, while repeating the *mantra*, and also while eating, that no word of an unclean person reach his ear. If he be a *shúdra*, he must abstain from all meat. There are many similar regulations, and among them this very severe one, that if while in the relief of nature an improper thought should come into the mind, all past repetitions, though they were innumerable, would become vain, and the whole must be gone over again from the beginning.

When all is accomplished, the next thing is to ascertain if there has been no mistake. One way is for the individual reciting the *mantra*, to hold some earth in his hand, if all is right, the earth will give forth a good scent, but if there has been any irregularity, it will be unchanged. Of course the poor fellow may have been as particular as possible, the earth will give forth no scent. It brings to our mind the story of the Pasha and his minister. The latter had promised to give a sight of God, and having told all to look out of the window, said that whoever had two fathers would not be able to

see God, whoever had one, should see So with our *mantra*-sayer he is told that he must have made some error, in his long count of 21,000 and has to admit it as quite possible He must have a new *mantra*, and take greater pains with it He is told that in all likelihood the followers of Vetál, or some other demons will attempt to interrupt him by appearing visibly, trying to confuse him and make him cry out, sitting on his breast and otherwise No wonder if the expectation and dread of these things should make him imagine that he really experienced some of them At all events the artful *gúrú*, finds no difficulty in making the simple disciple believe what he pleases He is told to get the *mantra* by heart, then go to some out of the way place and perform his ablutions in cold water, then make a sacrifice, without omitting any of the customary observances Then he may begin and recite his *mantra* 11,000 times, taking care to make continual offerings of *ghee*, sugar and the like to Agni Narayan (fire) Agni Narayan of course makes a great smoke to try the faith of his worshipper, and the latter begins to shed tears so copiously that one is reminded of the Godávarí and other streams at Násik rushing down to meet the loved Ganga Before two days are over, the poor disciple gets very dispirited, and going to the *gúrú*, says, my much-honored *gúrú*, this task is quite beyond my ability, what can be done? is there no other way of accomplishing this *mantra*? The other replies, There is a way, but it will be necessary for me to spend a night in the grave-yard, and there will be some expense connected with the ceremonies that must be gone through with there The poor disciple, having already gone through so much, and unwilling to face the consequences of an unfinished *mantra*, having in fact no alternative, consents and gives the *gúrú* two or three rupees or more, according to his ability The latter then, on an appointed day, administers new oaths to him, and assuming a new demeanor begins to mutter something in propitiation of the divinities, (because of the unfinished *mantra*) and afterwards proceeds to an exhibition of all his tricks of legerdemain, which the people ascribe to magical illusion He procures from the bazaar and keeps by him such articles as he wishes them to believe he creates For instance he steeps some cotton in oil, and hides it in his ears, then when engaged in his work of creation he twists his moustaches, and at the same time manages to extract the oil from his ears and exhibit it to the astonishment of the spectators He makes little balls of red powder and conceals them under his nails, between his fingers or in his sleeves, to be produced at the proper time Candies, conserves, &c he secretes in the folds of his *dhotar* towards the bottom where no one would ever think of looking for them, and if need be, will go still further in the matter of hiding them And when he produces them, he lets no one take them, saying "these spiteful

demons, vexed at the trouble we give them, have brought these things from very impure sources," and so he throws them away

The explanation of the success of these men is very much to be found in the fact that it is no easy matter to know what *shástra* is really from God, and what things are contained therein, and what are not The people imagine that these *mantras* are all taught in their *shástras*, so that to entertain doubts concerning them is to entertain doubts of the *shástras* It is also said that if we begin to doubt there is no telling where it will end soon the *muth mantras*, (those magic formulas that injure or kill the persons they are directed against) will be rejected, and after that our traditional tenets will be abandoned, the only way is to believe all In this way many lull themselves asleep But some of your readers will perhaps say, if the *muth mantras* are to be rejected, how account for the cases of sudden death which we witness, when a man falls as though struck by an invisible hand, vomits blood and expires? The *mantriks* say that they can even see the magic grain flying through the air at the victim But suppose they do say so, who will expect them to do otherwise than uphold their own trade?—We beg to ask why these demons confine their molestation to the Hindus, and do nothing to the English If it be said, because the latter are *mlechh*, mere foreigners, without caste, let it be considered that the demons are by caste unholy, and have no power to hurt any Hindu who is possessed of purity, but direct their shafts principally against children, women and especially lying-in women We should therefore expect them to give a great deal of annoyance to the casteless English Here some opinionated *Padrí* may say, The reason why we are preserved from these assaults, is that we worship the one God, and trust in him for all things But if this be a reason, it is not the only one The main reason is that they never trouble their head with apprehension of such things It is not uncommon for persons to die suddenly among them, but they set it down to apoplexy, and a full explanation of it is to be found in their medical works It is known that many incurable diseases spring from the mind See for instance in the *Dnydnodaya* for September an account of something that took place in Russia And our bards (*haridases*) tell of a person who one night in walking trod upon a piece of sackcloth in which there was a needle, and received a puncture from the needle He took it into his head that a snake had bitten him, and the consequence was that before long he was lying in the agonies of death A skilful physician who has been called in, observing that there was nothing indicative of a snake bite, induced him to go with him and examine with a light the place where he had met with the accident There they found the cloth and a needle in it, which at once relieved the apprehensions of the dying man, and caused his recovery Thus it is with the sufferings ascribed to the *pisháches*

they have no other origin than the fears and superstitions of the sufferer. We earnestly entreat all to be assured of the futility of mantras, and to cast off the fear of bhūts, mūths &c

Your's truly

A FOE TO HYPOCRISY

[Translation of the preceding.]

थोतांडमंत्रविद्येविषयीं.

मागल्या ज्ञानोदयांत थोतांडमंत्रविद्येविषयीं जी गोष्ट होती, ती वाचणाराच्या लक्षात असेलच. ही विद्या खोटी व विश्वास ठेवण्याजोगी नव्हती, म्हणून छापून सर्वांस विदित केली, व हल्लीं त्याचप्रमाणे दुसरी गोष्ट प्रभाकरांतून उतरून घेतली आहे, ती येणेप्रमाणे;—

प्रभाकराचे कसे यांस

विनती विशेष — महाराज हे खाली लिहिलेले पत्र आपण आपल्या उपकारक पत्रांत छापून प्रसिद्ध कराल तर आपल्या वाचणाऱ्यांतून ज्यांचा वेरी वेगैरे मंत्राच्या असभाव्य सामर्थ्याविशीं सशय असेल त्यांची चांगली खात्री होऊन अज्ञेच्या दोंभ्याची बेलाशक फजिती करायस त्यांस एक मोठें साधन होईल परंतु ज्यांची देवता मंत्र इत्यादिकांवर अति भक्ती आहे त्यांची मात्र आझी विनती करितों की आझी जें लिहिले आहे तो सर्व जाल्या अनुभवून पाहिलेला मजकूर लिहिलेला आहे कोणी झणतात आतां पुष्कळ लोक पाठ्यास खर्च करून त्यांसून पैसा काढायसाठी उगाच हे खोटे ते खोटे झणतात तरी त्यांनी त्यांतलें काही हें आमचें लिहिणे समजून ये आझी लिहिणारे खरें हिंदु आहो आझी काही पाद्री मतांतिल नव्ही किवा त्यांशीं आझ्यासी कांही संबंध नाहीं आमचे लोक आजपर्यंत अशा अविद्येच्या पाठीस लागून सत्य विद्येचा अनादर करीत आले झणून आपला देश सांपत या देशवर आला आहे याजकारिता आझी सर्वांस प्रार्थना करितों की अशा दोंगावर तुझी विश्वास ठेऊन हे आलाकडील लोक नास्तीक झाले झणून झणू नका हे सव्यावर्षीं आस्तीकच आहेत असें समजा आणि तुझी खरें कोणतें खोटे कोणतें याचा शोध मात्र करायस लागा झणजे तुमची खात्री होईल आझी लोकांस पूर्वा असेच हंसून हा नास्तीकरे नास्तीक झणून त्यांचा लोकां विषय अप्रतिष्ठा करीत असूं परत आतां आमचा पका खात्री झाले आहे हरहर त्या रूजाने तर आमचा क्षमाच केली त्याप्रमाणे त्या सर्ज परमेश्वरानेहि करावो हा आमचा प्रार्थना आहे असो याप्रमाणे फार लिहून पत्र कशास लावज वि-

चारशौल पुरुष जर आमची ही उत्तरीक यत्किंचित सूचना लक्षांत ठेऊन समयीं विचक्षणेने निरखून पाहतील तर त्यांचाहे आपोआप खानरजमा होईल

पुढे चालू होईल

Word for the Prabhakar.

प्रभाकराचा आग्रह पाहून बोधसागरातल्या, दोन अंकारांक दूषणार्ह विषय आझी संक्षेपाने दाखविले, व त्याविषयीं सुजांची खात्री झालीच असेल. आणि ते दूषणार्ह नव्हत असें प्रभाकरकर्ताहि म्हणत नाहीं. परंतु आतां तो म्हणतो कीं बोधसागरावर साहेब लोकांची देखरेख होती, आणि जे दोष त्यावर असतील त्याचें आम्हाकडे कांहीं नाहीं. तो लेख येणेप्रमाणे.

बोधसागर निघू लागला त्यावेळेस असा संकेत ठरला होता कीं बोधसागराच्या कर्त्याने विषय निघडून काढावे आणि ते, विषय ज्या साहेबाची या पुस्तकास मदत होती त्याणे पसंत केल्यावर ते, व साहेब पाठवून देतील ते विषय बोधसागरांत छापत जावे त्यांत रायरेश्वराचा वृत्तान्त आणि आबूची कथा हे दोनी विषय इयजानी बोधसागरांत छापण्याकरितां पाठवून दिलेले होते रायरेश्वराचा वृत्तान्त आबूची कथा हे दोनी लेख बोधसागरकर्त्यांचे नव्हत, व त्यास हे कोणत्या प्रथावरून घेतले ही देखील वाता वाजक नाहीं

याप्रमाणे देखरेख करणाऱ्या साहेब लोकांवर दोष लाविो. प्रथम डौल घालून आपले आगावर सर्व घेतले, व बोधसागरात दोष काही नाहीं, उगीच ज्ञानोदयकर्त्यांनीं खोटे लिहिले, असें पुष्कळ लिहिले. तर प्रथम तसें लिहून आतां सर्व दोष साहेबावर घालणे हे त्याला शोभत नाहीं. प्रथम जर सर्गांतलें असतें कीं मी केवळ चाकर, जे विषय साहेबांकडून भिल्लाले ते छापलेच पाहिजेत, ते कसेहि असोत, मजगरीवाकडे काय आहे, मी काय करावें! तर असें म्हणणें ठीक असतें, आणि त्यावर कोणी दोष ठेविले नसते; परंतु त्याने असें केले नाहीं.

जर तो बोवतागराचा कर्ता होता तर त्याने जे जे साहेबांकडून विषय आलेले ते विचार करून त्यातून जे चांगले ते घ्यावे आणि दूषणा-ह ते घेऊं नयेत, असा त्याचा धर्म होता; आणि तो असे करील याप्रमाणे साहेबांच्या मनात असेलच, यात काय संशय! तर आपला दोष मदत देणारावर घालूं नये. दोष असेल तो कबुल करावा, आणि दोष दाखविणाराची निंदा करू नये; उलटे उपकार मानावे. बोवतागर बद्द झाला म्हणून आम्हास आनंद नव्हता, तर दुःखच वाटले. आणि दोषार्ह विषय पाहून द्वेषाने सांगितले असेहि नाही केवळ थोडी सूचना केली. प्रभाकरांत जी निंदा केली त्याविषयी आम्ही काहीं सांगत नाहीं. सावरून त्याचेंच हलकेपण आहे.

Elphinstone Institution.

एल्फिन्स्टन विद्यालयातील शिक्षागुरु दादाभाई नवरोजी यास बोर्ड आव इजुकेशनने आसिष्ट प्रोफेसरचा किताब दिला आहे आणि त्यास दरमहा दीडशें रुपये पगार केला आहे.

या टापूंत पटकीचा दुष्ट वाखा मागील आठवड्यापेक्षा काहीं कमी होत चालला आहे.

Bombay Native Almanac

पंचागाविषयी सूचना.

ज्ञानोदय घेणारे सन १८५१ सालचे पंचांग फुकट मागतात, व याविषयी ज्ञानोदयातहि देण्याविषयी लिहिले आहे, असे झणतात, तर आम्ही मागच्या अंकात कसे लिहिले आहे, ते घ्याना फिरून वाचवें, झणजे त्यांच्या लक्षात येईल जो कोणी सन १८५१ सालची ज्ञानोदयाची किंमत अगाऊ किंवा थोड्या दिवसांच्या आत आणून देईल, त्यास मात्र पंचांग बक्षीस मिळेल, मग तो नवीन घेणारा असे, किंवा जुना असे

To Correspondents

स्वधर्मसाराविचारी दोगद्वेषा एक पाताण्या प्रभू याचे पत्र आम्हास येऊन पोचले परंतु हद्दी छाप्यास जागा नाही

तसेच जवळला एक रहिवासी अस्या सहिचे पत्र आले

The following payments for the *Dnyanodaya* have been received at Ahmednuggur —

	Rs	As
Captain Pottinger for 1849	3	0
Captain Vincent 1849-50	2	2
R N Gooddine Esq	3	0
Capt J W Auld & 51	3	0
Naroo Appaji 1850	0	8
Goolzar Misser	1	8
Ramadoo Gowde	1	8
Hazee Gyassodeen	1	8
Dhondba Tsongda	1	8
Ramji Bhoré	1	8
R V Moduk	1	8
Bheeko Joshee	1	8
Mr J Hanson	1	8
Mr S Hanson	1	8
Lieut G Pectrie	3	0
Appaji Govind	1	8
Lieut Anderson	1	8
Ramchundra Swami	1	8
Daood	1	8
D J Leighton Esq	5	4
Dr Mackenzie	1	8
Govind Shastri	1	8
Capt Skipper	1	8
Capt Gaisford	1	8
Babaji Govind	1	8
Rukubdas	1	8
H P Tucker, Esq	3	0
L H Tucker, Esq	12	0
Dr F Manisty	1	8
Native Library 1848	1	8
Hurripant Ramchundra	1	8

THE DNYANODAYA

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

Price, to natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1.8 Single numbers four annas each

New works, especially if in the Native languages, will generally receive a more or less extended notice, if sent to the Editor of the *Dnyanodaya*, American Mission Press, Bombay

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.
(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10

BOMBAY FEBRUARY 1, 1851

No. 3.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १, माहे फेब्रुएरी, सन १८५१.

अंक ३.

Mantras and Sorcerors

थोथोड मंत्रविषयी (३१ पृष्ठापासून चालू आहे)

हे विरी मांत्रिक गावांत आले झणजे प्रथम कोणास अन्न, चढनी तेल, अवीर, पिजर, पेढे वगैरे करून दाखवून गावांत आपली प्रसिद्धी करतात त्यांस प्रथम लोकांचा विश्वास वसवून घेण्याकारता नित्यच थोडे थोडे पैशा दोन पैशांचे प्रमाणे रुपया वारा आण्याचे पेढे त्यांस चारावे लागतात, मग असा तो एकदा प्रसिद्ध झाला झणजे पुष्कळ लोक त्या मांत्रिकाचे नादी लागतात परंतु तो त्यांस प्रथमच सांगत नाही झणतो मी तुझास मंत्र सांगेन पण त्याची सिद्धता तुझास व्हावयाची नाही समाप्तीचे वेळेस प्रत्यक्ष वेताळ्याचा स्वारी येऊन उभी ठाकने वेढां भिती नये वरे असो त्याची चिंता नाही मी तेथे बसलों झणजे भिऊं देणार नाही परंतु मंत्राचे दुसरे एक मोठे लफड आहे ते हे की एकदा आरंभल्यावर मग किती विधे आली तरी शेवटास नेल्यावाचून सोडतां नये नाही तर मग गुरुशिष्यांसहि वेडू लाग्याचें याप्रमाणे मोठाल्या गणा मारित व अधोक विश्वास वसण्याकारिता अधिकाधिक हस्तचलाखांचे चमत्कार करित त्यास एक मोठाल्या बर्फाचा तुकडा किंवा एकादें गुलाबाचे फूल वास घ्यावयासाठी देतो नंतर फारच पाठोस लाग्यावर त्यास कही दिवस झाले देऊन नंतर एक दिवसी त्यास मंत्रोपदेश करावयाचा ठरवून त्याजकडून बाजारांतून एक पैचो पिजर एक पैचा उद आणि गुरुदक्षणा सवा रुपया किंवा सवा पावला किंवा सवा अण्णा असे आणऊन कोठें तरी एकांतस्थानी नेतो आणि तेथे एक पिजरेची जमिनीवर वेताळ्याची मुखाकृति काढून ताडाने मंत्र छापून त्याजकडून त्या वेताळ्यावर हात मारऊन शपथ घेववितो की मी हा मंत्र कोणास सांगणार नाही किंवा कळविणार नाही अशा तशा आणाशपता झाल्यावर मग त्याजकडून हा मंत्र झणवितो आणि चांगला पाट व्हावयासाठी कागदावर लिहून देतो तो ते घेणेंप्रमाणे—

ओंमो आदेश गुरुकु आववीर भवानी मंगवासो जिन्नस लावे (एथें जा जिनसांची आपल्यास सिद्धता करणे आहे तितक्यांच्या नावांचा जप केला पाहिजे कारण ते सांगत असतात की आझास झटला जिन्नस होत नाही याचे कारण त्याची सिद्धता केलेली नसत्ये परंतु हे पदार्थ बहुतकरून जे जवळ हातीं याग्यासारखे नसनात ते असतात) अवीर लावे, पिजर लावे, गुलाबका फूल लावे, पेढे लावे, बर्फ लावे (वगैरे) जलदी लावे फुल गुलाब किस्के हुकूमसे कर करी भवानी कानी करिता द्वाही छपन्न कोटका मुंजा निकाल पिपलसे फूल मतर चलो मतर ईश्वरी वाचा गुरुका सवदस सच्या अछा) याप्रमाणे हा मंत्र विनचूक अस्खलित

एकदमांत असा २१००० वेळ प्रतिदिवस चढते याप्रमाणे माहेना पधरा दिवस केला पाहिजे त्यास निबंध घेणेप्रमाणे. विटाळशीचा शब्द मंत्र जपतेवेळेस किंवा जेवते वेळेस ऐकतां नये शूद्र असल्यास मंत्रसिद्धी होईपर्यंत मास आहार सेवूं नये वगैरे अनेक नियम आहेत त्यांत अति दुस्तर नियम हा की बाहर्दिशेस गेलें असतां तेथें मनांत येऊं नये तेथें मनांत आलें असतां जितकी जपसंख्या झाली असेल ती सर्व व्यर्थ गेली मग पुन मातक्याने नवीन प्रारंभ केला पाहिजे

असा हा एकवीस हजार जप झाला झणजे शिष्याने बरोबर पाळून जप केला की नाही हे पाहावयाचा त्याचा एक टोकताळा (पण वस्तुतः टोकताळा) आहे तो असा की हा इनका चांगला जप केला झणजे जर मंत्र जपून मृत्तिका हातीं घेतली तर तिला किंचित सुगंध येऊं लागवा परंतु कोठले या विचार्याने बरोबर कपाळकुटी केलेली असली तरी त्या मातीला वास यावयाचा नाही मग जशी वादशाहा आणि बिबल यांची गोष्ट सांगतात की बिबलाने वादशाहास खुदा दाखवायाचें कबूल करून प्रत्येकांस खिडकींतून पाहायास सांगितलें आणि झणाला

जो दोन बापांचा असेल त्यास खुदा दिसणार नाही एक बापाचा असेल त्यास दिसेल तद्वत हा वस्तानजो करून लागतो झणतो तुझी नीट जप केलाच नाही पकी खानरी इतका जप बराबर केव्यावर असे व्हावयाचेंच नाही मग पुन झणतो बरे असो तें सुधरून घेतां येईल मला मेहनत घेतली पाहिजे यासाठी धुपाविपाला मात्र काहीं पैसे पाहिजेत तसेंच दसरें एक सांगून ठेवितां कीं मत्र जप मत्र संपायाचे रात्रीस असीं भुने दिसतील असे वेताळ दि सतील कोणो भिवावेतील कोणो ओरजावतील कोणो उरा वर बसतील असे सांगून ठेवितां याप्रमाणे कदाचित स्व-प्रांत यावयास अशक्य नाही कारण त्यास त्याच्या निज-ध्यासच असतो आणि त्यास जर ना असें काहीं भासलें मग काय या च्येल्याचाही दृढ विश्वास बसतो आणि भोदु गुरूजो मग काय विचारायासच नको नंतर दुसरा मत्र सांगतो तो येणेंप्रमाणें—

लेजाव आव झमदावीर, मनमो धीर एक लाख अ-करा हजार बंगालका पीर चलो बंगालका भवानी चलो मसानका बेनाल नरसिंग भक्तनी उठाव मा-रो टोल्या उठाव भैरीका भैरी उठाव जंगलका काल उठाव पिंपलका मुंब्या उठाव नाहतर झोटिंग उठाव लेख्याव सव भुन बजरंग उठाव भारो टोल्या उठाव बाजारका जिन्नस नही उठावेतो सिताबाईकी आणि रामचंद्रकी आणि नही काम करेतो नरकंडमे पडे सबदस साच्या, फुलमतर चलोमतर ईश्वरी बाच्या गुरूका सब दस सच्या अछा

हा मत्र एका दर्मांत येईं असा पाठ झाल्यावर कोठें तरी एकांत ठिकाणी जाऊन शानोदकांत स्नान करून नेथें होम केला पाहिजे त्यास इतर होमाप्रमाणें धोत्रा, रुई, कमळे इत्यादिकांच्या समिधा वगैरे तयार झाल्यावर हा पूर्वोक्त मत्र जपून अग्निनारायणाप्रत त्या समिधा व शंकरादे घुनाच्या आहुता देत असतां अग्निनारायण मग भक्तास कसोटोस लावण्याकरितां धूमाप्रत अज्ञापत कारण तो त्याणेकरून भक्त नेत्रांतून प्रेमाने जसा काय गगौध निघ लागतो त्याला भेटावयास नाशिकाहून श्वेतगोदा अध-प्रदे-शीं वाहू लागते अशा समई नेत्रही रक्तोत्प्लाशी स्पर्धा करू पाहतात अशा फारफार तर एकवेळांत दाहापधरा आहुता होतात याप्रमाणेच अकरा हजार वेळ करणें झ-टलें झणजे किती श्रमाचें काम अशा एक दोन दिवसांनीं शिष्या कवळ म्ळान होत्सता गुरूजोस शरण येऊन झ-णतो गुरूजो महाराज मला इतको मेहनत होत नाही आपण कसे हे करून मला मत्रसिद्धी होई असा उपाय काढा मग तो झणतो यास उपाय आहे परंतु मला स्म-शानांत जाऊन एक रात्र बसलें पाहिजे तेथें अमुक अ-मुक केले पाहिजे त्यास स्वर्च आहे असें दर्शवून कां कं करू लागतो नंतर हा चेला पाहलो कीं आपण इतकी

मेहनत केलेली आतां व्यर्थ जाऊन मत्रसिद्धी अपुरती टे-वली झणून एकादेवेळेस भलतेंच झाले तर काय करा असा तो दोंगाने प्रस्त विचारा निरूपाय होऊन साम-ध्यानरूप एक दोन समई तीनचारही रूपये देतो मग दुसरे दिवसीं त्याजवळून पुन ताजा शपथा घेवून मग तो हे हे हे करून (पहिला चेहेरा अगदी बदलून गेला होत्साता) हळू हळू सांगाय्यास प्रारंभ करितो व व्यर्थ श्रम दिलेल्याची क्षमा मागतो आणि शेवटीं मग तो आपली सर्व हस्तचलाखा जोस अशोधक जनदृष्टीबंधन झणतात ती दाखवून आपणास उल्लेख केल्या जें पदार्थ ते बाजा-रांतून विकत आणून आपल्याजवळ थोडे वहुन नेहेमी ठेवायास सांगतो ती साधारणस्थानें येणेंप्रमाणे तेल फा-रकरून कापसांत भिजऊन कानांत घालून ठेवितात आणि ते उल्लेख करते वेळेस गुलाम मिशावर ताव देऊ लागतात तेन्ही मिशावर ताव देतां देतां सहजच कानांत बोट जातें तसेंच अंबोर पिंजर यांच्या गोळ्या करून समई बोटच्या फटीत अगर वंडीच्या अस्तर्नात ठेवतात आणि पेटे इत्या-दिक पदार्थ धोत्राचा एक विरी लांब सोडून त्यांत खाली ठेवतात परंतु आमचे लाक इतका शोध करतात कशा-ला? चाचपून पाहणारा बहुतकरून वरकंबरेजवळ पाहानो आणि जर कोणी फारच कसोटोस लाऊ लागला तर समयावेक्षेपा वसनांतर्गत गुदादि भ्यानींही ठेवतात परंतु ते पदार्थ दाखवून दुसऱ्याचे हाता देत नाहीत आपणच टाकून देतात झणतात कीं आपण विराना फार त्रास दिला तर ते अमंगळ ठिकाणाहून आणतात आणि याप्रमाणे आपल्यांत विरी वगैरे मंत्रेकरून उल्लेख केलेले पदार्थ खाऊं नये असा सर्वत्र प्रसिद्धी आहे तिचें कारण हेंच आतां एथे इतके लिहणें योग्य आहे कीं हे मात्रिक मोठे चपळ व हशार व कुशल असतात चारीक शोधक दृष्टी वांचून बरकड सर्व दृष्टी आपलेचलाखाने बांधतात प्रभाकर महाराज आपले ईश्वरप्राणत शास्त्र कोणतें व त्यांत कोणकाणत्या गोष्टी आहेत व कोणकोणत्या नाहीत हें समजायाम सगम साधन नाहीं यामुळें हा सर्व अनर्थ घडत आहे लोकांस वाटतें कीं या सर्व गोष्टी आपल्याच शास्त्रांतिल आहेत या खोल्या झणाव्या तर आपले शस्त्र खोटे झटल्यासारखें होतें हे विरी सावरी जे मत्र सांप्रत काळी मसर्थ आहेत असे समजत होतां तें जर खोटे झ-णावें तर त्याचेच भांडवद इतर मुठांचे वगैरे मंत्र तेही खोटे पडायच्या बेनात येतात नंतर याप्रमाणे इतर परपरा वादू पाहतात झणोन मुझींच सर्व खरें झणायास लागवे हें बरें असे हे लोक झणून आपले समाधान करतात आ-तांच चमत्कार पहा आपल्या कीचणाऱ्यांतून कितीक झणो लागतील अही जर मत्र खोटे मूढ खोटी झणावी तर आपण धडधडीत मनुष्य एकाएकी उरान धका बसल्यासा-रखा हीऊन रक्त ओकून मरतो असे पाहातों मूढ जा-

ताना देखील मंत्रिकाम दिसत्ये झणून सांगताना आणि या मंत्र्यांस कोणी धुतात्याने ठकविले असेल ते याना खरेच वाटले खरा मंत्रिक आहे तो यांस मोगयाला कोडचा ते आपले पोराला देखील सांगायचे नाहीत असें झणतील तरी त्यांस आझी सांगतो की खुद आझामध्ये एक दोषे असले चमत्कार करणारे आहेत जे आज सर्व लोकांमध्ये प्रसिद्ध मंत्रिक आहेत आणि हा तरी ईश्वरासाठी त्यांचाच उद्योग आहे त्यांनी एथे पुष्कळांचे प्रत्यक्ष दाखवून अज्ञान दूर केले आहे व हिंदुस्थानचेही प्रभाकर द्वाराने तसें करण्याचे ईश्वरे त्यास बुद्धी दिली आहे आणि खोऱ्या लोकांच्या च मखांतून जो रस गळतो त्याचाच भाव असा होतो की खरा मंत्रिक जो आहे तो कोणास समजायाचा नाही हे यांचे झणणे जसे स्त्रीराज्य समजात आहे आणि जेथे मनुष्याचे कधीं गमन व्हावयाचे नाही तेथे दधि इंधुरादि समुद्र आहेत आणि त्यांतलेच आमचे एक तिसरे झणजे जोळ मिटले असता ईश्वर प्रत्यक्ष पुढे येऊन उभा राहतो तद्वत आहे झणून आझा झणतो की या गोष्टी आहेत झणून काहीं फायदा नाही परंतु उलटा तोटा मात्र आहे तो हा की अशीच कोणा असभाव्य दुसरी गोष्ट सांगितली तरी तिजवर विश्वास ठेवणे भाग होतें आणि मग तज्जनक पुष्कळ तोटे होतात आतां तुझी पहा पिशाच जे आहेत ते आझा हिंदूसच कां उपद्रव करते, इग्रजांस कां करीत नाही? कदाचित कोणी झणेल ते म्ळेळ नीच झणोन त्यांस पिशाच उपद्रव करू शकत नाही तर हे त्याचे झणणे खरे दिसत नाही कारण पिशाच जाताचेच अपवित्र आणि ते आपल्यातंत्रि शांतिर्मन मनुष्यास बाधा करू शकत नाही पोरेंगित्या यांतूनही वाळतिणोस फार इजा देते झणोन आमच्या लोकांचा समज आहे झणोन या कारणवरून इग्रज जर नीच तर त्यांस पिशाच उपद्रव फार असावा आणि तसें तर कोठें आढळत नाही आतां एथें एकादा पाद्रीमताभिमानी झणेल तर शोभेल की आझा एका खऱ्या ईश्वरास भजतो व त्याजवर सर्व सुखदुःखाचा हवाला ठेवतो झणोन ईश्वर आझास क्षद्र प्राण्यापासून तारतो परंतु याचे कारण हेंच केवळ नव्हे याचे कारण स्पष्ट आहे की त्यांच्या मूर्खी पिशाचबाधा झणोन काय ते स्वप्नाह वसत नाही त्यामुळ त्यांचा त्यांस विकार होत नाही साहेब लोकांमध्येही एकाएकी उरत धक्का वसन रक्त ओकून मरतात परंतु त तो एक रक्तविकार रोग आहे असें समजताना आणि त्याचे उपपत्तीचा निर्णयही इथेजो वैद्यशास्त्रात आहे. असे मनोविकाराने पुष्कळ असाध्य रोग होऊन मरतात याविषयी वचनें देखील कोठें कोठें आढळतात

॥ चिंतातराणिसुखंननिद्रा ॥

॥ चिंतासमंनस्तिशरीरशोषण ॥

याचे पुष्टीकरणार्थ आणि खोऱ्या एक संप्रवरच्या ज्ञानोदयांत

रूस देशच्या राजाने अनुभवून पाहिलेली गोष्ट लिहिली आहे ती असा की त्या शोधक राजाने चार मृत्युची शिक्षा ठरलेल्या कैद्यास पटकाने माणसें मेलेल्या विद्यान्यावर निजावले तथापि त्यांस काहीं उपद्रव झाला नाही परंतु दुसरे वेळेस चांगल्या विद्यान्यावर निजवून सांगितले हे पटकाच्या माणसाचे विद्याने आहेत याजवर तुझी अनजा आणि यापासून तुझास उपद्रव न झाला तर तुझास सोडून देऊ परंतु ते विचारे त्या धास्तीनेच उपद्रव होऊन मरण पावले, तसाच आपले हरदास एक गोष्ट सांगत असताना की एक गृहस्थ रात्रीचा जात असता त्याचा पाय वाटत एक गोणताट व त्यांत एक दाभण पडला होता, त्या जवर पडला तेव्हां त्यास भास झाला की आपणास सर्पदश झाला पुढे त्याणेंकरून तो अगदीं अत्यावस्थ झाला असता एक परिश्रक वैद्य भेटला त्याने परीक्षा केली की याला विपवाधा झाल्याचे काहींच लक्षण दिसत नाही तस्मात याला भ्रांतिदश झाला खरा असे पाहून त्याला त्याच रक्त्याने उजेड घेऊन नेला तेव्हां त्याणे सांगितल्या सुमारास एक गोणताट व दाभण अढळला तेव्हां त्या मनुष्याचे मनांतून सर्पदशाची भ्रांति जाऊन बरा झाला याप्रमाणे या पिशाच्यांचे आहे यास भाव कारण आहे झणून आझी सर्व सुज्ञाप्रत फार फार नम्रतेने प्रार्थना करितो की हीं भूते, मंत्र, मुठी सर्व खोटी आहेत असें समजून आपला कृतान्धय करा झणजे त्यापासून तुझाला काहीं बाधा होणार नाही त्यास प्रभाकरकचे महाराज आमची हे सदरील थोडेसे विरी मंत्राचे वर्णन व पुढें जें आणि थोडेसे मूठ इत्यादेकांचे मंत्र जजिरे व ग्रामदेवाचे कौला विषयी झणजे माणूस धरी सोय तर देव झणे होय इत्यादि व कित्येक मुसलमानी दवेजे झणोन कांच खातात उबस तरवारा मारून घेतात याविषयी काहीं प्रसिद्ध करायामाठीं पाठविणार आहो तें आपण कृपा करून आपले असतां एक तर असल्या होण्यापासून आपले वाचणारे फसले जाणार नाहीत किवा नादीही लागणार नाहीत परंतु उलटी त्यांची फजाति करतील तेणेकरून ते भोंदू शरमी होऊन असलीं दोंगे सोडून प्रमाणक उद्योगास प्रवृत्त होतील दुसरे लोकांच्याच झणण्याप्रमाणे या मंत्रामध्ये सामर्थ्य असले तर ते प्रगट (झणजे एका दोघात नवंपण जगप्रसिद्ध इग्रजांस) झाल्यावर जसें गुणकारी औषधाच कुपोचा बूच काढन टाकला असता त्याचा दर्प जाऊन सामर्थ्यहीन होतें तद्वत हे मंत्र हातील तिसरे ज्याजवर आमचे वाचणारे किंचित तरी साशक होऊन विचार करायाम लागतील आणि आझी तितकेच इच्छित आझी त्यांना हे मंत्र वगैरे एकदम खोटे झणू सोडा झणान विनवीत नाही तर यांचा बाराक दष्टी विचार मात्र करावा झणोन प्रार्थित आहो कारण आज व कडों वर्षे परंपरेने चालत आलेली जी त्यांची श्रद्धा ती

काएकी आझो कितोही सांगितलें तरीं कसी उडेल? आणि चौथे आझो हे मंत्र जगप्रसिद्ध केले व आणखो पुढे करणार याजमुळे आझास कितो वेड लागेल तेंही अलम महशूर होईल
सही दोंगनामिक कोंकणस्थ
सुकाम रत्नागिरी

THE DNYANODAYA

ज्ञानोदय.

BOMBAY, FEBRUARY 1, 1851

General Assembly's Institution

The fifth Annual Examination of the General Assembly's Institution took place on Friday the 31st ultimo, in the presence of a number of Europeans and Natives. The attendance is we believe larger than usual, being, Christians chiefly Portuguese 61, Hindus 330, Parses 42, Muhammedans 39, Jews 4, total 476

[Translation of the preceding]

जनरल आसेम्ब्लीस इन्स्टिटुशन.

सदर्ह इंग्लिश वगैरे शाळा काळवादेवीच्या रस्त्यावर आहे तिची वार्षिक परीक्षा गेल्या महिन्याचे ३१ वे तारखेस शुक्रवारी झाली. त्यांत विद्यार्थी ४७६ होते त्यातून ३३ हिंदू ४२ पार्शी, व ३९ मुसलमान, बाकी ६५ इत्याएली व फिरंगी याप्रमाणे होते.

We are glad to learn from the *Telegraph and Courier* that the Parsi Community in China have subscribed and sent to Bombay Rs 4,319 for the Female Schools of the Student's Literary and Scientific Society. This looks like progress

[Translation of the preceding]

एल्किन्स्तन विद्यालयांतील काहीं विद्यार्थ्यांनी मुलींच्या शाळा घातल्या त्यांत खर्च पुरावा झणून जे चीन देशांत पार्शी राहाणारे त्यांनी ४३२९ रुपये पाठविले आहेत आणि असी मदत देणे हे फार स्तुतीचे काम आहे.

THE KALPA SUTRA AND NAVA TATVA.—Translated from the Mágadhi language by the Rev J Stevenson D. D. 172 pp 8 vo

The Kalpa Sūtra and Nava Tatva are two works illustrative of the Jain religion and philosophy. All our readers have often heard of the Jains, and those who reside in large towns must all know more or less about them. The Jains in Western India are generally given to mercantile pursuits, and they form a very wealthy and influential part of the community in all the large cities on this side of India. They are found also in Madras and Bengal. In Western India they are most numerous in Gujarat and the Canarese country.

Little has hitherto been known about their religion. Our readers have often heard of Buddhism, a system which once flourished very extensively in India, and which at one period seemed likely to overcome the Bráhmánuical system. Some of the most celebrated kings of India were Buddhists, and although it does not exist in this country now, Buddhism is the prevalent religion in several neighbouring countries, such as Tibet, Nepal, Ceylon, Burmah, Stam &c.

Jainism is closely connected with Buddhism, although it is not very certain which of the two systems is the more ancient. The Jains have many works illustrative of their religion, written in Sanskrit, Mágadhi, Gujarathí, Canarese, and some in Maráthí. The chief language in which their works exist, is Mágadhi, that is, the language of Mágadha or Behar.

The two works which Dr Stevenson has translated into English, are highly valued among the Jains. The Kalpa Sūtra is said to have been composed in the year 411 (1440 years ago) and seems to have been written in Gujarát. It is occupied with the history of the last of the *Tirthankars*, of whom so much is said in the Jain religion. His name is Mahavira or *Great hero*, and he is said to have lived about 600 years before the Christian era in Behar. The *Tirthankars* are 24 in number, they are a kind of saints, or spiritual legislators, who have successively attained to deification. The word literally signifies *maker of purification* (यस्तीर्थ करोति स तीर्थङ्कर) and is applied to beings who, it is supposed, having raised themselves from humanity to divinity, lay down rules for the purification of mankind. The Jains say that although there are no *Tirthankars* in India now, yet there are in

other countries Dr Stevenson has done good service to the cause of learning by translating these two Jain works. He has also given a preface, which will be interesting and useful as explaining the chief points in the Jain religion. We shall here mention some of these

1 The Jains say that the world is eternal. There is no deity, distinct from the world.

2 Twenty-four *Tirthankars* are manifested in India in every great cycle of years.

3. The sage who gives himself up to meditation and so frees himself from worldly attachments, enters at death on a state of perfect knowledge and happiness (called *Nirvāna*) which is immutable. He becomes higher than the gods, and is adored by gods and men.

4 The Jain religion inculcates five duties, and prohibits five sins. The duties are, 1. mercy to all living beings, 2. almsgiving, 3. venerating sages, 4. confession of sins, 5. fasting. The sins are, 1. killing, 2. lying, 3. stealing, 4. adultery, 5. worldly-mindedness.

The most characteristic point in Jainism is the making the preservation of life so fundamentally important. Our readers have doubtless often heard the saying *अहिंसा परमो धर्मः* *Abstinence from killing is the chief part of religion*.

5 Every Jain must confess his sins at least once a year to his spiritual instructor and receive absolution from him.

The Jain religion is certainly in some respects better than the Hindu system. The Jains would never acknowledge any beings as divine, or worthy of worship, whose history was marked by immorality. But the Hindus recognize as gods such beings as Brahma, Indra, Krishna &c, who, if they had been men, would have been banished from all respectable society. The dreadful evil of caste does not exist in so offensive a form among the Jains as among the Hindus.

But these points of superiority are we fear fully counterbalanced by the *atheistical* character of Jainism.

The Jains generally are still more conceited and inaccessible than even the Brahmans.

India needs a religion better far than either of these systems. Hinduism and Jainism dishonor God and are unsuitable to men. A religion that honours God, and points out the way of pardon to man, is required to satisfy the mind,—and such a religion is Christianity.

We may probably say something more about the Kalpa Sutra in our next.

[Translation of the preceding.]

जैन धर्म व त्याची पुस्तके यांविषयीं.

आलीकडेस डाक्टर स्टिवेन्सन् यांनी मागधीभाषेतून कल्पसूत्र व तत्व या नावाच्या दोन जैन ग्रथांचें भाषांतर केलें आहे. या ग्रथात जैन लोकांच्या धर्माचें व तत्वविद्येचें निरूपण आहे. आमच्या वाचणारांनी जैन-लोकांविषयीं ऐकिलें असेलच आणि जे कोणी मोठमोठ्या शहरात राहतात त्यास त्यांची चांगलीच माहिती असावी. भरतखंडाच्या पश्चिमेत जे जैन राहतात ते बहुतकरून व्यापारी आहेत. त्यांतून पुष्कळ यातदार व वजंदार लोक या देशातील शहरांत आहेत. बंगाल व मद्रास या इलाख्यातहि हे लोक आहेत परंतु गुजराथ व कर्नाटक एथें त्यांची वस्ती फार आहे.

या लोकांच्या धर्माविषयीं आजपर्यंत फार थोडें माहित होतें. बौद्ध धर्म पूर्वी भरतखंडात फार दिवस चालला होता व त्या मतांतील लोक एकदा इतके प्रबळ झाले होते कीं हिंदुधर्माचा उच्छेद होऊन सर्व देशात बौद्धधर्म स्थापित होईल असा प्रसंग आला होता. हिंदुस्थानांत जे मोठे प्रख्यात राजे झाले त्यांतून कित्येक बौद्धमनानुसारी होते. आता हा धर्म या देशांत चालत नाही तर तिबेट, नेपाळ, लका, ब्रह्मा, सयाम या देशांतील लोक बौद्धधर्माचे आहेत.

जैन धर्म व बौद्ध धर्म यांमध्ये भेदापेक्ष साम्यता विशेष आहे. पण यातून कोणत परातन आहे हें सिद्ध करवत नाही. जैन लोकांची धर्मपुस्तके संस्कृत, मागधी, गुजराथी, कानडी इत्यादि भाषांत लिहिलेली आहेत.

काहीं पुस्तकें मराठी भाषेंतहि आहेत, परंतु मुख्य पुस्तकाचा भरणा विहारदेशातील मागधी लिपींत आहे.

डाकतर स्टिवेन्सन् याने ज्या दोन ग्रंथांचें भाषांतर केलें आहे ते ग्रंथ जैन लोकांत फार प्रख्यात व मान्य आहेत. कल्पसूत्र हें सन् ४११वे वर्षी ह्यणजे १४५० वर्षांपूर्वी लिहिलें असें ह्यणतात. आणि तो गुजराथ देशात लिहिला असावा असें वाटतें. त्यात माहावीर नामक तीर्थकराचा वृत्तांत आहे; हा साधू ख्रिस्ती शकाच्या पूर्वी ६०० वर्षे होता असें ह्यणतात. जैन धर्मांत तीर्थकराचें मोठे माहात्म्य वर्णिलें आहे. तीर्थकर ह्यणजे साधूलोकास ह्यणतात; त्याच्यामध्ये आजपर्यंत २४ तीर्थकर झाले. माहावीर हा यातला शेवटला तीर्थकर होता.

ह्या साधूस ते देवाप्रमाणें मानून त्यांच्या मूर्तीची पूजा करितात. तीर्थकर या शब्दाचा अर्थ शुद्ध करणारा असा होतो "यस्तीर्थं करोति स तीर्थकरः" ज्यानीं आपल्या मानवी स्वभावापासून ईश्वरी पदवी मिळवून मनुष्यास दोषमुक्त करण्याकरिता नियम लिहिले आहेत त्यास तीर्थकर असें नाव प्राप्त झालें आहे असें त्याचें मत आहे.

जैन लोक ह्यणतात कीं जरी भरतखंडांत आता तीर्थकर नाहीं तरी दुसऱ्या देशात आहेत.

सदरीं लिहिलेल्या ग्रंथांचें भाषांतर केल्यामुळे डाकतर स्टिवेन्सन् यानें विद्यावृद्धीच्या कामास मोठी मदत केली आहे. या भाषांतराच्या प्रारंभी त्याणे जी प्रस्तावना लिहिली आहे ती जैनलोकांच्या धर्मातील मुख्य सिद्धांत समजण्याविषयीं फार उपयोगी आहे. त्यातील काहीं सिद्धांत एथें लिहितों—

१ जैनलोक ह्यणतात कीं, पृथ्वी अनादी आहे व जग आणि ईश्वर हे निराळे नाहींत.

२ प्रत्येक कल्पामध्ये भरतखंडात एका मागून एक असे २४ तीर्थकर होतात.

३ जो साधू सर्वकाळ ईश्वराचें ध्यान करण्यांत आपला काळ घालवितो व प्रपंचापासून मुक्त होतो तो मरणानंतर अक्षय ज्ञान व निर्वाण यांनाचें सुख याते पावतो, व देवांपेक्षां श्रेष्ठ होतो. त्याची देव व मनुष्य हे उभयतांहि पूजा करितात.

४ जैनमतांत मुख्य धर्म पांच सांगितले आहेत आणि पाच पापाचा निषेध केला आहे. पाच धर्म ते हे आहेत. १ सर्व प्राणिमात्रावर दया करणे. २ धर्म करणे. ३ साधूंचा मान राखणे. ४ धर्म करणे. ५ आपलीं पापें पदरीं घेणे. पाच पापें तीं या प्रकारची आहेत. १ हत्या. २ अनृत. ३ चौर्य. ४ व्यभिचार. ५ प्रपंचात निमग्न असणे.

यामताचा मुख्य सिद्धांत व लक्षण हत्या करूं नये हें आहे. "अहिंसा परमो धर्मः" हेंच त्यांचे मुख्य मत आहे.

५ प्रत्येक जैनमनुष्याने वर्षांतून एक वेळ तरी आपली पापें आपल्या गुरूजवळ सागून पदरीं घ्यावी आणि त्याजकडून आपले दोषमोचन करून घ्यावे—

जैन धर्म हा काहीं गोष्टीने हिंदुधर्मापेक्षा चांगला आहे. ज्यांची कर्मे दुराचरणाची आहेत त्यास जैनलोक देवाप्रमाणें कधीं मानणार नाहींत किंवा त्याची पूजा करणार नाहींत. परंतु हिंदुलोक ब्रह्मा, इंद्र, कृष्ण इत्यादिक. ज्यांची कर्मे पाहिलीं असता जर ते मनुष्य असते तर सर्व सुधारलेल्या मंडळ्यांतून हाकून लावण्यास योग्य होते. अशांस

देव मानितात. हिंदुलोकामध्ये जे जातीभेदापासून भयकर अनर्थ उत्पन्न होतात तितके त्यांत नाहीत.

परंतु या चांगल्या गोष्टीवरून तो श्रेष्ठ मानायजोगा नाही कारण की हा धर्म बहुतकरून नास्तीकमत्ताचा आहे; व जैन लोक बहुतकरून ब्राह्मणापेक्षा छादिष्ट व दुर्गम आहेत.

याजकरिता एधील लोकास या दोन्ही धर्मापेक्षां एक चांगला धर्म पाहिजे. हिंदुधर्म व जैन धर्म हे ईश्वराचा अपमान करितात व ते मनुष्याच्या निरूपयोगी आहेत.

ईश्वरास मान देणारा व तारुणापीयाचा मार्ग दाखवून पापाची क्षमा करणारा असा जो धर्म तोच मनुष्याचे मन तृप्त करायला पाहिजे. आणि ख्रिस्ती धर्म तो असाच आहे.

कल्पसूत्राविषयीं कांहीं अर्धाक वर्णन आम्ही पुढल्या अंकात लिहूं.

Attacks on Major Candy in the Prabhakar

The reply of Major Candy to the abusive attacks made on him for some months past in the *Prabhakar* we commend to the consideration of our Native readers. The Board of Education, finding that serious charges were brought against several of the works published under its authority felt compelled to appoint some person in whom all might confide to receive and report upon such Maráthi works as might be offered for publication, and a better person than Major Candy could not have been chosen for this office. In those works which have been sent to him for examination and revision by the Board of Education or others, he has as in duty required, pointed out whatever he regarded as objectionable. And this, it would seem, has brought down upon him a torrent of abuse from some who, puffed up by a little knowledge of English, have, as some of their letters clearly show, too much neglected their mother tongue. But instead of injuring Ma-

Major Candy, these persons only expose their own ignorance and self conceit. We commend to their special consideration the remarks of Sir Erskine Perry, President of the Board of Education, made at the time when Mr Green was called to supply the place of Mr Harkness in the Elphinstone Institution, regarding the conceit and contempt for authority which prevails among a certain class of English taught Natives. The communication referred to is exactly suited to the case of the writers in the *Prabhakar* who have of late heaped such causeless censure upon Major Candy.

[Translation of the preceding]

मेजर क्याडीवर प्रभाकरांत विध्यारोप.

कांहीं महिन्यांपासून मेजर क्याडी साहेबांचो निंदा प्रभाकरांत चालली आहे त्या विषयीं हलां जे पुत्र त्याने लिहिले आहे ते हे खरे सज्जहीं पाहोव. काहीं दिवसपर्यंत बोर्ड आवळणें कशेन हणजे शिक्षकमंडळी इने कित्येक पुस्तकाचे भाषांतर छापविले तेव्हां त्यांत बहुत चुकी व काहीं खोटीं मते लोकांच्या दृष्टीस येऊन त्यांनी फार गडबड केली आणि असीं पुस्तके कशाकरिता ती मंडळी छापविले असा तिजवर शब्द लाविला असतां निरुपाय होऊन तिने जो सर्वास मान्य व प्रामाणिक विद्वान साहेब त्यास असलीं भाषांतरे तपासायाच्या कामावर नेमावे असे ठरविले. नंतर मेजर क्याडीवर सरकारचा व सर्व सुज्ञाचा भरवसा आहे असे तिला वाटून त्या कामावर त्याला नेमले; आणि हे त्या मंडळीने दगावर केले; कारण या कामास त्यापेक्षां चांगला दुसरा मनुष्य कोणी मिळणार नाही आणि जी पुस्तके त्याजकडे शोधायास पाठविलीं होती त्यातील जे दोष त्याच्या वास्तवीक नजरेस आले ते त्याने लिहिले उगीच द्वेषाने किंवा स्वेच्छेने लिहिले नाही. आणि जे काम

मतात तें यथायोग्य करावें हा कामदाराचा धर्म आहे.

जे क्याडी साहेबावर दोष लावणारे ते थोडेसें इंग्रजी शिकून अभिमानाने फुगलेले आहेत, त्यांचा किती स्वभाषेवर अभ्यास आहे तो त्यांच्या पत्रावरून समजण्यात येतो. आणि अस्या निंदाखूप बडवडीने जर अर्धाअर्धीक प्रभाकर ते नेहेमी भरून टाकिताने तर त्यांचे इतकाच फायदा कीं केवळ ते आपला मूर्खपणा व पोकळ अभिमान उघडीस आणिताने त्यांनीं पक्कें समजावें कीं उगीच जर कोणाची निंदा केली तर त्यांत निंदा करणाराचा हलकेपणा मात्र आहे. एल्फिन्स्टन विद्यालयातील मुख्य गुरू टाकनेस साहेब गेला आणि त्याच्या जागीं यीन साहेब आला तेव्हा शिक्षकमंडळीचा मुख्य सभासद सर अर्स्किन पेरी याने थोडासा इंग्लिश शिकलेल्या लोकांस जो बोध केला आहे तो वाचला असता या प्रभाकरातील पत्र लिहिणाऱ्याच्या उपयोगी पडेल.

हरी केशवजी व सदाशिव काशिनाथ यांस क्याडी साहेबाने तुच्छ मानलें व एतद्देशीय लोकांस मराठी भाषा घेत नाहीं असें ह्मटलें असें त्या पत्रांत लिहिलें आहे. परंतु याप्रमाणें त्याचें कांहीं ह्मणणें नाही.

To the Editor of the Dyanodaya

SIR,—In your notice to Correspondents and Subscribers in your No. of the 1st inst., you refer to the letters and editorials which have appeared for months past in the *Prabhakar* in revilement of me. I beg permission to give you and your readers a few words on the subject.

Conscious of labouring earnestly for the enlightenment and welfare of the Natives of this country, I was impressed by the conviction that my labour was appreciated by them. I was therefore a good deal surprised, at first, by the bitter feeling which the Editor of the *Prabhakar* and his correspondents manifest against me, a

feeling, the bitterness of which could scarcely be exceeded, had I been their enemy and had done them some great injury. But a little reflection led me to what I doubt not is the true cause of it all.

For some years past it has been a part of my duty to examine translations and original compositions by Natives. Some have been sent to me by Government, some by the Board of Education, and some by the Committee of the Deccan Vernacular Society. Most of these translations have been made by young men who have picked up a moderate knowledge of English, but who, having never cultivated their mother tongue, are unable to transfer into it in an elegant, or even idiomatical, style the knowledge they have acquired through a foreign language. Most of them are ignorant of Sanskrit, and some of them decry the study of that classical language as useless.

Very many of the works sent to me for examination have had glaring errors of grammar, construction, and idiom. These, as in duty bound, I have pointed out, but I have always endeavored to avoid giving offence or hurting the feelings of the authors. I have never magnified their errors, and have often passed over many that were of minor importance. I most ardently so far as I remember I have in no case *volunteered* a critique on any Native work. The criticisms which I have made have always been made in the discharge of duty. In the performance of my duty I have always endeavored to act on the precept

॥ शत्रोरपि गुणात्रान्या दोषात्राच्या गुरोरपि ॥

These young men, who are immoderately puffed up by their moderate knowledge of English, and fancy themselves fit for every thing, have of course felt very sore at their works being found fault with, and they have resolved, apparently, to seek their revenge by abuse of me. Having found in the Editor of the *Prabhakar* a man like themselves they have made his paper the vehicle of their venom. The amount of pride, conceit, ignorance, enmity to the English, and disrespect for authority, which they have exhibited, it is painful to contemplate. They hope probably that their clamor will deter me from expressing my opinion in future, and I dare say that they are particularly anxious to intimidate me just now, as they understand that Dakshina is to be given to those who make translations into Marathi, and they fear that if I be not intimidated their unidiomatical translations may not be accepted.

I am not going to drag you and your readers through all the mire of the *Prabhakar* which would be any thing but pleasant to you and them. Indeed I have not waded through it all myself, for I am not a subscriber to that paper and have read only such numbers of it as have been shown to me by Native friends. But I will refer to a few of the charges against me

I am charged with *great ignorance of Maráthí*, and with inability to translate even two lines without the assistance of a Pandit. It is not for me to speak of my own Maráthí scholarship, but I may say that as I have been studying the language for 25 years and more, I ought to have some knowledge of it. With regard to my inability to translate, I am quite ready to enter the lists with my traducer, and try which is the better translator. I should blush to write such bad Maráthí as I have read in the *Prabhákar*. Even this very charge against me is expressed in most miserable language.

“त्याच्याने दोन ओळी भाषांतर करता यावयाचे नाही (Vide Pr of 27 Oct Page 3753) Now a mere Tyro in Maráthí scholarship knows that त्याच्याने करता यावयाचे नाही is altogether wrong. It should be either त्याच्याने करवणार नाही or त्यास करता यावयाचे नाही. The Editor of the *Prabhákar* should be ashamed of such composition, and of having his errors pointed out by a foreigner. Again, दोन ओळी भाषांतर is as bad in Maráthí as “two lines translation” instead of “two lines of translation” in English.

I am charged with endeavoring to increase my own fame by decrying others, and my revision of some Native works, especially of the Bál Mitra, is brought forward in proof of the charge. So far am I however from thinking lightly of Sadáshiva Kástanáth Chhatre, the translator of Bál Mitra and of Esop's Fables that I consider him superior to any Native writer of the present day. I have never spoken but with respect of him, or of Bál Shástrí. But excellent as their writings were, they contained errors of various kinds, which I have endeavored to remove. Of my success the public can judge by comparing my editions of the Bál Mitra and Esop's Fables with the former ones.

I am charged with pride, and with endeavoring to depress Natives as much as possible. I am sure that no Native who knows me can *honestly* bring this charge against me.

I am charged with decrying Mr Hari Keshavji and with inducing the Committee of the Deccan Vernacular Society to withdraw the translation of Elphinstone's History of India from him and to give it to myself. I am charged with having written to the Committee “that no one could do the work properly but I” (Vide Pr 27 Oct Page 3752). All this is a base calumny invented by the Editor of the *Prabhákar*. I have not a copy of my minute on Hari Keshavji's specimen of translation, so that I cannot give you the words I used, but I remember that I spoke in praise of Hari Keshavji's performance. As to my writing to the Committee that no one could do it well but myself, it is utterly false. I hope that there are many right-minded Natives who on reading this will feel ashamed of their country man who invented and published these calumnies.

In conclusion I must emphatically say that I do not deprecate criticism. Every one is welcome to criticise my publications, but let the criticism be honest and fair, not personal abuse, not imputation of bad motives. I am as liable to err as others, and I shall be thankful to have all my errors pointed out in a fair spirit.

I will add only that if the translators of whom I have spoken, will avoid writing Maráthí in English idiom, and will renounce Concanisms and barbarisms, they will find me quite ready to report favorably of their works. I have been dubbed by one of the writers in the *Prabhákar*, “Suppressor of Translations.” A suppressor of bad translations is indeed a necessary person. If bad translations come before me I shall condemn them, but I shall be more pleased to be an “encourager of good translations,” for to praise is more pleasant to me than to blame.

I am, Mr Editor,

Your's faithfully,

THOS CANDY

Peona, 23rd January 1851

ज्ञानोदयाचे कर्ते हास

महाराज, प्रभाकरकर्त्याने व त्यास पत्रे पाठविणाऱ्यांनी किती एक महिन्यांपासून प्रभाकरपत्रात क्यांडी साहेब ह्याची निंदा चालविली आहे, त्या विषयावर आम्ही आपले मत पुढे लिहू अशा अर्थाची सूचना ह्या महिन्यांच्या पहिल्या नारिखेच्या ज्ञानोदयात आपण आपले पत्र वाचणाऱ्यांस केली होती. तर ह्या विषयावर भी थोडेंसे लिहितो, हे आपण कृपा करून आपल्या पत्रात छापून आपले पत्र वाचणाऱ्यांस विदित करावे.

ह्या देशातील लोकांस ज्ञानप्राप्ति व्हावी, व त्यांचे कल्याण व्हावे, ह्या हेतूने ही जीव लावून मेहनत करित आहे, अशी माझे मन मला साक्ष देते, आणि ते लोक माझे श्रम पुरतेपणे जाणतात अशी माझी खातरी होती. ह्यामुळे प्रभाकरकर्त्याने व त्यास पत्रे पाठविणाऱ्यांनी प्रभाकरपत्रात मोठ्या शत्रुवासारखा जो मजविषयी घोर द्वेषभाव प्रगट केला तो पाहून मला पहिल्याने फार आश्चर्य वाटले, तो द्वेषभाव असा कीं मी जरी त्यांचा खरा-

खुरा शत्रु असून त्याचा एकादा मोठा घात केला असता, तरी त्यास ह्यापेक्षा अधिक वैर दाखविण्यास मार्ग सांपडताना. ह्या एवढ्या द्वेषाचे कारण काय असावे, असा थोडासा विचार केल्यावर ही पुढील गोष्ट माझे मनांत आली; आणि निःसंशय हाच गोष्ट ह्या सर्व द्वेषाचे वास्तवीक कारण असावे.

एतद्देशीय लोकांनी केलेली मराठी भाषांतरें व त्यांनी स्वतः रचलेले ग्रंथ तपासण्याचे काम मजकडे बहुत वर्षांपासून आहे. त्या भाषांतरांपैकी व ग्रंथांपैकी काहीं भाषांतरे व ग्रंथ मजकडे सरकारानून आले, काहीं बोर्ड आव् एजुकेशन ह्यांकडे आले, व काहीं देकन वर्नाक्युलर सोसाइटी ह्यांकडे आले त्या भाषांतरांपैकी बहुतेक भाषांतरे ज्यांनी केलीं होती त्यास इंग्लिश भाषेचे सरासरी ज्ञान आहे खरें, परंतु त्यांनी आपल्या जन्मभाषेचा (मराठी भाषेचा) अगदीं अभ्यास केला नाही, ह्यामुळे परकीय भाषेतून जें काय ज्ञान त्यांस प्राप्त झाले आहे तें सुंदर रीतीने ग्रंथ रचून किंवा लोकांत लिहिण्या बोलण्याच्या ज्या पद्धती आहेत त्याप्रमाणे तरी ग्रंथ लिहून, स्वभाषेत आणता येत नाही ह्या ग्रंथकारांपैकी बहुतेकांस संस्कृत भाषेचे ज्ञान नाही, आणि त्यांपैकी कितीएक तर त्या अभियुक्त भाषेची निंदा करून असें ह्मणतात कीं, ती भाषा शिकून काहीं एक उपयोग नाही.

तपासण्याकरिता जे ग्रंथ मजकडे आले त्यांतून बहुतेक ग्रंथांत व्याकरणाचीं ढळढळीत अशुद्धें व तसेच रचनादोष बहुत होते, व लोकांत बोलण्याचा व लिहिण्याचा जो प्रचार आहे त्याशीं अगदीं विरुद्ध असे लेखनी त्यांत फार होते. आणि मजकडे जें काम

अधिकार्यांनीं सोपवले तें मला नीट केले पाहिजे, नाही, तर दोष येणार, ह्याकरिता त्या ग्रंथातल्या चुक्या काढणें मला भाग पडलें; परंतु ग्रंथ करणाऱ्यास ज्या गोष्टीनें राग येईल, किंवा वाईट वाटेल, ती गोष्ट आपले हातून न घडावी ह्याविषयी मी नेहमी जपत असें त्यांच्या चुक्या म्यां कधींही फुगवून दाखविल्या नाहींत, किंवा ह्या क्षुल्लक असल्यास त्याजकडे मी बहुधा कानाडोळा करीत असें. एतद्देशीय लोकांनीं केलेल्या ग्रंथांपैकीं कोणत्याही ग्रंथातील अशुद्धें काढण्यास कोणी मला न सांगता मी आपण होऊन प्रवृत्त झालों, असें मला तर आठवत नाही. मीं जीं अशुद्धें काढीत असें, तीं हें काम मजकडे आलें ह्मणून तें मला आवश्यक केले पाहिजे ह्मणूनच काढीत असें. हें काम करिताना पुढील श्लोकांत जो नियम सांगितला आहे त्याप्रमाणे वागण्यास मी शकत असें, शत्रोरपि गुणावाच्या दोषावाच्या गुरोरपि.

हे भाषांतर करणारे ह्यास इंग्लिश भाषेचे काहीं ज्ञान प्राप्त झाले आहे तेवढ्यानें अवलक्षण फुगून गेले आहेत. ह्यास असें वाटते कीं जें पाहिजे तें काम करण्याचे सामर्थ्य आपले आंगीं आहे; ह्मणून ह्याच्या ग्रंथांत मी अशुद्धें काढलीं ह्याचे त्यांस अर्थांतच फार वाईट वाटलें; आणि माझी निंदा करून आपला सूड उगाविण्याविषयी ते कृतनिश्चय झाले असे स्पष्ट दिसत आहे. समानशीलव्यसनेषुसख्यं असे आहे, ह्मणून प्रमाकरकर्यांचा स्वभाव आपल्यासारखा पाहून त्यांच्या पत्रद्वारा हे आपली दुष्टता प्रगट करू लागले आहेत. ह्यांनीं ह्या प्रसंगीं गर्व, अज्ञान, इंग्लिश लोकांशीं शत्रुत्व, आणि अधिकारी ह्याची अवज्ञा, ही दाखविली आहेत, हे त्यांचे दुर्गुण विचार

केला अतसा सर्वास फार वाईट वाटाक्या-
जोगे आहेत, ह्या लोकांस बहुतकरून अशी
आशा असावी कीं, आपण मोठा गवगवा
केला ह्यणजे मेजर क्याडी साहेब पुढे आपलें
मत सागावयास भितील; आणि विशेषतः
हल्लीं मला भय घालण्यात ह्याचा मतलब
हाच असावा कीं, जे मराठी भाषेत भाषां-
तरें करतील त्यास सरकारातून दक्षिणा मिळ-
णार असें त्यास समजलें आहे, ह्यणून त्यास
असें भय पडलें आहे कीं, क्याडी साहेब ह्यास
आज भेडावले नाहीं तर लोकांत बोलण्या-
च्या चालीस विरुद्ध अशीं जीं आपलीं भाषा-
तरें तीं ह्यांच्या हातून पुढे पसंत व्हावयाचीं

ज्ञानोदयकर्ते महाराज, प्रभाकरपत्रात जीं
निरर्थक बडबड केली आहे ती सर्व ऐक-
वून तुह्यास व तुमचें पत्र वाचणाऱ्यांस फार
त्रास आणावा, हें मला बरे वाटत नाहीं. खरें
पुसाल तर भीही स्वतः तीं सर्व बडबड वा-
चली नाहीं; कांकीं तें पत्र भी विकत घेत
नाहीं; एतद्देशीय लोकांत जे कोणी माझे
मित्र आहेत त्यानीं जितकीं पत्रें मला आणून
दाखविलीं तितकीं मात्र मी पाहिलीं आहेत.
प्रभाकरकर्त्यानें जे मजवर दोष ठेविले आ-
हेत त्यातून कांहींविषयीं भी बोलतो.

प्रभाकरकर्ता असें ह्यणतो कीं, मेजर
क्याडी साहेबास मराठी भाषा अगदीं समजत
नाहीं, व त्यास पंडिताच्या मदतीवाचून दोन
ओळींचें देखील भाषांतर व्हावयाचें नाहीं
आतां माझ्या आर्गीं मराठीभाषेचें ज्ञान कि-
ती आहे हें म्या स्वतः बोलवें हें मला योग्य
नाहीं; परंतु असें ह्यणण्यास मला चिंता नाहीं
कीं, ज्या अर्धीं मी आज पचवीस वर्षे मराठी-
भाषेचा अभ्यास करीत आहे त्या अर्धीं तिचें

कांहीं ज्ञान मला असावेंच. तसेंच मेजर
क्याडी साहेबास भाषांतर करतां येत नाहीं
असें लिहितो, त्यास, माझी व्यर्थ निंदा कर-
णारा जो प्रभाकरकर्ता तो पुढे येऊन मज-
वरोवर भाषांतर करण्याचा प्रसंग करील तर
मी सिद्ध आहे, आणि त्या प्रसंगाच्या अंतीं
कोणाचें भाषांतर चांगलें होतें हें स्पष्ट दि-
सेल. प्रभाकरपत्रांत मीं जीं वाक्ये पाहिलीं
आहेत तशीं दोषयुक्त वाक्ये माझ्या हातून
पडतीं, तर मला मोठी लाज वाटती. लांब
नको, माझी निंदा करतांना त्यानें ज्या वा-
क्यानें आपल्या मनातील अर्थाचे उद्घाटन
केले आहे तें वाक्यच किती दुष्ट आहे हें
पहा (आक्टोबराच्या २७ व्या तारिखेच्या

प्रभाकरांत ३७५३ व्या पृष्ठात) "त्याच्यान
दोन ओळीं भाषांतर करता यावयाचें नाहीं."
मराठी भाषा शिकण्यास ज्यानें नुक्ता प्रारंभ
केला आहे त्यास देखील ठाऊक आहे कीं,
त्याच्यानें करतां यावयाचें नाहीं, हें वाक्य
अगदीं अशुद्ध आहे. हें वाक्य शुद्ध रीतीनें
लिहिण्याचे प्रकार दोन आहेत; "त्याच्यानें
करवणार नाहीं," किंवा "त्यास करतां याव-
याचें नाहो," आपल्या हातून रचनेत अशा
चुक्या पडतात, आणि त्या चुक्या परदेशा-
तून येऊन आपली भाषा शिकणारे लोक का-
ढतात, ह्या गोष्टीची प्रभाकरकर्त्यास लाज
वाटावी. "दोन ओळीं भाषांतर" हेंही बोल-
ण्याचे चालीस विरुद्ध आहे. दोन ओळींचें
भाषांतर असी लोकांत बोलण्याची चाल आहे.

मराठी लोकानीं केलेले ग्रंथ व विशेषक-
रून बालमित्र हे मीं शोधले आहेत, त्यावरून
मी दसऱ्याची निंदा करून आपली कीर्ति
वाढवितो, असा दोष प्रभाकरकर्ता मला ला-
वतो. ह्यावर माझे बोलणें असें आहे कीं,

इसापनीति व वाळमित्र ह्या ग्रंथाचे भाषांतर-
कर्ते जे सदाशिव काशीनाथ छत्रे ह्यास भी
इतके मोठे मानितो कीं, हल्लींच्या मराठी
लोकांत त्यासारखा भाषांतर करणारा दुसरा
कोणी नाही, असें मला वाटते सदाशिव
काशीनाथ छत्रे किंवा वाळगंगाधर शास्त्री
ह्यांची निंदा भी कधीं केली नाही, आणि
त्याचे नावाचा उल्लेख करण्याचा प्रसंग आ-
ला असतां त्यांचे गुण घेऊन भी उल्लेख करि-
तो. ह्या ग्रंथकाराचे ग्रंथ उत्कृष्ट खरे, तरी
त्यात अनेक प्रकारचे दोष होते, ते दोष का-
ढून टाकण्याविषयी भी फार श्रम केले. ह्या
श्रमाचे सार्थक्य झाले किंवा नाही, हे भी त्या
ग्रंथाच्या ज्या प्रती छापिल्या आहेत त्या पू-
र्वींच्या प्रतीशीं ताडून पाहिल्या असता लो-
कांस समजेल.

प्रभाकरकर्ता असें ह्मणतो की, मेजर क्यां-
डी साहेबास गर्व झाला आहे, आणि मराठी
लोकांचा जितका उपमर्द करवेल तितका तो
करतो. तर माझी असा खायरी आहे की
ज्या मराठी लोकांस भी ठाऊक आहे त्यातून
कोणी इमानाने बोलू लागल्यास त्याच्याने हा
दोष मजवर घालवणार नाही.

प्रभाकरकर्ता मला असाही दोष लावतो
की, मेजर क्यांडी साहेब ह्याने हरीकेशवजी
ह्याची अपकीर्ति केली, व वर्नाक्युलर सोसा-
इटी ह्याचे मनांत असें भरवून दिले की, ह-
रीकेशवजीस एलफिन्स्टन इंदिया नामक ग्रं-
थाचे भाषांतर करावयास सांगितले आहे ते
काम त्याजकडून घेऊन मजकडे द्यावे (अ-
कटोवराच्या २७ व्या तारिखेस ३७५२ व्या
पृष्ठीं). प्रभाकरकर्ता असें ह्मणतो कीं मेजर
क्यांडी साहेब ह्याने कमिटीस असें लिहिले
कीं मजवाचून दुसरे कोणें एकास त्या ग्रंथाचे

बरोबर भाषांतर करता याव्याचे नाही. तर
नीच पुरुषांनीच करावयास योग्य अशी ही
निरर्थक निंदा आहे. हे सर्व भारूड प्रभा-
करकर्त्याने स्वतः रचिले आहे. हरीकेशव-
जीने केलेला त्या ग्रंथाच्या भाषांतराचा नमु-
ना मजकडे आला होता, त्याविषयी जें भी
लिहून पाठविले त्याची नकल मजपासीं नाही
ह्मणून त्या पत्रांत अमुकच शब्द लिहिले
असें मला सांगवत नाहा; तरी मला इतके
आठवते कीं, भी हरीकेशवजीच्या ग्रंथाची
स्तुति केली आहे. आता मजवाचून दुसऱ्या
कोणास त्या ग्रंथाचे बरोबर भाषांतर करता
यावयाचे नाही असें मेजर क्यांडी साहेब ह्म-
णतो ह्मणून प्रभाकरकर्ता लिहितो त्यास त्याचे
हे सर्व लिहिणे अगदीं खोटे आहे. मला
असें वाटते कीं मराठी लोकांत काहीं लोक
सत्यपक्षपाती आहेत त्यास आपल्या देशातील
लोक दुसऱ्यावर कुभांडें रचून त्यांची लटकी
निंदा छापतात हे पाहून फार लाज वाटेल.

ह्या पत्राचे शेवटीं माझे मुख्य सांगणे
हेच आहे, कीं माझ्या ग्रंथातील दोष कोणी
काढून नयेत असें माझे मत सर्वथा नाहीं भी जे ग्रंथ
छापून प्रसिद्ध केले आहेत त्यांतील शुद्धाशु-
द्धाचो विचार ज्यास पाहिजे त्यानें करावा; प-
रतु त्याने जीं वास्तविक अशुद्धें असतील तीं
प्रामाणिकपणाने काढावीं; त्यानें माझी उगीच
निंदा करूं नये व हे अमुक वाईट उद्देशाने
अमुक गोष्ट करतात असें ह्मणूं नये इतरा-
च्या हातून जशा चुक्या घडतात तशा मज-
पासूनही घडण्याचा संभव आहे, आणि कोणी
प्राजलपणे जर माझ्या चुक्या काढील तर भी
त्याचे उपकार मानीन.

आतां भी इतकेच सांगतो कीं, ज्या भा-
षांतर करणाऱ्यांविषयीं भी वर लिहिले आहे

ते इंग्लिश भाषेतल्या चालीप्रमाणें मराठी लिहिणें जर सोडून देतील, तसेंच कोंकणांतच ज्या बोलण्याच्या रीति आहेत त्या व बोलण्याच्या इतर वाईट ज्या चाली आहेत त्या सर्व सोडून जर चांगले ग्रंथ लिहितील, तर ह्यांचे ग्रंथ चांगले आहेत असें मी आपलें मत देण्यास अगदीं तयार आहे.

ह्या ग्रंथकारांपैकीं एकाने “भाषांतर करणाऱ्यांचा उपमर्द करणारा” असा किताब मला दिला आहे. तर दोषयुक्त भाषांतरे हाणून पाडणारा कोणी तरी पाहिजेच, तरी चांगली भाषांतरे करणारे जे असतील त्यास उत्तेजन देण्यास मला विशेष सतोष आहे का कीं दुसऱ्याचे दोष काढण्यापेक्षा दुसऱ्याच्या गुणांचे कीर्तन करणे मला फार आवडतें. हे सलाम. टी. कयांडी.

Military Academy, Addiscombe

It is known to many of our readers that the Military Academy at Addiscombe is the Institution at which young men are trained for military service in India. At the close of the public examination on the 9th of December last, the Chairman of the Court of Directors delivered an excellent address to the students. And as our Native readers will doubtless be interested in seeing what advice is given to youthful officers by their superiors in England, when sending them forth to this country, we subjoin a few extracts —

“If you begin steadily to maintain a high, honorable, and strictly moral bearing, continuing attentive to your duty, obedient to command, respectful to your superiors, and kind and conciliatory to those placed under you, you cannot fail to secure the esteem and regard of all, whether your superior or inferior in rank, and the result will be the sure prospect of continued honour and advancement in your profession. On the other hand, if you unhappily allow yourself to be led away by frivolous companions, or frivolous amusements, or, what is much worse, by intemperance or dissipation, you will speedily become the object of neglect, contempt, and ultimately of disgrace. Moreover, let me assure

you that in India intemperance is not only a certain, but a very speedy, mode of shortening life. Of all vices that occasionally disgrace human nature, it is the most debasing, demoralizing, and fatal in its consequences. The unhappy victim of it in India is generally borne to an early grave, or, at best, he drags on a wretched existence for a year or two, the object of scorn to his fellows and disgrace to his country. Gentlemen, remember I have warned you against this fatal vice, I bid you shun it as you would the most direful pestilence.”

“I have already adverted to the danger of excess in the way of intemperance, let me warn you also as to the danger of extravagance, or excess in your expenditure, although your pay and allowances will be found sufficient for your wants, with ordinary care, such will not be the case if you disregard the proper and prudent arrangements which every man of good sense will attend to. The man who commences his career in India by living beyond his income very speedily discovers that income to decrease in a double ratio. Such is the high rate of interest and insurance of life, that a very small amount of such embarrassments will lay the foundation of many years' misery and discomfort. Be warned, therefore, and never be tempted to spend one rupee in excess of your pay. I hope it is unnecessary for me to warn you against more demoralising practices, such as that of gambling. The regulations of the army justly denounce this abomination, and it is visited, under the Articles of War, with the penalty of dismissal from the service, a just punishment, which no man of proper feeling would desire to see abrogated or diminished. I might dilate at great length on the evil passions and heinous crimes which this hateful vice has a tendency to induce. The loss of money is the least of the evils that attend it. The loss of honour and reputation is a more costly sacrifice. Nay, how frequently is life itself sacrificed to its maddening results, and innocent widows and fatherless children left to mourn in hopeless penury and destitution? Gentlemen, I am persuaded, that not only for your own sakes, but for the honour of the service, and for the regard you bear to your parents and friends, you will abhor and eschew all such debasing vices. I would recommend you, as some safeguard from such temptations when far distant from your native country, to cherish the affectionate and grateful feelings and recollections towards your friends at home, which the sons of English gentlemen never fail to possess. Do not allow time or distance to weaken, much less destroy, those, the most amiable of our nature. If there is one impulse of the human heart which stimulates to virtuous and noble deeds more than another, and the source of which is pure and unalloyed, it is that which proceeds from sincere filial affection and an earnest desire to

gratify the honest pride and paternal feelings of an affectionate and anxious parent. Be regular and constant, therefore, in your correspondence with your friends, and do not imagine that the 10,000 miles which separate you from them and your country can abate one jot or tittle of the regard and affection which they bear towards you. Finally, let me beseech you to remember ever your duty to your Maker. As it is the first and most important, so it must be the source which the faithful discharge of all other duties flourishes and increases. If you study your own hearts and watch narrowly your progress in life, you will find that neglect of your religious duties will be followed by a corresponding deterioration of conduct in both your public and private duties, and you will very soon discover that you cannot wander long from the right path without loss of honour and reputation. Place no dependence on that spurious species of honour or morality, call it what you will, which is not based on religious principle, the first trial of its vitality, whether by adversity or prosperity, will prove its utter worthlessness and insufficiency. Cherish, therefore, the frequent, nay, the constant remembrance of the omniscience and omnipresence of the Almighty, "whose eye is ever on the evil and the good." You will have remarked how much religion has been the theme of discussion among men of late years. Let it be your constant endeavour, my young friends, to hold fast the sound faith and doctrine in which you have been instructed. Do not let your minds be distracted by controversies on abstruse points, but, should doubts or difficulties ever beset you, have recourse to your Bibles, and on your knees entreat the Author of your being, the Fountain of Truth, who, according to His promise, will keep you from error and guide you to "all truth," that He may ever bless and protect you, which is the sincere and earnest wish of the Court of Directors, and more particularly of him who now bids you an affectionate farewell."

Haileybury College.

This is the Institution at which those destined to the Civil Service in India receive their training. At the distribution of prizes and honors to the students on the 13th Dec last, in the presence of the Chairman and Directors of the East India Company, Mr Smyth read a translation into Telugoo Mr. Thomason a translation into Hindusthani from 'Omer's History of India,' and Mr Lashington a translation from 'Pope's Essay on Man' into Sanskrit verse." Maráthí, Persian, Bengálí &c are also studied at this Institution.

पलटणी उमेदवार सरदारांस बोध.

भरतखडात जेवढे पलटणखात्याकडे नेमावयाचे सरदार तेवढे आदिसकोम्ब नामक विद्यालयात शिकतात; तेथे वार्षिक परीक्षा दिसेम्बर महिन्याच्या ९ व्या तारखेस झाली. तेव्हा भरतखडावर जे हुकुमदार लोक आहेत त्यातील मुख्याने बोलणे लाविले; आणि तेथून सरदारांस नेमून पाठवितात तेव्हा त्यांस कसा बोध करून पाठवितात हे आपणांस समजावे अशी एतद्देशीय लोकांची खुशी असेल, असे जाणून त्या भाषणातून येणें प्रमाणें उतरून घेणों:—

"तुम्ही हलक्या लोकांची संगत कधीं करून नका, मद्यपान, आळस इत्यादि कोणतेहि दुर्व्यसन तुम्हांमध्ये नसावे, आणि सात्विकपणाने वागून जे तुमच्या वरचे हुद्देदार त्याच्या आज्ञेप्रमाणें वागत जावे, व जे तुमच्या हाताखाली असतील त्यांच्यासीं प्रीतीने वागून आपण हुकुमदार आहों असा गर्व वाळगू नका; ह्मणजे सर्व लोक तुम्हांस मान देतील व तुमची पदवी वाढेल, यात संशय नाही. आणि हे तर तुम्ही खचीत जाणा कीं, जे भरतखडात मद्यपान करितील ते अल्पायुषी होतील. मद्यपानाप्रमाणें भ्रष्टकारक, हलकें व दुर्दशा करणारें दुसरें व्यसन नाही हे सुखाचें व कल्याणाचें घातक आहे. जे या व्यसनात पडतील ते सर्वांकडून तुच्छ मानिले जाऊन थोडक्या काळात मरणोन्मुख होतील. तर अहो, उमेदवार सरदारानो तुम्ही ह्या गोष्टीविषयी सावध असा; मद्यपान ह्मणजे मरीच आहे असे भिऊन त्यापासून दूर राहा.

दुसरो एक गोष्ट मनात ठेवा कीं, आपल्या प्राप्तीपेक्षा अधिक खर्च करू नका. जर तुम्ही नेताने वागाल तर तुम्हाला काहीं कमी

नाहीं, परंतु जो अव्यवस्थेने वागेल तो लवकर लाचार होईल.

अणखी, जुगार खेळणें हें दुर्व्यसन आहे, व मोठें पापहि आहे. पळटणी कायद्यात असें आहे की, जो कोणी जुगार खेळेल त्याला वर्तक करावा; आणि हें योग्य आहे; कारण या दुष्ट चालीकडून मन अगदीं विघडून सर्व प्रकारचें पाप करावयास लोक सिद्ध होतात. कदाचित पैक्याचा तोटा होईल, याविषयीं सागण्याची आह्वास गरज नाहीं, कारण त्याहून अतिशय अनर्थ उत्पन्न होतात. अन्न जाती, शरीर जातें, कुटुंबाचा नाश होतो, इत्यादि बहुत अनर्थ आहेत. तर तुम्ही या दुर्व्यसनाविषयीं सावध राहावें. नाहीं तर तुम्हाला व तुमच्या कुटुंबाला लज्जा प्राप्त होईल.

तुम्ही आता दूर देशास जाता तर आपल्या आई बाप वगैरे यांस विसरू नका; त्यांवर प्रीति करीत जा; ते तुम्हाविषयीं काळजी बाळगतीत; तुम्हाविषयीं प्रार्थना करीत जातील; तर त्यास वारवार पत्रद्वारे आनंदवात जा. अणखी एक मुख्य गोष्ट ऐका कीं, जो तुमच्या उत्पन्नकर्ता परमेश्वर त्याला विसरू नका; त्याला भजत जा. जर तुम्ही विचार कराल तर खातरी होईल की, ईश्वरास सोडल्याने कुकर्माची उत्पत्ति आहे. जर त्याला तुम्ही सोडता तर तुमची चाल कधीं चांगली होणार नाहीं. कित्येक अभिमानी समजतात कीं ईश्वराची भक्ति न करितों तरी आम्ही न्याय सोडणार नाहीं; आम्ही वाईट काहीं करणार नाहीं. तर असला विचार मनात आणून तुम्ही फसू नका, कारण हें मत अगदीं लबाड, पेकळ आहे. ईश्वर सवज्ञ आणि सर्वदा आपणाजवळ आहे, असें मनांत

ठेवून वागा; आणि तुम्ही जे धर्म लाहानपणापासून शिकला आहे ते विसरू नका; ख्रिस्ती शास्त्र नेहमीं सांगिते गुढगे टेकून परमेश्वराची प्रार्थना करित जा, ह्मणजे तो तुम्हास सुमार्गास लावून कल्याण करील, आणि याप्रमाणें तुमच्यापासून घडावें असी आह्वा सर्व हुद्देदाराची इच्छा आहे!

दिवाणी खात्यांतल उमेदवार साहेबा-
सार्थी विद्यालय.

भरतखंडात दिवाणी कामासार्थी ज्या साहेबास पाठविनात ते हैलेवेरी नामक विद्यालयांत तयार होतात. तेथे मराठी, तैलगी, बंगाली, इत्यादि भरतखंडातील भाषा शिकतात. गेले दिसेम्बर महिन्याच्या १३ वेतारखेन कपेनी सरकारच्या हुद्देदारासभोर एके विद्यार्थ्याने तैलंगींत तर्जुमा वाचला; दुसन्याने हिंदुस्थानी भाषेंत आपण केलेला तर्जुमा वाचला; तिसऱ्याने संस्कृतात कविता करून ती वाचली; याप्रमाणे तेथे अभ्यास चालत आहे.

The Knowledge Needful for the Hindus

हिंदु लोकांमध्ये अज्ञान तें काय व विद्या वाढावली पाहिजे ती कोणती.

प्रथम इंग्रज लोक हिंदुस्थान देशांत व्यापार करण्याकरिता आले तेव्हा हिंदु लोकांची स्थिती अशी होती की त्यांस स्वदेशाची इह कोणती हेंहि ठाऊक नव्हतें व इंग्रज लोक सावकारी वगैरे धद्याकरितां इकडे आले त्यांचे स्थान कोणतें व उद्देश काय व यांची वर्तणूक कशी व यांची ठणों आहेत कोडे हें काहीं ठाऊक नव्हतें याजमुळे त्यांचा वदांस राहिली नाहीं जागो जाग लुटारू, वडवाले वगैरे होते ते उपद्रव करू लागले ह्मणून प्रथम इंग्रज लोकांस या देशांत उदीम चालविण्याचे नावदेंत फौज शिबदा वगैरे लष्करी सरंजाम बाळगावा लागला तथापि कोणी नवान कोणी संभेदार त्यांचे अंगावर जाई यास्तव त्यांनी मुख्य जसा जसा सांपडेल तसा तसा हस्तगत केला

अप्रमाणें कंपनी सरकारचा इतिहास आहे तेव्हा पूर्वीचे हिंदू राजे, आणि मोगल, व पेशवे, शिंदे, होळकर, यांस इंग्रजांशी वागावें कसें हें समजलें असतें तर तदें होऊन लढाया झाल्या नसत्या, आजपर्यंत इंग्रज आपला उदास कसें, व येंथील राजे स्वस्थपणाने राज्य कसे; इंग्रजांनी आगळिकेवांचून आजपर्यंत कोणाचें राज्य घेतलें नाही पाहा गेले सार्लें सीक लोक बेवकुवपणा करून इंग्रजांवर चालून आले, पुढें फजीत पावले, राज्यभ्रष्ट झालें, जर नानाफडणीसास इंग्रजांची माहितगारी वेटावरच्या रसिदन्त्याचे पलीकडची असती तर इंग्रजांशी द्वेष कधी न करिते नाजारावास जर इंग्रजांचो मसलत व पराक्रम याविषयीं यत्किचित् ज्ञान असतें तर अलाफ्टून साहेबांशीं लढावयास कधी न जाता, इनके मराठी राज्यांत व मुसलमानांचे राज्यांत मोडले लोक राज्यकारभारांत आहेत परंतु त्यांस गवरनर कोठून येतो, विलायत कोठे आहे, कल्कत्ता कोठे आहे, मद्रास कोठे आहे, इंग्रजां राजाचे कायदे काय आहेत, युरोपखड कोठे आहे, व अमेरिका कोठे आहे, हे प्रश्न केले तर उत्तर होणार नाही लोक अज्ञून इनके अज्ञान आहेत की त्यांस कांहीच याविषयी ज्ञान नाही जर भूगोलविद्येचें ज्ञान असलें तर हे सव समजेल कीं नाही? परंतु वास्तवीक पृथ्वीचें वर्णन सोडून विपरीत वर्णन करितात पाहा की सात समुद्र सांप्रतकाळी कोठें पृथ्वीवर नाहीत, एक क्षारसमुद्र मात्र आहे हें न जाणून शेकडो पुराणीक सात समुद्र आहेत असे सांगतील परंतु हल्ली लोक राज्य करितात यांचाच देश पुसला तरी टाऊक नाही मेरुविषयीं पुकळ सांगतील परंतु मेरु पृथ्वीवर कोठे नाही असें असता वास्तवीक पर्वत जे पृथ्वीवर आहेत ते टाऊक नाहीत तेव्हा असत्य ज्ञान या लोकांमध्ये बहुत भरलें आहे हें जाऊन सत्य जें हल्लीं आहे त्याचें ज्ञान झालें पाहिजे

सदरी एक भूगोलसंबंधी असत्य ज्ञान आमचे लोकांस कसे आहे तें दाखविलें परंतु याशिवाय प्रत्येक शास्त्राविषयीं मिथ्याज्ञान फार वाढून खरें कोणीच जाणत नाही यंत्र, शिल्प, व्यापार, राजनीती, न्याय, इतिहास, इत्यादि मुख्य विद्या ह्या आहेत त्याविषयीं आपले लोकांस मिथ्याज्ञान फार आहे जी वास्तवीक गोष्ट ती राहिली येकौकडे आणि मिथ्या सिद्धांत काढून त्या मिथ्याज्ञानांत

आझी ज्ञानी झणून झणविणारे बहुत हिंदू लोक आहेत परंतु हे शुद्ध भ्रमिष्ट आहेत यानी वास्तवीक सत्य काय आहे हें जाणल्या खेरीज यांचा कांही उपयोग पडावयाचा नाही याचा दाखला पाहावयाचा असल्यास जेथें इंग्रजी राज्य चालत आहे तेथें कांही तरी लोक शाहणे होत चालले आहेत परंतु गाईकवाड, शिंदे, निजाम, यांचे राजधानींत जाऊन कोणास पुसावें कीं इंग्रज कोठे आहेत व त्यांचा अम्मल किती आहे तर त्यांस माहित नाही असें समजेल मुख्य गाईकवाडास त्याचे राज्याची हद्द टाऊक नसेल त्याचप्रमाणें त्याचे प्रधान, तशीच सर्व प्रजा एक माळका आहे यास्तव हिंदू लोक परदेशचे लोकांशी योग्य वर्तणूक करण्यास भगदीं अयोग्य होस्तानां शेबटी त्या परके लोकांनी राज्य घेऊन तुमचें कांही चालेनासे झालें तेव्हा डोळे उघडले आणि वाटलें कीं आझी आजपर्यंत झोंपेत होतो असे अज्ञान हे हिंदू लोक आहेत हे परदेशीं व्यापार करतील कसा, समुद्रांत नौका घेऊन जातील कसे, आपल्या लोकांचें हित आणि सुख वाढवितील कसे, तेव्हा या प्रकरणास अज्ञान झणावें आणि याचा निरास करणारे जे ग्रंथ व सत्यप्रतिपादक विद्या त्यांचा आश्रय या लोकांनी केला तर अज्ञान जडिल अशा विद्या वाढल्या पाहिजेत पूर्वीच्या विद्या मागच्या माग आपल्या योग्यतेच्या ठिकाणी राहून पुढें नवीन विद्या व सत्यप्रतिपादक ज्ञानवृद्धा व्हावी झणून राज्याधिकारी यांचा व इतर ज्यांच्याने लोकांचें अति गहन अज्ञान पाहवत नाही त्यांचा प्रयत्न बहुत चालला आहे परंतु लोकांचें दुर्भाग्य असे ओढविलें आहे कीं ते यांत कदापि मन घालीत नाहीत हें त्यांचें त्यांस फळास येईल

ज्ञानप्रकाश.

Bombay Mortality Returns

गेल्या महिन्यांत मुंबई मुकामी २९७२ मनुष्ये मरण पावलीं, त्यातून १८५० जरीमरीच्या वाख्याने मरण पावलीं.

THE DNYANODAYA

New works, especially if in the Native languages, will generally receive a more or less extended notice, if sent to the Editor of the Dnyanodaya, American Mission Press, Bombay

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10

BOMBAY, FEBRUARY 15, 1851

No 4

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १५, माहे फेब्रुएरी, सन १८५१

अंक ४

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, FEBRUARY 15, 1851

*Hindu Ignorance What kind of instruction
is most needed?*

When the English, with a view to commercial intercourse, first made their appearance in this country, Hindus were ignorant even of the limits of Hindusthán, and were quite unable to say what countries beside their own, existed on the earth. They saw Englishmen establishing themselves here in business, but from what quarter of the world they came, what their plans were, what their mode of life, where their stations, these were questions they could not in the least answer. Not knowing with whom they had to deal, insurgents began to appear here and there, infesting the countries. To suppress these, the English levied troops, and commenced a military establishment. In course of time, native princes began to have recourse to them, now a nabob and now a governor, and gradually the country became subject to them. Such was the rise of the Company's power in India. Now if those who had rule in India at the time when Englishmen began to make their appearance here, the Moguls, Peshwas, Holkar and the like, had known something of the character, power and country of these foreigners, they would have been wared of entering into conflict with them, they would have continued to enjoy sway in the land, and the English would have continued to reside here in the simple capacity of merchants. It was only the last year that the Sikhs imprudently attacked the English, as a consequence of which they lost their kingdom.

If the acquaintance of Nana Fadamis with the English had not been confined to the Resident, he would not have come to hostile terms with them, and if Bajraw had known any thing of their power and disposition, there would have been no rupture between him and Mr Elphinstone. How many persons of distinction there are, both Marathí and Musalman, to whom is committed the conduct of state affairs, who know not whence the Governor comes, where Europe is situated, and America, where Calcutta is even, or Madras, and who are utterly ignorant of English law. How desirable a knowledge of Geography! But it is not mere ignorance they suffer from, they are in subjection to the grossest errors. There are hundreds of *Puranks* who imagine and teach that there are seven seas of diverse fluids, and ask them about the country of those who rule in India, and they are dumb. They have much to say about Merú, a fabulous mountain but about the mountains that actually exist on the earth, they are unable to utter a word. Thus two things are to be done, wrong notions are to be removed, and correct information imparted to the people of this country.

We have dwelt upon the ignorance of one science, but every science needs to be taught over again from the very beginning. Neglecting things true and important, such as arts and manufactures, astronomy, political economy, moral philosophy, law and history, many addict themselves to false science, get puffed up with a notion of their own wisdom, and prove to be of not the slightest benefit to the community. To see the justice of these remarks it will be sufficient to direct our attention first to those parts of the country where the English have sway, and then to

those where the government is still in the hands of natives. In the former will be found an improvement greater or less, in the mental condition of the community. But visit the countries of the Gaikwád, Sindia, Nizám &c, and ask some questions about England, you will then see the prevalent ignorance. The Gaikwád does not know the limits of his own country, nor does his minister nor do the people.

Such being the Hindu ignorance of other countries, and of the proper way to treat those who come from them, it is no wonder that these latter should have taken the government into their own hands. The people awake now and perceive that they have hitherto been sleeping. How shall they now traffic in foreign lands, cross the seas in their ships, and promote the general prosperity of their country? Pains must be taken by the dissemination of suitable books and otherwise to dispel the existing ignorance and give currency to true science. The rulers of the country and others to whom the ignorance of this people is insupportable, have made many efforts to do this, but so powerful is the unhappy tendency of this people downward, that what is done meets with a feeble response. But they that make the efforts shall not miss their reward.

The preceding, which we have translated from the Poona *Dnyánpurákásh*, contains an idea of considerable importance, viz. that a feeling of self-sufficiency and contempt towards other nations is one most prejudicial to those entertaining it. The people of India, like those of China, Japan and some other countries, began at a very early period to proceed upon the assumption that all the excellent things of the world were bestowed upon them, and the mere refuse given to others, that being pre-eminently favored by Heaven, they could look down with contempt upon the other nations of the earth, that the sun arose especially for them, the moon and the stars gave their light especially for them, that the spirit of wisdom had its habitation among them, that in comparison with their literature there was no literature, in comparison with their art, no art. Ignorance, especially contemptuous ignorance, has no tendency to dissipate itself, effort is needed to dissipate it, and where such effort is stigmatized as odious, it is no wonder that generation

should have succeeded generation, and century succeeded century, without any changes indicative of progress and amelioration. But as it is with individuals, so with nations, whatever a man soweth that shall he also reap. A man of intense self-sufficiency, contemptuous towards all other men, may manage to get along without humiliation, while he is not forced into contact with his fellow men. But let him be brought into a situation where he is only one among a hundred, all occupying the same level, and all obliged to enter into the discussion of questions of common interest, and he will speedily be covered with confusion. He will see that while he was despising, others were acquiring, and that every man now feels himself entitled to despise him. Thus is it with India. While the other nations of the earth have been inquiring, travelling and acquiring India has passed her millenniums in despising. Other nations have intermingled their products, their ideas, their literatures, their arts, and in this way been going on to perfection, while India has acted as though God had written on the sky above her, "thou shalt not grow." And now the day having come, when, in the providence of God, all nations, whether they are willing or not, must be forced out of their isolation, and brought into close contact, and when each one must expect to go for what she is worth and no more, India cannot look for any thing but a season of confusion and deep humiliation.

But while we consider the article which elicits these remarks to be truthful and worthy of commendation, we cannot refrain from saying that it does not go far enough. God has divided the earth among the nations, and made of one blood all the inhabitants of the world, and it is their duty to know and to respect one another. It becomes them to have a true system of Geography, and in the various Arts and Sciences to correct their own deficiencies by the superior attainments of others. But is this enough? Is there any good reason why religious systems should be excluded, as unfit subjects of comparison and scrutiny? If errors of Geography and Astronomy and History may be advantageously corrected, may not errors in Morals and Religion be likewise abandoned with profit?

We are deeply persuaded that they may. And we crave attention to two or three considerations which we now bring forward in support of our opinion. In the first place, this

habit of contemptuous ignorance that has held the Hindu people in voluntary chains for so long a period, was originated and has been fostered by their religion. Their prejudice towards foreigners is a religious prejudice, their isolation has been religious. They believed India to be a heaven-distinguished region, because they believed the shastras. They believed Benares to be the city of God, because this belief was a part of their religion. They believed India to have been the scene of all divine manifestations, because the *purāns* and *purāniks* told them so. They looked upon the sun as a Hindu deity, and upon the planets as deified Hindu *rishis* &c, because such notions were a part of the Hindu religion. They considered the people of other countries to be *menchhs*, barbarians, outcasts, because their religion required them so to consider them. And what are their errors in Geography but errors in Religion? The books that describe the seven circumambient seas of milk, honey, curds &c., are books that treat of the gods and of the proper way to worship them. The serpent on whose head the earth rests and whose motions are the cause of earthquakes, is a divinity. Mount Meru is an enormous theological as well as geographical blunder. In view of these things it seems to us that few propositions are more absurd than that which rejects all European light so far as it affects religion, and favors the adoption of it only so far as it affects other branches of knowledge.

Without testimony nothing is to be received. Why are the natives of this country beginning to believe in the rotundity of the earth? Because it is told them? No, but because they have received sufficient evidence of it. Why do they believe the earth has a path round the sun? Because of proof furnished. With respect to new light, the only proper state of mind is that which is prepared to embrace everything that has the support of adequate testimony, and to embrace nothing that is not so supported. So far as a person excepts any thing from the operation of this rule, so far is he under the dominion of prejudice. We, for our part must hesitate to call that, philosophy, which shrinks back from the comparison of religious systems, and which believes without evidence while it rejects in despite of evidence.

[Translation of the preceding.]

जें खरें असेल तें सर्व स्वीकारावें, तसें
न करणें हें अज्ञान आहे.

मागल्या ज्ञानोदयाच्या शेवटल्या पानावर हिंदु लोकांमध्ये अज्ञान तें काय, व विद्या वाढविली पाहिजे ती कोणती, याविषयीची गोष्ट ज्ञानप्रकाशातून उतरून घेतली आहे; ती सर्वांनी वाचली असेल, आणि ती गोष्ट योग्य आहे.

जे लोक आपण मोठे व पूर्ण जाणून दुसऱ्या लोकांस तुच्छ मानितात ते मोठी चूक करतात. चीन, जापान इत्यादि देशातील लोकांसारिखे या भरतखंडातीलहि मनुष्य फार दिवसापासून असें समजत आले कीं पृथ्वीवर जे उत्कृष्ट पदार्थ ते सगळे या भरतखंडात सांठवून ठेविले आहेत; इतर सर्व देशातील हलकेच, व परमेश्वराची कृपा आत्मावरच आहे. आमच्या उपयोगासाठीं सूर्य, चंद्र, व तारे, प्रकाश करतात; आत्मासाठीं सृष्टीची उत्पत्ति झाली आहे; ईश्वराने बुद्धी आत्मासच दिली आहे; आमचे ग्रंथ व शास्त्र यांमध्ये सर्व ज्ञान भरून ठेविलेले आहे.

अज्ञानाचा नाश सहज होत नाही, अभिमानयुक्त जें अज्ञान त्यात विशेषकरून टिकण्याची शक्ति आहे, आणि बहुत प्रयत्नावाचून तें नाहीसें होणार नाही. मग असा प्रयत्न करणारा शापित असो, असें लोक जेव्हा बोलतात तेव्हा त्या लोकांमध्ये तें अज्ञान पिढोपिढी हजारों हजार वर्षेपर्यंत राहिल यात आश्चर्य नाही. "माणूस जें पेरितो तेंच पीक पावेल"; हें वाक्य एके माणसाला लागतें असें केवळ नाही, तर राष्ट्रालाहि लागतें. जो माणूस समजतो कीं मी पूर्ण ज्ञानी आहे वर्कड मनुष्य मूर्ख आहेत, त्याचा दुस-

ज्यांसीं प्रसंग फार नाहीं, तोंपर्यंत कदाचित त्याची फजिती होत नाहीं. आणि जेव्हा कोणे एके दिवसीं तो शंभर मनुष्याच्या सभे-मध्ये जातो तेव्हां तेथे बहुत भारी प्रश्न घातल्यावर व सर्वांचीं मतें पुसून घेतल्यावर त्याचें मूर्खत्व सर्वांच्या दिसण्यांत येतें, व सर्व त्याचा उपहास करितात. तो दुःसत्यास तुच्छ मानीत होता, त्या वेळेस दुसरे शिकून ज्ञान मिळवीत होते. तसीच या भरतखंडाची गोष्ट झाली आहे. पृथ्वींतले वरकड लोक इकडे तिकडे फिरून शोध करीत ज्ञानसंपादित प्रौढ व पराक्रमा होत होत असता हिंदु लोक उलटून स्वदेशान अभिमानाने वसून तसेच राहिले आहेत. त्यांच्या ज्ञानाची वृद्धि काहींच झाली नाहीं. आता परमेश्वराच्या कृपेने सर्व पृथ्वींतलीं राष्ट्रे एकमेकांची भेट घेत आहेत एकमेकांशीं मिसळत आहेत, असा दिवस होऊं लागला असता यात हिंदुची फजिती जर होती तर कोणी आश्चर्य करू नये; "माणूस जें पेरितो तेंच पोंक पावेल."

ज्ञानप्रकाशांतली गोष्ट भारी व खरी असें आह्मी कबूल करितों, तरी त्याहून अणखी काहीं सांगितलें पाहिजे. परमेश्वराने राष्ट्रांमध्ये पृथ्वीचा विभाग केला आहे, आणि एकाच रक्तापासून सर्व मनुष्यांला उत्पन्न केले आहे, ह्मणून एकमेकांची ओळख करणें व आदर करणें हा त्याचा धर्म असावा त्यास खरी भूगोलविद्या जाणिली पाहिजे; व सर्व विद्यांविषयीं आपली व दुसऱ्यांची बरोबरी पाहून कोणाची कमती कोणाचें आधिक्य झालें हें जाणून आपली सुधारणूक केली पाहिजे. परंतु धर्माविषयीं शोध करूं नये, व धर्मसंबंधीं चुका लक्षांत आणूं नये असें ह्म-

णणें योग्य आहे काय! भूगोल खगोल इतिहास यातील चुका सोडून बरोबर समज घ्यावा परंतु नीति व भक्ति याविषयीं काहींच नवीन प्रकाश स्वीकारूं नये हें अविचारी मनुष्याचें मत आहे की नाहीं? आह्माला तर असें वाटतें व कोणते विचार करून आमची अशी खातरी झाली तें आह्मी आतां दाखवितों.

प्रथम, हिंदु लोकाचें जें अभिमानयुक्त अज्ञान त्याचा धर्माचा संबंध नाहीं असें कोणी समजूं नये. त्याचा अतिशय संबंध आहे. परक्याचा हलकेपणा जाणणें हें धर्मांतलें वाक्य; तसेच आपल्या देशाबद्दल जाऊ नये ह्मणून धर्मांतली ताकीद आहे. भरतखंडच ईश्वराचा कृपापात्र देश आहे असे कशावरून समजावें? शास्त्रावरून समजावें. याच खडांत सगळे देवावतार झाले, या मताला प्रमाण काय? शास्त्रच प्रमाण आहे. सूर्य जो देव तो हिंदुलोकांचा देव व ग्रह तारे जे ते आदि या देशांतले ऋषि होते, असा विश्वास कां धरावा? पुराण व पुराणीक असें सांगतात ह्मणून हें अज्ञान चालत आहे. परप्रजा यास म्लेंच्छ, जातिहीन जाणावें, हें कशावरून? शास्त्रावरून. तर भूगोलसंबंधीं ज्या चुका आहेत त्या धर्मसंबंधीं चुका आहेत. ज्या ग्रंथांमध्ये सप्तसमुद्रांचें वर्णन लिहिलें आहे त्या ग्रंथांत देवाचेंहि वर्णन व भजनरीति लिहून ठेविली आहे. ज्या शेषाच्या मस्तकावर पृथ्वी आहे, तो हिंदुलोकांचा देव आहे, असें समजतात. मेरु पर्वताविषयी ज्या पराकष्टेच्या मूर्खत्वाच्या गोष्टी याचा दोष भूगोल विद्येला लागतो, असें केवळ नाही; धर्मशास्त्रालाहि लागतो. या कारणास्तव आह्माला असें वाटतें कीं विद्यासंबंधीं विलापिती प्रकाश घ्यावा; पण धर्मसंबंधीं न

घ्यावा, असें जे बोलतात ते फार अविचाराने बोलतात.

प्रमाणावांचून काहींच घेऊं नये. पृथ्वी गोलाकार आहे असें या देशात आतां चालूं लागलें कारण कीं याविषयीं किती एकांला चांगलीं प्रमाणें पटलीं. पृथ्वी सूर्याभोवतीं फिरती याविषयीं प्रमाण दिसलें ह्मणून खात्री होऊं लागली कीं, ती गोष्ट खरी. नवीन उपदेशाविषयीं मनाची प्रवृत्ति असी असवी कीं निःपक्षपाताने चौकसी केल्यावर ज्याचें प्रमाण दिसून येतें तें स्वीकारावें, ज्याचें प्रमाण दिसून येत नाही तें नाकारावें; हा नेम सर्व गोष्टीला लावावा. जो काहीं एक गोष्ट खेरीज करून हा नेम चालवितो त्याची प्रवृत्ति बरोबर नाही, त्याची सुधारणुक पुष्कळ व्हायाची आहे, आणि मुख्यच गोष्टीविषयीं तो अज्ञानाच्या स्वाधीन आहे असें जाणावें.

The King of Sweden, and a Swedish Girl

Gustavus III, King of Sweden, passing one morning on horseback through a village in the neighbourhood of his capital, observed a young peasant girl, of interesting appearance, drawing water at a fountain by the way-side. He went up to her and asked her for a draught. Without delay she lifted up her pitcher, and with artless simplicity put it to the lips of the monarch. Having satisfied his thirst, and courteously thanked his benefactress, he said,

"My girl, if you would accompany me to Stockholm, I would endeavour to fix you in a more agreeable situation."

"Ah, sir," replied the girl "I cannot accept your proposal. I am not anxious to rise above the state of life in which the providence of God has placed me, but, even if I were, I could not for an instant hesitate."

"And why?" rejoined the king, somewhat surprised.

"Because," answered the girl, colouring, "my mother is poor and sickly, and has no one but me to assist or comfort her under her many afflictions and no earthly bribe could induce me to leave her, or to neglect the duties which affection requires from me."

"Where is your mother?" asked the monarch

"In that little cabin," replied the girl, pointing to a wretched hovel beside her.

The king, whose feelings were interested in favour of his companion, went in, and beheld, stretched on a bedstead, whose only covering was a little straw, an aged female, weighed down with years, and sinking under infirmities. Moved at the sight, the monarch addressed her "I am sorry, my good woman, to find you in so destitute and afflicted a condition."

"Alas, sir," answered the venerable sufferer, "I should be indeed to be pitied, had I not that kind and attentive girl, who labours to support me, and omits nothing that can afford me relief. May a gracious God remember it to her for good," she added, wiping away a tear.

The monarch put a purse into the hand of the young villager, and said, "Continue to take care of your mother, I shall soon enable you to do so more effectually. Good-bye, my amiable girl, you may depend on the promise of your king."

On his return to Stockholm, Gustavus settled a pension for life on the mother, with the reversion at her death to her daughter.

[Translation of the preceding.]

स्वीदन देशातील राजा आणि एक लहान मुलगी यांचो गोष्ट.

स्वीदन देशांतला तिसरा गस्तावसनामक राजा एके दिवसीं सकाळीं घोड्यावर बसून आपल्या राजधानीच्या एके गांवांत चालला असता एक लहान सुरूप मुलगी त्याच्या दृष्टीस पडली. ती रस्त्यावरच्या विहिरींतलें पाणी काढीत होती; तिच्या जवळ जाऊन राजाने घोडभर पाणी प्यावयास मागीतलें; तेव्हा तिने सालसपणाने आपल्या भांड्यातून राजाला पाणी पाजलें; ह्मणून राजास उपकार वाटले, आणि तिला बोलला; अगे मुली! तूं जर माझ्या बराबर येसील तर तुझी चांगली सोय करीन. तेव्हां तिने उत्तर केलें की, आहे महाराज! मी येऊं शकत नाहीं ज्या अवस्थेत मला देवाने ठेविले आहे त्यापेक्षा दुसऱ्या अवस्थेची मी इच्छा करीत नाहीं, आणि जरी इच्छा असली तरी मला कबूल करणें कठीण आहे. राजा बोलला, कां

बरे! तेव्हा ती लाजून झणाली कीं माझे आई गरीब आणि रोगी आहे; माझ्याशिवाय तिचे समाधान करणार कोणी नाही. झणून मला कोणी सर्वस्व दिले तरी तिला सोडून जाणार नाही. राजाने विचारले तुझी आई कोठे आहे! तेव्हा ती अगदी लहानशे झोपडी-कडे बोट करून दाखवू लागली, कीं ती यांत राहाये. मग राजाला कळवळा येऊन तो आंत गेला तो ती अगदीं ह्यातारी, दुःखाने व्याप्त असी दृष्टीस पडली, आणि गवताचे आंधरूण करून खाटेवर पडलेली होती; तिला पाहून राजाचे डोळ्यांतून पाणी आले आणि तो बोलला कीं, अहो बाई! असी तुमची लाचारी पाहून मला फार वाईट वाटते. तेव्हा तिने उत्तर केले कीं अहो महाराज जर एवढी कन्या मला पोटी नसती तर मग मी फार लाचार असते खरी; ती मला पोसावयास व माझे समाधान करावयास फार श्रम घेती. यामुळे ईश्वरापासीं मागणे हेंच आहे कीं तिच्या त्याने आशीर्वाद द्यावा. असे बोलून त्या ह्यातारीने आपल्या डोळ्यातलीं आसवे पुसून टाकलीं. नंतर राजाने रुपयानी भरलेली पिशवी त्या कन्येच्या हातांत देऊन सांगितले कीं हे रुपये घेऊन आईचे रक्षण नीट करीत जा, आणि तुझ्या हातून फारच चांगले रक्षण घडावे असे मी करीन. बरे मुली मी आतां येतो. तूं मजवर भरवसा ठेव.

नंतर राजा आपल्या राजधानींत येऊन पोचल्यावर त्याने त्या ह्यातारीच्या नावे बेटे वर्षासन करून दिले, व ते तिच्या मरणानंतर त्या कन्येला मिळावे असे ठरविले. सदरहू मुलीप्रमाणे सर्व कन्याहि आपल्या आईसी वागले असतां फार बरे होईल व त्याची चाल पाहून सर्वास आनंद वाटेल.

Sirdar Bahadur Ismael Beg

Sir—An interesting ceremony took place yesterday at Poona in the presentation of the star of the "Order of British India" to Subedar Major Bahadur Ismael Beg of the third Regiment N 1 The Regiment having formed three sides of a square the Subedar Major was called to the front and was addressed in Hindoostanee by Lieut Colonel Hallett C B Commanding as follows —

"Subedar Major Ismael Beg I have much pleasure in presenting you, in presence of the Regiment, with this star of the order of British India which the Government has awarded to you for your long and faithful service of forty two years, and I trust that this token of acknowledgement will stimulate all in the Regiment to follow your example in the hope of obtaining a similar distinction which is at all times honorable both to the Individual on whom it is conferred and to the Regiment to which he belongs

You are the fifth Native officer in this Regiment on whom this distinction has been conferred and you have succeeded one as Subedar Major who was much beloved and respected by all, Subedar Major Sirdar Bahadur Sulman Abajee

I trust that you may long remain with the Regiment in the enjoyment of your honors and that when you leave it you may retire equally beloved and respected as your predecessors

Subedar Ismael Beg is always henceforth to bear and to be addressed by the title of Sirdar Bahadur The star was then presented to the distinguished Native officer by Colonel Hallett and having been suspended at his breast, the Regiment reformed line, opened ranks and presented arms and afterwards marched part in Review order"

Poona, 6th February, 1851

[Translation of the preceding]

ज्ञानोदयाचे कर्ते यांस.

विनती विशेष— या महिन्याच्या ५ व्या तारखेस बुधवारी पुणे मुकामी तिसरे पायदळ पळटणीतील सुभेदार मेजर बहादुर इस्माएल बेग यास ब्रिटिश भरतखंड या नावाचे पदक दिले; त्या वेळेस तीन बाजूनी पळटणी लोक उभे करून कर्नेल हल्लेट साहेब याने सुभेदार मेजराला पुढे बोलावून सांगितले कीं तुम्ही ४२ वर्षे फार अजून काम केले झणून सरकाराने तुम्हास हे पदक दिले आहे. आणि हे पाहून या सर्व पळटणीतील लोकानी

असे वागून हे पदक मिळवायाची आशा धरावी अशी इच्छा आहे. या पळटणीत याप्रमाणे पूर्वीचे चौघांस पदके मिळालीं, आणि जो तुमचा पूर्वीचा सुभेदार होता त्यास सर्व मानीत होते. तुम्ही या पळटणीत फार दिवस राहावे व चाकरी सोडल्या वेळेसहि तुम्ही असेच मानले जावे अशी इच्छा आहे. आजपासून सरदार बहादूर असा तुम्हास पदवी मिळाली. याप्रमाणे बोलून ते पदक त्याच्या गळ्यात घातले असता पळटणी रीतीप्रमाणे सर्व शिपायांनी त्यास मान देऊन ते आपापल्या घरीं गेले. कळवे. तारीख ६ माहे फेब्रुएरी मुकाम पुणे.

Elphinstone Institution

एल्फिन्स्टन विद्यालयाची वार्षिक परीक्षा.

या महिन्याच्या तेराव्या तारखेस ११ वाजतां एल्फिन्स्टन विद्यालयाची वार्षिक परीक्षा चालू झाली. तेव्हां मुख्यस्थानी सर अर्स्कीन पेरी साहेब बसले होते, व नामदार ब्लेन व विलबी प्रमुख मोठे मोठे साहेबलोक आले होते; तसेच मोठमोठे एतद्देशीय लोक आले होते. सर अर्स्कीन पेरीसाहेबानी मुख्य वर्गाची परीक्षा घेऊन सर्व वर्गांतील मुलांस योग्यतेप्रमाणे बक्षीस देणे ते देऊन विद्यार्थ्यांस उत्तेजन देणारे असे फार भाषण केले, आणि ज्यानी मुलींच्या शाळा घातल्या व ज्यानी त्यांस मदत केली त्यांची फार तारीफ केली, आणि असल्या लोकोपकारक कामास एतद्देशीय लोक हात घालू लागले हे पाहून आम्हास फार संतोष होतो व हे चिन्ह देशसुधारणेचे आहे; असे बोलून सभा उठली.

Death of Bajirao, the late Peshwa

श्रीमंत बाजीराव साहेब यांचे मरण.

मुंबईचे टैम्सपत्रावरून समजण्यांत येते की तारीख २८ ज्यानेवारी श्रीमंत कैलास वासी झाले श्रीमंताचे स्मरण दक्षिणेत सर्वास आहेच परंतु लहान वयाचे लोकांस कदाचित ठाऊक नसेल यास्तव थोडासा इतिहास लिहितो.

पेशवे छत्रपते सातारचे राजाचे मुख्य प्रधान त्यानी राजास कैदेत ठेऊन स्वतां राज्य करू लागले त्यापैकी शेवटचा पुरुष बाजीराव रघुनाथ पेशवे यांचा जन्म शक १७७४ सालीं झाला हे राज्यावर इसवी सन १७९६ सालीं बसले नंतर पुढे त्यांस १८०२ सालीं होळकराने गादीवरून हाकून दिले आणि पुढे लुटले तेव्हां बाजीराव साहेब बसईस जाऊन इंग्रज लोकांशी सख्य करून बरोबर बसली साहेबास घेऊन आले तेव्हां होळकर पळून गेला नंतर सन १८१५ पर्यंत राज्यावर असता इंग्रजांशी वैर केले गंगाधर शास्त्री मारिवले सबब लढाई होऊन खडकीवर पराभव होऊन पळून गेले नंतर इंग्रज सरकाराने आठलाख रुपये पेनसोन देऊन ब्रह्मवर्त येथे ठेविले होते त्यास आज ३२ वर्षे झाली त्याचे देखत सातारचा राजा कैदेतून सोडून गादीवर बसविला त्यास दूर केला त्याचा भाऊ राज्यावर झाला तोहि मेला आणि राजाचा वंश नकल झाला.

बाजीरावसाहेब थोर कुळातील व मोठे योग्यतेचा पुरुष सबब त्याची आठवण बहुत काळपर्यंत राहिल परंतु वर्तणूक व आचार चांगला नव्हता यास्तव अपकीर्तीही तशीच राहिली आहे. अस्तु तो मरण पावला याजमुळे पेनशन् बंद होईल असे दिसते.

श्रीमंतास दोन दत्तक पुत्र व औरस दोन मुली व दोन नातु व दोन गेलेसालीं नवीन केलेल्या दाहा वर्षांच्या बायका आहेत व श्रीमंताची उमर ७६ वर्षांची होती व प्रकृति फार जीर्ण झाली होती आलीकडे इन्द्रिये अगदी स्वाधीन नव्हता.

यांचे कारभारी राज्यभ्रष्ट झाल्यापासून रामचंद्र व्यंकटेश सुभेदार हे आहेत ज्ञानप्रकाश.

Bank of Bombay.

गेल्या महिन्याच्या २५ व्या तारखेस मुंबई ओरिएंटल ब्यांकांतून ९५ हजार रुपये चोरीस गेले, आणि हा चोरी तेथील मनुष्याखेरीज झाला नाही हे साफ आहे; परंतु कोणी केली हे अद्यापि समजण्यात आले नाही.

Marathi Poetry The Ten Commandments

ईश्वराच्या दाहा आज्ञा.

- आर्वस्थानामाजी सिनाई भूधर ॥ त्यावरों ईश्वर स्वयें आला ॥१॥
 विजा आणि धूर मोठा गडगडाट ॥ झाला अर्थराट तेथेवेळी ॥२॥
 नेम शास्त्ररूप सर्वज्ञ देवाने ॥ कथिल्या कृपेने आज्ञा दाहा ॥३॥
 दिल्या त्या प्रथम इस्त्राएल लोका ॥ परी सर्व लोका मान्य जाणा ॥४॥
 १ तुझा एक देव अनादी ईश्वर ॥ माझीया समोर दुजा नसो ॥५॥
 मज वाचुनीया नाही अन्य देव ॥ धरी दृढ भाव मनामाजी ॥६॥
 २ मूर्तीचें पूजन प्रतिमा वदन ॥ सागे निषेधून देव राय ॥७॥
 आज्ञेचा पालक प्रियतो मजसी ॥ त्याच्या सतानासी रक्षीन मी ॥८॥
 न मानी त्याच्या पुत्रास पौत्रास ॥ चवथ्या पीढीस दर्शन मी ॥९॥
 ३ दयाळू ईश्वर पवित्र परम ॥ त्याचें व्यर्थ नाम घेऊं नको ॥१०॥
 व्यर्थ नामोच्चार करील जो नर ॥ नरक अघोर प्राप्त त्यास ॥११॥
 नभ सूर्य चंद्र धरित्री पर्वत ॥ सांग दिवसात केळी देवें ॥१२॥
 सप्तम दिवसी देव स्वस्थ झाला ॥ आशिर्वाद दिला दिवसा त्या ॥१३॥
 ४ विश्रांतीच्या दिना पवित्र पाळवें ॥ सर्वथा वर्जावें अन्यकर्म ॥१४॥
 पुत्र कन्या किंवा गृहांतील दासी ॥ दारोचा विदेशी स्वस्थ राहो ॥१५॥
 प्रार्थना पूर्वक ईश्वराचें शास्त्र ॥ वाचावें पवित्र त्या दिवसी ॥१६॥
 ५ उत्तम जो देश दिला तुज देवें ॥ दीर्घायुष्य व्हावें तुझे त्यात ॥१७॥
 वद्य मायबाप सन्माने मानीजे ॥ त्यासी तोचवाजे अहर्निशी ॥१८॥
 ६ घोर कर्म हिंसा कधीं न करावी ॥ यन्ने आवरावी दुष्ट बुद्धी ॥१९॥
 ७ परस्त्री गमन अतिनिन्द्य कर्म ॥ सांगितलें वर्म देवरायें ॥२०॥
 ८ लोभदृष्टि नसो परधना वरी ॥ निषेधिली चोरी जगदीशें ॥२१॥
 ९ शेजाऱ्या विषयी मिथ्या साक्षी वाद ॥ नधरावा भेद मनामाजी ॥२२॥
 १० आज्ञा ही दहावी तुझा जो शेजारी ॥ त्याच्या घरावरी लोभ नसो ॥२३॥
 त्याच्या घरातील वायको सुंदर ॥ अथवा किकर दासी पशू ॥२४॥
 द्रव्य वस्त्र पात्र अल्पही दसोडी ॥ दुष्ट आस सोडी सागे देव ॥२५॥

Account of Jagannāth.

जगन्नाथाची गोष्ट.

पुरीचें वर्णन.

पुरी ह्मणून एक शहर ओरिस प्रांतामध्ये समुद्राच्या कांठीं आहे, तें कलकत्यापासून दीडशे कोसावर नैऋत्य दिशेस आहे. हिंदु लोक ह्मणतात कीं पुरीसारिखीं पुण्यक्षेत्रें थो-

डी आहेत. तिच्या समोवतालची सर्व जमीन पाच कोसपर्यंत पवित्र आहे, कारण तेथें जगन्नाथाचें मुख्य स्थान आहे त्या शहरात घरे सुमारे ५००० आणि प्रजा सुमारे ३०,००० आहे. ज्यावरून मूर्तीचे रथ ओढायाचा बडादांडा ह्मणून एक नव्वद हात रु-दीचा रस्ता तेथें आहे, तो खेरीज करून तें

शहर फार गैराशस्त बाधले आहे. त्यातील आळ्या फार अरुंद आणि घाणेऱ्या आहेत, आणि दुकाने थोडी असता ती जगन्नाथाच्या देवळाजवळच आहेत. उतारू लोकांच्या राहण्यासाठी बहुत चावड्या व मठ बाधले आहेत जे मठ रस्त्याच्या दोहों वाजूस आहेत, ते मोठमोठाले आहेत. त्या शहरात चिरेवंदी विहिरी पुष्कळ आहेत, आणि ठिकाणो ठिकाणी मती, फुटकी कदले आणि फुटकी मडकी यांचे ढोंग पुष्कळ पडले आहेत. तेथे आंतून चहुंकडे पायऱ्या असी मोठाली पाच कुडे आहेत; त्यात उभे राहून यात्रेकरी स्नान करितात त्यातील एका कुंडाला श्वेतगंगा ह्मणतात; तेथील पुजारी लोक यात्रेकरूंना सांगतात की, या कुडांत गंगा प्रगट झाली आहे, यास्तव एथे स्नान केलें असता गंगास्नानाचें पुण्य लागते.

देवळाचें वर्णन.

त्या शहराच्या मध्यभागी जगन्नाथाचें देऊळ आहे. तें औरस चौरस २६ हात व ११३ हात उंच आहे. त्यावर हत्ती, बाघ इत्यादि भयंकर जनावरांची चित्रे आहेत, त्याला बडे देऊळ ह्मणतात. त्याच्या आवारातील जमिनीची लांबी ४१३ हात, रुंदी ४०० हात आणि आवाराच्या भितीची उंची १५ हात आहे. त्यात पन्नासाला अधिक असी वेगवेगळ्या देवांची देवळे आहेत. त्या आवाराला चहुं दिशेस चार दरवाजे असता, पूर्वेचा दरवाजा जो रस्त्यावर आहे, तो सर्वापेक्षा गहवारीचा आहे. त्याच्या दोहों वाजूस दगडी मोठाले दोन सिंह आहेत, ह्मणून त्याला सिंहद्वार ह्मणतात. त्याच्या पुढे रस्त्याच्या मध्यभागी ३० हात उंच, अस. एक

काळा खाव रोविला आहे, त्यावर मारुतीची प्रतिमा बसविली आहे.

देवळाच्या गाभाऱ्यांत ज्याला रत्नासहासन ह्मणतात ते संगमरवरी दगडाचें आहे, त्याजवर जगन्नाथ व त्याचा भाऊ व वहीण यांच्या मूर्ति मांडल्या आहेत. त्या देवळांत भोगमडप व जगमोहन अशा दोन शाळा आहेत. भोगमडपात यात्रेकरूसाठी पवित्र अन्न सिद्ध करितात. जगमोहनांत जगन्नाथापुढे नर्तकी नाचतात. आंतल्या वाजूस बहुत प्रकारची बीभत्स चित्रे कोरली आहेत. कोणी कसाहि मोठा साहेब असला तरी त्याला आन जाऊ देत नाहीं; कदाचित गेलाच तर ह्मणतात कीं विटाळ झाला. (जगन्नाथाची मूर्ति कसी उत्पन्न झाली याविषयी, ज्ञानोदयाचें पुस्तक ७ पृष्ठ ३३१ आणि ३५५ एथे पाहवें.)

जगन्नाथासंबंधी बहुत प्रकारचे अधिकार आहेत, ते चालवायाला सुमारे ६४० माणसे लागतात. कोणी जगन्नाथाचा विछाना तयार करितो, कोणी त्याला जागे करितो, कोणी त्याचे तोंड धुण्यासाठी पाणी आणून देतो, कोणी त्याचे डोळे रगवितो, कोणी त्यापुढे पान मांडितो, कोणी त्यावर भात वाढितो, कोणी त्याची वस्त्रे धुतो, कोणी तीं मोजितो, कोणी त्यावर छत्री धरितो, कोणी भजनाची वेळ सुचवितो. याशिवाय ४०० आचारी स्वयंपाक करितात, आणि त्यापुढे १२० वेश्या नाचतात. पुजारी लोक सुमारे तीन हजार व त्यात कोणी कोणी फार द्रव्यवान आहेत. त्यांची कामे बहुत प्रकारची आहेत. जे चहुंकडे जाऊन यात्रा जमा करतात त्यास पाडे ह्मणतात.

ते देऊळ आणि त्या देवळासंबंधी जें कां-

हीं आहे, तें सरकारच्या हुकमावरून खुडा प्राताच्या राजाच्या हाताखाली ठेवले आहे, आणि त्या देवळात त्याचा अधिकार मुख्य आहे. तो बाजारातील दुकानदारासारख्या जार्तानेच जाऊन देऊळ बंद करितो, आणि मोठ्या सकाळीं उघडितो. जगन्नाथाचे स्थान चालविण्यासाठीं दरवर्षीं सरकार कांहीं पैका राजाला देते; त्याशिवाय त्याने दुसरे कांहीं घेऊं नये, असा त्याला सरकारची सक्त ताकीद आहे; तथापि ज्या देणग्या जगन्नाथाला लोक देतात, त्या सर्व तो घेतो, हें सर्वास ठाऊक आहे. आणि त्यावरून त्याला जगन्नाथाचा बडील भाऊ म्हणतात. तो लक्षाधीश आहे तथापि त्याची तृप्ति होत नाही; जो कोणी द्रव्यवान जगन्नाथाच्या दर्शनास जातो, तो अगोदर राजाची मूठ भरितो मग दर्शन घेतो. त्याच्या लोभाविषयीं असी एक गोष्ट आहे कीं, कांहीं दिवसांमार्गे एका धनवान म्हातान्या स्त्रीने, रुप्याच्या तीन गोऱ्या केल्या; मग त्या तीन रथांवर त्या ठेवाव्या, असें तिने राजाजवळ मागितलें, नंतर राजाने तिजपासून कांहीं पैका घेऊन, त्या गोऱ्या रथांच्या शिखरांवर ठेवण्याविषयीं हुकूम दिल्या. त्या गोष्टीला तीन वर्षे झाल्यावर, त्या गोऱ्या रथांवर आहेत किंवा नाहीत, हें पाहण्याकरितां त्या ह्यातारीने एक माणूस पुरीस पाठविला; त्याने जाऊन पाहिलें तों त्या गोऱ्या रथांवर नव्हत्या. मग त्या राजाच्या भांडारांत आहेत असें कळल्यावर, त्याने जाऊन तिला तसें सांगितलें. नंतर तिने सरकारांत फिर्याद केली तेव्हा सरकाराने तिला सांगितलें कीं, हें काम राजकडे आहे, तो या गोष्टीचा बंदोबस्त करील. असें झाल्या-

वर ती राजाकडे गेली असता त्याने तिला सांगितलें कीं, असें व्हावयाचें नाही.

राजा कांहीं लाच घेऊन देवळांतील अधिकारावर माणसास ठेवीत असे. मागल्या हिवाळ्यात त्या देवळातील एक अधिकार काहीं महिने तसाच रिकामा राहिला, कारण कीं राजाला २० रुपये देऊन तो घेण्यास कोणी खुशी नव्हता.

जसा राजा लोभिष्ट, तसेच सर्व पुजारी आहेत. लुटारूपणा, फसविण्याची युक्ति, गर्विष्ठपणा, लपटपणा, आदिकरून जे दुर्गुण, ते त्यांच्या तोंडवळ्यावरून सहज दिसून येतात; आणि त्यांवरूनच लोक त्यास ओळखतात. सणाच्या दिवसीं, आत्मी जगन्नाथाचे पुजारी आहों, असें दाखविण्याकरितां ते आपल्या हातांत छड्या घेऊन, इकडे तिकडे फिरतात, आणि अमुक मनुष्य द्रव्यवान् आहे तो पैका देईल, असें पाहून त्याच्या पाठीला त्या छड्या लावितात. हिंदुधर्म हा त्या पुजारी लोकांचा पैसा मिळविण्याचा व्यापार आहे.

कोणी एका समयीं वऱ्हाणपुरच्या बाजारांत एक पांडा मिशनारी साहेबाला भेटला, तेव्हा त्याला साहेबाने विचारिलें कीं, “तूं कोठें जातोस,” तो ह्मणाला कीं “मी लोकांस ठकवायला जातो, येणेंकरून माझी उपजीविका चालती.” एका समयीं पिंपली गांवामध्ये एतदेशीय उपदेशक जे तेथे आहेत, त्याला एक पांडा ह्मणाला, “तुम्ही येशू ख्रीस्ताच्या गोष्टी सांगता, आणि तुम्हास केवळ साहा रुपये दरमहा मिळतो; पण मी जगन्नाथाचे महात्म्य वर्णितों, त्यावरून पाहिजे तितके रुपये मला मिळतात.” नंतर उपदेशकांनीं विचारिलें, “जगन्नाथाला तूं मानि-

तोस काय!" ते ह्मणाला, "नाही नाही, त्याला लात मारण्याचें मला काहीं भय नाही. कारण त्याने जनावरासारिखें आपल्या बहिणीला भ्रष्ट केले. परंतु त्याच्या योगाने मला पैसा मिळतो." पुरींतील पांड्यापेक्षां अधिक दुष्ट व लुची माणसे हिंदुस्थानामध्ये कोठेहि नसतील.

पवित्र अन्न ज्याला प्रसाद ह्मणतात ते विकून पुजारी लोकाला पुष्कळ द्रव्य मिळते. आचारी ते अन्न शिजवून पहिल्याने जगन्नाथापुढे ठेवितात. मग पवित्र झाले, असें मानून ते विकत देतात. यात्रेकन्यानी ते अन्न विकत घ्यावे, ह्मणून ते पुजारी त्यास समजावितात की, तुम्ही पुरीत राहून जर घरीं स्वयंपाक कराल, तर तुम्हास पाप घडेल, ज्या पदार्थाची किंमत दोन आणे, तो रुपयाला विकत देतात; याप्रमाणें लक्षावधि यात्रेकरी आपल्या गरजेमुळे ते विकत घेतात आणि त्या पुजारी लोकांस मोठा नफा होतो.

मार्गे सांगितले आहे कीं पुरीमध्ये यात्रेकन्यासाठीं बहुत मठ बांधले आहेत. त्याचा खर्च भागण्यासाठीं काहीं राजानी व धनवान् लोकांनी पुष्कळ जाहागिरी दिल्या आहेत. आणि ज्या गोसाव्यानी जन्मपर्यंत लग्न न करिता दरिद्री राहूं, असा करार केला आहे, त्याच्या हाताखालीं त्या ठेवल्या आहेत. दरवर्षी त्याचें उत्पन्न २,१०,००० रुपये आहे. त्यातून सरकार कांहीच घेत नाही, तरी देणारांच्या मनोदयाप्रमाणें घडत नाही. जे मठपति गोसावी तेच बहुतकरून उत्पन्न खातात. आह्मी जन्मपर्यंत दरिद्री राहूं, असें तोंडाने मात्र कबूल आहेत, परंतु ते वनवान आहेत, आणि त्याचा काल सुखाचा आहे. त्या मठांतील तिघांस दरवर्षी पंचवीस पंचवीस

हजार रुपये मिळतात. एके दिवसी पुरींतील रस्त्यावर मठांतील मुख्य गोसाव्यांचा थवा भरजरी पोषाक करून, जगन्नाथाच्या हत्तविरवसून मिरवत आहे, आणि लोक त्याच्या पायां पडत आहेत, असा आमच्या दृष्टीस पडला.

यात्राविषयी.

जगन्नाथाचे मोठे उत्सव १२ आहेत त्यांत दोलोत्सव, चंदनोत्सव, स्नानोत्सव आणि रथोत्सव, हे चार मुख्य आहेत; यातील प्रत्येकास मोठी यात्रा जमती. स्नानोत्सवाच्या दिवसीं आचारामध्ये देवळापुढे एका उंच ओझावर, जगन्नाथ व त्याचा भाऊ व बाहण यांच्या मूर्ति माडून, लोकांच्या देखतां पुढारी लोक त्यास स्नान घालितात; कारण कीं जरी ते देव आहेत, तरी पापी लोकांच्या पाहण्यावरून व स्पर्शवरून त्यास विटाळ झाला असेल, असे त्यास वाटते.

रथोत्सव हा सर्वांमध्ये प्रसिद्ध आहे, तो आला असतां त्या मूर्तींस रथात बसवून रस्त्यांतून कोसभर एका देवळाकडे मिरवत नेतात. हा उत्सव आषाढ वद्य द्वितीयेस चालू होतो. दरवर्षी त्या मूर्तींसाठीं तीन नवे रथ करितात त्यांचे चवरडोल चित्रविचित्र वनातींकडून मढवितात; त्यावरून ते फार सुशोभित दिसतात, परंतु त्यांस शोभेसाठीं जे अलंकार लावितात ते अगदी हलके असतात. जगन्नाथाचा रथ तीस हात उंच असतो, त्याला सुमारे पाच हातांच्या व्यासाचीं जड १६ चार्के असतात, त्यावर मूर्तीची बैठक आणि चवरडोल बसवितात. त्या रथाच्या सभोवतीं पांच हात रुंदीचा सज्जा आणि त्याला चहुंकडून कठाडा असतो. दुसरे दोन रथ आकाराने तसेच, परंतु त्याची उंची

काहीं कमी असती. त्याच्या सज्जावर पुष्कळ पाडे लोक उभे राहतात, आणि यात्रेकरी ज्या देणग्या देवाला देतात त्या ते घेतात

आरभाच्या दिवसीं देवळान काहीं संस्कार करून, त्या मूर्ति सिंहद्वाराच्या बाहेर काढितात, परंतु त्याची मर्यादा अगदी राखीत नाहीत. सुभद्रेला हातावर घेऊन रथाकडे नेतात; परंतु त्या दोघा भावाच्या गळ्यास दोर बाधून, पायन्यावरून चिखलातून ओढीत आणि ढकलीत नेतात. ही सर्व गोष्ट केवळ उपहासाची आहे, यात काहीं सन्मान नाही मग यात्रेकऱ्याची मोठी आरोग्यी होत असता लाकडावरून त्या मूर्ति रथावर चढवितात. त्या नामांकित मूर्ति लाकडाच्या असून अगदी ओवडधोवड आहेत आणि सरासरी चार हात उंच असून, त्यांचीं डोकीं वेडीं बाकडीं कोरलीं आहेत अस्या खांबासारिख्या दिसतात. जगन्नाथाचे डोळे मोठे, गोलाकार

आहेत, त्याचें नाक चौचुळें असून तोंड विकराळ घुबडासारिखें दिसतें. आणि दोघा भावांस हात अर्धाले असतां, खांदे कानाच्या ठिकाणीं लागले आहेत, सुभद्रेला तर अगदींच हात नाहीत. त्या मूर्ति रथात बसविल्यावर, सोन्याचे हात पाय व कान आ-

णून, जगन्नाथाला लावितात; मग मोठ्या आस्थेने त्याला पीतावर नेसवितात आणि या प्रकारें त्याला शृंगारिन्यावर, राजा जो देवळातील मुख्य अधिकारी असता, सुशोभित कुंचा घेऊन त्यापुढे झाडीत असतो, तो येऊन मोठ्या समारभाने पुजा करितो.

मग सभोवतालचे गावकरी आणि पुरीतले लोक मिळून रथ ओढितात. ह्या वार्षिक संवेमुळें त्या गावकऱ्यांच्या काहीं शेताचा सारा सुटतो. ते रथाजवळ उभे असतां त्यांस खुणावले, ह्यजे रथाचें अतिशय मोठे नाडे धरून, ते थोडेसें ओढितात. जे असख्य समुदाय दुरून येतात, ते घरे व देवळे व रस्ने यांमध्ये आणि झाडावर दाटीने बसून "हरिबल, हरिबल" असा मोठ्याने गजर करितात. हजारों डफाचा खगखणाट होतो; रथाचीं चाकें करकरां वाजतात; राजा मोठ्या थाटाने आपल्या पालखींत बसून चालतो, दाहा हत्ती, ज्याच्या हौद्यांस ऊंचीं वस्त्रे व कलावतू व घाटा लाविल्या आहेत, असे पुढे चालतात, आणि शेकडो लोक चौऱ्या घेऊन जगन्नाथाला वारितात, पाडे लोक मोठ्या दाटीने रथावर असता हावभाव दाखवून, वेड्यासारिखे ओरडतात; हे जगन्नाथाचें सर्व चरित्र आश्चर्यकारक व पाताळच्या धुडकुसासारिखें आहे.

जेव्हा लोकांच्या गजरांत काहीं विराम होतो, तेव्हां पाडे लोक जे रथावर उभे असतात, ते कंटाळकारक हावभाव करून लोकांस फार वीभत्स गीतें सांगतात. त्यातील एका गीताचें भाषांतर कोणी एका साहेबाने करायला आरंभ केला असता, तें इतकें वीभत्स होतें कीं, त्याच्याने त्याचें सर्व भाषांतर करवले नाही. ज्या समुदायामध्ये पुष्कळ

दायकर आहेत, त्याला असलीं गीतें प्रसिद्ध-
पणे सांगून, हा आमचा धर्म आहे असे ह्म-
णणें किती लज्जाकारक आहे. रथ दुसऱ्या
देवळाकडे नेण्यास दोन चार दिवस लागतात;
तेथें ते देव काहीं दिवस राहून पुन्हा रथावर
बसून आपल्या देवळान येतात; याप्रमाणें रथो-
त्सव होतो. पुढें चालूं होईल.

A Dog's Image Worshipped

माहुलीस कुत्र्याचें पूजन.

सातारा एथें पूर्वीं शाहु ह्मणून राजा
झाला, त्याचा पराक्रम मोठा व मगयेचें व्य-
सन असें होतें कीं त्या नादाने तो बहुधा जं-
गलांत हिंडत असे. त्या कामासाठीं त्याने
जीं कुत्रां पाळिली होती त्यांमध्ये एक कुत्रा
फार तिखट आणि व्याघ्रादि क्रूर जनावरावर
शेर झालेला असे, त्यावरून तो राजास प्रिय
झाला. एके दिवसीं राजा शिकारीस गेला
असतां मोठ्या जवर्दस्त वाघासीं व त्यासीं गाठ
पडली; तेव्हा वाघानें किरण साधून त्यावर
असी शडप घातली कीं राजा चीतच व्हावा
परंतु त्या कुत्र्याने त्या वाघाला मागून ध-
रिलें, त्या योगाने वाघाचें अवसानच गळालें;
अस्यात त्या प्रतापी राजानें त्वरा करून गो-
ळीने तो वाघ पाडिला. या कारणानें तर त्या
कुत्र्यावर जी राजाची प्रीति जडली ती सा-
गवत नाही. पुढें कोणी दुसरा राजा शा-
हूस स्वसंपत्ति दाखवावी या हेतुनें बहुत जडा-
वाचे दागिने अगावर घालून भेटावयास
आला; शाहूस अलंकारांच्या धारणेकरून
आपल्यास शोभा आणणें किमपि आवडत
नसे, सबब त्या कुत्र्यावर जव्हाइर चढवून
त्यास पालखींत बसवून त्या परदेशस्थाची
थट्टा व्हावी ह्मणून स्वारीबरोबर घेतलें, आणि
भेटीच्या समयीं किंचित् त्याची पालखी पुढें

केली, असी त्या कुत्र्यावर राजाची मर्जी
खुष, सबब त्याने तो मेला तेव्हा माहुलीस
कृष्णातिरीं त्यास पुरून वर कवर बाधून मो-
ठ्या हितकर्या माणसासारखा त्याचा सन्मान
केला. आणि त्या ठिकाणीं इतर कबरी
होत्या, याकरिता खुणेसाठी त्याच्या कबरीवर
त्याचें दगडी चित्र करून बसविलें आहे.
आणि हल्लीं अविचारो अडागी हिंदु लोक
त्याची पूजा करितात.

German Christians and the Hindus

जर्मनी देशात कित्येक ख्रिस्ती लोक

हिंदु लोकावर केवढी प्रीति करि

तात याविषया.

वेस्त फेल्या प्रातातील एके गावांत गतव-
र्षीं अगष्ट महिन्यात मिशन मंडळीचा प्रतिवा-
धिक दिवस होता, त्या प्रसंगीं हिंदुलोकाचें
वर्तमान ऐकायास त्या देवळात ४००० लोक
जमले होते तेव्हां देवळांत अधिक जागा
नाहीं ह्मणून ६००० बाहेर उभे राहिले,
त्यानी आतल्याबरोबर गायन केलें, मग जसें
आतील लोकास पाद्री घोषण करित होता
तसेच कित्येक पाद्रीनी बाहेरील लोकास घोषण
केलें, नंतर हिंदुलोकास पुस्तकें व उपदेश-
कहि पाठवावे ह्मणून कित्यकानी हानीं ताट
घेऊन त्या लोकापासून पैका जमविला, आणि
पाहा तें ताट पैशानी नव्हे परंतु सोन्यारुप्या-
नी इतकें जड झालें कीं जमविगारे थकून
गेले, जर तुझाला वाटेल कीं तेथें फार श्री-
संत लोक जमले असतील तर असें नाही ते
बहुधा कुणत्रां व चाकर लोक होते. कोणीएक
गरीब झतारी बाई काहीं कोस दुरून आली
होती, तिला देवळात जागा न मिळून बाहेर
उभी राहता थकली परंतु जरी तिचें घर फा-
रच दूर होतें तरी तिने आपल्याजवळ जि-

सकें द्रव्य होते तितकें दिलें, मग घरीं जातानां तिला फार भूक लागली, तेव्हा तिजजवळ कांहीं खायाला नसतां पाद्रीजवळ फिरून येऊन भाकरीसाठीं आपल्या पैशातून एक आणा परत मागितला तो घेऊन जाता तिला वाटलें कीं कांहीं कमी खाल्यानेहि पोट भरेल ह्मणून पुनः परत येऊन आणा दिला आणि तिने केवळ दोन पैसे मागितले कारण कीं येशू ख्रिस्ताने थोड्या भाकरीनी कसीं ५००० मनुष्ये तृप्त केलीं ही गोष्ट तिच्या मनांत आली परंतु जरी सुमारे ५०० दाल्लर* जमले होते तरी त्या ताटात एक पैसा देखील सापडला नाहीं आतां काय करावें याविषयीं कांहींच सूचना इतक्यात लहानसी पडी त्याला आढळली तींत गरीब स्त्रिया जशा घालितात तस्या दोन रुप्याच्या चमक्या व दोन पैसे होते, त्यांतिल पैसे पाद्रीपासून घेऊन तिने काहीं भाकरी विकत घेतल्या आणि तृप्त झाली कां कीं देवाचा आशीर्वाद त्यावर होना.

चाकर लोकाजवळ काय तरी देण्याचें होते असें जर तुम्ही पुसाल तर एवया चाकराची गोष्ट ऐका. त्या गावीं पाद्री साहेबाचे घरांत कोणी पेत्रस नांवें चाकर होता त्याला नवरी असून तिहीं लग्न लाविलें नव्हतें ह्मणून त्याने लग्नवस्त्रें विकत घेण्यासाठीं अकरा दाल्लर जमवून आपल्या पेट्यांत ठेविले होते, मग तो असा हिशोब करू लागला कीं पांच दाल्लर मला आणि पांच दाल्लर माझ्या नवरीला पुरे, हे दाहा असून बाकीचा एक हिंदु लोकासाठीं द्यावा या हिशोबांत कांहीं चूक नव्हती तरी पेत्रसाला वाईट वाटूं लागलें कीं मला पांच दाल्लर खर्च आणि माझ्या प्रभूच्या भांडारांत केवळ एक दाल्लर द्यावा हें ठीक

दिसत नाहीं भी पाच देईन आणि एक ठेवीन आणि हिशोब बराबर आहे, परंतु त्याचा जुना अदाम ह्मणजे वाईट स्वभाव जो एक दाल्लरकरितां कुरकुरूं लागला तो पाच दाल्लरकरितां विशेष कुरकुरला तेव्हा पेत्रस आपल्यासीं ह्मणतो हे वाईट स्वभावा, भी तुझ्या स्वाधीन होणार नाहीं आणि तुझ्या इच्छेप्रमाणें करणार नाहीं, जरी तूं प्रभूला एक दाल्लर देण्यास कबूल नाहींस तरी भी त्याला साहा देईन पण माझ्या नवरीला हें सांगितलें पाहिजे नतर तिने हें ऐकता तिला बरें वाटलें नाहीं तिचे डोळे असवानी भरून येऊन ती ह्मणती; पेत्रसा, त्या मजपेक्षा आमच्या प्रभूवर अधिक प्रीति करावी हें मला बरें वाटत नाहीं; माझे पाच दाल्लरहि दे हें मला बरें वाटतें, याप्रमाणें त्यानी आपले सर्व अकरा दाल्लर दिले आणि जरी त्यांस लग्नाच्या खर्चास काहीं उरलें नाहीं तरी तीं सुखी होतीं आणि जो प्रभु काणा गावीं ज्या लग्नांत बोलाविला होता त्यांत पाण्याचा द्राक्षरस केला त्याने त्यांसहि काहीं तोंटा पडूं दिल्या नाहीं आणि तीं थोडे दिवस सुखी नव्हतीं कां कीं त्यांस निरंतर प्रभूचा आशीर्वाद प्राप्त झाला.

त्या लोकानी परदेशी व फार दूर राहणाऱ्या इतर जातींच्या लोकांवर एवढी प्रीति कां केली असें जर तुम्ही विचाराल तर याचें उत्तर समजून घ्या. ही प्रीति तर येशू ख्रिस्ताच्या कृपेने सर्व खऱ्या ख्रिस्ती लोकांच्या मनात उत्पन्न होती येशू ख्रिस्ताने सर्व पृथ्वीतील लोकांसाठीं आपला जीव दिल्या तो सर्व मालमत्तेपेक्षा अधिक आहे यासाठीं आम्हीहि सर्व लोकांवर प्रीति करावी हें योग्य व त्याचीच आज्ञा आहे.

*एक दाल्लर २ रुपयापेक्षा काहीं अधिक आहे

The discussion respecting Marathi Translations.

मराठी भाषांतर करण्या विषयीं.

ज्ञानोदयाचे कर्ते यांस.

विनांति विशेष आपल्या मागल्या पत्रांत अजम क्यांडी साहेब यांजविषयीं कांहीं मजकूर पाहण्यांत आला, त्याजवरून लिहिण्यांत येतें कीं मोलखर्त व क्यांडी या साहेबानी परिश्रम घेऊन जे उपकार केले त्यांचा कधींच हिंदु लोकांस विसर पडूं नये मराठी अथवा इंग्लिश भाषारूप नगरी प्रत जे येणारे त्यांस त्या साहेबांचे ग्रथ जसें जाणों काय चंद्र सूर्यच आहेत असे जे विद्वान ते अभिमानारूढ होऊन इतरांची निंदा करतील असें संभवत नाहीं. यद्यपि जरी त्यांनी निंदा केली असली तरी आपले विद्वत्तेची प्रशंसा व्हावयास उगेंच गुणाच्या ठायीं दोषारोपण केलें नसेल. गुणाचें चांगलें स्पष्टीकरण व्हावें ह्मणून कांहा दोषास दर्शविला असेल त्याचा खेद मानूं नये उपकार मानावा. विद्वान् असून निरभिमान वृत्तीने वागू लागल्यास विद्येचा ओहापोह घडणार नाहीं परंतु इतकेंच कीं सदाभिमान असावा तारतम्यावर दृष्टि ठेवून दुराग्रह सोडून द्यावा.

मराठी भाषांतराचा जोपाटा चालला आहे तें नी-

टच आहे कारण कीं मराठी आणि इंग्लिश ह्या दोन्ही भाषांची प्रवृत्ति पाहिली असता पूर्वाभिमुख व पश्चिमाभिमुख नद्यांत जसें भिन्नत्व तसें दृष्टीस पडतें. तेव्हां मराठीचें हिंदुस्थानींत, अथवा इंग्रजीचें फ्रेंच भाषेंत भाषांतर करणें सोपें तसें इंग्रजीचें मराठींत करणें सोपें नव्हे. एके भाषेंतील जो वाक्यरस अथवा शब्दालंकार तो तसाचा तसाच दुसरे भाषेंत उठवूं म्हटलें असता, प्रायः होणारच नाहीं. करूं गेलें असता, आरंभिला गणपति आणि उतरला माकड तसें होईल. मराठी भाषा म्हटली असता असी आहे कीं तिची उत्तम व्यवस्था नुक्तीच होऊं लागली आहे. याजकरितां उगीच चिट्या अर्ज्या वाचणारा कार्कून आख्याने पाठकरणां हारदास किंबहुना शुद्ध संस्कृत घोव्या शास्त्रीबाबा असल्यां गृहस्थांच्या हातून चांगली स्पष्ट सुश्राव्य बोधक ग्रंथोपयोगी भाषारचना होणें कठीण, आणि पूर्वोक्त कांहीं सामुग्रा नसता इंग्लिश पांडल्याच्या प.

जोरावर हिंदुनी जरी कंबर बांधिली आणि जरी शुद्धव्याकरणाच्या रीतीने भाषांतर केलें, तथापि साहेब लोकांस जसें पागोटें आंगरखा घालून मिरविणे तसें होईल. त्याच्या स्वरूपावरूनच कळेल कीं हा गौरा. असो. सारांश क्यांडी साहेब भाषांतराविषयीं ज्या गोष्टी सांगतात त्या ग्रहणीय आहेत आणि असें ऐकण्यांत आलें कीं हरिकेशवजीने पाठविलेला नमुना पसत होऊन त्यांस त्या ग्रंथाचें भाषांतर करायास सांगितलें परंतु त्यास फुरसूत नाहीं, तशांत ग्रंथाविषयींचें इनाम फार स्वल्प तें कागद नकल करणें वगैरे खर्चासच पुरूं नये इतके थोडें त्यामुळे पुढें काम चालविण्याचा नाकार केला. तें त्यांस देऊ नये असें क्यांडी साहेबाने सांगितलें नाहीं बहुत दिवसाचा बोलण्याचा लिहिण्याचा जो परिपाठ त्याप्रमाणें पडलेलीं अशुद्धें व तसेच एक दोन शब्द फिरवून स्तुति केली. व एक फार पसंत गोष्ट सांगितली कीं ग्रंथाचें भाषांतर करितांना केवळ मुळाला धरूं नये स्पष्टार्थ होत असला तर तात्पर्य दिलें असतां चालेल. इंग्रजीप्रमाणें लांबचे लांब अशीं वाक्यें लिहू नये. व उगेच प्रौढ शब्द घालूं नये. व आवाळवृद्धांस कळे असें लिहावें याप्रमाणें भाषांतर नसल्यास क्यांडी साहेब जें सांगतात तें नीट आहे.

मुंबई ता० १३ माहे
फेब्रु० सन १८५१. } तुमचा एक पत्र वाचणारा.

Advertisement

प्रबोधचंद्रोदया विषयीं जाहिरात.

सर्वास समजण्याकरितां लिहिलें जातें कीं, हल्लीं मुंबई मुकामीं रावजी शास्त्री बापट व सदाशिव शास्त्री अमरा-परकर यांनी प्रबोधचंद्रोदय नाटक या ग्रंथाचा मराठींत सुंदर रीतीने तरजुमा करून विठ्ठल सखाराम अग्निहोत्री यांच्या छापखान्यांत छापण्यास आरंभ केला आहे.

या ग्रंथांत द्वैतमताचें खंडण करून अद्वैतमत स्थापन केलें आहे, व हा फार मनोरंजकहि आहे

यांत प्रत्येक प्रवेशास पात्रांचीं सुंदर चित्रें घालून संस्कृत व मराठी मिळून बांधलेल्या दरएक अंकास किंमत पूर्वी मदत करणाराला आठ आणि ठरविली आहे, व असे सर्व मिळून अक ६ आहेत तर त्यास घ्यावयाची इच्छा असले त्याने आपलें नाव, ठिकाण व प्रतीचा अंक लिहून सदरहु छापखान्यांत पत्रद्वारे किंवा समक्ष येऊन कळवावें

National Debt of England

हल्लींच्या भितीस इंग्लंडच्या राणीसर-
काराला आठ आठ्वे ८,००,००,००,०००
रुपये कर्ज आहे इतके कर्ज करण्याचे
कारण फ्रान्स वगैरे देशांनी काहीं दिवसा-
पूर्वी लढाई करावी लागली. हल्लीं तें वा-
ढत नाहीं व तें कसे फिटेल याची काळ-
जी नाहीं, का कीं तेथें द्रव्य अतिशय
आहे.

George Washington

एका समयीं वाशिंग्टन नामक कोणी से-
न्या सेनापतीने आपल्या सैनिक हुद्देदारास
जेवायला बोलाविलें; त्यास उगीच शपथ वा-
हण्याची खोड होती ते सर्व जेवायास व-
सले असता त्यातल एक हुद्देदार काहीं अ-
भद्रभाषण बोलला ते ऐकून सेनापतीने आ-
पली सुरी व कांटा मेजावर असी आपटली
कीं सर्वांचें लक्ष त्याकडे लागलें. आणि तो
आपले हात वर करून म्हणाला, केवळ सभ्य
माणसांसच जेवायला बोलाविलें आहे, असें
मला वाटत होतें. या बोलण्यावरून त्या
दुर्गुणी माणसाचा वराच निषेध झाला, आ-
णि ते सर्वांच्या उपयोगी पडलें.

The following Donations towards the expense
of the *Dynanodaya* for 1850, are thankfully
acknowledged —

	Rs	As
John Warden, Esq	20	0
Lieut J Field	10	0
E H B Fiere, Esq	25	0
Lieut H W Bell	12	0
J P Larkins, Esq	40	0
Lieut Hessman	15	0
J Sprague, Esq	25	0
F B	50	0
Col L G Jacob	60	0
Hon'ble J P Willoughby	50	0
M Larken, Esq	28	8
R W H	40	0
Lieut W Chapman	25	0

The following payments on account of the *Dynanodaya* have been received

	Rs	As
Moroba Vinoba	1850	1 8
Col G Moore	1849, 1850	18 0
Dr D Grierson		5 0
Rev C C Menge	1851	3 0
Mrs M Graves	1851	5 0
Narayan Babajee	1850	1 8
Pursotum Fukcejee		2 8
Ramchunder Jugganath	1849, 1850	3 0
Gunnoo Sing (Pandharpur)	1851	1 8
Dajeeba Gunghadur Josee	1850	1 8
Pandoorung Narayen		0 6
Pandoorundg Crishnajee		1 8
Mr R Miller		1 8
Luxumon Appaselt		1 8
Bhawoo Venkuteshjee		1 8
Rev T Jerom		6 0
R F Cole, Esq		3 0
W Taylor, Esq		3 0
Rev Dr Stevenson		3 0
Shewshunker Bapoo		1 8
Shree Crishna Wittojee		1 8
Rev Dr Wilson		1 8
Mr Manoel Gomes		1 8
Babajee Ruggoonathjee		1 3
Enknath Govind		1 8
Pandoorung Gunnoba		1 8
Narayen Dulvie		1 0
Shamow Morojee		1 8
Rev J M Mitchell		1 8
Ruggonath Damother		1 8
Moroba Narayen		1 8
Shunker Bapoo Bhul		1 8
Nauabhoj Suddashew		1 8
Kerroba Suddashew		1 8
Narayen Vmaek		1 8
Mr E Maitnant		1 8
Messrs Ewart Lyon & Co	1851	20 8
Mr W Abraham	1850	4 0
Mr Huskul Essohjee		1 8
Damother Jwanjee		1 8
Capt, C Mylne		6 0
Rev C W Isenberg	1851	11 8
Lieut H W Bell	1850	24 0
Hon'ble J P Willoughby		1 8
Mr A West		3 0

THE DYNANODAYA

is published soon after the 1st and 15th of each
month, at the American Mission Press, Bom-
bay, on account of the American Mission at
Bombay and Ahmednuggur

Price, to natives, one rupee and eight annas
yearly to Europeans, four rupees, additional
copies to Europeans Rs 1 8 Single numbers
four annas each

New works, especially if in the Native lan-
guages, will generally receive a more or less ex-
tended notice, if sent to the Editor of the *Dynanodaya*,
American Mission Press, Bombay

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10

BOMBAY MARCH 1, 1851

No 5.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १, माहे मार्च, सन १८५१.

अंक ५

THE DNYANODAYA

ज्ञानोदय.

BOMBAY, MARCH, 1, 1851

As the abominable Holi festival is near at hand we may mention that copies of the two Prize Essays on this subject published in 1819 and in 1850 are procurable at the American Mission Press. The price is one anna each. These are the fullest and best works on the Holi which have yet appeared

[Translation of the preceding]

होळीविषयी ग्रंथ.

होळी हा वाईट सण जवळ येत आहे, व याचा कटाळा सव सुजांस आहे. जर याविषयी कोणाची वाचण्याची मर्जी असेल, तर त्याने आधी पूर्वी शंभर रुपयाची बक्षिसे देऊन दोन ग्रंथ छापले आहेत, ते अमेरिकन मिशन छापखान्यात मिळतात, ते घेऊन वाचावे, ह्यणजे त्यांची खातरी होईल, या पुस्तकांची किंमत एक आणा आहे. होळीविषयी यापक्षां चांगला ग्रंथ दुसरा मिळणार नाही.

The Kalpa Sūtra, and the Jain Religion

We promised in our last No. that we should give some account of the Kalpa Sūtra. Our readers will recollect that the Kalpa Sūtra is a very celebrated and influential book among the Jains. The Jains themselves say "There is no god superior to the Arhat (or Jain sage), no future bliss superior to Mukti, no holy place superior to Shri Shatranjaya [a mountain in Kātiāwār], and no

inspired book superior to the Shri Kalpa Sūtra."

We fear that we cannot make the contents of this book interesting to the majority of our readers. Still it is useful to study attentively the chief works connected with the various religions that prevail in the world, for, unless we do so, we cannot form any impartial estimates of the relative excellence of each system.

The Kalpa Sūtra contains an account of the life of Mahāvira the last of the 24 Tirthankars or holy sages. The first chapter is occupied with an account of the mode in which "the adorable ascetic Mahāvira" took up his abode in the womb of the Brahmani Devanandi. A long account is given of the dreams that Devanandi had on the occasion. Indra the king of the gods came to worship Mahāvira, and reflecting that it was not fitting that a sage should be born in a low-caste or Brahman family, he resolved to withdraw the fetus from the womb of Devanandi and place it in that of Trishala who was of Kshatriya descent. This accordingly was done.

Chapter second relates to us the dreams that Trishalā had on the occasion now mentioned. She first saw an elephant—"in every respect an incomparable elephant," next she saw a bull "shedding a flood of radiance" next she saw a lion "strong, muscular and fat," "with his tail raised aloft with a circle in the centre," and so on. It is needless to enumerate all the wonderful things the lady saw,—suffice it to observe that they all were "prosperity-foreboding dreams" which the "lotus-eyed queen" beheld.

Chapter third gives us a description of the Court of Siddharta, the husband of Trishalā

He explains to his wife the signification of her dream

Chapter fourth relates how the interpreters of dreams came to court, to unfold the meaning of all that the queen had seen. After mentioning that there are 42 common dreams, and 30 extraordinary ones, they assure Trishala that as she had seen 14 of the 30 extraordinary dreams, she should bring forth a wonderful child.

Chapter fifth relates the birth of Mahavira. Before his birth it seems that "by an act of intelligence" he knew what was passing in his mother's mind, and moved about to assure her that he was alive. In the night on which he was born, many divinities rained down showers of precious ores, gold, diamonds, garments, jewels, sweet-smelling leaves, flowers, fruits, seeds, garlands, ambergris, sandal-wood, and strings of pearls."

Chapter sixth relates the public life and death of Mahavira. For thirty years he lived as a house-holder. After the death of his parents, he renounced the world and distributed all his possessions among his relatives.

When Mahavira was about to abandon the world and become a *tirthankar*, he tore out five locks of his hair, assumed "the garment of the gods" (a phrase which it is difficult to understand,) was shaved, and became a homeless wanderer. For a month and a year he wore clothing, afterwards he went entirely naked, and had no vessel but his hand. "He regarded grass and pearls, gold and clay, pleasure and pain as all alike." He thus laboured for twelve years to attain "absolute repose," "indifference to every object" and "perfection in austerity." In the second half of the 13th year he attained omniscience, and became worthy of divine honour. Thirty years, except six and a holy month, he lived in the exercise of this perfect wisdom. He lived in all 72 years. He then obtained emancipation, and entered on a state of freedom from passion and absence from pain.

Such is a brief account of the supposed life of the "adorable hero," "the venerable ascetic," "the sanctuary of religion." We have quoted but a few specimens of the many extravagant and objectionable things that are said of him. Certainly, the Kalpa Sutra does not raise our opinion of the Jain religion. According to it, we must divest ourselves of human feelings before we can attain perfection. In some things we must resemble the

lower animals, in other things we must become as insensible as a log of wood or a lifeless stone. The passions are to be extirpated, not regulated.

Further there is no true conception of the nature of sin in the Jain system. We hear much of the bonds of sense, but nothing of the bonds of sin. We hear no confessions on the part of Mahavira of the evil that was in his heart.

Again, there is nothing of moral excellence exhibited in this picture of the perfected ascetic. Infinite, eternal intelligence is his all-comprehending attribute. What of love, pity, justice, goodness, truth, and similar perfections? They are deemed of no value, the "adorable hero" Mahavira had them not and sought them not.

Finally, how horribly presumptuous is this system! Human beings can rise, it is said to omniscience, to be worthy of adoration, to be higher than divinities. There is no God, but man raises himself to absolute perfection, and becomes the only proper deity. Alas for the adherents of such a system! The fool hath said in his heart "There is no God." The fool makes himself his own god, and the Infinite Creator, Preserver, and Judge of men is forgotten and despised.

We say again what we said before, we think Jainism a worse system than Hinduism.

[Translation of the preceding.]

कल्पसूत्र आणि जैनधर्म

कल्पसूत्र हा ग्रंथ जैन लोकांमध्ये मोठा प्रख्यात व मान्य आहे असे पूर्वी लिहिले होते याची आमच्या वाचणारास अठवण असेलच. जैन लोक तर असे ह्मणतात की "आरहल देवाप्रमाणे दुसरा श्रेष्ठ देव, मुक्तिसारिखे दुसरे पारलौकिक सुख, श्री शत्रुजयाप्रमाणे दुसरे महा तीर्थ, व कल्पसूत्राप्रमाणे दुसरे ईश्वर प्रेरित पुस्तक, असी कोठे नाहीत.

आमच्या वाचणारातून बहुतेकास या ग्रंथातील गोष्टी मनोरंजक वाटतील असे आम्हास वाटत नाही. तथापि, या पृथ्वीवर जे अनेक प्रकारचे धर्म आहेत त्यातील मुख्य

ग्रथांचा लक्षपूर्वक अभ्यास करणे हे मोठे उपयोगी आहे, कारण असे केल्यावांचून प्रत्येक मताच्या गुणदोषाविषयी आपल्याच्याने पक्षपातविरहित तुलना करवत नाही.

कल्पसूत्रात महावीर जो चौवीस तीर्थकरातला शेवटला तीर्थकर, याचा जन्मवृत्तांत लिहिला आहे. पहिल्या अध्यायी हा जो "वदनीय साधू" याने देवनंदि नामक ब्राह्मणाच्या उदरीं कोणत्याप्रकारे वास केला ही कथा आहे. त्यासमयीं तिला जीं स्वप्ने पडलीं त्यांचे सविस्तर वर्तमान सांगितले आहे. महाविराच्या पुजेस सुरेश जो इद्र तो आला तेव्हां त्यानें असा विचार केला कीं साधूपुरुषाने नीच जातींत किंवा ब्राह्मणाच्या कुळांत जन्म घ्यावा हे योग्य नाही, ह्मणून त्याने देव नंदाच्या पांटातल गर्भ काढून विशाला नामक एका क्षत्रीय वशातील स्त्रीच्या पोटी घालण्याचा निश्चय केला. आणि त्यानें तसें केले. इतकी कथा प्रथमोध्यायी झाली.

द्वितीयोध्यायी विशालेस गर्भसंभव झाल्यावर जीं स्वप्ने पडलीं तीं सांगितली आहेत. प्रथम तिला एक हस्ति दृष्टीस पडला तो "अनुपम गज" होता. दुसऱ्याने तिनें एक बैल पाहिला त्याचें "तेज चहकडे फाकत होते." तिसऱ्या स्वप्नां तिनें "प्रतापी, बलिष्ठ, आणि पुष्ट" असा एक सिव्हा पाहिला त्याच्या पुच्छाच्या गोंड्यास ह्या (४) आकृतीप्रमाणे मध्ये वर्तुळ होते. अशा अणखी पुष्कळ चमत्कारीक गोष्टी सांगितल्या आहेत, त्या एथें लिहिण्याचें प्रयोजन नाही. सारांश इतकाच कीं त्या मृगनवनी राजपत्नीस सर्व शुभफलसूचक स्वप्ने पडली.

तिसऱ्या अध्यायांत सिध्दत जो विशालेचा

पति त्याच्या राजसभेचे वर्णन केले आहे. तो तिला तिच्या स्वप्नांचे अर्थ सांगतो. त्याच्या पुढले अध्यायीं राणीस जीं स्वप्ने पडलीं होती त्यांचे फळ सांगायस स्वप्नविचारी लोक राजगृहीं कसे आले याविषयी लिहिले आहे. त्या लोकानी प्रथम तिला स्वप्नाचे दोन प्रकार सांगितले. सामान्य व चमत्कारीक, पहिल्या प्रकारची स्वप्ने ४२ व दुसऱ्या प्रकारचीं ३० आहेत. त्या सर्वांचीं लक्षणें सांगून मग ते तिज प्रत ह्मणाले कीं ज्याअर्थीं तुला चमत्कारीक स्वप्ना पैकी १४ स्वप्ने पडलीं त्या अर्थीं तुझ्या उदरीं चमत्कारीक पुत्र जन्मास येईल.

पंचमोध्यायीं महावीराचें जन्मकथन केले आहे. त्याच्या जन्मकाला पूर्वी त्यानें स्ववृत्ती कर्मनि, आपल्या मातेच्या मनातील गोष्टी जाणिल्या. आणि आपण जिवंत आहों, असें तिला समजण्या करिता त्यानें तीच्या पोटात चलन बलन केले. "ज्या रात्रीं तो जन्मला, त्या रात्री पुष्कळ सुरवरानी, सुवर्ण, हिरे, वस्त्रे, रत्ने, सुगंध पत्रे व पुष्पे फळे, विजे, अंबर, चंदन, आणि भौक्तिक हार, याची वृष्टी केली."

साहाय्या अध्यायात महाविराची लौकिक कृत्ये व मरण याविषयी सांगितले आहे. तीस बरें पर्यंत तो ग्रहस्ताश्रमात होता, अंतर त्याचे आईबाप वारल्यावर त्यानें जगाचा त्याग करून आपली सर्व मालमत्ता आपल्या आत्तविषयास वाटून दिली.

जेव्हा महावीराचा संसार सांगून तीर्थकर होण्याचा काळ आला तेव्हां त्याने आपल्या केशाचे पाच कुरल तोडिले, "देवाचीं वस्त्रे" धारण केलीं व मुंडन करून गृहस्थक भ्रमनकारी झाला. एक वर्ष व एक मास

पर्यंत त्याने अगावर वस्त्रे परिधान केलीं नंतर तो दिगंबर फिरुं लागला. त्याजवळ त्याच्या हाताशिवाय दुसरे पात्र नव्हते आणि तो भौक्तिक व तृण सुवर्ण व मृत्तिका, सुख व दुःख हीं सर्व समान मानूं लागला. याप्रमाणें सर्व वस्तु तुच्छ मानून निर्वाण शांती व तपाची पूर्ण सिन्धी ही मिळविण्याकरिता त्याने बारावर्ष श्रम केले. नंतर तेराव्या वर्षाच्या उत्तरार्धीं त्याला आपरपार ज्ञान प्राप्त झाले आणि तो देवाप्रमाणे पुजनास योग्य झाला. नंतर पुढे साहा वर्षे व एक पवित्र महिना खेरिज करून तीस वर्षे पर्यंत तो ह्या पूर्ण ज्ञानाचा उपयोग करित राहिला. तो या पृथ्वीवर ७२ वर्षे होता नंतर दुःख व काम क्रोधादि विकारापासून मुक्त होऊन त्यास मोक्षपद प्राप्त झाले.

याप्रमाणें जो "पूजनार्ह वीर "आदरणीय-साधू" धर्मश्रिय स्थान "असा कल्पलेला पुरुष त्याचा संक्षिप्त वृत्तांत झाला. या पुरुषाविषयी ज्या असभ्य व दूषणार्ह अशा पुष्कळ गोष्टी आहेत त्यातून कांही एथे लिहिल्या. कल्पसूत्र ग्रंथावरून जैनधर्माविषयी आमच्याने चांगलें मत देवत नाही. आपणास सर्वोत्तमता संपादन करून घेण्याविषयी, जैन मताप्रमाणें प्रथम आपण आपली मनुष्यवृत्ती टाकिली पाहिजे ह्मणजे कांही प्रकारें आपणास नीच पशू प्रमाणें व काहीं प्रकारें लाकडाचा तुकडा अथवा निर्जीव दगड यासारखे चेतनारहित झाले पाहिजे. तो धर्म आपणास आपले विकार टाकून देण्यास सांगतो, परंतु त्यांचें दमन करून त्यांस योग्य रीतीने चालवायाविषयी काहीं बोलत नाही. दुसरे असें कीं जैन धर्म आपणास पाप कसे आहे याविषयी वास्तवीक रीतीने सागत

नाहीं. इंद्रियाचें बंधन करण्याविषयी त्यात पुष्कळ सांगितलें आहे. परंतु पापाच्या बंधनाविषयी काहींच नाही. महाविराच्या अंतःकरणान जें पाप होतें त्याविषयी पश्चात्ताप करून त्याने तें पदरीं घेतलें असें कोठें सांगितलें नाही.

दुसरे असें कीं या सित्य झालेल्या साधूच्या गोष्टींत सदाचरण व नीति हे सद्गुण दिसून येत नाहींत. अनंत व अपारबुद्धी हेच काय ते त्याचे गुण असें सांगितलें आहे. परंतु प्रीति, धार्मिकपणा, न्याय, नीति, सात्विकपणा, सत्य आणि ह्या सारिखे गुण हे कोठे आहेत? त्या "पूजनार्ह" महाविराच्या ठाई हे गुण नव्हते व ते संपादन करण्यासहि त्याने शोध केला नाही.

इतकें असून शेवटीं पाहा, या धर्मांत किती अघोरी व शुष्काभिमानाचें कर्म सांगितलें आहे! मनुष्यास अपार ज्ञान प्राप्त करून घेण्याची व ईश्वराप्रमाणें पूजनार्ह होण्याची शक्ति आहे, तर असें ज्या धर्मांत सांगितलें आहे तो किती भयकर व दुष्ट असावा. जैन-मताप्रमाणें पाहिलें असता ईश्वराचें अस्तीत्व नाहिसें होतें मनुष्यमात्र उत्तमावस्थेप्रत पाऊन तोच देव होतो.

तर अशा मतानुसाऱ्यास हाय हाय, असो. "मूर्ख आपल्या मनात म्हणतो कीं ईश्वर नाही" तो आपणासच देव करितो, आणि सर्व मनुष्याचा उत्पन्नकर्ता पालनकर्ता व न्यायकर्ता असा जो अनाद्यंत परमेश्वर त्याला विसरून त्याचा अनादर करितो.

आम्ही पूर्वी म्हटल्याप्रमाणें एथेही पुनः ह्मणतो कीं जैन धर्म हा हिंदु धर्मापेक्षा फार वाईट आहे.

The Bombay Uncovenanted Service Family Pension Fund

The object of this truly praiseworthy Institution, as stated in the printed rules, is to provide a Fund for the support of the widows of Subscribers. It is open alike to the European and the Native, and we hope many may be induced to avail themselves of its advantages. No duty is plainer than that of providing for one's wife and children. Too many however live up to the full extent of their income, and when removed by death, leave a helpless widow and orphan children to poverty and distress. Such a course is most reprehensible. By suitable payments to this Institution, each one may secure to his family a small but regular pension, in the event of his death. And what shall we say of that husband, who, if need be, is not willing to practice a little self-denial in order to secure a permanent provision for his wife and children! Those who are prevented by its rules from availing themselves of the advantages of this Institution may easily find other ways of accomplishing the same object. There are, we believe, two or three life Insurance companies in Bombay

Translation of the preceding

वेसनदी सरकारी लोकांच्या कुटुंबास नेमणूक

अलीकडे मुंबई मुकाशीं एक मंडळी स्थापित झाली आहे तिचा हेतु असा आहे कीं जे वेसनदी सरकारी लोक साहेब असो किंवा एतदेशीय असो त्यांना दरमाहा किंवा वर्षानें अमुक रुपये भरावे म्हणजे ते मेले असता त्यांच्या कुटुंबाला पेनशन म्हणजे बैठी नेमणूक दरमाहा मिळवी तर हें काम फार चांगलें आहे. कुटुंबासाठीं संदीवरून करणें हा नवऱ्याचा अवश्य धर्म आहे. परंतु कित्येक अविचारी उधळ्या खर्च करून जेवढे रुपये मिळवितात तेवढे खर्चून टाकतात आणि त्यांच्या मरणानंतर कुटुंब लाचार होऊन हाल पावतात. तर अशा मनुष्यांवर केवढा दोष आहे हें सर्वांनी पाहवें या पेक्षा बेताने खर्च करून नियमानें या मंडळीस अ-

मुक रुपये भरणें हें ठीक आहे. कदाचित कोणी म्हणेल कीं आम्हीं दागिने करून ठेऊं; परंतु ते योग्य नाहीं, कारण त्याला चोरांचा उपद्रव आहे, आणि दरावर उत्पन्न नाहीं.

Major Candy and the Prabhakar.

The answer of Major Candy to the *Prabhakar*, which appeared in the *Dnyanodaya* of Feb 1st, seems to have caused a great sensation among those who have made him the object of their attacks for several months past. The *Prabhakar* of the 16th is two and an half times its usual size, and all, with the exception of a very trifling space at the end, is devoted to this subject. Neither the editor nor his correspondents are we fear likely to gain much credit by this discussion. There is a great expenditure of ink and paper, but with the exception of swaggering, vulgar abuse, it all amounts to little or nothing. We doubt not that errors* may be detected in Major Candy's Marathi, as there may be indeed in the writings of almost every Marathi author, the *Prabhakar* and his correspondents not excepted. But surely the errors of an author may be pointed out without any such wordy, disgusting abuse as the pages of the *Prabhakar* exhibit. Major Candy, we doubt not, has too much self respect again to reply to an opponent who writes in the style of the *Prabhakar* just referred to.

The Editor of the *Dnyanprakash*, whose judgment in this matter is perhaps as good as that of almost any other person in the country, says in his issue of the 19th ult, "Major Candy has, in the *Dnyanodaya*, given a good and satisfactory answer to the attacks of the *Prabhakar*. The language used by the *Prabhakar* towards Major Candy is certainly not at all proper." This is the testimony of an impartial witness, and we doubt not that most respectable Hindus would agree with this opinion.

[Translation of the preceding]

मेजर क्याडी व प्रभाकर.

फेब्रुएरीच्या पहिल्या तारखेच्या ज्ञानोद-

* Especially in a work published more than 20 years since which has been discreetly selected by a Correspondent of the *Prabhakar* for criticism

यांत मेजर क्याडीने प्रभाकरक्याला जें उत्तर दिलें तें पाहून त्याने कमर बाधून मोठ्या आवेशाने १६वे तारखेचे आपले पत्र अडीच पट वाढवून केवळ याचबद्दल लिहिलें, आणि पुष्कळ शार्ड व कागद खर्चला; परंतु फळ अगदीं धोडेंच. या वादावरून त्यास अन्न किंवा वजन प्राप्त आहे, असें दिसत नाहीं; उलटें असा अतिशय निंदा केल्याने आपणाला हलकें करून घेतलें आहे. मेजर क्याडीने मराठींत कधीं चूक केली असेल, कारण चूक केल्याशिवाय मराठी लेख कोणाचा आहे? प्रभाकरांत चूकी नाहींत काय? तर दुसऱ्याची चूक योग्य रीतीने व योग्य कारणास्तव काढणें हें वरें आहे. परंतु प्रभाकररीतीप्रमाणें गर्वाने झुलून दुसऱ्याची अति निंदा व्यर्थ करणें हें कोणाला शोभत नाहीं. आणि असल्या हलक्या वाद-विवाद करणाराला मेजर क्याडी पुनः जबाब देईल असें आम्हास वाटत नाहीं. “चिखलात दगड टाकून चिखल आगावर कशाला उडवून घ्यावा!”

ज्ञानप्रकाश पत्रकर्ता वजनदार व नि.पक्ष-पार्ती आहे, त्याने प्रभाकरांतील मेजर क्याडीवर लावलेले दोष व त्याविषयीं मेजर क्याडीचें उत्तर पाहून फेब्रुएरी महिन्याच्या १७वे तारखेच्या पत्रांत तो आपलें मत असें लिहितो.—

“मेजर क्याडी साहेब याचा प्रभाकरास जबाब ज्ञानोदय पत्रांत छापला आहे, त्यावरून प्रभाकराच्या तक्रारीचा निकाल झाला आहे, आणि त्यास चांगलें उत्तर मिळालें आहे. मेजर क्याडीस जें बोध आणि भाषणें प्रभाकराने लिहिलीं तीं बरोबर नाहींत, हें आम्हास माहित आहे.”

असा; तर यावरून सर्वांची खात्री झालीच असेल ह्मणून विस्मारेणें कशाला लिहावें? त्या मताप्रमाणें सर्व सुज्ञाचें मत असेलच.

PRINCIPLES OF ENGLISH GRAMMAR AND IDIOMATIC SENTENCES in English and Maráthi 12mo pp 295 American Mission Press, Bombay 1851 Price 2 rupees superior binding Rs 2 8 annas

This Book is designed as a help both to Maráthas studying English and English men studying Maráthi The Grammar has been composed with reference to the wants of the Youth of this Country Though brief, it contains a sufficiently full statement of the Principles of the Language, and will be found adapted not only to the purposes of a class-book in Schools, but to the wants of any who wish to study the Grammar of the English Language The fact that it contains the Principles of Grammar expressed in both English and Maráthi will render it valuable to students of either language.

The Second Part, or *Idiomatic Sentences*, has for its object the explanation and translation of the peculiar Idioms of the Language It is not a mere Phrase Book, but rather a Book of Principles, and a collection of the more highly Idiomatic Sentences which cause the learner most difficulty A particular reference has been had, in this part, to those points where the idioms of the two Languages essentially differ We might refer for example to the use of the Articles *A* and *The*,—the Pronouns, *It*, *Who*, *Which*, *What*, *That* &c The Auxiliary Verbs, *Shall*, *Will*, *May*, *Can*, *Must*, *Might*, *Could*, *Should*, *Would* &c A moment's thought will suggest that these and like words are connected with peculiarities of the English Language which occasion the learner much difficulty, and that a collection of Phrases, in which the use such words shall be illustrated, will be of great value to students of both the English and the Maráthi

We quote what is said regarding the Articles *A*, as a specimen of the work —

[Translation of the preceding]

एक नवीन उपयोगी पुस्तक.

इंग्लिश व्याकरण व सांप्रदायिक भाषण वाक्ये, या नावाचें पुस्तक अमेरिकन मिशन छापखान्यात छापलें आहे याचीं पृष्ठें २९५ व किंमत २ रूपये. सुंदर रितीने बांधले असता २॥ रूपये आहे.

हे पुस्तक इंग्लिश शिकणारे व मराठी शिकणारे या उभयतांस फार उपयोगीचें आहे. व्याकरणाचा भाग

जरी विस्ताराने लिहिला नाही, तरी त्यांन सर्व तत्वे व नेम स्पष्ट करून दाखविले आहेत आणि शास्त्रेतील विद्यार्थी व दुसरोही लोक जे शिकवण्यास इच्छितात त्यास व्याकरणाचे ज्ञान होण्यास हे चांगले माध्यम आहे भाषेचे नेम दोहों भाषांत उतरले आहेत यावरून हे पुस्तक इंग्लिश शिकणारे व मराठी शिकणारे यांस फार मालगम होईल

दसरा भाग झणजे सांप्रदायिक वाक्ये याचा हेतु हान कीं सर्व कठीन वाक्ये एकत्र करून त्यांचे विवरण

करावे हे पुस्तक केवळ वाक्यांचे पुस्तक असें नाही परंतु ज्यामध्ये भाषेचे मूलतत्वे व सांप्रदायिक वाक्ये ज्या-विषयी शिकविण्यास फार कठीण पडते त्यांचे विवरण केले, असे आहे आणि विशेषकरून दोहों भाषांचे नियम जे फार वेगळे आहेत त्यांचेहि एथें स्पष्ट विवरण केले आहे उदाहरणासाठी आर्टिकल व सर्वनाम आणि साहाय्यकारक क्रियापद इत्यादिक पाहा एथें & या आर्टिकलावेषी थोडे उतरून घेतों.

§ 1 THE ARTICLE A

A is used before common nouns in the singular number, to point out a single object in a general manner Before a Vowel or silent *h*, *A* becomes *An*

Remark This Article has no exact representative in Maráthí When the unity it expresses is prominent, it is to be translated by एक, when before a Noun to which a Relative Pronoun refers, it is to be translated by असा, but when it simply refers to an object in an unobscured manner the Noun without an article expresses the meaning more correctly

(१) एक विषय सामान्यतेने दाखवितो झणून *A* एकवचनी नामाच्या मागे लाविला जातो.—स्वरा, मार्गे, अथवा ज्या *h* चा उच्चार होत नाही, त्याच्यामागे *A* याचा *An* होतो

सूचना—*A* याच्याच अर्था कोणताही शब्द मराठीमध्ये नाही जेव्हा त्याकडून एकत्व फार स्पष्ट दाखविले आहे, तेव्हा एक याकडून त्याचे भाषांतर होत नाही त्या नामाच्या संबंधी रेलतिय, सर्वनाम आहे अस्या नामामागे जेव्हा तो आहे तेव्हा त्याचे भाषांतर असा, जो, तो, मला, हीं असा, जेव्हा तो मोहगम रीतीने एक विषय दाखवितो, तेव्हा त्याबद्दल काही लाविले नसता, अर्थ चांगला होतो

A man came to me yesterday
A good boy will not tell lies.
 I want *a round table*, not *a square one*
A bad child must be punished
 He is not *a man* who is to be trusted
 His father is *a wise man*
 I saw *a man* and his wife travelling together
A tree in a desert is *a pleasant sight* to *a traveller*

A bad king does not seek the happiness of his people.

There is *a strong wind* to-day

(२) *A* is used before plural nouns in connection with Adjectives that denote a number taken collectively. The principal Adjectives thus used are, *few, great, many, hundred, thousand &c*

(२). समहवाचक नामविशेषणसुद्धा *A* हे अनेकवचनी नामाच्या मागे लाविले आहे जीं नामविशेषणे याप्रमाणे बोलण्यांत येतात, त्यांतील मुख्य ही आहेत

A great many persons died last year of the cholera.

A great many people have lately come from Bombay.

This morning I saw *a few deer*

काल एक माणूस मजकडे आला
 चांगला मुलगा खोटे बोलणार नाही
 मला वाटेलें मेज पाहिजे, चौरस नको
 वाईट लेकराला शिक्षा केली पाहिजे
 ब्यावर भरवसा ठेवावा, असा तो माणूस नाही
 त्याचा बाप ज्ञानी मनुष्य आहे
 म्यां एका पुरुषाला त्याच्या बायकोसुद्धा चालता पाहिलें
 रानामध्ये झाड पाहिलें हे वाटसराला सतोषकारक आहे

वाईट राजा आपल्या प्रजेचे कल्याण पाहत नाही

भाज बळकट वारा सुटला आहे

गतवर्षीं बहुत माणसें जरीमरीने मेली

आलोकडे बहुत लोक मुंबईहून आले आहेत

भाज सकाळी म्यां काहीं हरणे पाहिली

That man has only a few pieces of cloth in his shop.

My grandfather lived a hundred years
I gave a hundred rupees for the oxen
That house is worth a thousand rupees

(3) A is sometimes used before Proper Names of persons to designate a single individual indefinitely.

(3) A हें आनिंकल कधीं कधीं माणसांतेल विशेषनामाच्या मागे लाविलें जातें

A Mr Barker arose and addressed the assembly

बार्कर नामें एक साहेब उठून मंडळीसों बोलला

A Mrs Williams told me this yesterday

विल्यमस नावें एक मंडमसाहेबाने काल हे मला सांगितलें

Remark. In case the Noun has an Adjective before it, the Article is placed before the Adjective
सुचना.—नामामागे नामविशेषण असलें, तर आनिंकल त्या नामविशेषणामागे लावावे

(5). The article A used before Few and Little, increases their meaning

(५). A हें, Few आणि Little, यांच्या मागे लाविलें असतां, त्यांचा अर्थ काही अधिक करितें.

Few boys came to school

थोडेकेच मुलगे शाळेत आले होते

A few boys came to school

काही मुलगे शाळेत आले होते

I saw few people to-day

मी आज थोडेच लोक पाहिले

I saw a few people to-day

आज मी कांहीं लोक पाहिले

I have little money.

माझ्याजवळ थोडाच पैका आहे

I have a little money.

माझ्याजवळ कांहीं पैका आहे

He thought little of it.

त्याविषयी त्याला फारकरून चिंता वाटली नाही

Little did he think of that

ही गोष्ट त्याच्या मनांत आलीच नाही

He thought a little of that matter

त्या गोष्टीविषयी त्याने कांहीं विचार केला

This is little business

ही हलका गोष्ट आहे

I have a little business for you.

मजजवळ तुझ्यासाठी कांहीं काम आहे

THE LAST CHAPTER OF THE GULISTAN OF SADI, translated from the Persian into Maráthi, by the author of *Fantridnyan*, and other works Lithographed at the *Dnydnprakash Press*, Poona 1850 pp 58 12mo Price, 5 annas

Fault may be found with some of the sentiments of this book, but, for the most part it is fitted to exert a good influence. The Translator deserves to be commended for his diligence and zeal in providing Maráthi books for the use of his countrymen. We hope they may appreciate his services and not withhold the needed encouragement. Whoever produces a really good Maráthi work is a public benefactor. And, in the present state of things, even works of moderate merit should be thankfully received. We quote a few specimens of the work just mentioned that our readers may judge of its merits

[Translation of the Preceding]

पुष्पवन ह्यगजे फारसी भाषेंत गुलिस्तान ह्यगून सादि कवीचा ग्रंथ आहे त्याच्या शेवटच्या अध्यायाचें मराठी भाषांतर "यंत्रज्ञान" वगैरे ग्रंथ करणाऱ्याने केले. आणि कृष्णाजी व्यत्रक रानडे याणी पुणें येथें सन १८५१ त ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत छापिलें. त्याची किंमत पाच आणे आहे, आणि त्याचीं पृष्ठे ५८ आहेत. विचार केला तर यातील कांहीं एक गोष्टीवर दोष देण्यासारखें आहे, परंतु हे बहुधा चांगलें आहे ह्यगून याच्या भाषांतर करणाऱ्यास मज्जाहीं लक्ष्मण देणे

आवश्यक आहे. मराठीत उपयोगी पुस्तके कमती आहेत; यासाठी जे सुंदर पुस्तके करितील त्याचे उपकार मानून ती विकृत व्याधीं ह्मणजे त्या कामास मदत होईल. हे पुस्तक कसे आहे हे लोकांनी जागावे ह्मणून त्यातून थोडे थोडे पुढे उतरून घेतले आहे:-

८ दुष्टाची दया केली ह्मणजे चांगल्याचे वाईट केले असे आहे आणि उपद्रवकर्त्याची क्षमा केली ह्मणजे गरीबास त्रास दिल्यासारखे आहे दुष्टाचा जरी कितीही प्रतिपाळ केला तरी तो पापदृष्टीने अवलोकन करण्यास राहणार नाही.

३१ दाहा माणसें एका पक्षांत जेवितील पण दोन कुतरे एक मुर्दा खाणार नाहीत; तात्पर्य लोभी जो आहे त्यानें सर्व समुद्र प्याला तरी तो तान्हेलाच राहिल, आणि जो तृप्त आहे तो एका पावशेरांत तृप्त राहतो. पोटास एक भाकर मिळाली ह्मणजे भरते पण लोभी डोळे सर्व पृथ्वीचे द्रव्यानेंही तृप्ती पावत नाहीत.

३९ दुसऱ्याचे व्यंग भगट करूं नये, कारण कीं त्यांत त्याची अप्रतिष्ठा होते व तुझी अबरू जाते.

४० ज्यानें विद्या संपादिली आणि त्याप्रमाणें वर्तला नाही तो त्या शेतकऱ्या सारखा आहे. ज्यानें नांगरले आणि पेरले नाही.

४८ जो दुसऱ्याचे शहणपण ऐकत नाही तो निंदेस पात्र होतो. ज्याला दुसऱ्याचा बुद्धिवाद ठसत नाही त्याला लोक नाव ठेवूं लागले ह्मणजे त्यास उगीच मान खाली घालून बसोवें लागते.

४९ मूर्ख लोक जे आहेत ते शहण्यास पाहूं सकत नाहीत, जसे कुत्रे घरांतले असतात ते शिकारी कुतऱ्यास पाहून गलबा करितात पण पुढें येवत नाही.

५० नादान मनुष्य विद्येंत दुसऱ्याची बरोबरी झाली नाही ह्मणजे त्याशीं दुष्टपणानें भांडावयास उठतो. दुष्ट आहे तो पाठीमागे बडबड पुष्कळ करितो, कारण कीं समोर गांठ पडली ह्मणजे त्याची बोलकी जीभ मुकी होत असते.

५२ वैद्य आहेत ते थोडे खातात, गृहस्थ बेतानें, तण्स्वी, सन्यासी, किंचित् तरणे सरें तों

पावेतों, व म्हातारे जिवे पुढें भेट दम लागे तों खातात, आणि पोटांत रिकामी जागा ठेवीत नाहीत. पोटावर लक्ष देणारा आहे त्यास दोन दिवस झोंप येत नाही, एक दिवस फार खालें ह्मणून दुसरे दिवसीं काहींच नाही ह्मणून

८० ज्यानें वाईट मनुष्याची संगत धरिली आणि त्याचा वाईट स्वभाव न धरिला तरी त्यास लोक नावें ठेवितील, जसा कोणी भांग खाणाराचे अड्यांत गेला त्यास भजन करावयास गेला असें कोणी ह्मणणार नाही परंतु भांग खावयास गेला असें ह्मणतील. नादान मनुष्याची सोबत केली ह्मणजे आपण निंदेस पात्र झाला एक समर्थास एका गृहस्थानें पुसिलें कीं मला एक बुद्धिवाद सांग. त्यानें सांगितलें कीं मूर्खाची संगत धरूं नको. मोठा शाहाणा असलास तरी मूर्ख होशील, आणि मूर्ख असलास तर फार मूर्ख होशील.

८२ आपली अकल हुशारी दाखवावी ह्मणून दुसऱ्याचे बोलण्यांत तोंड जो घालतो त्याचा मूर्खपणा मात्र निश्चय करून दिसतो व थोर ह्मणतात कीं तुला कोणी पुसेल तों पावेतों भाषण करूं नको, कारण कीं खरें जरी पुसल्या खेरीज बोललें तरी कोणी तुला चांगलें ह्मणणार नाही.

९४ खाणांत खणलें ह्मणजे सोनें निघतें पण कृपणाचा प्राण गेल्याखेरीज मिळणार नाही कृपण ह्मणतो कीं खाऊनये पण जपून ठेवावें कारण कीं भोगल्यापेक्षां आशा राखल्याचें सुख विशेष. त्याचा शेवट असा होतो कीं शत्रूच्या इच्छेप्रमाणें एके दिवसीं द्रव्य भूमींत राहतें.

Rs 1500 of the Poona Dakshinā to be given in Prizes to the Translators of useful works into Marāthī

उपयोगी ग्रंथ तयार व्हावे म्हणून पुण्यांतील दक्षगेविषयी सरकाराने कायदे येणें आणि ठरविले आहेत:-

जा विषयावरून लोकांची ज्ञानवृद्धि होईल अशा प्रकरचे विषयावर लिहून किंवा विद्येपासून जो जा कायें व हली आहेत ती दाखवून मराठी भाषेन कोणी उपयोगी ग्रंथ रचिल किंवा इतर भाषेचें ग्रंथाचें मराठींत कोणी तरजमे करील तर त्यांस द्यावें ते पुरस्कार

तिवर्षी रूपये १५०० बक्षीस वांटून देण्यास सरकाराने अधिकार दिला आहे. काल्पनिक वर्षावरील ग्रंथाची गरज नाही.

२ या रकमेचे खाली लिहिल्या प्रमाणे हिसे करावयाचे ते

४०० दोन दोनशें रूपयांचे दोन हिसे मिळून रु०

६०० दिड दिडशें रूपयांचे हिसे चार मिळोन रु०

५०० शभर शभर रूपयांचे पांच हिसे मिळोन रु०

१५००

३ हे हिसे किंवा ही बक्षीस भरतखंडातील सर्व जातीचे व पदवीचे लोकांतून कोणासही मिळण्यास हरकत नाही.

४ पाहिल्या प्रतीचे बक्षीस मिळण्याकरिता उमेदवाराने अष्टपत्राची १५० पृष्ठांहुन कमी नाहीत इतका ग्रंथ काहीं उपयोगी विद्येचे विषयावर किंवा दुसरे तऱ्हेचे प्रकरणावर शुद्ध पद्धतीचा व रचनेचा केला पाहिजे. दुसरे प्रतीचे बक्षीस मजबूतपणे करिता अशाच प्रकारचे १०० पृष्ठांचा ग्रंथ केला पाहिजे. तिसरे प्रतीचे बक्षीस मिळण्याकरिता याच प्रमाणे ७५ पृष्ठांचा ग्रंथ केला पाहिजे.

५ कमी योग्यतेचे ग्रंथास कांही बक्षीस मिळणार नाही.

६ उमेदवाराना दिलेले ग्रंथ कमीटोकडे तपामून पाहण्याकरिता द्यावे व कमीटीने त्यांची योग्यता ठरवून बक्षीस मिळण्यास योग्य आहेत किंवा नाहीत हे पाहिले आणि बक्षीसास योग्य असल्यास किंवा बक्षीसाचे हे ठरविले.

७ कमीटीत खाली लिहिलेले लोक वसतील

सरदार लोकांचे एजेंट साहेब मुख्य

पुण्याचे कलेक्टर साहेब

सरदार लोकांचे असिष्ट एजेंट साहेब

पुण्यातील पाठशाळेचे प्रिन्सिपल

पुण्याचे प्रिन्सिपल सदर आमान

शाळेचे कामावरील शास्त्री

पुण्यातील नेटिव लाइब्ररीचे सेक्रेटरी व आणखी

तीन या देशाचे ग्रह-

न एजेंट साहेब नेम-

तील न

८ बक्षीस इच्छिणारे उ-

मेदवाराना सप्टेंबर म-

हिण्याचे १ ले तारिखेचे आत आपले ग्रंथ कमीटीस द्यावे.

९ जो हिसा किंवा जे बक्षीस जा उमेदवारास मिळेल ते सरकारची चाळिण्याची मर्जी आहे तेथपर्यंत वार्षिक बक्षीसा प्रमाणे समजावे परंतु बक्षीस घेणाऱ्यांना दरवर्षी चाळिले नवे पुस्तक करून दिले तरच मात्र बक्षीस मिळेल.

१० ही बक्षीस किंवा हिसे प्रतिवर्षी नवेंबर महिन्यात देत नाहीं.

११ बक्षीस घेणारा जा वर्षी ग्रंथ करून न देईल त्या वर्षी त्याचे बक्षीस त्यास मिळणार नाही.

१२ जो ग्रंथ पुरा करण्यास एक वर्षांहुन अधिक दिवस लागण्यासारखे असून नसा ग्रंथ करण्यास कोणी बक्षीस घेणारा इच्छील तर त्याणे आपला इच्छा कमीटीस कळवून त्यांचे समत घ्यावे नंतर त्याणे तीन वर्षांचे आत तो ग्रंथ पुरा केल्यास त्याचे बक्षीस तोंपरत अमानत ठेवावे विशेष कारण दाखविल्यास दिलेले मुदत वाढविण्यास कमीटीस अधिकार आहे; नंतर केलला ग्रंथ योग्य असल्यास जमा करून ठेवलेले हिसे जाचे त्यास द्यावे.

१३ जा ग्रंथास एक वर्षांहुन अधिक दिवस लागतील तशा ग्रंथास मी आरंभ केला आहे सारांश माझे बक्षीस अनामत ठेवावे असें जो इच्छील त्याणे प्रतिवर्षी आगष्ट महिन्याचे १ ले तारिखेपर्यंत याप्रमाणे आपला इच्छा कमीटीस कळवावे.

१४ दरवर्षी नोवेंबर महिन्याचे १ ले तारिखेपर्यंत कमीटीने पसत केलेले ग्रंथांची याद सेक्रेटरी साहेबाने सरदार लोकांचे एजेंट साहेबाकडे पाठऊन द्यावी आणि त्या यादी अनयें एजेंट साहेबांनी बक्षीस वाटवा.

१५ जास बक्षीस देण्याचा ठराव केला तो बक्षीस वाटते वेळेस पुण्यास नसल्यास त्याचे बक्षीस बुडणार नाही ते त्याजकरिता ठेवावे किंवा तो ज्यास घेण्यास अधिकार देईल त्याचे हवाली करावे.

१६ पसत केलेले ग्रंथ ११ पेक्षा कमी असल्यामुळे सर्व बक्षीसाचा वांटणी न जाहाल्यास राहिलेले हिशाचे रूपये जमऊन मराठी भाषेत विद्येचे वृद्धीकरिता कमीटीचे ताब्यात राहतील.

१७ असल पुस्तके जावरून बक्षीस देण्याचे ठरविले असेल तो सेक्रेटरी साहेबाचे स्वाधीन ठेवावी व ज्या ग्रंथास बक्षीस ठरविले नसेल तो ज्याची त्यास परत द्यावी.

१८ जे ग्रंथ घेऊन बक्षीस दिली त्याची याद दर एक ग्रंथकर्त्याचे नाव बक्षीसाच रकमेसुद्धा घालून प्रतिवर्षी प्रसिद्ध करित जावे.

१९ जो बक्षीस देणे राहिल्या असतील त्याची याद करून एजेंट साहेबांनी प्रतिवर्षी सरकारी ग्याझेटात किंवा दुसरे पत्रांत प्रसिद्ध करावी.

२० या ठरावात जो काहीं मजकूर लिहिला नाही तसे मजकुरावद्दल कोणा उमेदवारास खबर घेण्याचा इच्छा असल्यास त्याणे सेक्रेटरी साहेबास विचारावे आणि त्यास तो मजकूर समजेल.

सही जे. जी. लमसडन.

सेक्रेटरी नि० सरकार

तरजमा वास्तविक.

हेनरी न्युटन

आसिष्ट एजेंट.

Account of Jagannath

[Continued]

जगन्नाथाची गोष्ट पुढेचालू.

यात्रेकथाविषयी

भरतखंडांतील सर्व प्रांतींचे लोक पुरीच्या यात्रेस जातात. तेथे मराठी, शीक, हिंदुस्थानी, तैलंग इत्यादि सजमतात. त्यात बंगालचे लोक बहुत असतात. त्या सर्व लोकांमध्ये दोन हिस्से वायका असतां, त्यात बहुत विधवा असतात; जीं संकटें आपणास आहेत त्यापासून आपण मुक्त होऊं, असें मनात आणून यात्रेस आनंदाने त्या जातात. कधीं कधीं असें घडते कीं, सासू सासरा इत्यादि नातलग त्यांस धैर्य देऊन यात्रेस लावितात; त्याचा हेतु असा कीं, जर त्या मार्गांत मरण पावल्या तर आपला खर्च कमी होईल.

जे पाडे यात्रा जमा करितात ते लोकांस सांगतात कीं तुम्ही यात्रेस याल तर तुम्हास मोठा लाभ होईल. तेथील मोठाले चमत्कार तुमच्या दृष्टीस पडतील. पुरीतील सर्व जमीनीवर सोने पसरलें आहे, परंतु लोकांस केवळ धूळ दिसते, कारण कीं या कलियुगांतले लोक फार दुष्ट आहेत. अणखी, लोक केवळ शोभेसाठीं रथाचे नाडे लहून ओढितात; पाहिलें असता, जगन्नाथ आपल्या शक्तिने रथ चालवितो. पाकशाळेंत एकावर एक असीं काहीं पदार्थांचीं नऊ पात्रे ठेविली असता, वरल्या पात्रातील मात्र पदार्थ शिजतो, खालच्या सर्व पात्रातील पदार्थ हिरवे राहतात. दररोज जगन्नाथ दाहा मणांचा नैवेद्य खातो. अणखी देवळाची सावली काहीं पडत नाही. "समुद्राची गर्जना जी बाहेर ऐकूं येते, ती आंत ऐकूं येत नाही. असें ऐकून हजारों भोळसर लोक आपला धंदा व घरे व नातलग यांस सोडून फसतात. न-

वरा, सासरा, भाऊ, किंवा दार यांस न पुसता वायका बळेंच चोरून यात्रेस जातात.

या यात्रेस ऐशीं हजारांपासून दोन लाखपर्यंत लोक जमतात. यदा रथयात्रेच्या पूर्वी एक दुश्चिन्ह झालें, तें प्रसिद्ध झालें असतें, तर यात्रा अगदी थोडी जमली असते. जगन्नाथाचे डोळे रंगवीत होते, त्या वेळेस देवळांतील एका कोठडींत माणसाचें हडक दृष्टास पडलें. त्यावरून देवळांतील लोक फार भयाभीत झाले. जे पुजारी स्वयंपाकाच्या कामावर होते ते ह्मणाले कीं, "हे हडक हरिणाचें आहे, माणसाचें नव्हे, कोणी कावळ्याने आत आणून टाकलें असेल," असें ह्मणण्याचें कारण हेंच कीं, त्या दिवसीं दोन हजार रुपयाचें अन्न विक्रावयाचें होतें, आणि माणसाचें हडक आहे, असें जर समजलें तर कोणी विकत घेणार नाही. त्या गोष्टीची चवकसी करण्याकरिता, राजाने कोणी माणसाला नेमिलें; मग त्या माणसाने चौकसी करून ठरविलें कीं, माणसाचेंच हडक आहे. तें ऐकून राजा ह्मणाला कीं, जितकें अन्न शिजविलें असेल तितकें अपवित्र झालें, यास्तव तें भूमीत पुरलें पाहिजे, आणि देऊळ शुद्ध केलें पाहिजे. यावरून स्वयंपाकी लोकांचें मोठें नुकसान झालें; पुजारी यास देऊळ शुद्ध करण्याकरितां मोठा श्रम आणि खर्च लागला. ही गोष्ट बुध्या कोणी केली, असा व्हमा आल्यावरून त्यास मोठा राग आला स्वयंपाकी लोकांस अन्न विकण्यावरूनच मोठा लाभ होतो, असें नाही, याशिवाय जेव्हा यात्रेकरी पुरींतून जातात, तेव्हां त्यांपासून दरिद्री लोकांस देण्याच्या मिसाने बक्षिसीं मागून घेतात, या रीतीने त्यास मोठा लाभ होतो.

रथोत्सवाविषयीं

यंदा रथोत्सवास प्रारंभ झाला, त्या दिवसीं मोठ्या सकाळीं रथ सिंघद्वाराच्या पुढे उभे केले होते. तेव्हां त्याचें काम शेवटास गेले नव्हतें, आणि जरी सुतार मोठ्या मेहनतीने त्या रथाचें काम करीत होते, तरी अंधार पडेलपर्यंत ते तयार झाले नव्हते ती रात्र मोठी भयकर असतां, प्रचंड पाऊस पडत होता, आणि दक्षिणेचा वारा मोठा सुटला होता.

देवळांतील ओट्यावर मूर्तीचें स्नान होत असतां, त्यावर व देवळातील सर्व ठिकाणावर आणि आळ्या, बाजार, सर्व दुकानें व षठ यांमध्ये, व छपरांवर व सभोवतालच्या झाडावर पुष्कळ लोक दाटीने जमले होते, तसेच वडादाडा रस्यातहि लोक गच्च भरले होते; वर खालीं कोठेहि जागा रिकामी नव्हती. असे पुरुष व बायका मिलोन, लाख माणसें जगन्नाथाच्या येण्याची वाट मोठ्या उत्कृष्टेने पाहत होती; तथापि तो फार उतरा आला. त्या लोकास काहींच आश्रय नव्हता; थडी, भूक, आणि श्रम यांमुळे ते फार कष्टी होत असत; तथापि काहीं दुःख न मानिता त्या सर्वांचे डोळे व मनें देवळाकडे लागलीं होती. "आज आत्मास दर्शन होईल," असें कित्येकांच्या तोंडांतून निघत असे. असा वाट पाहतां पाहतां डोळे थिजले, परंतु तो आला नाही. आणि त्यातील कोणीहि हलला नाही. जरी त्यास घरीं जाण्याची इच्छा झाली असेल, तरी सभोवतालच्या लोकांशिवाय कोणाच्याने जावळें नाहीं. मूर्तीच्या दर्शनाची उत्कंठा धरून लोक वारवार जयजयकार करीत असत. कोणी हणू लागले कीं, आता जरीमरीचा उपद्रव होऊं लागला, यामुळे एथून कित्येक घरास जाणार नाहींत.

सिंघद्वारावर, रथावर आणि ठिकाणोठिकाणीं मशाली लावल्या होत्या, त्याचा मंद प्रकाश लोकांच्या तोंडावर पडल्यावरून, त्यास फार दुःख, भय, आणि आशक्तपण झालें आहे, असें दिसून आलें. रात्रीं नऊ वाजून गेले तथापि मूर्ति आल्या नाहींत. शेवटीं दार उघडलें आणि जगन्नाथाचा भाऊ बाहेर आला. तेव्हा लोकांचे मोठे जयजयकार होत असता, ओढाताढ करून त्याला रथाकडे नेले. नंतर सुभद्रा बाहेर आली, तेव्हां फिरून लोकांचे जयजयकार होत असतां, तिला खाद्यावर घेऊन रथाकडे नेले. सर्व लोक पराकाष्ठेच्या उत्कृष्टेने डोळे वाटारून पाहूं लागले. मग सर्व मशालींच्या कोजळ्या झाडीत व चवऱ्या वारीत असतां, जगन्नाथाची मूर्ति डोलत डोलत सिंघद्वाराच्या बाहेर आली. तेव्हा सर्व ठिकाणीं हरिबल, हरिबल, असी अरडाओरड होऊं लागली त्या विकराळ मूर्तीला नमस्कार करावे हणून हजारों लोकानीं आपले हात वर केले, आणि बायका हुल, हुल, करू लागल्या. जगन्नाथाला रथासभोवतीं सात वेळ फिरवून, रथावर चढवून आणून टाकिलें, परंतु पुजारी जपत असताहि, जगन्नाथाच्या मुखाचा लाल रंग नाहींसा झाला. अवघे यात्रेकरी जगन्नाथाचें दर्शन घेऊन संतुष्ट झाले. मग मोठा वारा व पाऊस पडत होता, तरी हजारों लोक आपल्या घराकडे जायास निघाले.

ही सर्व गोष्ट फार दुःखाची आहे. जगन्नाथ आत्मास सर्व दुःखापासून मुक्त करील, असें समजून लाखो लोक दरवर्षीं मोठ्या श्रमाने यात्रेस जातात. कोणी मनोभावाने जातात, कोणी अविचाराने जातात. हा केवळ त्याचा अज्ञानपणा आहे! इहलोकीं

ते केवढे दुःखी, आणि परलोकाविषयी किती निराश आहेत. यावरून लोकास केवढा खेद व्हावा, आणि जेणेकरून हे नाशकारक मूर्खपण चालू झाले आहे, ते नाहीसे करायास त्यानी किती झटावे, व केवढी प्रार्थना करावी.

दुसऱ्या दिवसीं मोठ्या पावसामुळे रथ ठिकाणचे हालेनासे झाले, तितक्यात हजारों यात्रेकरी मूर्तींचे दर्शन घेण्यास जवळ आले. मग रथ चालविले असता, ते पाच दिवसांनी दुसऱ्या देवळाजवळ जाऊन पोहंचले. वाटेवर ते रथ मठाच्या भितीस अडखळले म्हणून त्या भिती पाडाव्या लागल्या.

यंदा कोणी यात्रेकऱ्यानी आपणांस रयांच्या चाकाखाली सांपडून घेतले नाही, कारण की मागले धर्मवेड नाहीसे झाले आहे. अणखी जीव देणे या गोष्टीस पुजारी लोक भितात, कारण असे होऊं लागले असतां आम्हास सरकारचा दंड होईल, असे त्यांस वाटते. जीव देणे हा अनर्थ हल्लीं बंद झाला आहे खरे; परंतु असे समजावे की, यापेक्षा मोठे अनर्थ अद्याप होत आहेत. असे की, यात्रेसवधी जे रोग आणि संकटे, त्याकडून हजारों लोक दरवर्षी मरतात.

पुढे चालू होईल.

Increase of Population in England,

America and India

अमेरिका इत्यादि देशात लोकांची वृद्धी

अमेरिका खंडात युनायटेड स्टेट्स म्हणजे एका विचाराने वागणारे स्वतंत्र संस्थाने असा मोठा व पराक्रमी देश आहे, त्याला बहुधा अमेरिका म्हणतात. तेथे लोकांची वृद्धि फारच चमत्कारिक आहे. तेथील न्युयार्क

शहरात तीस वर्षांमागे एक लक्ष वत्तीस हजार माणसे होती परंतु आतां ७,५०,००० साडेसात लक्ष झालीं. चाळीस वर्षांमागे सेंट्लुई नामक शहरांत १६०० मनुष्ये होती, आतां ९०,००० झालीं. पन्नास वर्षांमागे त्या सर्व देशांत ५०,००,००० पन्नास लक्ष माणसे होती, आणि आता दोन कोटी पन्नास लक्ष झालीं आहेत. तर तेथे पन्नासवर्षांत पाच पट माणसे वाढलीं. पूर्वी असी कोठेहि पृथ्वीवर गोष्ट झाली नव्हती. आणि याप्रमाणेच जर पुढे पन्नास वर्षे मागसे अधिक होत जातील तर सुमारे एकुणिस कोट संख्या होईल.

इंग्लंडामध्येहि लोकांची संख्या वाढती परंतु अमेरिकेप्रमाणे नाही. पन्नास वर्षांमागे ग्रेटब्रिटन देशात दीडकोट माणसे होती आणि आतां तीनकोटीपेक्षां काहींसी कमी आहेत, म्हणजे पन्नास वर्षांत सुमारे दुपटी झाली.

या भरतखंडांत पाहिले असतां जेवढीच्या तेवढीच संख्या राहती, कांहीं विशेष वाढत नाही. कदाचित् कोणाला वाटेल कीं एथे लोक पुष्कळ झालेलेच आहेत म्हणून वृद्धि होत नाही. परंतु असे कोणी समजू नये. एथे उजाड देश पुष्कळ आहे, आणि बागाईत थोडाच. सर्व जंगलच वस्ती राहण्यास केले असता पन्नासपट लोकांचा समावेश होईल. आणि असे झाले असतां हा देश शोभिवंत होईल, व फोट भरण्यासहि सोपे साधन होईल.

Indian and American Cotton

अमेरिकेंतील व भरतखंडातील कापूस.

तीस वर्षांमागे अमेरिका देशाहून इंग्लंड देशांत नऊ कोट रतल कापूस गेला, आणि आतां सुमारे ७५ कोट जातो. सन १८४८ सांत या भरत खंडांतून इंग्लंडास साडे साहा

कोट रतल गेला, आणि १८४९ सांत चार कोट पंधरा लक्ष रतल गेला. अरे, अरे! तर यावरून दिसते की, या देशाचे उत्पन्न कमती होत चालले आहे, आणि उपाय जर लवकर होत नाही, तर देश ओसाड-सारखा पडेल. अमेरिकेकडे कापूस एथच्यापेक्षा तिपट पिकतो, व एथील कापसापेक्षा फार चांगला परंतु तेथून काही वीं आगिले आणि सुंदर जमीन तयार करून काम चालविले, तर काही विशेष पिकेल. गोदावरी आणि कृष्णा यांच्या कांठी कापूस पिकायास जमीन बरीच आहे, परंतु लोक काम बराबर चालवीत नाहीत. कापसाबद्दल इंग्लंडाहून अमेरिकेस सोळा कोटीचा माल जातो, आणि भरत खंडात केवळ पाच लक्षाचा येतो. तर ही एक मोठी दुःखाची गोष्ट आहे, ह्मणून सर्व सुज्ञानी या देशाचे कल्याण करावयास अनुकूल व्हावे. लोखंडी रस्ना बाधावा, व सुंदर जमीन पाहून कापूस नीट पिकवावा; नाही तर देश ओसाड होईल.

The Approaching Holī होळी वाईट.

हा सण अडून दूर आहे तरी लोकांमध्ये त्याचा प्रादुर्भाव दिसू लागला आहे या होळीच्या चाली फार दुष्ट आणि अमंगळ आहेत याची लज्जा सुजनास वाटावी आणि या दिवसांत लहान मुलास तर आईबाप हौसेने खेळावयास सोडितात त्यांच्या तोंडीं दुर्वाता बसतात आणि तीं मुले दुर्गुण शिकतात आणि त्यांच्या तोंडांत लाहानपर्णी ज्या शिव्या बसतात त्या मोठेपर्णी वडिलास त्याजपासूनच प्राप्त होतात कारण की जसे पेरले तसे उगवते यास्तव जितक्या होळीसंबंधी वाईट चाली लोकांमध्ये असतील तितक्या सोडून देणे जरूर आहे आणि मग निर्मळ सवय याचा सुखेकरून अनुभव घ्यावा हे प्रदास्त आहे.

ज्ञानप्रकाश.

Poona Sanskrit College and English School
पाठशाळा.

पाठशाळा व इंग्लिश स्कूल हीं दोनीं येकरून उत्तमप्रकारची विद्या वाढविण्याकरितां थोरली एक शाळा करावी याविषयी सरकारचा ठराव झाला आणि बेत चालू होण्याची अपेक्षा आहे ज्ञानप्रकाश.

The Discussion respecting Marathī
Translations

असल पत्र.

मराठी भाषानर करण्याविषयी.

ज्ञानोदयाचे कते मुकाम मुबई यांस
विनंती विशेष आझी तारीख ९ फेब्रुवारीचे प्रभाकरांत पाहिले की, दुर्दैवा हिंदु अशी सही करणाऱ्यांनें मेजरक्याडी साहेब याजवर हान पाय चोळून दांतभोंठ खालून पत्र लिहिले आहे तर त्या दुर्दैवाचा असा कोणता नाश त्या साहेबाने केला हें समजत नाही दुर्दैवा हिंदु त्या साहेबाचीं छिद्रे काढून त्याचा उपहास करावयास झटतो, परंतु यांत त्या दुर्दैवाचाच उपहास होतो हें त्यास कसे कळत नाही क्याडी साहेबाने बहुत वर्षांमार्गे केलेले धर्मप्रकरणी लहान सान ग्रंथ शोधून काढून त्यांतील अशुद्ध वाक्ये निवडून त्यांचीं शुद्ध वाक्ये लिहून दाखविली आहेत तीं बाहतां ध्यात मराठी रीतीस विरुद्ध अशी दोन चार असतील, याकीचीं मनभेदाचीं आहेत, आणि एक वाक्यतर शुद्ध असतां अशुद्ध कल्पून तेंथें जावः शोध केला आहे तो असा, "येज्ञाने देहधारण केले" असें वाक्य अशुद्ध ठरवून "येज्ञाने देहधारण केला हें शुद्ध ह्मणून लिहून दाखविले तें सर्वथैव अशुद्ध झाले यावरून दुर्दैवास व्याकरणाचें ज्ञान कितपत आहे हें समजून घेतें ज्याचा आपला खोड कळत नाही त्याने दुसऱ्याची काढण्यास झटूं नये देहधारण केला या वाक्यांत देहधारण हा एक कर्मस्थानी नपुंसकादग असतां केला या क्रियापदांत पुल्लिंग निदेश दिसतो वरें, केला या क्रियापदाचा अन्वय केवळ देह शब्दाकडे आहे ह्मणार्हे तर धारण शब्दाची वाट काय? धारण हें काय देहाच विशेषण की क्रियेच विशेषण हें सयुक्त क्रियापद ह्मणार्हे तर धारण हें नाम आहे नामाचा व क्रियेचा सयोग होतां कोठें आढळला नाही, अशीच बहुतकरून सर्व वाक्यांची वाट आहे असो हें ग्रंथ क्याडी साहेबाने केले त्यास अजमासें वीस पंचवीस तरी वर्षे झाली असतील त्या वेळेस शब्दशुद्धीकडे विशेष लक्ष देण्याचा परिपाठ आतां प्रमाणें होता असें वाटत नाही आणि साहेब लोकांच्या मराठी रचनेंत जरी एकादें अशुद्ध प-

उल्लं तरां तै जमस धरण्या सारखे नाहीं इत्यादि कारणावरून हीं अशुद्धे काढण्यास योग्य नाहीं क्योडी साहेब हिंदूंचा व्यर्थ निंदा व निर्भयसना करितो असे दुर्दैवा लिहितो, तर त्याच्याच लेखावरून क्योडीसाहेबाने कोणाची निंदा केली असे दिसत नाही प्रभाकर पत्रांत या साहेबाची निंदा व अमयादशब्द लिहिले असतात तसे याच्या लिहिण्यांत कोणास आढळत नाहीत इतकेंच की अमुकरातीने लिहावे, अमुकरातीने लिहू नये अशी सूचना मात्र मराठी लोकांस दिली आहे कोणा कोणास बऱ्याचा गोष्ट सांगितली तर त्याने त्याचा निंदा केली असे झणता येईल काय? एतद्देशीय लोकां करितो साहेब लोकांनी हरएक गोष्ट चांगली हितावह केली नरी ती एतद्देशीय लोकांस आवडू नये अशी चाल पडून गेली आहे, तदनुसार, हा साहेब परमुलकीचा असून आम्हांस आमच्या भाषेविषयीं ज्ञान शिकवितो काय? एतदेंच वैषम्य धरून विदेशी पुरुषांची युक्ति कधीहि घेऊ नये या अभिमानाने हीं क्षुल्लक दुषणे काढलीं असतील असे दिसते हे आमचे लिहिणे पाहून दुर्दैव्यास वाटेल की हा काणी त्या साहेबाचा आज्ञवी खरपापड्या आहे तर त्याने केवळ असे समजून नये आम्ही त्याच्या हितासाठी त्यास सूचना देतो, की ही चाल फार वाईट आहे कोणा कोणाचा गुण ध्यावा दोषदर्शी होऊं नये क्योडी साहेब हा परमुलुखाचा परजतीचा, परभाषेचा आहे खरा तरी त्याला मराठी भाषित जसा समज आहे तसा हिंदूमध्ये थोडक्यासच असेल झणून त्यांशी असूया करणे किंवा द्वेष धरणे योग्य नाही लोकांचे कल्याण व्हावे भाषा सुधाराची विद्या-वृद्धि व्हावे इत्यादि गोष्टींविषयी मोठमोठे विद्वान परीपकारी पुरुष उमेद धरित आहेत त्या गोष्टींशी ही असूया फार विरुद्ध आहे आपल्या हिंदुच्या भाषेचा इतका शोभ साहेबलोक करितान हा त्याचा आपण उपकार मानावा त्याच्या शोभापासून जितके लाभ होतील त्याचे शतांशही तोटा होणार नाही जर आपणास एकादि कल्पना सचली तर न्यास कळवावी, न सचेल तर विचारावी, त्याची विरुद्ध दिसली तर समजून घेऊन खरो रथापित करावी असे काही विचार परस्पर सुरक्षित चालले तरच भाषा सुधारेल, आणि लोकांचे हिन होईल अशा द्वेषवृद्धीने फायदा काहीच व्हावयाचा नाही अशा बुद्धीच्या पुरुषास दुर्दैवा हे नाम ठीकच आहे प्रभाकर कते तरी अशा पत्रास आपल्या कागदांत जागा का देतान आणि दुर्दैव्याच्या समतास लागून दुर्दैवा का होतात प्रभाकरास हे मोठे लक्षण आहे तर आपण कृपाकरून प्रभाकरकर्त्यांस आपल्या पत्रास ज्ञानोदय करवावा ही आमची प्रार्थना आहे

तारिख २४ माहे फेब्रु- १ नि पक्षपातो हिंदु
भारी सन १८५१ । मुकाम पुणे

The Folly of Expending Money on Hindu Ceremonies and Astrologers

हिंदूस कार्यापासून फळ.

ज्ञानोदयाचे कते यास

विनंती विशेष लिहावयास कारण की आमच्या पाहण्यांत उघड खोटेपणा आला आणि जो माझा मित्र त्याच्या तो लक्षांत येईना झणून मी फार खिन्न आहे, तर खाली मी लिहून सुचवितो यावरून माझ्या सर्व हिंदु मित्रांनी सावध व्हावे अशी माझी त्यास प्रार्थना आहे

आमच्या स्नेहाच्या घरी गतवर्षी कन्येचे लग्न मांडले तेव्हां त्याने रीतीप्रमाणे सर्व वोलणे चालणे करून वरयोजना केली आणि चांगला दिवस पाहून व बहुत जोतिषी, शास्त्री पुराणीक वैदिक असे ब्राह्मण बोलावून तिथिनिश्चय केला म्हणजे सर्वोत्कृष्ट मुहूर्तावर लग्न लावायाची योजना केली त्या वेळेस नारळ, साखर, दक्षणा, वगैरे मोठाच खर्च झाला बरे पुढे ते लग्न व्हावयाचे त्याच दिवसीं काहीं अवरोध येऊन ते लग्न हिंदु रीतीप्रमाणे राहून गेल्यामुळे माझ्या मित्राचे फारच नुकसान झाले तेव्हां प्रीतिपूर्वक मी त्यास सांगत होतो, अहो जवळो तुमचा मुहूर्त उगीच नुकसान कां करून घेतां तुमचे साहित्य फुकट जाते तुम्ही कार्य करून घ्या परंतु मुहूर्ताशिवाय कसे करावे? अस्यासाठीं ते लग्न गतवर्षी राहिले हाने ते यंदा पुनः तसाच सर्व प्रकार करून हजारों रुपये खर्च करून सर्वोत्कृष्ट मुहूर्तावर लग्न केले असताहि ईश्वरइच्छेन ती मुलगीच मेली आणि त्या विचान्यास गतवर्षीचा मोठा खर्च व सालमजकुरीचा खर्च होऊन आमचा मित्र फार तापत्रयात आला आतां पोटभरुचा मात्र तीर्तिकडून नफा झाला तो असा कीं प्रथमची प्राप्ती व लग्न राहिल्यामुळे दुसऱ्याने प्राप्ति व ती मुली वारल्याने क्रियासंबंधीची तिसरी प्राप्ती तर काय हो या भिक्षुक ब्राह्मणानी सर्व हिंदुवर मोह घातला आहे हा! मुहूर्तादि असावे लग्नविधि करावा हे सर्व पोटभरुचे ढोंग आहे काय इतर सर्वांत मुहूर्त, विधी याशिवाय लग्न करितात त्यांचे कल्याण होत नाही काय? हिंदुशीं आणि त्याशीं काय फेरफार पडतो? काहीं नाही. आम्हास एवढाच फेर दिसतो कीं हिंदूमध्ये जो लग्नाचा आनंद व समारंभ

तो चार दिवस आहे आणि ते कार्य उरकले म्हणजे त्या खर्चाची घाण निस्तारतां निस्तारतां दाहा पांच वर्षे दुःखात पडतात आणि पहिली घाण काढावी ती दुसरें कार्य उपस्थित होऊन पुनः घोर यातने पडतात इतर लोक कार्य करून सुखी होतात तर अहो माझ्या मित्रांनीं तुम्ही षोडश संस्कार म्हणून ईश्वरस्थापित विधि आहे असें सहजून मोठा खर्च वेच करून त्याप्रमाणें करितां याची काहीं गरज नाही ईश्वरस्थापित विधि म्हटला तर सर्वामध्ये समान असावा. तेव्हां हे सर्व पोटभरूचें ढोंग आहे. ते आपले पोट भरून मजा करितात आणि भोळे भावीक जे तुम्ही ते त्याच्यावर विश्वास ठेऊन ते सांगतात त्याप्रमाणें वागतां आणि आपण जन्मभर दुःखांत पडतां तर ही तुमची अवस्था पाहून मी फार खिन्न आहे. हजारों रुपये मार्तांत चार दिवसांकरिता का घालितां. कोणास प्रत्यय पाहाणे असेल तर हल्लीं काळवादेवीच्याच रस्त्यावर रामदास बाणी याचें घरापुढें मोठा मंडप चालला आहे त्या मंडपाकरिता प्रथम मोठी भिंत पाडावी लागली ती पुनः खर्च करून घालावी लागेल, आणि तीन चार हजार रुपये खर्चून मंडप होईल असो या वरून पुढें वेडा खर्च अणखी केवढा होईल तो अर्थीत समजावा. कोणी म्हणेल कीं हे लोक कोट्याधीश आहेत त्यांस पैशाची जमा नाही तर यांच्या घरीं सुंदर विद्येचीं किंवा ज्ञानाचीं पुस्तके नेलीं असतां एक पावला खर्चून विकत घेवत नाहीं तर जोंपर्यंत असा खर्च हजारों रुपयाचा करावयास हिंदूस छाती आहे परंतु शेंपनास रुपये ज्ञानविद्येकडे खर्च करवत नाहीत तोंपर्यंत त्यास विद्येचे व ज्ञानाचे शत्रु आणि अज्ञानाधकाराचे मित्र हे उपनाम देणें भाग आहे. बरें जोंपर्यंत यास हे उपनाम आहे तोंपर्यंत त्यांतला परिवार जो चोरी वगैरे हत्याच्या पाठीमागे राहून त्यास रोजगार धदा नाहीसा होईल असें वाटतें हल्लीं आमच्या ऐकण्यांत आले कीं ओरीएंटल ब्यांकामध्ये जो चोरी झाली ती हिंदूंत असावी असें म्हणतात व आतां हिंदूस तें ठेवात नाहीं असें ऐकिलें. तर ज्ञानाचे मित्र व अज्ञानाचे शत्रु असें हिंदूनी लवकर व्हावें ही आमची त्यांस विनंती आहे.

ता० १७ माहे फेब्रुएरी. मित्रांचा हितेछु एक फिरंगी.

Want of Water in Bombay

या वर्षी पाऊस कमी पडल्यामुळे मुंबई मुकाशी पाण्याचा अगदीं तोटा आला आहे. साष्टीहून नळाचें पाणी वाधून आणावें असा वेत केला होता तो आतां यंदा साधत नाही कारण नळ बाधायास दिवस वरेच लागतील तर पाण्यावद्दल लोकांस यंदा दुःख व खर्च अधिक पडेन.

The Nizam's Affairs

असें समजण्यात आले आहे कीं निजाम सरकाराकडे कंपनी सरकारचें जे कर्ज आहे त्याची उघ्राणी करण्याकरितां कोर्ट डरेक्टरानी असा वेत योजला आहे कीं निजामाचे मुलकापैकी काहीं मुलूख आपले ताबेंत घ्यावा आणि त्याचे उत्पन्नानून ते फेडून घ्यावें. प्रभाकर.

To Correspondents.

पत्र पाठविणाऱ्यांस सुचना.

सभक्षामिमानो, या सहचें पत्र आझास पोचले आणि ते छापण्याजोगें आहे परंतु त्या गोष्टीविषयीं एक लहान पत्र आपले छापून दुसरें छापण्याचा गरज नाही सर्व सुझाचा खात्री त्या गोष्टीविषयीं झालेच असेल

सहितेछु ब्राह्मण याच पत्र पोहचिलें त्यांत ती लिहिली कीं पुनर्विवाह चालू करावा आणि विद्याया विधवांस दखानून काढावें, ब्राह्मणांचे आचरण पाहून सोनार वगैरे हि आपल्या कन्यांस व्यर्थ दुखांत पाडतात इत्यादि त्या पत्रांत लिहिले आहे, परंतु छापण्यास जागा नाही

दुसरी दोन पत्रे पोहचली परंतु तीं छापण्यास जागा नाही

THE DNYANODAYA

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

Price, to natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1 8 Single numbers four annas each

New works, especially if in the Native languages, will generally receive a more or less extended notice, if sent to the Editor of the Dnyanodaya, American Mission Press, Bombay

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10.

BOMBAY, MARCH 15, 1851

No. 6.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १५, माहे मार्च, सन १८५१.

अंक ६.

HISTORY EUROPE No 58

*The Gauls and other tribes of Barbarians
Southern parts of Europe first settled.*

बखर. युरोपखंड. धडा ५८.

गाल आणि दुसरीं रानटी गोत्रे युरोपाचे दक्षिण भाग पहिल्याने कसे वसले गेले, नंतर उत्तर भाग कसे वसले गेले यांविषयी.

युरोपाच्या उत्तरेकडील अनेक गोत्रे ज्यास रानटी असें ह्मटले त्याची गोष्ट भागें वारंवार सांगण्यांत आली, आता अणखी सांगतो. युरोपांतील दुसऱ्या सर्व भागापेक्षा ग्रीस हा देश फार प्राचीन आहे याची आठवण तुम्हास असेलच. यातील राहणारे याफेताचे वंशज होते. त्यांचा विस्तार सर्व ग्रीसांत व युरोपाच्या दुसऱ्याहि सर्व भागांत झाला.

आशी व आफ्रिका या खंडाच्या सीमेवर लोकांची दाटी बहुत झाल्यावरून त्यांनी भूमध्यसमुद्राच्या काठीं निरनिराळ्या ठिकाणीं जाऊन वस्ती केली. तसेच कोणी ग्रीसांत कोणी इतालींत आणि कोणी स्पेनातहि जाऊन राहिले. हे देश उष्ण, रमणीय, आणि सुपीक होते यांवरून ते वसणाऱ्यांकडून फार लवकर भरून गेले. ते लोक समुद्रकिनाऱ्यावर राहत होते ह्मणून त्यांनी बहुत

जाहजे वाळगून देशोंदेशीं व्यापार चालविला.

या योगाने ते बहुत वर्षांनी धनवान झाले. आणि सुंदर हवेच्या, देवळें व महाल याकडून त्यांनी आपलीं मोठमोठीं नगरें वसविलीं. याप्रमाणें युरोपाच्या सर्व दक्षिण भागांत वसाहत होत असतां त्यांतील अनेक गोत्रे आपआपले देश सोडून युरोपाच्या उत्तरेकडील भागांत जाऊन राहिलीं.

तेथील हवा फार थंड व जमीनहि बरड होती तथापि तेथील वनांत सांबर, अनेक जातीचीं हरणें, वनषोळ, रानडुकरें आणि बहुत प्रकारचीं श्वापदे इत्यादिक पुष्कळ होतीं यावर त्या लोकांनी आपली उपजीविका चालविली. त्या वेळच्या त्या धैर्यवान लोकांस पारध करण्याची हौस वाढत असे या शिवाय त्या देशातील जमीनी फारच थोड्या मोलाने मिळत असत ह्मणून जो कोणी येऊन ती घेई ती त्याचीच होत असे या कारणावरून त्या लोकांनी ग्रीस, इताली, स्पेन आणि आशी यांतील सौम्य व उष्ण प्रदेश सोडून युरोपांतील त्या फार थंड व उजाड प्रदेशांत वस्ती केली.

याप्रमाणें दक्षिणेकडील भूमध्यसमुद्रापा

सून उत्तरेकडील उत्तरध्रुवसागरापर्यंत तो सर्व देश वसेपर्यंत गोतामार्गे गोत वराष्ट्रामार्गे राष्ट्र असीं गेलीं. जस्या साप्रत अमेरिकेतील गोष्टी तुम्ही ऐकातां त्याप्रमाणेंच त्या वेळेस झालें.

अमेरिका देशांतील प्रदेश जे युरोपियन लोकांकडून पहिल्याने वसले गेले ते अटलांतिक सागराच्या काठावरील होते. तेथें त्यांनी पहिल्याने घरे बांधून नगरे वसविलीं मग पारथ मिळवावी नवे देश शोधवे ह्मणून ते काही वेळाने अधिक आंतील प्रदेशात गेले. याप्रमाणें ते त्या देशाच्या अंतरप्रदेशीं अधिक अधिक लाव घुसत गेले आणि अझूनहि पश्चिमेकडे चाल करितच आहेत.

प्रश्न.

प्र. मीसाविषयी काय झटलें आहे? प्र. भूमध्यसमुद्र-काठ कसे वसले गेले? प्र. त्या देशांतील लोकविषयी कसे काय? प्र. युरोपाच उत्तरभाग कसे वसले गेले? प्र. उत्तर युरोपातील हवा व जमीन कसी आहे? प्र. तेथील वसणाऱ्यांना आपली उपजीविका कस्यावर केली? प्र. त्या जमीनीविषयी काय? प्र. उत्तर युरोपात वस्ती करण्याविषयी त्या लोकांच्या मनांत कशावरून भरलें? प्र. युरोपाच्या स्थापनेसी अमेरिकेचा स्थापना कसी उपमित आहे

Account of Jagannáth
[concluded]

जगन्नाथाची गोष्ट पुढें चालू.

यात्रेसंबंधी जे अनर्थ याविषयीं.

आता पुरीच्या यात्रेने या देशातील लोकांस जे अनर्थ प्राप्त होतात त्यांचे वर्णन कांहीं करितों. यात्रेकरी लोक फार दुःखें सोसून पुरीस जातात, तथापि तेथें त्यांस कोणी तारणारा मिळत नाही, आणि त्यांच्या मनाला शांति होत नाही; कारण शांतिलाभ केवळ येशू ख्रीस्तापासूनच होतो. पुरीस जाणाऱ्या लोकांचें आचरण केवढें वाईट आहे; यात्रेकरी वाटेवर असता जर पाहिलें, तर स-

मजेल की प्रत्येक मंडळींत पुरुषांपेक्षां वायका फार आहेत. त्या रात्रदिवस चालत असतां त्याजकडून जें पाप घडतें तें सांगता पुरवत नाहीं पुरीस पोहंचल्यावर तर फारच दुष्कर्में होतात. पुरुष व वायका मिळून मठात किंवा चावडींत एका ठिकाणी राहतात, आणि तेथें वायका केवळ आपल्या सोबत्याकडूनच मोहिल्या जातात, असें नाहीं; पांडे लोकांकडून देखील मोहिल्या जातात. ते पांडे लोक फार लुचे आहेत, हें सर्वास ठाऊक आहे. देवळांत देखील कोणी कोणी दुष्कर्में करिताना आढळले.

यात्रेसंबंधी जे अनर्थ होतात ते कोणाच्याने सांगवत नाहीत. निजमुळें फार दुःखें सोसून बहुत लोक मरतात. तर ज्या गोष्टीवरून दरवर्षी हजारों लोक मरतात, तिजकडून लोकांचें कल्याण होईल काय? यास्तव यात्रेस जाणें हें जर सरकार बंद करील, तर फार बरे होईल. यंदा जरीमरीच्या उपद्रवाने, व दुसऱ्या रोगाने पुष्कळ लोक भेले; आणि यापेक्षा गुदस्तां अधिक भेले. त्याची दशा पाहिली असतां काहीं आश्चर्य वाटणार नाहीं. यात्रेकरी हे लावून पुरीस आले असता, त्यास स्वयंपाक करण्याची मनाई असते; ह्मणून प्रसाद जो खाण्याजोगा नाही तो अटीदिटीने विकत घेऊन त्यास खावा लागतो, कित्येकांजवळ खर्ची थोडी असते, ह्मणून प्रसाद देखील विकत घेण्यास सामर्थ्य नसतें; यामुळें लाह्या, मुरमुरे, फुटाणे काकड्या इत्यादि त्यास खावें लागतें. अणखी हवा फार थंड, व वस्त्राची अवाळ असता लोक थंडीने फार व्याकुळ होतात. याप्रमाणें जेणेकरून रोग उत्पन्न होऊन लोक मरण पावतात, असीं बहुत कारणें आहेत.

मूर्ति रथावर बसविल्यापूर्वी मरोचा उपद्रव थोडासा झाला होता; कित्येक आळ्यामध्ये ठिकाणोठिकाणीं प्रेतें, आणि मरणास टेंकलेलीं माणसें दृष्टीस पडलीं. ज्या रात्री मूर्ति रथावर बसून निघाल्या, तीं मोठा पाऊस, थंडी आणि वारा होता, यामुळे फार उपद्रव होऊन पुष्कळ लोक मेले. कित्येक रोगी मरतील असें समजून बाहेर काढले गेले, त्याचे नातलग व दुसरे जे जवळून जात येत होते, त्यास त्यांची करुणा आली नाहीं; त्याचा शोष जाण्याकरिता, कोणी एक पाण्याचा ठिपका देखील त्यांस पाजला नाहीं.

एका स्मशानान जाऊन पाहिलें, तो तेथें तळ्याच्या सभोवतीं एकाच दिवसीं मरून पडलेली नागरीं ८० प्रेतें, कित्येक पाण्यांत कित्येक भुयीवर पडलीं होती. त्यात काहीं बायका, काहीं पुरुष, काहीं तरणे, काहीं वृद्ध होते; तीं बहुतकरून धडधाकट असतां बहुत रेंवे वाचण्याजोगीं होती. त्यांशिवाय दोन-शाला अधिक कंवड्या, हडाचे पिंजरे, व हडे पुष्कळ पसरलीं होती. कावळे, गीध, कुत्री यास प्रेतें खाता खातां विकळी आली होती. असीं बहुत स्मशानें पुरीच्या पश्चिमेस आहेत जर सर्व स्मशानामध्ये गेलों असतों, तर शेकडों प्रेतें आमच्या दृष्टीस पडलीं असतीं.

पुरींत यात्रेकन्यास जीं दुःखें प्राप्त होतात, त्यांपेक्षा वाटेवर अधिक होतात. पुरीस जाते वेळेस केवळ भाकरीची मात्र अडचण पडती दुसरें कांहीं विशेष दुःख नाहीं. गाठोड्यांत केवळ बख्र, पात्र, व, खर्ची असता, तें हलकें असतें. आणि जगन्नाथाच्या दर्शनाची उत्कंठा त्यांस असती, ह्मणून ते आनंदाने जातात, आणि थोडे मरतात. परंतु उलट येतांना

त्याची गोष्ट फार वेगळी आहे. यात्रेकरी पुरीमध्ये काही दिवस राहून, आणि दुःखें सोसून अशक्त होतात. पावसामुळे तेथले रस्ते फार खराब होतात, जी दर्शनाची उत्कंठा अगोदर असती ती नाहींसी होती. खर्ची सरून जाती मग ते आपापल्या गावकऱ्यांवर घरां जायास निघतात. घर लवकर अटोपावे ह्मणून दररोज मजल मोठी करितात आणि वारंवार दमून पडतात. पुरुष व बायका याकडून कांहीं कोसपर्यंत मार्ग गच्च भरतो, परंतु जाते वेळेस जसीं त्यांचीं ओर्शीं हलकीं असनात, तसीं येतेवेळेस नसतात. बहुतकरून प्रत्येकाजवळ एक एक टोपली असती, तीं केवळ बख्र व पात्रेच असतात असें नाहीं. पवित्र प्रसाद पुष्कळ असतो. यात्रेमध्ये पालख्या व डोल्या व गाड्या असतात. कोणी कोणी छत्र्या घेतात, पण बहुत लोक ताडाच्या टोप्या, ज्यांचीं पाने पाठीवर पडतात अशा घालितात.

दिवसा वाटेवर ते एकवेळ स्वयंपाक करितात. याशिवाय अरण्यांत जे फलादिक मिळते ते खातात. रात्री ते फार श्रमी होतात. एका थव्यामध्ये इतके लोक चालतात कीं, एखाद्या गांवात निजायाला जागा देखील मिळत नाहीं, ह्मणून कोणी रस्त्यात कोणी ओढ्यावर, कोणी झाडाखालीं निजतात; कोणी बसून, कोणी गाठोड्यावर डोकें टेंकून झोप घेतात. जर रात्री पाऊस नसला तर बरें; असला तर त्याची मोठी दुर्दशा होती. कदाचित उठून जावे, तर कोठेंहि जायाला जागा रिकामी नसती. या स्तव ते तसेच चिखलात आणि पावसांत निजतात. कित्येक तर त्या चिखलांतून कधीहि उठत नाहीं. कित्येक आईबाप

नातलग हे, अशक्त किंवा रोगी झालेल्यास टाकून जातात.

अशा दुर्दशेमुळे बहुत लोक मरतात, यांत कांहीं आश्चर्य नाही. पुरीचा रस्ता माणसाच्या हडकावरूनच समजतो. दरवर्षी पुरीमध्ये, वाटेवर, आणि घरीं आल्यावर, रोगाने जे मरतात. ते मोजले असता, सुमारे वीस हजार होतील. परंतु केवळ यात्रेकरूंच जरीमरीने मरतात असें नाही. जे घरीं राहतान ते देखील यात्रेकरूंच्याच्या येण्यावरून मरतात. मरीच्या उपद्रवामुळे पुरीच्या रस्त्यावर व वाजूस गांव व लोक फार थोडे आहेत. एका साहेबाने सांगितले कीं, कांहीं वर्षांमागे रथयात्रा झाल्यावर मी एका गावास गेलों होतो, तेथे घरे उघडीं होती, आणि ज्या ज्या घरात मी गेलों तेथे प्रेतांदांचून कोणी माझ्या दृष्टीस पडला नाही, केवळ कुर्ची मात्र इकडे तिकडे फिरत होती आणि कित्येक पळून गेले होते.

तर ही मोठी भयंकर गोष्ट सरकारकडून बंद व्हावी. ती न होतां उलटें, संस्थान चालण्यासाठीं बहुत स्वास्थ्य होतें, हे मोठे आश्चर्य आहे. सर्वांनी आपापल्या खातरी प्रमाणें भजन करावें, त्याविषयीं कोणाला मनाई करू नये. परंतु अशा भयंकर गोष्टीला सरकाराने अनुकूल कधींहि होऊं नये. त्याचें स्वास्थ्य बंद केलें असतां हे अनर्थ नाहीसे होतील, असें कल्पूं नये. कारण ह्या गोष्टीला खऱ्या देवाची ओळख आणि शुभवर्तमानाचें ज्ञान झालें पाहिजे. ज्या दिवसीं मूर्ति नाहीशा होतील असा दिवस लवकर येवो.

उपकार करतील तो गवनि वाखाणूं नको, आणि उपकार पावतील तो कृतघतेने झांकूं नको

THE DNYANODAYA ज्ञानोदय.

BOMBAY, MARCH, 15, 1851

The Bombay Guardian.

This is the title of a new weekly paper, the first number of which appeared on the 7th instant. The Guardian contains 16 pages foolscap size, and will be issued every Friday morning. Publisher, Mr Andrew Dunlop, 21 Rampart Row, Price Rs 15 yearly. From what we learn of the Editorial arrangements, we feel confident that this paper will be conducted with much ability, and in a truly catholic spirit.

[Translation of the preceding.]

हल्लीं सुबई सुकामिं गाड्यन नामें एक नवीन इंग्लिश वर्तमान पत्र दर शुक्रवारीं निघूं लागलें आहे. याची सालीना किंमत रुपये १५ आहे, व हें काम चालविणारे पाच साहा विद्वान साहेब लोक आहेत, तर हें पत्र फार हितावह होईल, असी आमची खातरी आहे.

J T Molesworth, Esq

The excellent Maráthi and English Dictionary prepared by Messrs Molesworth and Candy, and published twenty years since at the expense of the Bombay Government, is now nearly or quite out of print. This work has proved exceedingly useful, and we are glad to see that the principal author, Mr Molesworth, has returned in good health and spirits from England, with a view to the publication of a revised edition. This is a service for which he has peculiar qualifications, and it is sincerely to be hoped that Government will sanction the proposed undertaking. The subject is one in which both the Native and European community justly feel much interest. A revised edition of the Dictionary will probably in the end defray the expense of publication, but if not, the money devoted to this object will be most judiciously expended. Mr Molesworth has proceeded to Mahábaleshwar, and doubtless is already engaged in his work.

[Translation of the preceding]

मोलस्वर्थ साहेब.

मेहर्बान मोलस्वर्थ साहेब व क्याडी साहेब यांनी वीस वर्षांभर मराठी आणि इंग्लिश असा फार उत्कृष्ट आणि फार उपयोगी कोश रचला व तो मुंबई सरकाराने छापविला होता त्याच्या प्रति हल्लीं संपल्या आहेत, सव्व मोलस्वर्थ साहेब तो कोश अर्धीक सुधरून पुन छापवा या हेतूने हल्लीं विलायतेहून आले आहेत. तर ही आनदाची गोष्ट आहे, कारण हें काम ते सुंदर करतील यात शक्य नाही. अद्याप सरकाराने त्याविषयीं बराबर ठराव केला नाही, परंतु तें काम व्हावें म्हणून सर्व सुज्ञाची आशा आहे, कारण हा ग्रंथ एतद्देशीय लोकांच्या व साहेब लोकांच्याहि फार उपयोगी आहे. मशारानिल्ले साहेब माहाबलेश्वरी प्रस्तुत हें काम चालवित आहेत, आणि यास सुमारे तीनचार वर्षे लागतील.

Bombay Mortality Returns

मुंबई मुकाभां फेब्रुएरी महिन्यात १८५७ मनुष्य मरण पावलीं. त्यांतून ९१२ पटकीच्या वाख्याने वारली. पूर्वीच्या महिन्यात २,९२७ मेलीं, त्यांतून १८५० पटकीने मेलीं.

Students' Literary and Scientific Society

Last month this Society acknowledged donations for the support of Female Schools to the amount of Rs 9,395. Almost the whole of this sum was contributed by Europeans and Parsis. We did not indeed notice the name of a single Hindu contributor. This speaks but poorly for the interest felt by the mass of the Native population in the important work of Female Education. A liberal Parsi gentleman has placed at the disposal of the Society, Rs 2,000 for the purchase in England of Philosophical instruments suitable for popular lectures. It is proposed to raise

an additional sum of Rs 2,000 for the same purpose, which ought to be easily done. It is gratifying to see the affairs of this Society conducted with so much zeal and success.

[Translation of the preceding]

एल्फिन्स्टन विद्यालयांतील विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानप्रसारक मंडळीला कन्याच्या शाळांबद्दल ९३९५ रुपये मिळाले आहेत, परंतु हे सर्व साहेब व पार्शी लोकांकडून जमले. देणाऱ्यांचीं नांवां पाहतां त्यात एकहि हिंदूचें नांव नाही, तर हें हिंदूलोकांस शोभत नाही.

त्या मंडळीला एके उदार पार्शाने पदार्थ-विज्ञानसंबंधीं यंत्रे विलायतेहून आणून विद्या चालवावी म्हणून दोन हजार रुपये दिले. आणि त्या कामासाठीं दुसरे दोन हजार रुपये मंडळी मेळविणार आहे. तर ही मंडळी असें सुंदर रीतिने काम चालवित आहे हें फार चांगलें.

Prize Essay on Female Education.

We have much pleasure in giving insertion to the notice of a Prize of Rs 100, offered by the Committee of the Bombay Tract and Book Society, for the best Maráthí Essay on Female Education. Several essays on the condition of native females have been written in English, but the object of these has been to furnish information on this subject to Europeans, rather than to convince the native population of the importance of Female Education, and to induce them practically to enter on this great work. Such essays are very well in their place, but what the Committee of the Bombay Tract and Book Society desire is an earnest, powerful, practical appeal to the native population in their own language. The essay should be short so that it may secure a reading. And the writer should if possible leave Europeans wholly out of view, and discuss the subject in that way which he thinks best fitted to influence the native population. Here is a good opportunity presented to our Native friends, not merely to distinguish themselves, but practically to benefit their countrymen.

FEMALE EDUCATION

Prize Essay of Rs 100

By the kindness of a friend to Native improvement, the Committee of the Bombay Tract and Book Society are enabled to offer the sum of Rs 100 as a prize for the best Essay on Female Education. The Essay must be written in the Maráthi language, and must discuss the advantages of Female Education in terms suitable to the Native mind. It should be short not more than about 50 pages Sio

The following gentlemen will act as a Committee to decide on the relative merits of the Essays that may be given in, viz The Rev Dr Stevenson, Rev D O Allen, Rev C W Isenberg, and Rev J M Mitchell

The Essays must be handed in to the Rev R W Hume, on or before the 1st November 1851. Each Essay must bear a motto, and be accompanied by a sealed paper bearing the same motto and enclosing the name of the author.

The successful Essay will become the property of the Bombay Tract and Book Society, the others will be returned on demand.

Should the adjudicators not deem any Essay worthy of the prize, no prize will be given, but this is a contingency which the Committee deem exceedingly unlikely to be realized. They have no doubt there is sufficient talent and zeal in Western India to ensure success.

R W HUME,

J M MITCHELL

Secretaries B T & B S

Bombay,
18th February 1851

[Translation of the preceding]

स्त्रियांस सुधारण्याविषयी ग्रंथ रचना.

हल्लीं पुस्तकें व निबंध करणाऱ्या मंडळीने प्रसिद्ध केलें आहे कीं जो कोणी मराठी भाषेंत कन्यांस बराबर शिकण्याविषयीं उत्तम ग्रंथ रचील त्याला शंभर रुपये बक्षीस पोहोंचेल, आणि असें करणें हें त्या मंडळीला फार योग्य आहे. पूर्वी इंग्लिश भाषेंत एतद्देशीय स्त्रियांच्या अवस्थेविषयीं काहीं एक ग्रंथ साहेब लोकानी जाणावें झणून लिहिले होते, परंतु आतां या मंडळीचा हेतु असा आहे कीं, स्त्रियांची सुधारणूक केलोच पाहिजे असी खातरी धरून एतद्देशीय लोकानी त्या कामास हात घालावा झणून उत्तेजक ग्रंथ कोणी सुज्ञाने लिहावा हा ग्रंथ वाचायास कंटाळा वाटूं नये झणून लांब नसावा, आणि जो लिहील त्याने साहेब लोकांच्या मर्जीवर लक्ष ठेवण्याची गरज नाहीं; जेणेंकरून हेतु पूर्ण होईल तसा लिहावा. आणि जो याममाणें उत्कृष्ट ग्रंथ

लिहील त्यास अब्रू प्राप्त होईल, इतकेंच नाहीं, तर तो मनुष्य आपल्या लोकांच्या सुधारणुकीविषयीं फार उपयोगाचा असेंहि होईल. त्या ग्रंथ रचनेविषयीं मंडळीची जाहिरात येणेंप्रमाणें आहे—

जाहिरान.

जाहोरखबर ऐसीजे जो कोणी स्त्रियांच्या सुधारणुकीविषयीं सर्वांहन उत्तम ग्रंथ रचील त्यास पुस्तकें व निबंध करणारी मंडळी शंभर रुपये बक्षीस देईल. हें काम कोणी एका सुज्ञाच्या औदार्याने घडलें आहे. हा ग्रंथ मराठी असावा, आणि अष्टपत्री पृष्ठे सुमारे पन्नासापेक्षा अधिक असूं नयेत, व याची रचना असी असली पाहिजे कीं एतद्देशीय लोकांच्या अतःकरणाची खातरीच व्हावी.

जे ग्रंथ तयार होऊन येतील त्यांतील कोणता उत्तम हें ठरविण्याविषयीं रेवरेंड स्टीवेंसन, अलेन, ऐसेन्वर्ग, व मिचल असे चार साहेब पंच नेमले आहेत.

तर ज्या कोणास हा ग्रंथ लिहिणें असेल त्याने लिहून यावधीं नोवेंबर महिन्याच्या १ व्या तारखेच्या आंत रेवरेंड आर. डब्ल्यु. ह्युम याजकडे पाठवावा. त्या ग्रथावर आपलें नाव लिहूं नये परंतु काहीं खूण करावी आणि दुसऱ्या चिठींत आपलें नाव लिहून ती चिठी बंद करावी व लाखोट्यावर तीच खूण करून ती यथासमवेत पाठवावा, म्हणजे जो ग्रंथ उत्तम ठरेल तो मंडळीचा होईल, आणि त्याच खुणेची चिठी फोडून त्या ग्रंथकर्त्यास बक्षीस दिले जाईल. मग राहिलेले ग्रंथ आपापल्या खुणेने मागितल्यास ज्याचे त्यास दिले जातील.

जेवढे ग्रंथ येतील तेवढ्यांतून जर कोणताहि पंचाच्या मनास आला नाहीं तर ते कोणताच उत्तम ठरविणार नाहींत; परंतु असें सहसा होणार नाहीं, कारण हल्लीं एथे कि-

त्येक लोक सुधरून अशा कामास फार दक्ष
व आवेशी आहेत, असा या मंडळीची खातरी
आहे.

मंडळीच्या चिटणीसा-

मुकाम मुंबई ; ची सही
तारीख १८ माहे फे० } आर. डब्ल्यु. ह्युम,
सन १८५१. } जे. एम. मिचेल.

*Educated Native Youth, their Religious
condition*

The following communication, which we translate from the *Poona Dnyānprakāsh*, exhibits in a clear and truthful manner the condition of a painfully interesting section of the rising generation.—

To the Editor of the *Dnyānprakāsh*.

SIR,—The subjugation of India to English authority, and the introduction of European ideas and sciences consequent thereupon, have not been without their influence in modifying the views of a portion of the native community, especially of those young men who have availed themselves of the improved opportunities for education that now exist. Many of the traditional opinions and customs of their forefathers, they have been led to renounce, and they have set themselves to seek the causes of the nation's decline, and the means of its amelioration. The *Prabhakar*, *Dnyānodaya* and *Dnyānprakāsh* may be regarded as so many luminaries, by the aid of which many of the class mentioned have discovered the paths of their fathers to be by paths, leading astray, and have been enabled to regain the high way of truth. Yet their position is not free from embarrassment. No one can say what conclusion they may ultimately adopt, what their final landing place will be, nor have they any confident expectation of reaching a condition of mind unshaken by doubt. Let me explain.

Many have learned to renounce all faith in their own, i. e. the Hindu religion, and not only so, they have come to entertain the deepest aversion for idolatry and caste distinctions. They openly teach that Rām, Krishna and the like were but earthly kings in their day. Now these cannot properly be called Hindus in religion. Some have embraced Christianity, and as it seems to me have acted very wisely in so doing, for the condition, present and prospective, of one who holds neither to the Hindu, to the Christian, nor to any other religion, seems no way enviable. To such their intellectual and moral culture proves their bane. Some of them profess deism. Some are Epicureans, and seek present enjoyment as the highest good, discarding all refer-

ence to the future. And the cause of this diversity of opinion may perhaps be found in the fact, that the *Dnyānprakāsh* emits rays of one color the *Dnyānodaya*, rays of another, the *Prabhakar* another, and the *Dnyānprasarak*, still another, so that even those who have regained the high way are led into different routes. Then ere long they find themselves beyond the reach of those rays, eagerly desiring the knowledge of the true road, but impeded by surrounding darkness. Those of us who have adopted the views of the *Dnyānodaya*, rejoice still in the light which they receive from that periodical. But the pilgrims who have adopted your guidance find themselves dismissed in the middle of their pilgrimage to shift for themselves,—to perish of hunger. Your periodical seems admirably adapted to impart correct views as to the affairs of this life, but fails to give information as to the means of attaining a happy immortality in the life to come, and they consequently remain in much perplexity as to the course they should pursue.

Some hold that the light of nature is sufficient to guide us to the heavenly city. I ask such if by means of that light they are enabled to discover the characteristics of that city? Who gave them information concerning that city? Have they received a passport that guarantees them admission to the presence of the king of that city? If so, whence did they obtain it? Are they sure that he who gave it is known and esteemed there? Rather indeed are we not forced to conclude that the mere light of nature reveals nothing positive concerning the state of man beyond the grave?

Some believe in a succession of births for each individual, a doctrine which others again condemn as entirely erroneous. Some maintain that the spirit of man is mere air, and that at the time of dissolution, it mixes again with the atmosphere and is lost.

Others say, that man is a sinner, that God is an all holy being, having sin in abhorrence, and that the holiness and justice of God forbid our trusting in His mercy for salvation. For if He stands ready to forgive all that ask forgiveness, what is this but an encouragement to all to go on in sin?

Others again say, that we must acquire merit sufficient for our salvation. The difficulty here seems to be that man's sin being unlimited, he needs unlimited merit to equal it, a thing impossible.

These are questions of immense importance, and of which the light of nature fails to give a solution. If any have attained to a satisfactory solution of them, and have discovered a way of salvation, I earnestly entreat of them to publish the same for the benefit of the community.

Yours ever,

A TRUTH SEEKER,

In the Free Church Institution.

Bombay, 1st Feb

The state of mind indicated in the above letter is one that prevails to a considerable extent among the educated youth of Western India, but it is seldom that we meet with so candid and touching an acknowledgement of it. It is a state of mind fitted deeply to engage the sympathies of every true philanthropist, and further more, we believe that the God of all grace himself looks down with interest upon it. There is something of promise in it, and something also of danger. It is good to see a soul delivered from the trammels of hereditary error, and with a sense of its own incapacity and ignorance, enquiring for the words of life. Still it is possible that it may after all stop short of the truth, for we know that the way of God is not congenial to the soul of man, "Strait is the gate and narrow is the way that leadeth unto life, and few there be that find it."

The writer well remarks that the state of one whose eyes have been opened to the falsehood of that system in which he has been educated, without at the same time discovering another worthy of his adoption, is not an enviable state. It is well enough as a state of transition, but is deplorable as a permanent one. We therefore beg attention to a series of propositions which we briefly, and according to the wisdom given unto us, proceed to lay down.

1. There is only one God, the Creator and Preserver of all.

2. Man was created to do the will of God. God has undoubtedly aimed at the happiness of man, but he has so arranged things that man shall find real happiness only in the path of the will of God. The contrary supposition, namely, that an all-wise and all-powerful God has made it possible for man to find his happiness in the path of transgression, is an absurdity. Therefore the highest interest of man is connected with the doing of the will of God.

3. Men are sinners, their will is not according to the will of God, they are unwilling to sacrifice present gratification for a higher ultimate good.

4. Impartiality is necessary to the reception of truth, but men are partial to their own will and to their own habits, consequently there is a difficulty in the way of their ascertaining the will of God.

5. To meet this difficulty a very clear revelation of the Divine will is necessary, far clearer than that which is made in the works

and providence of God. For consider that the question is not how shall a revelation be made to holy beings, whose meat it is to know and do the will of God, but to transgressors and rebels, bent on present enjoyment.

6. This revelation must be accompanied by evidence of its divine origin. The Hindu religion does not rest on evidence, does not even profess to do so, neither does the Mohammedan religion, which has been propagated by violence, neither does any other religion except the Christian. So far as human means are concerned, the Christian religion has been extended in the world by evidence.

7. From the foregoing propositions we unhesitatingly draw the conclusion, First, that it is the duty of every individual to give his earnest attention to the evidence on which the Christian religion rests, and Second, that bearing in mind the bias referred to in Prop. 4, he should pursue the investigation with great prayerfulness, and a firm purpose to make every sacrifice to which the will of God may call him. He who knowing the truth in some measure, refuses to obey it, cannot be regarded as a sincere, honest inquirer. Instead of coming to the light he voluntarily continues in darkness. And the danger is that the light which he possesses will thus ere long be extinguished, and he be left to a darkness more dense and fearful than before.

[Translation of the preceding.]

कितीएक शिकलेल्या तरुणाची अवस्था.

ज्ञानप्रकाशाचे कर्ते यांस

अनेक विनंती विशेष. या आपल्या भरत खंडांत इंग्रजलोकाचे राज्य झाल्यापासून व विद्या व सुशिक्षा वाढल्यापासून आलीकडल्या नविन तरुण हिंदू विद्वज्जनसमूहात बहुत प्रकारचे फेरफार होऊं लागले आहेत. त्यांच्या वाडवडिलांच्या समजुती, चाली इत्यादि अंधपरंपरागत अज्ञानाचा तीव्र नाश होत चालला आहे. आपल्या देशाची ही अत्यावस्था होण्यास काय कारणें झालीं याचा सत्य शोध व त्यांची सुधारणा करण्याविषयीं युक्त जे उपाय यांचा विचार करण्याकरिता चहूकडे हनुपूर्वक उद्योग चालला आहे, व त्यास मार्ग दाखविण्याकरितां प्रभाकर, ज्ञानोदय, ज्ञानप्रकाश, हे आपले दिवे नित्य प्र-

ज्वलित करीत आहेत; व या सर्वांच्या योगाने चांगला उजेड पडून बहुतेकांस आपल्या वडिलांच्या आडवाटा दिसून ते राजमार्गावर येऊं लागले आहेत परंतु महाराज, पुढें ते कोणत्या स्थानाप्रत जातील हें कोणास माहित नाहीं, ह्मणजे त्यास आपण कोणत्या शेवटच्या ठिकाणी जाऊन चिरकाल राहूं ही आशा नाहीं- हें कसें म्हणाल तर एका

विद्येच्या योगाने बहुतेक हिंदूंचा विश्वास स्वधर्मवरून उडत आहे, व उडाला म्हटलें तरी चिंता नाहीं. मूर्तीपूजेचा व जातिभेदाचा बहुतेकांस त्रास व द्वेष वाटतो. राम, कृष्ण इत्यादि अवतार हे मानवी राजे होते असें प्रसिद्धपणें बोलू लागले आहेतच, मग त्यास हिंदूधर्मातील कसे म्हणावें? कित्येकांनीं तर ख्रिस्तीमत्त्व स्वीकारलें आहे. मला वाटतें कीं हें त्यांनीं प्रारंभ केलें, कारण कीं आतां जे हिंदू स्वधर्म किंवा ख्रिस्ती धर्म किंवा कोणतेंही मत कबूल करत नाहींत, त्यांची गती कशी काय होईल हें मला समजत नाहीं. त्यांची विद्या, सुशिक्षा, नीती, सदाचरण, हीं सर्व विषयज्ञांनीं आहेत. त्यांतून कित्येक असे ह्मणतात कीं एक ईश्वर आहे, त्याचें भजन करावें ह्मणजे झालें कोणी ह्मणतात कीं, खावें, प्यावें, खुशाल मौजा माराव्या, व मरण येईल ते-हां मरावें ह्मणजे झालें असे नानाप्रकारचे मार्ग त्यांस दिसू लागले आहेत याचें कारण मला वाटतें कीं आपल्या मिश्रवर्ण दिव्याच्या जोतीकडे आहे. आपल्या ज्ञानप्रकाश दीपाच्या ज्योतीचा रंग निराळाच, व ज्ञानोदयाचाहि चमत्कारीक, प्रभाकराचा तर एक त-हेचाच, व ज्ञानप्रसारकाचाहि त्यापेक्षा विलक्षण. या सर्वांपासून अनेक प्रकारचीं किरणें उत्पन्न होऊन जे राजमार्गावर चालतात त्यास त्या विचित्र किरणांच्या योगाने पुष्कळ रस्त्यांचा भास होतो; व ते त्यावर चालू इच्छितात; परंतु शेवटीं कोणतेही वाटेस लागत नाहींत, कारण कीं पुढें त्यांस त्या किरणांचा प्रकाश न मिळतां ते आधेरांत भटवू लागतात. महाराज, आपणांतून ज्ञानोदयाचा उजेड त्यांच्या मार्गांत चालण्यास आजपर्यंत बराच पोहंचत आहे. पण आपणाकडून या वाटेसरांस अर्ध्याच मार्गापर्यंत बिदागी होत्ये; पुढें त्यांस उपाशी मरावें लागतें. यांत

माझा भावार्थ इतकाच कीं आपल्या पत्रद्वारे आजपर्यंत येथील लोकांचे या पृथ्वीवरील व्यवहार कर्तव्यापुरती बरीच सुधारणूक होत आहे. परंतु परलोकीं जी त्यांची अविनाशी वस्ती आहे तें ज्ञानविषयी त्यांस मार्गाची काहींच सामोघी किंवा खूण मिळत नाहीं. तर पुढें त्यांनी कोणता विचार करावा याविषयी मोठे गूढ येऊन पडलें आहे.

कोणी ह्मणतात कीं, सृष्टिजन्य ईश्वरीज्ञानाचे उजेडानेच आम्ही दिव्यनगराचा पंथ शेवटपर्यंत क्रमू-तर त्यास मी असें विचारितों कीं, त्या नगराचें वर्णन तुझ्यास त्या उजेडाचे योगाने कसें प्राप्त होईल? तुझ्यास तिकडील वर्तमान कोणी सांगितलें आहे, व तुमच्याजवळ तेथील राजास दाखविण्यास काय दस्तऐवज आहे व असला तरी तो तुझ्यास कोणी दिव्हा व तेथें त्या देणाराची ओळख व वजन आहे कीं काय? किंवा दुसरा विचार असा उत्पन्न होतो कीं मरणानंतर मनुष्याची अवस्था कोणत्याप्रकारची होईल, हें सृष्टिजन्य ईश्वरीज्ञानावरून कळत नाहीं कोणी ह्मणतात कीं, मनुष्यास अनेक जन्म प्राप्त होतात, कोणी म्हणतात कीं मनुष्यास एकच जन्म आहे. कोणी म्हणतात मनुष्याचा आत्मा हा वायू आहे, तो शरीरांतून गेला म्हणजे वाऱ्यात वारा मिळून जातो. दुसरे असें कीं, मनुष्य पापी आहे, व ईश्वर परम पवित्र आहे त्यास पाप अगदीं सोसत नाहीं, तर त्याजवळ पापी मनुष्य कसा जाईल? जर ईश्वराचे दयेवर भरवसा ठेवावा तर त्याच्या न्यायास बाध येतो. सर्व लोक पाप करून देवा आम्हावर दया कर असें म्हणतील. तिसरें असें कीं आपण स्वतां पुण्य करून तरावें. तर आपलें पाप अपार आहे. तें जाण्यास आपणाकडून अनंत पुण्य होत नाहीं. याप्रमाणें सृष्टिज्ञानावरून या प्रश्नाची उत्तरे मिळत नाहींत आणि पाहिलें असतां या मुख्य सिद्धांताची मनुष्यमात्रास गरज आहे, आणि याचा निवाडा झाला पाहिजे. यास्तव जे कोणी वर सांगितलेल्या पंथाचे सूत्र विद्वान असतील त्यांस माझी विनययुक्त प्रार्थना आहे कीं, त्यांनी आपल्या आत्म्याचें तारण करण्याकरिता कोणते मार्ग शोधून काढले असतील तर ते जर जगप्रसिद्ध

करतील तर बहुतांवर त्याचे उपकार होतील

मुकाम मुंबई; तारि-
ख १ फेब्रुएरी

तुमचा मित्र सत्यईश्वरो-
क्त शास्त्रशोधक फ्रिचर्च
शाळेंतील विद्यार्थी

सदरु पत्र लिहिणाऱ्याप्रमाणे अवस्था पा-
वलेले लोक हल्ली या देशांत पुष्कळ आहेत,
परंतु त्यासारखे मन मोकळे करून कबूल क-
रणारे असे थोडे आहेत. आणि जे प्रेमाळू
व दयाळू आहेत त्यास असल्याची दया ये-
ऊन ते फार काळजी वाहतात, आणि असे
केवळ नव्हे, तर सर्वांहून दयाळू जो देव
तोहि असल्यांकडे लक्ष लावितो, यांत संशय
नाहीं.

ज्याची सदरुप्रमाणे अवस्था आहे त्या-
विषयी आशा व भय हीं उत्पन्न होतात; ह्म-
णजे जो कोणी परंपरागत अज्ञानाचा त्याग
करून खऱ्या मार्गाचा शोध करितो त्यावि-
षयी आशा आहे; आणि जरी तो शोध क-
रितो तरी परमेश्वराचा मार्ग मनुष्यांस आव-
डत नाहीं, व कदाचित् सत्य सापडले तरी
स्वीकारणार नाहींत, ह्मणून त्यांविषयी भय
बाळगावे लागते. शास्त्रांत सांगितले आहे
कीं “जीवनाकडे जाण्याचा दरवाजा अरुंद
आणि मार्ग संकोचित आहे, आणि ज्यांस तो
सांपडतो ते थोडेके आहेत.”

सदरु पत्रात वास्तवीक सांगितले आहे कीं
वाडवडिलांचा धर्म खोटा इतकाच समज सु-
खदायक नाहीं; तर त्यावरून केवळ काळजीच
उत्पन्न आहे. आणि सुख व तारण व्हावे
ह्मणून कोणता धर्म परमेश्वराने लावून दिल्या
हैं शोध करून समजले पाहिजे, कारण हें
समजल्याशिवाय कोणाचीच सुस्थिती होणार
नाहीं. तर त्या पत्रातील विचार मोठा आहे,

असे समजून आह्मी यथायति संक्षेपाने लिहि-
तो. आणि सुजाही पक्षपातरहित त्याकडे
लक्ष लावावे, अशी आमची विनंती आहे.

१ परमेश्वर एकच आहे, व तो सर्वांचा उ-
त्पन्न करणारा व पालन करणारा आहे.

२ परमेश्वराने आपली सेवा करावी याच हे-
तूने मनुष्यास जन्मास घातले, आणि मनुष्या-
चे कल्याण व्हावे अशी त्याची इच्छा आहे,
यात संशय नाहीं. परंतु परमेश्वराच्या आ-
ज्ञेप्रमाणे वागल्याशिवाय मनुष्याचे कल्याण
होई शकत नाहीं. त्याने जो लावलेला मार्ग
तोच कल्याणाचा मार्ग हें उघड आहे. जर
कोणी ह्मणेल कीं परमेश्वराच्या आज्ञा मोडून
वागावे हा कल्याणाचा मार्ग, तर तो किती
अविचारी! परमेश्वर ज्ञानी, पराक्रमी व परमप-
वित्र असता त्याच्या पवित्र आज्ञा मोडणाऱ्यां-
चे वास्तवीक कल्याण आहे, असे ह्मणणे भा-
री मूर्खत्व आहे.

३ मनुष्य पापी आहेत, त्यांचें मन देवाच्या
मनाप्रमाणे नाहीं व सार्वकालीक सुखाकरितां
ऐहीक थोड्यादिवसाच्या गोष्टीचा त्याग करा-
यास ते खुशी नाहींत.

४ पक्षपात सोडल्याशिवाय सत्यतेचा स्वीकार
होत नाहीं, आणि मनुष्य तर पक्षपाती आहेत,
त्यास सर्वप्रमाणे व स्वछेप्रमाणे वागायास पा-
हिजे, ह्मणून आपल्या चालीविरुद्ध जे देवाचे
नियम ते पाळयास त्याला कठीण वाटते.

५ मनुष्ये पापी आहेत म्हणून परमेश्वराने आ-
पली इच्छा फार स्पष्ट केली पाहिजे. परंतु
सृष्टिजन्यईश्वरज्ञानाच्या प्रकाशावरून ती पुर्ण-
पणे स्पष्ट दाखविली जात नाहीं. ज्याला
पाप नसून जाणण्याची आवड आहे, तो स-
हज ज्ञाणेल, परंतु मनुष्यास ईश्वराचा मार्ग

भावडत नाही, म्हणून तो फारच उघड केलेला पाहिजे.

६ शास्त्र पाहिजे, आणि ते ईश्वरदत्त आहे याविषयीं बराबर प्रमाण असावे. हिंदुधर्माविषयीं असे प्रमाण नाही; तसेच मुसलमानी धर्माविषयींही प्रमाण नाही. मुसलमानी धर्म प्रमाणाच्या द्वारे चालविला नाही; तो तलवारीने वाढविला आहे. केवळ ख्रिस्ती धर्म ईश्वराने लावलेला आहे, याविषयीं बराबर प्रमाणे आहेत. हा धर्म मानवी वळाने नाही, द्रव्याने नाही, केवळ प्रमाणे दाखविल्याने पसरला जातो.

७ या अनुमानाने जाणावे कीं ख्रिस्ती धर्मसंबंधीं प्रमाणाकडे बराबर लक्ष लावावे हे सर्वांस अगत्य आहे. आणि मनुष्यांचे मन सर्दरीं सांगितल्याप्रमाणे ईश्वराकडे नाही, ते पापागुळे पक्षपाती आहे, यास्तव आपणाविषयीं जपून परमेश्वराजवळ प्रार्थनापूर्वक ज्ञान मार्गी तले पाहिजे. अणखी ही एक मोठी गोष्ट आहे कीं जो कोणी तारणोपायाचा शोध करितो त्याने निश्चय धरावा कीं देवाची इच्छा जाणली असना, कसेहि असो व कितीहि दुःख सोसायास पडो, मी त्याप्रमाणे वागेनच वागेन; कारण जो परमेश्वराची इच्छा काहींती जाणून त्याप्रमाणे वागत नाही त्याला ईश्वर पूर्ण ज्ञान कशाला देईल तो मनुष्याच्या ज्ञानाचा शोध बराबर करित नाही व त्यास ज्ञान अधिक होईल असे नाही, उलटा तो बहुधा अधीक भ्रंशित पडून नाश पावेल.

The old Orthodox Hindus and the Educated Native Youth

We publish to-day two rather remarkable communications,—one signed a "Reformed Native," the other "Truth Seeker" from the *Dnyānprakash*. These exhibit in a strik-

ing light the position of two very opposite classes, viz, the old orthodox Hindus, and a portion of the educated Native youth. The former class is still numerous, but it is fast passing away forever. For those who compose it we cannot but cherish sympathy and pity. And amid all their absurdities and prejudices there are some things which command our respect.

The other class whose faith in their ancestral religion is gone, and who, in the important matter of religion, have only the dim light of nature to illumine their pathway, are in a state not less lamentable than that of their fathers. It is better indeed, to be a devout Hindu or Parsi than a self-conceited unbeliever in regard to all religion, living without God and without hope in the world. He who has cast off the restraints of religion will, as a general rule, be a bad man, and a bad citizen. The more learning and influence he possesses the more evil will he be able to do. Even should he himself, from a regard to his reputation or other reasons, lead a moral life, still he propagates sentiments which undermine the foundations of society, and open the floodgates of vice and wretchedness. We therefore earnestly entreat all those who are convinced that the religion of their fathers is not worthy of confidence, candidly to enquire for a genuine revelation of the divine will, and the way of salvation. The fact that there are so many false religions in the world goes to show that there must be a true one worthy of being received, just as the existence of counterfeit bills, or false rupees goes to prove the existence of that which it is designed to imitate. Man in all ages has felt the need of a divine revelation, and from the beginning, the existence of such a revelation has been all but universally believed. For ourselves we are satisfied that Christianity is the only religion that can stand the test of a rigid examination. It is the religion of the most enlightened nations in the world, and wherever it is received, the happiness of the people is visibly promoted. Let no one then reject it without serious, candid, and prayerful examination.

[Translation of the preceding]

वयोवृद्ध आणि शिकलेले तरुण यांविषयीं
"एक सुधारलेला तरुण व "ईश्वरोक्तशास्त्र
शोधक" या सर्हांच्या पत्रांवरून कित्येक वृद्ध हिं

व क्रियेक शिकलेले तरुण यामध्ये किती अंतर आहे हे उघड दाखविले आहे. ह्या ह्याता-
न्याचे सोबती अज्ञून पुष्कळ आहेत परंतु उत्त-
रोत्तर त्याचा न्हास होत चालला आहे; पुढे
खातला एकहि अढळगार नाही असे होईल.
त्यांच्या हेगाड्या समजुती पाहून सुजांस द-
या येती; असो, त्यामध्येहि काहीं काहीं चा-
गले गुण अढळतात, ह्यणजे ते साधारण
भोळे असून त्यास पाचपेंच काहीं माहित
नसतात, ते शुद्ध आपल्या बहिवाटीप्रमाणे
चालतात.

क्रियेक सुधारलेले तरुण आपल्या बुद्धीने
सरासरी बरे वाईट पाहून चालतात आणि
आपल्या परंपरागत धर्मावर आस्था ठेविले
नाहींत व त्यातील अज्ञानाच्या गोष्टीहि मानीत
नाहींत, तरी त्यास ईश्वरी ज्ञानाचा खरा प्रकाश
नसल्यामुळे वृद्धापेक्षां त्यांची दुर्दशा कमी
आहे असे समजूं नये

जो कोणी अट्टल हिंदु किंवा पार्शी कि-
वा कोणत्याहि धर्माचा मनुष्य जो आपल्या
धर्मावर दृढ विश्वास ठेवितो तो मनःकल्पित
मार्गाने वागण्याच्यापेक्षां बरा आहे, कारण कीं
पूर्वीचा ग्रहस्थ स्वमताभिमानां होऊन परमेश्व-
राचे भय बाळगीत नाही. आणि पाप पु-
ण्याचेहि वास्तवीक स्वरूप न कळल्यामुळे
दुष्ट कर्म करण्याची त्यास काहीं प्रतिबंधी
नाहीं. तशांत जे फार शिकलेले तर्कबाज
आहेत ते तर मोठी घोर कर्मे करायाला दे-
खील चुकणार नाहींत. जे नुस्ते आपल्या
मताप्रमाणे बरे वाईट समजत, आणि आप-
ली अज्ञ व हित याकडे लक्ष देऊन दुष्ट कर्म
करायाला भितात. आणि प्रमाणिकपणे वाग-
तात असे पुरुष आहेत, तरी यांच्या द्वारे देखील
दुष्ट मत लोकांत चालून बहुत लोक विघड-

तात, कारण कीं मनःकल्पित धर्माप्रमाणे
ईश्वरी भय राहत नाहीं.

तर जे आपल्या परंपरागत धर्मावर विश्वा-
स ठेवीत नाहींत त्यांनी कोणता धर्म ईश्वर-
दत्त आहे व पाप जाण्याचा उपाय कोणता
आहे याचा पक्का विचार करावा. खोटे धर्म
पुष्कळ आहेत ह्यणून खरा धर्म मुळीच नाही
असे ह्यणूं नये; खोटे नाणे आढळले ह्यणून
खरे नाणे नाहीं असे ह्यगता येत नाहीं.
आधींचे एक खरे असनें मग त्याचे प्रतिनिधी
खोटे निघते, वास्तव कोणता तरी एक धर्म
खरा आहे.

सर्व मनुष्यास कोणता तरी धर्म ईश्वरदत्त
असावा; नाहीं तर आह्मी अज्ञानी व पापी
राहून काय करावे, असा पहिल्यापासून आज-
पर्यंत सर्वांचा निश्चय आहे; आणि त्याच
प्रमाणे कोणता तरी एक खरा धर्म ईश्वराने
नेमून दिल्या आहे असेहि सर्व देशांत सर्व
लोकांची खात्री आहे. तर असा जो खरा एक
च धर्म तो ख्रिस्ती धर्म असा आमचा पूर्ण
भरवसा आहे. आणि याप्रमाणेच सर्व सुधा-
रलेल्या देशांत लोकांची खात्री आहे.

जेथे कोठे हा ख्रिस्ती धर्म चालतो तेथे
कल्याण व सुख वाढते, असें बहुत जागीं प्र-
त्ययास आले आहे, याकरितां ईश्वराची प्रार्थ-
ना करून निःपक्षपाताने या धर्माचा सर्वा-
नी विचार करावा, ह्यणजे त्यांची खात्री
होईल.

European Intelligence

विलायती बातमी.

विलायतेहून असी बातमी आली आहे कीं
गेल्या महिन्याच्या ४ तारखेस पार्लमेंट सभा
भरली तेव्हा नामदार राणी साहेब मोठ्या
समारभाने तेथे जाऊन त्यांनी सभासदांस

बेळणें लाविल्लें कीं, हल्लीं राज्यांत स्वस्थता आहे, व सर्व काम काज सुरळीत चाल्लें, व वसूल पुष्कळ होतो, आणि लोकहि सुखी आहेत व सांप्रत राज्यांतरांसीं आमचा सलूख आहे; परंतु रोमन क्याथोलिक धर्माचा पोप नामें मुख्य अधिकारी याने उद्धटपणे मनास येतील तसे आपल्या धर्माचे अधिकारी नेमून ढवळाढवळ माडली आहे, तथापि त्यांचे अधिकार आमच्या लोकांस नकोत, व त्याचा काहीं बंदोबस्त ठेविला पाहिजे.

अमेरिका देशांत डाक्रेविषयीं नवा फेरफार केला आहे, असा कीं कितीहि दूर ह्मणजे हजार दीड हजार कोशपर्यंत जरी पत्र पाठवायाचें असलें तरी अर्धा अणा मात्र हसिल पडतो. आणि याप्रमाणें भरत खंडांत थोड्या वेळाने बंदोबस्त होईल अशी आमची आशा आहे.

A Grass-eating Barrági

भुलेश्वरातील गवत खाणार ढोंगी बैरागी. हल्लीं आमच्या ऐकण्यांत आलें आहे कीं मुबई मुकामी भुलेश्वरीं एक बैरागी आला आहे तो लोकांस चमत्कार दाखवावा आणि गाजा, अफीण बगैरे करितां पैसा काढावा म्हणून गवत खाऊन दाखवितो. लोक प्रथम त्यापुढें गवताची पेंढी आणून ठेवितात, मग ती तो खाऊं लागतो, आणि अर्धोशी खाल्ली म्हणजे लोकांस त्याचा चमत्कार वाटून व दया येऊन बरेच पैसे देतात.

परंतु गवत खाण्यांत काहीं मोठें विलक्षण सामर्थ्य नाही मनुष्य जसी आपणाला सर्व्हे लावून घेईल तसी लागेल. तर या बुडाऊने लोकांस फसवावें म्हणून ही घाणेरी खोड लावून घेतली आहे. तर अशावरतीं लोकांनी भुलून आपला पैका व्यर्थ घालवूं नये, ही

आमची सर्वांस सूचना आहे, व त्या जनांवर रूपां मनुष्यासहि सूचना आहे कीं, तुला सौज्वळ मनुष्यदेह देवना आहे त्यापेक्षां अभक्ष्य भक्षण कां करितोस? यांत तुला ईश्वर प्रसन्न होतो काय? काहीं नाही. अज्ञाने सुज्ञ मनुष्य केवळ तुला जनावर समजतात इतकाच फायदा आहे.

Rs 175,000 for covering the Town Drain

या टापूंत जो मोन्याचा मोठा नळ आहे, तो घाण न यावी, म्हणून वरून बंद करायाचा सरकाराने हुकूम केला आहे, व या कामाबद्दल सरकार १,७५,००० रुपये खर्च करणार आहे.

Shenvi Caste Quarrels

शेणव्यांचें ग्रामप्य.

काहीं दिवसपांसून रामचद्र कापडी याच्या मुलाविषयीं शेणवी लोकांमध्ये तटा चालला तो भूल जातींत अपांक्त असतां कित्येकाचें एकतर्फी ऐकून स्वामीने त्यास पावन केलें परंतु दुसऱ्या कित्येक शेणव्यानी तें कबूल केलें नाही. गेल्या महिन्याच्या २८ वे तारखेस शुक्रवारी फौजदारी कचेरींत शंकर अनंत शेणवी याने फिर्याद केली कीं ग्रामप्याच्या चुर्शिवरून गजानन विठोबा, केशव विठोबा, बाळा विठोबा, नाना विठोबा, रणछोड बाळकृष्णा या पांचांनी मला मारिलें त्यावरून मेहरवान स्पन्ससाहेब यानी इनसाफ करून त्यांतील चार मनुष्यांपासून पन्नास पन्नास रुपये दंड घेतले.

अरे अरे! जातीच्या तट्यावरून लोक आपली अब्रू व द्रव्य घालवितात, तर हें केवढें अज्ञान आहे! त्या मुलास घेण्याबद्दल त्याच्या बापानें स्वामीला ३०० रुपये दिल्ले व भोजन खर्च ५० रुपये लागले, तरी काहीं फळ झालें नाही, केवळ स्वामीला रुपये मिळाले.

Dakshina Fund Translations

पुण्यांतिल दक्षिणविषयीं.

जाहीरखबर

दक्षिणेचे पैशांपैकी बक्षिसे देण्याचो कमेटी यानी ठराव केले ते उमेदवार लोकांस समजावें म्हणून प्रसन्न केले आहेत

१ हेनरी न्युटन, इस्कोवर यांस कमेटीचे सेक्रेटरी नेमले आहेत

२ मोरेश्वर प्रभाकर शास्त्री साडे व परशुराम कळळ गोडबोले व बापु रावजो माडे यांस कमेटीचे सभासद नेमले आहेत

३ गोपाळराव हरी देशमुख यांस असिष्टंट सेक्रेटरी नेमले आहेत

४ बक्षिसाकरिता उमेदवारांनी बाळबोध अक्षरानी प्रथ लिहिले पाहजेन

५ उमेदवारांनी एक सारखे पद्धतीने प्रथ व्याहावे

६ वनाकारण संस्कृत शब्द ग्रंथान नसावे

७ जो उमेदवार प्रथ लिहून आणोळ तो प्रथ त्याने स्वता लाहलेला असावा

सही. एच न्युटन

सेक्रेटरी द प क

CORRESPONDENCE

वृद्ध हिंदुचे अज्ञान.

ज्ञानोदयाच कर्ने यांस

विनंती विशेष, अहो महाराज, आमचा एक गृहस्थ विद्वान वृद्ध एथें मुबईस आला, आणि एथची स्थिती पाहून त्याने आझासीं जो संवाद केल्या तो ऐकून मला फार आश्चर्य वाटलें, म्हणून त्याचें बोलणें जसें झालें तसें मी आपणास लिहून कळवितों यावरून आपण विचार करा कीं, आम्हातील जुने लोक अद्यापि केवढ्या अज्ञानदशेंत आहेत. एके दिवसीं मोठ मोठे अब्रुदार लोक जमले होते, आणि तेथें लोकसुधारणुकीविषयीं बोलणें झालें, तें ऐकून त्या वृद्धास सहन न होऊन मोठ्या आवेशाने तो येणेंप्रमाणें बोलला—

“कायहो! आतां सर्व विघडाविघड होत चालली आहे ही! आगबोटी झाल्या आहेत, रस्ते झाले आहेत, सर्वत्र पाहाव्या तिकडे शाळा विलायती कापड चिनी माल; डाक्टर; सर्वत्र दवाखाने; चमत्कारिक यंत्रें डांका तिकडे तिकडे; तसेच छापखाने; पाहावें व्याच्या हातीं बूक; जो पाहावा तो शिकणारा असें

सर्वत्र होऊन या देशाचें मातेरें होत चाललें आहे त्या दिवसीं आमच्या गगोबाच्या घरीं गेलों तों त्याच्या हातात एक कागद पाहिला; आणि त्यास पुसलें, हें काय आहे? त्याने सांगितलें याला प्रभाकर वर्तमानपत्र म्हणतात; हें दर आठवड्यांन विघतें. या मध्ये पुनर्विवाह चालवावा म्हणून एक लांब पत्र लिहिलें आहे; तसेच दुसरें पत्र आहे त्यांत तो लिहितो कीं मुलांच्या शाळा घालून स्त्रियास सुधरावें. तसेच लोखंडी रस्ते इत्यादिक विषयीं लिहिलें आहे. तर पाहा! एक नास्तीक आपणाला ब्राम्हण म्हणवून पोटासाठीं असो किंवा लोकांस भ्रष्ट करावें म्हणून असो, दर आठवड्यात कागद काढून पुनर्विवाह करा असें सांगतों अरे, अरे! म्हेच्छाच्या संगतीने किती भ्रष्टता चालली आहे. तर याविषयीं मला अगदीं कटाळा येतो. तसेच एके दिवसीं मला कोठें जेवायास बलाविलें, आणि दुसऱ्याहि मोठे लोकांस बोलाविलें होतें, म्हणून मला आनंद वाटला कीं, बरें आहे जावें आणि गेलों तों तेथें ज्ञानोदयातील म्हणून गोष्ट निघाली; त्यात असें कीं, मेह आहे हें म्हणणें अगदीं खोटें, तसेच सप्तसमुद्रहि नाहींत, सर्वांनी जातिभेद न मानून बहुप्रमाणें वागावें; हिंदु देव कामाचे नाहींत, केवळ निराकार अनंत परमेश्वराला भजावें; मूर्तीला भजणें हें पाप आहे; यात्रा प्रायश्चित्त इत्यादि सर्व पुण्य कर्म व्यर्थ आहे, म्हणून आपल्या पुण्यावर विश्वास न ठेऊन जो सर्वोत्कर्षितां दुसऱ्या देशीं अवतरला, त्यावर विश्वास ठेवून त्याच्या द्वारा तारलें जावें, इत्यादि फारच ज्ञानोदयात लिहिलें असतें असें मला सांगितलें तेव्हां मी त्यास विचारलें, असला कागद कोण काढित असतो? त्याने उत्तर केलें कीं, एक साहेब काढितो. दुसऱ्याने उत्तर केलें पाद्री साहेब काढितात. तर जळोत हीं वर्तमानपत्रें! असे दिवस आमच्या पाहण्यांत येतील, असें आम्हास वाटलें नव्हतें. तर हें कलियुग खरें, आणि अशा पापविस्तारामुळे पृथ्वी प्रलय लवकर होईल, यांत संशय नाहीं”

असें मोठ्या आवेशानें तो म्हातारा बोलल्यामुळे थकला, आणि बेशुध्दसारखा होऊन आपल्याजवळ कोणी आहे किंवा नाहीं हेंहि त्याला समजलें नाहीं; तरी पोटांत विचार चालून तो आपणासींच काहीं

कुटकुटत होना आणि काहीं वेळाने तो पुन आ-
पल्या स्थितीवर आल्यानंतर पूर्वीप्रमाणे अणखी बो-
लू लागला. —

“अहो! आतां सर्व स्पष्ट करून तुमची खातरी
करितो; तर माझे ऐन एथे आगबोटी झाल्याने
हजारों गरुबतवाल्याची पोटेसिं बुडाली व बुड-
णार; तसेच डांका झाल्यामुळे श्रीमंत व गरीब यां-
चे आणा दोन आप्यानी काशीसहि पत्र जाते; पूर्वी
काहीं असे नव्हते शेकडो रुपये खर्चून मुद्दाम म-
नुष्य पाठवून पत्रे जात होती, तेणेकरून मनुष्यांचा
रोजगार होता; आता कळाकौशल्यता निघाल्याने लो-
कांचे पाटे भरणे कठीण झाले आहे. एके आगबो-
टीला पाहिजे तितकी गरुबते बाधावी म्हणजे ती चा-
लली; तर अता खलासी कसे पाट भरतील? लो-
खंडी रस्त्याने आगीच्या गाडीस पुष्कळ गाड्या
वाधल्या झणजे लवकर आणि मनुष्यांशवाय काम
चालते; येणेकरून सर्व मनुष्यांच्याच पोटावर पाय
आले जिऊडे तिकडे धर्मार्थ दवाखाने झाल्यावरून
विचाऱ्या वेदांस कोणी विचारिना असे झाले. छा-
पखाने झाल्याने विचारे हजारों लेखक उपासी मरू
लागे; लोक फार शिकून शहाणे होऊन नास्तिक
झाल्याने भिक्षुकी बुडाली, त्यामुळे ब्राह्मण उपासी
मरतात अरे, अरे! ही इंग्रजी झाल्याने अशा क-
ळा कौशल्यता निघून या देशांतले रोजगार बुडाले
पूर्वी पेशवाईत आपापणाकरिता मध्येकानी खर्च करून
आपले काम करून घ्यावे, दुसन्याने खर्च करावा तो
त्याच्याच उपयोगाचा आता काशीस जाणे तरी एक
वाटाडी सुद्धा नको, जो रस्ता आहे तोच हजारोंचा
वाटाडी! एक छापखाना कोट्यावधीचा लेखक! एक
दवाखाना हजारोंचा वैद्य, एक डाक हजारों देशची
व लाखों माणसांची मजुरदारीण आहे गोदीमध्ये
पाहिले तों कळेच्या योगाने यंत्रे फिरून दोन्ही म-
नुष्यांचे काम एकटा करितो. तर अशा गोष्टी पा-
हून माझे पकी खातरी झाली की आतां आमच्या
देशाची धडगन नाही कर्म बुडाले, धर्म बुडाला
पूर्वी हजारों जेथे वेदपठण करीत होते, तेथे आतां
इंग्रजी चालते; ज्या मेजवाऱ्या ब्राह्मणास होत हो-
त्या त्या इंग्रजास होऊ लागल्या. आणि उत्तरोत्तर
आजिची वाढतच चर चालल्या तर मग आमच्या

देशाची आशा नको. देशापुढे उपाय नाही.”

असो, असे न्या वृद्धमनुष्याने बहुतच शोकपूर्वक
मोठ्या आवेशाने भाषण केले; आणि ते बहुधा सर्व
वृद्ध लोकांस व सर्व भटांस आवडले आणि हा
माठा गाहाणा व त्याचे सर्व बोलणे ठीकच आहे
असे ते बोलले परंतु जे तरुण, आणि विशेषे क-
रून इंग्लिश शाळेत शिकलेले ते तोंडे धरून ह-
सले, आणि नवीन कृतीचा केवढा उपयोग आहे हे
नुम्हास अगदी समजत नाही असे त्याला बोलले.
एक सुभरलेला तरुण.

[Translation of the preceding]

*Opinion of an old orthodox Hindu regard-
ing the present state of India.*

To the Editor of the Dnyanodaya.

SIR,—Recently an old * man of my ac-
quaintance who, according to the old standard of
judging, is a person of much learning, came
from the country to Bombay. After fully seeing
and hearing about the state of things here, he
expressed himself in the most extraordinary
manner regarding the changes now in progress.
The following is a specimen of his remarks,
which I have carefully written down, that you
may know how great is the ignorance which
still prevails among Hindus of the old orthodox
school. One day after considerable conversa-
tion on the state of the country between several
persons who were present, the old man broke
out as follows —

“Alas! everything is going to ruin in this
degenerate age. Nothing is now heard of but
roads, steam boats, and such like things. Look
where you will you find European cloths and
China goods. Doctors and dispensaries, wonder-
ful machines, post offices, and printing establish-
ments are to be met with on all sides. Each
one has a book in his hand, and thinks he must
act the part of a scholar. The other day I went
to visit a friend, and found him reading the *Prab-
hakar*, which is published every week, by a
man void of all religion, either for the sake of
making money, or else for the purpose of dissemi-
nating his pestiferous errors on every side. I
asked my friend what he had been reading, and he
replied that there was one long letter in favor of
the re-marriage of Brahman widows, another
on the advantages of female education, besides
something about a certain rail road, &c &c.
And now only think of a man calling himself a
Brahman and yet advocating the re-marriage of

* We suspect that this old man is a personification of a
certain class of men and opinions rather than a real char-
acter — but the letter is no less just on this account. Many
such characters exist. — *Ed. Dnyanodaya*

widows! Truly, I am sick of these new fangled notions which have been learned by intercourse with the *Mlechhas*. One evening I was invited to dine with several persons of respectability, and expected that it would be a pleasant visit. But to my astonishment and disgust, almost the whole time was spent in conversing about a certain paper called the *Dnyanodaya*, which they said declares that there is no such thing as Mount Meru nor the seven seas of milk, honey, &c, that people should all live as brethren regardless of caste distinctions, that all the Hindu gods should be rejected, and that the unseen, eternal Creator should alone be worshipped, that all our atonements, pilgrimages, &c, can never remove sin, and that, renouncing all confidence in our own merits, we should trust in Jesus Christ, who it is said, became incarnate in another part of the world! At last I asked who could publish such a paper as this, and the reply was 'A certain Saheb,' and others added, 'It is published by the *Pádris*.' Never did I expect to see such a state of things. But this is the *Kali Yuga*, and the world will doubtless soon be destroyed on account of its wickedness."

By this time the old man seemed quite exhausted by the strength of his feelings. He ceased his remarks, and occasionally muttering an incoherent expression to himself, appeared as if unconscious of the presence of others. After a time however he awoke from his reverie and resumed his former topic.—

"Listen to me now" said he "and I will show you the effect of all these vile innovations. Consider first how many poor boatmen have been deprived of employment by means of the steam boats! The Post Office has brought all on to the same level, as for two annas rich and poor alike may send a letter to Káshí! Formerly there was nothing of this—a rich man sent his letters by persons employed on purpose, and thus hundreds of rupees came into the hands of the poor. But now there is an end of this, and no wonder then that the poor people from beyond the gháts, find it difficult to fill their bellies. In the face of steam boats what can the boatmen do? One rail road car will do the work of many ordinary carts, and in far less time, but it furnishes employment neither for men nor bullocks! Of course the people will be left to starvation. These evil contrivances are putting their feet on the bellies of the whole population. When a dispensary is at hand who will consult the poor native practitioner? And think of the thousands of writers who are left without employment since this device of printing was introduced. People through over much learning have all become infidelized and no longer give to the *Bhikshuks*, so that even the Brahmans are left to die of hunger. Alas! alas! since the introduction of English rule, there are innumerable contrivances for depriving the poor of all employment. Things were very different

in the times of the Peshwa. Then the rich expended their money to some purpose. All found plenty to do, and each man reaped the reward of his own efforts. Now when one goes to Káshí he does not even employ a guide to show him the way, the road itself is equal to a hundred guides. In like manner one printing press is equal to a thousand writers, and one dispensary to a hundred physicians. The post-office does the work of a million of persons, and in the dock yard what would require two hundred men a whole day to accomplish, is done in an instant by machinery. It is plain then that there is no longer hope for our country. Our religion and all pertaining to it, is gone. The daily ceremonies are observed no longer. Impiety triumphs. Where once thousands learned to recite the Vedas, now nothing is thought of but learning English. The feasts of the Brahmans are ended, and the English feast in their places. And all these evils are rapidly increasing, henceforth there is no hope for the country. All is destined to ruin."

In this way the old man often lamented over the state of our people, and pressed his views on all about him with much zeal and energy. Many agreed with him in opinion. Most of the older people, particularly the *Bhats*, regarded him as an oracle, and declared that all he said, and much more was true. But the younger people, especially those educated in English schools, only laughed in his face, and told him he was behind the spirit of the age. Pray insert the preceding, and oblige

Yours &c

A REFORMED NATIVE

To Correspondents

पत्र पाठविणान्यास सुचना.

जर कोणाला ज्ञानोदयात पत्र आपण्यासाठी पाठविणे झाले, तर त्याने ते वाळवून अक्षरांनी लिहून त्या पत्राला आपल्या खुशीप्रमाणे सहा पायवी, परंतु ज्ञानोदयकार्याला वास्तविक नाव कळविले पाहिजे, नाही तर ते पत्र बहुधा आपले जात नाही. बाहेरून पत्र पाठविणाऱ्याने पत्राचे हशोल भरून ते पाठवावे, झणजे आमच्या अगाबर टपालचा खर्च पडणार नाही.

एक उमेदवार विचारतो की, पुण्यातील दक्षिणेविषयी नवीन ग्रंथ करणे तो स्वता लिहावा, असे कमिटीने जाहीर केले, याचा अर्थ काय असावा? तर याचा अर्थ हाच आहे की, तो स्वता रचावा मग लेखकाकडून लिहविला तरी चालेल, असे आझाला वाटते.

AMERICAN MISSION PRESS, BOMBAY

T. SHAM, PRINTER

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10

BOMBAY APRIL 1, 1851

No. 7

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १, माहे एप्रिल, सन १८५१.

अंक ७.

THE DNYANODAYA

ज्ञानोदय.

BOMBAY APRIL 1, 1851

Female Schools at Ahmedabad

We are delighted to hear that some of the more enlightened Natives at Ahmedabad have recently established five female schools in that city. This looks like progress. We trust that those who have commenced this movement will meet with abundant encouragement, and that their example may soon be followed in other places.

[Translation of the preceding.]

अमदाबादतील मुलींच्या शाळा

अमदाबाद शहरात विद्येचा प्रसार उत्तरोत्तर होत चालला आहे, तो इतका की तेथच्या कित्येक सुज्ञाहीं हल्लीं मुलींच्या शाळा पाच स्थापल्या आहेत. आणि हे ऐकून भासास फार आनंद वाटतो. तर तेथचे लोक त्या कामास मदत देतील व दुसऱ्या शहरांतील सुज्ञ लोक तशा शाळा घालतील अशी आमची आशा आहे.

Death of Mrs Schreiber.

We recently had the pleasure of announcing the establishment of a Mission in Sindh, Mr and Mrs Schreiber having been sent to Karachi for this purpose by the Church Missionary Society. But already we are, in the providence of God, called to lament the re-

moval of Mrs Schreiber by the hand of death, on the 11th ult. This is a severe blow to the new Mission, but the work which has been begun in that province, will not now be suffered to stop for the want of laborers.

[Translation of the preceding.]

चार पाच महिन्यांच्यामागे रेवरेण्ड श्रेबर साहेब मडमीसुद्धां येऊन सिंध देशांत मिशन घालावे ह्मणून कराचीस गेला. हल्लीं ऐकण्यात आले कीं त्याची मडम मरण पावली. तर ही दुःखकारक गोष्ट आहे, परंतु कोणी मरतात ह्मणून तें काम पडून राहिल असें नाहीं; ईश्वराच्या कृपेने तें काम चालेलच चालेल.

German Mission, Dharwar

We are sorry to hear that the continued ill health of the Rev Mr Layer seems likely to prevent his return to this country. The work of the Mission here and at Hoobly continues to prosper. Several converts have recently been admitted to the communion of the Church at each of these places.

[Translation of the preceding.]

धारवाडांतील जर्मन मिशन.

या मिशनातील लेर साहेब प्रकृती विघडल्यामुळे स्वदेशास गेला होता, परंतु त्याची प्रकृती नीट झाली नाहीं सबब तो परत येता दिसत नाहीं, तरी तेथे दुसऱ्या साहेबाच्या हा-

ताने काम ठीक चालले आहे. अलीकडे धारवाड व हुवळी या ठिकाणी काहीएकांस बाप्तिमा दिल्या.

Report of the Bombay Auxiliary Church Missionary Society for 1850

Among the most interesting facts mentioned in this Report are the establishment of a Mission in Sindh, and the ordination of James Bunter and Dajee Pandurang as Deacons, on the 24th of November last. The Native Church in Bombay consists of 15 communicants, at Nasik of 29, at Junir of 4 at Malligaum and Astagaum of 13. At these different stations 23 persons were baptized during the year. The formation of a Christian village in the vicinity of Nasik is in contemplation.

The Money School contains 341 scholars in both departments, there is also an English School at Nasik and at Malligaum, also a goodly number of Vernacular Schools for both girls and boys at the different stations. Rs 7,473 were received from Friends of the cause in this country towards the support of these operations but the greater portion of the expense is defrayed by the liberality of Christians in England, who thus seek to promote the welfare of India.

[Translation of the preceding.]

धर्म मिशन.

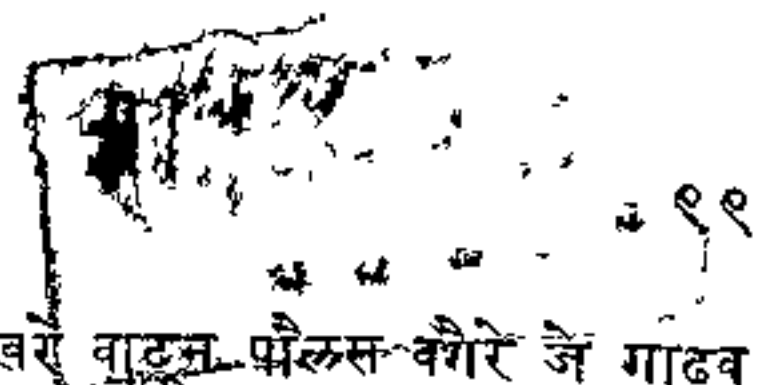
मुंबई, नासिक, जुनर, अष्टेगांव, आणि मालेगाव, एथे धर्म मिशनाचे काम चालते. हल्ली त्या मंडळीचा रपोर्ट गतवर्षीचा येऊन पोहोचला आहे; त्यातील मुख्य गोष्टी ह्याप्रजे सिध्दमध्ये नवीन मिशन स्थापले, आणि जेम्स बंडर व दाजि पादुरंग या दोही हिंदूस उपदेशकाच्या कामावर नेमिले; गतवर्षी २३ मनुष्यांस बाप्तिस्मा दिल्या, व नासिकाच्या जवळ ख्रिस्ती गांव वसवावा असे मनात आहे. मुंबई नासिक, मालेगाव या तीन ठिकाणी इंग्लिश शाळा आहेत; अणखी मुलाच्या व मुलींच्या शाळा कित्येक आहेत; त्यांत मुले

सोळा सतराशे आहेत. या मिशनाचा खर्च चालावा ह्यापुन या देशातल्या साहेब लोकांनी ७,४७३ रुपये दिले. परंतु बहुधा मिशनाचा खर्च इंग्लंडातील ख्रिस्ती लोक करतात; आणि या देशाचे कल्याण करावे ह्यापुन मोठे आनंदाने हा खर्च करितात.

Infidelized Natives.

We are sorry to see in the *Prabhakar*, especially of late so much of scurrility and blasphemy. We do not often notice things of this kind, but a specimen of what we refer to may be found in the *Prabhakar* of the 16th ult. The readers of that paper are there informed that Christ was the son of a prostitute *Chandál*, and that to cover his infamy the scoundrel laid claim to a divine origin, that Paul and other asses like him were imposed on by the rascally impostor &c &c. &c. Now an editor who makes his paper the vehicle for such representations is without excuse. And such a paper has no claim to respect or confidence. Is not the Editor of the *Prabhakar* aware that the most enlightened and powerful nations of the world are now called by the name of Christ and render him homage? Does he not know that Christianity rests its claims upon a mass of evidence that has carried conviction to the minds of millions of the most learned and acute men whom the world has ever seen? Does he not know that the Gospel, by the convincing power of evidence and the blessing of Heaven, has triumphed over the opposition of the most powerful empires, and that, not by violence and compulsion, but by its appeals to the judgment and the heart, it is daily going new triumphs in every part of the unevangelized world? Has he not heard of the many miracles wrought by the Saviour while upon earth, and of that divine system of religion called by his name, which brings glory to God in the highest, peace on earth, good will to man? Why then should his readers, be told that Christ was a scoundrel, a deceiver, the son of a prostitute chandal, &c?

And who are they who thus take it upon them to revile the gospel, and to blaspheme him whom so many millions regard as the Saviour of the world? They are not Hindus, so. Hinduism acknowledges Christianity to

be the best religion for those who bear that name. And a genuine Hindu will ever speak of Christianity at least with respect. They are not Muhammadans, for these all unite in confessing Christ to be one of the greatest of Prophets. These writers in the *Prabhakar* to whom we refer are men who truly receive no religion whatever, but who have not honesty enough openly to cast off the religion of their fathers. They are self-conceited despisers of all that is sacred, they cherish a supreme contempt for authority, and apparently regard themselves as the only *avatars*, compared with whom the Europeans who rule the country are benighted dolts, especially such of them as manifest any regard for the religion which they profess to believe. Most of these persons have acquired more or less knowledge of English, but if such be the results of an education in our English* Institutions, if the idolator is to be turned from his idols only that he may become a blasphemer and a contemner of all religion, if the polite and mild Hindu is to be converted into a conceited blusterer, whose mouth is filled with cursing and bitterness, then is the last state of India worse than the first. But as yet, these infidelized revilers are comparatively few in number. Every devout Hindu and Muhammadan, as well as every true Christian can only be shocked at their impiety. And we fervently hope that principles so dishonoring to the Most High, so fatal to the happiness of those who embrace them, and so hostile to the best interests of the community, are not destined extensively to prevail among the rising generation of Western India.

[Translation of the preceding.]

नवीन काही एक नास्तिक याविषयी.

हल्ली प्रभाकरांचे पूर्वीपक्षां शिब्या व दुर्भाषणें फार येत चाललीं आहेत, त्याचें उदाहरण; गेल्या महिन्याच्या १६ व्या तारखेच्या प्रभाकरांचे पाहवें. तेथें लिहिलें आहे कीं काफिर ख्रिस्त हा व्यभिचारिणी चाडालणीच्या पोटीं जन्मला, आणि आपणाला हलकेंपण नसावें हणून तो जगदोदारासाठीं अवतरलां असें लोकानें गाजवले, आणि हे

* These are by no means the necessary results of an English Education, indeed a proper English training should produce directly the opposite effects.

त्याचें ढोंग खरे वाटून पौलस वगैरे जें गाढव होते त्यानी त्याचें उपदेश घेतले, असें पुष्कळच अयोग्य लिहिलें आहे. तर असलीं दुर्भाषणें व लबाडी जो आपल्या वर्तमानकागदात घालून कागद भरतो त्याला काय योग्यता? व काय अब्रु राहिली? आणि असल्याकडे कोण पाहिल? जे सर्वांपेक्षा शोधक, विद्वान, पराक्रमी, व सुधरलेले लोक ते येशू ख्रीस्ताला मानून त्याचें नाव घेतात, हें प्रभाकरकर्याला ठाऊक नाहीं काय? सर्वांपेक्षा जे वजंदार व जहाणे लोक त्यानी आपला परंपरागत धर्म नसताहि प्रमाणें पाहून तो स्वीकारला; तर ते सर्व प्रभाकराच्या दृष्टीने गाढव आहेत असें दिसतें. ख्रिस्ती धर्म जबरदस्तीने चालत नाही, व तो परंपरागत आहे हणून स्वीकारला जात नाही, तर त्याची प्रमाणें आहेत, आणि तीं पाहून तो स्वीकारावा असें त्याचें तात्पर्य आहे. रोम नादशाहा इत्यादि कित्येक देशातील सर्दार जेव्हा ख्रिस्ती धर्माविरुद्ध उभे राहून त्या धर्माची बंदी करायस उद्युक्त राहात असत व ख्रिस्ती लोकांस ठार मारीत असत व सर्वप्रकारें दुःख देत असत तेव्हांहि तो प्रमाणाच्या योगाने व देवाच्या कृपेने जय पावून इतर धर्म लयास घालविले; आणि हल्लीहि तसाच जय चालून देशोदेशीं पसरत जातो हें प्रभाकरकर्याला माहित असेलच. आणि येशू ख्रीस्ताने केवढे चमत्कार केले व त्याच्या पाठिमागें त्याचें नाव घेऊन त्याच्या शिष्यानीहि चमत्कार करून धर्म स्थापला, व जेथे हा धर्म स्वीकारला जातो तेथे कल्याण होऊन ईश्वराचें गौरव होतें हेहि त्यास माहित असेलच. तर येशू ख्रिस्ताला काफिर, व्यभिचारिणीचा पुत्र, ढोंगी, इत्यादि

अपशब्द बोलणें यात त्याला कोणती शोभा वाटती! आणि असल्याला निर्लज्ज कां न ह्मणावें?

प्रभाकरामध्ये असी दुर्भाषणाने जे निंदा करितात ते कोण असतील, याविषयीं सुज्ञानीच विचार करावा. जर हिंदु ह्मणावें तर त्यांचा धर्म असा आहे कीं "स्वधर्मो विधनं श्रेयः" ह्मणजे सर्व धर्मांतल्या लोकांस त्यांचा धर्म श्रेयस्कर आहे, व तो सोडावयाचा नव्हे. तर कोट्यावधि जे ख्रिस्ती लोक त्याच्या धर्माला असीं दुर्भाषणें असल हिंदू कधी करणार नाहींत. वरें, मुसलमानाने लिहिलें असेल ह्मणावें तर त्या लोकांचें ह्मणणें आहे कीं पैगबरामध्ये महम्मद खरीज करून येशूसारखा कोणी पैगंबर नाहीं. तर सर्वांनी असें जाणावें कीं तीं सर्व दुर्भाषणें बोलणारे कोणी नास्तीक, धर्मबाह्य आहेत. केदळ मतलबाकरिता परंपरागत धर्माचें नाव बाळगतात, परंतु त्याप्रमाणें त्याचो चाल नाहीं. ते कोणत्याहि धर्माला मानित नाहींत; व ते अभिमानी होऊन आपणच अवतारी, आपणच शाहाणे; साहेब लोक आह्मापुढें गाढवच आहेत, आणि स्वदेशीय लोक तर अगदीं हलके, असे अभिमानाने फुगून सर्व धर्माला तुच्छ मानितात असले लोक थोडे आहेत, आणि त्या बहुतेकांस कांहींसे इंग्लिश माहित आहे; परंतु इंग्लिश किंवा कोणतीहि विद्या शिकल्यावरून लोक नास्तिक होतात तर फार वाईट आहे. मूर्तिपूजक मूर्ति सोडून सर्व धर्मनिंदक होतात तर त्याचें काय साधन झालें? ते ईश्वराचें भय न धरून व कोणाचा मान न राखून आमच्यासारखा कोणी नाहीं असें समजून शिव्या गाळी करणारे होतात इतकाच फा-

यदा आहे. आणि असल्यांचा हा धर्म पाहून असल हिंदू, मुसलमान व ख्रिस्ती यास त्याचें दुर्भाषणें अघोर, भ्रष्टकारक वाटतील. नास्तिकमतासारखें दुष्ट मत नाहीं; जे नास्तिक होतात ते विघडून इतराचाहि विघाड करितात, व परमेश्वरालाहि तुच्छ मानितात, ह्मणून त्याच्या द्वारे अकल्याणच आहे. तर सर्व एतद्देशीय तरुणांनी त्याविषयीं भिऊन धर्मशील व्हावें. आणि याप्रमाणें ते करतीलच असी आमची आशा आहे.

Bombay Tract and Book Society

From the 'Twenty-second Annual Report of this Society we learn that 26 new publications were adopted during the past year, viz, one in English, 12 in Marathi, 8 in Gujarathi, two in Hindusthani, two in Sanskrit, and one in Portuguese

The works printed during the year were, in English 500 copies Marathi 63,300, Gujarathi 5 000, Hindusthani 4,000, Hindi 2,000,—total, 74,800

The issues were, Marathi 55,816, Gujarathi 5,055, Hindusthani 2,763, other Languages 3,835 total 67,514 These with trifling exceptions were all sold and in addition, English books published by the Parent Society in London were sold to the value of Rs 2,312 The receipts on account of Vernacular Publications were Rs 1,866 The total receipts of the Society for the year 1850 were Rs 10,500

The publications of this Society are got up in a neat, attractive style, they are varied in their character, many of them being strictly religious, they are generally sold at exceedingly low prices, and it is gratifying to see such a rapidly increasing demand for them on the part of the Native population. The plan of bringing these publications within the reach of the whole country, by means of native colporteurs, is most important. We see not indeed how, for the present, the distant villages can be effectually reached by any other agency. But let this plan be fully carried out, and as stated in the Report, a new impulse will be given to the cause of education, readers will be multiplied, and knowledge, in greater or less measure, be widely

diffused It is to be hoped that operations so well fitted to promote the temporal and spiritual welfare of Western India may not be impeded by any want of pecuniary means

From the conclusion of the Report we take the following extract —

“Twenty three years have passed since the formation of the Bombay Tract and Book Society These, on the whole, have been years of progress, and the Society may truly say, Hitherto hath the Lord helped us During these years the state of things in Western India has greatly changed, and the conviction is forced upon us that the operations of this Society require to be conducted henceforth on a very different scale Education is much more widely diffused We are brought into more immediate contact with Western nations, the mind of India is gradually being aroused from the slumber of ages, steamboats, rail roads, and electric telegraphs are springing into existence, the printing press is already in active operation, the habits, the modes of thought, the sentiments of the people on all great subjects are beginning to undergo a complete transformation Things here can no longer remain as they were We are moving onward with an increased, and an ever increasing velocity What formerly would have required years for its accomplishment may ere long be achieved in a single day The half century on which we have just entered is big with results And what the character of these results shall be depends, under God, in a very important degree, upon the Church of Christ Now is the time for her to put forth her plastic hand to mould anew the sentiments and the institutions of this great country

“If Christians feel as they ought their solemn responsibilities, if they faithfully sow the truth beside all waters, if they fill the land with tracts and books of a suitable character, at the same time fervently praying that the Spirit of all grace may make these means effectual, then we may rest assured that God will not withhold his blessing And should they be found faithless and inactive, the work of change will still go on, but the night of Heathenism will only be succeeded by the night of Infidelity The people will be set free from the restraints of the false religions which now prevail, but without the genial, elevating influence of Revelation, superstition may only give place to untrammelled license, and the activity of the future be more fearful than the torpor of former generations Knowledge is power, but without principle, without the restraints of religion, it will be powerful for evil rather than good”

[Translation of the preceding]

पुस्तकें व निबंध करणारी मंडळी.

या मंडळीचा वार्षिक रपोट आह्मास ये-

ऊन पोहचला, त्यावरून दिसते की गेल्या वर्षीत नवीन २६ पुस्तकें त्या मंडळीने तयार करविली; तीं असीं, इंग्लिश १, मराठी १२, गुजराथी ८, मुसलमानी २, संस्कृत २, आणि पोर्तुगीस १. आणि पुस्तकें छापविली त्यांच्या प्रति येणेप्रमाणें; इंग्लिश ५००, मराठी ६३,३००, गुजराथी ५०००, मुसलमानी ४०००, हिंदी २०००, एकुण एकदर ७४८००.

आतां पुस्तकांचा खप येणेप्रमाणें; मराठी ५५८१६, गुजराथी ५०५५, मुसलमानी २७६३, आणि इतर भाषांतलीं मिळून ३८३५; एकदर बेरीज ६७५१४. आणि याशिवाय विलायतेहून इंग्लिश पुस्तकें आणलेली २,३१२ रुपयांची विकली. या मंडळीस गेल्या वर्षीत प्राप्ती १०,५२० रुपये झाली; आणि पुस्तकें छापण्याचा वगैरे खर्च तितकाच झाला असावा.

त्या मंडळीचीं पुस्तकें सुंदर रीतीने छापलीं व बांधलीं आहेत, आणि लोकामध्ये ज्ञान वाढावें झणून त्याची किंमत फार थोडी ठेविली आहे. त्यामध्ये धर्मसंबंधीं व नाना तऱ्हेच्या गोष्टी आहेत, आणि वर्षोवर्षी लोक अधिक विकत घेतात. या मंडळीच्या मनात आहे कीं गावोगावीं पुस्तकें पाठवून सर्व महाराष्ट्र देशात विकारी, झणजे लोक वाचून इशार होतील. तर या मंडळीच्या कामास जय असो. त्या रपोटातून येणेप्रमाणें थोडे उतरून घेतों:—

तेवीस वर्षींमागे पुस्तकें व निबंध करणारी मंडळी स्थापीत झाली, व ईश्वरी कृपेने तिचें काम आजपर्यंत वाढत चाललें आहे तेवीस वर्षींमागे पाहिलें असतां आणि आतां पाहिलें असता फार अंतर दिसते, झणजे विद्येची वृद्धि होत चालली, आगबोटद्वारे इंग्लंड इत्यादि सुभरलेले देश भरतखं-

डास अवळ झाले आहेत, आगबोटी, लेखडो रस्ते, विजेची यंत्रे, छापखाने, सडका, इत्यादि होऊ लागले, व पुष्कळ लोक परंपरागत आळस व अज्ञान सोडून विचार करू लागले आहेत त्यांची समजूत पूर्वीप्रमाणे नाही. बहुत फेरफार पडत चालला आहे. आणि जे खरा धर्म स्वीकारतात ते जर ईश्वराची प्रार्थना करून घराघर काम चालवितील तर तो आगिर्जाद देऊन त्यांचे काम सफल करील यांत संशय नाही आणि ते आळस जर करितात तरी फेरफार चालेलच, परंतु लोक नास्तीक होऊन पूर्वीपेक्षा विघडतील, असे दिसते. विद्या केल्याने लोक हुशार होतात खरे, परंतु विद्या करून जर ईश्वराचे भय बाळगीत नाहीत तर ती हुशारी काय कामाची! ते अधिक लवाडी करायास तयार झाले इतकेच फळ. तर सर्वांनी विद्या करून स्वर्गा परमेश्वराचे भय राखून त्याचे भक्त व्हावे ह्या णजे त्याच्या कृपेने सर्वांचे अज्ञान व कुकर्म नाहीसे होऊन कल्याण होईल.

Publication of the Vedas

Among the most remarkable trophies of successful Oriental investigation that have recently been reared, we would mention the edition of the first book of the Rig Veda, containing both the Sanskrit text and commentary—a noble work of nearly 1,000 pages, highly creditable both to the indefatigable editor Dr. Max Müller, and the East India Company under whose patronage it has been issued. Almost simultaneously with the above there has appeared a translation into English by the first of English Sanskrit Scholars, Professor H. H. Wilson containing a long introduction in which are elaborately discussed the age of the Vedas and the civilization, habits, and history of the ancient Hindu race. Next to a portion of the Old Testament the Vedas are probably the oldest writing extant. They have been referred by able writers to the 14th century B. C., but even if we suppose them in part as late as the 5th or 6th century B. C., still how deeply interesting to every student of history and the human mind to read and ponder this wondrous record “covered with the awful hoar of innumerable ages,” disclosing the opinions, the manners, and the institutions, social, political and religious, of a people who were mighty, twenty-five or thirty centuries ago. Long has this name *Veda* been an awful mystic word, and a hundred millions have continually bowed their minds and hearts at its real or supposed utterances. The muttered voice of the dread oracle is now articu-

late—the mystic words have found their interpreter, what is their message? and whence?

But we are reaching more than one Veda. There are four Vedas, and three of them are wholly or in part before the world. The second Veda has been ably rendered into German by Benfey, along with an introduction, index, and glossary. Of the Yajur Veda there are two forms or parts—the White and the Black, and the former is now in the course of publication by Dr. Albrecht Weber, of Berlin. Historical and geographical results of a very important kind have been attained by this diligent scholar. For example, he thinks he has demonstrated from the Yajur Veda, that those celebrated personages Rama, Sita, Arjuna, &c. with whose adventures all India rings to this day, are not, as has been generally supposed, real historical men and women, exaggerated into heroes and demi-gods, but purely mythical beings from first to last, like those early Kings of Persia round whose names the genius of Firdusi has flung a magic charm that renders them as familiar as household words, both to the Persian, Musulman and Indian Parsi, but which the touch of criticism completely disenchant and dissipates. — *Bombay Guardian*.

[Translation of the preceding.]

विलायतेत वेदाचा शोध.

हल्लीं विलायतेत डाक्टर माक्स म्युलर नाभे एक फार विद्वान साहेब आहे, त्याने ऋग्वेदाची भाष्यासहीत १००० पृष्ठे सुंदर छापविणी आहेत, व त्याचे इंग्लिशमध्ये भाषांतर आक्सफर्डतील विल्सन साहेब याने केले आहे. आणि वेद प्राचीनकाळीं लिहिले गेले तेव्हा लोकांचा धर्म चाल इत्यादि कसा होता याविषयीही त्याने विस्तार लिहिले आहे. आणि या कामाचा सर्व खर्च सरकार करून व वेद संपूर्ण छापला जाई तोपर्यंत हे काम चालेल.

ऋग्वेद तीन सडेतोतीन हजार वर्षांमार्गे लिहिला गेला, व ख्रिस्ती शास्त्रातील जुन्या करारांतल्या काही भागांशिवाय यासारखा जुना ग्रंथ कोणता नाही. तर असल्या जुन्या ग्रंथातल्या गोष्टी पाहाव्या अशी सुजांची इच्छा असेलच, आणि आता त्याविषयी जाणण्यास

काहीं हरकत नाही वेदाचा अर्थ न सम-
जून उगीच लोक त्याला मानीत असत; तर
आता वेदाविषयीं सर्व लोक जाणून उगीच
त्याला मानणार नाहीत; विचार करून वा-
स्तवीक जें समजणें तें समजतील, असें होईल.
आणि केवळ ऋग्वेद मात्र तयार होणार असे
नाहीं; काहीं दिवसानी सर्व वेद तर्जुमासही-
त छापले जातील; तीन वेद तर बहुधा तया-
रच आहेत. याचप्रमाणें पार्शी लोकांत जुन्या
पुस्तकाचा अर्थ न समजून तीं मानतात, परंतु
त्याविषयीं जर्मनी देशांत फार विद्वान साहेब
लोक विचार करून त्याचा तर्जुमा करित
आहेत; आणि हेहि काम बरे आहे. वि-
चार न करिता अंधपरंपरेने वागणें हे ठीक
नाहीं; तर विचार करून खरा खोटा मार्ग
जाणला पाहिजे.

Concise Rules for the Treatment of Cholera

[By Assistant-Surgeon F. Moysgrove, Bombay Army]

THE importance of attending to the first stage of Cho-
lera cannot be too strongly impressed on the attention of
the public. The Diarrhoea or looseness of the bowels may
be entirely without pain indeed it is most generally accom-
panied only by a sensation of weight at the pit of the sto-
mach. This absence of pain has too often thrown the pa-
tient off his guard, who has thus neglected the warning,
and allowed much valuable time to pass by. It may be
safely asserted that, during the prevalence of Cholera,
Diarrhoea or looseness of the bowels, which is free from
pain, is more dangerous—more likely to be the first stage
of the disease than Diarrhoea accompanied with griping
or pain. Let it then be clearly understood that not a mo-
ment should be lost in putting a stop to the looseness of
the bowels—recourse should be had immediately to Me-
dical Advice. When that is not procurable, the following
may be taken with advantage

Take of Laudanum 15 (fifteen) drops
Brandy one desert spoonful
A Decoction of Spices, or
Warm water two table spoonfuls—

to be repeated every hour until the Diarrhoea has ceased
in addition to this, (5) five grains of Calomel, with half a
grain of Opium will prove beneficial if the symptoms be
not relieved after the first dose of the mixture

When the disease has gone beyond the first stage, my
experience leads me to assert that Opium in every shape
should be avoided, its action being injurious rather than
beneficial; every remedy that will stimulate the nervous
energy should be adopted. When the disease has ad-
vanced to the second stage, as indicated by vomiting,
purging, cramps, and great prostration of strength, even if
thirst be not present at first, the patient should always be
encouraged to drink continually of water as cold as can be
procured, but when the thirst dictates it, let it be taken un-

ceasingly. A full dose of Calomel (20 grains) should be
given immediately, and half that quantity repeated every
half hour to the extent of 4 (four) doses whilst the symptoms
continue violent. If the patient's stomach will permit of it,
stimulants should be frequently given; by far the most ef-
ficacious of these remedies, and one which is generally at
hand, is Carbonate of Ammonia, or Common Smelling
Salts. It is difficult to name any specific quantity of this
medicine to be given at a dose, as it varies so much in
strength, but sufficient should be mixed with a wine glass-
ful of water to render it moderately pungent. This may be
given with advantage every quarter or half hour, accord-
ing to the urgency of the symptoms. Ammonia, whether
it be in the form of common smelling salts, spirits of Hart-
shorn, or Sul Volatile, is always a most valuable remedy.
In the absence of this medicine, a Decoction of Spices
with Brandy may be given with benefit. The feet and
legs of the patient should be placed in water as hot as can
be borne, to which add a handful of powdered mustard.
Friction with warm flannels should be kept up over the
body, and if much uneasiness be felt at the pit of the sto-
mach a mustard poultice may be applied to that region
with advantage.

In the state of Collapse, let the urgent thirst be unceas-
ingly gratified, by the administration of cold water. Am-
monia also, as previously mentioned, should be given oc-
casionally whilst the collapse continues, or in the absence
of this medicine, brandy or a mixture of pepper and
spices, is likely to be beneficial, if the stomach will retain
it, but it is always better to allow the cold water to allay
the irritability of the stomach before giving these remedies,
rather than to increase the irritability by forcing them on
the patient when the stomach cannot retain them and
when consequently they can produce little or no benefit.
Calomel should be given immediately,—cold water is re-
tained on the stomach for a period of two or three mi-
nutes,—20 grains for the first dose, and doses of ten grains
each every succeeding half hour, to the extent of 4 doses.†
Warmth should be kept up by every possible means over
the surface of the body to effect this, hot bricks or bags
of sand bottles of hot water, and frictions with flannels,
will be found the most efficacious remedies. Above all
things, let those who are in attendance on the sick avoid
evidencing any symptom of alarm, for nothing is more in-
jurious to the sufferer, whereas a cheerful and hopeful de-
meanour tends very considerably to assist the rallying
powers of the patient to make head against the depressing
influence of the disease. *Times Calendar for 1851*

[Translation of the preceding]

जरीमरीविषयीं साधे उपाय

[हे उपाय मासुघोव् नामें जो असिष्ट शस्त्रवैद्य याने
योजले]

हा रोग लागतांच हे उपाय केले पाहि-
जेत. जुलाव होऊ लागले झणजे बहुतक-
रून कळ निघत नाहीं केवळ उराच्या शि-
पोमध्ये जाड्य आहे असें वाटते. कळ नि-
घत नाहीं यावरून हा जरीमरीचा वाखा
नाहीं असें समजून कित्येक लोक उपाय क-

* The best and most simple method of preparing this re-
medy is to make a hot poultice of flour, bread, or linseed
meal, and to sprinkle over it powdered mustard

† I have mentioned throughout, the various doses for an
adult, to a child under 10 years of age, one-half, and to one
under 4 years of age, one quarter, of this quantity, should be
given

रण्यांत हयगय करितात, परंतु हे योग्य नाहीं. जेव्हां हा रोग चालत आहे तेव्हा कळायुक्त जुलावांपेक्षा निष्कळ जुलाव अधिक भयंकर आहेत; हेच या रोगाचे मुख्य चिन्ह आहे. यास्तव जुलाव बंद करण्याविषयीं भगदीं हयगय न करिता वैद्याला लवकर बोलवावे. वैद्य मिळत नाहीं तर हे औषध घ्यावे.

मसाल्याचे पाणी अथवा गरम पाणी दोन चमचेभर घेऊन त्यात एक चमचाभर ब्रांडी व १५ थेंब अफूचा अर्क घालून जुलाव बंद होत तोंपर्यंत प्रत्येक तासास देत जावे. जुलाव राहत नाहीं तर पाच घेन पारदभस्म आणि अर्धा घेन अफू एकत्र करून हेहि द्यावे. जुलाव अधिक अधिक होऊं लागतात तर त्या मनुष्यास अफूकडून उपाय न होता उलटा उपाय होईल ह्मणून ती देऊ नये. जेव्हा ओकारी, जुलाव, आणि पेटके यांकडून रोगी भगदीं निश्क्त होतो तेव्हा ताहान लागो किंवा न लागो, त्याने अतिशय थंड पाणी हमेशा पीत जावे आणि लागलेच २० घेन पारदभस्म घ्यावे. उतार पडत नाहीं तर अर्ध तासाने १० घेन याप्रमाणे चार वेळ घ्यावे. रोगी मनुष्य चेतनोत्पादक औषध घेण्यास सशक्त असेल तर तेहि शरंवार द्यावे. ते कोणते ह्मणाल तर नवसागर हे सर्वाहून चांगले आहे. हे औषध थोड्या पाण्यांत घालून त्याच्या गुणाप्रमाणे कमज्यास्त करावे. आणि रोग पाहून अर्ध तासाने किंवा पावतासाने देत जावे. नवसागर नसला तर मसाल्याचा काढा ब्रांडी घा

*हा नेम प्रौढ माणसासाठी आहे. दाहा वर्षांच्या आंत आहे तर याचे अर्ध, आणि चार वर्षांच्या आंत असल्यास त्याचे अर्ध याप्रमाणे द्यावे.

लून द्यावा. आणि जितके गरम पाणी रोण्यास सोसेल तितक्या गरम पाण्यांत मूठभर मोहन्याची भुकणी घालून त्यात त्याचे पाय ठेवावे, व गरम वस्त्राकडून त्याचे शरीर चोळावे. ओकारी वाटू लागली तर उराच्या शिंपलींत मोहन्याचे पोटीस* लावावे. रोग दबण्याच्या स्थितीमध्ये असता वारंवार ताहान थंड पाण्याने तृप्त करावी. आणि वर सांगितल्याप्रमाणे नवसागर अथवा ब्रांडी किंवा मसाल्याचे पाणी देत जावे. परंतु कोठा सोसावयास शक्तिमान नाहीं तर देऊ नये. वर सांगितल्या नियमाप्रमाणे पारदभस्महि द्यावे; आणि त्याचे अंग गरम राखण्यास फार जपावे. गरम विटा, गरम वाळूने भरलेल्या पिशव्या, गरम पाण्याच्या वाटल्या यानी शेकणे व गरम कार्पडाने चोळणे हे फार उपयोगी आहे. जे लोक, रोग्याचे साह्य करिताना त्यानी त्यास भय दाखवू नये कारण कीं याकडून विशेष अनहिन होतें. यापेक्षां त्याला भरवसा द्यावा व आशा दाखवावी हे फार उपयोगी आहे.

European Intelligence

विलायतीवातर्था.

विलायतेहून वातर्था असी आली आहे कीं लार्ड जान रस्सल रार्णाचा मुख्य प्रधान व दुसरे हुद्देदार यानी आपापले हुद्दे सोडून दिले. कारण कीं पार्लमेंट सभेने त्याच्या इच्छेप्रमाणे केले नाही. आता पुढे कोण प्रधान होतल ते ठरण्याच्या पूर्वी डाक निघाली ह्मणून समजले नाहीं परंतु बहुधा तेच कामावर नेमले जातील असे दिसते.

*पीठ अथवा रोटी किंवा जवसाचे पीठ यांचे गरम पोटीस करून त्यावर मोहन्याची भुकणी पसरवी

ANECDOTE.

Ganú, or the consequences of thieving

चोरटा गणू.

गणू या नावाचा एक लहान मुलगा होता; त्याची आईवापै फार गरीब व मुलाचा देखील संभाळ करायला तीं समर्थ नव्हतीं. परंतु मूल हुशार आहे, असे पाहून एका दयाळू साहेबाला वाटले कीं मी याला जवळ बाळगून चांगली विद्या शिकवीन. मग त्या साहेबाने त्याला अन्नवस्त्राचा सोय करून दिव्ही, आणि शाळेंत उपयोगी विद्या शिकवयास लाविले. आणि हा प्रौढ होऊन चांगल्या योग्यतेस येईल तोंपर्यंत मी याचा समाचार घेईन असा त्या साहेबाचा इरादा होता. हा मुलगा साहेबाच्या वंगल्यांत लेकराप्रमाणें वापरत असे, परंतु त्याला चोरी करण्याची खोड होती. पहिल्याने ती कोणाच्या लक्षांत आली नाहीं; त्याने कित्येकदां वगल्यातून बारीक सारीक जिनसा, कधीं खावयाचे पदार्थ कधीं पैसे चोरून नेले, त्यावरून त्याचा बहमा येऊं लागला; पुढे एकदा त्याच्या आर्गीं चोरी लागली असे साहेबाला कळले. तेव्हां साहेबाने त्याला मोहगम बोलून त्याची फजिती न करिता सोडून दिले, कारण लेकरपणामुळे असी गोष्ट घडली असेल, व ही खोड त्याची जाईल, असे साहेबाला वाटले. याप्रमाणें तरी कित्तीदा कानाडोळाच केला; परंतु गणूची चोरी करण्याची खोड जाईना. पुढे चोरीच्या वेळेस साहेबाने त्याला एकांहीं नेऊन ममतेने शिकवणुकीच्या गोष्टी पुष्कळदां सांगितल्या, आणि चोरी करण्यांत जें जें वाईटपण होतें तें तें गणूला स्पष्ट समजाविले; असें करून बरेच दिवस वाट पाहिली, तरी गणू वाटेवर येईना. सरशेवटीं साहेबाने त्याला मोठा

धाक दाखवून छडीने मारिले. तें रागाने किंवा त्याचा सूड घेण्यासाठीं असें नव्हें, पण कोणत्या एका उपायाने गणूची वाईट खोड जावी ह्मणून तसें केले. तथापि “घेरे माझ्या मागल्या” असी ह्मण आहे, त्याप्रमाणें अरेरे, त्या दुर्दैवी पोराने आपला पहिलाच स्वभाव दाखविला; ह्मणजे तो फिरून चोरी करताना अढळत गेला. मग साहेबाचे सर्व उपाय हरले, आणि गणू चांगल्या स्थितीवर येईल असी आशा राहिली नाहीं. मग साहेबाने त्याला शाळेंतून काढिले आणि त्याच्या सोई बंद केल्या. पुढे तो फारच लाचार होऊन हेलकऱ्याचें काम करू लागला. असा गणूने आपल्या वाईट स्वभावामुळे आपला सर्वस्वी नाश करून घेतला

लेकरानो, ही गणूची गोष्ट वाचून तुम्ही मनात विचार करा; आणि तुह्यामध्ये चोरी करण्याची किंवा दुसरी कांहीं वाईट खोड असेल ती टाकून द्या. चोरी करण्यांत मोठें पाप आहे. तुम्ही फार गुप्तपणें चोरी कराल, आणि ती कदाचित् कोणा माणसाला समजणार नाहीं, तरी देव सर्व ठिकाणी आहे; तो तुह्याला चोरी करिताना पाहतो, आणि तो तुह्याला खचीत खचीत शिक्षा करील. आपल्या घरांत किंवा परक्याच्या घरांत कोणत्याहि वेळेस अंधारात किंवा उजेडांत चोरी करण्यासाठीं तुम्ही आपला हात एखाद्या जिनसाला लावाल त्या हाताकडे देव पाहतो आहे, असें खचीत समजा. आणि लेकरानो, तुह्यामध्ये कोणी एकाने पुष्कळदां चोरी केली असता ती उघडकीस आली नाहीं, असा कोणी असेल, तर त्याने ती खोड आतांच टाकून द्यावी, नाहीं तर मी तुह्यास सांगतो, ती चोरी लोकांत

उघडकीस येईरुच येईल, आंगि मग लोकां-
मध्ये त्याची फजिती होईल, अब्रू जाईल, वि-
द्या जाईल, व त्या तुमच्या ज्या चागल्या सो-
यी असतील त्या नाहींस्या होतील, आंगि शे-
वटीं तो त्या चोरच्या गणूसारिखा भणक्या
मारीत फिरेल.

Population of Ceylon

लंकेविषयी.

लंका ह्यणजे सिलोन, एथील लोकांची
गणना झाली; तेथे सर्व भिल्लून पंधरा लक्ष
चौवीस हजार एकशें चौसष्ट मागसें आहेत
त्यांतून साहेब लोक आठ हजार दोनशें ए-
कूणीस आहेत. तेथे साहेब लोक कित्येक
व्यापारी व कित्येक सुखवस्तु राहिले आहेत.

What can be done for the Hindu Female?

स्त्रियांची दुर्दशा कसो दूर करावी.

बालविधवा ज्या होतात त्यास ते बहुधा दुःख
सोसावे लागते व कित्येक पोटे वाढविनात,
बालहत्या करिनात इत्यादि आपणांमध्ये पु-
नर्विवाह चालू नाहीं यामुळे अनर्थ आहेत;
ह्यगून पुनर्विवाह करावा असा ब्राह्मणादि हि-
दू थोड्या दिवसापासून गडबड करूं लागले
आहेत. हल्लीं प्रभाकरात गगाधरशास्त्री फ-
डके याचें ह्यगणें असें आहे कीं पुनर्विवाह
करणें घडत नाहीं तर न घडो, परंतु कन्या-
चीं लग्ने तरी अगदीं लाहन वयात करितात
तीं करूं नका; कन्या ज्वानीत आल्यावर लग्ने
करावा.

तर हे त्या शास्त्रीबावाचें ह्यणणें बरें आ-
हे, व हा मार्ग पुढे स्वेछेने विवाह चालूं होती-
ल असा आहे. परंतु आह्मास वाटते कीं सुधा-
रायाच्या अर्ध्या मार्गापर्यंतच कां जावें? सर्व
स्त्रिया व पुरुष यांनी अगदी हल्लींच अज्ञान

सोडून स्वेछेप्रमाणें आपलीं लग्ने करावीं, व
उभयतातून कोणी वारलें असनां पाहिजे ते-
व्हां व मर्जी असल्यास पुनः लग्ने करावीं,
हे फारच चागलें आहे. हिंदूशिवाय अस-
ल्या विवाहाच्या बंधनांत कोणी नाहीं
ह्यगून त्यांसहि मुक्ता असावी हे योग्य आहे.

The Kaffir War.

आफ्रिका खंडाच्या दक्षिण भागांतल्या
केप आफ्रिगाडहोप प्रांतात काफोरलोक रानटी
व क्रूर आहेत. हल्लीं त्यांनी सुमारे २००
गोन्याशिपायास ठार मारले. ह्यणून तेथे
लढाई चालली आहे आणि त्यांचा सर्वस्व
नाश लवकर होईल असें दिसते.

The Khojas

हल्ली खोजे लोकांत तंटा चालला आहे,
तो असा कीं कित्येक खोजे आगाखानाला
पीर मानून त्याला सर्व धर्मसंबंधीं अधिकार
आहे ह्यगून त्यास मानून बहुत द्रव्य द्यावे
असें ह्यगतात; आणि दुसरे ती गोष्ट कबूल
करित नाहीत; ते ह्यगतात कीं धर्मसंबंधीं
द्रव्य जातीच्या स्वाधीन असावे; आगाखान
हा जुलूम करणारा आहे यास अधिकार
नको; आह्मी त्याचें काही ऐकणार नाहीं.

POETRY

The Lord's Prayer

प्रभुची प्रार्थना

हे प्रभु आमच्या आकाशाच्या बापा ॥

करो पूर्ण कृपा आह्मावरी ॥१॥

तुझे नाम देवा पवित्र मानावे ॥

राज्य तुझे यावे भूमीवरी ॥२॥

जैशी तुझी इच्छा आहे आकाशांत ॥

तैशी या पृथ्वींत प्रवर्तावी ॥३॥

•प्रति दिवसाचें आमुचें जें अन्न ॥

कराया भोजन आज दिजे ॥४॥
परिक्षासमयीं आह्मासी न न्यावे ॥
हेंची मनोभावे मागतो मी ॥५॥
दुष्कर्मापासूनी सोडवी सत्त्वरी ॥
दांनाचा कैवारी तूची एक ॥६॥
सामर्थ्य गौरव राज्य देवा तुझीं ॥
प्रार्थना ही माझी सत्य असो ॥७॥

[Another Version of the same]

दुसरा छंद.

- १ हे आकाशी बापा प्रिय,
तुझा मान वाढवी,
जमीं राज्य स्थापुनिया
तुझी इच्छा चालवी.
- २ आज अनन्य दे आह्माला,
अन्यायाची क्षमा कर,
आणि क्षमा करायाला
आह्मी क्षुद्र जन्मवर.
- ३ परीक्षित नको नेऊं
सैतानाला घालवी.
- ४ सर्व राज्य तेज शक्ति
तुझी आहे सर्वकाळ
एक, बापा, ही विनंती
सदा तूं आह्माला पाळ.

Low Estate of the Brahmans

पुण्यातील ग्रामण्य.

एक स्त्री जिला तिच्या बापाने लहानपणी श्री व्यंकटेशास वाहिली ह्मणून तिने लग्न न करितां वे- श्येचे रीतीने राहिली तिच्या मुलगाची मुंज करण्यास काहीं ब्राह्मण व पंडीत अनुकूल झाले त्यानी मुंज केली त्याबद्दल इतर पंडितांनी सभा केली तेथें त्या स्त्रीस बोलाविली, तीने सांगितलें कीं जे पंडित मी अशुद्ध केलें असा निर्णय करण्यास बसले आहेत त्यानीच मला भय घालून माझेपासून रुपये घेऊन संमत दिल्लें; आणि आतां अशुद्ध ह्मणावयास तयार

एथें झाले आहेत याची त्यांस लाज कशी वाटत नाहीं, हें ऐकून ज्यांस दक्षणा पूर्वी मिळाली नव्हती त्यानी आश्चर्य केलें आणि सर्व ब्राह्मणांची अप- तिष्ठा हाईल या कारणास्तव त्या बाईस जा ह्मणून सांगितलें, आणि ज्याणी संमत दिल्लें होतें त्यांस प्रा- यश्चित्तें दिल्लें

पुण्यात निरुद्योगी रिकामे लोक फार आहेत त्यांस ग्रामण्य उभें राहिल्याखेरीज पैसा उप- टावयास मिळत नाहीं याजकरितां पैसा घेऊन ये- कादे कर्मास संमत द्यावे आणि पुनः आपणच उप- रोधीक समेत येऊन बसावे अशा गौरवर्तणकी हो- तात. तात्पर्य ब्राह्मणांत काहीं बंद नाहीं, पैशाक- रितां पंडीत शास्त्री जें पाहिजे तें करितात, त्यांत काहीं अर्थ आणि धर्मबुद्धी नसत्ये ज्ञानप्रकाश.

Effects of Bhāng.

भांग प्राशनाची अवस्था.

गेल्या शनवारी दोन गृहस्थांची रस्त्यात गाठ प- डली त्यांतील एक जन दुसऱ्यास विचारूं लागला कीं तुमचे आज डोळे कां चढलेले दिसतात? दुसरा उत्तर कर्तो कीं तुझास ठाऊक नाहीं आज शिवरात्र आहे मी एके गृहस्थाचे घरीं गेलों होतो त्याने मला भांगेचा घोटा मोठा आग्रह करून पाजिला याजमुळें मी आज गैरशुद्धीत आहे. तें ऐकून दुसरा त्यास न बोलतां विस्मय मानून चालता झाला या घो- ट्यास ज्ञानवल्लीचा घोटा ह्मणतात. ज्ञानप्रकाश.

ANECDOTE

To Forgive is better than to Strike

भावडास सुबोध.

एके दिवसीं गोविदाने आपल्या गोदी ब- हिणीसीं कडजा करून तिच्या तोंडात मारलें, तेव्हा ती रागें भरून उलटून त्याला मारणार होती; इतक्यात तिच्या आईने तिला पाहून निषधलें; अगे, भावाला मारितेस? ती बो- लली, काय करावें! त्याने मला मारलें कीं नाहीं! तेव्हा आई बोलली, तो तुझा भाऊ नव्हे काय? तर तुझी त्याचे चुंबन

व्यावें, हें मारण्यापेक्षा किती चांगलें? तेव्हां गोदी रडू लागली; नंतर विचार करून तिने भावाला वेंगाटून मुके घेतले. तेव्हा पश्चात्तापी होऊन गोवेंदाहि रडू लागला, आणि त्या वहीण भावंडानी एकमेकापासी क्षमा मागितली, तेव्हा त्यांचे शांतवन झाले. तर एकमेकाला मारण्यापेक्षा हें किती बरें? आणि त्या आईचा उपाय किती बरा होता?

Rendering good for Evil

वाईटावद्दल चांगलें करावें.

भागू नामें एक लाडान मुलगी होती, ती एके दिवसीं आपल्या आईजवळ सुंदर चांगली फळें आणून झणाली, आई, पाहा! हीं किती चांगलीं! हीं मला काकीने दिल्लीं, आणि अणखीहि कांहीं यासारखें दिल्लें आहे. तेव्हा आई बोलली, तें फळ कोठें आहे? भागू बोलली, तें मी सखीला दिल्ले, कारण कीं ती मला जेव्हां तेव्हा दुःख देती झणून मी प्रीती दाखविली. आई, तुमच्या लक्षात आहे? भाऊने ख्रिस्ती पुस्तक आणिलें आणि, त्यांत काय लिहिलें होतें तें? त्यांत असे लिहिलें होतें कीं वाईटावद्दल कोणाचें वाईट करूं नये, तर चांगलें करून दुष्टाला पश्चात्तापी करावें. आणि त्या पुस्तकांतील गोष्टीविषयीं माझी खात्री झाली, कीं तें खरें आहे. आणि मी सखीला तें फळ दिल्लें तेव्हां तिला पश्चात्ताप झाला, आणि ती बोलली, की, भागू, तू मजपेक्षां किती योग्य वर्तणारी आहेस! मी तुला फार दुःख दिल्लें, तें म्या वाईट केलें, तर आजपासून मी असें कधीं करणार नाही.

Hindu zeal for Female Schools

मुलींच्या शाळाकडे हिंदूंचा थोडा आश्रय.

फेब्रुएरी महिन्यात ज्ञान प्रसारक मंडळीला

मुलींच्या शाळाकरितां नऊ हजार रुपये मिळाले त्याची याद छापली होती, त्यांत एकहि हिंदूचें नाव नाही व हें हिंदुलोकास शोभत नाही असें मागल्या ज्ञानोदयांत लिहिलें होतें; आणि ती गोष्ट बराबर आहे. परंतु पूर्वी त्या शाळेकडे कोणी हिंदूने कांहीं मदत केली नाही असें कोणी समजूं नये; कांहीं दिवसांमागे तीन हिंदूनी रुपये दिल्ले आहेत. तर जगन्नाथ शंकरशेटजी यानी चारशें रुपये दिल्ले व दर वर्षास शंभर देतात; आणि याप्रमाणें दुसरे कित्येक हिंदू देतील अशी आत्मास आशा आहे, परंतु असल्या सुंदर कामास अजून केवळ तीनच हिंदूंची मदत याची लाज धरून बहुतांनी लवकर आश्रय द्यावा, हें त्यास उचित आहे.

Official Changes

या महिन्याच्या ३ व्या तारखेस आगवोटद्वारे कनेल जावीस साहेब काम सोडून विलानेस जालो व बडोद्याचा रेसिडेंट कनेल औटराम साहेब याची गरमीसुळें प्रकृती बरी नाही सवव मुंबईस येणार आहे ससेच दक्षिण तुकडोचा रेविन्यु कमिशनर टॉन्सॅंड साहेब प्रकृती विधळ्यामुळें विलायनेस लवकर जाणार असें झणतात

Rewards of Iniquity

गेल्या महिन्याच्या २८ वे तारखेस जोयचंदवल्लभ नामें दुकानदार याने खोटी वजन करून व्यापार चालविला सवव त्यास माजिस्त्रेट साहेबाने ५० रुपये दंड केला.

रामा राणू याने एक गरीब विधवावायकोचे ताब्याचें चार रुपयाच्या किमतीचें चौरिलें सवव त्यास बारा फटके मारून सक्त मजुरीनिशीं तीन महिन्याची ठेप झाली;

आणि याप्रमाणें रोज अपराध्यास एथें हल्लीं शिक्षा चालली आहे

Religion of the Sikhs.

शीक लोकांचा धर्म ह्मणजे नानक पंथ.

हा धर्म हिंदू धर्मापासून उत्पन्न झाला, त्याचा कर्ता नानक नावे एक हिंदू मनुष्य होता. तो सन १४६९ च्या सालीं पंजाब देशातील एक गांवीं जन्मला. तो पहिल्याने हिंदू धर्माप्रमाणें भक्ति करण्यांत फार तत्पर होता, आणि हिंदुस्थानातील सर्व पवित्र स्थानांकडे जाऊन भजन करीत असे. तो दुसऱ्या देशांतहि फिरला, आणि एका वेळेस मका शहरास गेला. शेवटीं बहुतदेश फिरल्यावर त्याने असा निश्चय केला कीं, हिंदू धर्म आणि महमदाचा धर्म यांहून काहीं वेगळा असा एक नवा धर्म अपण करावा. हिंदू धर्मांतून बहुत गोष्टी आणि मुसलमान धर्मांतून काही गोष्टी काढून आपला नवा धर्म प्रगट केला. देव एकच आहे, असे त्याचें मत होतें. मूर्तिपूजा करू नये, परंतु देवाचें ध्यान करावें, त्यावर फार प्रीति करावी, आणि सर्व प्राणी मात्रावर दया करावी, असें केव्याने देव तुमच्या ठिकाणीं वस्ती करील; असें ज्ञाने आपल्या शिष्यांस शिकविणें. अणखी बहुत चांगल्या गोष्टी ते शिकवीत असे. नानक हा, रावी नदीच्या काठीं डेहरा ह्मणून एक गांव आहे, तेथें मरण पावला. तेथें त्याच्या नांवाचें एक देऊळ आहे, आणि त्याचे काहीं वंशस्थ लोक तेथें राहतात, असें ह्मणतात. तो मरण पावल्यावर अणखी नऊ गुरू अनुक्रमानें त्याच्या गादीवर बसले. त्यांचीं नांवां असीं, कीं अंगद, अमरदास, रामदास, अर्जुन, हरीगोविंद. हरीराय, हरीकृष्ण, तेगबाहादूर, आणि गुरुगोविंद.

अर्जुन याने शीक लोकांचें आदिग्रंथ नावें एक धर्मपुस्तक प्रसिद्ध केलें. त्यात नानकाने केल्ल्यां कित्येक गायनें आणि दुसऱ्या गुरूनीं केल्ले काहीं ग्रंथ सर्व मिळवून प्रसिद्ध केले. रामदास याने रामपूर नावें गांव फार वाढवून तेथें एक मोठें तळें बांधिलें आणि त्या तळ्याला अमृतसर असें नाव ठेविलें, त्यावरून त्या गावालाहि अमृतसर ह्मणूं लागले. तेथल्या तळ्यात सर्व शीक लोक चहुंकडून येऊन स्नान करीत असतात.

गोविंदसिंग, जो शीक लोकांचा शेवटला गुरू, त्याने शीक लोकांचें मत काहीं फिरविलें, विशेषकरून त्याने मूर्तिपूजा करायाला सांगितलें. तो केवळ गुरू होता असें नाहीं, परंतु शीक लोकांचा पुढारी होऊन त्याने आपल्या मेहनतीने त्यासाठीं मोठा अधिकार मिळविला. त्यांतील बहुतेक लोक मोठे सरदार झाले; आणि संकट पडलें असतां त्या सर्वांनी मिळून आपल्या शत्रूसी लढावें, असा नेम गोविंद सिंगाने केला. काहीं दिवसांनी शीक लोक आणि दिल्लीचा बादशाहा यांमध्ये लढाई उत्पन्न झाली, तेव्हा बहुत शीक लोक मारिले गेले, त्यावरून त्या लोकानीं मुसलमान लोकांचा मोठा द्वेष केला; आणि शेवटीं त्यांनी बादशाहाच्या सर्व सरदाराला पंजाबातून हाकून लाविलें, आणि आपणच राज्य चालवूं लागले. रणजितसिंग हा दुसरे सर्व शीक लोकांचें सरदार आपल्या ताब्यात आणून सर्व पंजाबाचा राजा झाला. त्याने पुष्कळ वर्षे तेथें राज्य केलें. तो मेळ्यावर त्याच्या राज्यांत फार अव्यवस्था होऊं लागली, शेवटीं शीक लोकांनी इंग्लिश सरकारासीं लढाई मांडिली, तेव्हा सरकाराने पंजाबांत फौज पाठवून, त्याला जिंकून त्याचा देश हस्तगत केला, आणि सन

१८४९च्या साली त्याचा राजा गादीवरून काढून तो सर्व देश आपल्या अमलात घेतला.

शीक लोक हे आपल्या धर्मपुस्तकाचे भजन करीत असतात, भजन केल्यावाचून ते धर्मपुस्तक उघडीत नाहीत. ते लोक हे पुस्तक रोजरोज चार वेळा काही वाचनात असताना आणि काही प्रार्थना करीत असतात. ज्याला वाचनां येत नाही ते नानक किंवा गोविंद सिंग याच्या नावाचा जप दररोज एक किंवा दोनवेळ करीत असतात. हिंदू शाखांनील ब्रह्मा विष्णु आणि शिव या षिष्यांच्या गोष्टी आणि सर्व अवतारांच्या गोष्टी शीक लोक मान्य करितात. तरी नारायण हा एकच देव आहे, असे ते ह्मणतात. त्याचे नाम अकाल पुरुष असे गोविंद सिंगाने केलेल्या पुस्तकामध्ये ठेवले आहे, त्यावरून त्याची भक्ति करणारे अकाली लोक असे ह्मटले आहेत. हे अकाली लोक शीक लोकांमध्ये एक पथ असे आहेत. मनुष्य बहुतवेळा जन्मास येईल असे शीक लोकांचे मत आहे. जे देवाचे ध्यान करून जन्ममरणापासून मुक्त होतो तो सर्वाहून धन्य आहे. कारण की जो कोणी स्वर्गास जातो तो कांही वेळाने फिरून जन्मास येतो आणि दुःख भोगितो, असे त्यांचे मत आहे. या सर्व गोष्टींवरून असे दिसते की, शीक लोकांचा धर्म हा बहूतकरून हिंदू धर्मासारखाच आहे.

गोविंदसिंग याने दुर्गा देवाची पूजा चालू केली. दुसऱ्या कोणत्याही देवतेची पूजा करायाला त्याने सांगितले नाही. जे शीक लोक नानकाच्या मताप्रमाणे चालतात ते खुलासा असे ह्मटले आहेत, आणि गोविंद सिंगाचे शिष्य हे खालसा असे ह्मटले आहेत खालसा लोक पंजाबांत फारच आहेत.

मुसलमान आणि हिंदू कधी कधी शिक लोकांच्या धर्मात जातात तेव्हा यास धर्मात घेण्याचा त्याचा एक संस्कार आहे. जे वडां कोणी मुसलमान त्या धर्मात जातो तेव्हा गाईचे मांस खाऊं नये असे ते त्याला वजावून सांगतात. शीक लोकांमध्ये जातचे नेम मानीत नाहीत. सर्व जातीचे लोक एकाच पथाचे असले तर एका पंक्तीत जेवितात परंतु लग्न करण्यांत ते आपल्या जातीची सोयारक करितात. बाहेरचा कांही विटाल नाही असे नानकाने शिकविले अंतःकरणगवली दुर्वासना हाच विटाल; जो देवाला विसरतो तोच भ्रष्ट होतो, आणि त्याला यम यातना होतील, असे त्याने सांगितले. देवाची पूजा बाहेर करावी यात कांही सुकृत नाही, परंतु मनाने त्याची भक्ति करावी ह्मणजे मोक्ष मिळेल, असे त्याला वाटले.

सती जाण्याची रीत शीक लोकांमध्ये चालली होती, परंतु इंग्लिश सरकारच्या सांगण्यावरून ती सर्व पजाबांत बंद झाली.

Giving to Idle Beggars

दानधर्म करण्याविषयी

ज्ञानोदयाचे कर्ते यास विनती विशेष आपल्या महाराष्ट्रदेशांत हल्ली भिकारी फार आहेत, ते अंधळे पांगळे मुके बहिरे आहेत असे केवळ नव्हे परंतु घटेकटे व द्रव्यवानहि आहेत इतके भिकारी हाण्याचे कारण हेंच दिसते की, लोक आळसी व दुःखसनी झाले आहेत, ह्मणून बहुतेक उठून नाना तऱ्हेचीं सोंगे घेऊन भिक मागतात

या विषयीचा विचार कोणी करीत नाही जो कोणी विचार करील त्याला समजेल की, भिक मागणे हें इतके लाजेचे काम आहे की, अंधळे पांगळे इत्यादिकांनी देखील करूं नये; कारण की मनुष्यास एक दोन अवयव नसल्यावरून त्याला कांहींच काम करता येणार नाही असा कांही अर्थ नाही. परंतु प्रत्येक मनुष्याने असा निश्चय मात्र

करावा कीं मी भीक कधीं मागणार नाहीं, मग जर त्याचे एक दोन अवयव नसले तरी त्याला बहुतेक उद्योग करावयास सुचतील मी एका साहेबापासून असी गोष्ट ऐकिली कीं, अमेरिका खंडांत एक मुलगी अधळी मुकी बहिरी असतां, शिवणें टुपणें इत्यादि कामें करित असें, आणि सुईत दोरा स्वतां बोवीत असे, आणि असें करितांना तिने भीक कधीं मागितली नाही ह्या मुलीसारख्या ज्याला तीन व्यथा झाल्या, असा मनुष्य म्या कधीं आपल्या देशांत पाहिला व ऐकिलाहि नाही ह्मणून कोणालाहि एखादी दुसरी व्यथा झाल्यावरून उद्योग करण्यास काहीं अडचण नाही

आणि जे भिकारी धटेकटे सर्व अवयवाने धड व द्रव्यवान आहेत त्यांस तर विशेषें करून उद्योग करितां येईल आणि कित्येक उद्योग करतील परंतु भीक मागतल्यावांचून क्रमत नाही आमच्या शहरांत असा एक मनुष्य आहे तो सावकारी करितो आणि रेशीमकाठीं धोतर नेसतो आणि संध्याकाळीं मोठ्या घोडीवर बसून फिरावयास जातो, यावरून दिसतें कीं त्याच्या घरीं चाकर माणसेंहि असतील परंतु तोहि सकाळीं दररोज चरवी घेऊन धरोघर पीठ मागावयास जातो; आणि लोकहि काय वेडे आहेत कीं त्याला नित्य पीठ देतात

मी शहरात जेव्हां जातों तेव्हा अधळे पांगळे इत्यादि गरीब लोक भीक मागणारे थोडे नजरेस येतात, कारण कीं अमेरिकन मिशनेरी साहेब लोकांनी दुसऱ्या साहेब लोकांचें साह्य घेऊन जी धर्मशाळा रथापली आहे तींत कित्येक अंधळे पांगळे व अशक्त पोसले जातात; आणि कित्येक आपल्या नातलगांकडून पोसले जातात; आणि कित्येक आपल्या निर्वाहार्थ थोडे फार श्रम करितात असा श्रम करणारा अंधळा म्या पाहिला तो दररोज दोन पाइल्या धान्य दळू लागतो आणि दुसरीं अवांतर कामें करितो दुसरा एक अंधळा पाहिला तो एका ग्रहस्थाचे लाहान लेकंरूं संभाळितो, असे त्याने साहा लेकराचा संभाळ केला आणि जवळ पाणी आहे ह्मणून त्या ग्रहस्थाच्या कुटुंबास जितकें पाणी लागेल तितकें साह्यकऱ्यावांचून आणितो असेच जे पांगळे व व्यंग आहेत ते काहीं काहीं कामें करूं शकतात; ह्मणून असे अवयवाने अधू ते थोडेच

भीक मागणारे आहेत, परंतु इतक्यास देखील हे उदमी लोक पुरतें देत नाहीत.

परंतु धटेकटे भीक मागणारे थोडेच नाहीत ते फार आहेत आणि ते बहुतकरून उदम्याजवळ भीक मागतात, आणि ते दर दुकानांनी एक एक पैसा घेतात आणि जर करितां दुकानदार पैसा देण्यास हरकत करितो तर कित्येक जे दोन लांकडे हातांत घेऊन येतात ते तीं लांकडे वाजवीत राहतात, कित्येक शस्त्रे घेऊन आपल्याच शरिराला टोंचून कापून रक्त काढितात, कित्येक आपलीं वस्त्रे दुकानापुढें जाळितात, कित्येक ढोलके आणि दुसरे काहीं घेऊन वाजवितात, आणि कित्येक तर विष्टा भक्षण करितात व लघवी प्राशन करितात; आणि असे प्रकार केल्यावरून दुकानदारहि त्याला बहुधा पैसा देतो या प्रकारचे भिकारी बहुधा दुर्व्यसनी आहेत; ह्मणजे कोणी रंडीबाज, कोणी गाजेकस, कोणी मद्यपी, कोणी आफू खाणारा, आणि कोणी भाजूम व भांग खाणारा, असे आहेत.

असे हे धटेकटे भीक मागून खाऊन आळसी होतात तर याचें पाप भीक मागणाराकडेसच आहे असें केवळ नव्हे, परंतु भीक घालणारा कडेसाहि आहे. तर हें पाप आपणास न लागावें आणि ह्या धटेकट्यास पैका न मिळतां अंधळे पांगळे इत्यादि गरीबास मिळावा असा उपाय लवकर करावा; आणि हा उपाय करण्याची सोय बहुतकरून उदमी लोकांस आहे कारण कीं अशा भिकाऱ्यांस तेच पैसे देतात.

आतां धटेकटे भिकारी यानी बाजारांत न फिरावें आणि गरीब व अशक्त निरुपायी यांचा संभाळ व्हावा असी चिंता धरून जर काहीं उपाय करावयास ईच्छतां तर मला एक उपाय सुचला आहे, तो मी सांगतों सर्व उदम्यानी आणि आवातर लोकांनीहि आपल्या प्राप्तीच्या व खर्चाच्या बेताप्रमाणें काहीं पैका काढावा, व एक विश्वासू व आब्रुवान मनुष्य निवडून त्याच्या स्वाधीन तो सर्व पैका करावा म्हणजे याविषयीं खटपट आपणांस न लागतां अशक्त अनाथ यांचा संभाळ होईल आणि हे धटेकटे बाजारांत न फिरावे म्हणून सरकारास अर्जी करावी म्हणजे बरोबर बंदोबस्त होईल. याशिवाय जर कोणास काहीं उपाय सुचेल तर तो काढावा, आणि कसेहि करून धर्म योग्य रितीने व्हावा म्हणून बंदोबस्त करावा. ही गोष्ट एकल्याच्याने होणार नाही

बहुतांचे सम्मत पाहिजे तेव्हां हे हॉइल तर ज्या-
च्याने सर्वत्रांचे मत घेतां येईल त्याने या कामांत
हात धालण्यास अनमान करूं नये कारण कीं येणें
करून बहुत आळसी सुधारतील कळवें हे वि-
नंती. तुमचा मित्र सुद्धमविचारी

To Correspondents.

पत्र पाठविणाऱ्यांस सूचना.

पत्र वाचणारा, या सहितें पत्र पोहोचेल, व लघु कोश
मराठी करावा झणून पुण्याहून एकाच पत्र आलें, तेंहि
पोहोचेल

न्यायाची वाट पाहणारा याचें पत्र पावेल, परंतु त्यानेलि
वादाविषयी वास्तविक जें आमच्या नजरेस आलें तें आझी
लिहिलेंच आतां पुन त्याविषयी दोही पक्षांकडून छापायाची
गरज दिसत नाहीं.

ज्ञानोदय पाहणारा याचे पत्र पोहोचेल, व त्यानेलि गोष्टी
विषयी दुसऱ्या ठिकाणी छापलें आहे

जर कोणाला ज्ञानोदयांत छापण्यासाठी पत्र पाठविणे
झालें, तर त्याने तें बाळ्याद अक्षरानी लिहून त्या पत्राखा-
ली आपल्या खुशीप्रमाणे सहि घालावे, परंतु ज्ञानोदयकर्त्या-
ला वास्तविक नांव कळविलें पाहिजे, नाहीतर तें पत्र छ-
पलें जाणार नाहीं बाहेरून पत्र पाठविणाऱ्याने पत्राचे
हांशील भरून पत्र पाठवावें

जर कोणी छापण्यासाठी पत्र पाठवितो, व तें छापलें जात
नाहीं, झणून पुन्हा मागती, तर तें पत्र माघारें दिल्ले जाणार
नाहीं जर त्याला त्याची गरजच असेल, तर त्याने त्याचा
एक नकल करून आपल्याजवळ ठेवावी. पत्र माघारें द्यावें
असे चाल कोणत्याहि नत्तमानपत्र कर्त्याची नाहीं

The following payments on account of the
Dnyanodaya have been received

	Rs	As
Dada Pandoorung 1850 .	1	0
Sukkaram Balkristna. 1849 50 ..	3	0
Mr A Taylor 1850 ...	4	8
Mr Ingle .	1	8
Mr C Bailee	1	0
Mr Carvalho	1	8
Mohamed Sayad Parkar	1	8
Bappoo Joshee	1	8
Annunta Morojee	1	8
Wisswanath Nillajee.	1	8
Moroba Nairue . . .	1	8
Balcrisna Wassoodew	1	8
Narayan Pandoorung	1	8
Kessow Bullibhadra .	1	8
Balcrisna Ragoba. . .	1	0
Trimbuck Ramchunder	1	8
Gowroba Narayan ...	1	8
Janardun Trimbukraw	1	8
Rev. R. Hunter . . . 1851	8	8
R Young Esq. .	4	0

Sukkaram Balkristna 1851	1	8
Mrs Seitz 1850	1	8
Govindji Narayan ..	1	8
Babajee Ambroot ..	1	8
Mohunlal Ramchorddass	1	9
Wassoodew Narayan	1	8
Bhicojee Bhasker	1	8
Ragovind Ramjee	1	8
Hurry Kessawjee . . .	1	8
Ramchunder Kessow 1850-51	3	0
Mahdorow Morojee 1848 50	4	8
Mrs Tucker part of 1849-50	1	13
Col Jervis 1849-50	3	0
Vincete De Silva 1850 .	1	8
Bhaw Dajee	1	8
Ariseer Framjee	1	8
Wittoba Dadajee	1	12
Shanraw Fatijee	1	8
Gungadass Kesserdass	1	8
Ball Bugwan Sing	1	8
Tatijee Morowjee part 1849 50	2	0
Sorabjee Pallonjee. 1850	1	8
Bhaw Ramchunder 1850	1	8
Dadabhoj Nowrojee	4	8
Mr W Hern 1851	7	8
Ragoo Sacaram Kharry	1	8

The following payments for the *Dnyanodaya*
have been received at Ahmednuggur, in advance
for 1851 —

	Rs	As
Babaji Govind	1	8
Naroo Appaji	1	8
J D Leighton, Esq	12	0
Native Library	1	8
St G Petrie	3	0
Mr S Hanson	1	8
Mr J Hanson	1	8
Capt Gaisford	4	0
Ramji Bhore	1	8
Martund	1	8
Sutgeon MacKenzie	4	0
Lieut Anderson	4	0
Shahk Daood	1	8
Capt Auld	4	0
Lieut Annesley	4	0
Goolzar Misser	1	8
Kazee Gyassondeen	1	8
Ramadoo Gowndi	1	8
Capt Bowditch	8	0
A R Mark, Esq	4	0

THE DNYANODAYA

is published soon after the 1st and 15th of each
month, at the American Mission Press, Bom-
bay, on account of the American Mission at
Bombay and Ahmednuggur

Price, to Natives, one rupee and eight annas
yearly to Europeans, four rupees, additional
copies to Europeans Rs 1 8 Single numbers
four annas each

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL. 10

BOMBAY, APRIL 15, 1851

No. 8.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १५, माहे एप्रिल, सन १८५१.

अंक ८.

*Inefficacy of the Ganges to wash away sin,
with a statement of the True Atonement, &c*

This is the title of a popular tract in Sanscrit verse by J Muir Esq of the Bengal Civil Service. The subject is one which has peculiar attractions for our native readers, and we here present them with a metrical translation of the first half of the work

पापमोचनी यथार्थोपाय दर्शनं.

या नावाचें एक लाहानसें संस्कृत पुस्तक बंगल्यांतील दिवाणी कामदार म्युअर साहेब याने केलेलें आहे, आणि या गोष्टीकडे लोकांचें मन लागतें सबब हें अर्धसें अभंगरूप छापविलें आहे.

पाप दूर करण्याचा वास्तविक उपाय.

- शिष्य ह्मणे गुरूलागीं ॥ अद्भुत महिमा जगीं ॥१॥
शास्त्री वर्णिला महिमा ॥ करी गंगा अघक्षमा ॥२॥
असें शास्त्री वर्णिलेले ॥ ह्मणे तुम्हा प्रश्न केले ॥३॥
गंगोदकीं करी स्नान ॥ नर निर्मळ पावन ॥४॥
गंगा स्नान जो करितो ॥ पातकाचा क्षय होतो ॥५॥
असें जन मानिताली ॥ ह्मणे तुम्हा पुसूं किती ॥६॥
॥१॥ विचार परमार्थाचा ॥ तुम्ही सागा सत्य वाचा ॥७॥
तुम्ही आहा परिपूर्ण ॥ जन बोलती संपूर्ण ॥८॥
पातकाचा क्षय होय ॥ आहे ऐसा जो उपाय ॥९॥
सत्य तुम्ही जाणताती ॥ ह्मणे सागा आह्माप्रती ॥१०॥
॥२॥ पाप नाश इच्छणारा ॥ करी गंगानानादरा ॥११॥
जोंवरि न केले स्नान ॥ कैसा होईन पावन ॥१२॥
तोंवरि स्वीय पापाची ॥ असे शंका मनीं साची ॥१३॥
अंगिकार करिताती ॥ आहे दुष्टता मानिती ॥१४॥
गुरू बोले शिष्या लागीं ॥ ऐसी शंका आहे जगीं ॥१५॥
॥३॥ पापापासून मुक्त व्हावें ॥ धरी मानसी संशये ॥१६॥
ऐसा हेतु हो धरुनी ॥ कोणी वाहे चिंता मनीं ॥१७॥

- देह नहीं शुद्ध वरा ॥ झाला देहाचा मातेरा ॥१८॥
 ऐसी मनीं चिता धरी ॥ ह्मणे दुष्ट मी संसारीं ॥१९॥
 दुःख जावें हो ह्मणुनी ॥ अति इच्छा वाहे मनीं ॥२०॥
 गुरु ह्मणे शिष्या लागी ॥ ऐसी मात झाली जगीं ॥२१॥
 ॥४॥ गंगास्नान करी जन ॥ होय जगीं तो पावन ॥२२॥
 असा प्रत्यय पाहूनी ॥ तैसी वाछा धरी मनीं ॥२३॥
 अघशांति होण्यासाठीं ॥ नर करि आटाअटी ॥२४॥
 प्रायश्चित्त तप यज्ञ ॥ तेंणे व्हावें हो पावन ॥२५॥
 ॥५॥ असंत पापमुक्तिची ॥ निश्चयता आहे साची ॥२६॥
 याविषयीं नाहीं भ्राती ॥ ऐसी बुद्धि आह्माप्रती ॥२७॥
 अघमुक्तता वांचून ॥ कसें पाप दंडाविण ॥२८॥
 नराची होय उधृती ॥ गुरु ह्मणे शिष्याप्रती ॥२९॥
 ॥६॥ पुजा पद्धती मन्त्रार्थ ॥ आहे भारतीं शास्त्रार्थ ॥३०॥
 तो बोलिला व्यास मुनी ॥ ह्मणे ऐका तुझी झनी ॥३१॥
 पापमुक्ति हीं चालीं ॥ पाप रूपांच जन्मलीं ॥३२॥
 माझे चित्त तेंहि पापी ॥ ह्मणे माझे कर्म पापी ॥३३॥
 कृपा करुनी देवाजी ॥ माझे रक्षण करा आजी ॥३४॥
 पाप ज्याच्या अंगीं वसे ॥ त्यात मी हो पापी असे ॥३५॥
 दयावंतामध्ये आति ॥ तुझी श्रेष्ठता बोलती ॥३६॥
 त्रिलोकांत दयावंत ॥ कीर्ति तुमची साप्रत ॥३७॥
 दयावत नर जनी ॥ मजविण आहे कोणी ॥३८॥
 जगत्रयामध्ये कोणी ॥ तुझी ऐकिला हो कार्णी ॥३९॥
 अपराध सहस्र हे ॥ केले रात्रदिन म्या हे ॥४०॥
 हा दास मज मानून ॥ करी देवा तू सहन ॥४१॥
 आतां पाप जाण्यासाठीं ॥ यत्नें करावी खटपटी ॥४२॥
 मनुष्यानी सर्वकार्णी ॥ कसें करावीं चागलीं ॥४३॥
 मलिन हें गंगोदक ॥ न होई हे पापातक ॥४४॥
 ॥७॥ गंगा स्नान ज्यासीं आहे ॥ हीनपण श्रम वाहे ॥४५॥
 गंगास्नान करुनिया ॥ कसे जाईल विलया ॥४६॥
 न हो स्नानें शुद्धपण ॥ कसें हो अघनाशन ॥४७॥
 नर श्रम व्यर्थ करती ॥ गुरु ह्मणे शिष्याप्रति ॥४८॥
 ॥८॥ ऐसा हेतु हो धरून ॥ जरि करि गंगास्नान ॥४९॥
 आतां हें पाप मोचन ॥ होईल स्नाने करून ॥५०॥
 कांही अनुताप तरी ॥ वृथा धर्म नर करी ॥५१॥

- ॥९॥ नाही कारण धर्माचे ॥ अनुताप मिथ्या साचे ॥५२॥
 पाप नाश होण्यासाठी ॥ नर करि खटपटी ॥५३॥
 अहो गंगाजळावर ॥ जे हो विश्वासती नर ॥५४॥
 पुण्ययुक्त मन ज्यासी ॥ तेहि पूत व्हावयासि ॥५५॥
 पाप नाश व्हावयार्थ ॥ कसे होतील समर्थ ॥५६॥
 ॥१०॥ मिथ्या गंगोदकीं तेहि ॥ वृथा प्रतीति ज्यांसही ॥५७॥
 आहे मूर्खता बहुत ॥ कांही नाही ते मानीत ॥५८॥
 श्रेष्ठ अति पवित्रहो ॥ आहे स्थान हृदय हो ॥५९॥
 पवित्रता हृदयात ॥ श्रेष्ठ असावी लक्षण ॥६०॥
 ॥११॥ हृदयांत असे सार ॥ तारणास हो ईश्वर ॥६१॥
 बाह्य धर्म करून तो ॥ नाही संतोष पावतो ॥६२॥
 केवळ निर्मळपणे ॥ हृदयीं शांतिहि वाणे ॥६३॥
 मग पावे शांतपण ॥ कधी नाही चंचळपण ॥६४॥
 ॥१२॥ पापा सक्ति ही कुछित ॥ आहे ज्यांच्या हृदयांत ॥६५॥
 नाही गेलें दुष्ट पाप ॥ कसा होईल निष्कण ॥६६॥
 लक्षणे ईश्वरापासून ॥ पातकाची क्षमा जाण ॥६७॥
 क्षमा प्राप्त व्हावयार्थ ॥ नाही नर हो समर्थ ॥६८॥
 ॥१३॥ पुन्हा स्नान केल्यावरी ॥ काम लोभ आहे अरी ॥६९॥
 काम लोभ नाही गेले ॥ पाप युक्त नर झाले ॥७०॥
 मोठ्या वळें हो करुनी ॥ काम लोभ राहे जनीं ॥७१॥
 सर्व मनुष्यांच्या अतीं ॥ पूर्ववत् राहे स्थिती ॥७२॥
 ॥१४॥ आमच्या स्त्रहृदयांत ॥ असे पाप हो असंत ॥७३॥
 कदापीहि गंगास्नान ॥ नाही करणार क्षीण ॥७४॥
 सरळ हे आसे जांचे ॥ स्नान करणारे साचे ॥७५॥
 पूर्वी जे बोलिलों वाक्य ॥ घेण्यासाठी आहे शक्य ॥७६॥
 ॥१५॥ कुछित पाप हृदयीं ॥ नव्हे पवित्रता काही ॥७७॥
 आशा दुष्ट हेतुस्तव ॥ नाही पार होणार भव ॥७८॥
 गंगाजळीं ते हें स्नान ॥ न करी पाप नाशन ॥७९॥
 ॥१६॥ फळयुक्त स्थित शक्ति ॥ कोणतीहि गंगाजळीं ॥८०॥
 नाही तुम्ही जाणताती ॥ गुरु ह्यजे शिष्या प्रती ॥८१॥
 नाही पाप जाण्यासाठी ॥ सामर्थ्याची हातवटी ॥८२॥
 फळें चागलीं देण्याची ॥ नाही शक्तीहि त्यासची ॥८३॥
 ॥१७॥ गंगा सामर्थ्यापासुनी ॥ होती अन्य फळें जनीं ॥८४॥
 पाप मुक्ति विना अर्थ ॥ आहे देण्याचें सामर्थ्य ॥८५॥

- शास्त्रीं फलें बोलियेलीं ॥ आह्मी तुह्या सांगितलीं ॥८६॥
 रोग हीन वित्त वृद्धी ॥ असी आहे फळ वृद्धी ॥८७॥
 ॥१८॥ प्रायश्चित्त तत्व ग्रथी ॥ आहे त्याची सख उक्ति ॥८८॥
 केलें स्मरण गगेचें ॥ झालें फळ सख साचें ॥८९॥
 आरोग्य वित्त संपत्ति ॥ ह्मणे गगा स्मरण देती ॥९०॥
 ग्रंथीं बोलिले हें वाक्य ॥ जन बोलती सम्यक ॥९१॥
 गंगा स्नानापासूनि हो ॥ नाही संपत्ति अर्थ हो ॥९२॥
 ह्मणे नाही रोग जात ॥ असे रोगीहो मानित ॥९३॥
 असे सर्व जाणताती ॥ गुरु बोले शिष्या प्रति ॥९४॥
 भागिथींच्या काठीं जन ॥ देती द्रव्यादिक दान ॥९५॥
 जान्हवीचा निश्चय ज्यासी ॥ देती नित्य हो दानासी ॥९६॥
 पाप मुक्त व्हावयार्थ ॥ नाही गंगेसि सामर्थ्य ॥९७॥
 असे नर व्हावयार्थ ॥ जन योग्य हो समर्थ ॥९८॥
 ॥१०॥ देही हे रोग बहुत ॥ ह्मणे अति हे छळित ॥९९॥
 रोगे नाश व्हावयार्थ ॥ नाही गंगेसि सामर्थ्य ॥१००॥
 विपत्तिने ग्रस्त जन ॥ कसे उद्धरिल स्नान ॥१०१॥
 रोग नाश करायासी ॥ नाही शक्तिहि गंगेसि ॥१०२॥
 बहु विपत्तिने ग्रस्त ॥ झाले नर हो समस्त ॥१०३॥
 दुःखी नर उद्धरायासी ॥ नाही शक्ति हो गंगेसि ॥१०४॥
 ॥११॥ पापस्त्री रोग असे ॥ बहु छळक तो भासे ॥१०५॥
 सकळ विपत्तीहून ॥ अधिक कृच्छ्र हें शोभन ॥१०६॥
 कृच्छ्र प्रायश्चित्त व्यर्थ ॥ नाही गंगेसि सामर्थ्य ॥१०७॥
 असी आहे वृथा वार्ता ॥ पुढें ऐका शिष्या आतां ॥१०८॥
 ॥१२॥ सर्व दुःखासी कारण ॥ आहे एक कुच्छितपण ॥१०९॥
 पवित्र करावयासी ॥ नाही सामर्थ्य होयासी ॥११०॥
 स्वस्पर्श मात्रे करूनी ॥ कसी होईल पावनी ॥१११॥
 दुष्ट पाप नाही गेलें ॥ कैसे भव पार झाले ॥११२॥
 ॥१३॥ पाप नाश करावयासी ॥ नाही सामर्थ्य हो यासी ॥११३॥
 गगास्नान जसे व्यर्थ ॥ तसे यात्रा तप व्यर्थ ॥११४॥
 निष्कळता आहे यास ॥ तुह्मी जाणावें हो यास ॥११५॥
 इत्यादिक सुलभ हे ॥ पाप मुक्ति प्रकार हे ॥११६॥
 घेणे करूनी जो मनीं ॥ पाप सुटका हो मानी ॥११७॥
 तो आहे पातकी रत ॥ पाप हृदई राहत ॥११८॥
 ॥१५॥ श्रीमंत येशू याणी ॥ केलें प्रायश्चित्त जनीं ॥११९॥

खृस्ति प्रायश्चित्त लोकी ॥ तेणे वर्जित नरकीं ॥१२०॥

विश्वामध्ये जो नर ॥ करि प्रायश्चित्त वर ॥१२१॥

स्वय पापापासूनिया ॥ होय मुक्त तो या ठाया ॥१२२॥

गुरु ह्मणे शिष्यालागीं ॥ खृस्ति प्रायश्चित्त जगीं ॥१२३॥

प्रायश्चित्त करी नर ॥ होय पापाब्धी तो पार ॥१२४॥

॥१२६॥ शिष्या बोले हो गुरुला ॥ प्रायश्चित्त आह्मा बोला ॥१२५॥

जो आहे पाप जाण्याचा ॥ उपाय हो सत्य साचा ॥१२६॥

आता तुम्ही सांगितला ॥ ह्मणे आह्मी हो ऐकिला ॥१२७॥

पूर्वी तुम्ही हो बोलिला ॥ झाले श्रवण कोणाला ॥१२८॥

असा आहे जो वृत्तात ॥ तुम्ही सागा आह्माप्रत ॥१२९॥

असा प्रश्न ऐकुनि गुरु ॥ बोले सप्रेम सादरु ॥१३०॥

गुरु ह्मणे प्रश्न मला ॥ तुम्ही केला मोठें भला ॥१३१॥

आतां एकावे उत्तर ॥ चित्त देऊन सादर ॥१३२॥

॥१२७॥ चाल दु० खृस्ति मत याची केलीरे प्रार्थना ॥ शिष्य तुम्ही ऐका सावधाना ॥१३३॥

चांगला संवाद आनंदें बोलतों ॥ सागतों सप्रेमे ऐकावा तो ॥१३४॥

पाप जाण्यासाठीं आहे ज्याची इच्छा ॥ त्याणे तो जाणावा सावधाना ॥१३५॥

॥१२८॥ सकळ लोकांसी आहे हो भ्रष्टता ॥ सत्य तुम्ही जाणा प्रथमची ॥१३६॥

ईश्वराच्या आज्ञे सर्व प्रजा झाली ॥ परंपरा त्याची असी आली ॥१३७॥

मनुष्याच्या देहीं पापराशी आहे ॥ दुःख हें भोगणें प्राप्त झालें ॥१३८॥

प्रथम मनुष्य ईश्वर तो झाला ॥ माय बाप आहे सकळाचा ॥१३९॥

सकळहि प्रजा झाली ज्यापासूनी ॥ नाही ओळख हो त्याची असे ॥१४०॥

निष्पाप निर्मळ आहे हो ईश्वर ॥ सुखाचे स्वरूप गुरु बोले ॥१४१॥

॥१३०॥ चाल प० आज्ञा आहे ईश्वराची ॥ उलंघूनी चाले तोची ॥१४२॥

पडे पापाब्धींत नर ॥ कसा होईल तो पार ॥१४३॥

सर्व संपत्ति ही साची ॥ भ्रष्ट पावली ती साची ॥१४४॥

आहे दुष्टपण आगीं ॥ गुरु बोले शिष्या लागीं ॥१४५॥

॥१३१॥ पावले हो दुष्टपण ॥ ज्याच्या अंगी वशयेन ॥१४६॥

ऐसा हेतु हो धरूनी ॥ जनीं चाले नर कोणी ॥१४७॥

आपलें हें दुष्ट कर्म ॥ असे मानिती जे वर्म ॥१४८॥

न्याये करूनी मानीती ॥ योग्यदंड तो बोलती ॥१४९॥

दंड भोगिल्यावाचूनी ॥ नाही जात पाप जनीं ॥१५०॥

॥१३२॥ आहे चांगला भगवत ॥ प्रजा ज्याची हो बोलत ॥१५१॥

मनुष्याच्या सर्व जाती ॥ जन्मल्या त्या भगवंतीं ॥१५२॥

पापयुक्त जन्म ज्याचा ॥ आहे मली नाश साचा ॥१५३॥

- दंड करावयासीच ॥ आहे योग्यता यासीच ॥१५४॥
 शिष्य तूं चित्त देऊन ॥ पुढें ऐकावें कथन ॥१५५॥
 दंडापासुनी हो भीति ॥ आहे ज्याच्या मनाप्रति ॥१५६॥
 ॥३३॥ पाप जाण्यासाठीं तो हो ॥ केला निर्माण दंड हो ॥१५७॥
 योजियेलें प्रायश्चित्त ॥ झणे अति दया वंत ॥१५८॥
 ईश्वरा पासुनी झाला ॥ पुत्र झणती हो त्याला ॥१५९॥
 श्रीमंत येशू मोठा रे ॥ माहा चाता पालकरे ॥१६०॥
 ॥३४॥ ईश्वराचा पुत्र जर्गी ॥ झाला येशू बाळ अंगी ॥१६१॥
 ईश्वराच्या हो वरती ॥ आहे जांची अति प्रीती ॥१६२॥
 भक्त जन रक्षायसीं ॥ झाली इछा म्हणे त्यासी ॥१६३॥
 ईश्वरानें धरियेलें ॥ मनुष्याचें रूप भलें ॥१६४॥
 दया उपजली मनी ॥ तोचि झाला येशू जनीं ॥१६५॥
 ॥३५॥ कुमारी पासुनि झाला ॥ पुत्र झणती हो त्याला ॥१६६॥
 येशूख्रीस्त आभिधान ॥ आहे त्याचें तें हो नाम ॥१६७॥
 संसार सागरी हे रे ॥ नर घालिती हो घेरे ॥१६८॥
 दया आलीहि त्यावरी ॥ येशू दंड क्षमा करी ॥१६९॥
 असा दयावंत कोणी ॥ नाही ऐकिला हो कानीं ॥१७०॥
 ॥३६॥ पाप नाश झछिणारे ॥ यहदी हे लोक सारे ॥१७१॥
 आली त्याची ही करुणा ॥ करी पातकाची क्षमा ॥१७२॥
 करी पापाचें खडण ॥ असा आहे येशू जाण ॥१७३॥
 आपुलिया स्वइछेने ॥ मृत्यु निर्भिला हो याने ॥१७४॥
 स्वइछेने मृत्यु आला ॥ लोक बोलती तो मेला ॥१७५॥
 पाप जर्गी दूर करी ॥ येशू गेला स्वर्गावरी ॥१७६॥
 मनुष्याच्या हितासाठीं ॥ झाला जर्गी जगजेठी ॥१७७॥
 ॥३७॥ नाही पाप ज्याच्या आर्गी ॥ आहे येशूख्रीस्त जर्गी ॥१७८॥
 आला मृत्यू तो येशूला ॥ यज्ञ रूपचि पावला ॥१७९॥
 यज्ञ रूपी मृत्यु करून ॥ झाले जन हो पावन ॥१८०॥
 सर्व मनुष्याचें पाप ॥ जावया हो प्रायश्चित्त ॥१८१॥
 योजियले येशू यानी ॥ काय सांगू त्याची कर्णी ॥१८२॥
 गुरू म्हणे दया वंत ॥ नाही पाहिला हो संत ॥१८३॥
 ॥३८॥ याविषयीं अनुभव ॥ स्तारण्याचा आहे भाव ॥१८४॥
 आहे असेच प्रमाण ॥ अति आनंदलें मन ॥१८५॥
 ईश्वराच्या प्रसादाचें ॥ झालें दर्शन आश्चर्याचें ॥१८६॥
 ॥३९॥ गुरू बोले शिष्य ऐका ॥ अति अपूर्व ही कथा ॥१८७॥

- जगताचा करणारा ॥ आहे ईश्वर तो खरा ॥१८८॥
 पापी जनासि दंडतरी ॥ म्हणे भगवत करी ॥१८९॥
 नाही भक्ति नामा वरी ॥ आहे अभक्ति त्या नरीं ॥१९०॥
 आज्ञा त्याची न पाळणारे ॥ आहेत पातकी नर सारे ॥१९१॥
 ईश्वराची आज्ञा मत ॥ नाहीं जन मानितात ॥१९२॥
 जन बोले ईश्वरास ॥ नाहीं पाहिला हो त्यास ॥१९३॥
 गुरु ह्मणे ऐसी वार्ता ॥ मनी उज्जली आता ॥१९४॥
 ॥४०॥ ईश्वर तो दयावत ॥ ह्मणे पूर्ण क्षमावंत ॥१९५॥
 आति कृपा वंत मनी ॥ नाहीं केला घात जनीं ॥१९६॥
 अति उपजली चिंता ॥ नाहीं केला घात आता ॥१९७॥
 स्वकीय द्वेष कर्त्याचा ॥ नाहीं केला घात साचा ॥१९८॥
 भूमंडळीं तो निर्मिला ॥ पुत्र ह्मणती हो त्याला ॥१९९॥
 पुत्र रूपी येशू झाला ॥ मायबाप आहे भला ॥२००॥
 ॥४१॥ मनुष्याचें संरक्षण ॥ तोच करी भगवान ॥२०१॥
 आपल्या मृत्यू करून ॥ साधियेलें हो पालन ॥२०२॥
 मृत्यु वशास्तव त्याला ॥ मुक्त म्हणती हो भला ॥२०३॥
 अणखी जीव धरुनि ॥ सीघ्र झाला या भुवनीं ॥२०४॥
 कृपा आली हो येशूला ॥ त्याने जन्मचि घेतला ॥२०५॥
 ॥४२॥ मृत्यु प्रती जिकिणारा ॥ मोठा आत्मा आहे वरा ॥२०६॥
 त्या नतर स्वर्गीं गेला ॥ असा आहे येशू भला ॥२०७॥
 पुनरपि विचार हो ॥ करि मानसीं येशू हो ॥२०८॥
 स्वर्गा पासुनि तो आला ॥ भूमिवरी अवतरला ॥२०९॥
 एशिया खंडीं जन्मला ॥ भक्त चाण करायाला ॥२१०॥
 ॥४३॥ शिष्य म्हणे खिस्त याचें ॥ प्रायश्चित्त फळ साचे ॥२११॥
 नरामाजि श्रेष्ठ नर ॥ फळें पावती सत्वर ॥२१२॥
 कोणतीं फळें पावती ॥ पुण्यवत जना प्रती ॥२१३॥
 शिष्य ह्मणे याची कथा ॥ गुरु तुह्मी सागा गाथा ॥२१४॥
 ॥४४॥ गुरु बोलें शिष्या तुरे ॥ एक श्रेष्ठ प्रसंगरे ॥२१५॥
 प्रायश्चित्त फळ तुज ॥ सागतों मी एक आज ॥२१६॥
 जे लोक साधू ह्मणती ॥ स्वभावाने ते शोभती ॥२१७॥
 स्वकीय पापापासुनी ॥ झाली मुक्ता हो जनीं ॥२१८॥
 पापहीन जे बोलती ॥ दंड योग्यच ते होती ॥२१९॥
 ॥४५॥ संसारा मध्ये नर हो ॥ पातका विण नाहीं हो ॥२२०॥
 पाप हीन नर कोणी ॥ नाहीं वर्तत हो जनीं ॥२२१॥

- न्यूनाधिक नर जर्गी ॥ ईश्वराच्या अग्रभागी ॥२२२॥
 सकळ दोष पावती ॥ गुरु ह्यणे शिष्या प्रती ॥२२३॥
 ॥४६॥ यास्तव केवळ खृष्ट ॥ प्रायश्चित्त अति श्रेष्ठ ॥२२४॥
 स्वृत्ति प्रायश्चित्त याचा ॥ हेतु आहे सत्य साचा ॥२२५॥
 असा हेतु अंगीकारी ॥ नर पाप दूर करी ॥२२६॥
 अन्य प्रकारे करूनी ॥ नाही जात पाप जनीं ॥२२७॥
 नाहीं नरहो समर्थ ॥ णप क्षमा करायार्थ ॥२२८॥
 ॥४७॥ कोणीएक नर जर्गी ॥ पश्चात्ताप दृढ आगी ॥२२९॥
 ह्यणे पाप जावयासी ॥ धरितो पश्चात्तापासि ॥२३०॥
 येशू ख्रिस्त याजवरो ॥ अति भक्ति आहे खरी ॥२३१॥
 असा भक्तिवत नर ॥ करो पश्चात्तापावर ॥२३२॥
 स्वकीय पापापासून ॥ होय मुक्त तो पावन ॥२३३॥
 ॥४८॥ जाप्रकारें मूढ जन ॥ परमार्थाचें चिंतन ॥२३४॥
 परमार्थ तोचि आहे ॥ मूढ मनीं चिंता वाहे ॥२३५॥
 त्याप्रकारें भगवान ॥ करो साहायता जाग ॥२३६॥
 सर्वदा आपले मने ॥ करि ईश्वर चिंतने ॥२३७॥
 दयावंत भगवान ॥ करि चिंतन तूं जाग ॥२३८॥
 ॥४९॥ ईश्वराच्या प्रसादाने ॥ ख्रिस्तावारे भक्ति वागे ॥२३९॥
 येशूख्रिस्त याची भक्ति ॥ जो मानव करिशोति ॥२४०॥
 दयावंत ईश्वराची ॥ आज्ञा मान्य करी त्याची ॥२४१॥
 येशू आज्ञा मान्य करी ॥ तोचि जाय स्वर्गा वरी ॥२४२॥

HISTORY EUROPE No 59

History of the Barbarians continued

बखर. युरोपखंड. धडा ५९.

रानठी लोकांची गोष्ट पुढें चालू.

दक्षिणयुरोप व आशी यांपासून लोक उत्त-
 रयुरोपात येऊन राहू लागल्यामुळे ते उत्त-
 रोत्तर कसे वसले गेले याविषयी मी आता
 सांगितले. या वसण्यास सतत वाहणाऱ्या
 अस्या मोठ्या लोंढ्याची उपमा साजती; जसा
 लोंढा उत्तरोत्तर अधिक रुंदावत व पुढें पुढें
 जात असतां शेवटीं सर्व देश व्यापितो, त्या-
 प्रमाणें या लोकाकडून ते भरले गेले.

हे देशांतर करणारे लोक रानठी व स्व-
 भावाने क्रूर होते ह्यून ते सर्व एकत्र राहिले
 नाहींत, पण मोठा मोठाने वेगवेगळे राहिले.
 जसजसे ते संख्येने वाढत गेले, तसतसे
 पराक्रमानेहि वाढत गेले.

पुढें कांहीं काळाने असें होऊं लागलें कीं
 आपआपल्या शेजारच्या दोन गोतांमध्ये प-
 स्परें लढाई होण्याचीं कांहीं कारणे उत्पन्न
 होऊन, तुळयुद्ध व्हावें आणि बहुतांचा
 वध केला जावा. कधीं कधीं एका गोताचा
 पगभव होऊन त्यांतिल सर्व लोक मारले जावे

किंवा दासपणात घातले जावे अथवा देशपार केले जावे.

साराश जेव्हां गोण्या लोकानी पहिल्याने अमेरिकेत वस्ती केली, तेव्हा जसो अमेरिकन इंडियन लोकांची अवस्था झाली, त्याप्रमाणेच ह्या लोकांचीहि अवस्था झाली. तथापि उत्तर युरोपातील अडानी लोकानी आपल्या-बरोबर बहुत कलाकौशल्याचे ज्ञान आणि लें होते, एवढ्यावरून ते अमेरिकन इंडियन लोकापेक्षा निराळे होते. याची लढण्याची हत्यारे केवळ धनुष्यबाण नव्हते, पण तरवारी वरच्या ढाला इत्यादिक होती.

त्यानी अमेरिकन इंडियन लोकांच्या झोपड्यापेक्षा अधिक चागलीं घरे बांधिलीं होती. तथापि ते लोक भयंकर होते. ते पारधी-करिता ज्या रानडुकराच्या किंवा अस्त्रलाच्या पाठीस लागत असत त्यासारिखे बहुत गोष्टी-विषयी पशू होते.

ह्या उत्तरेकडील गोतांमध्ये जीं विशेष नामांकित होती, तीं येणेप्रमाणे. गाल लोक हे फ्रान्सांतील मूळ राहणारे व ख्रिस्तापूर्वी शेकडों वर्षांमागे आशी खंडातून आलेले होते; फ्राक व स्वीवी, हे जर्मनीतील राहणारे होते; गाथ व वादाल, हे पूर्वी नॉर्वे, स्विदन व ला-प्लान्ड या देशातील राहणारे असून नंतर जर्मनीत राहिले होते; हन्सलोक, हे हंगारी-तील राहणारे होते. असी अणखीहि पुष्कळ गोते होती.

याप्रमाणे सर्व उत्तरयुरोप ह्या रानठी लोकाकडून वसले गेले असे समजा. हे लोक आपला वेळ विशेषे करून शिकारी किंवा लढाई अथवा दुसरीं कांहीं जिवावरचीं कामे यात घालवीत, यावरून ते दांडगे धैर्यवान् आणि हिमती असे झाले. त्यांच्या संख्याहि

फार वाढल्या; आणि जेव्हां ते एक तर पराक्रमी राज्ये असे झाले.

तथापि ते बहुधा अस्त्रा-असतां, जसा शिकार करणारा पशू आपण झडप घालून चावून फस्त करावा, असा कांहीं विषय अढळावा ह्मणून वाट पाहतो, त्याप्रमाणे हेहि पाहात असत.

अस्या गोष्टी चालत असता, शेवटीं युरोपाच्या दक्षिणेकडील मोठालीं शहरे, सुफळ मैदाने, आणि द्राक्षभरित टेकड्या यावर त्या रानठी लोकांचे लक्ष लागले.

तेव्हा रोमी राज्याचा पाया डगमगू लागला. आणि या लोकांस रोमी सैन्याचे भय वाटेनासे झाले. पुढे सुमारे ४०० साला पासून हे लोक आपलीं सैन्ये इतालीच्या मैदानात पाठवू लागले. गाथाचा राजा जो आलारिक याने रोमावर खंडणी बसविली. पुढे पन्नास वर्षांच्या आतच हन्साचा राजा जो आतिला याने त्याच नगराचा नाश करण्याचे भय घातले.

यानंतर दक्षिण युरोपाचे अत्युत्कृष्ट भाग आपल्या हस्तगत होत तोंपर्यंत ह्या असतुष्ट लोकांनी वारंवार स्वाभ्या करून त्या प्रांतावर हला केला.

ह्या उत्तरेकडील रानठी लोकापासी पुस्तके नव्हतीं व त्यानी बखरहि लिहिली नाहीं ह्मणून त्यांचा मूळचा वृत्तात केवळ थोडा समजण्यात आला. रोम, स्पेन आणि युरोपाचे दुसरे भाग हस्तगत केल्यावर या लोकांनी त्या देशात वस्ती केली.

रोमी लोकांमध्ये ज्या विद्या, ज्ञान, कविता रगविणे, खोदणे, आणि वाद्य वाजविणे इत्यादि कला कौशल्याची अगादर फार भरभर होती, त्यांचा त्या देशात काहीं वेळ लोप

शाला. पण हे नवे वसणारे उत्तरोत्तर सभ्य व साळसूद होऊं लागल्यामुळे पुन्हा त्याचा प्रसार होत चालला. आणि आता ह्या प्रदेशात जीं अर्वाचीन राष्ट्रे आहेत तीं त्याच्या सतती आहेत असें काहींसें वाटते.

प्रश्न.

प्र उत्तरयुरोप कसें वसले? प्र त्या वसण्यास कोणता ह्पमा साजती? प्र ह्या देशांतर करणाऱ्यांविषयी काय सांगितले? प्र त्यांच्या लढायांविषयी काय? प्र ह्या रानटी लोकांची अवस्था कोणासारखा होती? प्र त्यांविषयी काय सांगितले? प्र उत्तरेकडील गोनांमध्ये कोणतीं विशेष नामांकित होती? प्र त्यांच्या जिण्याचा प्रकार सांग? प्र शेवटीं त्यांचे लक्ष कशाकडे लागले? प्र रोमी राज्याविषयी काय? प्र इनालीवर ह्या रानटी लोकांनीं केव्हां हद्दा केली? प्र आलारिक व आनेला याविषयी काय? प्र हे रानटी लोक काय करीत असत? प्र उत्तर रानटी लोकांनीं कोठें वस्ती केली? प्र कांहीं वेळपर्यंत त्यांविषयी काय? प्र शेवटीं काय झाले? प्र युरोपाच्या दक्षिणेकडील अवाचीन राष्ट्रांविषयी काय?

THE DNYANODAYA

ज्ञानोदय.

BOMBAY, APRIL 15, 1851

The Rev Jas Glasgow

The Rev J. Glasgow of the Irish Presbyterian Mission at Rajkot in Kattiawar sailed with his family for England on the 3rd inst. Mr Glasgow arrived in Bombay on his way to Kattiawar in February 1841, and has since that time been actively engaged in the work of the Mission. He hopes to return to India after a temporary absence.

[Translation of the preceding]

ग्लासगो साहेब.

या महिन्याच्या ३ व्या तारखेस राजकोटांतील रेवरेड जे. ग्लासगो कुटुंबासुद्धा गलबतांतून स्वदेशास निघाले. हे साहेब दाहा वर्षांमार्गे दुसऱ्या साहेबासहीत काठेवाडांत मिशन स्थापवें लणून आले, आणि त्यांनीं इतके दिवस

तेथें काम चालविलें, व पुनः तेथेंच काम चालवायास दोन वर्षांनीं यावे असा त्यांचा मनोरथ आहे.

Elphinstone Institution

The public Examinations for Scholarships in the College Department of the Elphinstone Institution commenced on Wednesday the 9th, and will be continued until the 22nd inst.

[Translation of the preceding]

एल्फिन्स्टन विद्यालय.

मदई विद्यालयात या महिन्याच्या ९ वे तारखेपासून स्कालरशिपस ह्पणजे वेतनाच्या जागा देण्याविषयी विद्यार्थ्यांची परीक्षा चालली आहे, ती २२ वे तारखेपर्यंत चालेल.

Free Church Institution

The Annual examination of the College Division of the Institution of the Free Church of Scotland took place on the morning of Tuesday the 1st inst., in the presence of a goodly number of both Europeans and Natives, the chair being occupied first by Col Moore and subsequently by Major Jacob. At the close, Major Jacob addressed some very pertinent and sensible remarks to the young men, reminding them of the obligations they were under to those who had devoted so much time and strength to their instruction, and the increased responsibilities resting on them as educated young men to promote the welfare of their countrymen. He did not feel it to be his province to address them on the all important subject of religion, nor, considering who their instructors were, was this at all necessary,—he would only say that this subject was worthy of their serious consideration, and that for their course in regard to it they were responsible not to their fellow men but to a superior power. The examination of the School Division of the Institution took place on the evening of Wednesday the 2nd inst. The chair on this occasion was occupied by J. Smith Esq., who at the close expressed the gratification felt by himself and the spectators at what they had witnessed, also his full con-

conviction that the instruction here communicated must sooner or later produce much valuable fruit

The Scholars at the Institution are 278, in the vernacular boys schools of the mission 392, girls do 554,—total 1,224

From the Report of this Mission for 1850, a copy of which we have to acknowledge, we learn that during the year contributions were received from friends in this country as follows viz, Building Fund about Rs 7,000, Boarding and other Female Schools about Rs 1,000 for general purposes Rs 4,854

[Translation of the preceding.]

फ्रीचर्च इन्स्टिटुशन.

फ्रीचर्च इन्स्टिटुशनाच्या विद्यालयातल्या मुख्य वर्गाची परीक्षा १ तारखेस मंगळवारी झाली; तेव्हा एतद्देशीय लोक व साहेब लोक पुष्कळ जमले होते. त्या वेळेस मुख्य स्थानीं प्रथम कर्नल मोर साहेब बसले, आणि ते उठून गेल्यानंतर मेजर जेकब साहेब बसले, आणि परीक्षा आटपल्यानंतर त्यांनी विद्यार्थ्यांसीं बोळणें लाविलें; त्यांतील सारांश की ज्या साहेबांनी मेहनत घेऊन तुह्यास शिकविलें त्यांचे उपकार माना; व तुह्या इतरासारिखे नव्हा, तुह्या शिकलां आहा; तर आतां तुह्या देश सुधरण्याविषयीं मेहनत अवश्य केली पाहिजे. धर्मसंबंधी आह्मी तुह्यास बोध करण्याची जरूर नाहीं; तुमचे गुरू साहेब लोक बराबर बोध करितात, परंतु आमचे तुह्यास इतकेच सांगणें की खरें काय, खोटें काय, याविषयीं निष्पक्षपातपणें शोध करा, कारण या गोष्टीविषयीं मनुष्यांस हिशोब देणें एवढेंच नाहीं, तर ईश्वरापासीं दिल्हा पाहिजे. दुसऱ्या तारखेस बुधवारी खालच्या वर्गाची परीक्षा झाली, तेव्हां जे. स्मिथ इस्कोएर हे मुख्य स्थानी बसले, आणि परीक्षेनंतर त्यांनी भाषण केलें कीं आह्मी परीक्षा पाहाणारे लोक फार खुशी

झालों. असा अभ्यास चालव्याने फार उपयोग आहे, यांत संशय नाहीं.

या विद्यालयात विद्यार्थी २७८ आहेत आणि मराठी गुजराथी शाळात मिळून मुलगे ३९२ व मुली ५५४ आणि एकदर १०२४ आहेत. या मिशनाचा गतवर्षीचा रपोट आह्मास पोहोंचला, त्यावरून समजतें कीं विद्यालय वाढण्याकरितां एथच्या साहेब लोकांनी ७००० रुपये दिले, आणि मुलीच्या शाळेकडे १००० दिले आहेत, व दुसऱ्या सर्व कामाकडे ४८५४ रुपये दिले आहेत.

Report of the Board of Education for the year 1849

From this Report, a copy of which we have to acknowledge, it appears that the number receiving instruction in English, in connection with the Board, at the end of 1849 was as follows —

Elphinstone Institution	916
Poona English School	112
Ahmednugger do.	45
Surat do.	273
Ahmedabad do.	99
Broach do.	57
Rutnagherry do.	37
Dharwar do.	45

The English School at Tanna has been relinquished. The Vernacular Schools in connection with the Board are as follows —

Collectorates	Schools	Scholars.
Bombay	7	735
Poona	22	1,129
Ahmednugger	50	1,503
Sholapur	14	632
Kanfesh	9	595
Surat	17	880
Broach	5	446
Ahmedabad	8	644
Karra	7	524
Rutnagherry	19	1,303
Dharwar	14	900
Belgaum.	13	720
Tanna.	9	570
Total	171	10,607

We have had many opportunities of witnessing the operation of these schools in the country villages, and our conviction is that far too low an estimate of their value has appeared in some of the recent Reports of the Board

In the Poona Sanskrit College there were 55 stipendiary students, non-stipendiary 187,—total 272. We are glad to see that the College is not to be continued on its present exclusive and objectionable footing. The Board say —

We think it a waste of resources to maintain in the

same city two adjoining institutions in which separate establishments are necessary for instruction in modern science, in English, and in the native languages, and we conceive that the Institution at Poona for the education of Natives in the higher branches of knowledge should be formed rather on the model of the Benares College, or, better still, of the Elphinstone Institution, than on its present footing. By this amalgamation the undue encouragement which in our opinion, is at present given by the existence of a Sanskrit College to the almost exclusive cultivation of a dead language and very ancient literature, would cease, while at the same time sufficient opportunity would exist for the acquirement of sufficient Sanskrit for all philological purposes."

The number in attendance at the Grant Medical College was 22, of whom 10 were Hindus, 9 Parsis, and 3 Portuguese. Four were free, and 18 stipendiary. "The general progress of the College" says the Report "since its first establishment has afforded us unmixed satisfaction."

The following Marathi works were printed in Bombay during the year —

	Copies
1 Life of Columbus	2,000
2 History of India	2,000
3 Elements of Geometry	1,000
Treatise on Cleanliness	1,000

In Gujarathi

	Copies.
1 Life of Columbus	2,000
2 Bodh Kutha.	1,000
3 Moral Maxims.	2,000

The following were lithographed at the Press of the Poona College —

	Copies
Amerkosh.	1,000
Apurnank	2,000
Bhugol Vidya	2,000
Laghitopadesh	2,000
Rupavali	1,000
Samas Chandrika.....	1,000
Balmitra 1st vol.	2,000
Raghu Wunsh, 2nd Sarg ३.	1,000
Do. 4th do	1,000
Do. 11th do.....	1,000
Map for History of India.....	2,000

The following is a most important and necessary step. Without something of this kind it was impossible for the Board to command the confidence of the public —

"It has more than once been pointed out that some of our vernacular publications were objectionable as class books, and at different times during the last few years we have in consequence, struck off the list the following books, viz. Panchopakhyan, Bodh Wachan Sewasan Batise, and Vidur Niti. During the past year we also decided that Sar Sangraha should not be reprinted, but that as soon as the present copies of the book were exhausted, the work itself should be struck off the list. With the view of still further weeding our depositories if necessary, we have called the attention of Major Candy to the subject, requesting him to examine very carefully each of our Marathi publications with the view of removing everything that may be found objectionable, previous to passing new editions through the press and of striking off the list any work which may be found to contain either false morality or false science."

For aid in the preparation and translation of books, the Board acknowledge their indebtedness to Col Jervis, Major Candy, Professor Green, and the German Missionaries in the Southern Marathi Country

[Translation of the preceding]

सन १८४९सचा शिक्षक मंडळीचा रपोट.

हा रपोट हल्लीच निघाला व त्याची प्रत येऊन आत्तास पोहोचली. त्यावरून दिसते की शाळातील इंग्लिश विद्यार्थी येणेप्रमाणे आहेत :—

एल्फिन्स्टन इन्स्टिट्यूशन	९१६
पुण्यातील शाळा	११२
अहमदनगर.	४५
सुरत	२७३
अमदाबाद	९९
भडोच	५७
रत्नागिरी	३७
धारवाड	४५

पूर्वी ठाण्यास इंग्लिश शाळा होती परंतु ती बुडाली. जिल्होजिल्ह्यात मराठी, गुजराथी, कानडी, अशा शाळा येणेप्रमाणे आहेत :—

जिल्हा	शाळांची संख्या	मुले
मुंबई	७	७३३
पुणे	२२	११२०
अहमदनगर	३०	१६०३
सोलापूर	१४	६३२
खानदेश	९	५९५
सुरत	१७	८८०
भडोच	५	४४६
अमदाबाद	८	६४४
खेड.	७	५२४
रत्नागिरी.....	१९	१३०३
धारवाड.	१४	९००
बेळगांव	१३	७२०
ठाणे	९	५७०
एकदर		१०६०७

पुण्यातील पाठशाळेत वेतनाचे विद्यार्थी ८५ आणि वेतनाखेरीज १८७ आहेत, ह्याजें एकदर २७२ झाले. त्या पाठशाळे-विषयीं रपोटांत मंडळीने लिहिले कीं, पुण्या-मध्ये पाठशाळा आणि इंग्लिश शाळा वेगळ्या चालवाव्या हे ठीक दिसत नाहीं, तर

दोन एकत्र करून एल्फिन्स्टन विद्यालयाप्रमाणें तेथें सुंदर रीतीने चालवावें. हें वरें दिसतें. आणि हें त्याचें मत योग्य दिसतें व त्याप्रमाणें लवकर घडेल असें ह्मणतात. आणि ज्यास जसे शिकलें पाहिजे तसे तेथें संस्कृतहिशिकवितील.

त्या वर्षीं ग्रंथवेद्य पाठशाळेमध्ये विद्यार्थी २२ होते. त्यातून १० हिंदू, ९ पार्शी, व ३ फिरंगी, त्या पाठशाळेचें काम प्रारंभापासून सुंदर चाललें आहे असें रपोटात लिहितात. त्या वर्षीं मुंबई मुकामी येणेप्रमाणें पुस्तकें छापलीं.

मराठी.	प्रति.
कोलंबसाचा वृत्तान्त	२०००
हिंदुस्थानातील इंग्लिशांच्या राज्यचा इतिहास	२०००
रेखागणित	१०००
शुचिभूतपणा	१०००
गुजराथी.	प्रति.
कोलंबसाचा वृत्तान्त	२०००
बोधकथा	१०००
भौतिककथा	२०००
त्या वर्षीं पुण्यातील पाठशाळेच्या शिला छापाने छापलेलीं पुस्तकें	प्रति.
अमरकोश	१०००
अपूर्णक	२०००
भूगोलविद्या	२०००
लघुहितोपदेश	२०००
रूपावली	१०००
समास चंद्रिका	१०००
सत्यमित्र १ भाग	२०००
रघुवंश २-३-४-सर्ग प्रत्येक	१०००
भरतखंडाचा नकाशा	२०००

त्या मंडळीच्या वारंवार ऐकण्यात आले कीं, कांहीं पुस्तकें सद्योप आहेत ह्मणून शोध करून पंचोपाख्यान, बोधवचन, सिंहासनवृत्तिसी, विदुरनीति व सारसग्रह हीं पुस्तकें काढून टाकलीं आहेत; व अणखी जीं कांहीं चाईट आढळतील तीं नीट करावीं किंवा अगदीं काढून टाकावीं ह्मणून त्या मंडळीने मेजर क्यांडी साहेबाला नेमलें आहे.

कर्मल जर्जिस, मेजर क्यांडी, प्रोफेसर ग्रिन, आणि धारवाडांतील जरमन मिशनरी साहेब यांनी कांहीं उपयोगीं पुस्तकें रचलीं किंवा भाषांतरें केलीं, सबब त्याचे मंडळीने उपकार मानले, असें त्या रपोटात लिहिलें आहे.

A Pilgrimage to Pandharpur.

By the Rev R W Hume.

The principal place of Hindu pilgrimage in the Maráthi country is Pandharpur, a town of 16,000 inhabitants, situated on the west bank of the Bhímá, 100 miles east from Sátará and 230 from Bombay. The place is far from presenting a conspicuous appearance, there is nothing to indicate its sacred character, and but for the flow of pilgrims it would be a quiet, obscure country village. But it is the great shrine of Vithoba, a modern divinity, who gradually has become one of the principal, if not indeed the principal god of the Maráthás and hence its celebrity. About 10,000 *warkaris* or stated worshippers come monthly from the neighbouring villages to Pandharpur in honor of Vithobá, besides which there are two great annual pilgrimages (*yátras*) when from 30,000 to 100,000 pilgrims assemble from all parts of the Maráthi country, also from Canara, Felingana, &c. The first of these is in July during the rainy season, and the other in November, each lasting five or six days and closing at the time of full moon.

On the 4th of November, 1850, the writer, in company with an esteemed friend, the Rev J M Mitchell of the Free Church Mission in Bombay, set out for the great annual *yátra* which was to commence at Pandharpur on the 15th of that month. Passing down the coast, by boat, to Bankot and up the river to Mard (Máhad), we ascended the Western Gháts to Mahábaleshwar, the great health station of Western India. From thence we descended to Satara, and taking the old road by Phaltan, came in sight of Pandharpur on the evening of the 16th, which was the second day of the *yátra*. The moon, which was nearly full, shone brightly, still at intervals the whole heavens were illuminated by the fireworks exhibited in honor of Vithobá, and as we neared the town we began, more and more distinctly, to hear the confused noise of the multitudes, like the sound of many waters, as they shouted the praises of the god. On reaching the place we found it brightly illuminated and filled with people, the streets were paved, the houses seemed high and imposing, the wide sand bed of the adjacent river — companies of pilgrims listening to the musicians and *haridasas*, fireworks here and there were still playing, — the whole presenting a most exciting scene.

To a poor pilgrim who had come trudging his weary way from some quiet, distant village there was much to deepen the conviction that he had indeed reached a sacred spot and might now look for the special favor of Vithobá, the gracious lord of Pandharpur.

An intelligent Native friend, to whom we had written to make arrangements for our accommodation, soon conducted us to a beautiful clump of trees on the banks of the Bhímá, a little to the north of the town. In this delightful place we pitched our tent, and remained for six days, when most of the pilgrims had left for their homes. In the evenings we could hear the *nam-ghoshan*, i. e. the shouting the name of god in the great temple of Vithobá, as well as the shoutings of the pilgrims on the sandy bed of the river. Happily we were in a good degree removed from the fearful nuisances which prevailed near the town, while as our position was a conspicuous one, we were in favorable circumstances for holding intercourse with the people.

The only regular occupant of the shaded enclosure in which our tent was pitched, was a middle aged *gosávi* with matted hair and his body covered with ashes. Having renounced the world he here dwells solitary in a little hovel with nothing to occupy his thoughts but his sacred *tulasi* plant, and a few idols which he daily bathes and decorates with flowers and paint. We found him a quiet, inoffensive person, wholly destitute of education, and knowing little or nothing beyond the circle of his superstitions. He, as far as he was able, answered all our inquiries with the greatest readiness, and listened respectfully to our instructions, but his mind seemed unimpressible, and we left him, I fear, pretty much as we found him. Many of these poor ascetics, having nothing except silly mummeries with which to occupy their minds, become fearfully stupid, and most of them, in addition, are inveterate consumers of *bháng*, opium &c. Some of them are lazy scoundrels who adopt this mode of life as an easy way to procure a livelihood, others again are the blinded victims of a miserable superstition, who cannot be regarded but with feelings of deep compassion. An enlightened benevolence however will refuse pecuniary relief to these misguided people, except in very special cases, as instead of relieving suffering it would directly tend to encourage and perpetuate a system fruitful only of evil.

Our first day at Pandharpur was the Sabbath, during which we had considerable intercourse with the pilgrims, many of whom visited us at our tent. In the evening we went down to the sands of the river where a most striking, and painfully interesting scene was presented. The moon was shining brightly, and the pilgrims were assembled in companies of from 200 to 1,500 listening to the *Haridáses* repeating stories from the sacred books mingled with instructions of their own. Each company had its separate banner varying in number, size, and color,—most

however being a reddish brown,—which seemed to have been hoisted as a means of attracting listeners to the performance, and on all sides was heard the chanting of the singers accompanied with their instrumental music. Here and there one assembly after another burst forth with the loud deafening chorus,

Vithal, Vithal, Jaya Jaya Vithal!

Vithal, Vithal, Jaya Jaya Vithal!

or perhaps they united in shouting with all their strength the name of the hero of Pandharpur,

Punda-lí k' Punda-lí k' Punda-lí k'!

Again at the bidding of the *Haridás* the air was made to ring with the names of the popular Maráthi poets, to whom an almost divine homage is here paid,—

Dayanoba Tukarám! Dayanoba, Tukarám!

At times this was varied to—

Namdeva, Tukarám! Namdeva, Tukarám!

At the first of these *Kirthans* or *Kathas* at which we stopped, and which may be taken as a sample of the whole, there were about 500 people seated mostly on carpets spread for the occasion on the sand, a row or two of persons standing on the outside enclosing the seated company. Flags of different sizes were elevated, and the *Haridás* with a *vina* or native guitar in his hands, and about 20 musicians in his rear, stood on one side of the company which he was addressing in a loud voice with violent gesticulations. As we approached, the people motioned us to a place nearly in front of the *Haridas*, who seemed somewhat surprised by our appearance, but still continued his harangue. He spoke of the brevity of human life and the unsatisfying nature of worldly pleasures, the audience remaining quiet and giving good attention. Having brought his discourse to a kind of point, he, in confirmation of what he had said, repeated the first line of a well known ode of Tukarám, at the same time striking his *vina* and turning to the musicians in his rear, who immediately caught the words, accompanying them with their noisy music, dancing and gesticulating at intervals to add to the effect of the performance. Occasionally the crowd joined in a kind of chorus, clapping their hands at the same time, which had an exciting effect. This continued until the *Haridas* gave a signal for it to cease, he having thus obtained rest from speaking and being again prepared to resume his discourse.

We passed on from company to company until we had counted about twenty, the people wherever we stopped to listen kindly providing us with a favorable position for hearing and observing. Amidst much uniformity we found a good degree of diversity in the manner of conducting these performances, and in the subject of discourse, the whole being varied according to the character and inclination of the different *Haridases*. Some of these were quite hoarse and exhausted from speaking in the open air, and but for the partial rest which they obtained during the recitations of the odes by the musicians, most of

them could have continued to speak but for a very short time. When one was finally exhausted he gave place to another, and thus the exercises were continued often until a very late hour.

On each succeeding evening during the pilgrimage this scene, with various changes, was repeated. The carpets were spread and the flags set up as an invitation to the pilgrims to attend, each one joining whichever company he happened to prefer. In a few cases a large awning was spread over the place of gathering, but generally the assemblies were under the open heavens. We were much struck with the popular and intellectual character of these performances, and the interest manifested in them by the pilgrims. There were no demands for money, neither was there apparently any view to the acquisition of merit by such means, the *haridasas* and the musicians acted their part *con amore*, and the pilgrims listened because they were interested. And great indeed must be the effect of such things upon the minds of the people. We almost envied the skill in playing on the *vina*, and the popular talent which some of these uneducated *Haridasas* possessed.

On the evening of Monday the 15th we fell in with a female *Haridas* named *Jipribái*. She stood with her *vina* in her hands in the midst of an immense congregation, the extremities of which could scarcely distinguish what she said, because of the distance. Her company of musicians retained their usual place on the side of the audience, in the centre of which she stood solitary so as to be more distinctly heard. We found her to be an ordinary sized woman, rather past middle age, with a clear but not strong voice, her marked *Kanabi* pronunciation showing her to be one of the common people. She was reciting the *Dnyáneshwari*, interspersing it for the sake of variety and with a view to gain rest, with the *abhangs* of *Tukarám* and the shoutings of the assembly. We thought her rather a weak performer, but we saw no assembly at *Pandharpur* so large, and apparently none so interested, as that which listened to poor *Jipribái*. For a female to come forward in this manner seemed to be regarded by all as perfectly proper, and the very fact of her doing so excited a lively interest.

About ten o'clock one evening I strolled alone down to the bed of the river where the *Kathas* were in progress. In the first company to which I came more than two thirds of the people, wearied out with labor and excitement, had wrapped themselves in their coarse blankets, and were lying stretched out fast asleep on the sand. And all the other companies were found in a somewhat similar condition. The *Haridasas* who continued their harangues manifested a great want of energy and spirit, the greater part indeed satisfied themselves with merely guiding the performance of the musicians, only occasionally addressing a few brief words to the scattered listeners among the audience. Generally the

poor pilgrims were allowed to sleep unmolested, but in a few cases, especially when a new *Haridas* came forward, a great effort was made to rouse the sleepers. Persons went through the crowd shaking those who were asleep, and crying, "up! get up!" &c. One *Haridas* in particular arrested my attention by the determination which he manifested to gain the attention of all his audience at the outset. He called on all who were awake to rouse up their sleeping neighbours, he related funny stories, hoping that laughter might drive sleep away, and ever and anon he and all who sympathized with his efforts roared out "Punda lí-k' Punda lí k' Punda-lí-k'" in a voice which would have rendered it impossible for any to continue sleeping had they not already been so familiar with the sound. But weary as his audience were, all his ado produced but little impression. In one instance every soul in an audience of perhaps 200 was lying fast asleep, one solitary *Haridas*, a *mah*, (gardener) stood singing and playing his *vina*. Considering his solitary state I felt no hesitation in saying, to him, "Friend your audience are all fast asleep! Why not give over and go to rest also?" He promptly replied, "Sir, I am doing this not for the sake of the people but for the sake of the god." I found him to be a simple minded, quiet fellow, who gained his living by his daily labor. He was possessed of little knowledge, but he manifested much religious feeling, and conversed with apparent freedom and candor on the subject. Poor man! would that he and the many others who are thus *feeling after God* might learn to know Him who alone is worthy of their faith and devotion.

A mile and a half down the stream from *Pandharpur* are the ruins of a village called *Gopalpuri*, where a solitary temple now stands in a very conspicuous position. The great *yatra* ends by the pilgrims going to this place to witness the ceremony of breaking a *mardaki*, a round earthen vessel, filled with curdled milk and parched *zonda*. As the ceremony was to take place at noon, we started at ten and found the road already filled with companies of pilgrims bearing flags of different sizes and colors, marching towards *Gopal*. Most of the flags were of a reddish brown, others were red, others again were white, which we recognized as the flag of *Kabir*, the founder of one of the Hindu sects. From the top of the temple at *Gopal* we had a fine view of the whole scene. Fifteen or twenty thousand people, mostly men, were gathered about the temple or travelling the road leading to *Pandharpur*. The distant led of the river covered with the tents of the pilgrims, appeared as if it might be the camp of a great army pouring forth its thousands with flying banners to engage in the bloody fight, and the hill on which the temple stood, covered with thousands of people, might easily have been taken for the head quarters of the opposing host.

As the time for breaking the vessel drew nigh there was among the pilgrims an increased clapping of hands and shouting "Vithal, Vithal!" Parched *zondali*, which, having been presented to the god, was *prasad* or holy, so that all might eat of it without fear of defilement, was liberally scattered in all directions and gathered and eaten. At last, after a few foolish ceremonies, the vessel was broken, the pieces and contents being eagerly seized by those in the vicinity. Most could see nothing of the ceremony, which was in truth a very small affair, but, as soon as it was understood that the vessel was broken, the whole multitude was at once in motion, the *yatra* was ended, and many set out direct for their homes. Most however were obliged to return again to Pandharpur for their cooking utensils and whatever else they had left behind.

In the evening we found the broad sands of the river more than half deserted. Four or five *Haridas* were indeed surrounded by small audiences, but the enthusiasm was gone. The *yatra* being ended, the chief thought with the pilgrims was in regard to their journey home. The next morning, long before day, parties bearing the pilgrim flag were setting out in all directions, and at night Pandharpur was forsaken and quiet. The sands of the river were wholly deserted and only a few straggling pilgrims remained in the city. Wishing however to see more of Pandharpur itself, and especially of those more immediately connected with the worship of *Vithobá*, we remained until Friday afternoon, when we set out for *Tásgáw*, *Sángaik*, *Kolapúr*, &c.

Much might be said regarding Pandharpur, its *yatras*, and the peculiar religious system of which it is the centre, but further remarks on these subjects must be deferred until our next issue.

[Translation of the preceding.]

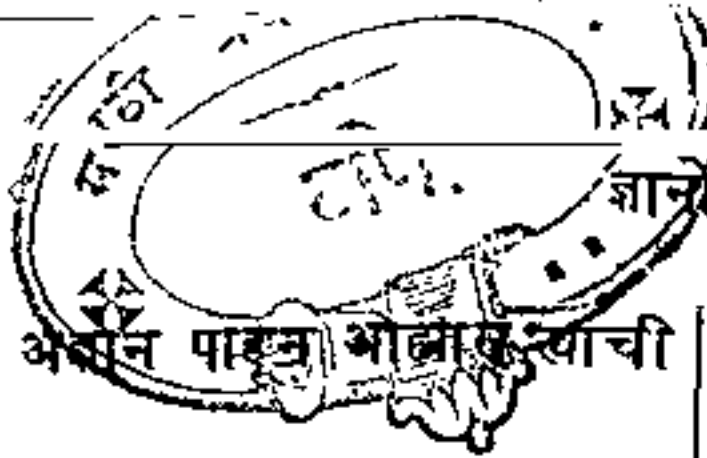
पंढरपुरची यात्रा.

सातान्यापासून पूर्वेकडे ५० कोशांवर भिमातिरीं पंढरपूर ह्मणून गाव आहे, तेथे सोळा हजार मनुष्याची वस्ती आहे आणि तेथे महा दैवत विठोबा आहे व त्यामुळेच या गावाची प्रसिद्धी फार आहे. हा देव प्राचीन नाही, याचे नाव वेदांत पुराणांत नाही, तरी आलीकडे मराठी लोकांमध्ये तो फार मानला जातो. पंढरपुरीं दरमहिन्यांत मंच दाहा हजार वारकरी जातात, आणि भाषाढी कार्तिकी यामध्ये तर पंचवीस पन्नास

हजार यात्रा भरते, कधी पाऊन लाखहि भरते. आणि या देशात पंढरपुराच्या यात्रेप्रमाणे दुसरी मोठी यात्रा नाहीच.

गेल्या नोवेंबर महिन्यांत फ्रिचर्च मिशनार्तील रेवरेंड जे. एम. मिचल साहेवासहित आह्मी माहाड सातारा या रस्त्याने कार्तिकीच्या यात्रेस पंढरपुरास गेलो, ते यात्रेच्या दुसऱ्या दिवसीं द्वादशीस पोहोचलो, तो तेथे रात्री दिव्याचा प्रकाश फार पाहिला व दारूकामहि फार होते; त्या शहराची रचना बहुत सुंदर व घरे उंच आणि सर्व बाळवंटभरहि विठोबाच्या नावाचा गजर चालला होता, आणि हे सर्व पाहून जे गरीब भोळे गावडेकरी व रस्त्याने थकून आलेले लोक त्यांस मोठे आश्चर्य वाटले, आणि त्यांची कार्ती खत्री झाली की उद्धार होण्याचे हे स्थान खरे वा! फारच पवित्र, एथे आह्मावर पंढरीनाथ कृपा करीलच, असे त्या गरवांच्या मनात येऊ लागले.

आह्मी निघण्याच्यापूर्वी आमचा कोणी एक सुज स्नेही पंढरपुरी राहतो त्यास पत्र पाठविले होते; त्याने आम्हासाठीं जागा भिमेच्या कार्तीच बैराग्याचा मठ आहे व तेथे गाढ झाडांची छाया फार चांगली त्या ठिकाणीं आमचा तंबू मारविला, आणि त्या सुंदर ठिकाणी आम्ही साहा दिवस राहिलो व तेथे लोक फार येऊन आमचे त्याचे भाषण बरेच झाले. त्या मठातील बावासीहि भाषण झाले; तो वाईट मनुष्य असे नाही, परंतु त्याने फार दिवसापासून केवळ तुळसीची सेवा चालविली, व दोन तीन मूर्तीला पाणी घालीत असे; त्या योगाने त्याचे मन मंद झाले होते. दुसऱ्या कित्सेक गोसाव्यासारखा तो गाजेबाज बुडाऊ असा आम्हास दिसला ना-

हीं, तरी त्याचें असें पाहून भोवत्याची दया आली.

रात्रीं तेथें कीर्तनें वाळवंटामध्ये फार चाललीं होती. एके रात्रीं आझी वीस ठिकाणी कथा चाललेल्या पाहिल्या, आणि तितक्या ठिकाणीं शें दोनशें हजार श्रोते बैठकांवरून बसलेले आहेतच, कित्येकाच्या जवळ पताका निशाणें आहेत, आणि गौसावी बावाचें भाषण चाललेच आहे, आणि तो हरदास अम्मळ थकला म्हणजे टाळधरी मंडळीनें टाळ, मृदंग, वीणा, चिपळ्या वाजवून गावें व विडुलविडुल असा भजनाचा घोळ करावा, नंतर मात्क्यानें बावानें बोलूं लागवें; मात्क्यानें मागच्यानीं गावें बावाने विसावा ध्यावा असें पाहिलें. एके रात्रीं कथा ऐकायास गेलों तों कित्येक श्रोते झोपेत आहेत, कित्येक डुकल्या घेतात, कोठें अर्धे जागे, कोठें चवथा हिंसा जागे असें पाहिलें, आणि एके ठिकाणीं तर सर्वच निजले होते, आणि माळी हरदासबावा मात्र हातांत वीणा घेऊन भजन करीत होता. तेव्हां आझी त्यास विचारलें, बावा ! तुमचे सर्व श्रोते निजले आहेत व आपणहि थकला असाल तर आता निजा. तेव्हां तो बोलला कीं हैं आम्ही मनुष्याकरिता करीत नाहीं, देवासाठी आहे. नंतर त्याचे आमचें संभाषण बरेंच झालें, आणि तो जरी पढीक नव्हता तरी निष्कपट व ईश्वराचा शोध करण्याकडे त्याचें मन होतें, व त्याने कित्येक गोष्टी आमच्या कबूल केल्या, व परमेश्वराच्या गोष्टीविषयी अणखी शोध करीन असें कबूल केलें. तसेंच अणखीं असेंहि पाहण्यांत आलें कीं एक हरदास थकला म्हणजे दुसऱ्यानें उभें राहावें, आणि लोकांस शोष न येण्याकरितां पुंडलीकरदे हरिविडुल

असा वारंवार गजर करावा, व नकला गोष्टी सागाव्या, परंतु ते सर्व उपाय व्यर्थ होते. लोकांच्या कानीं नेहमी पुडलीक पुंडलीक, विडुल विडुल, असा गजर पडून त्याविषयी त्यांला कांहीं चिंता नव्हती, म्हणून त्या योगानेहि त्यांची शोष जाईना. आणि लोकांची शोष जाईना तेव्हां निरुपाय होऊन बहुत करून हरदासानीं तें काम सोडलें; आणि लोकांस स्वस्थ निजूं देऊन आपण भजन चालविलें.

एके रात्रीं पाहिलें तों क्षिपरीबाई म्हणून एक मराठीण होती, तिच्या कथेस जी मंडळी जमली होती असी कोणाच्याच नव्हती. ती ज्ञानेश्वरोवर कथा करीत होती, आणि अम्मळ थकली म्हणजे मागचे टाळधरी कांहीं अभंग गात व भजन करीत. वायको होऊन कथा करितो हा चमत्कार वाटून तिच्या कथेस फार आले होते.

शेवटच्या दिवसी लोक तेथून एक कोसावर गोपाळपुरी गेले आणि तेथें गोपाळ काला केला, त्यामध्ये दह्यांच्या हाड्या फोडून लाह्या उडविल्या. परंतु त्यांत कांहींच चमत्कार नाहीं, तें व्यर्थ. असो, गोपाळकाला झाल्यावर यात्रा खपली आणि लोक आपल्या गांवीं निघाले. आपण गोपाळकाल्यास कशाकरितां आलों व तेथें काय चमत्कार घडलें, हें कांहीं त्यांस ठाऊक नव्हतें; श्रम झालें, इतकेच त्याला फळ प्राप्त झालें. असो, पंढरपुरच्या यात्रेविषयीं व विठोबाविषयीं अणखी लिहायाचें आहे तें पुढच्या अंकात लिहू.

Bombay Mortality Returns.

या मुंबई बेटामध्ये गेल्या महिन्यांत १९५३

मनुष्ये मरण पावली ; त्यांतून सुमारे अर्धौ प-
टकीच्या रोगाने मेली.

Missions in the Panjab

पंजाबामध्ये दोन तीन मिशन आहेत आ-
णि अगस्ती एक मिशन घालवें या हेतूने
एके साहेबाने चर्च मिशन मंडळीला दाहा-
हजार रुपये देऊं केले आहेत, आणि या का-
मावदल सुमारे दुसरे दाहा हजार रुपये या
देशात जमविले आहेत.

Calcutta

कलकत्त्यामध्ये ख्रिस्ती लोकांची २२, चीन
लोकांचे एक, व इस्लाम लोकांचे एक, आ-
णि हिंदूंची १६७ याप्रमाणे देवळे आहेत ;
आणि मुसलमानांच्या मसीदी ७४ आहेत.

California.

कालिफोर्निया देश.

उत्तर अमेरिकेच्या पश्चिम बाजूस कालि-
फोर्निया देश आहे, तेथे दोन तीन वर्षांपासून
सोन्याच्या खाणी पुष्कळ सांपडल्या आहेत.
पूर्वी तेथे वस्ती अगदी थोडी, गाव असेहि ह्म-
णवत नव्हते. परंतु हल्ली सोन्याच्या आशेने
फारच जाऊन राहू लागले आहेत. सान्स्-
फ्रान्सीसको गावांत पस्तीस हजार माणसे आ-
हेत व दुसऱ्या क्रियेक गांवीं वस्ती फारच
झाली आहे. तीन वर्षांमागे तेथे कांहीं सर-
कार नव्हते, परंतु गतवर्षी लोकराज्य स्था-
पून कालिफोर्निया संस्थान असे नाव देऊन
अमेरिकेतल्या दुसऱ्या संस्थानांत जोडले गेले
आहे. इतक्या थोडक्या काळांत त्या प्रांतात-
ल्या नदीवर ४७ आगबोटी नव्या होऊन
चालू आहेत, व पॅसिफिक महासागरावर
पानामा गांवपर्यंत १६ आगबोटी चालतात.

आणि चीन देशामधील व्यापार चालवावा
ह्मणून अगस्ती पुष्कळ आगबोटी बांधितात.
तसांच देवळे, विद्यालये, वर्तमानपत्रे इत्यादि
सुधारलेल्या देशातल्याप्रमाणे होत आहेत, आ-
णि थोड्या वर्षांनी मोठी शहरे होऊन व्या-
पार धंदा खूब चालेल, आणि देश फारच
पराक्रमी होईल. हा देश आगबोटद्वारे ची-
नच्या नवळ सारखा आहे, आणि काहीं वर्षां-
नंतर चीनचा व युरोपखंडाचा व्यापार या
मार्गेच चालेल असे ह्मणतात.

European Intelligence

विलायती बातमी.

विलायती बातमी अशी आहे कीं गणीचा
मुख्य प्रधान लार्ड जान रसल वगैरे हुद्देदार
यानी आपले हुद्दे सोडले तेव्हा राणी दुसऱ्या
लोकांस नेमू लागली, परंतु तीं कामे आपल्या
हातून निभावणे कठीण असे पाहून कोणी
कबूल करीनात. तेव्हा पुनः त्यासच नेमले
व ते हल्ली पूर्वीप्रमाणे कामे चालवीत आहेत.

युरोपखंडांत दुसऱ्या सर्व ठिकाणीं यथा-
स्थित चालले आहे.

The Difficulties of Caste.

पुण्याहून सत्यवादीहिंदू अशा सहीचे पत्र आ-
द्यास आले, त्यांत तो लिहितो कीं मोर शास्त्रीसाठे
हे कल्याणोच्चायक मंडळीला जमवून संभाषण करि-
तात; परंतु त्या वेळेस वेदवाक्ये ह्मणण्यांत येतात
तीं ब्राह्मणाशिवाय दुसऱ्यांस ऐकण्यांस अधिकार
नाहीं सबब तेथे इतरांस येऊं देत नाहीं; तर हें
कित्येकांस अयोग्य दिसते; आणि त्यात जर वा-
स्तवीक ज्ञान आहे तर मग ते सर्वांस कां नसावे?
असे लिहितो.

Account of Siam.

सयामाचे राज्य.

सयामचे मोठे राज्य हें ब्रह्मी राज्याच्या पूर्वेस
पसरले आहे. खास सयाम, लाओदेशापैकीं कां-

हीं प्रांत कांबोज देशांपैकी कांहीं प्रांत आणि मलायादीपकल्पापैकी कांहीं प्रांत हे मिळून सयामाचें मोठें राज्य झालें आहे.

ह्या राज्याचें क्षेत्रफळ १९०००० चौरस मैल आहे. ह्याच्या सीमा ह्या आहेत; उत्तरेस चीन देश, दक्षिणेस मलायादीपकल्प व हिंदुमहासागरांतील सयामचें गल्फ; पश्चिमेस ब्रह्मराज्य, तेनासरिम प्रांत बंगालचें अखात, व मलायाची खाडी; आणि पूर्वेस कोचीन चीनचें राज्य.

ह्या राज्यापैकी खास सयाम हा विभाग मेनाम नदीच्या दोहीं थडींचा प्रदेश आहे. हा प्रदेश दक्षिणेकडच्या टोंकांस सुमारे ६० मैल रुंद आहे, आणि ह्याची लांबी समुद्रापासून पेचाय शहरापर्यंत सुमारे ३६० मैल आहे. दक्षिणेकडील हंडीप्रमाणें जर ह्याची सारी रुंदी असेल तर ह्याचें क्षेत्रफळ २१६०० चौरस मैल होईल. ह्या विभागाच्या पश्चिमेस आसामाकडून आलेली एक मोठी डोंगरांची रांग आहे, आणि पूर्वेस दुसरी एक डोंगरांची मोठी रांग कांबोज व सयाम ह्याच्या मधून चाललेली ती आहे. त्या भागांतील जीं मोठमोठी शहरें तीं मेनाम नदीच्या काठीं वसलेलीं आहेत.

दुसरा विभाग लाओदेशांतील कांहीं प्रांत आहे. ज्यांत लाओदेशांपैकी चार संस्थानें सयामच्या राज्याखालीं आलेलीं आहेत. त्यांचीं नावें, चागमाय, लानचांग, पासाक आणि लुआंगफ्राबांग, अशीं आहेत. ह्यांतील मांडलिक राजे वंशपरंपरेनें आपापल्या संस्थानांची बहिवाट करीत आहेत.

तिसरा विभाग हा कांबोजपैकीं बाताबांग ह्मणून जो मोठा प्रांत तो आहे. मागें कांबोज देशाचें राज्य स्वतंत्र होतें, परंतु सुमारे सन १८०९ ह्यांत तेथें दोन फळ्या होऊन खानाजंगी चालली; ते समयीं एके फळीनें सयामवाल्याची कुमक नेली, व एके फळीनें कोचीन चीन वाल्याची कुमक नेली. तेव्हांपासून हा मोठा प्रांत सयामच्या सरकाराकडेसच राहिला.

चवथा विभाग मलाया दीपकल्पांतील कांहीं प्रांत; ह्मणजे मलाया दीपकल्पाच्या उत्तरभागीं पुचपुरी, चांपोन, चाय्या, सालंग, लिगोर, ऊर्फ, लाकोन, सालंग, संगोरा, ऊर्फ संगला, हे जे प्रांत ते मिळून चवथा विभाग. ह्याच्या दक्षिणेस मलायी लोकांची संस्थानें आहेत.

मलायादीपकल्पाच्या पश्चिम किनाऱ्यास केदा ह्मणून एक संस्थान आहे, आणि पूर्व किनाऱ्यास पातानी, कलांतान, व त्रिगानो, हीं तीन संस्थानें आहेत; ह्यांपैकीं केदा आणि पातानी ह्या दोन संस्थानांचा दरोबस्त अमल सयामच्या सरकाराकडे आहे, आणि बाकीच्यांवर खंडणीपुरता मात्र अमल आहे.

तेनासरिम प्रांताची दक्षिण सीमा जो पाकचान नदी तेथपासून खालीं दक्षिणेस लुगू बंदरापर्यंत जो २६० मैल लांबीचा प्रदेश आहे तो सयामच्या सरकाराच्या खास अमलाखालीं आहे. हा प्रदेश बंगाल्याचें अखात व मलायाची खाडी ह्यांच्या पूर्वेकडील किनाऱ्यास आहे. तसेंच मलायादीपकल्पाच्या पूर्वेकडील किनाऱ्यास, म्हणजे सयामच्या गल्फाच्या पश्चिमेस, दीपकल्पाच्या आरंभापासून ताना बंदरापर्यंत जो प्रदेश तो सयामच्या सरकारच्या खास अमलाखालीं आहे.

सयामच्या राज्याखालीं अनेक बेटे आहेत. त्यांपैकीं बंगालच्या अखातांत जीं आहेत तीं बहुत करून लाहान आणि ओसाड आहेत, व त्यांची योग्यताहि फारशी नाहीं. हीं बेटे मेगई द्वीपसमूहाच्या दक्षिणेस आहेत. ह्यांच्या दक्षिणेस व मलाकाच्या खाडीच्या उत्तर सीमेस सालंग म्हणून एक बेट आहे; ह्या बेटास इंग्लिश लोक जंक सिलोन असें म्हणतात. ह्या बेटाची लांबी ४० मैल आणि रुंदी १५ मैल आहे. ह्या बेटांत कथलाच्या खाणी पुष्कळ आहेत. एथें कांहीं चिनी लोक, व कांहीं मलाई लोक, व कांहीं मुसलमान, व कांहीं बौद्ध धर्माचे लोक आहेत.

मागें ब्रह्मी लोकांनीं स्वारी करून हें बेट बळकावून घेतलें होतें; परंतु सयामच्या सरकारास तें परत मिळालें. ब्रह्मी लोकांच्या स्वारीच्या अगोदर ह्या बेटांत वस्ती बरीच दाट होती, परंतु त्यांनीं केलेल्या नाशधुसीमुळे वस्ती पातळ झाली. हें बेट आणि पश्चिम किनाऱ्याचे प्रांत पाकचान नदीपर्यंत जे आहेत ते एकाच अधिकाऱ्याच्या हातांखालीं आहेत. सालंग बेटाच्या दक्षिणेस मलाकाच्या खाडींत बहुत बेटे आहेत, तीं फारकरून ओसाड आहेत.

सयामच्या गल्फांत ही त्या सरकारच्या अमलांतील कितीएक बेटे आहेत. ह्या गल्फाच्या पूर्वेकडील किनाऱ्यास कोकोंगा म्हणून बेट आहे तीच सयामच्या खास अमलाची दक्षिण सीमा होय. ह्या बेटाचे उ० अ० १०° ४०', म्हणजे उत्तरेकडील

अक्षांश १० तच्छष्ट्यंश ४० आहेत. ह्या बेटांत काहीं सयामचे लोक, काहीं चीनचे लोक, काहीं काबोजचे, व काहीं कोचीनचीनचे लोक आहेत. ह्या बेटाचे उत्तरेस कोचाग, कोकद, कोमाक, कोमासी, वगैरे मोठमोठी बेटे आहेत. कोकोंग बेटांत जगा लोकांच्या अनेक जाती आहेत तथा कोचागांतहि आहेत.

सयामच्या गल्फाच्या पश्चिम भागांतहि कितीएक बेटे आहेत; पण तीं पूर्वेकडील बेटांहून कमी आहेत आणि त्यापैकीं जीं लहान लहान आहेत तीं सारीं ओसाड आहेत वरपासून दक्षिणेकडे जातां वस्तीचे पहिले बेट लागते त्याचे नांव कोफांगआन उर्फ पुलोसांकोरी असें आहे. ह्या बेटावर थोडेसे गरीब मलायी लोक मात्र राहतात ह्याच्या दक्षिणेस कोसामई म्हणून त्यापेक्षां मोठे बेट आहे; ह्या वरील लोक बहुत करून सयामी आहेत; व काहीं चिनी आहेत ह्याचे दक्षिणेस तांतालेम ह्या नावाचे एक मोठे बेट आहे. ह्या बेटास हें नांव इंग्लिश लोकांनीं ठेविले आहे. हें नांव सयामी लोकांस किंवा मलाई लोकांस ठाऊक नाहीं. ह्या बेटाच्या आणि मलायादीपकल्याच्यामध्ये अगदीं अरुंद अशी एक खाडी मात्र आहे.

ह्या देशांतील राजधानीचे मुख्य शहर वानकाक म्हणून आहे, हें शहर मेनाम नदीच्या कांठी आहे. ह्याचे उ० अ० १३-४० आणि पूर्व रेखांश १०१ १० आहेत. ह्या शहरांत राजाचा वाडा, व कितीएक बडे लोकांचीं घरे, व देवळे हीं खेरीज करून बाकीचीं सारीं घरे केवळ लांकडांचीं केलेलीं आहेत तीं जमीनींत खांब पुसून त्यांजवर बांधतात काहीं घरे पाण्यावर लांकडांचे ताफे बांधून त्यांजवर केलेलीं आहेत. तीं नीकेप्रमाणे कांठाशी खुंटवून ठेवितात. ह्या शहरांतील वस्तीचा निश्चय नाहीं, परंतु सुमारे ५००० लोक असावे, असा अजमाग आहे. ह्या शहरांत राजधानी पहिल्यापासून नव्हती; ब्रह्मी लोकांनीं जुनी राजधानी यूथ्या उर्फ सयामही जिकून घेऊन मोडली तेव्हांपासून ह्या शहरांत राजधानी स्थापित झाली.

यूथ्या उर्फ सयाम ही प्राचीन काळी राजधानी होती. हिचे उत्तर अक्षांश १४-५ आणि पूर्व रेखांश १००-२२ आहेत. हें शहर मेनाम नदीतील एका बेटावर आहे. ब्रह्मी लोकांनीं जेव्हां हें श-

हर घेतले तेव्हां त्यातील देवळे पाडून जमीनदोस्त केली, आणि भिक्षूक आश्रमातील पुष्कळ लोक जिंवे मारिले.

दुसरीं शहरे व गावे पुष्कळ आहेत; त्यांतून काहींकांचीं नावे सांगतो,

खास सयामांत आणि सयामच्या गल्फाच्या कांठी आहेत तीं हीं, पिसालूक, बांगपासोई, पात्रीयू, पाकनाम, तगयाई, चांताबन, प्रीमी, की, प्रान बांगिरोम, मुवांगलाई, मुवांगमाई, चांपोन, बांगताफान लिगोर, तालंग, आणि सगोरा.

लाओदेशांत सयामच्या सरकाराखाली लहान मोठी १०१ शहरे व गावे आहेत, असें सयामचे लोक म्हणतात. त्यापैकीं लांगचांग, चांगमाय, पासाक, व लआंग फ्रावांग, हीं शहरे प्रसिद्ध आहेत.

मलायी संस्थानांमध्ये केदा उर्फ केदा बंदर, पाकान, काला, पातानी, त्रिगानो, आणि कालांतान हीं शहरे आहेत.

हीं जीं शहरे वर सांगितलीं त्यांत काहीं मोठीं आहेत व काहीं लहान आहेत.

पिसालूक हें बरेच मोठे गांव मेनामनदीच्या कांठी आहे; ह्याला विटबंदीचा तट आहे. सयामच्या गल्फाच्या पूर्वेकडील किनाऱ्यावर जे गांव आहेत त्यांत चांताबन हें मोठे गांव आहे; एथे चिनीलोक मिऱ्यांची लागवड फार करतात. तशीच तगया एथेहि ते लोक मिऱ्यांची लागवड करतात. बांगपासोई हें एक बरेच मोठे गांव आहे. ह्यांत सुमारे हजार लोकांची वस्ती आहे. हें गांव बांगपाकम नामे नदीच्या कांठी वसलेले आहे. ह्याच्या सभोवतीं मेढे कांठ आहे. पात्रीयू हें गांव बांगपासोई गावापासून दीड दिवसाच्या वाटेवर आहे; ह्याला ही सभोवतां तट आहे, व वस्तीहि बरीच आहे. प्रीमी हें गांव समुद्र किनाऱ्यापासून दाहा अवरांच्या वाटेवर आहे; ह्यात वस्ती मोठी आहे, व ह्याला दगड विटा ह्याचा तट आहे. पुढे चालू होईल.

THE DNYATODAYA

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10

BOMBAY, MAY 1, 1851

No. 9

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १, माहे मे, सन १८५१.

अंक ९.

THE DNYANODAYA

ज्ञानोदय.

BOMBAY, MAY 1, 1851

THE FIRST BOOK FOR CHILDREN No 17 Gujaráthí Series Published by the Bombay Tract and Book Society 2,500 copies, 44 pp 18mo Price, half an anna

This is truly a pretty book It is beautifully printed, and is adorned with numerous cuts The double letters are used throughout, the combinations being exhibited in such a way as greatly to facilitate their being understood and remembered This book is a translation of the Marathi First Book for Children, which is exceedingly popular, 6,000 copies having been sold during the past six months And for the Gujarathi edition there will, we doubt not, be a large demand We know of nothing so well fitted to the wants of those learning to read that language

छोकराभोने सारु प्रथम पोथी.

छोकराभोने सारु प्रथम पोथी, हणजे लेकराकरिता पहिली पोथी, ही गुजराथीमध्ये पुस्तकें व निबंध करणाऱ्या मंडळीने छापविली आहे. त्याचीं पृष्ठें ४४ आहेत, व त्यात सुंदर चित्रें आहेत. याचें मराठी पुस्तक साहा महिन्यांत सुमारे साहा हजार खपलें आणि गुजराथीहि पुष्कळ खपलें असें वाटतें. याची किंमत अर्धा आणा आहे, आणि कोटांत थोरल्या देवळासमोर पुस्तकखान्यांत मिळेल.

ON FAITH Bombay Tract and Book Society 1,000 copies, 120 pp 18mo Price, from one to three annas, according to the binding

This is a translation into Maráthí of one of the publications of the American Tract Society It exhibits the nature and effects of genuine faith, and abounds in suitable illustrations, drawn from the history of Abraham, Moses, Daniel, and other Scripture worthies The subject is one to which the Hindus attach peculiar importance

विश्वासकथन.

हें नवीन मराठी पुस्तक हल्लीं पुस्तकें व निबंध करणाऱ्या मंडळीने छापविलें; त्यात १२० पृष्ठें आहेत आणि किंमत बांधणीनुसार एक आण्यापासून ३ आणेपर्यंत आहे, व ते कोटांत थोरल्या देवळासमोर पुस्तकखान्यांत मिळेल. विश्वास हणजे काय आणि त्याचें फळ काय हें बहुत उदाहरणांनी या पुस्तकात दाखविलें जातें.

CHILD'S PICTURE BOOK Bombay Tract and Book Society No 18. Gujaráthí Series 5,000 copies, 32 pp 32mo Price, three quarters of an anna.

This pretty little book, with a picture on each page, corresponds with the Maráthí and Hindusthání editions It cannot but be popular among those for whom it is particularly designed. We rejoice in seeing such attractive publications in the languages of Western India.

[Translation of the preceding]

लेकरांकरितां चित्रांचें पुस्तक.

हे लाहान पुस्तक पूर्वी मराठी व मुसल-
मानी भाषेत छापले गेले, व हल्लीं गुजरातीत
छापले आहे. त्यांत दर पृष्ठावर चित्रे घा-
लून त्याविषयी गोष्ट लिहिलेली आहे. आ-
णि ते वाचून मुलास आनंद होईल, असें आहे.

The Grant Medical College

On Tuesday the 15th ult., diplomas were publicly presented to eight young men, the first graduates of the Grant Medical College. "The occasion of the presentation of the diplomas" says the Guardian, "was an interesting and memorable one. The hall of the College was filled with the elite of the European and Native communities, who manifested the liveliest interest in the proceedings. The chair was occupied by the Hon'ble the Chief Justice, who was supported by the Hon'ble Messrs Willoughby and Blane. The proceedings were opened by an address from the very estimable Principal of the College—an address characterised by that soundness of judgment and sageness of counsel for which he is so justly distinguished. He dwelt upon the history, progress and design of the Institution, and his valedictory address to the graduates was instructive and impressive. This address of the Principal was followed by the Report of the Examiner appointed by Government—the gentleman who occupies the very honorable position at the head both of the medical service and of the medical profession of this Presidency, Dr McLennan. The Report was read by Dr Stovell, the talented Secretary of the Board of Education. It detailed the course and mode of examination pursued by the Examiner and his assessors, Drs Stovell, Watkins, and Campbell, and it showed that the examinations had been most comprehensive and searching. The diplomas were then presented to the young physicians by the Chief Justice, who, with his singular versatility of talent, followed this interesting ceremony by an eloquent speech, so comprehensive and suitable, that nothing seemed to be omitted which the occasion demanded. The proceedings were concluded by the Hon'ble Mr Willoughby's proposing a vote of thanks to the Chief Justice for his conduct in the Chair, in a speech which gave the highest gratification to all present. Coming from one who occupies so prominent and influential a place in the Council, and considered as an expression of the views of Government, his words were regarded as worthy of being kept and pondered. The speech was, moreover, characterised by eminent good taste,

impressive earnestness, and sound practical wisdom."

Dr Morehead in opening the proceedings of the day truly said, "This day is a great epoch in the history of the Grant College. It commemorates the fulfilment of the statesman-like views which led to its origin, and silences, we hope forever, the disponding forebodings which have, more or less, attended its progress. It is the day on which the first fruits of the College are presented to the people of Western India—in the eight young graduates who are seated before you, and who are now to receive from your hands the justly earned title of ability to practise the arts of medicine and surgery."

The Hon'ble the Chief Justice declared his conviction that "The Hindu slumber of 2,000 years is terminating, and something like the same mental activity and thirst for truth is displaying itself, as was seen at the period of the revival of letters in Europe, when thirty thousand students might be observed at a single university, and submitting to great personal privations in order to cultivate their faculties."

The Hon'ble Mr Willoughby after congratulating the Principal and Professors of the College, and the young graduates added,—"Lastly, I congratulate the Native Community of this Presidency on the occasion of a new channel being opened to their children, and their children's children, for advancement in a noble profession. And I trust that they will accept this and other indications as a proof of the earnest and sincere desire of the authorities, both in England and in this country, to give effect to that just and wise provision of the Legislature, that neither creed nor caste, nor color, shall be an obstacle to entering the public service—but ability combined with integrity, that intellectual with moral worth, are the principal qualifications demanded."

The following are the names of the graduates in the order of their merit, as determined by the examiners

Sebastian A D Carvalho,
Ananta Chundroba,
J C Lesban,
Bhawoo Dajee,
Atmaram Pandoorung,
Paul Francis Gomes,
Merwanjee Sorabjee,
Burjojee Dorabjee

Three of these it will be seen are Portuguese, three are Hindus, and two are Parsis. They are eligible to the newly created post of Sub-Assistant Surgeon, with a monthly salary of Rs 100 at the outset, and a prospect of further promotion. Some of our Native readers especially may be glad to see the form of the diplomas presented to the young men in the four languages chiefly in use in this Presidency, viz, English, Maráthi, Gujaráthi and Hindustháni. Divested of names, this is given on the next page

GRANT MEDICAL COLLEGE, BOMBAY.

ग्रान्ट मेडिकल कॉलेज मुंबई.

ग्रान्ट मेडिकल कॉलेज मुंबई.

We it known to all, that we whose names are hereto attached, having duly considered the Certificate of full and accurate knowledge in ANATOMY, PHYSIOLOGY, CHEMISTRY, MATERIA MEDICA, PHARMACY, and BOTANY as well as the Certificate of diligence and good conduct in College, possessed by _____ of _____ and duly executed by the principal and professors of the College, have fully and carefully examined _____ in Medicine, Surgery, Midwifery, and Medical Jurisprudence, and have found him fit and capable to exercise these Arts and Sciences

We therefore admit him a Graduate of this College, and grant this Certificate of his ability to practise MEDICINE, SURGERY, and MIDWIFERY

सर्वोत्तम विदित होण्याकरिता लिहिले आहे की, ह्यांनी शरीरविद्या, जीविगुणकर्मशास्त्र, रसायनशास्त्र औषधिगुणशास्त्र, औषधक्रिया, आणि वनस्पतिविद्या, ह्यांचा अभ्यास करून त्यांचे पूर्ण व यथार्थ ज्ञान संपादन केले, तसेच शाब्दिक असता ह्यांनी वर्तन चांगले केले ह्या अर्थाचे पत्र शाब्दिक मुख्य अधिकारी व गुरू ह्यांसून ह्यांस मिळाले आहे, त्या पत्राचा आदो विचार करून वैद्यक, शस्त्रविद्या, सुप्रसवकारी विद्या, आणि वैद्यकीयसंबंधी न्याय व्यवहार, ह्या प्रकरणांत ह्यांची परीक्षा पुरतेपणीं लक्ष्य लावून घेतल्यावरून आमची खातरा झाली आहे, की वर सांगितलेल्या कला आणि विद्या ह्यांची क्रिया चालविण्यास हे योग्य व क्षम आहेत यास्तव ह्या शाब्दिक तयार झालेल्या विद्वानांच्या पदांत ह्यांचे नांव आदो दाखल करितो, आणि वैद्यक, शस्त्रविद्या व सुप्रसवकारी विद्या ह्यांची क्रिया चालविण्यास हे समर्थ आहेत, असा आमच्या सहाचा लेख ह्यास देतो

आमे नीचे सही करनारा सरवे कोठने नदरे करीमे छहमे डे, न
शागीरविद्या तथा जीविगुणकर्मशास्त्र तथा रसायनशास्त्र तथा औषधगुणशास्त्र तथा औषधक्रिया
तथा वैद्यकीयविद्या मे भरवनी पक्षी अने पुरी माहीतगारो छे ते विरो तथा मे पाठशाणामा
मेमणे धरुी मेहेनत लीधी छे अने मेमनी सागी माल मलणु छे ते विरोने मे पाठशाणामा
मुप्य अधिकागीमे तथा शिक्षागुणमे आपलो ले लेण ना रेहेवारी
नी पामे छे ते लेण उपर अमे ओकस ध्यान पोहोत्याडीने

ने वैद्यकशास्त्र तथा शस्त्रविद्या तथा सुप्रसवकारी विद्या तथा वैद्यकीयसंबंधी न्यायव्यवहार मे सधणी
विद्यामेमा पुरी अने ओकस रीते तपासी जेया छे, अने मे विद्या तथा हुनरोनु काम मला-
ववाने अमे अमेने लायक तथा शक्तिमान नदरीमे छहमे
ते माटे आ वैद्यक शाणामा ले विद्यार्थीमे तधमार तथा छे तेमेमां अमे मे धरुीने
पणु दाम्पल करीमे छहमे अने वैद्यकशास्त्र तथा शस्त्रविद्या तथा सुप्रसवकारी विद्यांनु काम
मलाववाना अमेमेनामा शक्ति छे ते विरोनी अमे आ सनद अमेमेने आपीमे छहमे.

سب خاص و عام پر مصلی اور پوشیدہ سرھے کہ ہم حتے شخصوں کے نام اس سند پر مرقوم ہیں
سو ہم نے جو سند پوری اور کامل تحصیل علم تشریح علم طبابت کیبیا دوا شناسی ادویہ ساری
اور علم طبابت کی اور اچھی سعی و کوشش اور پسندیدہ چال کی
پاس ہی اور جس پر مدرسے کے محنت اور مدرسوں کے معمول صحت و منطقت ہیں اس سند
کو لکھنی ملاحظہ کر کے
کا ادویات حواشی قابلہ گوی اور علم طبابت
کے قواعد شرعیہ میں کہا حقہ امتحان لیا اور اسکواں علوم و فنون کا عمل کرنے کے قابل پایا
تب ہم نے اس شخص کو اس مدرسے کا ایک طالب العلم فارغ التحصیل شمار کرکراسکی
قابلیت ثابت بہ سند لکھ دی کہ وہ ادویات حواشی اور قابلہ گوی کا پیشہ چلاوے*

[Translation of the preceding]

ग्रांट वैद्यपाठशाला.

गेल्या महिन्याच्या १५ वे तारखेस मंगळवारी ग्रांट वैद्यपाठशालेमध्ये मोठी कचेरी झाली; कारण कीं तेथें आठ विद्यार्थी वैद्यविद्येमध्ये निपुण झाले त्यास सनददा द्यावयाच्या होत्या. मोठमोठे साहेब लोक व एतदेशीय लोक तेथें जमल्यावर मुख्यस्थानीं सर अस्किनपेरी साहेब बसले, व त्याच्या एके वाजूस नामदार विलबी साहेब व दुसरे वाजूस नामदार ब्लेन साहेब बसले होते. तेव्हां पाठशाळेंतील मुख्य गुरू डाक्टर मोरहेड साहेब यानी त्या पाठशाळेची गोष्ट काढून चागलें बोलणें लाविलें व विद्यार्थ्यांसहि चागला बोध केला. नंतर जो रपोट परीक्षा घेणाऱ्या साहेबानी विद्यार्थ्यांच्या परीक्षेविषयीं केला तो डाक्टर स्टोवेल साहेबानी वाचला; त्यातील सारांश कीं आह्मी परीक्षा फार कठीण घेतली आणि त्याची निपुणता पाहून आह्मांस फार आनंद झाला, व ते सनद घेण्यास फार योग्य आहेत. आणि तो रपोट वाचल्यावर सर अस्किनपेरीने त्या विद्यार्थ्यांस अनुक्रमाने सनदा दिल्या व चागलें बोलणें लाविलें. तसेंच नामदार विलबी साहेबानीहि विद्यार्थ्यांस व इतरांस उत्तेजक भाषण करून सांगितलें कीं, अशा रीतीने ही पाठशाळा चालती येणेंकरून आह्मांस व सरकारास मोठी खुशी आहे. तर आजचा हा जो आनंद आहे तो तुम्हा गुरूंस व विद्यार्थ्यांस अतिशय असेल यात संशय नाही. आणि असलें उपयोगी विद्यालय आह्मांसाठीं व आमच्या संततीसाठीं चालू झाले आहे हें पाहून सर्व महाराष्ट्र देशासहि मोठा आनंद असावा. आणि या पाठशाळेच्या उदाहरणावरून सर-

कारचा काय अभिप्राय आहे तो जाणावा. सरकार धर्माकडे, जातीकडे, देशाकडे, रंगाकडे, पाहणार नाही. तर कोण प्रमाणिक, कोण शाहाणा, याकडे पाहून चाकरी द्यावी असा सरकारचा पूर्ण ठराव आहे, असें बोलले.

सनद घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांचीं नावें व क्रम येणेप्रमाणें आहे;—

- १ सीवाश्विन ए. डी. कारव्हालो,
- २ अनता चद्रोवा.
- ३ जे. सी. लेस्बो.
- ४ भाऊ दाजी.
- ५ आत्माराम पांडुरंग.
- ६ पाल फ्रान्सीस गोंभीस.
- ७ मेरवानजी सोरावजी.
- ८ वज्रोरजी दोरावजी.

असे ३ फिरंगी २ पार्शी ३ हिंदु आहेत. या विद्यार्थ्यांची इच्छा असल्यास सरकाराने सब असिस्टेंट सर्जेनची चाकरी देऊं केली आहे, व त्यास प्रथम १०० रुपये पगार मिळेल, आणि चांगले वागले तर कदाचित पुढे पगार वाढेल. सदरुं विद्यार्थ्यांची सनद पाहण्याविषयीं काहीं एकांची इच्छा असेल सत्रव लागून नाव काढून ती मागल्या पृष्ठावर चार भाषात उतरून घेतली आहे.

Vithobá and the Pandharpúr Religious System.

In our last issue we gave a brief notice of a recent Pilgrimage to Pandharpúr we have yet to speak of Vithobá, Pandharpúr, and the peculiar religious system which there prevails.

Vithobá or Vithal is the god of the common people, not of the Brahmans. The pilgrims, and even the *Haridasas*, at Pandharpur are mostly Maráthás. And the non-brahmanical character of the system is very remarkable. In Dec 1848, Mr Mitchell and myself went in company to Nasik and Trimbak at the time of the great *Sinhashta Yatra*, which occurs but once in 12 years, when, it is said, all the 35,000,000 Indian *Parthus* come to visit the sacred Godávari

There all was Bráhmanical. The *Ganga Putras* or sons of Ganga were every where present, and the poor pilgrims could do nothing but under their direction. When the pilgrim first approached the stream, when he went down to bathe, and whenever he performed any religious rite, it was under the guidance of the Brahman *Upadhaya* who repeated certain formulas, receiving for the same a solid compensation. There the Brahmans were to be feasted, cows and other gifts were to be presented to them, their mystic formulas were essential in all religious observances, and without them nothing whatever could be done. There was no gathering of the people into companies for instruction, or for social worship. All was ritual, formal, solitary. The priest did every thing, the worshipper knew and did nothing, except as he was told, and then paid the priest for his services, a system which exalts the Brahmans, but which degrades and stupifies the people. But at Pandharpur there was little or nothing of all this. The pilgrims came to see and worship Vithobá, and not to have themselves purified by Brahmanical rites. Their worship was social and intellectual. They had no idea that bathing in the river, or that gifts to the Brahmans would remove their sins, and they believed that Vithobá would accept of his worshippers without the aid of Brahmanical mediation. At Trimbak and Nasik all was *karma*, or unmeaning rites performed by the Brahman priesthood. At Pandharpur, *bhakti* or heart-felt devotion on the part of the worshipper held the chief place in the estimation of the pilgrims.

The worship of Vithoba is evidently spreading in the Marathi country. A large portion of the more *go-a-head* people call upon his name. Influenced by the general feeling, even most of the Marathi Brahmans now acknowledge him as a proper object of worship. The most popular of the Marathi poets sing his praise. Their odes or hymns are familiar to the mass of the people and exert a prodigious influence. They are sung not only at the great *yatras* but are everywhere in the mouths of the people. The uneducated *Kunabi* as he sits solitary, employs himself in singing an *abhang* of Tukaram or some other poet of the Pandharpur school. In their discussions with each other, Tukaram's verses are quoted as decisive of the point in dispute. Among the inhabitants of the Dakhan, Tukaram occupies a place similar to that held by the sweet singer, Watts, in England and America. The tendency of all this is to draw the masses to Vithobá and Pandharpur.

To my companion, who is a warm admirer of the poetical powers of Tukaram, I am indebted for the following translated specimens of his *abhangs*. It will be seen that they are pervaded by deep religious feeling and by a supreme devotion to Vithoba and Pandharpur. The fourth specimen shows how all this is sometimes mingled with pantheistic views.

I

If when God thou seekest, thou a hindrance fearest,
In thy best and dearest—Cast them away
If to child or riches thy fond spirit clingeth,
Lo! to thee it bringeth Evil only
Prathád even a father, *Bibhishan* a brother,
Bharat realm and mother Lightly set by
At the feet of Hari all religion dwelleth,
Tuka said—Delusive All hopes besides

Note The above is intended as a specimen of the metre in which many of Tukaram's *abhangs* are written. Occasionally he omits the rhyme, as in one stanza of the above.

II

Praise of Pandharpur

Enough of seeing, and enough of hearing,
Enough of celebrating the honour of holy spots,
For equal to *Pandhari* is no holy spot,
No, not were *Vaikuntha* * itself exhibited
Such a moon shaped † stream—such a *Bhimá*-bank,
Such a god upon the brick—where is there else ‡
Such hymn-reciters—such ecstasy of love,
Such sounding of the name—where is there else †
Tuka said For us forlorn ones,
Was *Pandhari* purposely made by God.

III

O God, is there enmity betwixt thee and me?
Thou shewest mountains of grief,—
Violently hast thou bound and given me into the hand
of Death,
And what hath been thy gain thereby?
Much hope had I entertained of thee,
Well, O lord of *Laxmi*, hast thou exalted thyself
By the report thereof, great will become thy fame.
Still, still I shall call thee God.
Tuka said Now let thy mercy reach me,
Or else I shall abandon life.

IV

Meditating in my mind on the king of *Pandhari*,
With the mind the body changes
Then what can be said?
I myself am turned to ‡ *Hari*
Mind and deity unite,—
I look; and the universe is *Hari*
Tuka said What shall I say?
At once *Hari* overflows all.

V.

Description of Vithoba.

Beautiful that form, standing on the brick,
Resting the hand upon the loins †
Fish-like § ornaments glance in the ear,—
On the throat the *Kaustubh* || jewel gleams
A *Tulasi* garland round the neck—on the loins
yellow-vest,
Evermore does this form delight
Tuka said This is all my joy,
I shall view the blessed face of *Vithobá*

* The heaven of Vishnu
† The river *Bhimá* bends like a crescent near *Pandharpur*
‡ Vishnu or Krishna, of whom *Vithobá* is said to be an incarnation
§ *Makarkundal*, An ear-ring of the form of the *makar* a fabulous marine monster confounded generally with the crocodile.
|| *Kaustubh*, One of the fourteen precious things obtained from the ocean by churning it the jewel of Krishna suspended on his breast.—*Molesworth*

VI

By night, by day, the mother,
For her suckling careth;
So do thou, O mother mine,*
Give me a place, keep me at thy feet
Cast out distracting care,
For I resemble a fishling drawn from the stream
Tuka said As the body,
Delights in life, [so delight in me]

From any translation which may be given, the English reader will however gain but a feeble idea of the impression produced on the native mind by the original verses of Tukarām, especially when, as at Pandharpur, they are sung in the midst of great assemblies by companies of musicians, and accompanied by the *rūm*, cymbals, &c &c

Vithobā is a modern divinity. Pundalik, from whom Pandharpur derives its name, is supposed to have lived not more than 500 or 600 years ago. And the Pandharpur system cannot lay claim to an origin more remote than this. It is said by the Hindus that the god is an incarnation of Krishna, and consequently a form of Vishnu. The story, as related in the *Pandurang Mahatmya*, is that a pious Brahman had a most undutiful and wicked son named Pundalik, who vexed his parents by all the means in his power. But, in a way which we cannot stop to relate, this wicked son was reformed and became as remarkable for his pious devotion to his parents as he had been for his previous ill treatment of them. It so happened that one day Krishna came to Pandharpur in search of his wife Rukminī who, justly offended by his unfaithfulness, had forsaken her husband and fled to this place. Hearing of the intense devotedness of Pundalik to his parents, the god condescended to pay him a visit, and found him engaged in washing his father's feet, which employment was continued notwithstanding the presence of the divinity. Delighted with such a manifestation of filial piety, the god told Pundalik to ask any boon he might please, with the assurance that it would be granted, when he, still intent on serving his father, merely requested the god to remain where he was. And there he remains to the present day still standing upon the block with which Pundalik had been rubbing his father's feet, and which, on recognizing the god, he had thrown down for him to sit upon. And it is the distinguishing glory of Pandharpur that there the real, identical Vithobā may still be seen. His images are numerous throughout the Marāthi country, but at Pandharpur, the pilgrims, as they suppose, behold not Vithobā's image, but Vithobā himself, with his hands still resting on his loins, just as when wearied with his long search for Rukminī, he appeared to Pundalik. Vithobā indeed is spiritually present wherever the necessities of his worshippers may require, but here he manifests himself bodily, and hence he is called *Pandharinath*, the lord of Pandharpur.

* Meaning the god

It is said that the god estimates his worshippers according to their moral worth, and not according to the caste to which they may belong. But nowhere are Europeans and low caste natives more carefully debarred from approaching the god, or even entering the precincts of the temple. The pilgrims on the sands seemed to care comparatively little for caste distinctions, but this was far from being the case at the great temple of Vithoba. We consequently did not see Vithobā, but were told that he is a black, rough stone image, about half as high as a tall man. He stands on a *sinhasan* or elevation so that the worshippers may easily embrace him or place their joined hands on his feet. His head is crowned with the *Linga*, the emblem of Shiva. He is immovably fixed in his place, his eyes are of gold, he wears a shawl, turban, &c and ornaments of great value. On his left foot is a hole representing, it is said, the wound made by the arrow of the hunter which caused the death of Krishna. He also bears on his breast the marks of the kick which Brughu gave him when he went to ascertain by experiment which was the least mischievous of the gods.

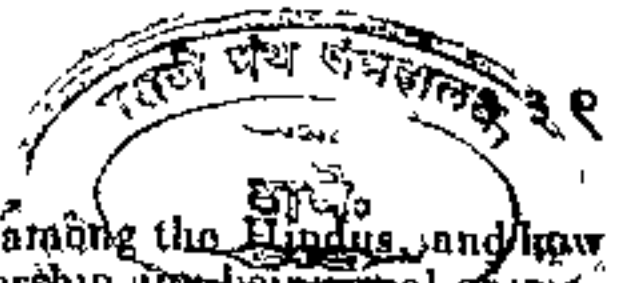
Notwithstanding the popular Hindu belief, it is pretty plain however that originally Vithoba was a Jain saint or *tirthankar* and not a Hindu deity at all. The following are some of the reasons for this opinion —

1st Such is the general testimony of the Jains in that region and throughout the Southern Marāthi country. They declare that Vithobā was originally one of their *tirthankars* and that he has been adopted and forcibly appropriated by the Hindus as one of their deities.

2nd Vithobā is properly *digambar* or naked after the manner of the Jain images, and he is so described in the *Pandurang Mahatmya*, though, as is well known, such images are held by the Brahmans and the Hindus generally to be an abomination. A regard to modesty has led the Hindus to dress* the image in yellow garments, which is the color adopted by the Buddhist priesthood.

3rd "There is a strong party among the Brahmans, at the present day, who deny the claims of Vithobā to a place in the Hindu pantheon, and

* Rather a laughable lawsuit arose, about seven years since in a village near Poona, out of the circumstance of Vithobā's requiring every year a suit of clothes. The family of the original image-dresser having become numerous, and having separated into two different families with separate interests, it was agreed between them, that one branch should perform the worship, and receive all the offerings, while the perquisite of the other should be the god's cast clothes which, of course, at the end of the year should have been nearly as good as new. The cunning image-dresser, however, whenever there was a marriage or a feast, took the liberty to borrow the dress of his patron-god over night, restoring it to him again early next morning, so that at the end of the year the clothes were much the worse for wear. The other party complained to the judge, who dismissed the case as not within his jurisdiction. *Rev. Dr. Stevenson in 13th No of the Journal of the Royal Asiatic Society*"

who roundly assert that the great temple at Pandharpur, where he is principally worshipped, once belonged to the Jains, and was bought from them by a party of Brahmans, who pay quit rent to the descendants of the original possessor to this day. It is difficult to conceive how such a story should have originated, unless it be true, and supposing the Jain religion previously to have prevailed extensively, and Pandharpur to have been reckoned a place of sanctity in former times, it is easy to see how the Brahman inhabitants might still wish to maintain the credit of the place, when under their own influence, after the establishment of the Brahmanical ascendancy, and worship the Jain saints as a Hindu god and goddess. A certain *shástrí*, one of the party opposed to Vithobá, went so far during the reign of Mahádeva Ráo Peshwá, as to endeavour to move the government to interfere, and proscribe a worship sanctioned neither by Veda nor Purán*.”

The party here spoken of still exists, but they generally manifest no active opposition to Vithoba. They readily admit that *digambar* images have properly no place among the Hindus, and that Vithobá and Rukmíní must in some way have come in from the Jains, but they have no zeal in opposing a god now so generally worshipped.

4th. There are still at Pandharpur several Jain families whose family name is *Vithaldas*, a servant of Vithobá or Vithal. From time immemorial they have had certain duties to perform in connection with the worship at the temple of Vithobá, and though still Jains, they are worshippers of Vithobá, as their forefathers were. This certainly goes far to establish the Jain origin of the god.

5th. The temple of Vithoba at Pandharpur is peculiar. So many changes have been made from time to time that no one can now tell what the temple originally was. If it had a non-Hindu origin, as seems probable, the tendency in all changes for centuries has been to Hinduize it. Two beautiful spires, one to the temple of Rukmíní and the other to the temple of Vithoba, were still unfinished at the time of our visit. Towards the erection of these, which are wholly Hindu in their appearance, a single native gave Rs 17,000. Perhaps nothing very positive can be inferred from the present appearance of the temple though there are certainly some things which indicate a Jain origin.

6th. It is an undoubted fact that in some other instances, as in the case of the splendid temple of Ambábaí at Kolapur, Jain temples have been appropriated by the Hindus. And while appropriating the temple, it was perhaps thought as well, in this instance, to retain the god also.

7th. It need occasion little surprise that a Jain saint should be elevated to the rank of a Hindu god, when it is remembered how easily new

gods are introduced among the Hindus, and how ready they are to worship any being, real or imaginary, who may have a reputation for conferring favors on his worshippers. Hindus are the principal worshippers at some of the Muhammadan tombs. They frequently make vows to Muhammadan *pirs*, and they are ready to do the same to the virgin Mary, or the saints of any creed whatever, if assured that there is hope in this way of gaining the desired object. Deceased Europeans are now worshipped at several places. In all the principal towns, Hindus join in the doings of the Moharram. They build *tabuts* and burn incense before them in honor of Hassan and Hossein, as is done by the Musalmáns. Why then should they not adopt a Jain saint or *tirthankar* as an object of worship?

8th. The intellectual character of the Pandharpur system, its attention to moral duties, and comparative disregard for the vedas, the Brahmans, sacred streams, priestly rites, &c., all go to strengthen the belief of a Jain origin. It is an eclectic system, being a mixture of Hinduism and Jainism. Other reasons have been urged in favor of the non-Hindu origin of Vithobá, but we do not feel it necessary to enumerate them here.

It may be further remarked in regard to Pandharpur that it seems distinguished by the worship there paid to dead men. On the north side of the town is the temple of Vyás, the only one, we were assured, to be found in India. In the middle of the bed of the Bhíma is the temple of Pundarik, which is small but somewhat striking in its appearance. During the monsoon the river flows over it, wholly hiding it from view, though during the open season this part of the river bed is dry, being a wide expanse of sand. Tukaram, Nándeva, and Drynoba are here also honored as divine. The first step at the entrance of Vithobá's temple is shown as the place where Nándeva became invisible. This step is now covered with brass and is regarded as so sacred that no pilgrim puts his foot upon it. Though the steps are wide, all are obliged to pass this over untouched. These were all modern poets, which shows how easily changes are introduced in the popular religion of the Hindus. Hinduism indeed is ever undergoing changes, and the Hinduism of one class, and of one region is widely different from the Hinduism which prevails elsewhere, and among other sections of the Hindu community.

We were particularly interested by the religious earnestness of the Pandharpur pilgrims. In some of them there was a manifest *feeling after God*. Dissatisfied, with empty rites, they evidently sighed for a spiritual worship. They felt that in religion the heart must be engaged, and that faith and devotion must characterize the true, accepted worshipper. The Pandharpur system therefore is greatly in advance of the Brahmanism of the present day, and still more is it in advance of the systems of Khandak.

* 13th No. of the Journal of the Royal Asiatic Society

devas, &c which prevail so extensively among the common people. It was painful however to witness so much misguided faith and devotion, and we could not but pray earnestly that these poor pilgrims might soon learn to know the only true object of worship—that God, who is not far from every one of us, in whom we live and move, and who, though perfect in holiness, is long-suffering and gracious, ready to forgive. We often asked the pilgrims what they had gained by coming to Pandharpur. And to our questions on this point, they generally replied with an apparent feeling of sadness, that they had seen the god, but that beyond this they had experienced and gained nothing. They had endured fatigue, spent their time and their money,—and had seen Vithobá! And that was all,—a miserable recompence, truly, for all their expense and trouble.

Owing to the fear of cholera and the unusual number of *yatras* occurring about the same time, the number of pilgrims this year was small—not more than about 30,000. Still the nuisances in the vicinity of the town were very great. So completely was the air tainted, that we should not have been surprised had cholera broken out with violence at any time. When the number of pilgrims is large the evil becomes still greater, so that it is easy to account for the fearful ravages so often made by cholera at Pandharpur. The irregularities in eating and sleeping, fatigue, exposure, &c, must also tend to increase the violence of the pestilence. On such occasions, the poor pilgrims flee in all directions, scattering terror and pestilence wherever they go, and, in view of the fact that cholera so often breaks out on these occasions it may safely be said that the Pandharpur *Yatras* are a public curse,—a scourge to the whole surrounding region. May the light of truth speedily spread far and wide, until all shall acknowledge that these pilgrimages to sacred places are a vain superstition, dishonouring to the Most High, and productive of evil not only to the pilgrims themselves but to the country at large.

We will only add that our intercourse with the pilgrims at Pandharpur was throughout of the most friendly kind. Great numbers of them came to converse with us at our tent, and when we addressed them, as we often did, on the sands or elsewhere, they crowded around us and respectfully listened to what we had to say. There was also among them a considerable desire for books. Our native colporteurs sold about 2,000 tracts and books to them at the usual low prices, and when we were about to leave, one of the people of the place came and purchased some hundreds to sell after we should be gone.

[Translation of the preceding]

विठोबा आणि त्याचे भक्त याविषयी.

मागच्या ज्ञानोदयात पंढरपुरच्या यात्रेवि-

षयी काही लिहिले होते; आतां विठोबा कोण व त्याचा धर्म कसा, इत्यादि लिहिण्याचें राहिले तें हल्लीं लिहितों.

विठोबा मराठे लोकांचा देव; तो बहुधा ब्राह्मणांचा नाही. पंढरीचे यात्रेकरू ह्मणजे बहुधा मराठेच आहेत, ब्राह्मण असे फारच थोडे. हरदास देखील तेथे बहुधा शूद्रच आहेत, आणि ब्राह्मणधर्मात व तेथील लोकांच्या धर्मात बहुत अंतर दिसते. नासिक, त्रिवकास पाहिले असता ब्राह्मणी रीत रवेश दिसण्यात येते. तेथे यात्रेकरू मेले ह्मणजे गंगापुत्राच्या स्नाथीन आहेत; जसे जसे तो सांगेल त्याप्रमाणे कर्ममार्ग चालवून गोप्रदाने श्राद्धे इत्यादि चालवावीं लागतात, आणि त्या योगाने उपाध्यायाला दोन पैसे पोहोचतात; यजमानास काहीं ठाऊक नसते, केवळ उपाध्यायाच्या मताने वागून व्यर्थ कर्ममार्ग चालवितान. परंतु पंढरींत तसे काहीं नाही, तेथे केवळ भजनावर भर आहे, कर्माकडे कोणी लक्ष देत नाहीत, गंगास्नान कशाला? केवळ विठोबाचें दर्शन घ्यावें व आपणच त्याला भजावें; कोणत्याहि ब्राह्मणांची गरज नाही, केवळ खरा भक्त असावा ह्मणजे विठोबाची कृपा होईल. असे समजतात. तेथे भक्तिमार्ग हेच कर्म आहे.

काहीं दिवसापासून विठोबाची प्रवृत्ति महाराष्ट्रांत उत्तरोत्तर पसरत चालली आहे. तुकाराम, ज्ञानोबा आदीकरून अलीकडील कवी यांनी त्याची कीर्ती वाढविली; व त्याचे अभंग, ओव्या पाहून कित्येकांचीं मनं पंढरी व विठोबा यांकडे लागून राहिलीं आहेत. हल्लीं कित्येक ब्राह्मण देखील विठोबाला भजतात.

विठोबा हा नवीन देव आहे. त्याचे नाव

वेदशास्त्रपुराणात नाही. शोध केला असता पुंडलीकाला पांच सहाशें वर्षे झालीं, यापेक्षा अधिक नाहीत असे ठरते, आणि त्यापेक्षा विठोवाहि काहीं प्राचीन नाही. पाडुरंग माहात्म्यात त्याविषयी लिहिले आहे तें सक्षेपाने सागतो. कोणी भक्तिमान ब्राह्मण स्त्री-पुरुषे होती, त्यांस पुंडलीक ह्मणून पुत्र होता; तो मोठा दुष्ट, आईवापाची आज्ञा न ऐकून सर्व प्रकारें त्यास त्रास देत असे. परंतु तो काहीं दिवसानी पश्चात्ताप पावून आईवापाचा मोठा भक्त झाला, आणि त्याची फारच शुश्रूषा करीत असे. एके दिवसी कृष्णाचे ध्यभिचारकर्म रुक्मिणीने पाहिले आणि या पंढरपुरवनामध्ये रागाने आली, तेव्हां तिचा शोध करीत करीत कृष्ण तेथे गेला; आणि पुंडलिकाची आईवापांवर पराकाष्ठेची भक्ति असी कीर्ती ऐकून त्याला भेटावयास गेला असता त्या वेळेस पुंडलीक आईवापांचे पाय धूत होता ह्मणून पायानेच त्यास वसायास बोट लोटली; तेव्हा असी एकसारखी आईवापावर भक्ति पाहून कृष्ण प्रसन्न झाला, आणि वर माग, असे बोलला. तेव्हा पुंडलिकाने मागीतलें कीं, आपण एथे सर्वदा राहावे; आणि हर्षाचा हा विठोवा तोच आहे. इकडे ति-कडे विठोवाच्या मूर्ति होऊन सस्थानें झाली आहेत, परंतु पुंडलिकाच्या भक्तीने कमरेवर हात देऊन जी विटेवर उभी मूर्ति ती ही पंढरपुरी आहे, असे लोकांच्या मनात वागून त्या क्षेत्राचे माहात्म्य फार वाढलें आहे, व अशा गप्पेवर यात्रा फार भरते.

विठोवा जातीकडे पाहात नाही, केवळ तो भक्तिप्रिय आहे असे तेथे ह्मणतात, तरी यवन, महार इत्यादिकांस देवळांत जाऊ देत नाहीत. वाळवंटांमध्ये यात्रेकरूंंत जातीवि-

षयी फार अभिमान नाही, परंतु देवळांत अन्यठिकाणापेक्षा अधिक बंदोबस्त आहे. तर विठोवाच्या मताप्रमाणें ते वागतात काय? अणखी विठोवा विटेवर उभा असे असता हल्लीं विटेवर नाही; तो आपण दगडाचा आहे, आणि उभाहि दगडावर आहे, तर हें कसे? तसेच विठोवाचे रूप कृष्णाने घेतलें त्यापूर्वी कृष्णाच्या पायावर वाण लागल्याची खूण कोठून आली? विठोवा झाल्यावर कृष्ण मारला गेला असे ह्मणतात. तर यावरून स्पष्ट दिसते कीं हें सर्व वडवे लोकांचे ढोंग आहे.

असो, शोध केला असता विठोवा हा प्रथम हिंदु लोकांचा देव नव्हता, जैन लोकांचा होता. याविषयी प्रमाणें;—

१. सर्व दक्षिण महाराष्ट्र प्रांतांतिल जैन लोकांचे ह्मणणे आहे कीं विठोवा हा आमचा पारसनाथ; जेव्हा दक्षिणी लोकांनी आह्मांस जिंकलें तेव्हां हा आमचा देवहि आपलासा केला.

२. सर्व हिंदूंचे मत आहे कीं, नम्र मूर्ति पाहूं नये; केवळ जैन लोक मात्र नम्र मूर्तिला भजतात. आणि विठोवाची मूर्ति नम्र आहे खरी व तिचे दिगंबरत्व पाडुरंग माहात्म्यात वर्णिले आहे. परंतु हिंदुलोक त्याविषयी लज्जित होऊन दरवर्षास नवीन पीतावर नेसवितात*,

*थोड्या वर्षांमागे पुण्याजवळ एक मुकरदमा विठोवाच्या वस्त्राविषयी निघाला, तो असा की त्या गावांतल्या विठोवाचे दोन पुजारी होते आणि त्यांनी ठराव केला होता की एकाने विठोवाच्या पुढची प्राप्ती घ्यावी व दुसऱ्याने जी देवाची वस्त्रे वर्षानंतर येतात ती घ्यावी परंतु जो जवळ पुजारी होता त्याने विठोवाच्या आंगावरचीच वस्त्रे लग्नकार्यामध्ये वापरावी व एरवी रात्री नकळती वापरावे आणि वर्ष भरलें तेव्हां तो वस्त्रे अगदी जुनी होऊन कांही कामाची नाहीत असी झाली. तेव्हां त्या वस्त्राच्या भागी दाराने बघडज साहेबापासी फिर्याद केली, परंतु साहेबांच्या कामांत हात घालणार नाही, असे सांगितलें

आणि तो रंगाने बौद्ध लोकाप्रमाणें आहे तर याला जैन मूर्ति कसे न ह्मणावें ?

३ फार दिवसापासून मोठ्या विद्वान ब्राह्मणामध्ये असे मत आहे कीं विठोवा शास्त्र-प्रसिद्ध देव नाही, व दिगंबर आहे, सवत्र आपणास दर्शन घेण्यास योग्य नाही; तो जैन देव आहे, व त्या देवळाची जागा जैन लोकापासून विकत घेतली आहे; त्याचें भूईभाडे अद्यापि जैन लोकाला द्यावें लागतें; तर अशा देवाला आपण कशाला मानावें ? आह्मी जैन लोकाच्या मूर्तीला कधीं भजणार नाही; हे अज्ञानी उगीच भजतात, असे त्याचें मत आहे. आणि विठोवा जैनमूर्तिनसता तर असे पूर्वीपासून हिंदूचें मत कसे असतें ? माधवराव पेशव्याच्या कारकीर्दीत कित्येक विद्वान विठोवाचा अधिकार करीत असत, आणि कोणी एके मोठे शास्त्र्याने तर त्यापार्सी शिफारस केली होती कीं हा आपला देव नाही, सवत्र यास काढून टाकावें तेव्हा पेशवे यांनी विचार केला कीं गोष्ट खरी असेल किंवा नसेल, परंतु विठोवाला फारलोक भजू लागले तेव्हा आता ही मूर्ति काढणे कठीण पडेल. हल्लीहि पुष्कळ ब्राह्मणाची भक्ति विठोवावर नाही. दिगंबर मूर्तीला कशाला भजावें, असे त्यास वाटतें. तरी बहुत लोक त्याला मानितात, ह्मणून आवेशी होऊन विशेष वादविवाद चालवीत नाहींत, स्वस्थ बसतात. परंतु जर यास कोणी विचारलें कीं तुमचें मत काय आहे ? तर ते सांगतील कीं दिगंबर मूर्तीला हिंदूनी भजावें हें ठीक नाही.

४ हल्लीं पंढरपुरी विठ्ठलदास अशा आड नावाचीं दाहा बारा घरे आहेत. त्यास काहीं विठोवाकडील अधिकार आहे, व ते जैन आहेत. त्याचें ह्मणणें आहे कीं विठोवा हा आ-

मचाच देव आहे, आणि आह्मास बहुत वर्षांपासून देवालयात काम आहे. तर विठोवा जर पहिल्यापासून हिंदूमूर्ति आहे, तर जैनास तेथे अधिकार कसा प्राप्त झाला ?

५ विठोवाचें देऊळ पाहिलें तर बराबर हिंदु रीतीप्रमाणें नाही. ते पाच सहाशें वर्षांपासून मोडत मोडत येऊन तेथे नवीन कामें झालीं आहेत, आणि मूळ रचना हल्लीं बरोबर नाही. तरी ती बांधणी प्रथम जैन लोकांची असावी असा सुमार होतो. हल्लीं विठोवाचें व रखमाईचें देवळाचें शिखर नवीन हिंदु रीतीप्रमाणें बांधलें आहे, परंतु मूळचें काम त्याप्रमाणें होतें, असें नाही.

६ कोठे कोठे जैन लोकांच्या देवळातून मूर्ति काढून टाकून लोकानी आपली मूर्ति स्थापली आहे. याविषयीं उदाहरण; कोल्हापुरी महालक्ष्मीची मूर्ति तर हिंदूंची खरी, परंतु देऊळ खरीत जैन लोकांचे आहे. आणि पंढरपुरीं नर देऊळ व मूर्तिहि जैनांचे आहेत; देवाचें माहात्म्य मात्र नवीन बनविलें आहे, असें दिसतें.

७ कोणी ह्मणेल कीं जैनमूर्तीला हिंदु कसे भंजले असतील ? तर त्यांन काहीं आश्चर्य नाही. हिंदू लोक तावूत करून हसेन हसेन करितात, पिराला भजतात, उरुसास जाऊन नवस करितात, बांध्यास जाऊन फिरग्याच्या मूर्तीला नवस करितात; तसेंच कोणो अवतारी साहेब ह्मटला ह्मणजे त्यालाहि भजून उद जाळतात. कोणी नवीन देव निघाला कीं हात जोडून तयार; देव ह्मणजे काय, याचा विचार त्यांस अगदीं नको; ह्मणून जैनमूर्तीला घेऊन भजतात याचें आश्चर्य करायाची गरज नाही.

८ पंढरपुरचा धर्म पाहिला असतां तो

एक विलक्षण आहे. तेथे हिंदुधर्माप्रमाणे वेद, शास्त्र पुराणे, तीर्थे, ब्राह्मण इत्यादिकांचे माहात्म्य विशेष नाही. तर जैनमत सुटून आणि हिंदुमत सुटून तो निराळाच मार्ग आहे. आणि यावरूनहि दिसते की विठोवा जैन होता; तो हिंदूनी घेऊन हा धर्म चालविला आहे. आणि याप्रमाणे दुसरीहि प्रमाणे आहेत, परंतु विस्तारें लिहिण्याची जरूर नाही.

पंढरीस पाहिले असता मेलेल्या मनुष्यास अवतारी मानून त्याची भक्ति चालती. तेथे गावाबाहेर उत्तरेकडे व्यासाचे देऊळ आहे, व तेथील लोक बोलतात की व्यासाचे देऊळ पृथ्वीवर नाही, केवळ एथेच आहे. भिमेच्या मध्येच पुंडलिकाचे देऊळ आहे, पावसांत त्या वरून पाणी वहाते. तसेच नामदेव ह्मणून जो कवी होता तो विठोवाच्या देवळाच्या पहिल्या पायरीच्या ठिकाणी गुप्त झाला असे ह्मणतात, ह्मणून ती पितळेची पायरी केली आहे, आणि तिजवर कोणी पाय देत नाहीत. तसेच तुकाराम ज्ञानोवा इत्यादि काही अली. कडचे कवी यांस अवतारी समजून मानतात, आणि यावरून हिंदुधर्म बदलत बदलत कसा चालतो याचे हे उदाहरण होईल.

या यात्रेकरूंत काहीएकाची असी समजून होती की देव अंतर्ज्ञानी आहे ह्मणून उगीच नाभ घेणे, भजन करणे, यात काहीं उपयोग नाही तर, त्याची भक्ति प्रीति पुरःसर करावी हेच योग्य आहे; आणि ते काहीं शोध करितातहि खरे. तर हे फार बरे आहे. जे अतानी ग्रामदेवताला भजतात व जे ब्राह्मण व्यर्थ कर्म करितात त्यापेक्षा त्याची समजून ठीक वाटती. तरी त्यास परमेश्वराची ओळख नाही व सत्य मार्ग समजत

नाही हे पाहून आत्मास त्यांची दया आली. कित्येकांस आत्मी संभाषण करून विचारले, वावा! एवढे लावून घेऊन तुम्हास काय फल प्राप्त झाले? तेव्हा त्यातून बोलले, विठोवाचे दर्शन झाले, एवढेच. दुसरे काहीं नाही, अरे अरे! इनकी मेहनत व खर्च करून केवळ मूर्ति पाहिली, दुसरे काहीं नाही. पाप गेले नाही, गुण आले नाही, व आशिर्वाद प्राप्त झाले नाहीत; तर त्याचे येणे व्यर्थ, त्याच्या अनुभवास काहीं आले नाही.

या खेपेस जरीमरीच्या भयास्त्रव यात्रा कमी होती, तरी वाळवट वगैरे ठिकाणी पराकाष्ठेची घाण होती; आणि जरीमरीचा रोग तेथे अतिशय उद्भवता तरी आश्चर्य नसते. आणि जसी यात्रा अधिक येती तसी घाण अतिशय होऊन रोग उत्पन्न होतात. अणखी यात्रेकरू लोक बराबर निजत नाहीत, आणि पाऊस ऊन इत्यादिकांच्या योगाने ते रोगी पडतात. यात्रेच्या वेळेस याप्रमाणे होऊन शेकडों मरतात आणि आसपासच्या गांवी कित्येक गेल्याने तेथेहि रोग उत्पन्न होतो, आणि ही यात्रा त्या देशाला एक अनर्थ आहे, यावरून यात्रेकरूंचा नाश व आसपासच्या लोकांचा नाश होतो. तर दयाळू जो परमेश्वर तो या अस्या अनर्थकारक कामास अनुकूल नाही. लोकानी घरी राहून त्याचे खरे भक्त व्हावे ह्मणजे बरे होईल. असो, आमचे व यात्रेकरूंचे पुष्कळच भाषण चालले परंतु ते सर्व प्रीतिनेच चालले होते, आणि त्यांचे कल्याण होऊन व अज्ञान जाऊन त्यांनी दयाळू परमेश्वराला ओळखावे व पाप दूर करण्याविषयी वास्तवीक उपाय स्वीकारून कल्याण पावावे, असी आमची प्रार्थना आहे.

Railways in Europe and America Need of them in India

लोखंडी रस्ते.

सन १८४९ या वर्षाच्या प्रारंभापर्यंत सर्व देशांत मिळून लोखंडी रस्ते ८,६५६, मैल बांधले गेले, आणि त्याबद्दल खर्च (३६८ ५७७००००) तीन अर्ब अडसष्ट कोटी सत्तावन लक्ष सत्तर हजार रुपये झाला. आणि त्यावेळेसच ७,८२९ मैलाचा लोखंडी रस्ते चालले होते, त्याबद्दल खर्चाचे रुपये (१४६ ७५०००००) एक अर्ब शेचालीस कोटी सात लक्ष पन्नास हजार जमले होते. तर हेहि रस्ते तयार आले ह्मणजे एकदर १६,४८५ मैलपर्यंत होतात. आणि सर्व खर्च मिळून पांच अर्बपेक्षा अधिक होतो. तर ही दोन वर्षां मागची गोष्ट आहे. अमेरिका व युरोपखंड या ठिकाणीं प्रतिवर्षीं असें काम फार चालतें; परंतु एथें अद्यापि काहीं लोखंडी रस्ता नाही. तर या देशाची आवादानां कशी होईल, याविषयी सुज्ञाना विचार करावा. याविषयीं सरकाराने हात घालण्याची जरूर आहे असें नाही. लोकानीच स्वना आपण आपल्या देशाचें कल्याण पाहवें. इंग्लंड व अमेरिका एथें सरकार लोखंडी रस्ते बांधतें असें नाही. हल्लीं ऐकण्यात आहे कीं वडोदे व टंकारिया यामध्ये लोखंडी रस्ता व्हावा ह्मणून मंडळी स्थापित होणार आहे. तर लोकानी अवश्य असें करावें : काहीं भय ठेऊं नये कीं यात आपलें द्रव्य खर्चेल, काय करावें.

Hon ble J P Willoughby

नामदार विलव्ही साहेब याची चाकरी पुरी झाली सबब या महिन्याच्या ३ तारखेस ते आगबोटद्वारे विलायतेस जाणार आहेत.

आणि त्याचें काम गेल्या महिन्याच्या २८ वे तारखेस नामदार बेल साहेबानी शफथ वाहून घेतलें. विलव्ही साहेबानी या देशांत बहुत वर्षेपर्यंत फार चांगलें काम केलें याकरिता त्याचें स्मरण राहावें या हेतूने कित्येक लोक पैका जमवून त्याचें व्याज पुस्तकें नवीन करण्याकडे व मुलींच्या शाळाकडे लावणार. आणि आपलें स्मरण त्यास व्हावें ह्मणून काहीं जिनस विकत घेऊन देणार आहेत.

E H Townsend Esq

या महिन्याच्या ३ तारखेस रिविन्ड्यु कमिशनर इ एच. टौन्सेंड साहेब याची प्रकृति विघडल्यामुळें काम सोडून विलायतेस जाणार, आणि ते बहुधा परत येणार नाहींत, असें वाटतें. हे साहेब प्रमाणिक व या देशाचें कल्याण पाहणारे आहेत.

Native General Library

धोबी तळ्यावरील नेटीव जनरल लैब्रेरी ह्मणजे एतदेशीय लोकांचा पुस्तकखाना आहे, त्याच्या वार्षिक रपोटावरून समजण्यात येतें कीं ते काम ठीक चालतें व नवीन पुस्तकें विलायतेहून आणवीन आहेत. तेथें थोडाच पैका भरल्याने सुंदर पुस्तकें वाचायास मिळतात, आणि येणेकरून सुज्ञाचें बरें आहे.

Tide power available for manufacturing purposes

अमेरिका व युरोप एथें नदीच्या पाण्याने बहुत यंत्रे चालून कामें होतात; जसे वाफेच्या योगाने मोठे कारखाने चालतात तसे, आणि त्या देशांमध्ये भरती ओहोटीच्या योगानेहि तसेच पुष्कळ काम चालतें. हल्लीं गार्डीअननामक कागदात एके सुज्ञाने व या देऊचें हित पाहणाऱ्याने पत्र छापविलें आहे,

त्यातील सारांश कीं मुंबईच्या आसमतात भरती जोरवान आहे ह्मणून मोठे कारखाने चालवायास फार चांगले आहे. तर कापूस विलायतेत पाठवून तेथून कापड आणण्याची काहीं गरज नाही, आणि असें केल्याने या देशाचे नुकसान आहे. तर सर्व प्रकारचे कारखाने एथे घालावे ह्मणजे ठीक पडेल. ती कामे करण्यात जे कुशल आहेत त्यातून दोन चार मनुष्य आणावे किंवा जे कोणी हुशार इंजनीयर असतील त्यांतून एक दोघानी तिकडे जाऊन तीं कामे शिकून यावे ह्मणजे काम चालेल, असें तो लिहितो. आणि हे त्याचे ह्मणणे कसे आहे याविषयी एतद्देशीय मुजाही पक्का विचार करावा. दुसऱ्या देशात भरती ओहोटीच्या योगाने मोठे कारखाने चालतात हे उघड आहे, मग एथे का न चालावे ?

Karachi

कराचीहून असी बातमी आहे कीं दोन मनुष्य ख्रिस्ती धर्माविषयीं खातरी धरून तो धर्म स्वीकारायास इच्छीत होते ह्मणून त्यातून एकाच्या बापाने पुत्राला विष घातले ; परंतु वासावरून त्याने ओळखिले आणि इस्फितळांत औषध घेऊन वरा झाला व बापाच्या घरीं पुनः गेला नाही. तर त्या बापाचे अज्ञान व निर्दयपणा केवढा हे स्पष्ट आहे.

The Prabhakar.

गेल्या महिन्याच्या २० वे तारखेच्या प्रभाकरात ज्ञानोदयाविषयीं लिहून सागतो कीं, "सरकारी शाळांत धर्म शिकवीत नाहीत ही गोष्ट पाद्यास नीट वाटत नाही." तर सरकाराने धर्मसंबंधीं काम चालवावे असें ज्ञानो-

दयांत कोठें लिहिलें आहे ! ज्ञानोदय आज नऊ वर्षे चालला आहे परंतु असें कोठें लिहिलें सापडणार नाही उलटें : धर्मसंबंधी सरकारचे काम नाही असें वारंवार छापले जाते. सरकाराने ख्रिस्ती धर्म चालवायास एक दमडी देऊं नये व दुसऱ्या कोणत्या धर्माकडे कांहींच खर्चू नये असें आम्ही पुष्कळ लिहिले आहे. धर्मसंबंधी सरकाराला काहीं अधिकार नाही आणि जर ते हात घालनें तर त्यापासून विघाड आहे, यांत काहीं संशय नाही. शाळेत धर्म शिकविणेविषयीं कोणास इच्छा असेल त्याने स्वता शाळा घालून तेथे धर्म शिकवावा; हिंदु असो किंवा ख्रिस्ती असो हे सरकारचे काम नाही. तर प्रभाकर ज्ञानोदयाविषयीं भलतेंच लिहितो हे योग्य दिसत नाही.

Salara

सातार प्रांतांत कापसाचे चांगले पीक व्हावे ह्मणून तेथे सरकाराने सुंदर प्रकारचे बीं आणवून पाठविले आहे, आणि त्यामुळे तिकडे पीक चांगले होईल असा आशा आहे.

Bombay Religious Mendicants.

ढोंगी प्रतिष्ठित भिक्षुकी.

ज्ञानोदयाचे कर्तें यास विनती विशेष अहो महाराज हल्लीं कित्येक आळसी उद्योग धंदा सोडून साधुत्व माजवितात आणि त्याजवर त्यांचा चांगला निर्वाह चालतो ह्मणून तेच त्याला प्रिय वाटते आणि अशा योगाने आज दहापांच वर्षांपासून हीं ढोंगी बरींच चाललीं आहेत याविषयीं कोणीएकाने कवित्व केले आहे ते आपणाकडे पाठविले आहे तर ते छापून त्या ढोंग्याचे डोळे उघडावे ह्मणून प्रसिद्ध करावे ह्मणजे ते ढोंग सोडून देतील व लोक सावध होऊन त्यांस फसणार नाहीत. ते कवित्व येणे-प्रमाणें:-

दाहापाच मिळुनी एकेठार्या, करुनी हर

काहीं, मिळवू पोढाला. वेलाशक होऊनी
संत, खला मुवईला धृ०

नको विद्या अध्यायन, सोपे साधन, सुंग
करावे: नि.सग होऊनि अर्धी पागोटें वर्जावे
॥१॥ धडधाकड गोरापान, सजेला ज्वान,
व्याने पुढे व्हावे: बाकीचे अवघे साधक शि-
ष्य वनावे ॥२॥ एक सजवूनी देवतार्चन, बित्त्य-
भजन, चालवावे: पायामध्ये बाधूनी चाल
झुकन चालावे ॥३॥ तंबुरी चिपळ्या टाळ,
माजवुनि घोळ, मध्ये नाचावे: ढोलाचा ग-
लबला काय जनाने एकावे ॥४॥ कठीदार अं-
गीवंडी, गोरू मोठी शेडी, घेरराखावे: महि-
न्यांत पांच माहा वेळा क्षौर करावे ॥५॥ शि-
रपटके मध्ये शार्ड, अतर खुबबोय, वरुनि
लावावे. माळाचे पेंडे अर्धी गळ्यामधी व्हावे
॥६॥ मोठ्या प्रातःकाळीं उठून, साय्यानी झ-
टून, स्नान करावे रेखून नान मुद्राचे टोप
ध्यावे ॥७॥ भरवस्तीची पाहुन गळी, छत्रीखा-
ली, बावा चालावे. पखेरुमाल शिष्यानी वा-
गवावे ॥८॥ दिनचर्या झोळीवर, पडुनीयापार
धान्य उरावे: तेहि गिकूनि लालकापड झोळी
ला ध्यावे ॥९॥ धर्मनिष्ठ तेथील लोक. झणो-
नी काही राख, सपदावे अतिचे पैसे
भांगतमाखूस जावे ॥१०॥ चाल २ री. एक
गुरूने कुंठण ठेवावी संग्रहा, ती पडेल आप-
ल्याविषयीं आग्रहा, मिळवील शिष्यिणी वहुत
अनुग्रहा, यापणे करावे असे, कमी मग नसे,
सुख जिवाला, सनाशक्य ते दुर्लभ श्रीमंताला
॥११॥ दाहा पाच. धृ० कडवे २. रे, गुरूवेड
माजले फार, उघड व्यापार, असे जे करिती,
ते जमीं सत ह्मणवूनि पोटे भरिती ॥१२॥ एक
प्रहर फेरीचे काम, बाकी. आराम, जेविल्या
वरती, ईश्वरे सुचविली युक्ती, निर्वाहा पुरती
॥१३॥ सर्वाचा एक संकेत, करूनी असा वेत,

गावोगावीं फिरती: ते ढवळे कंवळे ह्मणविती
दिकती करिती ॥१३॥ आंवेणही कसेच तसे,
काही भय नसे, साधू मुक्ती शिष्यिणी ही मि-
ळतील तेथे पोचल्या वर्ती ॥१४॥ सधवा काहीं
विधवा फार, भजन व्यापार, ओळख धरिती:
आणोनी देवी दूध मलयी बफी सुती ॥१५॥
पोटे लाडू रात्री उपहार, संताची फार, मम-
तापुती: ताबुल मुखातील उचिष्ट सेवन करि-
ती ॥१६॥ गुरू वाचूनी नाही मोक्ष, ह्मणूनी प्र-
त्यक्ष, असे आचरती: तनमन धन हे अर्पण
पाया वरती ॥१७॥ पाहा मजा नको चाकरी,
कोण्हाच्या घरी, शर्था शर्था, संपादु द्रव्य
धन इच्छा काहीं न उरती ॥१८॥ होऊं भाव
भुकेले संत, नको वेदात, भजन आणि अती
दीर्घ स्वर काढूनी आळवू विट्टल मूर्ती ॥१९॥
कोगी देवी साखळी पोची, वस्त्रे उंची, नगद
काहीं वर्ती: कोणी कर्ज करूनी गुरू पार्यां हत्ते
भरती ॥२०॥ चाल २ री अशी धूम आहे दोहो
स्थानीं, पाहू चला, जो बडोदे मुंबई सस्थानीं
पोचला: तो दरिद्र क्लेशांतुनी वाचला, सा-
मितले बहुतापरी, आतां झडकरी, जाऊनी
प्रस्थानाला: पहिला मुकाम पोचावे तळेगा-
बाला ॥२१॥

तुमचा मित्र

स्वधर्म सारविचारी ढोंगद्वेषा

एक पाताण्या परभू

A faithful female Servant

प्रमाणिकपणा.

एके साहेबाच्या घरीं एक स्त्री चाकर
होती ती परमेश्वराची गोष्ट ऐकून सर्वदा भय
वाळगीत असे. तिच्या जवळ काहीं एक
मनुष्य वारंवार बोलत कीं अगे! तुझ्या साहे-
बाच्या घरांतून अमूक जिन्नस दे. तुझे त्यांत

काय गेलें ? त्या 'साहेबाला कशाने समजतें ?
आणि तेवढ्याने त्याचें काय कर्मा होणार ?
तेव्हां तो बोलला कीं तें खरें, परंतु मी जेव्हां
गरेन त्या वेळीं ईश्वरापासीं तर हिशोब द्यावा
लागेल कीं नाहीं ? आणि मग मी त्या चोरी
बद्दल काय उत्तर द्यावें ? तर धन्यास समजत
नाहीं तरी मी असें काम करणार नाहीं.

POETRY

The Commandments

दाहा आज्ञा

- १ ईश्वराने आज्ञा दिल्या,
त्या पवित्र, न्यायवान,
त्या सपूर्ण मान्य केल्या
तरी सर्वदा कल्याण.
- २ 'अन्य देवा नको धरू,
का मी देव एकला.
मूर्ति कधीं नको करू
सदा भ्यावें मजला.
- ३ माझे नाम धोर जाण,
करूं नको व्यर्थोच्चार;
शाब्दाथ हा पवित्र मान,
करूं नको तें ससार.
- ४ आईवापामान द्यावा,
त्याच्या आज्ञा प्रिय धर.
खून कधीं न करावा;
जारकर्म वर्ज कर.
- ५ चोरी करूं नये कधीं;
खोटी साक्ष तूं धिक्कार;
लोभी होऊ नये बुद्धि,
प्रेमें चालवी संसार.
- ६ या आज्ञाचा' सार प्रीति,
प्रीति कर सर्वकाल,
ही उत्कृष्ट आहे नीति,
ही पाळायीस तूं संभाळ.

Kolapur Juggler

कोल्हापुराहून आह्लास एक पत्र आलें
त्यात लिहिलें आहे कीं हल्लीं एथें कोणी एक
तुमडीवावा आला आहे आणि तो तुमडीतून
रुपये काढतो. परंतु असीं ढोंगें या देशान
पूर्वींपामून चालतच आहेत व त्यातला खोटे-
पणाहि दाहेर पडला जातोच ह्मणून त्याविषयीं
काहीं विशेष नाहीं. तें स्पष्ट लवाडीचें काम
आहे, तर याविषयीं तेथील लोकांनी फसूं नये.

Discussion regarding Female Education

बुधिवर्धक या नावाची हिंदुची सभा गेले रवि-
वारी पाजर पोळाजवळ सध्याकाळीं ६ किंवा साडे-
साहा वराचे सुमारे भरली होती. तेथें सुमारे ३००
वाणी जमले होते या सभेत प्राणलाल मथुरादास
हा प्रेसिडेंट होता या सभेचे आरंभो मुनशी साहेब
मोहनलाल रणछोडदास याने मागील सभेचा वृ-
त्तांत वाचला नंतर प्रेसिडेंट याने मुलींस विद्या
शिकविण्याविषयींचा वाद चालू करावयास सांगि-
तलें नंतर सुमारे दिड कलाकरपर्यंत हा वाद चाल-
ल्यावर शेवटीं असें ठरलें कीं मुलींस विद्या शिक-
विण्यापामून फार फायदा आहेच. त्यापासून पुष्क-
ळ नाश असें जें कित्येक लोकांचें मत आहे तें अ-
गदीं निराधार आहे, या सभेत नथुभाई नागरदास
वरजीवनदास माधवदास पुरुषोत्तमदास मोहनदास
जगन्नाथ हेमराज नरोत्तमदास माधवदास व दुसरे
पुष्कळ नामांकीत गृहस्थ आले होते. या खेपेस
नथुभाई यानें पुष्कळ प्रमाणें आणून असें सिद्ध केलें
कीं मुलींस शिकविल्यापासून अतिशय फायदा आहे
हा वाद पुरा झाल्यावर नारायण दास कल्याण
दास या नावाचे सभासदाने रसायन शास्त्रातील
काहीं चांगले प्रयोग करून दाखविले नंतर साडे
आठ वाजतां सभा बरखास्त झाली. प्रभाकर.

Conscience to be Obeyed

सदसत्सूचकबुद्धि.

मनुष्याला ईश्वराने सदसत्सूचक बुद्धि

दिल्ली आहे परंतु व्याविषयीं जर तो काना-
डोळा करितो आणि ऐकत नाही तर दिव-
सानु दिवस ती बुद्धि निरुपयोगी होत जाईल.
व्याविषयीं दृष्टांत; एके साहेबाचा नियम पाच
वाजता सकाळीं उठवयाचा होता, ह्मणून
त्याने आपल्या पासी इच्छित वसमयसूचक
घड्याळें ठेविलें होतें, त्या घड्याळ्याचा असा
चमत्कार असें कीं धन्यास ज्या कोणत्या अ-
मुकवेळेस जागे व्हायाचें असेल त्या वेळावर
एक काटा आणून ठेवावा ह्मणजे त्याच वेळेस
घणघणाट करून धन्याला जागृत करावें, आ-
णि अशा युक्तीने तो मोठ्या सकाळीं उठत
असे. एके दिवसीं त्या साहेबाने त्या सूचने-
वर जागृत होऊन त्याला मानलें नाहीं;
तो घणघणाट ऐकला तरी कुशीस वळल्या-
सारखेंकरून पुनः निजला. नंतर दुसऱ्या दि-
वसीं त्याच वेळेस घड्याळाने घणघणाट केला;
तसेंच तिसऱ्या दिवसीं याप्रमाणें काहीं दिवस-
पर्यंत झाले, परंतु मग तो कशाला ऐकतो !
तर मनुष्याची सदसत्सूचकबुद्धि अशीच
आहे, आणि तो जर सूचनेप्रमाणें वागतो
तर ती उपयोगी पडेल, नाही तर ती निरुप-
योगी होऊन तो मनुष्य पाप करण्याविषयीं
भिणार नाही.

*Messrs Peyton and Narayan's Boarding
Academy*

The Annual Examination of the above
named well conducted Institution was held
on Tuesday the 29th ult, and afforded much
pleasure to those who were present on the
occasion. The moral and religious training
of the pupils, as well as their progress in
study here receive the most careful attention,
and we feel no hesitation in recommending it
to any who may have children whom they
wish to place in a respectable Boarding Aca-
demy. The pupils have the advantage of at-

tending the Free General Assembly's Institu-
tion four days in the week, thus enjoying the
benefits both of public and private instruction
and training. The Boarding Academy, we
may state however, has no official connexion
with the Free Church.

[Translation of the preceding.]

गिरगांवमध्ये पेटन साहेब व नारायण शेषाद्री
यांच्या इंग्लिश शाळेची वार्षिक परीक्षा गेले महि-
न्याच्या २९ व्या तारखेस झाली, तेव्हां तेथील वि-
द्यार्थ्यांनी फार सुंदर परीक्षा दिली, असे पाहून पाह-
णारास आनंद वाटला. या शाळेत ज्या विद्यार्थ्या-
ंची वाहेर राहण्याची वगैरे सोय नाही त्यांची खा-
ण्या पिण्याची वगैरे सर्व सोय चांगल्या रीतीने ते-
थेंच केली आहे; यास्तव कित्येक विद्यार्थी तेथेंच
राहून नेहमी अभ्यास करितात. एथील विद्यार्थी
आठवड्यातून चार दिवस फ्रीचर्च इन्स्टिट्यूशनम-
ध्येहि जाऊन अभ्यास करितात. त्या योगाने त्यांचा
अभ्यास फार चांगला चालतो.

मूर्तिपूजक लोकांमध्ये पन्नास वर्षांच्या आंत जे
खरे ख्रिस्ती झाले आहेत ते दोन लक्ष पन्नास हजार
असतील. यहूदी लोकांत पन्नास वर्षांच्या आंत
जे ख्रिस्ती झाले ते पन्नास वर्षांच्या अगोदर सोळाशें
वर्षांमध्ये झालेल्यापेक्षा अधिक आहेत.

We have to acknowledge the receipt of the
second number of *The Students' Miscellany*,
containing a Selection of the Essays read at the
Students' Literary and Scientific Society. We
hope to notice it at a future time.

We have also received "The *Dnyānbodhak* or
knowledge-imparter No 2, prepared by the
Students' Literary and Scientific Society." This
is in Gujarāthī. We defer any further notice of
this until we receive the Marāthī edition which
we believe is in course of publication.

THE DNYANODAYA

is published soon after the 1st and 15th of each
month, at the American Mission Press, Bom-
bay, on account of the American Mission at
Bombay and Ahmednuggur.

Price, to natives, one rupee and eight annas
yearly to Europeans, four rupees, additional
copies to Europeans Rs 1 8. Single numbers
four annas each.

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY, MAY 15, 1951

No. 10.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १५, माहे मे, सन १९५१.

अंक १०.

HISTORY EUROPE No 60
The Gauls Origin of the French Nation
Little King Pepin.

बखर युरोपबंद धडा ६०.

गाल लोक, फ्रेंच लोकांचें मूळ, आणि पि-
पिननामक धाकटा राजा याविषयीं.

पूर्वी फ्रान्स देश व त्यांतील राहणारे यांस
गाल ह्मणत असत. हे लोक, ज्या लढाऊ
गोताविषयीं मी आता सांगितलें त्यांतीलच
एक गोत असे होते. हें गोत थोड्याच वे-
ळाने वृद्धिंगत आणि बळकट झालें असें दि-
सते. ख्रीस्ताच्या येण्यापूर्वी सुमारे ३९०
व्या वर्षी त्यांचा सेनापति ब्रेन्नस होता, तेव्हां
त्यांनी रोम शहरावर हल्ला करून तें हस्तगत
केलें, परंतु कामिलस याने त्यांस त्या शहरा-
तून पिढून लाविलें.

पुढे दुसरा ब्रेन्नस त्याचा सेनापति झाला
असतां, मार्गें सांगितल्याप्रमाणें त्यांनी ग्रीस
देशावर स्वारी केली. ज्युलियस काइसार
याच्या कारकीर्दींत गाल लोक कांहींसे मनु-
ष्यपणांत आले, तरी ते रानठी व क्रूर स्वभा-
वाचे असे होते; आणि ज्यांची गांवकुसें म-
जबूत असीं पुष्कळ शहरे त्यांच्या अमलांत
होतीं.

जेव्हां काइसार त्यांच्या देशांत गला तेव्हां
ते लोक कोणीएक जर्मन गोताच्या जुलुमा-
खालीं आहेत असें अढळलें. तेव्हां, मी तु-
ह्मांस यांच्या हातून सोडवीन, असें त्याने त्यांस
सांगितलें, परंतु, आह्मांस आपल्या हुकमतींत
ठेवावे असा मतलब काइसाराचा आहे, हें त्यांस
लवकर समजलें. मग त्यांनी काइसारासीं
विरोध केला आणि नऊ वर्षेपर्यंत त्यासीं व
त्यांच्या सैन्यासीं फार युक्तीने व हिमतीने
लढले. परंतु रोमी लोक लढाईच्या कामांत
गाल लोकांपेक्षां फार हुशार होते. त्यांची
फौज अधिक तरबेज व शस्त्रैःहि फार चागलीं
होती. असें असताहि गाल लोक आपल्या
देशाच्या रक्षणाविषयीं इतके हिंमतदार व धै-
र्यवान होते कीं त्यांस जिंकावयास काइसार,
जो सर्वाहून नामांकित सेनापतींतला एक,
त्याच्या सर्व युक्ति व रोमी लोकाची सर्व शक्ति
खर्च करावी लागली.

गाल लोकांला जिंकावयास काइसार या-
ला नऊ वर्षे लागलीं. आणि त्या रक्तपाती
लढाईमध्ये दाहा लक्ष माणसें मारलीं गेलीं.
ख्रीस्ताच्यापूर्वी पन्नासाव्या वर्षी या लढाईंत
काइसार जय पावला. तेव्हांपासून गालदेश
रोमी प्रांतासीं जोडला गेला आणि गाल लो-

कानी रोमी लोकांच्या चाली व रीति अंगी-
कारल्या. त्याचो भाषा देखील बदलून ला-
तिन भाषेसारखी झाली. परंतु तिसऱ्या
शतकाच्या शेवटीं फ्रांक लोकांनी गालदेशा-
चा मोठा भाग आपल्या हस्तगत केला. तेव्हा
त्याचा सेनापति फारमाड नामें होता. सन
४२८ सालीं तो मरण पावला असतां क्लोदि-
यान नामें जो त्याचा पुत्र तो त्याच्या जागेवर
झाला. हा आपल्या केशाच्या सुंदरपणाव-
रून फार नामांकित होता. सन ४४८ सालीं
तो मरण पावला आणि ती जागा मिरोविय-
सास मिळाली. मिरोवियस हा सन ८९८
सालीं मरण पावला आणि ती जागा चिल्ड-
रिकास मिळाली. चिल्डरिकाशिवाय दुस-
ऱ्याविषयीं केवळ थोडी माहिती आहे.

प्रश्न.

प्र फ्रान्स देशाचें मूळ नाम काय होतें? प्र लोकांचें
काय? प्र ब्रेन्नस सेनापतीच्या हुकमांत असतां त्यानीं
काय केलें? प्र ग्रिस देशावर केव्हां स्वागें केली? प्र
व्युलिपस काइसराच्या वेळेस ते कसे होतें? प्र त्यांची
शहरे कसी होतें? प्र त्यांच्या देशांत काइसराला काय
अदळलें? प्र त्यांचा कोणता मतलब त्या लोकांस लवकर
समजला? प्र त्यांनीं काय केलें? प्र रोमी लोक कसे
होतें? प्र गाल लोकांला जिकावयास काय लागलें? प्र
या लढाईचा परिणाम काय झाला? प्र फ्रांक लोकांचे
फारमाड, क्लोदियान आणि मिरोवियस, या राजांविषयी
काय?

The Glory of Jesus Christ.

We have already furnished our readers with
a metrical version of the first two sections of
this work. Of the third section—the portion
now given—the author says —

“The third section entitled *Adbhuta kṛiyā-varṇanam*, or
an account of the wonderful works, gives some account of
the miracles of Jesus, and extends to 137 Stanzas. It begins
by stating that He did not take upon Him the office of a
public instructor till He attained the age of thirty years.
The appearance of John, as the forerunner of the Christ,
and his testimony (Matth iii 11, 12) to his Lord's superior
dignity, the baptism of Jesus, and the further witness borne
by John (John i 19, 20, 29 in 27, 28, 30—32, 34—36,)
to his master's glory, are next recorded. Jesus then, the
narrative proceeds, entered on His office, and traversed the
whole of Galilee, proclaiming His new Kingdom of righte-
ousness, calling on men to embrace the good tidings, by
words of power, yet with gentleness leading them to the
consideration of their highest interest, and working innum-
erable miracles to prove His Divine mission. Of these
miracles a select number are related in detail, viz the cure
of the leper, Matth vii 2, 3, of the two blind men
Matth. xx 30—34 (and the parallel passages); the feeding
of the five thousand, Matth xiv 15—21, &c.; the casting
out of the devil from the Syrochenaean woman's daughter,
Matth xv 22—28, the raising from the dead of the widow
of Nain's son, (Luke vi 11—16,) of the daughter of Jairus
(Matth. ix 18, 19 23—25, &c.,) and of Lazarus, (John xi)

By such wonderful works,” it is observed, “Jesus man-
ifested His superhuman power, and proved His divine com-
mission to promulgate a new revelation. By the display of
these miracles He also incited men to attend to His instruc-
tions. Another result of these acts was to illustrate His
words. Jesus declared, that He came to save and not to
destroy mankind, and in conformity with this saying, the
course of His actions is beneficent, removing suffering, and
delivering the wretched. Possessed of infinite power He
always acted with gentleness, and never destroyed the
wicked with appalling visitations.” This is illustrated by
His forbearance to the inhospitable Samaritans described
in Luke ix 52—56. The following remarks are then sub-
joined. “But the Son of God did not descend from heaven
to promote men's bodily welfare only, but to heal the soul
their nobler part, the controuler and lord of the body, which
laboured under the malady of sin. By the bodily cures He
performed, the healing of the soul is illustrated. The
cleansing of the lepers is an image of the cleansing of the
soul, and the giving of sight to the blind, of the purifying of
the mental vision. The miraculous increase of food is a
shadow of that spiritual ambrosia which Jesus gave to
satisfy the soul. By the power which raised the dead, is
illustrated that greater power which vivifies those who are
destitute of the life of righteousness.”

येशू ख्रीस्त महात्म्य अध्याय ३

अद्भुतक्रियावर्णन.

घडोनियां सोनें जरी केला होन ॥ तरी काय दोन ह्यणावीं तीं ॥१॥
जळीं गारथंड निपजे वाटोळी ॥ नोहे ती निराळी जळाहुनि ॥२॥
दिवटीने दीवा पाजळीला दुजा ॥ तरी निजतेजा काय भेद ॥३॥
याच भावें येशू मार्जी देवगुण ॥ होते परिपूर्ण जन्मताचि ॥४॥
परी तीस वर्षे वय होई पूर्ण ॥ तंव गुरूपण झाकियेलें ॥५॥
गुरु ह्यणे येशू व्हावा जें प्रगट ॥ वेळ ती चौखट प्राप्त झाली ॥६॥
तंव देवें एक योहान नामक ॥ साधु निवडक पाठविला ॥७॥

तारकाची थोरी पुकाराया दूरी ॥ ढक्का ढोलभेरी तोचि झाला ॥८॥
 देवदत्त शब्द पावोनि योहान्न ॥ गाजवी तारण गावोंगावीं ॥९॥
 ह्मणे सोडा पाप करा अनुताप ॥ आलें हो समीप देवराज्य ॥१०॥
 आणीकहि तेणें तारकाचे गुण ॥ आणि धोरपण गाजविलें ॥११॥
 तुमच्या मस्तकीं शिपोनिया नीर ॥ देतो मां संस्कार बाहेरचा ॥१२॥
 परी राजराज येतो माझ्या मागें ॥ शुद्ध अतरंगें करील तो ॥१३॥
 वाहाणाहि त्याच्या कराया धारण ॥ नाहीं अंगवण मजमध्ये ॥१४॥
 धुमसोनि वारा चेतवीळ आग ॥ पापें लमोलग जाळील तो ॥१५॥
 गुरु ह्मणे हा तो संस्कार वेगळा ॥ भाग्याने लाधला कोणकोणां ॥१६॥
 प्रभूचीया वाटा करा नीटवीट ॥ उच खोलवट वुजवोनि ॥१७॥
 माक्षीया मागोन येतां दिसेपण ॥ आहे कधीपून कोण जाणें ॥१८॥
 भरा सर्व खिंडी फोडोनि टेंकाडे ॥ मोडा हो वांकडें वळण तें ॥१९॥
 जाणीनाचें सूप असे त्याच्या हातीं । एरभूस मातो शडपाया ॥२०॥
 खलें तो आपुलें करोनि निर्मळ ॥ दाणे सांठवील कोठारांत ॥२१॥
 मग भूस सारें केरावारी गेलें ॥ ऐस्यानें संपलें ह्मणू नये ॥२२॥
 गुरु ह्मणे किती करूं तळमळ ॥ भूसे तें जाळील युगोयुगीं ॥२३॥
 तारणाची मात सांगोनि योहान्नें ॥ फिरविलीं मनें बहुताचीं ॥२४॥
 प्रगटायी वेळ येताचि निकट ॥ येशू घेत भेट योहान्नाची ॥२५॥
 मनीं हाचि भाव स्वयेंहि संस्कार ॥ घेता लोकाचार नीट राहे ॥२६॥
 परी त्याचे पाय पाहोनि योहान्नें ॥ कृतार्थ नयनें मानियेली ॥२७॥
 आदरें सामोरा जावोनि त्याच्या ॥ बोलें गोड वाचा गुरु ह्मणे ॥२८॥
 धन्य देवा काय केलें विपरीत ॥ आलासी चालत मजकडे ॥२९॥
 नसे माझ्या आंगीं ऐसा-अधिकार ॥ तुजसीं संस्कार करावया ॥३०॥
 गुरुचाहि गुरु ऐसा तू ईश्वर ॥ होय मी पासर तुजपुढें ॥३१॥
 पोरटें तमाचें जावोनि समोरा ॥ घांसी दिनकरा घडे कैसें ॥३२॥
 चेतविली वीज घेवोनि कोलतें ॥ घडे विपरीत कैसें देवा ॥३३॥
 मीच तुझी वाट पाहतों दयाळा ॥ संस्कार घ्यायला तुजपुनि ॥३४॥
 ऐकोनियां ऐसे बोल त्या साधूचे ॥ स्वीस्त देत त्याचें उत्तर पै ॥३५॥
 होऊ दे योहान्ना माझेचि धोरण ॥ धर्म संभाळणें योग्य आह्मा ॥३६॥
 ऐसी तारकाची ऐकोनि वैखरी ॥ भाव तो पुढारी समजला ॥३७॥
 नदी भाजी मग घालोनि अंधोळ ॥ संस्कार सोहळा करी त्या ॥३८॥
 जळांतूनि येशू येताचि बाहेर ॥ झाले चमत्कार गुरु ह्मणे ॥३९॥
 पाहा तें आकाश भिन्नसें भासलें ॥ ऐसें काहीं झालें विलक्षण ॥४०॥
 ऐसी देववाणी ऐकिली श्रवणीं ॥ आनंदलों मनीं याच्या योगें ॥४१॥

कपोताचे परी आत्मा तो ईश्वरी ॥ पातला त्यावरी अवचित ॥४२॥
 हाचि माझा जीवलग लेंक आहे ॥ संतोष भी वाहे वाजदरी ॥४३॥
 पुढे कानोकानीं जाता हीं कौतुकें ॥ कीर्ति वाढे निकें योहानाचो ॥४४॥
 गुरु ह्मणे धन्य झाला तो योहान्न ॥ देखोनि नंदन देवाजीचा ॥४५॥
 यहूदांच्या मुख्य याजकां कळलें ॥ तीरीं जें घडलें यार्देनेच्या ॥४६॥
 तारकाची खूण नेणोनि याजक ॥ काढिती ते तर्क भलतेंचि ॥४७॥
 आकाशीच्या नादें देवाचा नदन ॥ दावीला योहान्न केवीं नसे ॥४८॥
 शास्त्राचीया लेखीं दिली आह्मा भाक ॥ तोचि हा तारक केवीं नसे ॥४९॥
 असो वाटाघाट करोनियां निकें ॥ निवडीलें एक मग त्याहीं ॥५०॥
 पाठवोनि दूत पुसार्वे योहान्न ॥ होसी काय कोण ह्मणोनिया ॥५१॥
 असो दूत मुखें ऐकोनियां सारें ॥ साधु खरें खुरें सागतसे ॥५२॥
 नोहें मी तारक नोहें मी एलीया ॥ भविष्य भाषीया तरी वसे ॥५३॥
 परी तारकाचा होवोनि पुढारो ॥ पुकारीतो दूरी मात त्याची ॥५४॥
 आकाशींचा राजा येतो पाठोपाठ ॥ जाणा त्याचा भाट मीच आहे ॥५५॥
 पाहा मार्गें कैसा चालतो उद्धार ॥ त्याचा चोपदार मीच आहे ॥५६॥
 पातला जवळी जगाचा उद्धार ॥ त्याचा चोपदार मीच आहे ॥५७॥
 गुरु ह्मणे ऐसें ऐकोनि उत्तर ॥ भणाणले एर चहुंकडे ॥५८॥
 असो एके दिसीं पाहोनि येशूसी ॥ योहान्न शिष्यासों बोलतसे ॥५९॥
 अहो पाहा कैसा देवाचा कोंकरा ॥ हरी पापभार जगत्राचें ॥६०॥
 ऐकोनियां शिष्य बोलिले योहान्न ॥ नाहीं तुझ्या खूणा समजती ॥६१॥
 कोणाचीया बळें मिळें देव लोक ॥ कळेना तें एक निश्चयेसीं ॥६२॥
 सेवोनिया पाय तुझेचि योहान्न ॥ भिळवूं तारण सहजचि ॥६३॥
 मग तो योहान्न शिष्यासी बोलत ॥ काय चावळता भलतेंचि ॥६४॥
 मुक्तीच्या भांडारीं एक तो नेमिला ॥ येशू खीस्त त्याला थोर ह्मणा ॥६५॥
 तुझा आह्मा जेणें आणिलें आकारा ॥ पाय त्याचे धरा मनोभावे ॥६६॥
 नोहे जे का देवें द्यायाला योजिलें ॥ घेववेना बळें कोणाचिया ॥६७॥
 होईन मी आतां धाकुटा ठेंगणा ॥ वाढे थोरपणा त्याजकडे ॥६८॥
 वरोनिया आला पृथ्वीच्या पाठारीं ॥ श्रेष्ठ सर्वापरी तोचि आहे ॥६९॥
 ईशें पाठवीला आकाशापासनि ॥ वसे देववाणी मुखीं त्याच्या ॥७०॥
 पवित्र आत्म्याचा पूतळा निघोट ॥ ख्रिस्त गोळा घट्ट सुकृताचा ॥७१॥
 देव लोकीं काय ठेवियेली ठेव ॥ ख्रिस्तावीण ठाव कोणा नसे ॥७२॥
 कारभारी साऱ्या जगाचा विश्वासू ॥ नेमियेला येशू परात्परें ॥७३॥
 आपुलीया लेंका पाहोनि ईश्वर ॥ संतोषाचा पूर वाहातसे ॥७४॥
 येशूवरी भाव ठेवी जो मानव ॥ सुखी त्याचा जीव सर्वदांहि ॥७५॥

येशूचा अन्हेर करोनि पापर ॥ जाती नर्क घोर भोगावया ॥७६॥
 देवाचा संताप जयासी सोसणें ॥ नकारावा तेणें ख्रिस्त गुरु ॥७७॥
 तारकाच्या गुणीं गुतकोनिमनें ॥ ओढिले योहानें बहुताचि ॥७८॥
 असो येशू ख्रिस्त घेवोनि संस्कार ॥ तोषला आदरें योहानाच्या ॥७९॥
 मग महाराज देवाचा नदन ॥ तारावया दीनां प्रवर्तला ॥८०॥
 गालील देशासी जावोनि प्रथम ॥ सागे नवा धर्म लोकाप्रति ॥८१॥
 ह्मणे देवराज्य पातलें तुह्यात ॥ चलासारे त्याते पाहावया ॥८२॥
 नका वेंचू फुका आताच्या घटिका ॥ मात तुह्मी ऐका कल्याणाची ॥८३॥
 पापाचे डोंगर नका घेऊं शिरी ॥ टेंका मजबरी दृढ भावें ॥८४॥
 करा झडकरी पापाचा कंटाळा ॥ देवाकडे वळा येशू ह्मणे ॥८५॥
 आपुला प्रताप देवाच्या नंदने ॥ मधुर भाषणें दाखविला ॥८६॥
 मग तत्व चिंता लागली कित्येका ॥ केला त्याहीं सखा येशू ख्रिस्त ॥८७॥
 करावया खऱ्या शास्त्राचा प्रचार ॥ हाचि खरोखर पाठविला ॥८८॥
 पटावया ऐसें सर्वासीं प्रमाण ॥ ख्रिस्त दावी गुण अद्भुतचि ॥८९॥
 कराया सकळ त्याचें वर्णन ॥ ऐसा बुद्धिवान कोण आहे ॥९०॥
 येशूच्या गुणांचें होईना गणित ॥ मग दूर मात वर्णनाची ॥९१॥
 असो क्वितीतरी उचारोनि गुण ॥ चित्त तोषवीन गुरु ह्मणे ॥९२॥
 कोणीएक नर कोढाने त्रासीला ॥ येशू पुढें आला दीनवाणी ॥९३॥
 तारकाच्या पार्यां टेंकोनि मस्तक ॥ जोडोनि हस्तक प्रार्थितसे ॥९४॥
 ह्मणे येशू जरी घेसा मनावरी ॥ करतील दूरी रोग माझा ॥९५॥
 काकुळती ऐसी ऐकोनिया येशू ॥ करी त्यासी स्पर्शु निजकरें ॥९६॥
 ह्मणे तुझा भोग सरो जावो रोग ॥ होवो शुद्ध आंग याचवेळीं ॥९७॥
 ऐकताचि गोड येशूचें भाषण ॥ कोढ तें दारूण मावळलें ॥९८॥
 समर्थाच्या बोलें घडे काय माव ॥ न कळे याचा ठाव गुरु ह्मणे ॥९९॥
 मग रोगियांचे धवे ॥ आले त्याजपुढें नेवे ॥१००॥
 बोलतांचि येशू त्यां ॥ रोग मुक्त होती काया ॥१०१॥
 अधोपरी उद्भवले ॥ घोर रोग निवारीले ॥१०२॥
 जन्म पीडा जडियेल्या ॥ ख्रिस्तें त्यांही निवटील्या ॥१०३॥
 ओखदाचें नाहीं काम ॥ गुण येतो खामोखाम ॥१०४॥
 न घेतांचि एकरूका ॥ रोग दवडीले फुका ॥१०५॥
 अर्जवाची अडोपरी ॥ नको त्यासी काडीमरी ॥१०६॥
 भला ख्रिस्त वैद्य हा तो ॥ ठोका हटकूनि येतो ॥१०७॥
 गावोंगावीं ऐसा करोनि संचार ॥ केले उपकार देवसुतें ॥१०८॥
 प्रपंच ओढती सोडोनि कित्येक ॥ चालले भावीक त्याजसंगें ॥१०९॥

THE DNYANODAYA. ज्ञानोदय.

BOMBAY, MAY 15, 1851

Rev R Nesbit

We have much pleasure in welcoming back to India the Rev Robt Nesbit of the Free Church Mission in this place, after an absence of three years in Scotland. Mr Nesbit first came to India in 1827, and since then he has been a most efficient, valuable laborer

रेवरेण्ड नेसबिट साहेब.

रेवरेण्ड आर. नेसबिट साहेब तीन वर्षा-मार्गे स्वदेशास गेले होने, ते हल्लीं पुनः परत आले आहेत. हे साहेब सन १८२७ या वर्षी हिंदुस्थानांत आले व त्या दिवसापासून एथें सुंदर गीतीने काम चालविलें; आणि ते परत आल्याने बहुतांस आनंद आहे.

Mirzapore Mission.

From the Tenth Report of this Mission, which is connected with the London Missionary Society, we learn that the Christian village contains 18 houses, and one hundred and thirty individuals. The number of communicants is 25.

The Native Missionary Society, during the past year raised Rs. 302, which will be devoted to the support of Native laborers. A goodly number of tract and useful books has been prepared and issued from the mission printing establishment. And we are glad to see that they are circulated extensively by sale. A series of Hindusthani picture books has proved very popular, large editions in several cases having been sold in a very short time. These books will be read, and cannot but prove useful. Towards the expenses of schools, books, &c Rs 6,373 were last year received in this country. The Missionaries now at this station are the Rev Messrs Mather, Wollaston and Glen. They publish a monthly paper in Hindusthani—The *Khair Khwah Hind, or Friend of India*, which is worthy of general support. Two editions are regularly issued, one in the Roman, the other

in the Persian character. Those able to read Hindusthani may find much to interest them in this publication.

[Translation of the preceding]

मिर्जापुरातील मिशन

या मिशनाचा वार्षिक रपोट येऊन पोचला, त्यावरून समजण्यात येते की तेथे ख्रिस्ती वर्म चागला वाढू लागला आहे आणि ते लोक ख्रिस्ती गाव वसवीत आहेत; त्यांत हल्लीं १८ घरे झालीं व मनुष्ये १३२ आहेत. त्यांतून २५ तर ख्रिस्ती मंडळींतच घेतली आहेत आणि गावोगावीं लोकानी ख्रिस्ती व्हावे या हेतूने त्या मंडळीने आपणात पट्टी करून ४५९ रुपये जमविले आहेत. आणि हे रुपये एतद्देशीय उपदेशकाच्या हातून खर्चले जातात. त्या मिशनांत छापखाना आहे व तेथे पुस्तकेहि बहुत तयार होऊन छापलीं जातात व कित्येक शाळाहि घातलेल्या आहेत. तेथे काम नीट चालवें झणून या देशातील साहेब लोकांनी सुमारे साहा हजार रुपये दिले आणि दाकीचे रुपये विलायतेहून येतात.

Calcutta Christian Tract and Book Society.

From the Twenty first Report of this Society we learn that 73,000 copies of works in Bengali, Hindi, English and Hebrew were published last year. Several new works were still in the press. These publications are sold at low rates and obtain a wide circulation. The Subscriptions and Donations during the year were Rs 7,842. Books were sold to the extent of Rs 2,679, making the total income of the year Rs 10,561. This Society is doing much in the way of providing a valuable vernacular literature for the millions of Bengal. A Prize of Rs 300 has recently been offered for the best Essay on Vedantism, and another of Rs. 500 for the best course of Lectures on the principal subjects of *Natural and Revealed Religion*. These are to be in English, with a view to their being translated into the vernacular languages.

[Translation of the preceding]

कलकत्तातील पुस्तकें व निबंध करणारी मंडळी इच्या वार्षिक रपोटावरून समजने कीं गेल्या वर्षात त्या मंडळीने हिंदी, बंगाली, इंग्लिश वगैरे भाषांतल्या पुस्तकांच्या व्याहत्तर हजार प्रति छापल्या. आणि त्या कामाद्वल गनवर्षीं ७८४२ रुपये मंडळीला मिळाले व पुस्तकें विकीचे २६६९ एकूण १०५११ रुपये झाले ही मंडळी सुंदर व उपयोगी पुस्तकें नवीन तयार करीत आहे. वेदात्मताविषयी उत्तम ग्रंथ ज्याचा ठेक त्याला ३०० रुपये बक्षीस देणार आहे व एतद्देशीय लोकांच्या उपयोगी पडावीं लग्णून दुसरींहि पुस्तके तयार करीत आहे.

THE STUDENTS' MISCELLANY containing a selection of the Essays read at the Students' Literary and Scientific Society No 2

These specimen Essays are very creditable to the writers and to the Society with which they are connected. The list of unpublished essays also shows that the subjects discussed in the Society are remarkably well chosen. They are practical, being fitted to elicit thought as well as valuable information. Were we disposed to find fault, it would be with the address of the "outgoing President" and the report signed by the "Secretary of the Managing Committee" rather than with the essays. We are glad to see the Society manifesting so much spirit, and gaining so much favor.

The essays in the present number are on the following subjects,—1 Bajráo, the last of the Peshwas 2 A Peep into Nature 3 Hindu Notions of European Civilization 4 Lord Clive—his character and conduct 5 Probable future of the Maráthi Empire 6 Thoughts on Education in India 7 The Present State of the Gujaráthi and Maráthi compared

The views expressed in the last of these essays are, we think very just. The Gujaráthi are a more practical and thriving people than the Maráthi. Bombay is in the Maráthi country, but the commercial language is Gujaráthi, and the greater portion of the wealth is in the hands of those speaking that language. And throughout the whole Konkan the money men of the villages are Gujaráthi people. The Maráthi seem to be wanting in business tact. From the first they have been devoted chiefly to agriculture or war. The Gujaráthi on the contrary

have preferred commerce and manufactures. It is seldom that a Gujaráthi man is found in the army they find more congenial and profitable employment. We hope our Maráthi speaking readers will profit by the suggestions of the essay here referred to, from which we extract the following —

"It cannot fail to strike a foreigner, or even a native of Hindustan, possessing an ordinary share of common sense, that the natives of Guzarat, Hindus as well as Muhammadans, are at present in a far more flourishing condition than their Maráthi countrymen. Whether viewed as engaged in their various pursuits in the land of their forefathers, or following a more enterprising life in the country of their Maráthi brethren, their situation in life is greatly superior to that of the Maráthi. Almost the whole of the trade of this side of India is carried on by the industrious Guzaráthi. They are the bankers and shopkeepers not only of Guzarát but also of the territories comprized under the term Maharashtra. They have penetrated into almost every part of the country, and established themselves, some as wealthy bankers and merchants, some as petty traders and brokers," &c * * * *

The difference as regards the Muhammadans of these two countries that have settled in Bombay is equally remarkable. Most of the Konkani Muhammadans, who were in former times *Fazandars* of a large portion of the land in this Island, and were evidently well to do in the world, are now reduced to a state of comparative poverty, and the Deccan Mahomedans, who subsequently came and settled here, are in no better condition, there being very few individuals among them, that possess wealth or carry on mercantile transactions to any large extent.

But turn to the Guzaráthi Muhammadans the Memons the Khojás, &c and the picture will appear reversed. When they first came here, almost all of them were in a state of poverty, but within the last thirty years a great many of them have become opulent merchants and ship-owners, and possess landed property to a large amount. If we take a survey of the Memon or Khoja Streets, we shall find them lined by large three or four storied houses, erected on a rocky and what was once considered an almost valueless piece of ground, but which has now become one of the most valuable parts of the Island, but if we turn our eyes towards those quarters which are inhabited by the Konkani and Deccan Mahomedans, we shall find low miserable houses situated on pieces of ground, which if offered for sale, would not fetch one fourth of the price that an equal portion of land in any of the Memon or Khoja quarters would yield.

The Maráthi not only deprived themselves, by their aversion to mercantile life, of one of the principal means of improving their condition under the new government, but, by their pompous manners and extravagant habits, acquired during their prosperity under their own government, they soon squandered away the whole of the property left them by their more fortunate ancestors and became impoverished. Generally speaking, the Maráthi are a very improvident people, and economy very seldom finds a place in their private or public expenditure. They spend large sums on jewels and wearing apparel, in observing their festivals, and in religious ceremonies. By their extravagant habits, Sirdárs and Jahágirdárs one after another have become involved, and not a few of them have already been reduced to poverty, but I believe not on

has up to this time ever thought of giving up his high notions of a Sirdar's life, and of following the useful and lucrative occupation of a merchant

"The Guzaráthís again are not only a money-making people, but they are also emphatically a money-saving people. They are entire strangers to the extravagant expenses incurred by the Maráthás, and in almost every department of their public and private life, they observe the most rigid economy, so that however small a Guzaráthí's income may be, he is sure to save something out of it, and I have known a great many instances in which Bhánias, Bhátias, Lawhánás, Khojas, Memons and other Guzaráthís, have come to Bombay, and to other places in Mahárástra, without any money in their possession, have entered the service of a petty trader on a small salary, and having saved a small sum set up on their own account in the trade of their employer, and by a course of rigid economy, left to their sons a capital sufficient to enable them to trade as bankers and general merchants on a large scale. In short some of them carry out their principles of economy to such an extent, that one would probably be justified in reckoning it among their virtues

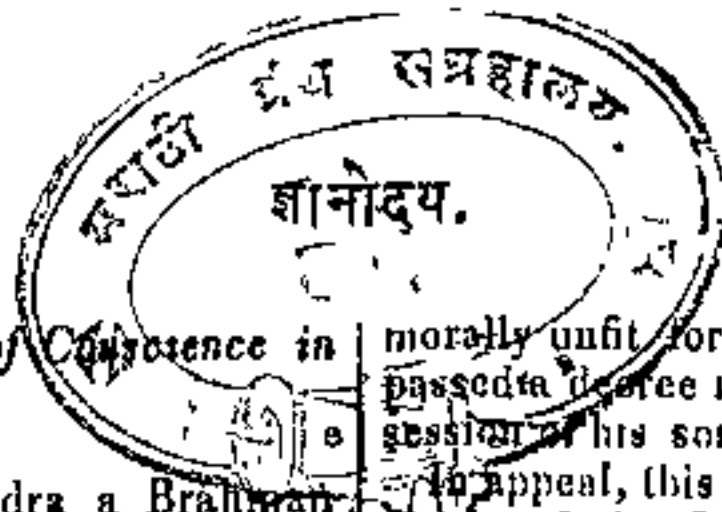
"They are moreover a much more industrious and persevering people than the generality of the Maráthás. If we compare the habits of industry of even the artificers among these two races, we shall not be long in discovering the superiority of the Guzaráthís. One visit to any of the Bazárs, and a glance at their workshops would be quite sufficient to satisfy us on this point. Whether we take a Guzaráthí goldsmith, copper-smith, blacksmith, carpenter or tailor, we shall find him at his work, not only during the hours of day-light, but also till a very late hour at night. Small parties of these industrious people are generally to be seen round one or two lamps, engaged in their arduous work, and diverting themselves at the same time by a lively conversation, or by the recitation of some of their favourite national poems.

"The Maráthí artificers, on the other hand, are not only slow at their work, but as soon as they find that there is not sufficient day-light to enable them to carry it on, they pack up their things, shut up their shop, and go home to pass a merry and oftentimes a noisy evening. The result generally is, that the Guzaráthí artizans of almost every denomination, gradually save a sum of money sufficient not only to admit of their retiring from business, but in a great many instances to enable their successors to work on a more extended scale, while, what the Maráthí artificers earn is seldom sufficient to defray their ordinary expenses. They are generally involved in debt, and lead a very miserable life, without the slightest chance of being able to save enough to render them independent in this place, or to facilitate their proceeding to their native town to pass the remainder of their life among the loving circle of their friends and relations

एन्फिन्सन्स विद्यालयांतील विद्यार्थी याच्या इंग्लिश कागदाचा दुसरा अंक हल्लीं निघाला आहे, त्यांत मंडळीचा रपोट आणि आठ निबंध आहेत, आणि ते चांगले आहेत. पहिला निबंध बाजिरावाविषयी आहे. त्यांत

लिहिले आहे कीं, बाजिराव इसवी सन १७७४ मध्ये जन्मला व ब्रह्मवर्त मुक्कामी तो या वर्षीच्या जानुएरी महिन्याच्या २८ व्या तारखेस मरण पावला. याचे वय ७६ वर्षांचे होते, त्याचे कांहीं गुण चांगले होते परंतु तो विश्वासघातक, लबाड आणि चंचळ होता ह्मणून त्याला वाईट मानले पाहिजे.

शेवटच्या निबंधात महाराष्ट्र लोक व गुजराथी लोक यांजमध्ये काय न्यूनाधिक्य याविषयी लिहिले आहे. त्यांतिल सारांश कीं जेवढे गुजराथी भाषेचे धनी आहेत ते दक्षणी लोकापेक्षा इशारीने व मेहनतीने वागतात, आणि दक्षणी लोक उगीच ख्याली खुशाली, दागदागीने, लत्ताकपडा, वगैरे कामात अभिमान धरून शक्तिपेक्षा अधिक खर्च करितात; आणि गुजराथी लोक मेळविण्यासहि इशार व द्रव्य संरक्षणहि चांगले रीतीने करितात थोडा जरी पैसा मिळाला तरी त्यातहि शिल्लक पाडतील असे आहेत; दिवसास रात्रीस देखील काम चालवितात. परंतु दक्षणी लोक तसे नाहीत, ते दुकाने लवकर बंद करून भटकत फिरतात, कर्ज करितात, उत्पन्नापेक्षा खर्च विशेष करितात, आणि त्या योगाने हाल होतात, ते सोसतात इत्यादि फार लिहिले आहे. आणि ही गोष्ट खरी आहे. तर याविषयी मराठी लोकानी सावध होऊन फार इशारीने वागावे. मराठी लोकांमध्ये शेतकीचे काम व शिपायगिरीचे काम पहिल्यापासून विशेष चालते, आणि गुजराथी लोकांत व्यापार व शिल्प काम चालत आहे, आणि त्या योगाने दक्षणी लोकापेक्षा मुबई वगैरे ठिकाणी गुजराथ्यांच्या हातीं द्रव्य अधिक आहे. शेतकीत व शिपायगिरीत इतका जीव नाही.

Important Decision Liberty of Conscience in India

In 1839 Náráyan Rámchandra a Brahmin inhabitant of Ahmednuggur was received into the Church by baptism on a public profession of his faith in Christ. He was consequently treated as an outcaste by all his kindred, and was subjected to much reproach and persecution. His wife, influenced by her relatives, wholly forsook him, although he used all proper means to induce her to return to him. She also refused to give up their infant son to the care of the father. For recovery of the child the father instituted a suit against the mother in the Court of the Principal Sudder Ameen, which was decided in his favor. The case was then appealed to the Judge of Ahmednuggur, who reversed the decision of the Principal Sudder Ameen. The father then appealed the case to the Sudder Dewanee Adawlut in Bombay, but previous to any decision in that court, Act XXI of 1850 had become law. On the 14th Feb 1851, the case came on before Mr LeGeyt, who referred it for decision to the full bench of Judges, having first recorded a minute favorable to the rights of the father. The case again came up for decision before three Judges on the 21st Feb 1851, and the following is their final Decree:—

BOMBAY, Friday the 21st February 1851. In the Sudder Dewanee Adawlut, No 2,627 Special Narayen Ramchunder, Appellant, Versus Luxmeebace wife of Narayen Ramchunder, Respondent Rs 1,000

In this case, the appellant prays the reversal of a Decree, passed in the Court of the Judge of the Zillah of Ahmednuggur, setting forth that he (appellant) originally sued in the Court of the Principal Sudder Ameen of the said Zillah to gain possession of his son from Respondent (Defendant) the boy's mother, and appellant's wife by marriage, but separated from him since his conversion to Christianity, it being pleaded for the defence that, in consequence of his (appellant's) having embraced that religion, he became an outcast, and forfeited all and every of his Civil rights agreeably to Hindoo Law.

The said Principal Sudder Ameen held that, in the absence of any act of Parliament, Regulation of Government, or usage of the country that,—could be applied to the case, and in the absence also of any "Specific law" bearing on it in the Shaster—the law of the Respondent, Defendant, it must be determined according to justice, equity, and good conscience, and arguing at considerable length, that the natural right of the father to the guardianship of the child was beyond dispute, and that appellant, (Plaintiff) by adopting christianity, had committed no act that rendered him

morally unfit for the exercise of that right, he passed a decree in his favor, awarding him possession of his son.

On appeal, this decision was reversed in the Court of the Judge, on the ground that, the Hindoo law on the point, was clear, and that, according to it, a Brahmin renouncing his religion becomes an outcast and forfeits all his Civil rights, including the guardianship of his children lawfully begotten prior to his renunciation.

Whereat holding himself aggrieved, appellant prayed the admission of a special appeal in the Sudder Dewanee Adawlut, which was allowed, it being certified that it was done to try whether a Brahmin on becoming a Christian forfeits his rights to the charge of his children.

Whereupon the said case being this day called on for hearing, and the Vukeel of appellant being present but Respondent neither appearing in person nor by Vukeel, and Records, Proceedings, and Judgments of the Courts below being read, recorded and mature deliberation in the matter had, the Court finds that since the decree appealed against was passed, Act XXI of 1850 has become the law of the land. This law clearly provides that, any law or usage which inflicts on any person forfeiture of rights or property, by reason of his, or her, renouncing the community of any religion, or being deprived of caste, shall cease to be enforced as law. This being so, it appears to the Court that the special appellant, under the existing law, cannot be debarred from exercising the rights of a parent over his infant child, by reason of his renunciation of the Hindu religion, but on the contrary is entitled to all the natural rights and privileges of a parent.

Under this view, the decree of the Zillah Judge is reversed, with costs on respondent, who being a pauper they are to be recovered from her whenever she may be possessed of property.

(Signed) A BELL,
Puisne Judge
" JOHN WARDEN,
Puisne Judge
" P W LEGEYT,
Puisne Judge

True Copy
(Signed) J MORRIS,
1st Assistant Register

Considering how little the principle of religious liberty is understood in this country, and how prone men have ever been to persecute on religious grounds, it is not surprising that some of the Native population should regard the new law, in accordance with which the above decision was given, with a measure of dislike and apprehension. It is easy however to show that this law was demanded by justice, and that it is every way worthy of a paternal, enlightened Government. It deprives the different religious communities of

no right,—except the right to persecute under Government authority. It imposes no penalties on those who adhere to their ancestral faith, and it holds forth no rewards to those who renounce the religion of their fathers. The Hindu, for instance, who becomes a Muhammadan or a Christian is regarded by the law just as he was before, and just as he would have been had he remained a Hindu. Thus, in the all important matter of religion, each one is left free to follow his conscientious convictions.

Whatever opinion our native friends may entertain on this subject, they cannot but see that the English Government acts in this matter with the greatest impartiality—an impartiality for which they would look in vain to almost any other Government. The man who renounces Hinduism or Muhammadanism is protected in his person, property &c. And so it would be with one who should renounce Christianity. Christians would necessarily regard such a person with feelings of pity and sorrow, but he would be deprived of no civil right he would receive from Government the same protection as before. Thus to all its subjects of whatever religion, Government administers evenhanded justice. It extends equal protection to the Hindu, the Christian, and the Muhammadan. And what more could the native population reasonably expect or desire? They surely cannot expect a Christian Government to proscribe Christianity and to treat the profession of it as a crime. Such an expectation would be most preposterous. Instead of grumbling at the toleration of the British Government, the native population have reason rather to rejoice that it does not cherish the intolerant, persecuting spirit of the Muhammadan and Hindu creeds, for then it would enter on an active course of proselytism. Then the profession of Christianity would be the way to favor and promotion, and those forsaking or opposing that religion would be treated as offenders. We will only add that such a course would be directly opposed to the spirit and precepts of the Christian religion. It forbids all persecution. It is to be propagated, not by violence, not by the secular power, but by a kind, affectionate, faithful exhibition of the truth by convincing the judgment and the conscience of the community.

[Translation of the preceding.]

स्वधर्म सोडल्याने कोणाचा दावा बुडत नाही.

सन १८३९ सात नारायण रामचंद्र नामक अहमद नगरातील एक ब्राह्मण ख्रिस्ती झाला, तेव्हा त्याच्या स्वकीयानी त्याचा द्वेष करून पाठलाग केला, व त्याची बायकोहि त्यांस मिळून तिने नवऱ्याला सोडिले, असे असतां नारायण रामचंद्र यांनी तिला आपणावरावर घेण्यास वेळोवेळ योग्य मेहनत केली व त्याला लाहान पुत्र होता तोहि आपणास मिळावा ह्मणून इच्छिले परंतु त्याचे काही न चालून ते प्रयत्न व्यर्थ झाले तेव्हां आपला पुत्र मिळावा ह्मणून त्याने नगरातील प्रिन्सिपल्सदरअमीन कोडतात फिर्याद करून आपला दावा शाबित करून घेतला तेव्हां वार्डने नगरच्या जड्जाजवळ अपील केले असतां जड्ज साहेबानी तिच्या तर्फेने हुकूमनामा केला. तेव्हा सदरहु मनुष्याने सदर आदालतींत अपील केले नंतर सन १८५१ मध्ये फेब्रुएरी महिन्याच्या १४ वे तारखेस जड्ज साहेबापुढे हा मुकरदमा निघाला: तेव्हा त्याने आपले मत बापाच्या तर्फेने लिहून ते कबूल होण्यासाठीं तेथील सर्व जड्जांफडे पाठविले, आणि त्या महिन्याच्या २२ व्या तारखेस बेलसाहेब, वार्डिनसाहेब, लिजेटसाहेब, या तीन जड्जानी नवीन झालेल्या कायद्याच्या आधारावरून बापाच्या तर्फेने फैसला केला; आणि तो कसा आहे हा सर्वांनी बराबर जाणावा म्हणून आम्ही उतरून घेतों, तो येणेप्रमाणें;—

वादी नारायण रामचंद्र.

प्रतिवादी लक्ष्मीबाई नारायण रामचंद्र याची स्त्री

दावा रुपये १०००.

या कामात जिल्हे अहमदनगर एथील जड्ज साहेबाचे कोर्टांत फैसला झाला आहे तो फिरविण्याकरितां वादी अर्ज करून जाहीर करितो कीं प्रतिवादीय ही वादी याची लग्नाची स्त्री आहे परंतु वादी ख्रिस्ती झाल्यावरून ती त्याच्यापासून निराळी झाली तिच्या पोटचा वादीचा मुलगा तिजपासून आपल्या

ताब्यात घेण्याकरिता जिल्हे मजकूर वेधील प्रेन्सीपाल सदरअमीन याचे कोर्टात वादीने प्रथम दावा केला त्याचे प्रतिवादीण हिने उत्तर दिले की वादी ख्रिस्ती धर्मान गेल्यावरून तो जातीबाहेर झाला सबब हिंदुशास्त्राप्रमाणे जी त्याची सत्ता व अधिकार हे त्याचे सर्व रद्द झाले, त्यावरून प्रेन्सीपाल सदरअमीन याचे नजरेस आले की या कामास लावण्यासारखा पारलीयामेढाचा ठराव अथवा सरकारचा कायदा अथवा देशरिवाज असे काहींच नाही अथवा प्रतिवादीण ज्या शास्त्राने चालत आहे त्या शास्त्रांतहि मुकरर केलेला ठराव या कामास लागू करावयासारखा नाही सबब या कामाचा ठराव करणे तो इन्साफ खरेपणा व मनास सत्य वाटेल त्याप्रमाणे केला पाहिजे; याप्रमाणे पुष्कळ सबबी दाखवून लिहितात की मुलाचे पालिग्रहण करण्याचा अधिकार बापास पोचत आहे व वादी याने ख्रिस्ती धर्माचा स्वीकार केल्यावरून याने काही वाईट कर्म केले नाही की तेणेकरून त्याचा सदरु अधिकार रद्द झाला व त्यानी तो अधिकार चालवू नये सबब सदरु पुत्र त्याचे कबजात देण्याविषयीचा फैसला केला तो ज्यड्ज साहेबानी अपिलात अशा कारणावरून फिरविला की या कामांत जी तक्रार गोष्ट आहे त्याजविषयी हिंदुशास्त्रात स्पष्ट शास्त्रार्थ लिहिला आहे त्याजवरून पाहता असे आहे की ब्राह्मणाने आपला धर्म सोडून दिल्या असता तो जातीबाहेर झाला असे होते तेणेकरून असे होते की आपला धर्म सोडून देण्याच्या पूर्वी जी त्यास लग्नाची स्त्रीपासून संतती झाली असेल त्याचे पालिग्रहण करण्याचा अकत्यार वगैरे सर्व अधिकार नष्ट होतात त्यास वादी नाराजी होऊन आपले इ-

स्पिसीयाल अपील मजूर होण्याकरिता सदर दिवाणी अदालतींत अर्ज केला तो अशा कारणावरून मंजूर झाला की ब्राह्मण ख्रिस्ती झाला असता मुलाचे पालिग्रहण करण्याचा जो त्याचा अधिकार तो नष्ट होतो किंवा कसे या कामाची चौकसी आजरोजी सुरू केली व वादीचा वकील हजीर झाला व प्रतिवादीण खुद अथवा तिचा वकील कोणी हजीर झाला नाही व या कामात कनिष्ठ कोर्टाचे कागद व दप्तरे व फैसले वाचून दप्तरी दाखल केले आणि त्याचा पुर्तेपणी विचार केला त्यावरून कोर्टाचे नजरेस येते की ज्या हुकुम नाम्यावरून आपील केले आहे तो हुकुमनामा झाल्यानंतर सन १८५० चा अक्ट २१ चालू झाला तो या मुलाचा कायदा आहे त्यात असे स्पष्ट आहे की कोणी माणसाने अथवा बायकोने धर्म अथवा जात सोडून दिल्या असता त्याला अथवा तिला पूर्वीचे अधिकार अथवा मिळकत पोहचणार नाही असा काहीं ठराव अथवा रिवाज असल्यास तो चालणार नाही असे झाले आहे त्यास कोर्टाचे असे नजरेस येते की सदरु कायदावरून असे होत नाही की वादी याने हिंदु धर्म सोडून दिल्यामुळे याने आपल्या अज्ञान मुलावर बापाप्रमाणे अधिकार चालवू नये बापास जो अकत्यार व सत्ता पोहचत आहे ती वादी यास पोहचत आहे या अभिप्रायावरून जिल्हे ज्यड्ज साहेबाचा फैसला फिरवून खर्च प्रतीवादीवर घातला प्रतिवादीण नादार आहे याजकरिता तिजवळ मिळकत शाबीत होईल तेव्हा खर्च वसूल करावा.

सई. { आलेकझाडर बेल साहेब.
ज्यान वॉर्डन साहेब.
फिलिप विल्यम लिजेट साहेब.

धर्म संबंधी मुखत्यारी सर्वास असावी हें अद्यापि या देशातले लोक बराबर समजत नाहींत, व स्वधर्म सोडणाऱ्याचा द्वेष व पाठलाग करावा हें बहुधा त्यांच्या मनांत वागते ह्मणून सदरी सांगितलेल्या नवीन कायद्याविषयी कित्येक नाखुश आहेत यात आश्चर्य नाहीं. परंतु विचार केला असतां नीट मनात येईल कीं हा कायदा न्यायाबराबर आहे व सुज्ञ निष्पक्षपानी सरकारास योग्य आहे. जे परंपरागत स्वधर्माने चालणारे त्यांस या कायद्यासून तोटा नफा नाहीं व जे स्वधर्म सोडून परधर्म स्वीकारतात त्यांचाहि तोटा नफा नाहीं असा आहे कोणी हिंदु मुसलमान होतो किंवा ख्रिस्ती होतो तर त्याला सरकार त्यावरून अनुकूल नाहीं. प्रतिकूलहि नाहीं; त्याचा हक्क गेला असें नाहीं व नवीन मिळाला असें हि नाहीं तर पूर्वीप्रमाणेच आहे ह्मणून लोकानी जे खरे वाटेल त्याप्रमाणेच वागावे, त्याविषयी सरकाराकडून काहीं हरकत नाहीं.

ही गोष्ट कोणाला जरी वाईट वाटली तरी त्याने हें कबूल केलेच पाहिजे कीं इंग्लिश सरकार त्याविषयी निष्पक्षपाती दिसते; यासारखें निष्पक्षपाती सरकार शोधूं गेलें असता कोठें मिळेल? पाहा, कोणी हिंदु-धर्म किंवा मुसलमानी धर्म सोडून ख्रिस्ती होतो तर त्याचे रक्षण सरकार यथास्थित करील, आणि असेंच केवळ नाहीं, तर कोणी ख्रिस्ती धर्म त्यागून मुसलमानी किंवा कोणताहि धर्म स्वीकारतो तर त्याचेहि रक्षण यथास्थित करील. असल्याचें अज्ञान पाहून ख्रिस्ती लोकांस दुःख मात्र वाटेल खरें, आणि ते त्याला बोर्धहि करतील खरें, परंतु त्याचा दावा काढावा, पाठलाग करून त्यांस दुःख द्यावें असें वाटणार नाहीं.

सरकाराने सारखें बराबर रक्षण करावें, कोणत्याहि धर्मांतला असो, असें ख्रिस्तीलोकांचें मत आहे. आणि त्याप्रमाणें निष्पक्षपाती सरकार वागते तर लोकानी कुरकुर कशाला करावी? हें ख्रिस्ती सरकार जर मुसलमानी किंवा हिंदु सरकाराप्रमाणें स्वधर्माचा पक्ष धरून वागते तर जेवढे ख्रिस्ती होतात ते वढ्यांचेच बरें करून दुसऱ्या सर्वास त्रास देतें. परंतु हें तसें करित नाहीं ह्मणून लोकानी आनंदित असावें, आणि अशा रीतिने वागणारें जें ख्रिस्ती सरकार त्यापासीं जर कुरकुर करून हिंदु किंवा कोणी

अर्जी करितात कीं जो ख्रिस्ती झाला त्याचा दावा काढावा व आढी पाठलाग त्रास करूं तो करूं द्यावा, तर ही केवढी आश्चर्याची गोष्ट आहे! आणि यांत इनसाफ तो काय? आणि ही गोष्ट सरकार ऐकेल तरी कसो? तर याप्रमाणें सरकारासीं मत दाखविणें यांत मोठें अज्ञान व दांडगईहि दिसते असें केल्याने सरकाराला तुच्छ मानल्यासारखें आहे असो, ख्रिस्ती धर्म असा आहे कीं न्यायाने, प्रीतिने वागावें व धर्मांमुळे कोणाची पाठलाग करूं नये, जबरदस्तीने धर्म चालवूं नये, केवळ बराबर प्रमाणें दाखवून लोकांची खात्री करावी, आणि ज्ञानाने अज्ञान दूर करावें, दुसरा उपाय चालवूं नये आणि हा उपाय चालेल. एकदम जरी चालत नाहीं तरी चालेलच चालेल परंतु कदाचित कोणाला हा उपाय चालणार नाहीं असें वाटेल तर वाटो, त्याविषयी द्वेषाची गरज नाहीं.

The Act for Securing Liberty of Conscience to the Inhabitants of British India

In connection with the preceding Decree of the Bombay Sudder Adawlut by which the right of a Christian Convert to the control of his child is established we quote the following remarks from the *Calcutta Review* for March 1851.—

“The year 1850 has also been distinguished above all others in the annals of British India, by the establishment of the principle of religious liberty throughout the whole of the country. We made a reference to this measure, while yet under consideration, in our review of the previous year, and we need not therefore farther revert to the history and character of the enactment, than to state, that the extinction of liberty of conscience under the British administration in India, for so long a period, arose entirely from our ignorance of the peculiar laws and institutions of the Hindu religion, when we entered for the first time, on the duties of legislation, in 1772. It was then enacted, simply as a matter of justice, that all questions of Hindu inheritance should be determined by the Hindu law. Our legislators were totally ignorant of the fact that, by the Hindu law, every one, who followed the dictates of his own conscience and renounced his ancestral creed, was doomed to the loss of his paternal inheritance, and reduced to beggary. We thus became, inadvertently, necessary to the violation of the most sacred principles of religious freedom. Lord William Bentinck, the most cautious of statesmen, but the most courageous

of reformers, undertook to remove this opprobrium from our administration, as far as his authority extended. At the same time that he passed those regulations, by which the natives were admitted to share largely in the public administration, he ordained, in reference to the provinces at this presidency that no man should forfeit any property or privilege by a change of creed, to which he would, but for that change, have been entitled. The Act, to which we now refer, has extended this enlightened principle to the rest of India, and abolished all those pains and penalties, which had hitherto been attached to the relinquishment of Hinduism. This measure, though in accordance with the enlarged and liberal views of the present age in England, is utterly repugnant to the principles of the Hindu and Muhammadan creeds, which are fortified by the same penal enactments, which so long continued to disgrace our statute book at home.

"The enactment produced no sensation at Bombay. At Madras, where the profession of Hinduism is accompanied by a stern orthodoxy, which almost amounts to bigotry, meetings were held and adverse resolutions passed but there was no Marquis of Tweedale to be identified with the measure, and the opposition to it, as compared with preceding agitations, was extremely languid and faint. In Calcutta, the great Babus expressed their decided disapprobation of the Act, though it did not affect them, as it was simply intended to extend the law, under which they had been living for eighteen years, to the rest of India. But it was supposed to aim at the encouragement of Christianity and the most opposite parties—those, who treat the popular superstition with the utmost ridicule, and those, who are completely enslaved by it—united in opposition to the measure. Still, the opposition was of a very feeble character. It scarcely extended beyond the limits of the town. The Muhammadans, who were equally affected by the law, manifested a perfect indifference to the measure and, although the Act was passed in March last, eight entire months were suffered to elapse, before the memorial of the Inhabitants of Bengal, Behar and Orissa, as the Calcutta Memorial was pompously designated, was ready. It was a long and labored document, without point or spirit. It appeared much more like an attempt to save appearances, by issuing a manifesto against the progress of Christianity, than the earnest and impassioned appeal of men who felt that they had any thing to lose. The memorial has been sent home to England, and entrusted to the advocacy of Mr. Leith, formerly a Barrister of the Supreme Court in Calcutta, and it will probably be presented to Parliament.

Of the fate of the appeal there can, of course, be no doubt.

"Since this article was commenced, a case has been decided at the Bombay Presidency, which

clearly illustrates the importance of the new law and renders its abrogation absolutely impossible. A native had embraced Christianity, while his wife continued in the ranks of heathenism, and refused to give up his child. He appealed to the Civil Court, and the Native Judge, who presided in it, decided the case in his favour. His wife appealed the suit to the European Judge of the district, who reversed the decision of the lower court, and declared that the man, by embracing Christianity, had become an outcast, and had forfeited all his civil rights and privileges, and of course all claim to the guardianship of his children. The case was then appealed to the highest tribunal, the Sudder Court. Fortunately for the convert, the Act, establishing liberty of conscience through India, had been intermediately passed, and the Judges, upon the strength of its provisions, at once restored the child to the parent. This is the first and the only instance of the operation of the law since its enactment, and it has incontestibly demonstrated its necessity."

[Translation of the preceding.]

धर्माविषयी मुखत्यारी

कोणी आपला परंपरागत धर्म सोडून दुसरा धर्म स्वीकारतो तर त्याच्या वतनाचा वगैरे हक जात नाही, त्याचा वाटा मिळेलच, असा मतवर्षी कायदा छापला गेला; त्याविषयी हल्लीं कलकत्ता रेव्यु पत्रात असे लिहिले आहे.

धर्मसंबंधी कोणावर काहीं जबरदस्ती नको, धर्माविषयीं लोक मुखत्यार आहेत, व कोणी परंपरागत धर्म सोडून दुसरा धर्म स्वीकारतो तर त्याचा हक काहीं जात नाही, असा कायदा सन १८५० सांत स्थापित झाला; आणि त्या वर्षामध्ये ही गोष्ट मोठी विशेषाची झाली. जेव्हां बंगाल मुबई वगैरे ठिकाणे घेतलीं तेव्हां इंग्लिश सरकारास ठाऊक नव्हतें कीं हे लोक ह्मणजे परधर्म स्वीकारणाऱ्यास मोठा त्रास देतील व त्याचा हक बुडवितील: ह्मणून त्यांचे कायदे रीती ठेविल्या; नाहीतर असे जुलमी कायदे ठेविले नसते. स्वबुद्धीच्या समजुतीप्रमाणें ईश्वरास भजावें हा सर्वांस अधिकार आहे, व असें करणें त्यांस अवश्य आहे; ह्मणून धर्माबद्दल कोणास त्रास द्यावा, जुलूम करावा हा मोठा अन्याय व

पापहि आहे असें सर्व साहेब लोकांस वाटतें आणि लार्ड विल्यम बेटिक साहेब जेव्हां बंगाल्यास गवर्नरजनराल होते तेव्हां सरकारच्या समजण्यांत आले कीं याविषयी हिंदूंची चाल कशी आहे : तेव्हां त्यांनी हल्लींच्या हा कायदाप्रमाणें तें कायदा स्थापित केला. परंतु त्यावेळेस त्याचा अधिकार केवळ बंगाल इलाख्यांत मात्र होता, मुंबई, मद्रास एथें नव्हता, ह्मणून तो तिकडे अज्ञपर्यंत चालला हल्लीं गुदस्ताचा कायदा झाल्याने बंगाल्याप्रमाणें मुंबई मद्रास इलाख्यांतहि फेरफार होऊन आतां हाच कायदा सर्वत्र ठरला आहे. या कायदाविषयीं मुंबईइलाख्यांत काहीं गडबड झाली नाहीं. मद्रासेत अज्ञान फार आहे ह्मणून थोडी गडबड झाली. विशेष नाहीं. परंतु कलकत्तेमध्ये कित्येक बाबूनी डौल घालून मोठी बडबड केली, व विलायतेस अर्जी पाठवावी असें ठरविलें अठरा वीस वर्षे हा कायदा तें चालू होता, तेव्हां ते स्वस्थ बसले, आणि आतां जामे होऊन डोळे चोळतात की हा आझावर हल्लींचें सरकाराने जुलूम मांडला आहे, इतकी त्या लोकांची हुशारी आहे या कायदा विषयीं मुसलमानांस काहीं चिंता नाहीं व बहुधा हिंदूसहि नाहीं : परंतु ख्रिस्ती धर्म चालू होतो त्याची जुलुमाने बंदी करावी ह्मणून कित्येकांनी आठ-महिने पर्यंत मेहनत करून विलायतेस अर्जी केली, व तिकडे एक साहेब वकील पाठविला, परंतु त्यापासून काय फळ होईल हें स्पष्ट आहे, ह्मणजे वकीलाचा मात्र रोजगार चालला. विलायतेमध्ये असला जुलमी पक्ष कोणी धरणार नाहींत

ही सदहु गोष्ट आम्ही लिहित आहों इतक्यांत मुंबईमध्ये या कायदावरून पहिल्यानेच फैसला झालेला मुकरदमा आम्ही वाचला कीं नगर मुकामी नारायण रामचंद्र नामक एक ख्रिस्ती मनुष्य आहे. त्याने प्रिन्सिपल सदरअमीन कोडतांत फिर्याद केली, कीं आपला पुत्र आहे तो आपल्या स्त्रियेपासून स्वाधीन व्हावा त्यावरून प्रिन्सिपल सदरअमीनाने त्याचप्रमाणें ठरविलें परंतु नगरातील जड्जाने तो गोष्ट रद्द केली. तेव्हां त्याने सदरेस फिर्याद केली असतां सदरेने तो मुलगा नवीन कायदाच्या आधारेने बापाच्याच स्वाधीन करविला तर हा न्याय

बरोबर झाला व त्या कायदाचा उपयोग दिसण्यात येतो, आणि हा कधी रद्द होणार नाहीं.

J P Larkins Esq

नादार लोकांकरितां रिकार्डर कोडतांत जो जे. पी. लार्कीन साहेब वकील आहे तो प्रकृति विघडल्यामुळे रजा घेऊन या महिन्याच्या १४ व्या तारखेस आगबोटद्वारे मड-भीसुद्रां स्वदेशास गेला. याने गोरे पेनशन्-वाले पळटणी लोक याची लाचारी पाहून त्यास मदन करण्याबद्दल वीस पंचवीस हजार रुपये जमविले आणि अशा योगाने त्यांचा कांहीं बंदोबस्त केला आहे. तसेंच हा दुसरींहि कित्येक सुंदर कामें करीत असे.

Oriental Bank Robbery

काही दिवसांमार्गे ओरिएंटल ब्यांकमध्ये नोटी चोरीस गेल्या होत्या त्याचे चोर सापडून त्यापैकी पन्नास हजाराच्या नोटी आल्या आहेत. आणि त्या चोरच्याच चांगलीच शिक्षा होईल याने संशय नाहीं.

Publication of the Purans

कलकत्यातील पूर्णचंद्रोदय कागदावरून समजण्यात येतें कीं तेंथें एक मंडळी इंग्लिश तर्जमासुद्धा सर्व पुराणें छापविणार आहे.

A Kulin Brahman with Seventeen wives!

हल्लीं असें समजण्यात आले आहे कीं कलकत्ते मुकामी एक कुलीन नामक जातीचा ब्राह्मण मरण पावला. त्याला बायका १७ आहेत आणि तितक्या आता विधवा होऊन दुःखांत पडतील. अरे अरे, पुष्कळ बायक करण्याची ही एक तेंथें वाईट चाल पडून गेली आहे, व त्यापासून पुष्कळ अनर्थ होतात.

London Missionary Society's Institution,
Calcutta.

कलकत्त्यामध्ये लंडन मिशन आहे ते हल्लीं रूपये जमवून सुंदर नवें विद्यालय बांधित आहे, आणि ते बांधायला सुमारे अडसष्ट हजार रूपये लागतील. त्या विद्यालयातील तीन ब्राह्मणविद्यार्थी हल्लीं ख्रिस्ती झाले, व ते मोठ्या कुलातले आहेत; ह्मणून मोठी गडबड चालली आहे. यातील दोघाच्या बापांनी जडजापासीं फिर्याद केली असता जडजाने त्यांस बोलावून विचारलें कीं तुमची काय गोष्ट आहे ! तेव्हा त्यांनी सांगितलें कीं ख्रिस्ती धर्म खरा जाणून आम्ही खुशीने तो स्वीकारला आम्हांच्याने परंपरागत अंधारात राहावत नाहीं. तेव्हा जडज साहेब बोलले कीं तुमची खुशी, तुमच्या बुद्धिप्रमाणें वागावें, एथें कोणाचा जुलूम चालणार नाहीं. हे तिघे जण सुधरलेले विद्वान आहेत तरी त्यांजवर जबरदस्ती करावी असी कित्येकांची इच्छा होती, परंतु धर्माविषयीं जबरदस्ती करणें हें मोठें वाईट आहे व हें सरकार होऊं देत नाहीं कलकत्त्यामध्ये कालीघाट ह्मणून देवीचें मोठें प्रसिद्धस्थान आहे, तेथच्या मालकांतील या तिघातला एक मनुष्य आहे.

Condition and Prospects of the Brahmans
ब्राह्मणांची अवस्था.

एप्रिल महिन्याच्या २१ व्या तारखेच्या ज्ञानप्रकाशांत एक ब्राह्मण अशा सहीचें पत्र आहे, त्यांतून आम्हां कांहीं उतरून घेतों. तर ते पाहून सर्व ब्राह्मणांनी सावध होऊन कांहीं तरी उद्योग धंदा करावा आणि पोट भरावें. दुसऱ्यांनी रोजगार करून त्यांच्या जीवावर पोट भरणें हें ठीक नाहीं

विनंती विशेष मला येके मोठीविषयीं मोठी काळजी पडली आहे, ती अशी कीं या हिंदुस्थानांतिल लोकांची पुढे गती होईल काय ? हें एक, आणि दुसरें त्यांत अतिशयें करून ब्राह्मण लोकांची गती होणार काय ? ब्राह्मण जातीपूर्वीं सर्व मोठींनी म्हणजे ज्ञान, धर्म, तप, लक्ष्मी इत्यादि ऐश्वर्यकरून श्रेष्ठ होती व अजूनहि इतर लोकांपेक्षां ती जाती लक्ष्मीकरून श्रेष्ठ आहे. ज्ञान, धर्म, तप इत्यादिगुण त्याचे इतर लोकांपेक्षां अधिक आहेत असें म्हणवत नाहीं. परंतु लक्ष्मी त्यांजवळ होती तीहि जात चालली आणि आतां ब्राह्मण इतर जातींममाणें होण्याच्या बेतात आहेत ब्राह्मणी राज्य होतें तेव्हा त्यांस श्रीमंती आली होती, ती गेल्यापासून त्यांची दुर्दशा सांगावयास नको तेव्हां आतां यांचा श्रेष्ठपणा कसा राहिल हें काहीं मला सुचिन्ह दिसत नाहीं पारशी इत्यादि जातींनी व्यापार धंदे करून आपण श्रेष्ठ झाले आहेत मजूरदार, सुतार, गवडी, लोहार हे मजूरी करून पोट सुमाराचें भरतात पण ब्राह्मणास कोणचा धंदा योजलेला नाहीं त्यांस धर्माध्यक्षतेचा धंदा शास्त्राने योजिला आहे तो त्यांनी होऊनच सोडला त्यास बहुत वर्षे झालीं त्यानंतर ब्राह्मणाच्या दोन जाती उद्वळल्या म्हणजे एक गृहस्थ आणि एक भट किंवा भिक्षुक. गृहस्थाचा धंदा म्हणजे मामलती सावकारी कारकुनी वगैरे रोजगार करणें हें आहे, आणि दुसरें भिक्षुक याचा धंदा गृहस्थाचे अज्ञानावर पोट भरण्याचा आहे म्हणजे त्यापासून काहीं उपयोग आहे असें म्हणवत नाहीं. आणि आळस वृद्धी केल्याने धर्मही आहे असें म्हणवत नाहीं परंतु गृहस्थाचें आखें बसलें तेव्हा अर्थातच भिक्षुकार्थेही बसलें त्यांचें पोट भरेनासें झालें याजकरितां ब्राह्मणलोकांनी कांहीं तरी उद्योग काढला पाहिजे, तेव्हां त्यांचें पोट भरेल असा प्रसंग आला आहे हें उघड आहे

Indian Jugglers

गारुडी.

गारुडी जितका खेळ दाखवितात तितकें सर्व सोंग कपटाचें आहे त्यांत मंत्र कांहीं नाहीं मंत्रा-

ची भुलथाप देतात परंतु याविषयी प्रचीतिने चौकशी होऊन ही गोष्ट सिद्ध आहे की मंत्र हें नाव भोळ्या वेड्याचे समजुतीकरिता केलें आहे. जो लक्ष देऊन पाहिल त्यांस मंत्र नाहीं पण हात चलाखी आहे. हें खचित समजावें.

ज्ञानप्रकाश.

Native Opinion Regarding Caste.

जात.

एप्रिल महिन्याच्या ७ व्यातारखेच्या ज्ञानप्रकाशांत जातीविषयीं येणेंप्रमाणें लिहिलें आहे;—

जात ही समग्र कोणत्याही युगीं चालली नाहीं. आणि ज्या जातीचा मनुष्य वाढतो त्याची जात उत्तम होतो असा व्यवहार आहे आलीकडेच पहा जातीचे बंद कसे मोडले ते हिंदू ताबूत करितात सातारचे राजे मुसलमान बादशाहाच्या पादुका पूजित होते. पेशवे ब्राह्मण असून सातारच्या राजाच्या पादुका पूजित होते. कच्छभुजेस रजपूत लोक आहेत ते स्वयंपाकास आरब ठेवितात. मराठी देशांतील कुणबी मुसलमानाच्या पखालीचें पाणी पितात. काशींतले ब्राह्मण कुणब्याचे घरीं तळलेलें अन्न घेतात आणि खातात अजमेरचे रजपूत राज्यावर बसतेवेळेस भिलाच्या अंगठ्याचे रक्ताचा टिळा त्याने आपल्ये पायाने राजाचे कपाळी लावावा ह्मणजे राज्यावर बसतो असा संप्रदाय आहे. नानासाहेब पेशवे हे कोकणात असून वाखरे देशस्थ त्यांची मुलगी केली आणि पुढें कोकणस्थ वाढले तेव्हां देशस्थाची मुलगी कुणब्याचे मुलीप्रमाणें मानू लागले. अणखी मराठी देशांतील कुणबी याचे पंक्तीस वाई देशातील न्हावी बसतात आणि रजपूत लोक मुसलमानांच्या मुली करितात परंतु त्यांचे घरी देत नाहींत पेशव्यांचे अमलांत चित्तोपंत देशमुख व सदाशिवपंत माणकेश्वर अलफिष्टनसाहेबाकडे भेटीस गेले होते त्याचा अस्पर्श झाला ह्मणून पालख्या सुद्धां भिजवून चाटायणें व गोमदानें दिल्लीं आतां कोणी स्नान देखील करित नाहीं; तस्मात् ईश्वर ज्या जातीस वाढतील ती जात सर्वांहून थोर आणि

जा कमी करील ती नीच इतकाच न्याय आहे बाकी सर्व थोतांड आहे.

Hot Springs in the Konkan

हिंदुस्थानांत पृथ्वीवर काय आहे त्याचा शोध करणारी मंडळी.

या मंडळीची सभा मुंबईत आहे त्यांचा प्रयत्न जमीनीवरील चमत्कार शोधून काढण्याचा आहे आलीकडे त्यांची सभा जमली होती तेव्हां घाटा खालचे उष्ण पाण्याचे झरे स्वाभाविक असतात त्याची याद केली ती येणेप्रमाणें:—

१ विज्जेदुर्ग तालुक्यांत उन्हाळें गांव आहे तेथें. १

३ रत्नागिरी तालुक्यांत मौजे राजवाडी, तुरीळ व संगमेरी, या तीन गावीं तीन आहेत.

४ आरोळी तालूके कोनेद्री

५ हाटकंबी महालांत मौजे मठ येथें

६ मौजे उन्हाळें तालूके सेवनदुर्ग

५ मौजे उन्हाळें तालूके अफराबाद.

६ मौजे सावी तालूके रायगड

७ मौजे उन्हाळें तालूके साकसी.

८ कसबे राजापूर

इतके ठिकाणीं पृथ्वीतून उष्णपाणी वाहण्याचे झरे आहेत परंतु उष्णपाणी किती अंश आहे व ज्या दगडातून झरे वाहतात ते दगड कोणचे प्रकारचे असतात त्याचा ठिकाण अजून लागला नाहीं

ज्ञानप्रकाश.

हल्लीं ज्ञानोदयांत छापण्याकरितां पत्रें तीन चार आलीं परंतु जागा नाहीं, पुढें छपावीं कीं नाहीं तें पाहूं.

THE DNYANODAYA.

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

Price, to natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1. 8. Single numbers four annas each.

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY, JUNE 2, 1851

No 11

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० २, माहे जून, सन १८५१.

अंक ११

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, JUNE 2, 1851.

Principal Harkness.

We are glad to notice the arrival by the Suez Steamer of the 25th ult. of Principal Harkness, who resumes his important position at the head of the Elphinstone Institution

गेल्या महिन्याच्या २५ वे तारखेस एल्फिन्स्टन विद्यालयातील मुख्य गुरू हार्कनेस साहेब स्वदेशाहून आपल्या कामावर परत आले, येणेकरून सर्वास आनंद झाला.

The Law of Marriage

The following report of a case which came before the Senior Magistrate, A Speus Esq on Saturday the 12th ult we take from the *Bombay Gazette*, commending it to the special consideration of our Native readers —

“*Syed Abdoolah* complained that *Tyrah* woman unlawfully detained his wife, and would not permit her to come and live with him

“The maiden, a very fine Mussalman girl, appeared with the defendant, and in very modest and becoming terms, assured the Magistrate that it was altogether her own act, that she refused to go to the plaintiff, preferring to stay with her mother *Tyrah*. Her father, who is now dead, married her when she was quite an infant to the plaintiff; she was not consulted in the matter, and was no party to the contract, she did not therefore consider herself bound by her father's

acts, and now that she was able to judge for herself, she had no hesitation in saying that the plaintiff had no favor in her eyes, and come what would, she was determined not to have him

“Under the circumstances the Magistrate told the disconsolate *Syed* that it was not in his power to interfere, referring the parties to the *Cazee* of Bombay for a settlement of their matrimonial differences”

Loud complaints are often heard of the evils arising from the practice of early marriages among the native population, it being not uncommon for children while yet *mere infants* to be given in marriage by their parents. A large portion of the native females are thus given in marriage while yet within eight or ten years of age. Of the impropriety of such a course and the manifold evils arising therefrom, we shall at present say nothing, our object being to call the attention of our Native friends to the fact that these early marriages are not at all binding upon the parties. In order that the marriage contract should be binding, the parties must be of sufficient age to understand the meaning of such contract, and to give an intelligent assent thereto. The act must be their own; they cannot in such a matter be bound by anything done by their parents. If on arriving at sufficient age they choose to ratify the marriage contract made on their behalf in childhood, by acting upon it, then the marriage, in consequence, is valid and binding. But should either party refuse to be bound by the act of the parents, then the marriage is null and void, and no divorce is required to free them from each other. Such is the law of nature and the law of God. And such too is the law of the land. Be they Christians, Hindus, Muhammadans, or Pārsis, parents cannot bind their children by

these early marriages And the sooner this is understood the better

Marriage among the native population should for various reasons be much earlier than among the people of Europe But the marriage of mere children should by no means be encouraged So long however as the customs and feelings of native Society continue as they are, it will generally be expedient for those married in childhood on arriving at an age when they can act for themselves peaceably to assent to what has been done on their behalf

It certainly should be slow to advise a contrary course Children ought not lightly to disregard their parents' wishes. But in some cases, they would be more than justified in refusing to be bound by the parents' acts. And in all cases they are legally free to do as they please in reference to this matter We hope that this view of the subject, to which we at present designedly confine ourselves, may be duly pondered by all concerned, and that it may have some influence in preventing those early marriages which are so fruitful of evil

[Translation of the Preceding]

वाल्यास्थेन लग्न होत नाही.

गेल्या महिन्याच्या १२ वे तारखेस एधीरु मुख्य फौजदारी अम्मलदार स्पेन्स साहेब याजकडे मुकरदमा आला होता तो ग्याजेट पत्रांतून आक्षी उतरून घेतो व तो लक्ष लावण्याजोगा आहे :—

सयद अबदुल्ला याने स्पेन्स साहेबापासी आपल्या ताहरा नामक सासुवर फिर्याद केली कीं ही माझे बायकोला घरीं पाठवीत नाही तेन्नां ताहरा बोलली कीं याविषयीं माझी मुलगी बोलिले, हें माझे काम नाही नंतर ती मुलगी बोलली कीं याविषयीं माझ्या आईवर काहीं दोष नाही; माझीच या पुरुषाजवळ राहावयास खुशी नाही, आपल्या खुशीने आईजवळ राहिल्ये आहे, मी याची बायको असंही झणवयास खुशी नाही; मी लाहान असतां माझ्या बापांनी लग्न केले, परंतु बापांनी जें लग्न लाविलें तें मी कधीं कबूल करणार नाही, झणून माझा व त्याचा काहीं संबंध नाही मी आतां प्रौढ आहे झणून ज्यासीं पाहिजे त्यासीं लग्न लावीन व हल्लीं आईच्या घरीं राहावयास खुशी आहे माझा बाप तर मरून गेला आहे असें तिचें बोलणें ऐकून स्पेन्स साहेब बोलला, या कामांत आझास

हात घालवत नाही, ती आपणाविषयीं मुखत्यार आहे मजीं कसैल तर लग्नाविषयीं कबूल करील नाही तर कोणाचा उपाय नाही तर तुझी उभयतांची खुशी असल्यास कार्जापासी जावें

हल्लीं सर्वत्र मुंबईमध्ये गवगवा चालला आहे कीं लाहानपणीं लग्न केल्याने फार खराबी आहे. आणि यापासून फार अनर्थ होतात खरें, परंतु याविषयीं हल्लीं आमचे काहीं बोलणें नाही. आमचे बोलणे हेच आहे कीं अगदीं लाहान वयांत लग्नसंबंध होऊं शकत नाहीं, झणून त्या वेळेस लाविलेले लग्न व्यर्थ आहे. लग्न व्हावें झणून दोघात निश्चयें समजूत पाहिजे; आणि लाहानपणात असीं समजूत कोठून? लाहानपणच्या लग्नाला जर प्रौढपणीं उभयता कबूल करितात तर ठीक आहे आणि तें लग्न चालेल. परंतु दोघांतून जर एक कबूल करित नसेल तर त्या लग्नाचा काहीं उपयोग नाही. त्या उभयतास स्वीकारण्याची व सोडण्याची मुखत्यारी आहे. मुसलमान असो, पार्शी असो, हिंदु असो, कसाहि कोणी असो, या कामांत आईबापांचा अधिकार नाही, असीं या देशात सरकारची मजीं व चालहि आहे. तर याविषयीं आईबापांनी पक्कें समजून सावध व्हावें.

युरोपखंडात जेवढें वय वाढतें इतकें एथें वाढूं देऊं नये खरें; एथें बहुधा थोडेंसें लवकर लग्न करावें हें बरें आहे. परंतु अगदीं लाहानपणीं लावणें ही फारच वाईट चाल आहे. तरी लाहानपणीं आईबापांनी लग्न केले असतां थोर झाल्यावर अमान्य करावें असें बहुधा आह्मी झणत नाही. आईबापांस मानावें व योग्य कारणाशिवाय त्याची आज्ञा मोडूं नये असा मुलांचा धर्म आहे साराश, कायदा पाहिला असतां मुलें प्रौढ झाल्यावर लग्नाविषयीं मुखत्यार आहेत, यासाठीं आईबापांनी मुलांची

लये लहानपणी करू नये, असे करण्यास
कायदा नाही व त्यापासून चांगले फळहि नाही

Chaitanya the Bengal Religious Reformer

It is worthy of peculiar notice, that although in all ages of Hindu History we find the Brahmans demanding an unlimited submission of the understanding and conscience to all their religious dogmas, and ceremonial impositions, there has always been a party among the people who have opposed this Brahmanical usurpation. About six centuries before the Christian era the Buddhists stood up to oppose Brahmanism, and not only established their religious superiority in upper India, where the religion of the Vedas prevailed, but also spread their doctrines to the South, throughout the whole of India, and passing the intervening strait propagated their system also in Ceylon, where the rude Aborigines, as in the Indian Peninsula, were the votaries of that devil-worship still so prevalent in all those districts. After the Buddhist religion had been corrupted both in its ritual and moral character, and the Brahmanical sway, by the labours of Sankar Acharya and others, reestablished on a modified basis about a thousand years ago, the Jains next lifted up the standard of revolt, and in Bengal, Gujaraht, and the Carnatic fought many a battle with the adherents of the dominant religion. Again when they were in a good measure put down the Kabir Pantbis in the north, the Lingáyats in the South, the adherents of Pándurang or Vithoba in the Dakhan, and the followers of Chaitanya in Bengal, about four centuries ago attempted to introduce more spirituality into the religious system of the Hindus, than was consistent with the Brahmanical ritual. The appearance of all these different reformed sects in various parts of India, about the same time was not accidental. The Hindu Rájás, who while they themselves were sunk in sloth and effeminacy, had, in the hands of those who held the spiritual supremacy, been willing tools for the checking of all free enquiry, were about this period obliged to arouse themselves and gird on their armour to oppose the Muhammadan conquerors who were carrying all before them. Their armed retainers had now other work than the hunting down of Jains. Vast numbers especially of the mercantile population had merely nominally submitted to Brahmanism, and retained sentiments which were handed down from Father to Son, inconsistent with their nominal creed. But calm reflexion had also shewn them, that if the system imposed on them by the Brahmans had many absurdities, it had one good quality the acknowledgement of one Eternal Intelligent God, which neither Buddhism nor Jainism had. The thinkers of the period did not deem themselves under any obligation to adhere entirely to one system. They were men too of candid as

well as inquisitive minds, and did not esteem it beneath the dignity of inquiring what might be worthy of adoption even in the system of the Muhammadan, oppressors of their country. Hence the origin of these new systems, differing slightly from one another, but all of a more liberal caste than the reigning superstition. The system of Kabir, who came into closest contact with the Muhammadan is the freest of all from superstition, and so free from the rites of both Moslemism and Hinduism, that the votaries of both religions, it is said, quarreled about the disposal of his remains, both maintaining that he belonged to their party.

These remarks have been suggested by an article on Chaitanya the Bengal reformer, in the last number of the Calcutta Review. It would be little interesting either to our English or native readers to transcribe all the legendary details of his life there narrated, the briefest possible abstract, divested of the mass of fable with which the original narrator has overlaid it must at present suffice. Chaitanya was descended from Brahman parents and born at Nadiya (*Sans Naba Dvipa*,) (a famous seat of learning in former times) on the banks of the Ganges A. D. 1485. Like Krishna he was distinguished for his youthful follies, according to the narrator, who however borrows from the prototype such stories as that of the boy's crying for the moon, and wishing his mother to bring it down and place it before him, imagining it to be a fine round ball. He mastered however the Vedas and Purans, got married and afterwards abandoned his wife and the world, went about teaching every where the name of Hari, inspiring the greatest reverence and meeting with the greatest success wherever he went, till at last in a fit of madness or devotion he cast himself into the sea. He was caught in a fisherman's net still alive, but he never recovered from the effects of this immersion. The extravagant miracles mixed up with these few particulars of his life are mostly borrowed from the Bhágawat, and are not worthy of the least serious consideration. Nay it may be questioned whether the character of Chaitanya has not been seriously injured by this injudicious narrative. At any rate this is certain that as in the Dakhan so in Bengal much of the former zeal of the sect has abated, that there is a going back to ritualism among the modern adherents of the ancient Hindu Reformers, and that Christianity is the only basis on which a truly reformed system of Religion for India can be constructed. In the system of Chaitanya as in that of Pandurang there is in several points a much nearer approach to Christianity than in the common Hindu system. This we have already said was probably owing to the influence of the Musalmán religion which had borrowed these things from the Christian. Some of these points we now notice.

1. There is first then the unity of God,—a doctrine common to all the Hindu Reformers. Chaitanya makes this God Krishna, as do the

Reformed Hindus in the Dakhan, the Lingayats make the one God Shiva, but this difference is not of much importance. It is more important to remark that in all of them this divine unity is pantheistic, based on a system which absurdly destroys the distinction between the Creator and the creature, the Maker and the thing made. All also are idolators and make an image of their god.

2 The greatest peculiarity of the Vaishnava sect established in Bengal by Chaitanya is their doctrine of Bhakti or Devotion of heart, without which there is no salvation. It is the same with our Dakhan Vaishnavas. Tukarām says that "Devotion joined to faith is the God of gods." In Bengali it appears that Bhakti implies faith, as well as devotion, whereas in Marathi the former is usually named Bhāva. There are according to the reviewer five stages of Devotion, quietism, submission of soul, friendship, affection, passionate love. These ideas, especially the three last, are inconsistent with Brahmanism, and are copies, mediate or immediate, from the Christian revelation, which first taught men that God is love, and that his love kindles love in the hearts of his creatures, and makes them cry with affection "Our Father."

3 The practical religion of the reformed Bengal Vaishnavas is also very different from that inculcated by the Brahmans. Instead of rites and ceremonies, moral duties and recitation of religious hymns hold the most important place, though in using an initiatory *mantra*, in their slavish reverence to gurus, regard to holy places, &c, they copy too closely their superstitious countrymen. It is singular that this description will also answer for the worshippers of Vithoba who flock to * Pandharpur, both in what is favourable and what is not, shewing, as we noticed before a common wide spread influence extending all over India.

4. Strange also to say these Eastern reformers agreed with the followers of Pāndurang in running down the institution of caste, though unable to free the mass of their adherents from its degrading thraldom. This is a triumph reserved for the religion which teaches that we are all of one race, all under one condemnation, all bought with the price of the blood of the son of God, and therefore all bound to love one another as brethren.

Some of our readers may be curious to know how the developement of Hindu mind was checked, and supreme power again acquired by the Brahmanical superstition. If we may be allowed to hazard a conjecture on this subject, we should say that it was owing to the influence of the Marathi empire in India, [at the head of which was a Brahman, giving an influence to the Brahmans in every province, and enabling them to keep down any system that sought to deliver the people from their thraldom. Now through the Providence of God that empire is destroyed,

and the Hindus are free to adopt that system which shall be able to establish the best claims to a Divine origin. Let them therefore earnestly search for the truth and fervently pray to God to aid their efforts.

[Translation of the preceding.]

बंगाल देशात वैष्णवमत स्थापणारा चैतन्यनामक साधू याची गोष्ट.

ब्राह्मण लोकानी सांगितलेला धर्मविधि याची हिंदु लोकांत प्रवृत्ति फारच आहे, आणि आमच्या सांगण्याप्रमाणे सर्वांनी वर्तविले, असे त्यांचे ह्मणणे आहे; तथापि सर्व लोकांत वश्य होत नाहीत. तसेचहि प्राचीन काळीं होते. ख्रिस्ती शकापूर्वी साहाशे वर्षे बौद्ध लोकांनी ब्राह्मणांशीं पुष्कळ कलह केला, आणि वेदाच्या रिती रद्द करून, गंगातिरी आपल्या धर्माची स्थापना केली. नंतर दक्षिण देशांत येऊन एथील रानटी लोक वश्य करून, एथून लंकेस गेले, आणि तेथील भूतप्रस्थ लोकांस आपला धर्म शिकवला. आणि त्या देशांत तोच धर्म आजपर्यंत चालला आहे. त्यानंतर बौद्ध लोकांच्या धर्माची खराबी झाली, आणि त्या लोकांचा आचार उत्तरोत्तर वाईट होत चालला. त्या वेळेस शंकराचार्य इत्यादिकांच्या योगाने पुनः हजार वर्षांमागे ब्राह्मण धर्माची स्थापना झाली. मग बंगालदेशांत, व गुजराथेंत, व कर्नाटकांत, जैन लोकांची पुष्कळ वृद्धि झाली, आणि त्यांच्या ब्राह्मणांशीं बहुत लढाया झाल्या, त्या जैन लोकांचा पराजय झाल्या-नंतर सरासरी चारशें वर्षांमागे, हिंदुस्थानांत कबीरपंत उत्पन्न झाला. असेचहि कर्नाटकांत लिंगायत लोक, आणि महाराष्ट्र देशांत पांडुरंगाने भक्त उत्पन्न झाले. त्याच काळीं बंगालदेशांत चैतन्यनामक कोणी साधू ब्राह्मणधर्मपेक्षा चांगली रीत प्रवृत्त करावयास

* See the *Dnyanodaya* for April 15th and May 1st

उद्युक्त झाला. त्या सर्व प्रांतात त्याच काळीं ते सर्व साधू धर्माचे वृद्धीविषयी उद्योग करिते झाले, हे विशेष कारणावांचून नव्हते. तर त्यावेळेस मुसलमान लोक हिंदु देशांत बहुत दगा करू लागले. पूर्वी हिंदुपट्टीचे राजे राज्य करित होते, ते बहुतकरून राज्यकारभार सोडून नानाविलास करिते झाले, आणि ब्राह्मण कारभारी स्वेच्छेने लोकावर जुलूम करित असत. तेव्हा मुसलमानांनी लढाई करावी ह्मणून तयारी केली पाहिजे, व जैनांचा तिरस्कार सोडला पाहिजे असे होते. ते वेळेस व्यापारी लोक बहुतकरून जैनांच्या वंशातील होते, आणि जरी त्यांनी वाहेरून ब्राह्मणांच्या धर्माचा आचार केला तरी मनात जैनमत आचरित होते. तथापि आपल्या धर्मात अनादि परमेश्वर नाही हा दोषच आहे, असे त्यास वाटले, यास्तव त्या लोकांत विचारशील पंडीत होते त्यास असे वाटले, कीं प्रत्येक धर्मांमध्ये जें चांगलें असेल तें आपण घ्यावे अशा बुद्धीने त्यांनी नवी रीत काढिली, तींत हिंदुधर्म, व जैनधर्म, व मुसलमानधर्म, या सर्वांत जें जें आपल्याला उत्तम वाटले तें तें निवडून घेतले. त्या नव्या पंडितांमध्ये कबीर श्रेष्ठ आहे, तो मुसलमान किंवा हिंदू होता याविषयी शिष्यांनी त्याचे निवर्तण्याचे काळीं विवाद केला, का कीं त्याच्या ग्रंथात केवळ ईश्वरज्ञानाच्या गोष्टी आहेत. त्यासारखा बंगाल देशांत चैतन्यनामक साधूने ज्ञानमार्ग सांगितला. कल्कत्ता शहरात छापलेल्या रीव्युनामक पुस्तकात त्याची कथा सांगितली आहे, ती कथा विस्तारें करून सांगण्याचें येथें प्रयोजन नाही, तथापि संक्षेपेंकरून मुख्य गोष्टी सांगतो.

चैतन्य ब्राह्मणवंशातील होता, आणि

ख्रिस्ती शक चौदाशें पच्चाशीं या वर्षी नदीय शहरात जन्मला. त्या शहराचें प्राचीन नाम नभद्वीप आहे, तें गंगातिरीं वसलेलें आहे, आणि तेथील ब्राह्मण पूर्वी मोठे शिष्ट पंडीत होते. ज्या क्रीडा भागवतात कृष्णाला सांगितल्या आहेत, त्यातील पुष्कळ चैतन्यचरित्रामत ग्रंथांत त्याला सांगितल्या आहेत. विशेषेंकरून आईला ह्मणाला कीं लवकर मला चंद्र आभाळातून काढून खेळायकरितां दे. सतें शेवटीं वेद पुराणें पाठ केल्यावर, व लग्नहि झाल्यावर, त्याने संसाराचा त्याग केला. त्यानंतर हरीचें नाम सागत सर्वत्र जाऊन, वैष्णवमताची फार वृद्धि केली. मग त्याच्या बुद्धीस चळ झाला, किंवा अति भक्तीने व्याप्त होऊन, त्याने पाण्यात उडी टाकिली. तेव्हा तो भेल्यापूर्वी कोळ्याच्या जाळ्यात वेढला जाऊन, कोळ्याने त्याला किनाऱ्यास ओढिलें, त्यानंतर त्याने प्राण सोडिला. त्याला ग्रंथकारांनी पुष्कळ मोठे मोठे चमत्कार सांगितले, परंतु सर्व निर्मूळ आहेत, असें भासतें, आणि बहुतकरून भागवत इत्यादि ग्रंथांतून कृष्णाच्या क्रीडा घेऊन त्याला सांगितल्या, असें सिद्ध आहे. आलिकडे त्या चैतन्यमतांतील लोकांची आस्था पहिल्यासारखी नाही, जसे इतर हिंदु लोक कर्माचा अभिमान धरितात, तसे तेहि धरितात, आणि आपले विवृलभक्तांसारखे झाले आहेत. तर हिंदु लोक सुशिक्षीत आणि ईश्वरभक्त होण्यास ख्रिस्ती धर्माचा अंगीकार केल्यावांचून दुसरा उपाय नाही. प्राचीन साधूंचे शिष्य आलिकडे फारच गौण झाले आहेत.

मुसलमान धर्माच्या उत्तम गोष्टी ख्रिस्ती शास्त्रांतून काढून घेतलेल्या आहेत, हे तर

सर्वास माहित आहे. आणि कबीर इत्यादि आलिकडले हिंदुसाधू यांनी त्याच गोष्टी मुसलमान लोकापासून घेतल्या आहेत. त्या कशा गोष्टी आहेत हे आता सांगतो.

१ सर्व साधू ईश्वराच्या ऐक्याविषयी समन आहेत तो परमेश्वर कृष्ण आहे, असे चैतन्य ह्मणतो, विठ्ठलभक्तहि तसेच ह्मणतात. लिंगायत लोक देव एकच आहे, असे कबूल आहेत खरे, परंतु तो देव शिव आहे असे सांगतात. तथापि कृष्ण असो किंवा शिव असा तो एकच आहे, आणि विश्वरूप आहे, असे सर्वांचे ह्मणणे आहे; परंतु ईश्वर विश्वरूप आहे असे ह्मणू नये, त्याने सर्व पदार्थ उत्पन्न केले खरे, तरी तो सर्वाहून वेगळा आहे, आणि सर्वांचा मालक आहे. त्या साधूंची आणखीहि बाधक गोष्ट आहे, कीं ते परमेश्वराच्या मूर्ति करून त्याचे भजन करितात.

२ चैतन्यमताप्रमाणे भक्ति ही मुख्य गोष्ट असा सिद्धान्त आहे; तसेच दक्षिण देशातील वैष्णव लोकांचे मत आहे. तुका ह्मणे, भक्ति भाव तोचि देवाचाहि देव ॥ बंगाल देशातील वैष्णव लोकांत भाव वेगळा सांगितला नाही. तर भक्ती खाली मोडतो; भक्तीचे पाच भेद सांगितले आहेत; ते पुढल्याप्रमाणे आहेत. शांती, दास्य, सख्य, वान्सल्य, माधुर्य. शेवटचे तीन भेद प्राचीन ब्राह्मणांनील शास्त्रांत वर्णिले नाहीत. वेदांत पुराणांत ईश्वराशी सख्य अथवा प्रीती करावी हे सांगितले नाही ख्रिस्ती शास्त्रांत ईश्वर प्रीतीरूप आहे, आणि त्याने प्रीतीने आपला पुत्र जगाचे तारण करावे ह्मणून पाठविला, आणि त्याच्या प्रीतीने सद्गदीत होऊन मनाचा ओढा लाजकडे लागतो, आणि हे आमच्या बापा असे पुत्ररूप उद्धार उत्पन्न होतो ह्या तत्वरूप गोष्टी आहेत.

३ सुधारलेल्या वैष्णवमताप्रमाणे नीतीने वागणे, लोकावर दया करणे, कथा कीर्तन करणे, ही मुख्य कर्मे आहेत. स्नान इत्यादि ग्राह्य कर्मे तुच्छ आहेत. तथापि गुरूच्या मुखांतून मंत्र शिकणे हे त्यांस अवश्य आहेत, आणि इतर हिंदू लोकांसारखे ते अतिशय तीर्थ यात्रा करतात त्या बंगाल देशातील वैष्णवांचे वर्णन विठ्ठल भक्तांस लाविले, तर त्यांत जे चांगले आहे आणि जे वाईट आहेत ती दोन्ही त्यावर लागतील. यावरून असे समजावे कीं हे नवे मत सर्व भरतखंडात त्याकाळीं व्याप्त झाले.

४ त्या बंगाल्यातील साधूंनी जे जातीचे भेद लोक मानितात त्यांचा फार निषेध केला, तसे विठ्ठलभक्त करितात. आणि आपण माणसे सर्व एक्या वशातील आहो, असे स्थापितात, यास्तव अभिमान व जुलूमगिरी सोडून सर्व लोकावर बंधुरूप प्रीति केली पाहिजे, हे सिद्धच आहे. तथापि त्या साधूंचा उद्योग साधला नाही, आणि त्याचे शिष्य वरकड हिंदू लोकांसारखे जातीचे भेद मानितात. जेथे ख्रिस्ती धर्म प्रवृत्त होतो, तेथे मात्र माणसे आपण एक ईश्वराचीं लेकरे आहो, सर्वांनी ईश्वराच्या आज्ञा मोडल्या, सर्वांसाठी ईश्वराच्या पुत्राने आपला जीव दिल्या, हे जाणून एकमेकांवर बंधुरूप प्रीति करितात

त्या साधूंचा धर्म सिद्धीस कां गेला नाही, आणि त्यास प्रजा कां वश्य झाल्या नाहीत, असे जर कोणी पुसले, तर त्याविषयी हीच अटकळ मी करितो. ज्या काळीं मराठी राज्य प्रौढ झाले होते, त्या काळीं ब्राह्मणाची सत्ता सर्वत्र चालली, आणि प्रजेने स्नान तीर्थ यात्रा इत्यादि ब्राह्मरीतीस तुच्छ करून, ज्ञानमत शिकवे, व आपल्यासारखे ज्ञानवान

वहाँ, हे त्यांचे मनात नवते. यास्तव साधु
मत वृद्धिगत झाले नाही. आतां प्रस्तुत ईश्व-
राचे कृपेकरून जें मत सत्य भासेल, तें हिंदु
लोकांस अंगीकार करण्याचा अधिकार आहे.
यास्तव सर्वांनी मोठे प्रयत्न करून सत्य मार्गाचा
शोध करावा; आणि त्या मार्गाचा शोध
लागावा ह्मणून ईश्वराने मनांत प्रेरणा द्याव्या,
अशी प्रार्थना सर्वांनी नेहमी केली पाहिजे.

The Poona College

It will be seen from the Notification on another page that the *Sanskrit College* and the *Government English School* at Poona are from the 2nd instant to give place to the *POONA COLLEGE*. If the new College does not flourish it will not be owing to a want of money, Government in addition to all the ordinary expenses of such an institution having sanctioned an annual outlay of Rs 5,890 in Scholarships, or monthly payments to the students in attendance. In the present state of the country, most of this money would naturally go into the hands of indigent Brahmans, and of this none we presume would complain. We regard it however as matter of complaint that most of the Scholarships are secured to them by *express statute*, all others, however deserving, being positively excluded. We want no class legislation. For all its subjects, of whatever caste, or creed, or color, Government sustains the same relations. And be they Parsis or Muhaminadans, Brahmans or Shudras, Christians or Heathen, it should, with the strictest impartiality, deal out to all one common measure of justice and of favor. It should never by any of its acts exalt one class at the expense of another. It should never aid in fixing the stamp of inferiority and degradation upon any portion of the people. Those who receive favor and promotion should do so on the ground that they *individually* deserve it, not because they belong to a certain favored caste. And we regard it as a stain on the Poona College that this important principle is there in a measure discarded. The day will come when this stain shall be wiped away, and when this fountain of learning shall be made free alike to all. In the meantime we record a humble protest against this feature of the institution, as an uncalled for, gratuitous act of injustice towards the mass of the native population.

We feel a deep sympathy with the Brahmans in their present fallen state. But a few years since they were clothed with supreme temporal and spiritual authority, they were honored as the special favourites of deity, nay, they them-

selves were gods. All eagerly sought their blessing, and all trembled at the idea of incurring their displeasure. But from this high elevation they have been suddenly cast down. Their mystic wand has been broken, and now, instead of riches, power and honor they have been reduced to poverty and want. Many of them know not which way to turn in order to procure a subsistence. We cannot then but commiserate their present state, and truly glad are we to see any course opened before them in which by their own exertions they may secure competence and respectability.

But we also feel a deep sympathy with the great mass of the people, who for ages have been trampled in the dust by Brahmanical rule. Never was there a yoke more galling, never a servitude more severe, never a rule more completely selfish and merciless than that of the Brahmans. They withheld from the people the lamp of knowledge. In exalting themselves to the rank of gods they reduced the masses to a corresponding depth of degradation. Much of what is deplorable in the condition of the Shudras is to be laid at the doors of their Brahmanical oppressors. And the withering contempt with which the Brahmans still regard the other castes of Hindus is one of the chief hindrances to their intellectual and moral elevation. If then the Brahman struggling to procure a subsistence and to maintain his supposed inherent preeminence may claim our sympathy and the sympathy of Government, not less may it be claimed by the dishonored, down-trodden Shudra when he comes to drink at the hitherto forbidden fountains of learning and to vindicate his claim to a common humanity. The difficulties which beset the path of the Brahman are as nothing to those which he must encounter. Why then should it be proclaimed in the Poona College that none need hope to share in the special liberality of Government who cannot trace back their pedigree to the mouth of Brahmá? To us it seems that such a provision in such an institution is both ungenerous and unjust. Besides it will be no honor to the Brahman students to receive stipends which are awarded not on the ground of superior worth but of express statute. Were all alike allowed to compete for those prizes then the enjoyment of them would redound to the credit of the possessors, and not be as now a matter of mere pecuniary gain. And surely the Brahmans need not fear the competition of the other classes in the walks of learning and literature.

Still a great step has been gained in the establishment of the Poona College. True, most of the scholarships are reserved for a favored class, but the College is opened for all classes who are willing to pay the tuition fee and to conform to the prescribed course of study. And we feel assured that ere long the claims of merit instead of the prerogative of caste will be fully acknowledged. Hence notwithstanding the offensive feature in its constitution of which we

have spoken so freely, we hail the new institution with sincere pleasure and wish it every success

The following appointments on the educational staff of the College have recently been made *Principal, Major T Candy, Acting Professor of English Literature, Professor Green, Professor of Mathematics and Natural Philosophy, Rev James Mc Dougall, Professor of Vernacular Literature, Mahadeo Govind Shástri, Assistant Monitor of the English Department, with charge of Normal Department, Sakharám Bálkrishna*

[Translation of the preceding]

पुण्यातील नवीन विद्यालय.

या महिन्याच्या २ न्यातारखेपासून संस्कृत पाठशाळा बंद होऊन हे नवीन विद्यालय पुढे कसे चालेल याविषयी पुढच्या जाहीरतीवरून ध्यानांत येईल. या विद्यालयाचे काम जर नीट चालत नाही तर त्यान सरकारचा दोष नाही. सरकार याचा खर्च चालवून आणिक वर्ती ५८८० रुपये वर्षास विद्यार्थ्यांस वेतनाकडे देते, तेव्हां पैका कमी असे ह्मणता येत नाही. आणि विद्येची गोडी ब्राह्मणालाच विशेष आहे व इतर हिंदूस थोडीच आहे ह्मणून ते रुपये बहुधा ब्राह्मणाच्याच घरी जावे हे योग्य आहे, आणि या विषयी कायदा ठरविण्याची गरज नव्हती. परंतु कोणी कसाहि हुशार व चांगला असो ही वेतने बहुधा ब्राह्मणाखेरीज कोणास मिळव्याचीं नाहीत, असा कायदा सरकाराने हल्लीं फर्माविला आहे; तर असल्या कायद्याची गरज नाही, व हा निष्पक्षपाती सरकाराला शोभतहि नाही. सर्वाकडे सारखी दयादृष्टी ठेऊन समान वागावे असा सरकारचा धर्म आहे. पार्शी, मुसलमान, ख्रिस्ती व कोणत्याहि जातीचा कोणत्याहि रंगाचा असो केवळ गुणाकडे पाहावे, कोण चांगला कोण वाईट हे बराबर पाहून योग्यतेप्रमाणे भेद ठेक्कवा

आणि अशा निष्पक्षपाताने सर्वांसी सरकाराने वागावे ह्मणजे न्यायी व शोभिवत झटले जाईल. असो, हा कायदा काहीं दिवसांनंतर फिरेल, आणि जसे एल्फिन्स्टन विद्यालयात आहे तसे पुण्यातील विद्यालयात होईल, असी आमची पूर्ण खात्री आहे; तरी हल्लीं लिहिण्याशिवाय आमच्याने राहावत नाहीं

ब्राह्मण लोकांची दुर्दशा पाहून त्यांची दया येथे. थोड्या दिवसांमार्गे या महाराष्ट्र देशांत ब्राह्मण श्रेष्ठ होते आणि सरकारी व धर्म संबंधी तेच धनी होते. आणि सर्वलोक ह्यास भूदेव जाणून त्यांच्या शापाचे भय वाळगीत व त्यांच्या आशीर्वादाची फार इच्छा धरीत आणि त्याचे सेवन करून ते प्रसन्न झाले ह्मणजे कृतकृत्य झालो असे जाणत असत. परंतु त्यांचे द्रव्य, त्यांचा पराक्रम, त्यांचा देवपणा अकस्मात बुडून गेला, व त्यांचे भंव निरूपयोगी होऊन ते लाचार झाले, व घोरोघर दारोदार झाले आहेत. काय करावे, कसे पोट भरावे, असी काळजी त्यास पडली आहे. तर असल्यावर अवश्य दया करावी. त्यास वेतन न मिळावे असे आह्मी कधी ह्मणणार नाहीं. त्यांम चांगलीं कामे मिळावीं व मेहनतीने त्यांम द्रव्य मिळून त्यांची अवस्था वाढावी असी आमची इच्छा आहे, आणि दुसऱ्याहि सर्वपरोपकारी लोकांची असीच इच्छा असावी.

ब्राह्मणांची दुर्दशा पाहून त्यांवर दया करावी ही गोष्ट खरी; परंतु दुसऱ्यांचाहि तसी दुर्दशा पाहून त्यांची दया येऊ नये काय ? तर इतरांवरहि तसीच दया करावी. पाहा, फार दिवसांपासून ब्राह्मण लोक शूद्रांसी कसे निर्दयपणाने वागले ! त्या विद्यालयास विद्या नको, अधिकार नको, केवळ त्यांनी आह्मांस देव मानून आमची सेवा करावी, याप्रमाणे

त्याच्या छातीवर पाय देऊन त्यास अगदी नीच केले; आणि असी त्यांची अगदी दुर्दशा करून ईश्वरानेच तुह्यास हलकें केले असे त्यांस भासविले; व हल्लीं हि ब्राह्मण लोक इतरांस तुच्छ व हलकें करून त्यांच्या सुधारणुकीस विघ्न करितात. आणि कोणीहि ब्राह्मण हुशार होऊन विद्या करावी, अन्न मेळवावी, द्रव्य संपादावें ह्मणून प्रवृत्त होतो तर त्यास अनुकूल होऊन आनंदाचे मदत करावी कीं नाहीं? तसेच दुसऱ्या जातीचाहि कोणी आपण सुधारून विद्या, द्रव्य, योग्यता, मेळवून व मी इतरांप्रमाणेच आहे असे दाखवायास प्रवृत्त होतो तर त्यासहि अनुकूल होऊन मदत करावी हे योग्य आहे. असल्याला ब्राह्मणापक्षां विघ्न अधिक आहेत, ह्मणून तो जर शाळेत आस्थेने विद्या करावयास येतो तर त्यास येऊं नको असे कसे ह्मणावें? व तुमची कशीहि योग्यता आहे तरी ब्राह्मणांप्रमाणे तुह्यास मदत होणार नाहीं, असे कसे ह्मणावें? अणखी हा कायदा ठरवून त्या योगाने ब्राह्मणांस वेतन मिळावें यात काहीं त्याची अवरू विशेष नाहीं, उलटी कमी आहे, ह्मणून ब्राह्मणांनी ह्मणावें कीं, आह्मी हुशार, व योग्यता दाखवायास तयार आहो; आमची परीक्षा करून वेतन द्यावीं कारण आह्मी केवळ पैकाच इच्छितो असें नाहीं, तर आह्मास अन्नहि पाहिजे.

असो; ही गोष्ट थोडेच दिवस चालेल; आणि हल्लीं तरी पंतोजीच्या कामास जे तयार करावयाचे त्या जागा व भाषांतर करण्याच्या उच जागा आहेत त्या सर्व जातीच्यामच मिळण्यास हरकत नाहीं; व सर्व जातीच्यास वेतन नाही तरी सर्वांनी तेथे जाऊन शिकायास हरकत नाहीं, ह्मणून ह्या नवीन विद्यालयविषयीं आनंद वाटतो व त्यांचे काम सुंदर

रीतीने चालवें असी आमची आशा आहे. हल्लीं मुख्य गुरु मेजर क्याडो नेमला आहे, व ग्रीनसाहेब, माकडुगल साहेब, माहादेव गोविंद शास्त्री व सखाराम वाळकृष्ण हे चार गुरु नेमले आहेत.

HINDU DOMESTIC REFORM, Bombay Tract and Book Society 2,000 copies, Maráthi 60 pp 18 mo. Price, One Anna.

The Author of this Tract is Mr Govíndji Náráyan of the Free Church Institution, an additional section having been added by the Tract Society. The subject is an important one, and is discussed in a way that can hardly fail both to interest and instruct. The following is the Author's translation of the first part of the third Chapter—on the Training of Children :—

Among the Hindus there is no proper family government, which is a great disadvantage to the children in after years. When children arrive at the age of two or three years, the parents do not exert themselves to train them up well. Hence from very tender age they learn to tell lies and deceive others. When the parents see their children do any thing wrong, they never punish them nor warn them against such conduct, they think that if they do so, the children will be dispirited and suffer in health, and on this account they allow them to conduct themselves as they please, asserting that punishment for faults should never be inflicted at an early age. Many parents thus permit their children to become stubborn, rude, and cruel. To quiet a child when it is crying, or is obstinate, they tell it lies. At one time they give it a rupee, and when they want it back they promise the child that they will purchase sweetmeats for it, which promise is never fulfilled. If the child commits any fault while dining, they, lest it should not eat, seek to amuse it in several ways such as telling it a falsehood to the effect that "there is a marriage to-day at uncle's house, there will be plenty of sweetmeats, and we are invited—we shall all proceed thither, and join the party." Hearing this piece of good intelligence, the child dines quickly and remains ready the whole day to proceed to the party, but perceiving that the time does not come it goes to its mother with a dejected countenance and asks the reason, on which she starts some difficulty. The child is now vexed and ready to cry. The mother then prevents him from crying by frightening him, saying that "a devil is come." In this manner the children are from their very infancy taught to tell lies and deceive, and they consequently indulge in such vices without ever reflecting upon

the evil effects. Hence also children make use of obscene language and abuse other people. Some parents are pleased with such conduct on the part of their children. Should the children abuse the beggar that comes to the door, and go to beat him, the relatives of the child will probably applaud such conduct. The children now think that what they do is good and right, and that they must thus continue to please their parents and friends. Some women are so careful of their children that they do not allow them to go out of doors nor send them to school. They do not think of governing them, but leave them to do whatever they desire. Then they boast of this saying "I have not yet sent my son to school although he is so large a boy." The children are covered with various costly ornaments made of gold and silver. They are never sent to a school until they are six or seven years of age. The reason assigned is that the boy will suffer in health from the rough conduct of the master, or fall sick by too much study. He will go to a school when he is a little older. These people do not understand what indulgences they ought to allow to their children and which to forbid. Should a child be reproved for a fault by a wise man, they say, "He is but a child! What can we say to him? When will he be such, if not at this age? Were you a saint in your childhood? Telling falsehoods, quarreling, becoming obstinate, cheating others, wandering about, pretending to go to school, are the qualities of children. We also were mischievous in our infancy, it is wrong therefore to blame them. When they grow older, they will be wise, and give up vicious habits. Children are not accountable for their faults. When once they are occupied in domestic affairs no time whatever will be left them to think of play. Let them indulge in with such pleasure as long as their parents live." With such excuses, they rather increase the vices of their children than put a stop to them. Such children rarely understand what morality is, and whether it is right or wrong to tell lies.

Still worse is the conduct of children belonging to the poor and lower classes of the Hindus. They never receive any education, and are accustomed from their infancy to tell lies and use abusive language. They are not kept clean, but have only a dirty *langoti* for their dress, the most of the body being uncovered. They maintain no respect for their parents. At the age of five or six they acquire the habit of smoking tobacco, the parents putting no restriction on such a procedure, but leaving them to conduct in any way they choose. When they attain the age of seven or eight years they are sent to labor as coolies, and commence to carry burdens. The parents never dream of teaching their children to read and write. When asked why their children are not sent to school, they ask what use Kunbis like themselves can make of reading and writing. To labor and to carry loads are to them what,

reading and writing are to the upper class. What say they, have we to do with learning?

[Translation of the preceding.]

हिंदु लोकांच्या रिती सुधारण्याविषयी बोध.

हे सुंदर व लहान पुस्तक गोविंदजी नारायण याने रचिले आहे, आणि पुस्तक व निबंध करणारे मंडळीने हल्ली छापवून प्रसिद्ध केले. याचा पृष्ठे ६० आहेत व किंमत एक आणा पडेल. यातील गोष्टी उपयोगी, हितकारक आहेत; उदाहरणासाठी त्यांतून काही उतरून घेतो.

लाहान मुलांचे आचरण

हिंदु लोकांमध्ये लाहान मुलांस आईबापांकडून चांगली शिक्षा मिळत नाही; तेणेकरून त्यांची पुढे मोठी हानि होती. जेव्हां मुलें दोन तीन वर्षांच्या वयाची होतात, तेव्हांपासून त्यांचे आईबाप त्यांस चांगले गुण लावावयास श्रम घेत नाहीत; तेणेकरून तीं मुलें लाहानपणापासून लबाडी बोलावयास, व दुसऱ्यास ठकवायास शिकतात. जेव्हां आईबाप लाहान मुलांस काहीं वाईट करिताना पाहतात, तेव्हां ते त्यांस शासन न करितां धमकावीतहि नाहीत, त्यांचे कारण तीं असे सांगतात की, लाहान मुलांस मारण्याचे भय दाखविले म्हणजे तीं पुष्ट होत नाहीत, म्हणून जसे तीं करितील तसे त्याला करूं द्यावें, आणि शिक्षा द्यावयाची ती मोठी झाली म्हणजे द्यावी अशा अज्ञानाखाली त्यांस हट्टी, दांडगी, आणि क्रूर असूं देतात. मूल रडूं लागलें, किंवा काहीं हट्ट करूं लागलें, म्हणजे त्याची समजूत पाडाय्यास त्याला भलभलत्याच लबाड्या सांगतात त्याच्या हातांत क्षणभर एकादा रुपया देतात, आणि काहीं वेळानें त्याची गरज लागली म्हणजे बाजारांतून तुला खाऊ आणून देतो, असें सांगून त्याच्या हातांतून तो रुपया घेऊन त्याला काहींच देत नाहीत. मूल जेवतेवेळीं काहीं खोडी करित असलें म्हणजे त्याने लवकर जेवावें, याकरितां भलत्याच भुलथापी देतात, त्या अशा कीं, आज मामाचे घरीं लग्न आहे तेथें लाडू केले आहेत, आणि आम्हास जेवायास

बोलाविलें आहे. आम्ही सर्व तिकडे जेवायास जाऊं हें ऐकून तें आनंदाने लीकर जेवितें, आणि दिवसभर जेवायास जाण्याचे तयारींत असतें, परंतु जायाची वेळ येईना, असें पाहून तें खिन्न होऊन आईजवळ जाऊन पुसतें, तेव्हां त्याला आई भलतीच बयाद सांगती; तेव्हां तें मूल रडू लागतें. मग ती त्याला "बावा आला," असें भय दाखवून रडण्याचें बंद करितो. याप्रमाणें मुलांस लाहानपणापासून लबाडी बोलणें, आणि दुसऱ्यास ठकविणें शिकवितात तेणेंकरून त्या मुलांस लबाडी बोलणें, लोकांस ठकविणें, हेंहि एक आपलें काम आहे, आणि यामध्ये काहीं वाईट नाहीं, असें समजून त्याप्रमाणें तीं वागतात. मुलें नानाप्रकारचीं अभद्र भाषणें बोलतात, व लोकांस शिव्या देतात, तें ऐकून कोणी कोणी आईबाप खुशी होतात. दारात भिकारी आला असतां, त्यास अपशब्द बोलून कदाचित् त्यास मारायासहि जातात तें सर्व पाहून कोणीकोणी आईबापांस, व भाऊबंदांस सतोष वाटतो, मग त्या मुलास असें वाटतें कीं, आम्ही करितो हें फार चांगलें आहे; आतां आम्ही असेंच करून आपल्या आईबापांस खुशी करूं. कित्येक स्त्रिया मुलांचे लाड इतके करितात कीं, त्यांस अगदीं घराबाहेर जाऊं देत नाहींत, व शाळेंतहि पाठवीत नाहींत, आणि त्या जें जें सांगतील तें तें मुलें करितात मग त्या लोकांमध्ये आपलें महत्त्व सांगतात कीं, मी आपल्या मुलास एवढा मोठा झाला तरी शाळेंतसुद्धां अद्यापि जाऊं देत नाहीं. मुलांस बाळपणांत नानाप्रकारचे सौनेहण्यांचे अलंकार घालितात मुलांस पांच सात वर्षे होत तोंपर्यंत शाळेंत पाठवीत नाहींत याचें कारण विचारिलें तर असें सांगतात कीं, तो पंतोजीच्या भयानें वाळेल, किंवा शिकण्याचे धास्ती-मुळें आजारी पडेल मोठा झाला म्हणजे जाईल, असें सांगतात. लाहान मुलाचे लाड कोणत्या गोष्टीविषयी करावे, आणि कोणत्या गोष्टीविषयी न करावे हें या लोकांस समजत नाहीं मूल काहीं खोडी करूं लागलें आणि जर कोणी सूत्र पुरुष त्यास दुषण देऊं लागला तर ते त्यास असें म्हणतात कीं, तें अभक्क आहे. त्याला काय बोलावें? या वयांत जर तें असें करणार नाहीं तर केव्हां करील? तुम्ही लाहान होतेत तेव्हांपासून साधूच होतां कीं काय?

“अहो! असत्य भाषण बोलणें, मस्ती करणें, दुसऱ्या मुलांबरोबर भांडणें हट्ट करणें, दुसऱ्यांस ठकविणें, शाळेंत जातों छणून खेळाय्यास जाणें, हे तर मुलांचे धर्म होत” आम्ही तर लाहानपणीं याहून अधिक टंग करीत असों, आतां आम्ही मोठे झालों छणून लाहान मुलांस कां बोलावें? तीं आपल्या वयात आलीं छणजे सहजच त्यांस ज्ञान प्राप्त होईल, आणि वाईट आचरणें सोडून देतील लाहानपणीं मुलांनी कोणतेंहि वाईट कर्म केलें असतां त्याचा त्यांस दोष लागत नाहीं. एकदां संसारखटल्यामध्ये पडलीं म्हणजे मग त्याला खेळ कोठून सुचेल? आईबाप जीवंत आहेत तोंपर्यंत त्याला मौज करून सुख भोगूं द्या, अशा नानाप्रकरच्या कल्पना काढून मुलांचे दुर्गुण वाढवितात. हिंदु लोकांच्या मुलास नीति म्हणून काय आहे, व लबाडी बोलणें, दुसऱ्यांस ठकविणें, चांगलें किंवा वाईट हें काहींच समजत नाहीं

गरीब, आणि नीच वर्णांतिल मुलांचें आचरण तर फारच वाईट असतें, त्या मुलास मोठेपणींहि शिक्षा मिळत नाहीं, तीं लाहानपणापासून साहजिक बोलण्यांत शिव्या देतात, व लबाडी बोलतात, त्यांला त्यांचे आईबाप स्वच्छ ठेवीत नाहींत. नेसावयास एक मळकट लंगोटी मात्र देतात: वरकड सर्व आग उघडें असतें आईबापांची तर त्यांला काहींच भीड नसतो. पांच साहा वर्षांपासून तंबाकू ओढाय्यास शिकतात, त्यांस त्याविषयी आईबाप काहींच हरकत करीत नाहींत तेणेंकरून तीं आपल्या मजींस वाटल त्याप्रमाणें वागतात सात आठ वर्षांच्या वयांचीं झालीं म्हणजे त्यांस हेल-मजुरीच्या कामास लावितात त्यांला वाचायास, व लिहावयास शिकविण्याची काळजी स्वर्मांहि नसतो. जर त्यास पुसलें कीं, तुम्ही मुलांस शाळेंत कां पाठवीत नाहीं? तर ते उत्तर देतात कीं, आम्हा कुळंब्यांस लिहिणें वाचणें कशास पाहिजे हेलां मजुरी करणें हेंच आमचें लिहिणें वाचणें. आम्हाला शिकून कोठें जायाचें आहे?

स्वरूप व्याक्रिये व पराक्रिया, छणजे बीभत्स पदार्थ आपल्याच रूपाने तुच्छ केला जातो इतर कारण शोधायाची गरज नाहीं.

CONVERSATIONS ON CHEMISTRY, translated into Goojura-
thee, and published with the English Original, by MEHER-
WANJEE HORMASJEE MEHTA, Author of the Modern
Geography for young gentlemen &c &c American
Mission Press Bombay, 1851 265 pp 12 mo

We have to acknowledge the receipt of a copy of this work which is beautifully printed, and which can hardly fail to prove popular, the study of Chemistry having peculiar attractions to the majority of intelligent Natives. The English, with an Urdu translation, was originally published by the Calcutta School Book Society as being well fitted to the wants of the native population. "The translation" says the preliminary notice to the present edition, "has been rendered as correct and literal as possible, and is published with the original English, in order to make the work likewise useful to those Natives who are engaged in the study of English, and also to Europeans who are studying Goojura-
thee." The character of the work may be judged of by the following, which is given as a specimen

રસાયન શાસ્ત્રવિદ્યા

રસાયનશાસ્ત્ર સબંધી વાતચીત.

હું પુસ્તક હહીં ઈંગ્લિશ વ ગુજરાતી છાપલે
આહે યાચીં પૃષ્ઠે દોનશેં પાસષ્ટ આહેત વ યાચેં
ઈંગ્લિશાવરુન ગુજરાતી ભાષાતર મેહરવાનજી હો-
ર્મસજી મેહેતા યાને કેલે યાચેં ઈંગ્લિશ કલ્ક-
ત્યાંતીલ એકા પુસ્તક કરણારે મડલ્કીને પહિલ્યાને ર-
ચૂન પ્રસીદ્ધ કેલે; રસાયન શાસ્ત્રવિદ્યા જાણાવી
અસીં બહુતાચીં સુશી આહે વ ઈંગ્લિશ ગુજરાતી
ભાષાંચ્યા જ્ઞાનાસ હેં ઉપયોગીંહિ આહે હાણૂન
યાચા સ્વપ બરાચ અસાવા હેં પુસ્તક કસેં આહે
યાચ્યા ઉદાહરણાકરિતાં યેણેપ્રમાણે ત્યાંતૂન ઉત્ક-
ન ઘેતોં.

CONVERSATION II

What is light?

The nature of it has not yet been fully discovered but it proceeds, as we see, from the sun or other fires, and always in straight lines

You observed that heat and light were different elements, but, are they not one, and the same?

No they are distinct Both are so intimately connected, that it is difficult to separate them; but when a ray of light passes through a prism, a three-sided piece of crystal, it is found to be divided into seven constituent rays of different colours viz violet, indigo, blue, green, yellow, orange, and red, and the properties of each are different, for instance, the red ray contains more heat than the others and the blue has this effect, that if oxygen is united with any substance it will extract it, and so each has its own property

વાતચીત બીજી.

પ્રકાશ એ શુ ચીજ છે
તેની પ્રકૃતિ હજુરશુધી પૂરેપૂરી માલમ પડી
નથી; પણ આપણે જોઈએ કે તે સુરજમાથી
અથવા બીજી અગ્નિમાથી નિકલે છે, તે તે હ-
મેશા સીધોનો સીધો નિકલે છે.
તમે કહ્યું છે કે ઉષ્ણતા અને પ્રકાશ એમો
જુદા જુદા તત્તો છે, પણ શુ એ બંધે એકજ
નથી?
નહીં, તેમો જુદા જુદાં છે પણ બંધે એ-
વતો લગોલગ એકઠા મળેલાં છે કે તેમોને
એક બીજાંથી જુદાં પાડવા ધણાં મુશકેલ છે.
તે પણ પ્રકાશની કિરણો જ્યારે ત્રીકોણ અથવા
ત્રણ બાજુના કાચમાહેથી પાર આવે છે, ત્યારે
મૂલમ પડે છે કે તેમાથી સાત મૂલરૂપ કિરણો
જુદા જુદા રંગની—એટલે નાકરમાની, નિળી,
આસમાની, લીલી, પીલી, નારંગી, અને રાતી
એમ નિકલે છે; અને એમાની એક એકનો
ગુણ પણ જુદો જુદો છે: ઉદાહરણ રાતી કિ
રણમાં બિજી કિરણો કરતાં વધારે ગરમી છે
અને નિળી કિરણમાં એવો ગુણ છે કે જો
આકૃતિસિલનું હરેક વસ્તુસાથે મળેલો હોય છે, તો
તેનાથી તેને જુદો પાડે છે; અને એ રીતે પ્ર-
ત્યેકનો જુદો જુદો સ્વધર્મ છે

NOTIFICATION

Poona College

The Board of Education, having carefully considered the expediency of amalgamating the Sanskrit College and English School at Poona into one Institution, to be called the POONA COLLEGE, hereby give notice, that the following Rules have received the sanction of Government. The College will open on Monday, the 2nd of June next.

Rules of the Poona College

1 The College shall be open to all classes, under the restrictions, as to payment and examination, hereinafter mentioned, and shall be under the control of a Principal, assisted by a Council of Professors

2 The College shall contain the following Departments, viz —

1	A Vernacular Department	
2	An English	ditto
3	A Sanskrit	ditto.
4	A Normal	ditto

and shall be divided into two divisions, viz. the Upper or College Division, and the Lower or School Division.

3. It shall be imperative on all the Students of the College to study Marathi in the Vernacular Department, but it shall be optional with the Students of the English Department to study in the Sanskrit, and with those of the Sanskrit to study in the English Department

4. The course of instruction in the 1st, or Vernacular Department, shall be such as may give the Students a critical knowledge of their mother tongue, and shall comprise all the branches of learning which can be communicated through it. The 2nd, or English Department, shall comprehend two classes of Students, viz those who may wish to study English without combining it with Sanskrit, and those who may wish to study it in combination with that language. The 3rd, or Sanskrit Department, shall likewise contain two classes of Students, viz those to whom it will be the chief object, and those who will study it in combination with English. The 4th, or Normal Department, shall be for the training of a class of Students in the art of teaching, to fit them to be Schoolmasters.

5. The Principal of the College shall be charged with the general supervision of all Departments, and with the direction and superintendence of translations. If not charged with the direction of translations, he shall take one particular branch of instruction.

6. Candidates for admission into the College must have a competent knowledge of their Vernacular language, be able to write correctly the current hand in which business is transacted, and must know the common rules of Arithmetic.

7 FEES Students in the College Division, during their first year, will be required to pay a monthly fee of one Rupee. In subsequent years they will pay two Rupees. Students in the School Division, being the sons of the Native Gentry, or of parents able to afford it, will pay a monthly fee of one Rupee. All other Students will pay half a Rupee, excepting where poverty is combined with more than ordinary ability, in which case admission will be free.

8. For the sake of affording the means of Education of a higher order to the numerous class of poor Brahmins in the Deccan and Concan, fifty stipends of three classes, viz ten at 5 Rs, twenty at 4 Rs., and twenty at 3 Rs, shall be attached to the Poona College. These must be invariably given to boys of good abilities, (their abilities to be ascertained by examination,) whose parents cannot afford to pay for their education. These stipends may be held for ten years, but subject to periodical Examinations. These *Foundation Scholars* will be required to study Sanskrit, the Vernacular and English.

9. To promote the cultivation of the Vernacular language, there shall be attached to the College four Translation Exhibitions, of the value of 40 Rs. monthly each. The holders of them will be required to employ a part of each day in teaching, under the direction of the Principal, and

to give the remainder of their time to the translation of useful works into Marathi, or to the composition of original works in it. The Exhibitions may be held for five years subject to periodical Examinations

10. To carry out the great object of training a body of superior Schoolmasters, there shall be attached to the College twenty Normal Scholarships of two classes, (ten at 5 Rs and ten at 4 Rs.) These shall be held by young men under training as Schoolmasters. They shall be open to all classes of Natives

11. For the preservation and cultivation of the Sanskrit language, ten Scholarships shall be attached to the Sanskrit Department, to be held by poor Brahmin youths of good abilities, who shall study Sanskrit in combination with the Vernacular. These Scholarships shall be five at 5 Rs., and five at 3 Rs a month. They may be held for eight years, subject to periodical Examinations

12. The present English Department of the Poona College and the present Government English School shall form the basis of the English Department of the new College.

13. The Sanskrit Department of the present Poona College shall form the basis of the Sanskrit Department of the new College, subject to such modification as the Board of Education shall direct from time to time.

14. All gratuities to Students, on the completion of their studies shall cease from the establishment of the new College.

By Order of the Board of Education,
M STOVELL Secretary

Board of Education, Bombay, 6th May 1851

Govt Gazette

[Translation of the preceding]

पुण्यातील विद्यालय.

सदरु पुण्यातील नवीन विद्यालयाविषयीं सर्कारी जाहिरात याचें मराठी भाषांतर ज्ञानप्रकाश पत्रांतून उतरून घेतों, ती येणेंप्रमाणें:—

शिक्षा मंडळीने पक्षेपणें विचार करून ठरविलें आहे की पाठशाळा व इंग्रजी शाळा ही पुण्यांत पृथक् आहे ती एकीजागीं तारीख २ जून १८५१ सोमवारापासून करावी आणि त्या शाळेचें नांव पुण्याची कालेज उर्फ मोठी शाळा असें ठरविलें आहे आणि त्याविषयी कायदा सरकारी पसत केला आहे तो प्रसिद्ध करण्यांत येतो

१ या शाळेंत सर्व जातीचे व सर्व प्रतीचे लोक येऊं सकतल व या शाळेवर एक कारभारी प्रिन्सिपल झणून होईल व त्याच्या हाताखाली प्रोफेसर लोकांचें कौन्सल झणजे विद्वान मंडळी नेमली जाईल

२ शाळेंत चार भाग होतील १ मराठी २ इंग्रजी ३ संस्कृत ४ पंतोजीपणा व शाळेचे दोन विभाग होतील एक थोरला व एक धाकटा

३ शाळेंतील सर्व विद्यार्थ्यांस मराठी शिकलें पाहिजे आणि संस्कृत व इंग्रजी शिकणारे यांनी परस्पर दुसरी भाषा शिकणें हें त्यांच्या खुषीवर आहे

४ मराठी भाषांत मराठी भाषेच्या योगाने जितकें शिकविता येतें तितकें शिकविलें जाईल इंग्रजी भाषांत दोन प्रकार एक फक्त इंग्रजी शिकणारे व दुसरा इंग्रजी व संस्कृत शिकणारे संस्कृत भाषांत त्याच न्यायेंकरून

दोन प्रकार होतील पंतोजीपणाच्या कामांत तयार करण्याचे भागांत शिकविण्याचे काम शिकविले जाईल

५ चार भागावर प्रिन्सिपलाचा हुकूम चालेल, व शिवाय त्याजकडे तजमे पाहण्याचे काम होईल, ते नसल्यास दुसरी एक विद्या त्याजकडे नेमली जाईल

६ शाळेत जो मुलगा येईल त्यास पूर्वी स्वभाषा चांगली समजावे, मोडीचे लिहिणे शुद्ध लिहिता येवे, व साधारण गणित असावे तर घेतला जाईल

७ शाळेत मुलगा थोरल्या विभागांत जाईल त्यास पहिल्या वर्षी १ रूपया दरमाहा पडेल आणि नंतर दोन रूपये पडतील व धाकत्या विभागांत मूल असेल त्यास गरीबास काही नाही मध्यमास आठ आणि व थोर लोकांचे मुलांस एक रूपया माहेवरी पडेल

८ गरीब कोंकणस्थ ब्राह्मण व देशस्थ ब्राह्मण यांस विद्या व्हावी म्हणून पन्नास जागा नेमल्या आहेत

१० दरमाहा ६ रूपये ६०

२० दरमाहा ४ रूपये ८०

२० दरमाहा ३ रूपये ६०

या जागा बुद्धवान मुलांस द्यावयाच्या व गरीब ज्यास पैसा मिळत नाही त्यांस द्याव्या आणि या विद्यार्थ्यांस ती-न्ही भाषा शिकव्या पाहिजेत वारवार परीक्षा घेतली जाईल आणि दाहा वर्षेपर्यंत प्रत्येक राहिल

९ मराठी विद्या वाढविण्याकरिता शाळेत चार जागा दरमाहा ४० रूपयाच्या १६० खर्चाच्या नेमल्या आहेत दरएक पांच वर्षे चालतील या विद्यार्थ्यांसनी तजमे शिकवावा व करावा

१० पंतोजीपणा शिकविण्याकरिता व चांगले पंतोजी देशांत तयार करण्याकरिता वीस जागा नेमल्या आहेत त्या सर्व जातीस मिळतील

१ दरमाहा ५ रूपये ५०-१० दरमाहा ४ जागा २० रूपये ९०

११ संस्कृत मात्र शिकणाऱ्या ब्राह्मणास गरीबास दाहा जागा नेमल्या आहेत

५ दरमाहा ५ २५-५ दरमाहा ३ रु० १५ ४०

१२ हल्लीची इंग्रजी शाळा व पाठशाळेंतील इंग्रजी शाळा मिळोन इंग्रजी भाग होईल

१३ हल्लीची पाठशाळा हाच संस्कृत भाग होईल परंतु त्यांत जे जे समर्थी कारण पडेल तेव्हा तेव्हा फेरफार बोर्ड करू शकतील

१४ विद्यार्थ्यांस बाक्षिसें रूपये वगैरे मिळत असत ती सर्व बंद होतील.

तारीख ६ मे १८५१ स्टावेल सकटेरी निसबत बोर्ड.

ग्वायोट

Death of Capt S V W Hart

कप्तान एस. वी. डब्ल्यु. हार्ट साहेब थोड्या दिवसांमार्गे प्रकृति विघडली म्हणून निळगिरीस पाणी बदलायास गेला होता, तो गेल्या महिन्याच्या ११ व्या तारखेस तेथेच मरण पावला. दक्षणी भाषेत पुस्तके प्रसिद्ध करणारी मंडळी इची स्थापना करण्याविषयी याने फार मेहनत केली होती व हा त्या मंडळीचा कांहीं दिवस चिटणीमहि होता, आणि ज्ञान वाढवून एतद्देशीय लोकांचे कल्याण करावे म्हणून फार आवेशी होता.

The Bombay Railway

हल्लीं माहीमापासून ठाण्यापर्यंत व ठाण्यापासून पुढे कल्याणपर्यंत कारखान्यावर शेंकडो माणसे लागून लोखंडी रस्त्याचे काम ठीक चालले आहे.

Revenues of India

भरतखंडामध्ये खाली लिहिल्या वर्षांत इंग्लिश सरकारचे उत्पन्न येणेप्रमाणे होतें.

बंगाल इलाख्यात	}	१०,७२,९८,०००
सन १८६९-७० सांत		
हिंदुस्थानात सन	}	५,८३,१७,०००
१८४८-४९ सांत		
मद्रास इलाख्यांत	}	५,१५,१४,०००
सन ४८-४९ सांत		
मुंबई इलाख्यात	}	३,४९,१४,०००
सन १८४८-४९ सांत		
पंजाब इलाख्यांत	}	२,०३,१८,०००
सन १८४९-५० सांत		
एकंदर बेरीज रु०		२७,६८,८४,०००

The use of bad Mangoes by the poor

आंब्यांविषयीं.

ज्ञानोदय कर्ते यांस विनंती विशेष ही गोष्ट सर्वांच्या हिताची आहे, व हल्लीं याची अवश्य गरज आहे. झणून सर्वांस मो हात जोडून विनंती करितों कीं, या गोष्टीची सर्वांला बारा महिने गरज लागती, असें काहीं नाहीं, परंतु याच्या हंगामात एक दोन दिवसांनी किंवा आठवड्यांत एकवेळ तरी प्रसंग पडतोच बरे, यापासून विशेष फायदा आहे, असेंहि काहीं नाहीं परंतु लोकांच्या असमजुती मुळे ती गोष्ट त्यांच्या विशेष लक्षांत न येऊन ते वाहिवाट करितात, याकरितां मो त्यांस कळवितों कीं, सदरी जें लिहिलें आहे, तें सर्व आंबे न खावे. झणूनच आहे. हल्लीं बाजारांत व रस्त्यांत जिकडे पाहावें तिकडे आंब्यांच्या पाट्या घेऊन फेरीकरणारे फिरतच आहेत, असें दृष्टीस पडतें त्यांत आंब्यांच्या किती जाती असतात, हें माझ्याने सांगवत नाहीं, परंतु त्यांत वाईट फार आहेत बरे जे मोठ्या जातीचे आंबे आहेत, ते गरीब लोकांला घेण्याला सामर्थ्य नाहीं, झणून ते स्वस्त, आंबट, नासके आंबे घेऊन खातात. परंतु यांत त्यांचे किती नुकसान होतें, हें त्यांच्या गांवीहि नसतें याविषयीं एका दाक्टर साहेबाने दोन तीन आंब्यांतील किडेहि काढून पाहिले आहेत. तोच किडा पोटांत गेला झणजे मनुष्य जायबंदी होतो, किंवा पुढें एकादा रोग होतो. याकरितां सर्वत्रांनी याचा विचार करून जोंपर्यंत याची सुगी आहे, तोंपर्यंत सभाळून चालावें, व आपल्या घरांतील मुला माणसांलाहि सांगावें, नाहींतर एखादे वेळेस कोणता प्रसंग प्राप्त होईल, हें नकळें. थोडक्या कारणामुळे आपला जो अमोलिक जिव तो मात्र आंब्यांच्या पाया जाईल, आंबे दरवर्षांस मिळतील, परंतु जीव पुन्हा मिळणार नाहीं. याकरितां सर्वांनी सावध असावें

लोकांचें कल्याण इच्छिणारा

Foolish Superstition

लग्नसंबंधी अज्ञान.

ज्ञानोदयाचे कर्ते यांस. विनंती विशेष; हल्लीं थें एक चमत्कारीक प्रकार दिसण्यांत आला तो

आपल्यास विदित करितों, आपले मर्जीस आल्यास तो आपण प्रसिद्ध करावा. गेल्या महिन्यात आमचे एका मित्राने सुतिथी पाहून मोहतर लाविला या कार्यास मडपशोभिवंत करायाला कोणी अल्पवई गृहस्थ गेले नाहीं कारण कीं ब्राह्मणाची अशी सांगणी वंशपरंपरें चालत आली आहे कीं जो कोणी मोहतर लावितो तेथे कुटुंबवत्सलाने जाऊ नये व तत्संबंधी मंत्रादिविधी श्रवण करू नये, केल्यास आपले कुटुंब मरून आपल्यावरहि मोहतर लावण्याचा प्रसंग गुजरतो या भीतीमुळे कोणी मोहतराचे मंगल कार्यास जात नाहीं, तर केवळ ह्यातारे तेही बहुधा रांडकेच असतात ते संतोषाने जातात मोहतर लावण्याचे विधीचे मंत्र दुसऱ्याचे कानीं पडून ऐकणाऱ्याचे अनहित न व्हावें झणूनच मोहतराची बायको कर्ण्याचा विधि ब्राह्मणांनी आंधारे रात्रीचे निवांत काळीं स्थापला आहे व ब्राह्मणही उपाधीक पणाचें काम चालविताना आपली पत्नी न मरावी झणून हुशारी ठेऊन मोहतराचा उलटा प्रकार चालऊन उफराटे मंत्र बोलतात अहो ज्ञानोदय कर्ते महाराज आमचे स्वदेशीय लोक कितीही ब्राह्मणाचे नादीं लागले आहेत! आमचे मित्राने चैत्रमासी मोहतर लाविला झणून ब्राह्मणाने त्याला सांगितलें कीं या महिन्यात जिशी मोहतर लाविलास तिचें तोंड पाहूं नये त्याप्रमाणें त्या बिच्याऱ्याने ऐकिलें, आणि बायकोला आपले घरीं तिचे माहेराहून आणिलें नाहीं. पाहा, पन्नास पाऊणशें रुपये खर्च करून बायको केली आणि ब्राह्मणांनी सांगितल्यामुळे त्याने लग्नाचें मंगलकार्यावरून जो आनंद व उत्साह करावा तो न करितां हिरमोड होऊन विन्मुख सासुरवाडीहून माघारा आला. अहो, या आमचे मित्राच्या शाहाणपणाचें कीतीही कीर्तन करावें! ज्ञानोदयकर्ते महाराज, तुमचेहि मुलखांत अशीच रीत आहे काय, बायको करावी आणि तिचें तोंड महि नाभरपर्यंत पाहू नये, झणून तुमचेहि उपाध्ये तुझ्याला असेंच सांगतात कीं काय? असल्यास कृपा करून तुमचें पत्र वाचणाऱ्यांस श्रुत करावें बहुत काय लिहिणें लोभाची वृद्धी निरंतर होत असावी हे विनंती.

मुकाम जुन्नर ता० १०

तुमचा मित्र बातमी

स० १८५१

देणारा पाटील

*Benefits of Vaccination***देवी काढण्याविषयी सूचना.**

ज्ञानोदयाचे कर्ते यास विनंती विशेष.

सरकाराने रयतेच्या कल्याणाकरिता उपाय योजावे, हे त्याचे अवश्य काम आहे, कारण की सरकार हे आई, व रयत ही त्याची लेकरे आहे. आईहि आपल्या लेकराचा सांभाळ करण्याकरिता फार जीव लाविती, आणि त्यांस काहीं दुःख झाले असतां, त्याच्या दसपट दुःख आईस होतें.

सरकाराने देवी काढविण्याचा उपाय फार चांगला योजला आहे, आणि या कामासाठीं पगार देऊन जागोजाग कामगार लोक ठेविले आहेत. असें असता, हे रयत लोक हा उपाय स्वीकारीत नाहींत, हे मोठे आश्चर्य आहे.

सन १८५१ सालीं सुमारे तीन महिन्यांत अहमदनगर एथे या देवीकडून १,४०० मुले मरण पावलीं; असीच गावोगावीं पुष्कळ मरण पावलीं असतील. ही गोष्ट बहुतकरून देवी न काढविण्याकडून घडली असावी, असें वाटतें. तुम्ही देवी काढवा, असें जर या लोकांस झटले, तर ते झणतात की, देवी काढून होणार काय? मजीं असेल, तर यातूनच ईश्वर पार पाडील; नाहीं तर त्याची इच्छा. याप्रमाणें सर्व लोक अस्या कामाविषयीं मात्र ईश्वरावर भरवसा ठेवितात. आणि ईश्वरावर भरवसा ठेऊ नये, असें माझे झणणें नाहीं. परंतु केवळ अस्या गोष्टीविषयीं नव्हे, पण सर्व गोष्टींविषयीं त्यावर भरवसा ठेवून जे उपाय आहेत ते सफल व्हावे झणून त्याची प्रार्थना करून ते उपायहि योजावे, हे फार चांगले आहे. (यत्ने कृते यत्ति मिथ्यति कोत्रदोषः) उद्योग न करिता

केवळ ईश्वरावर भरवसा ठेवून घरी बसले असतां पोटास मिळत नाहीं; पण लोक मात्र असल्या मनुष्यास मूर्ख झणतात. तर उद्योग करावा, झणजे त्यात ईश्वर साह्य करितो, व सर्व गोष्टींविषयीं बंदोबस्त होतो. तर आतां सर्व लोकांस माझी हीच प्रार्थना आहे की, तुम्ही शुद्धीवर येऊन रोग बंद होण्याविषयीं जे उपाय योजिले आहेत, व जे पुढे योजिले जातील, ते ईश्वराचे साह्य मागून करित जावे. यांत तुमचें व तुमच्या लेकराचें कल्याण आहे.

अहो ज्ञानोदयकर्ते महाराज, तुम्ही कृपा करून हे पत्र आपल्या सुंदर पत्रदारे प्रसिद्ध करून लोकांस उद्योग करण्याविषयीं उत्तेजित करावे. ही विनंती.

तुमचा मित्र एक शास्त्री. मुकाम नगर-

इंग्लिश भाषा मिळविण्यासाठीं सहायकारक पुस्तक, ज्याला हात्स घामर झणतात, त्याच्या प्रति खपल्या झणून हातीं ते छापिले आहेत हे पुस्तक पहिल्यापेक्षा सुंदर होईल

*To Correspondents***पत्रे पाठविण्यास सूचना.**

रोमन व्याथोलिकांचा भूदेव व हिंदु लोकांचा भूदेव यांच्या महत्वाचें व धर्माचें बरोबर पाहणें, ती गोष्ट आझास येऊन पोहंचली व ती छापण्यास योग्य असेल, परंतु या भंकाने जागा राहिली नाहीं

“लोकांचा हात पाहणारा” या सहीचें पत्र पोहंचले सरकत व्यापार लोकांनी करावा असें झणतो, आणि असें करणें बरें आहे, परंतु हुशार व विश्वासू माणसें पाहिजेत नाहीं तर द्रव्यनाश होईल

THE DNYANODAYA.

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

Price, to Natives' one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1 8. Single numbers four annas each.

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY JUNE 16, 1851

No 12.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १६, माहे जून, सन १८५१.

अंक १२.

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, JUNE 16, 1851

Death of the Rev Thos Jerrom.

The Rev Thos Jerrom of the Church Missionary Society arrived in this country in Dec 1847, and after a few months took charge of the Bombay Money Institution. It is with deep sorrow that we record the decease of this esteemed and devoted Missionary, on the 30th ult., at Násik. His disease was consumption. His death is a severe loss to the mission with which he was connected, and to the missionary cause in Western India. His afflicted widow, to whom he had been recently married, has a strong claim on our sympathies.

The principal charge of the Money School will now, in consequence of the death of Mr. Jerrom, devolve on the Rev E Rogers, who has recently been transferred from Malligaum to Bombay. The Malligaum station is at present in charge of the Rev. Mr. Price.

[Translation of the preceding.]

जेरम साहेबाचें मरण.

मुंबईतील चर्च मिशनखात्यात मनी इन्स्टिट्यूशनाच्या कामावर सुमारे साडेतीन वर्षा-मागे रेवरेण्ड टी. जेरम साहेब आला होता, तो गेल्या महिन्याच्या ३० व्या तारखेस ना-

सीक मुकामीं मरण पावला. हा साहेब चा-गला व ह्या देशाचें कल्याण करावयास फार उत्सुक होता ह्मणून त्याच्या मरणाने कित्येकांस फार दुःख आहे. थोडे दिवसांमागे या साहेबाने मडम केली होती, आणि तिला जें दुःख झालें असेल तें लिहिता येत नाही.

सदरुं साहेब मरून गेला सबब रेवरेण्ड ई. राजर्स साहेब मनी इन्स्टिट्यूशनाचा मुख्य गुरु होईल.

Government Connection with Jagannáth.

The connection of Government with the temple of Jagannáth at Purí has long been matter of complaint and earnest remonstrance. We are glad at length to see in the Government Gazette a draft Act by the Legislative Council, dated 2nd May 1851, which provides for the entire abolition of the Government connection with this abominable shrine. The Hindus are left, as they ought to be, to support the priests and the idol worship at Purí by their voluntary contributions. Nothing more is to be given from the Government treasury. And the same rule ought at once to be applied to various temples on this side of India.

Since this draft act was published, Government has been asked by the Rájá of Khurda to sanction the imposition of a tax of two rupees on each pilgrim who visits Jagannáth, to which Government will doubtless consent. On some accounts the heavier the tax imposed the better.

[Translation of the preceding]

जगन्नाथाची नेमणूक.

बऱ्या जगन्नाथ या संस्थानाकडे सरकाराने आजपर्यंत बरीच नेमणूक चालविली होती. परंतु असल्या स्थापित देवाकडे ख्रिस्ती सरकाराने द्रव्य खर्चावे यात खास मोठे लांछन आहे असे वारंवार छापले गेले. हल्ली जगन्नाथ संस्थानासीं आणि इंग्लिश सरकारासीं पुढे संबंध नसावा, हिंदु लोकांची इच्छा असेल तर ते संस्थान चालवेल, सरकाराकडून एक रुपयाहि आता मिळणार नाही असा कलकत्ता सरकाराने कायदा तयार केला आहे, आणि हा कायदा योग्य आहे. धर्मसंबंधी खर्च लोकांनी खुशीप्रमाणे करावा, व खुशी नसेल तर त्याची मर्जी. बंगाल इलाख्यांत सरकार आपल्या जमेतून केवळ या जगन्नाथाकडे मात्र रुपये खर्चित होते तेहि हल्ली बंद केले; त्याप्रमाणे मुंबई इलाख्यांत सरकार पदरचे रुपये खर्चीत असेल ते सर्व बंद केले पाहिजे; सरकाराने कोणत्याहि धर्माबद्दल खर्च करूं नये.

सदरु कायदा सरकाराने प्रगट केल्यानंतर कुडच्या राजाला भीती वाटली कीं आतां जगन्नाथाचा खर्च कसा चालेल! लोक तर खुशीने खर्च पार पडावया जोगा धर्म करणार नाहीत, ह्मणून त्याने सरकाराला अर्जी केली कीं प्रत्येक यात्रेकरावर दोन रुपये कर बसवायास परवानगी द्यावी. आणि याप्रमाणे सरकार परवानगी देईल असे वाटते. आणि यापेक्षां भारीहि कर बसविला तरी बरा, कारण पुष्कळ कर बसविल्याने लोक कमी जातील, आणि त्या योगाने कित्येक माणसें अनर्थापासून रक्षण पावतील.

American Foreign Missions

The enterprise of Foreign Missions began, in the United States, in 1810, with the formation of the American Board. Whatever had been done previous to that period, was confined to our own continent, and that on a comparatively small scale. Within the subsequent forty years, there have been organized in this country sixteen distinct Societies or Boards of Foreign Missions.

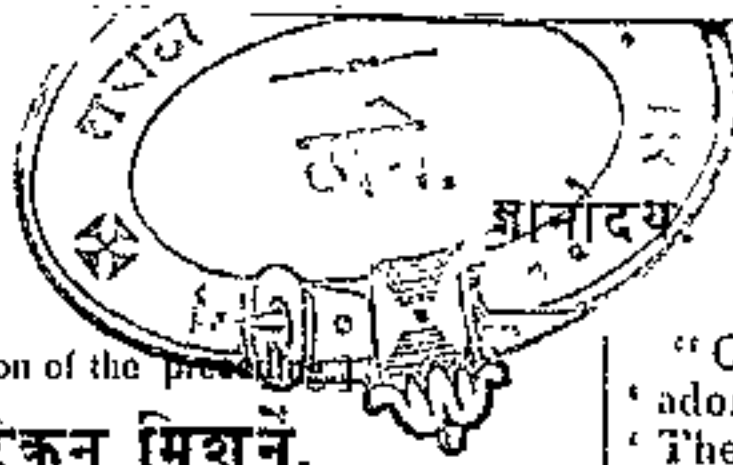
The order of their formation is as follows: The American Board was formed in 1810, the Baptist Missionary Union in 1814, the Methodist Episcopal Missionary Society in 1819, the Free-Will Baptist Foreign Missionary Society in 1833, the Protestant Episcopal Board of Foreign Missions in 1835, the Reformed Presbyterian Board in 1836, the Presbyterian Board and the Lutheran Foreign Missionary Society in 1837, the Baptist Free Mission Society in 1843, the Baptist and Methodist Societies at the South in 1835, and the American Missionary Association in 1846. Of the remaining Societies we have not obtained the date of formation.

The Missions sustained by these various bodies, are *eighty-three* in number and are located in China, Siam, Burmah, India, Ceylon, Persia, Syria, Turkey, Greece, West and South Africa, the Sandwich Islands, the West Indies, South America, and among the North American tribes of Indians. The number of ordained Missionaries laboring in these fields, is *three hundred and fifty five*. The number of assistant laborers, so far as given in the reports, is seven hundred and twenty six, it is probably as large as seven hundred and fifty. This would make the whole number of missionaries, ordained and lay, employed in foreign lands by the American churches, about *eleven hundred*.

The published statements of the number of churches and communicants connected with these missions, are not complete. So far as reported, there are about three hundred and twenty churches, and about forty-five thousand communicants, in the missions of the American Societies. The mission schools contain in all upwards of thirty thousand scholars.

The total amount of receipts for foreign missions during the year 1849-50, in the United States, was about six hundred and three thousand dollars. Of this sum, the portion contributed by Presbyterian and Congregational churches alone, amounted to more than two thirds.

From the dates of the origin of these Societies it will be observed, that but few of them have yet attained to the age of maturity. Only three have existed, in their present shape, for more than twenty years. And of the more recent of them, the greater number have but very lately begun to turn their attention to the foreign field at all. So it may reasonably be expected that another quarter of a century will witness a great increase of missionary effort in our churches. *New York Observer*

[Translation of the preceding.]

अमेरिकन मिशन.

देशोदेशीं मिशनेरींस पाठवून ख्रिस्ती धर्म चालवावा ह्मणून अमेरिका देशातील लोक सन १८१० मध्ये मंडळ्या स्थापू लागले. हल्लीं तेथें या कामावर मुख्य मंडळ्या १६ झाल्या आहेत; आणि चीन, सयाम, ब्रह्मदेश, भरतखंड, शिलोन, इराण, तुर्कस्थान, आफ्रिकाखंड असीं चार दिशास ८३ मिशन घालून सर्वत्र धर्म चालवितात. या मिशनातील अमेरिका देशाहून आलेले मिशनेरी धर्मोपदेशक ३५५ आहेत, आणि छापखान्यावर, विद्यालयावर व वैद्याच्या कामावर असे मदतीस दुसरे कित्येक आहेत. हल्लीं सर्व मिळून सुमारे साहेब व मंडळी १,१०० आहेत, आणि देवाच्या कृपेने त्यांचें काम आजपर्यंत सफल आहे. हल्लीं त्या सर्व ठिकाणीं ३२० ख्रिस्ती मंडळ्या झाल्या आहेत, व त्या सर्वास मिळून ख्रिस्ती धर्म स्वीकारलेले लोक ४५,००० आहेत व त्यांच्या शाळात विद्यार्थी ३०,००० पेक्षा अधिक आहेत. हें काम ठीक चालवें ह्मणून गतवर्षीं अमेरिका देशाहून (१३,५००००) साडेतेरा लक्ष रुपये पाठविले गेले, आणि पुढे वर्षोवर्ष अधिक आवेशी होऊन हें काम चालवितल यांत संशय नाही.

Hindu Caste

The *Calcutta Review* for March 1851 contains an article on Hindu caste,—a subject in which our native readers will naturally feel much interest. The following quotations from the Hindu sacred books show something of the impious claims of the Brahmans, and the hopeless, fearful degradation entailed upon the great mass of the people by the institutions of Hinduism.—

“ O king, the Brahmans are earthly gods, to be adored and honored with commendations. They pass through four states in life, and are propagators of my religion.”—*Kalki Purana, Chap 4*

“ The Brahman is the exalted lord of all the castes. To him should gifts be made with faith and reverence. The Brahman represents all divinities in himself, a visible god on the earth, who saves the giver in the impassable ocean of the world.”—*Padma Purana, Kriya Yoga Sutra, xx*

Again —

“ All the Brahmans are excellent and always to be honored without discrimination, whether they are learned or unlearned. Those excellent Brahmans, who are guilty of such crimes as theft, are offenders against themselves, not others. Brahmans are masters of the Kshetrias, Vaishyas and Shudras, they are masters of one another, and to be worshipped, being earthly gods.”—*Ibid Chap 20*

The *Mahabharata* says —

“ The Brahmans are thus to be worshipped by those who desire heaven.”—*Vana Parva, Chap 199*

The *Brahma Vavarta* says

He, who does not immediately bow down when he sees his tutor, or a Brahman, or the image of a god, becomes a hog on the earth.”—*Brahma Vavarta, Prakriti, Chap 50*

“ Brahmans are not to be despised, whether they behave well or ill.”—*Mahabharat, Ad 189*

Again —

“ Whether learned or unlearned, civilized or barbarous, Brahmans are not to be despised. They are like fire smouldering in ashes. As the flaming fire, though it be in a cemetery, is free from fault, so is the Brahman a great god, whether learned or unlearned.”—*Ibid, Vana Parva, Chap 199*

“ Of that king, in whose dominion a learned Brahman is afflicted with hunger, the kingdom will in a short time be afflicted with famine.”—*Manu, vi 134*

“ Whatever good man bows to a Brahman, reverencing him as Vishnu, is blessed with long life, with sons, with renown, and with prosperity. But whatever foolish man does not bow to a Brahman on the earth, Kesava desires to strike off his head with his *chakra*. Whosoever bears but a drop of water, which has been in contact with a Brahman's foot, all the sins in his body are immediately destroyed. Whosoever carries on his head the holy things touched by a Brahman's foot, verily, verily I say, he is freed from all sins. Whatever good man worships a Brahman, going round him, obtains the merit of going round the world with its seven continents.”—*Padma Purana Kriya Yagasara, xx.*

“ Even wicked Brahmans are to be venerated but not Shudras, though of subdued passions

The cow that eats foul things is better than the pig with good dispositions"—*Ibid*

" Peculiar powers and privileges are given to the Brahmanical order. Manu says —

" Whatever exists in the Universe, is all its effect, though not in form, the wealth of the Brahman, since the Brahman is entitled to it all by his primogeniture and eminence of birth

" The Brahman eats but his own food, wears but his own apparel, and bestows but his own in alms. Through the benevolence of the Brahmans, indeed, other mortals enjoy life

" He (the Brahman) alone deserves to possess this whole earth"—i 100, 101, 105

" Offences, venial in themselves, become mortal, if committed against Brahmans. The most fearful anathemas are pronounced against those, who knowingly or unknowingly make free with property belonging to Brahmans. The following tremendous expressions are put in the *Shri Bhāgavat*, into the mouth of Krishna himself —

" The property of Brahmans is difficult of digestion, even by livid flames, taking little by little, much more by kings pretending to power and greatness. I do not consider that venom to be poison, of which there may be an antidote, the property of Brahmans is real poison, having no antidote on the earth. Poison hurts the eater, fire may be quenched by water, but the fire, proceeding from the flint of Brahmanism, burns a whole race up to the source. The property of Brahmans, taken with permission reluctantly given, destroys three generations, if taken by force, it destroys ten preceding and ten succeeding generations. As many grains of sand as are wet with tears, dropping from weeping Brahmans, being liberal and with families, but deprived of their properties, so many years do the kings and their relations, who have robbed the Brahmans, rot in hell without remedy. Whosoever taketh property belonging to Brahmans, whether it was given to them by himself or by others, is born as a worm on a dunghill for sixty thousand years. May I never take possession of Brahmans' property, by coveting which many kings have become short-lived and been defeated and deposed, and eventually born in another world as fearful serpents. Oh my people, do not hurt a Brahman, even if he be a delinquent. Bow to him constantly, even if he commit homicide or curse much. As I bow devotedly to Brahmans at all times, do you also the same, whosoever does otherwise shall be punished. If Brahmanical property is taken unwittingly, it throws the possessor down to hell, like as the Brahmanical cow did to Nriga"—*Shri Bhāgavat*, x 68, 20, 27

Thus the Brahmans are gods, the earth with all it contains belongs to them, and the most meritorious act which a Shudra can perform is to render them service. Nothing can be blainer than that the whole of this impious

system is one of their own devising. The writer in the Review says, " Notwithstanding the eagerness with which the authors of the *Shastras* have sought to represent the institution of caste as coeval with the creation, it is not difficult to detect passages, incautiously inserted, which prove that the formation even of the four first orders was gradual, and that there was a time when all mankind acknowledged themselves as one race. Thus does the truth ooze out of the *Vedas* and *Puranas* themselves. It was not Brahmā at the creation, but the Brahmans long after the creation, that created the different orders, and fathered them upon their four-headed progenitor." The baneful influence of caste is thus set forth by the Reviewer:—

" It denied in effect the common origin of our species. It was calculated to extinguish all fellow feeling in human beings of different classes, who were brethren in no other sense than that in which men and quadrupeds might be called brethren—owing to their creation by the same Almighty Power"

" The institution of caste exercises a baneful influence on the development of the human mind. Nor are the moral evils, produced by the institution of caste, less conspicuous. Where dignities are forced upon men by their birth, for which they are little fitted by other qualifications, the deterioration of the moral faculties is the inevitable consequence. The mind is inflated by the enjoyment of undeserved honours, which vanity and self love attribute to real merit. The Brahman, that has no intrinsic worth, but is respected for his birth, is soon deluded into the notion, that it is his own accomplishments, natural or acquired, that entitle him to the obedience of his contemporaries. He learns to construe, as a tribute to his personal acquirements, what is a mark of respect for his family. He thinks he is not only a descendant of a great family, but a great man himself—revered by virtue of his race, but still more by virtue of his own excellencies

" The Shūdra, on the other hand, from being despised by his contemporaries, learns to despise himself. Deprived by law of all access to the *Shastras*—denied the privilege of even enjoying the ministerial offices of Brahmans—stigmatized as a once born serf, whose duty is only to serve the three superior orders, and made a proverb and a bye-word—he considers himself relieved from all moral responsibility, because he is considered by others as incapable of any excellency

" Among the moral evils produced by the institution of of castes, the extinction of sympathy and fellow-feeling is not the least pernicious. There can be little room for sympathy, where some persons arrogate superior birth, and others submit to brook their humiliation in sullen silence. The Brahman considers himself the lord of the

creation, he eats but his own food, he esteems himself above the sympathy and fellow-feeling of his serfs. The Shudra, on the other hand, sullenly submits to a disgrace he cannot avert. He endures what he cannot cure. He may be reconciled to his fate, it may be a willing bondage with him, but still it is a bondage * * * * *

“ The principal cause of India's humiliation is CASTE. It is this unnatural institution, which, by detaching man from man, trade from trade, mechanic from mechanic, tribe from tribe, puts an end to unity and strength in the nation. A people, divided and sub-divided like the Hindus, can never make head against any power that deserves the name. The Muhammadan conquest was the natural result of such national weakness. If India be destined in the counsels of Providence to look up once more among the nations of the earth, it will only be by unlearning the institution of caste, and by adopting the religion of her present rulers with all its temporal and spiritual blessings ”

In every respect, socially, politically, and morally, the system of caste has proved a curse to India. Hitherto it has been the glory of the Brahmans, but it is now fast bringing even them to poverty and want. Deprived of state support, they are still too proud to labor for a livelihood, a life of honest industry being, in their view, a life of degradation. “ The fire which they are said to have emitted from their mouths at one time for the destruction of their enemies, as plentifully as a volcano, has long since been extinguished ” Their *mantras*, to which the gods were subject, and which no power could withstand, are now of no avail. Still the Brahman must maintain the dignity of his order, he disdains the common employments of common men, and thus eventually must find himself destitute of wealth and influence, and occupying a far lower position than those whom he has so long regarded with contempt. The only way to avoid this result is for him to renounce his impious and vain pretensions and to address himself in earnest to some honest and honorable calling. Much to their credit, not a few of the Brahmans are already beginning to adopt this course.

Those who believing Brahmanism not to be of divine origin still uphold its claims in practice, the Reviewer justly regards as highly criminal. “ Of all forgeries the most flagitious and profane is that, which connects the name of the Almighty with an untruth. If the Brahman, the Kshetriya, the Vaishya and the Shudra did not really proceed from the different parts of the Creator's person, the story

is nothing short of blasphemy. He who professes assent to such a story by his conformity to the institution of caste is *particeps criminis*. Even if it were abstractedly right to classify a people, it would still be a participation in the spiritual forgeries of the Shástras to support the specific institution which they have originated ”

[Translation of the preceding]

जातिभेदाविषयी विचार.

मार्च महिन्याच्या कलकत्ता रेव्यु पुस्तकात जातिभेद कोठून कसा याविषयीं विस्तरें लिहिलें आहे, त्यांतिल तात्पर्य सांगतो. ब्राह्मणाच्या महत्वाविषयीं हिंदुशास्त्रांत कसें लिहिलें आहे तें उदाहरणार्थ कांहीं उतरून घेतों ;—

भूदेक ब्राह्मण राजन् पृथ्वावद्याः सदुक्तिभिः ॥

चतुराश्रम्य कुशला ममधर्मं प्रवर्तकाः ॥

कल्कि पुराणे ४ अध्याय.

अर्थ—हे राजा, ब्राह्मण झणजे पृथ्वीवरील देव आहेत, आणि ते चारीहि आश्रमाविषयीं कुशल, आणि माझ्या धर्माचे प्रवर्तक आहेत; झणून त्यांसीं गोड भाषण करावें, त्यांची पुजा करावी, व त्यांस वंदनच करावें, असें कल्किपुराणांत ४ थ्या अध्यायीं लिहिलें आहे.

सर्वेषामेव वर्णानां ब्राह्मण परमो गुरुः ॥

तस्मै दानानि देयानि भक्ति श्रद्धा समन्वितैः ॥

सर्वदेवा श्रयोविप्रः प्रत्यक्ष स्त्रिदशो भुवि ॥

यस्तारयति दातार दुस्तरे विश्वसागरे ॥

अर्थ—सर्व वर्णामध्ये ब्राह्मण श्रेष्ठ आहे, झणून भक्तिपूर्वक त्यासच सर्व दाने द्यावीं; सर्व देव ब्राह्मणाच्या आश्रयाने राहतात झणून पृथ्वीवर ब्राह्मण प्रत्यक्ष देवच आहे, आणि तो या दुस्तर प्रपंचरूप सागरांत दात्याला तारतो, असें पद्मपुराणांत आहे.

सर्वेषु ब्राह्मणा श्रेष्ठाः पूजनीयाः सदैवाहि ॥

अविद्याया सविद्याया नात्रकार्या विचारणा ॥

स्त्रेयादि दोष लिप्ताये ब्राह्मणा ब्राह्मणोत्तमा

आत्मभयो द्वेषिणस्तेच नपरेभ्य कदाचन ॥

क्षत्रियाणांच वैश्यानां शूद्राणां गुरवो द्विजाः ॥

अन्योन्य गुरवो विप्राः पूजनीयाश्च भूसुराः ॥

अर्थ—सर्व ब्राह्मण श्रेष्ठ आणि सर्वदा पूज्य आहेत; ते विद्वान असोत किंवा नसोत, त्याविषयी विचार करण्याची गरज नाही. जे ब्राह्मण किंवा ब्राह्मणश्रेष्ठ चोरी आदिकरून दुष्कर्म आचरणारे असतील त्यांचा ब्राह्मणांनी मात्र द्वेष करावा; इतर वर्णांनी त्यांस कधी हलकें मानूं नये कारण क्षत्रियाचे वैश्यांचे, आणि शूद्रांचे गुरु ब्राह्मण आहेत. ह्मणून सर्वांनी त्यांस भूदेव मानावे, व त्यांची पूजा करावी

ब्राह्मणाएव संपूज्या पुण्य स्वर्ग मभीप्सता ॥

वन पर्व १६९ अध्याय ॥

अर्थ—स्वर्गी वास करण्यासाठी ज्यांच्या पुण्य पाहिजे त्यांनी ब्राह्मणालाच सर्वदा मानावे, त्यांचीच पूजा करावी. असे वनपर्वीत आहे.

गुरुवा ब्राह्मणं वापि देवता प्रतिमामपि ॥

दृष्ट्वा शीघ्रं येननमेत् सभवेत् शूकरो भुवि ॥

प्रकृति खंड ५० अध्याय ॥

अर्थ—गुरु, ब्राह्मण आणि देवाची मूर्ति पाहून तक्षणी जो नमस्कार करित नाही त्याला या पृथ्वीवर दुकराचें जन्म घ्यावें लागतें असे ब्रह्मवैवर्त पुराणी प्रकृतिखंडी लिहिले आहे.

ब्राह्मणो नावमतव्यः सदसद्वा समाचरन्

अर्थ—ब्राह्मण दुराचरणी असो किंवा सदाचरणी असो, त्याचा असत्कार कधी करूं नये. हें वचन माहा भारतांतले आहे

दुवेदावा सुवेदावा प्राकृताः संस्कृताः स्तथा ॥

ब्राह्मणा नाव मनव्या भस्मच्छंजा इवाग्रयः ॥

यथा स्मशाने दीपौजा पावको नैव दुष्यति ॥

एवं विद्वान् विद्वान्वा ब्राह्मणो दैवतं महत् ॥

अर्थ—ब्राह्मण विद्वान असोत अविद्वान असोत, सुशील असोत दुःशील असोत, त्यांचा अवमान कधी करूं नये. भस्मामध्ये अग्नि आछादन करून ठेविला तरी त्याचा अग्निपणा जातो काय? स्मशानामध्ये अग्नि जातो ह्मणून त्याचें तेज कमी होऊन तो भ्रष्ट असे कोणी ह्मणतो काय? तसा ब्राह्मण विद्वान् अविद्वान् असला तरी तो मोठे दैवतच जाणलें पाहिजे. असें मनूत लिहिले आहे.

ब्राह्मण प्रणमेद्यस्तु विष्णुभक्त्यानरोत्तमः ॥

आयु पुत्रश्च कीर्तिश्च रूपञ्च तत्रवर्धते ॥

ननमेत् ब्राह्मणं यस्तु मूढधीर्मानवो भुवि ॥

तन्ममकतु चक्रेण हेतु भिच्छति केशवः ॥

विप्र पादोदकं यस्तु कणमावहते नरः ॥

देहस्य पातक तस्य सर्वं मेवाद्यु नश्यति ॥

विप्राणां पादनिर्माल्यं योमर्त्यं शिरसा वहेत् ॥

सत्यं सत्यं महवच्चिं समुक्तं सर्वं पातकैः ॥

विप्र प्रदक्षिणीकृत्य वंदते यो नरोत्तमः ॥

प्रदक्षिणीकृतानेन सप्तद्वीपा वसुधरा ॥

अर्थ—ब्राह्मणाला विष्णु स्वरूप मानून जो सर्वदा नमेल तोच मनुष्य श्रेष्ठ व त्याचें आयुष्य, कीर्ती पुत्र, आणि संपत्ति ही वाढतात जो कोणी मूर्ख ब्राह्मणाला नमस्कार करणार नाही त्याचा मस्तक केशव चक्राने तोडायला शिच्छितो ब्राह्मणांच्या पायांच्या पाण्याचा एक थेंब जो आपल्या मस्तकावर घेईल त्याच्या शरीरांतलें पाप तक्षणी नाश पावेल तसीच ब्राह्मणांच्या पायाची पूजा करून त्यावरचें प्रसादपुष्प जो मस्तकीं घेईल तो खचीत खचीत सर्व पातकापासून मुक्त होतो. ज्याने ब्राह्मणांस प्रदक्षणा घातली त्याला सप्तद्वीपवती जो पृथ्वी तिला प्रदक्षणा केल्याचें श्रेय लागतें. असे पद्मपुराणांत आहे.

अनाचाराद्विजाः पूज्या नच शूद्रा जितेंद्रिया ॥

अभक्ष्य भक्षका गाव कोलाः सुमतयो नच ॥

अर्थ—ब्राह्मण अनाचारी जरी आहेत तरी ते श्रेष्ठ; शूद्र सदाचरणी असले तरी ते श्रेष्ठ नव्हत याविषयी दृष्टांत; अभक्ष्यभक्षक जरी गाई आहेत तरी त्यांची पूजा करितात. दुकरें स्वच्छ असली तरी पुजणार नाहीत. असे पद्मपुराणांत आहे

दुर्जरं वत ब्रह्मस्य भुक्तं मग्नेर्मनागपि ॥

तेजोयसोपि किमुत राज्ञामेश्वर मानिनां ॥

नाहं ह्यल्लहलं मन्ये विष यस्यप्रतिक्रिया ॥

ब्रह्मस्य हि विषं प्रोक्तं नास्यप्रतिविधिभुवि ॥

हिनस्ति विषं मत्तारं वन्निहराद्भिः प्रशाभ्यति ॥

कुलं समूलं दहति ब्रह्मस्वोराणि पावकः ॥

ब्रह्मस्यं दुरनुज्ञातं भुक्तं हेति त्रिपुरुषं ॥

प्रसह्यतु बलाद्भुक्तं दशपूर्वान् दशापरान् ॥

गृण्हाति यावत् पांशून् रुदता मश्रुविदवः ॥

विप्राणां हतवृत्तीनां वदान्यानां कुटुंबिनां ॥

राजानोराज कुल्याश्च तावदह्यात्रंरंकुशाः ॥

कुंभो पाकेषु पच्यते ब्रह्मदायापहारिणः ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा ब्रह्मभृत्तिहरेत्तुयः ॥

षष्टिवर्षं सहस्त्राणि दिष्टायां जायते कृमिः ॥

नमे ब्रह्मधनं भूयात् यद्गृह्णात्प्रायुवानृपा ॥

पराजिता श्च्युताराभ्यात् भर्तव्युद्धो जिन्यो हवः ॥

विप्रं कृतागसमपि नैवद्रुह्यन्न भामकाः ॥

अत बहुशर्पत वा नमस्कृत्य नित्यशः ॥

यथाह प्रणवेविमाननुकाल समाहिता ॥
नथा नमत यथच योन्यथा मेसदण्डभाक् ॥
ब्राह्मणाधो व्यपहतो हर्तार पातये दध ॥
अजानतमपिहोन नृग ब्राह्मण गौरिव ॥

अर्थ — ब्राह्मणांची कोणतीही वस्तु जुनी असो किंवा जळालेली टाकाऊ असो, तें ब्रह्मस्व घेतलें असतां मोठ्या तपस्थाला देखील पचायाचें नाहीं, मग आपणालाच ईश्वर मानणारे जे पापी राजे त्यांस कोठून पचेल? दुर्धर असें जें हालाहाल विष तें विष नव्हे, तर ब्रह्मस्व हें विष खरें, काकीं विषाला शमविण्याचा उपाय आहे, ब्रह्मस्वाला शमवायाचा उपाय पृथ्वीवर काहीं नाहीं जो विष भक्षितो त्याचा मात्र जीव जागो, अग्नि जाळूं लागला तर विझवितां येतो, परंतु ब्रह्मस्वरूप अग्नि सर्व कुळाला जाळून टाकतो. आतां जर नकळत ब्रह्मस्व खाल्लें तर तीन पिढ्यांचा नाश करितें, आणि बबरीने हरण केलें तर मागच्या दाहा पिढ्या आणि पुढच्या दाहा नरकांत जातात कुटुंबी तपस्वी असे जे ब्राह्मण त्याचें काहीं हरण केलें असतां त्याला दुःख होऊन त्याच्या डोळ्यांनी आंसवें गळतील, आणि भूमीवरील जेवढे रजःकरण भिजतील तेवढ्या वर्षीं तें ब्रह्मस्व हरण करणारे राजे व त्यांच्या वंशांतले पुरुष कुंभीपाक नामक नरकांत राहतील अणखी असें सांगितलें आहे कीं ब्राह्मणाला आपण दिलेली किंवा दुसऱ्याने दिलेली वृत्ति जो हरण करील तो साठसहस्र वर्षीं नरकांत किडा होऊन राहिल अणखी असें आहे कीं ब्राह्मण जरी अपराधी आहे तरी त्याचा द्रोह करूं नये; ब्राह्मण जीव घेतो किंवा शाय देतो तरी त्याला नेहमी नमस्कारच करावा देव ह्मणतो जसा मी ब्राह्मणाला सर्वदा नमतां तसें तुझी नमा; आणि जो ब्राह्मणासीं नमून वागणार नाहीं त्यास मी दंड करीन ब्राह्मणांचें नेलेलें द्रव्य नरकांत घालवील यांत संशय नाहीं. पाहा, ब्राह्मणांच्या गाईचें हरण नकळत नृग राजास घडलें, तें कळून तो कुयोनीस मेला. असें भागवतांत सांगितलें आहे.

आणि याप्रमाणें हजारों वाक्यें ब्राह्मणांच्या महत्वाविषयीं आहेत, त्याचा सारांश कीं ब्राह्मण कसेहि असोत, ते भूदेव आहेत, आणि

पृथ्वी व तिजवरील जें द्रव्य आहे त्या सर्वांचे मालक ब्राह्मणच आहेत; आणि त्यांची सेवा करण्यात जें पुण्य आहे तसें कशांत नाहीं. अरे, अरे! असें भाषण केवढें अयोग्य आहे. ब्राह्मण एवढे श्रेष्ठ व इतर इतके हलके ईश्वराने कधीं ठरविले नाहींत. तर ही ब्राह्मणांचीच लजाडी आहे, यात संशय नाहीं. आणि वेद पुराणें पाहाता काहीं काहीं लेखावरून साफ दिसतें कीं हे चारवर्ण देखील अनादी नव्हते, व सृष्टी उत्पन्न करणाऱ्यापासून असेंहि नाहीं; तर ही सर्व ब्राह्मणांनीं बनावट केली आहे. ब्राह्मणांच्या पायांचे तीर्थ अज्ञानी लोक पुष्कळ घेतात, परंतु काय उपयोग? तर ब्राह्मणांमध्ये व इतरांमध्ये इतकाच फेर आहे कीं, त्यांनीं इतर सर्वांस अज्ञानी ठेवून आपण शिकले, आणि आपलें महत्त्व वाढविलें. परंतु विचार करा कीं जर कोणी सोनार, कासार, परभु वगैरे जातीतला विद्वान होऊन सुधरतो नर तो ब्राह्मणापेक्षा कमी आहे काय? नाहीं, तर तो अविद्वान ब्राह्मणापेक्षां श्रेष्ठ मानला पाहिजे. जो ज्ञानी, धर्मशील, गुणवान, तोच श्रेष्ठ जाणावा.

ब्राह्मणांच्या लेखाप्रमाणें या भरतखंडात जातिभेद मानले गेले ह्मणून बहुत अनर्थ चालले आहेत, त्याविषयीं रेव्यु पत्रात लिहिलें आहे, तें संक्षेपाने सांगतो;

पहिली गोष्ट लोकामध्यें प्रीतिरूप बंधन नाहीं, ह्मणजे आमचा एक उत्पन्नकर्ता आहे ह्मणून आम्ही सर्व भाऊ आहों, आणि प्रीतीने वागलें पाहिजे, परंतु जातिभेदाने भेद मानून जनावरांत जसी जाती जातीचीं जनावरें आहेत तसे मनुष्यांतहि झाले आहेत.

दुसरी गोष्ट. जातिभेदाच्या योगाने हिंदु लोकांत कळा कौशल्यादि गुण फार कमी आहे, व ऐहिक उपयोगां सधारणक त्यामध्ये फार कमी आहेत.

कोणी कांहीं कळ्या कौशल्यतेचें काम सुंदर करितो तर त्याला दुसऱ्या लोकांत फार सत्कार देऊन उच्च मानतात व भूषण देतात. तो कोणत्या जातीचा याविषयी त्यांच्या मनांतहि येत नाही व असें काम करणें यांत हलकेंपण नाही असें समजतात. परंतु या देशात कोणो कसेंहि सुंदर काम केलें तरी हें हलकें लोकचें काम आहे, व हा ब्राह्मणाप्रमाणें श्रेष्ठ नाही असें हिंदुलोक मानतात, ह्मणून उपयोगी कळ्या कौशल्यतेचें उत्तेजन होत नाही.

तिसरी गोष्ट. कोणाचा कांहीं गुण न पाहाता जातीच्याच योगाने कित्येक श्रेष्ठ, कित्येक हलकें मानले जातात. तेव्हां ब्राह्मण आपण सर्वाहून श्रेष्ठ असा पोकळ अभिमान धरून गर्वाने विषडतात, आणि इतर सर्व आपण नीच असें मानून नीचपणाने वागतात. तर जातिभेदाच्या योगाने असा सर्वांचा विषाड आहे.

चौथी गोष्ट. जातिभेदाच्या योगाने या लोकाचें ऐकमत्य नाही; सर्व लोक भिन्न भिन्न आहेत; ह्मणून पूर्वी यवनादिकाहीं हें राज्य काबीज केलें होतें. व हल्ली इंग्लिश लोकांचाहि रिषाव होण्यास जातिभेदच कारण आहे आणि जांण्यंत यादेशांत जातिभेद राहिल तोंपर्यंत यादेशाचा जोर होणार नाही, व हे लोक नीच होऊन दुसऱ्यांच्या हाताखाली वागतील. तर लोकानी याविषयी विचार करावा. असें त्या रेव्युपत्रात लिहिलें आहे आणि ही सद्दहू गोष्ट खरीच आहे जातिभेद सर्वप्रकारें विषडविणारा आहे.

आजपर्यंत जातिभेदाच्या योगाने ब्राह्मणाचें महत्त्व होतें, परंतु आतां तेहि त्यावरून लाचार होऊं लागले आहेत. सरकार आतां त्यांस पोसीत नाही, त्यांचे मंत्र चालत नाहींत, व कोणताहि विशेष त्याकडून केला जात नाही. तरी जातीअभिमान धरून कोणताहि उद्योग ते करायलास धजत नाहींत. कोणता तरी उद्योग करून पोट भरावें यांत त्यांस लाज वाटते, आणि ते यामुळें दुर्दैव होऊन कपाळावर हात मारून घेतात. आ-

णि अजून जर जातिअभिमान सोडून हरषदा करीत नाहींत तर जसे ते पूर्वी सर्वाहून श्रेष्ठ होते तसे पुढें सर्वाहून नीच होतील यात संशय नाही. इतर उद्योग करून महत्त्वास चढतील आणि हे निरुद्योगीच राहून नीच होतील. परंतु हा विचार मनांत आणून काहीं एक ब्राह्मण उद्योग धरू लागले आहेत, व ते स्तुतीस योग्य आहेत, आणि त्याचें काम ठीक चालेल.

रेव्यु पत्रकर्ता ह्मणतो कीं जातिभेद ईश्वराने लाविलेला नव्हे, चार वर्ण ब्रह्मदेवापासून आहेत हें मत कल्पित, लबाड आहे. आणि असें जाणून जो कोणी जातिभेद मानतो तो मोठा दोषी आहे, कारण ईश्वराच्या नावाने लबाडी बनाविणें हें मोठें पाप आहे, आणि त्याकडे समजून उमजून कबूल होतो तोहि पापी आहे. ह्मणून ज्याची खात्री झाली कीं जातिभेद ईश्वरापासून नाही त्यानी हें ढोंग मोडायलास उघड रीतीने कबूल व्हावें, असें त्याचें ह्मणणें आहे.

European Intelligence.

विलायती बातमी.

कंपनी सरकारची सनद सन १८५४ पर्यंतच आहे, पुढें नवीन द्यावयाची; ती कर्सी द्यावी, काय पेशजी बरहुकूमच किंवा कसें, तें पार्लमेंटाकडून ठरलें जाईल. आणि त्याविषयी विलायतेंत पुष्कळ शोध व विचार केला जाईल, असें दिसतें. कित्येकांस वाटतें कीं हल्लीप्रमाणेंच सनद पुढेहि द्यावी; कित्येकांचें मत पुष्कळ फेरफार करून द्यावी; आणि कांहींएक ह्मणतात कीं केप आन् गुडहोप, सिलोन, इत्यादि ठिकाणीं जसें राणी

सरकारच चालवितें त्याप्रमाणें सर्व भरतखंडांतहि चालवावें.

हल्लीं पार्लमेंटामध्ये आम्ही साहेबाने बोलणें लाविलें कीं दोनच्यार सुज्ञ मनुष्य सरकाराने भरतखंडांत पाठवावे, आणि सर्व शोध आणवून नंतर सनद देण्या न देण्याविषयी ठरवावें. परंतु मुख्य प्रधानाचें ह्मणणें कीं भरतखंडातच कशाला पाठवावें! एथेंच कमीटी ह्मणजे पंच नेमावे, आणि तिने आपणच शोध करून रपोट करावा. आणि बहुधा याप्रमाणेंच ठरेल असें दिसतें.

आह्मांस वाटतें कीं कंपनी सरकाराला सनद तर द्यावी, परंतु पुष्कळ फेरफार करावा. व जें कांहीं कंपनी सरकार करील त्यावर पार्लमेंटाची नजर व सत्ता असावी, आणि पाहिजे तर कंपनीचें काम पार्लमेंट तपासील याप्रमाणें नवीन कलम घातलें पाहिजे. आणि याप्रमाणेंच बहुधा होईल असें आहे. या भरतखंडातील काम चागल्या रीतीने चालवावें अशी कंपनी सरकारची इच्छा आहे, व राणी सरकारचीहि तशीच इच्छा आहे कीं भरतखंडांतल्या रयतेचें सर्व प्रकारें कल्याण करावें. ह्मणून जेवढी बुद्धी चालेल तेवढा चागला बंदोबस्त करतील.

Case of Spontaneous Combustion.

या महिन्याच्या ३ तारखेस मंगळवारी दिवसाचे बारा वाजतां पाजरा पोळांत एक धर्मशाळा जळाली. त्याचा प्रकार असा घडला कीं या धर्मशाळेच्या कोठडींत लोंकर ठेविली होती आणि त्यावर ओला ताग होता त्या भाराने ऊब येऊन त्यापासून अग्नि उत्पन्न झाला आणि ती गच्च भरलेली कोठडी एकदम पेटली. या धर्मशाळेच्या

वरतीं सरकारी शाळा होती, आणि धूर व उष्णता पाहून पतोजी व मुलें पाहातात तों जिनाच पेटला. मग खिडकीचे द्वारे त्या हुशार पतोजीने मोठ्या त्वरेकरून मुलांस उतरलें, परंतु दुसरें सामान काहीं निघालें नाहीं, केवळ मुलांस मात्र वाचविलें. तरी त्या पतोजीने ठीक काम केलें व तो स्तुतीस योग्य आहे.

Bombay Mortality Returns

या टापूंत गेल्या मे महिन्यांत भिन्न भिन्न जातीचीं जी माणसें मरण पावलीं त्यांचा आकार येंप्रमाणें—

युरोपियन.	१५
इंडोब्रिटन आणि इंडो पोर्तुगोस		६
एतद्देशीय ख्रिस्ती आणि इस्त्राएल		६०
मुसलमान		३२७
पारशी		६३
सर्व जातीचे हिंदु		८८५
		१३५६

Panwell, Deesa, Poona

पनवेलीस व आसपासचे गांवळांत पटकोचा वाखा उत्पन्न झाल्यामुळे सरकाराने तीस रुपये दरमहाचा एक डांकतर तिकडे पाठविला आहे

दिसा एथें गेले अप्रीलचे २४ वे तारखेस धरणीकपाचा आचका बसला

पुण्याचा प्रिन्सीपल सदरअमीन राव बाहादूर मोरोत्रिवक याने आपला हुद्दा सोडून आपले २४० रुपये पेन्शन घेण्याकरितां सरकारास अर्ज केला आहे प्रभाकर.

Conversions at Calcutta.

बंगाल्यांतील बाहाला परगण्यांतील एका मोठे हिंदुचा मुलगा याने स्वधर्म सोडून ख्रिस्ती धर्म घेतला आहे भवानोपूर एथील पाद्र्यांचे शाळेंतील कित्येक हिंदूंचीं मुलें बाटलीं त्या वेळेस या मुलास त्याचे आईबापांनीं शाळेंतून काढला होता या मुलाचे लग्नाचे खटपटींत आईबापें असता तो एके दिवसां सकाळीं घरांतून पळून पाद्र्यांचे घरां जाऊन राहिला आहे व त्याने ख्रिस्ती धर्माचा स्वीकार केला आहे.

प्रभाकर.

Opening of the Poona College पुण्यातील विद्यालय.

पुण्यात इंग्लिश सरकाराने सस्कृत पाठशाळा १८२१ साली घातली तेव्हापासून काही फेरफार होत आले; आसो कडे दोन वर्षांमार्गे या शाळेचे निरूपणे गावदल मुबईचे वर्तमानपत्रांत बहुत वादविवाद झाला त्यावेळेस सर्व वर्तमानपत्र करणारे जितके होते त्यांचा एक अभिप्राय पडला होता सरकाराने असा विचार केला की पुण्यातील इंग्लिश शाळा आणि पाठशाळा असो एकत्र करून सस्कृत विद्या कमी करून इंग्लिश वाढविले ह्मणजे शाळा उपयोगी होईल, आणि पुण्यातील लोकांस बहुत फायदा होईल, यास्तव हा वेत पसत होऊन पहिली सस्कृत शाळा ह्मणत होते ते नाव बदलून पुण्याची कालेज ह्मणजे विद्यालय असे नाव ठेविले आणि या विद्यालयास आरंभ करण्याचा समारंभ करण्याकरिता जुलै १८२७ साली कामिशनर यांचो रवानगी झाली त्यानी ज्ञानवारी तारिख ७ माहे जूनरोजी सर्व लोकांची सभा भरून या नवीन विद्यालयाचे उपयोगाविषयी सभाषण करून समजाविले त्या सभाषणाचो प्रसिद्धि पुढें करूं पुण्यातील जे लोक समजदार आहेत त्यांसही मोठी शाळा झाली, व मुलांस फी माहेवारी काहीसो अधिक घातली आहे वगैरे काहीं धुळक गोष्टी खेरीज करून सामान्यतः हें बरें दिसतें. परंतु जुन्याकाळचे लोकांस शास्त्री पंडीत मुख्यत्वेकरून यांस हें बरें वाटत नाहीं, या लोकांस जें बरें आहे तें बरें वाटतच नाहीं, जसे श्रीमंत कैलासबासी बाजीराव साहेब पुण्यास होते तेव्हा अव्यवस्थेनें २७ वर्षे राज्य वाहत होते परंतु त्यांचे अन्नदानाचे पुण्येकरूनच राज्य निभेल असे ह्मणत असत तेव्हा असे लोकांचा अभिप्राय जमेस भरण्यासारखा नाहीं व सरकार धरीतहि नाहीं हे उघड आहे

ज्ञानप्रकाश

Efforts at Calcutta to Modify the Rules of Caste

जातींत परत घेण्याविषयी विवाद.

हल्लीं कलकत्ते मुकामी काहीं एक अब्रुदार हिंदु मनुष्यानी ख्रिस्ती धर्म स्वीकारला सबब मोठा गवगवा चालला आहे; आणि गेल्या महिन्याच्या २५ वे तारखेस मोठी सभा भरून हा विचार चालला होता कीं, ख्रिस्ती धर्माची बंदी आतां कोणच्या योगाने करावी? परंतु अनेक बाबुंचीं अनेक मते पडली, आणि

शेवटीं काहीं ठरले नाहीं. काहीं एक बोलले कीं जे ख्रिस्ती होऊन अभक्ष भक्षितात त्यास प्रायश्चित्त देऊन जातींत परत घेत जावे ह्मणजे बंदी होईल. दुसऱ्या कित्येकांचें मत कीं असें करण्यास शास्त्र नाहीं, सबब ही गोष्ट कशी होईल? तिसरे काहीं बोलले कीं काशी वगैरे मोठमोठ्या ठिकाणच्या पंडीतांची सम्मती आणून त्यांस प्रायश्चित्त देण्याचें करावें; परंतु मोठे व दुर्घट प्रायश्चित्त ठरऊ नये; कांकीं असें ज्ञान्याने ते घेणार नाहींत; तर काहीं गोदाने व ब्रह्मदंड ब्राह्मणास देवावे. हें मत ऐकून बहुधा सर्व पंडीत ठीक, आह्मी याविषयी खुशी आहों, असें बोलले.

तर याविषयी आमचें ह्मणणें आहे कीं ज्यानी ख्रिस्ती धर्म स्वीकारला त्यानी तो समजून स्वीकारला आहे, असें असतां त्यानी शरण येऊन पश्चात्ताप केल्याशिवाय व आपणास जातींत घ्यावें असें बोलल्या शिवाय एदढी उगीच गडबड कशाला आरंभावी? प्रायश्चित्ताशिवाय जर त्यानी त्यांस घेतलें तरी ते जाणार नाहींत. ह्मणून त्याविषयी प्रथम उगीच विचार करायाची गरज नाहीं. कोणी शरण येईल तेव्हा विचार करावा.

कोणी कदाचित शरण येऊन सागतो मला आतां पश्चात्ताप झाला कीं, मी अविचाराने दुसऱ्या धर्मांत गेलों होतो, परंतु मला आता शुद्ध करा; तर त्याला प्रायश्चित्तहि देण्याची गरज नाहीं. जाति अभिमान सोडून त्यास खर्च व संकट पाडल्याखेरीज तसाच घ्यावा हें आह्मास ठीक दिसतें. दुसरी गोष्ट, ज्याचा ख्रिस्ती धर्मावर विश्वास नाहीं, त्यांस मंडळींत ठेवायास ख्रिस्ती लोक खुशी नाहींत, त्यांच्या जर समजण्यांत आलें तर तशांला मंडळींतून काढतात, ह्मणून त्यांस परत घेण्या-

ची हिंदूत काही अडचण नसावी, हेंच बरें. याविषयीं जसें मुसलमान करितात त्याप्रमाणें हिंदूनी करावें, आणि याप्रमाणें हिंदु करितील तरच हा अनर्थकारक जातिभेद मिटून सर्व लोक एक होतील.

The Governor General and Legislative Council

पंजाब वगैरे हल्लीं बंगाल सरकारच्या ताब्यात आल्यामुळे गवरनरजनरल साहेबाला बहुधा हिंदुस्थानात राहाणें पडतें आणि त्यावरून तेथील काम ठीक चालतें. पहिल्यापासून गवरनरजनरल कौन्सलचा असा हुद्दा आहे कीं सर्व भरतखंडाची देखरेख ठेऊन जसे पाहिजे तसे ठराव करून तजवीज नीट ठेवावी. परंतु हल्लीं त्यांचें राहाणें हिंदुस्थानांत आहे व कौन्सलदार कलकत्तेत, सबब नवीन कायदे ठरविणें जुने रद्द करणें हें बराबर घडत नाहीं. आणि त्यावरून तानाह इलाख्यात कामाचा धादल होते ह्मणून या गोष्टीचा पुढे काहीं बंदोबस्त झाला पाहिजे. आणि कंपनी सरकारची सनद नवीन होणार तेव्हां ही तजवीज केली जाईल असें वाटतें.

The Monsoon Frogs.

बेडकांविषयीं बापलेकांचा संवाद.

गोपाळराव नामें एक ग्रहस्थ मोठ्या सकाळीं आपल्या विनू नामक मुलाला शाळेत जाण्यासाठीं पलंगावरून उठवूं लागला, तेव्हां विनू ह्मणतो, बाबा, मी झोपेत नाहीं, पण डोळे मिटून एक गम्मत ऐकिली ती अर्धसांगेन, मग उठून शाळेत जाईन.

गोपाळराव. काय बरें ?

विनू. आपल्या घरापाठीमागे मघापासून मोठा कलकलाट ऐकिला, तो कशाचा बरें

गो. अरे, ते बेडूक.

वि. खरे, मी एकदा मागल्यादारीं डबकामध्ये हिवाळ्यात एक बेडूक पाहिला, तो "डराव डराव" करित होता, पण आता इतके कोठून आले ?

गो. आता पावसळा आला कीं नाहीं ? दोन-तीनदा पाऊस पडला आणि डबकांत पाणी साचले ह्मणून ते पुष्कळ बाहेर निघाले.

वि. पण बाबा, आमच्या पोराची मंडळी जसी परवचा ह्मणती तसा त्याचा कलकलाट चालला होता. तेथें त्याची शाळा आहे काय ?

गो. वेड्या, ते पाण्यातले जीव, त्यांस शाळा कशाची ?

वि. तर मग ते मोठ्या पाहटेस आळोपाळीने काय ह्मणत होते ?

गो. त्यास शाळा नाहीं, आणि शिकणें नाहीं; पण पाहा, देवाने पाऊस पाडिला आणि त्यांच्या ठिकाणांत पाणी सांचलें ह्मणून त्यास सुख झालें. तेव्हा ते आनंदाने कलकलाट करितात.

वि. खरें, पण आळोपाळीने शब्द करण्याचें त्यास कसें समजतें ?

गो. जसा तुम्ही आपला धडा आळोपाळीने अचूक ह्मणतां तेव्हां तुम्हाला कसी मौज वाटते, तसीच त्यालाहि आळोपाळीने ओरडण्यांत मौज वाटती. आणि पाहा, ईश्वराने त्यास एकमेकाच्या खुणा व बेत समजण्याचे ज्ञान दिल्लें आहे; आणि जसें तो तुमचा सांभाळ करितो तसें तो त्यांचा सांभाळ करितो.

वि. बाबा, अजून आठ दिवस झाले नसतील, मी आणि मनी त्या डबकांत घरकूल करून खुशाल खेळत होतो, तेव्हां तर तेथे

एक देखील बेडूक नव्हता; आणि आता इतके कोठून आले!

गो. उन्हाळ्यात पाणी अटून जाते तेव्हा कित्येक बेडूक मरून मातीस मिळतात आणि कित्येक भेगरींत आणि विळात दगडून राहतात; ते पाऊस पडताच बाहेर येतात.

वि. थोडे दिवस झाले मी बागेत असतां पावसाची बुरबुर आली, तेव्हा राणूमाळी हणाला, पळपळ कसा! तुझ्या डोक्यावर बेडूक पडतील. तेव्हाच मी त्याला विचारणार होतो कीं बेडूक पावसाबरोबर वरतून पडत असतात कीं काय? पण मी भिऊन पळालो. बरी आतां आठवण झाली तें खरेंच काय बाबा?

गो. ती अगदी गप्प, खरे नाही.

वि. तर ते जमीनीच्या भेगरींत असतां त्यांचा जीव गुदमरून ते मरत नाहीत काय?

गो. देव त्यांचा संभाळ करितो. आणि विनू, ते भेगरींत किंवा विळांतच असें नाही, पण ते झाडाच्या खोडांत व मोठाल्या धोंड्यांच्या पोटांत देखील सापडतात.

वि. हे मोठे नवल आहे; आणि दगडाच्या पोटात त्याला खायला नाही, पाणी नाही, वारा नाही, तेथे कसे वांचतात?

गो. खाण्या पिण्यावांचून त्यानी सुस्त राहावे अस्या प्रकारे देव त्याचा संभाळ करितो. यावरून तू मनात आण कीं, देव किती दयाळू आहे आणि तो सर्व जीव जंतूंचा कसा संभाळ करितो!

वि. खरेंच, नाही तर ते खाण्या पिण्या वाचून मरून गेले असते. अणखी मला बेडकाची दया येती. पाहा, डबकात किती चिखल आहे, त्यांचे सारे भाग भरून जात असेल.

गो. खिडकी उघडून पाहा, डबकातले बेडूक एथून दिसतील.

वि. (पाहून हणतो) वाहवा! किती पिवळे, धमधमीत दिसतात. त्याला चिखल लागला नाही, आणि कित्येकानी तऱ्हेतऱ्हेच्या रंगाचे अंगरखे घातले आहेत. आणि त्याचीं लाहान पिलीं पाहा, कसा तडातड उड्या मारितात!

बाबा, आता त्याला मजा वाटती, पण जेव्हा पाणी अटून जाईल तेव्हा यांतील कित्येक बचरीं मरून मातीस मिळतील, तीं आपल्यासारखीं नेहमी टिकायाचीं नाहीत.

गो. आपण तरी सर्वकाळ, असे कोठून राहणार?

वि. तर काय, आपणहि बेडकाप्रमाणे मातीत मिळूं?

गो. यांत काय संशय?

वि. (डचकून हणतो) आपण नेहमी टिकू असें नाहीच ना?

गो. तसेहि आहे, पण तो विचार मोठा आहे. आता शाळेत जाण्याची तयारी कर. उद्यां सर्व सांगेन.

The Merit-destroying River

कर्मानाशी नदीची गोष्ट.

ज्ञानोदय कते यांस

विनंती विशेष हिंदू लोकांमध्ये किती अज्ञानपणा भरला आहे, तो वारंवार आपण व दुसरें वर्तमानपत्र कते आपल्या पत्रांत लिहून प्रसिद्ध करिता, येणेकरून लोक-सुधारणा बरीच होत चालली आहे. याप्रमाणे जो तुमचा क्रम चालला आहे, तो फार चांगला आहे परंतु हाकी आश्चर्यकारक एक गोष्ट माझ्या ऐकण्यांत आली आहे, ती आपण आपल्या पत्रांत छापला, तर मजवर तुमचे मोठे उपकार होतील.

माझ्या ओळखीचा एक विद्वान पुराणिक काहीं वर्षां-मागे महायात्रेस हणजे काशीस गेला होता त्याने सां-

गितलें की, काशीस जांभाना वटेंत "कर्मनाशी" झणून एक नदी लागती, तिचें कोणो यात्रेकरू लोक तिला शाप आहे, झणून किती जरी ताहान लागली, तरी पाणी पीत नाहीत, व तींत स्नानसुद्धा करीत नाहींत परंतु त्या नदीच्या काठी जो गाव आहे, त्यांतिल सर्व लोक तिचें पाणी पीतात हे त्या विद्वानाचें बोलणें ऐकून मला मोठें नवल वाटलें कीं, आमचे लोक आपल्या पदरीं पुण्य आहे, असें समजून ते न जावें झणून त्या नदीचें पाणी कोणो पीत नाहींत, परंतु हे त्याचें करणें बरोबर नाही तर अहो यात्रेकर्यानी, तुझी बलाशक त्या नदीचें पाणी प्यावें, तें केल्ले न तुमच्या केलेल्या कर्मांचा कधीहि नाश होणार नाहीं, कारण कीं मुळींच तुमच्या पदरीं कांही पुण्य नाहीं. जर तुझास ताहान लागेल, तर तुझी खुशाल तिचें पाणी प्यावें, झणजे तुमची ताहान जाऊन तुझी पुढें मार्गक्रमण कराल, व त्या नदीला जो शाप आहे तो कांहीं वर्षांनी जाऊन सर्व यात्रेकरू लोक तिचें पाणी पिउं लागतील, आणि ते तुझाला दुवा देतील, आणि याप्रमाणें जर तुझी कराल, तर हाकीं जें तिचें नाव "कर्मनाशी" आहे, ते पुढें "कर्मजोडी" असें होईल कारण कीं सर्वांच्या शास्त्रांत लिहिलें आहे कीं, भुकेल्यास अन्न, व तृषितास पाणी द्यावें, झणजे तुमचें करणें योग्य दिसेल कळवें बहुत काय लिहिणें ही विनती तारीख १२ महि च्युन, सन १८५१

{ तुमचा मित्र एक काक-
उवाडीत राहणारा

HISTORY EUROPE No 61
About Clovis and little King Pepin

बखर युरोपखंड धडा ६१.

क्लोविस आणि टेंगणा पापिन यांविषयी.

चिल्डरिक हा फ्रेंच राज्य स्थापणारा होता, असें लोक ह्मणतात. पुढें त्याचा पुत्र क्लोविस हा त्याच्या जागेवर झाला. जेव्हा क्लोविस केवळ १९ वर्षाचा होता, तेव्हा त्याने रोमी लोकांस फ्रान्स देशांतून घालवून दिले. नंतर तो जर्मनी लोकांवर जय पावला.

क्लोविस याची बायको ख्रिस्ती होती ती ज्या देवाचें भजन करीत असे, त्याच्या साहाय्याने आपणांस यश मिळालें असें त्याला वाटलें. मग त्यानेहि ख्रिस्ती होण्याचा निश्चय केला. नंतर सन ४९६ सालीं त्याने, आणि त्याच्या

बरोबर त्याच्या राज्यातील ३००० लोकांनी वापिस्मा घेतला. क्लोविस मरण पावल्यानंतर फ्रान्स देशात अनेक राजे झाले. त्या राजांनी एकमेकांशीं भाडून आपल्या रयतेस फार त्रास दिल्ला. एका राणीने राजे व राजपुत्र मिळून दाहाजण मारिले असा आरोप तिजवर झाला.

धाकटा पिपिन ज्याला टेंगणाहि ह्मणत असत त्याने दुसऱ्या सर्व राजांस त्यांच्या गादीवरून हांकलून देऊन सर्व फ्रान्स देशावर आपण एकच राजा झाला. तो फार टेंगणा ह्मणजे केवळ ४॥ फूट उंच होता. तरी त्या लहान शरिरात समर्थ आत्मा होता, आणि ते शरीरहि फार बळकट होतें. आपले सभासद आपल्या टेंगणेपणाविषयी फार थट्टा करितात, असें जाणून राक्षसामध्ये जेवढें पौरुष असतें तेवढें आपणामध्ये आहे हे त्यांस दाखवावें असा त्याने निश्चय करून एकदां सिंह व पोळ याची लढाई पाहावयास सभासदांला बोलाविलें.

सिंहाने मोठी गर्जना करून पोळाच्या पाठीवर उडी मारली आणि आपले पंजे असे मारले कीं ते त्याच्या मासात खोल रुतले. पोळानेहि दुःखीत व भयभीत होऊन मोठ्याने डक्या फोडल्या. तेव्हां पिपिन राजा आपल्याला होवेल तितकें उच करावें ह्मणून खुंटवांडुलीवर उभा राहिला, आणि पोळ व सिंह यांच्या गर्जनेसारखी मोठी हाक सभासदांस मारून ह्मणाला कीं या सिंहापासून पोळाला तुझांतून कोण सोडवील. मग सर्व सभासद लज्जित व भयभीत होऊन निःशब्द उभे राहिले, कारण कीं त्या सिंहाच्या पंज्याखालीं जावयास कोणी धजला नाहीं. आतां मी सोडवितों पाहा, असें बोलून त्या टेंगण्या

पिपिनाने गादीवरून उडी मारली आणि आपल्या उंचीएवढी लांब असी तरवार घ्यानातून उपसून ती फिरवीत फिरवीत सिंहावर धांवला. तोंपर्यंत तो सिंह त्या वासलेल्या पोळाच्या पाठीवर विलगून राहिला होता.

सिंहाने त्या भयंकर ठेंगण्या एकाड्याकडे पाहून जसाजाण त्या राजाच्या एकच घांस करावा असा त्याने आपला जत्रडा उघडला. परंतु त्या धाकट्या पिपिन राजाने आपल्या तरवारीचा वार नेमकाच सिंहाच्या मानेवर केला. तेव्हा त्या पोळाच्या एका बाजूस सिंहाचे डोकें आणि दुसऱ्या बाजूस धड असे अकस्मात् खाली पडले. मग त्या ठेंगण्या पिपिनाची थट्टा करावी यापेक्षा सिंहाच्या सुटा धराव्या हे त्या सभासदास बरे वाटले.

प्रश्न चिळडरिक कोण होता? प्र० होविस कोण?
प्र० त्याने खिस्ती होण्याचा निश्चय कशावरून केला?
प्र० त्याने वापिसमा केव्हा घेतला? प्र० तो मेळ्यानंतर फ्रान्स देशाविषयी काय? प्र० त्यातील राजाविषयी काय? प्र० धाकटा पिपिन राजा कसा होता? प्र० त्याने आपल्या सभासदांस काय पाहावयाला वलाविले? प्र० त्याने सिंहाला काय केले? प्र० त्याचे धैर्य पाहून सर्व सभासदांस कसे वाटले?

Account of Siam.

सयामाचे वर्णन. पुढे चालू.

सयामच्या राज्यांत लाहान सान नद्या तर पुष्कळ आहेत, परंतु मोठ्या नद्या छोट्या असता तीन आहेत एक मार्तबानची नदी, ह्यणजे सालवीन नदी; दुसरी मेनामनदी, आणि तिसरी कांबोज नदी ऊर्फ मेनामकॉंग ह्या नदीला मेकॉंग असेंहि ह्यणतात. मार्तबानची नदी, म्हणजे सालवीन नदी हिचे वर्णन तेनासरिम प्रांताच्या वर्णनांत झालेच आहे. ह्या नदीचा सयामच्या राज्यास फारसा उपयोग नाही; व फारसा संबंधहि नाही. सयामचे राज्य व ब्रह्मदेशाकडील व इंग्लिशाकडील प्रांत ह्यांच्या मधली सीमा ही नदी आहे.

मेनाम ही मोठी नामांकित नदी आहे. ही स-

यामच्या राज्यांतन आरपार वाहत आहे. ह्यामळे गलबते नेण्या आणण्याची चांगली सोय लोकांस झाली आहे. मुखापासून सुमारे ८० मैलांपर्यंत युरोपियन लोकांस हिची माहिती झाली आहे; पुढची माहिती पक्की नाही. ह्या नदीचा उगम चीनदेशातील युनान प्रांतांतल्या डोंगरांत असावा उगमापासो हिचे नांव नानकिंगहो असे आहे. ही नदी त्या डोंगरांपासून निघून केवळ दक्षिणेकडे नव्हे पण काही आग्नेयी दिशेकडे वाहात चालली, ती बानकोक शहराखाली सयामच्या गल्फांत समुद्रास मिळाली. हिची लांबी सुमारे ८०० मैल आहे. मेनाम हिचे हे नांव अन्वर्थ आहे त्या देशच्या भाषेत मे ह्यणजे आई आणि नाम ह्यणजे पाणी मिळून पाण्याची आई, ह्यणजे जलजननी असा अर्थ होतो.

हिच्या मध्ये उगमापासून लाओदेशातील चांग मायपर्यंत, ह्यणजे उत्तर अक्षांश २०-१४ पर्यंत लाहान होळ्या मात्र फिरण्याची सोय आहे. तेथून पुढे हिला अनेक नद्या मिळाल्यावर मोठमोठी गलबते चालण्या जोगी ही नदी झाली आहे. ही तीन मुखानी समुद्रास मिळती त्यांत पूर्वेकडील जो फाटा तो मुख्य, तो त्याच नांवाचा आहे. मधल्या फाट्याचे नांव ताचीन, आणि पश्चिमेकडील फाट्याचे नांव मेकलॉंग आहे.

कांबोज ऊर्फ मेनामकॉंग ह्या नदीचे वर्णन पुढे कोचीन चीनच्या वर्णनांत येईल.

डोंगर

सयामच्या राज्यांत कोठे कोठे केवट्याचीं मैदाने आहेत, तरी देश बहुत करून डोंगराळ आहे. त्यांत पर्वतांच्या दोन रांगा मोठ्या आहेत, त्या दक्षिणेत्तर आरपार गलेल्या आहेत. त्यांपैकी पश्चिमेकडे जी रांग आहे तिच्या एके बाजूस ब्रह्मदेश व इंग्लिशाकडील तेनासरिम प्रांत, आणि दुसऱ्या बाजूस सयाम आणि तिसरी जी पूर्वेकडची रांग आहे ती एके बाजूस सयाम व एके बाजूस लाओदेश आणि कांबोज देश, ह्यांच्यामधून गेली आहे सयामच्या गल्फाच्या किनाऱ्याचा जो प्रदेश तो बहुतकरून डोंगराळ आहे. खास सयाम हा प्रांत सपाटीचा बसकट प्रदेश आहे, ह्यणून पर्जन्यकाली

नद्यांस पूर येतो तेव्हा चोहीकडे पाणी पसरून देश जलमय होऊन जातो.

हवा व दुखणें

ह्या देशांतील हवा बहुतकरून चांगली आहे; तरी सर्वत्र एक सारखी हवा नाही, कां की उत्तर अक्षांश ७ पासून उ० अ० २०—२१ पर्यंत हा देश पसरलेला आहे; त्यात कोठें कोठें सपाट मैदानें आहेत, कोठें कोठें डोंगर आहेत, व कोठें कोठें निबिड झाडीचीं रानें आहेत; ह्याणून स्थलपरत्वे हवा निरनिराळी होती; तरी लोकाकडे पाहिलें असतां त्याच्या प्रकृतीस मानायाजोगी एथील हवा आहे असे अनुमान होतें.

ह्या देशांत देवींची सांत वारंवार येऊन मनुष्यांचा सहार होतो. देवींचें भय धरोघर असतें ह्या रोगास उपचार कसा करावा हें एथील लोकांस माहित नाही. आणि ह्या रोगाचें निवारण करण्याची जी युक्ति इंग्लंडांतील कोणी शाहाण्या पुरुषानें काढली आहे, ह्याणजे गोस्तनावरील फोडातून लस काढून तिनें देवी काढण्याची, ती युक्ति ह्या देशांत अद्यापि प्रसिद्ध झाली नाही. जरीमरीची पहिली सांत ह्या देशांत इसवी सन १८२० ह्या वर्षी आली होती, तिनें लोकाचा मोठा सप्या उडविला

ऋतु व धान्य

ह्या देशांतील ऋतु व काळ हिंदुस्थानांतील ऋतु काळांप्रमाणेंच आहेत. एथें वर्षांत ईशान्येकडील साहा महिनेपर्यंत, आणि नैर्ऋत्येकडील साहा महिनेपर्यंत. असे दोन वारे मुख्यत्वे वाहत असतात.

नदीला पूर येऊन जेथें पाणी पसरतें तेथील जमीन सुपीक असते. त्या जमिनींत भाताचें पीक फार चांगलें होतें. ह्या देशांतील मुख्य उत्पन्न ह्याटलें तर भात. एथील भात उत्कृष्ट आणि विपुळ असतो. भाताची सस्ताई ह्या देशांत जशी आहे तशी दुसऱ्या कोणत्याहि देशांत नसेल. भाताच्या जमिनी खेरीज करून दुसरे ठिकाणीं गव्हांचें पीक होतें; आणि ह्या शिवाय कडधान्यें, ऊंस, मिरें, तमाखू, कापूस, वेलदोडे, रताळां वगैरे ह्यांची लागवड होती. खालच्या सयामांत नारळी आणि सुपारी ह्यांची आगरे पुष्कळ आहेत. जमिनीच्या अनुलक्षेंकरून पाहिलें असतां जितकी लागवड व्हावी तितकी होत नाही. कोठें कोठें अशा जमिनी

पडलेल्या आहेत कीं मुळापासून त्यांत अद्यापि कोणी लागवड केलीच नाही. त्यांची रानें होऊन गेली आहेत.

झाडे.

ह्या देशांत आंबे, रतांबे, नारिंगें, अननस, पेरू, पोपया, वगैरे नानाप्रकारचीं फळे आहेत; तीं पुष्कळ आणि चांगलीं असतात. लिची आणि दुरियान ह्या नुवांचीं उत्कृष्ट फळे होत असतात. ह्या शिवाय हिंदुस्थानांत जीं फळझाडे आहेत तीं बहुतकरून ह्या देशांत आहेत.

रानातील प्रसिद्ध झाडे ह्याटलीं तर, त्यात सागवान मुख्य आहे; तो उत्कृष्ट व पुष्कळ होतो. त्या शिवाय रानांत कांहीं रंगाचीं व कांहीं सुगंधाचीं झाडे आहेत. रंगाच्या झाडां पैकीं पतंगाची उत्पत्ति फार, आणि सुगंधाच्या झाडांपैकीं अमरूची उत्पत्ति फार आहे.

धातु

एथील धातु वगैरे खनिजद्रव्यें हीं आहेत. मुख्य धातु कथील आहे; कांहीं सोने आहे, तरी तें देवळें व मूर्ति ह्यांस मुलामा करण्यापुरतें देखील सांपडत नाही; ह्याणून गरज पडते तेव्हां मलाया देशांतून आणवावें लागतें. मेनाम नदीच्या कांठच्या प्रदेशांत लोखंडाच्या खाणी पुष्कळ आहेत. तांबें, शिसें, जस्त, आणि सुरमा ह्यांच्याहि खाणी ह्या देशांत आहेत. कोठें कोठें रत्नाच्या खाणी आहेत; त्यांत नीळ, माणीक, आणि पुष्कराज हीं रत्ने सांपडतात. परंतु एथील रत्ने ब्रह्मदेशांतील रत्नांपेक्षां निकृष्ट आहेत.

जनावरें व पाखरे.

एथील बाळगावयाचीं जनावरें तर हिंदुस्थानांतील जनावरांप्रमाणेंच आहेत. रानांतील जनावरें, हत्ती, वाघ, गेंडे, आस्वल, चित्ते, रानडुकर, रानभांजर, कस्तूरी भृग, सायाळ, खडी, वगैरे आहेत. परंतु लांडगा, कोल्हा, तरस, खोंकड, आणि ससा, हीं जनावरें ह्या देशांत अगदीं नाहींत.

ह्या देशांतील हत्ती फार सुंदर असतात. राजधानींत हत्ती बाळगण्याची परवानगी थोडक्यांसच आहे, परंतु इतर प्रांतांत पाहिजे त्याने हत्ती बाळगावे अशी मोकळीक आहे. ब्रह्मदेशांत जसी पांड्या हत्तीची प्रतिष्ठा तसी ह्या देशांतहि आहे.

एथील गाई दूध अगदी थोडे देनात; आणि दुधापासून लोणी काढणे हें ह्या लोकांस ठाऊक नाहीं. ह्या देशांतील घोडे केवळ लाहान असतात एथें गाढव आणि मेंढरे नाहींत.

पांखरें तर हिंदुस्थानांतल्या पांखरांप्रमाणें बहुत कळून आहेत. धार, कावळा, चिमणी, पारवा, मोर, रानकोंबडा, पाणकोंबडा, वगैरे आहेत.

साप विंचू वगैरे क्षुद्रजंतु पुष्कळ आहेत. ह्या देशांत लाखेचे किडे पुष्कळ सापतात. नदीमध्ये मासे पुष्कळ आहेत, परंतु निकृष्ट जातीचे आहेत.

कारागिरी

ह्या देशांत कारागिरी छटली तर, कला, कौशल्यच्या कामांत सयामच्या लोकांचा अगदी थोडाच प्रवेश आहे ह्या लोकांच्या आर्गी कौशल्य वाढण्यास एक मोठी नड आहे ती अशी की, कोणी कारागिरीच्या कामांत चांगला प्रवीण झाला, तर त्यास राजा किंवा कोणी मोठा अधिकारी जवरीने आपल्या पदरी नेऊन ठेवितो; त्याचा स्वतंत्रपणा राहत नाहीं. ह्यामुळे कारागिरीच्या कामांत बुद्धि खर्चण्याविषयी व मेहेनत करण्याविषयी कोणास उलंका होत नाहीं जे कारागीर ते सारे पराधीन असल्यामुळे रयत लोकांस, किंवा परदेशच्या मनु-

Munsif Appointments

सदर दिवाणी अदालतीचे जडजानो या पुढील ग्रहस्थांस या पुढील कामावर नेमले आहेत.

कल्याणचा मुनसिफ बळवतराव हरी यास भिवंडा एथें मुनसफ नेमला आहे

वसईचा सदोबा देवजी यास कल्याणचा मुनसिफ नेमला आहे

चिपळोणचा मुनसिफ अजम विनायक गोविंद यास वसईचा मुनसिफ नेमला आहे

उरणचा मुनसिफ अजम नारो सखाराम यास चिपळोणचा मुनसिफ नेमला आहे

कृष्णराव विठोजो यास उरणचा मुनसिफ नेमला आहे

अजम परशराम विनायक यास सोलापुरचा अगस्टेंग मुनसिफ नेमला आहे

अजम सेनापा नाईक आपाजो हा मरण पावला त्याचे जागेवर सौंदतोचा मुनसिफ अजम गुंडु तिमार्जो यास धारवाड जिल्ह्यातील हावरीचा मुनसिफ नेमला आहे व अजम श्री निवासराम हणमतराव यास सौंदतोचा मुनसिफ नेमला आहे

The Monsoon.

ईश्वराच्या कृपेने या महिन्याच्या १० तारखेपासून मुंबईवर चांगलाच पाऊस पड-

नाहीं. किती एक कारागीर स्वतंत्र आहेत; परंतु ते सयामी लोक नव्हत; ते चीनवाले किंवा कोचीन चीनवाले आहेत. कोणत्याहि जिनसाविषयी सयामी लोकांच्या कारागिरीची प्रसिद्धि नाहीं. एका पदार्थाविषयी मात्र त्यांची कारागिरी बरी आहे. तो पदार्थ कोणता, तर सोन्याचा किंवा रुप्याचा चंबू. राजशाख्यांत वसून कारगीर हे चंबू करितात, आणि तेथेच ठेवितात जेव्हां राजा कोणास मोठा अधिकार किंवा मोठी पदवी देतो, तेव्हा त्यास सोन्याचा किंवा रुप्याचा एक चंबू सत्कारार्थ देतो; तो त्या अधिकाऱ्यास मोठे भूषण वाटते. हे चंबू पुष्कळ वर्षांपासून एकाच घाटाचे व एकाच फर्म्याचे होत आले आहेत, त्यांचा प्रकार बदलत नाहीं झणून करतां करतां कारागिरीचा हात बसला आहे व ह्या कामांत त्यांचे कसब पुरे झाले आहे.

जुलै १९०६

चांगला तणकळून उष्णकाळाचा ताप व शहरात जे पाण्याचे हाल होते तेहि बहुतकरून नाहींसे झाले, व हवा स्वच्छ झाल्याने लोकांस सुख वाटते. पर्जन्य मापक युक्तीवरून समजले कीं या साहा दिवसात जो पाऊस पडला तो मागच्या वर्षातील पावसाच्या चतुर्थांशापेक्षा कांहीं अधिक आहे. देशावरहि पाऊस बराच पडला असे ऐकतां.

THE DNYANODAYA.

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

Price, to Natives, one rupee and eight annas yearly; to Europeans, four rupees; additional copies to Europeans Rs 1.8 Single numbers

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY, JULY 1, 1851.

No. 13.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १, माहे जुलई, सन १८५१.

अंक १३

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, JULY 1, 1851

THE EASY PRIMER, containing Children's First Lessons in Reading and Spelling, with an English and Maráthí Vocabulary 116 pp 18 mo American Mission Press, Bombay Price, five Annas

This little book will be found very useful to those engaged in the study of English. Most of the lessons are illustrated with appropriate pictures which enable the learner to comprehend at a glance the nature of the object described. When the book is used in classes, the vocabulary at the end will diminish the labor of the teacher and accustom the scholars to habits of self-dependence. And it will be found particularly useful to those studying the language without the aid of a teacher. The price appears quite reasonable. Books of this kind are much needed

[Translation of the preceding]

हल्लीं अमेरिकन मिशन छापखान्यात इंग्लिश भाषा शिकण्याकरिता (ईजिप्रिमेर) छणजे सुलभ पुस्तक छापलें आहे. त्यामध्ये मूळाक्षरें, शब्द, गोष्टी आहेत, आणि इंग्लिश शब्दांचा मराठींत बराबर अर्थ समजावा असा कोश केला आहे. तर हें पुस्तक इंग्लिश विद्यार्थ्यांच्या कार उपयोगी आहे. यांत ज्या ज्या पदार्थांची किंवा जिवांची गोष्ट लिहिली आहे, तेथें त्याचें चित्र काढलेलें आहे, आणि

ते पाहून ती गोष्ट साफ लक्षात येती. या पुस्तकाची किंमत पाच आणे आहे.

A SECOND LETTER TO A PARSÍ Bombay Tract and Book Society, No 2 Pársí Gujaráthí Series 1,000 Copies 47 pp 32mo. Price, Quarter Anna

A LETTER TO A ZOROASTRIAN FRIEND Bombay Tract and Book Society, No 3 Pársí Gujaráthí Series 2,000 Copies 21 pp 32mo Price, Quarter Anna

These little books, which are neatly got up are written in Pársí Gujarathi. They will we trust attract the attention of those for whom they are particularly designed

हल्लीं पुस्तकें व निबंध करणाऱ्या मंडळीने पार्शी लोकांकरिता दोन लहानशा चोपड्या गुजराथी भाषेंत सुंदर रीतीने छापविल्या आहेत. एकाचें नांव ऐक पा२शीने लपेळुं थिणुं कागळ. दुसरें ऐक नरतोशती भीतरने लपेळुं पतर

Brief Notice of Kolapúr.

One of the most interesting and important cities of the Southern Maráthí Country is Kolapúr, which occupies an elevated position on the Panchaganga river, a few miles from its junction* with the Krishna. Its climate, which resembles that of Belgaum and Satara, is one of the best in India. Being near the brow of the Gháts it is wholly free from hot winds, and

* In Feb. of each year there is a famous yatra at the junction of the Krishna and the Panchaganga, this being esteemed a peculiarly sacred place

during the whole year enjoys a delightful sea breeze. According to the recent census it contains a population of 33,337, of whom 4,023 are Bráhmans, 97 Gaud Bráhmans, 55 Golak Bráhmans, 2,619 Muhammadans, 1,185 Jains, 1,730 Lingáiyats, 24 Marwádís, 178 Gosávis, 227 Sonárs, 1,243 Shimpís, and 15,278 Maráthas. The remainder is composed of various classes of Hindus. The census shows that there are 70 castes at Kolapúr, and several of these doubtless might be still further subdivided.

Until recently, Kolapúr has been secluded from all the rest of the world by the want of roads. Previous to 1845 there was indeed little occasion for Europeans to visit the place, it being the capital of a small Native State which was left very much to itself. Less therefore has generally been known of Kolapúr than almost any other place of equal importance in the Maráthí country. A good road for carts, with bridges over the rivers, has now been opened down the Gháts to Wágothan, a rising village with an excellent harbor, near the mouth of the Rajapur river. From Wágothan to the foot of the Gháts is 21 miles, the ascent of the Gháts is 7 miles, and from thence 42 miles to Kolapúr. By this road Kolapúr is about the same distance from the sea that Poona is from Panwell, and with the exception of a longer distance by water it is now as accessible from Bombay as Poona is. The opening of this road is of immense importance to Kolapur and all the adjacent country. The town has already sensibly increased in size, and a new impulse has been given to agriculture and every other branch of business. From Kolapur the road is continued 54 miles to Belgaum, thus opening a new and easy access to the sea for a wide extent of country. An excellent road is also in progress from Kolapur to Satara, a distance of about 70 miles, and another in the direction of Súngalí. The importance of such works in developing the resources of the country is not easily overestimated. By bringing the people into more direct contact with the civilized world, they also powerfully tend to diffuse light and awaken a new mental activity. Most earnestly is it to be hoped that Government may henceforth be able to do far more in this way than in years past. Roads are better than armies, and were they liberally provided, the necessity for armies would be greatly diminished.

In 1844 the Rani, mother of the present Rájá, influenced by a few conceited, ignorant* Bráhmans, engaged in a war with the English. Owing to the state of the roads, which rendered it almost impossible to move the artillery, the war continued for several months, and at its close the whole of the expenses were charged as

* Of all those about the person of the Rani, Dáji Pandit, the present able minister of his Highness, was the only person who opposed the war, and he was in consequence imprisoned and treated with great cruelty.

a debt against the Kolapúr state. As the only way to secure the payment of this, it was judged proper, in the mean time, to assume the administration of the revenues. Since then the chief authority has been vested in the English Political Superintendent. The government however is still conducted in the name of his Highness, for whose support a liberal allowance is made. The debt remains undiminished, the revenues of the state being barely sufficient to pay the annual interest, so that the present arrangements seem likely to be continued for an indefinite period.

The present Rájá, who is about 20 years of age, is the lineal descendant of the great Shivaji. He is naturally gentle and amiable, but is lacking in force of character. Under the tuition of Mr. Náná Motojí, one of the alumni of the Elphinstone Institution, he has made very respectable progress in the study of English. Few Natives indeed pronounce English more correctly than his Highness.

A large part of the wealth of Kolapur is said to be in the hands of the Jains. Here and elsewhere throughout the Southern Maráthí country they appear to be of Canarese origin, and are an enterprising, energetic people. They do not intermarry nor eat with the Jains of Gujarát, and have apparently nearly as much caste feeling as the Hindus. They say that there are among them 84½ different castes. Their religious books are mostly in Canarese and Sanskrit, a few have been translated into Maráthí. At a time not very remote, Jainism appears to have flourished greatly at Kolapur. The great temple of Ambaháí is confessedly of Jain origin, though now appropriated by the Hindus. The Jains say that within a radius of ten miles about the city they had 770 temples. Not only at Kolapur but throughout the Southern Maráthí country the Jains exhibit far less of religious feeling, and seem far less impressible than the Hindus. Unlike the Jains of Bombay they manifest no reluctance to exhibit their sacred books and to engage in religious conversation. They communicate without hesitation any information they possess in reference to their religion or any other subject.

Of the Muhammadan population of Kolapur we are able to say nothing. But generally throughout that part of the country they are, in religious matters a most degenerate race. Knowing little of their own religion they conform very much to the customs of the Hindus. Their *pujas* occupy a position similar to that of the Hindu gods. Many of these indeed are in great repute among the Hindus, from whom large sums of money are received in payment of vows. At Mirch particularly* the traveller is struck with the exceedingly little difference between the adherents of these conflicting religions. At the great Musalmán *Dargáh* in that town, the *Nagar-khana** is precisely like those at the

* The room over the gateway where the drums and other musical instruments are kept.

Hindu temples, and from 200 to 300 rupees, the gifts of Hindu worshippers, are found imbedded in the steps of the place where the *pir* is buried. On these steps no *infidel* is allowed to place his feet, this being emphatically *holy* ground. One reason of the little distinction between the Hindus and Musalmans at Mirich probably is that some of the Musalman kings of Bijapur and their ministers expended immense sums of money in erecting mosques and propagating their faith, in consequence of which there was a *nominal* embracing of Muhammadanism while the people themselves remained much as they were before.

While H. L. Anderson Esq. was acting Political Superintendent at Kolapur, the Natives, through his means, were induced to subscribe for a library, reading room, and museum, a building for the accommodation of these was erected, a monthly Maráthi Magazine was commenced, and a few good schools established. The magazine we are sorry to say, has already ceased to make its appearance, the library, &c. still continue, and will doubtless be the means of much good. By a little effort of this kind, Europeans at the different stations, might easily do far more than at present to diffuse useful knowledge and to awaken a spirit of inquiry among the people.

There is not much at Kolapur to interest the ordinary traveller. The *nagar khana* at the entrance of the palace presents an imposing appearance, and from the top, a pretty good view of the city is obtained. The armoury contains a great variety of military weapons, most of which are of a rude and inferior character. Still many of these from the associations connected with them are objects of interest. And they, in some respects, illustrate the state of the country in former times. The temple of Ambabai, a form of Devi, we have already mentioned as one of the finest in the Dakhan, and as being of Jain origin. The same of this goddess is widely spread, worshippers coming hither from almost every part of India. It is believed that the pilgrims to Káshu fail to obtain the full benefit of the pilgrimage unless they also visit this *kshetra* or holy place. In the vicinity there are several celebrated *tirthas* which are much resorted to by pilgrims, and indeed the Krishna though the whole of its course is regarded as a remarkably holy stream.

The traveller coming from Sámgañ, Mirich, and the territories of the late Raja of Sátára, soon has his attention painfully arrested by some ugly plague spots on arriving at Kolapur,—we refer to places for the sale of intoxicating drinks. It is possible that the existence of these is to be charged on the Native Government. But generally in the native towns of this part of the Dakhan these fountains of crime and wretchedness have not yet been opened. In the native states of Sámgañ, Mirich, &c. they would not for a moment be tolerated, their existence being justly regarded as inconsistent with the public wea-

All the more respectable natives regard them as an unmitigated evil, and it cannot be denied that they never fail to become the fruitful sources of poverty, wretchedness and crime. But wherever the flag of Britain waves, there the monster intemperance is unchained, there under the sanction of Government he erects his temples, and there hecatombs of deluded, infatuated victims are offered up at his shrine. And this is done, not because such is the wish of the people, but in contempt and defiance of the feelings of the great mass of the respectable inhabitants. None who will take the pains to inquire can doubt that there is an alarming and disgraceful increase of intemperance in every native territory on its being subjected to English rule, a fact most painful and humiliating, which cannot be regarded but with feelings of deep sorrow by every friend of the British Government, and by every well wisher to the people of India.

Little has as yet been done to make known the gospel at Kolapur. It presents a wide and interesting field for missionary operations, and we hope the day may not be far distant when a Christian mission shall be planted there.

[Translation of the preceding.]

कोल्हापुरचे वर्णन.

कोल्हापुर हे शहर घाटावरती पचगंगेच्या कांठी वसलेले आहे. तेथे प्रजा ३३, ३३७ आहे; त्यांतून ४,०३२ ब्राह्मण, ९७ गौड ब्राह्मण, ५५ गोलक ब्राह्मण, २६१९ मुसलमान, ११८५ जैन, १७३० लिंगायत, २४ मारवाडी, १७८ गोसावी, २२७ सोनार, १२४३ शिपी, १५,२७८ मराठे, आणि याशिवाय हरतन्हेच्या जातीचे लोक आहेत. सरकाराने तेथील लोकांची गणना केली तेव्हा ७० जाती निघाल्या.

सन १८४४ सांत इंग्लिश सरकाराने कोल्हापुर जिंकून घेतले; त्यापूर्वी तेथे सडका झाल्या नव्हत्या. हल्ली कोल्हापुरासून वाघोटणच्या रस्त्याने घाटावर २१ कोशपर्यंत चांगली सडक झाली आहे, आणि तेथे दार्जीपुर हून एक गाव वसत आहे; आणि तेथून घाट व घाटाच्या खाली १४ कोशपर्यंत सडक झाली आहे, तेथे बंदर किनाऱ्या-

वर वाघोटण ह्यणून शहर वसत आहे. या वंदरीं मोठमोठीं गलवतें येतात व तो गाव कांहीं दिवसांनी मोठा होईल असें दिसतें. जसें पनवेलपासून पुण्यास जाणें आतां सोपें झालें आहे तसें वाघोटणपासून कोल्हापुरास जाणें सोपें आहे. आणि आतां कोल्हापुर अधिक अधिक वसत चाललें आहे, व त्या प्रांतांतल्या गांवा-गांवीं लोकांचा धंदा वाढत चालला आहे, कारण वंदरावर धान्य वगैरे पोंचविणें सोपें पडतें. तसेंच कोल्हापुरापासून बेळगावपर्यंत सुमारे २५ कोस रस्ता चालला आहे. आणि दुसरा सातारपर्यंत सुमारे ३० कोस बांधीत आहेत. सांगलीकडेहि एक रस्ता चालला आहे, आणि असे रस्ते बांधून तेथील प्रांताची सुधारणूक सरकार करीत आहे. तर सर्वत्र सरकाराने खर्च करून रस्ते बांधावे ह्यणजे पळटणीकडे खर्च केल्यापेक्षां यान फायदा विशेष होईल, आणि उत्तरोत्तर पळटणीकडे इतका खर्च करायाची गरज नाही असें होईल.

सन १८४४ सांत तेथील राणीने आपल्या जबळच्या मूर्ख गर्विष्ठ कारभारी वगैरे ब्राह्मणांच्या मसलतीने इंग्लिश सरकारासी लढाई केली. आणि दाजी पंडीत त्या कामास अनुकूल नव्हते ह्यणून त्यास कैदत ठेविलें त्या वेळेस रस्ता फार वाईट, व तोफा आणणें कठीण पडलें, सबब कांहीं दिवस लढाई झाली; परंतु थोड्या दिवसांतच जिंकून लढाईचा खर्च राजाच्या माथीं पडला. आणि पैका त्याच्या दौलतींत शिलक नव्हता, सबब राजा कर्जदार राहून तेथें पोलिटिकल सुपरिन्टेंडेंट ठेऊन त्याच्या हाताखालीं सर्व ठेविलें आहे. महाराजांस चांगली नेमणूक देऊन बहुधा त्यांच्या नांवें राज्य चालविलें आहे. हे

महाराज शिवाजीचा वंश आहेत; हल्लीं यांचें वय २० वर्षांचें अमून भले व सद्गुणी आहेत. आणि त्यांपासी राजमान्य राजश्री नाना मोरोजी शिक्षक आहेत; ते त्यास इंग्लिश शिक्षितात, आणि महाराजांनी फार चांगला अभ्यास केला आहे; आणि त्याचा उच्चार तर फारच चांगला आहे.

कांहीं वर्षांमागे कोल्हापुरीं जैनधर्म फार चालला होता. देवीचें देऊळ त्यांनीच फार सुंदर बांधलेलें आहे, आणि कोल्हापुरापासून पाच कोशाच्या धन्यामध्ये ७७० जैन देवळें होतीं असें ह्यणतात. हल्लीं त्याचा जोर थोडा आहे, केवळ ११८५ जैन लोक शहरात आहेत. त्याची उत्पत्ती मुख्य कानडी देशात आहे ह्यणून बहुधा धर्मपुस्तकें कानडीभाषेंत आहेत. हल्लीं त्याची भाषा मराठी आहे तरी काहीं कानडी बोलतात. त्यामध्ये बहुत द्रव्य आहे. ते गुजराथेंतल्या जैनांबरोबर जेवीत खात नाहींत व सोयरीकहि होत नाहीं. ते ह्यणतात कीं आमच्या जाती साडे चौव्याऐशीं आहेत- मुंबईतील जैन आपलीं धर्मपुस्तकें दाखवीत नाहींत व कांहीं मोठी प्रगट करीत नाहींत; परंतु तेथील जैन भय न धरिता धर्मपुस्तकें दाखवितात, व जें विचारलें तें सांगतात. त्यांला त्याविषयीं कांहीं चिंता नाहीं.

कोल्हापुर मिरज वगैरे प्रांतांतील मुसलमान फार धर्मभ्रष्ट आहेत. ते आपला धर्म न समजून हिंदु रीतीप्रमाणें वागतात व पिराचीच भक्ति करितात. त्यास परमेश्वराविषयीं कांहीं विशेष वाटत नाहीं; बहुधा अज्ञानामध्यें ते बुडाले आहेत.

अज्जम आंडरसन साहेब कोल्हापुरीं सुपरिन्टेंडेंट होते तेव्हा त्यांच्या सुचनेवरून पदार्थालय पुस्तकालय, व ज्ञानप्रसारक पत्र इत्यादि लोक-

सुधारणुकीच्या कामाकरितां लोकांनी पैका दिल्ला, व स्वता त्या साहेबानीहि वराच खर्च केला. परंतु ते गेल्यामुळे ज्ञानप्रसारक ग्रंथ पडला यामुळे दुःख आहे.

कोल्हापुरी पाहाण्यासारिखा कांही विशेष नाही, परंतु तेथे राजधान्याचा नगरखाना व शिलेखाना पाहाण्यासारिखा आहे. आणि अंबाबाईचे देऊळहि चांगले आहे.

मिरज सांगली एथील सरकार दारू ताडी हे पदार्थ फार अनर्थकारक आहेत, याच्या योगाने बहुत खराबी आहे, असे समजून तीं दुकाने घालायास हुकूम देत नाहीं. आणि तेथे एकहि असले दुकान नाही, असे पाहून तेथील येणारे वाटमारू यांस फार आनंद होतो, व ते सरकार स्तुतीस योग्य असे त्यांस दिसते परंतु कोल्हापुरी आले ह्मणजे हीं दुकाने तीन चार त्यांच्या दृष्टीस पडतात, ह्मणून त्यांस फारच दुःख होते कीं अशा गांवांत अनर्थ शिरला, आता याघासून बहुत लोक विघडून नाश पावतील. तर हीं दुकाने कोल्हापुरी घातली गेलीं हा काय इंग्लिश सरकारावर दोष किंवा महाराजावर, हे आत्मास ठाऊक नाहीं. परंतु ठिकाणो-ठिकाणीं इंग्लिश सरकार असलीं दुकाने घालायास परमाणगी देते हे उघड आहे. तर सरकारावर हा एक मोठा दोष आहे. असलीं दुकाने अब्रुदार चांगले लोकांस अवडत नाहींत, त्यांस मोठा कंटाळा आहे. केवळ जे हलके दुष्ट लोक आहेत त्यांस मात्र पाहिजेत. तर तशा दुष्टाच्या मनाप्रमाणे कशा-ला वागावे? असें करणे सुद्ध सरकाराला शोभत नाहीं. कोल्हापुरामध्ये अद्यापि मिशन स्थापीत झाले नाहीं; परंतु काहीं दिवसानी होईल असें दिसते.

The Spirit of Religious Enquiry in India

When Europeans first became acquainted with India, and began to enquire into its social condition, the Brahmans had every where established a vast theocracy over the Hindu population. By means of Hindu Princes, they ruled directly over millions, and by the influence acquired through their skill in Astrology, they ruled indirectly over those of their creed who were under the Government of Muhammadans. So completely had all enquiry been stifled by this Brahmanical influence that Europeans readily adopted the idea that the population of India were the greatest slaves in the universe to implicit faith, and the Hindus the least inquiring of rational beings. They at once therefore believed those spiritual guides whose interest it was to make all parties suppose it to be true, as they taught, that the present system had sprung up with the world itself, and had ever since continued unchanged through countless ages.

It has often been remarked that nothing excites suspicion in a reflecting and intelligent mind more than great earnestness in any particular quarter to persuade one of the truth or falsehood of some point or other. No where is this principle more applicable than to the assertions of the Brahmans above referred to. For 1st There is no people who have changed their religion so often as the Hindus 2nd There is none among whom a spirit of religious enquiry has been manifested in so high a degree 3rdly There is no religion of so late an origin as the present national system of the Hindus

In regard to the first and third of these points, it is now well known that the religion of the ancient Hindus, before the rise of Buddhism, consisted in the worship of Indra, and Agni, and the other gods of the Vedas as Supreme, while Brahma and Shiva were unknown, and Vishnu was reckoned inferior to Indra. These gods were worshipped by animal sacrifices and other rites, and had no images made to them * Next came Buddhism, which put an end to animal sacrifices, denied that the gods of the Vedas were Supreme, and maintained that Buddha was the highest of beings. This religion extended over all the country, and flourished for a thousand

* See in proof of all these points Lassen's Indian Antiquities in part translated in the Oriental Chris. Spectator Sep. 1850.

years, and for the priests of that faith the caves which are ascribed to the sons of Pandu by the Hindus, were mostly excavated by Buddhist sovereigns. Next Buddhism was abolished, and the worship of Vishnu as chief god under the image of a man was adopted by a part of the population, and the worship of Shiva by another part under the emblem of the Ling was established in the time of Shankar Acharya, about A. D. 800, or 200 of the Hegira. So late an affair is this boasted ancient system of the Hindus that the Buddhist, Jain, Muhammadan, and Christian religions were all before it.

But we are by no means to suppose that the Hindus have from that period ceased to enquire. No, as soon as the establishment of the Muhammadan Governments gave liberty to Hindus to think for themselves, a vast number of free inquirers arose in every part of the country. It was about this period that Ramānuj, Rāmanand, Kabir and Nanak began to propagare different systems of theism in upper India, and the Punjab, and to oppose the systems of idolatry and caste which prevailed. In Bengal also about the same time the reformer Chaitanya arose, of whom we lately gave an account. The Lingāyats also established themselves in the Carnatic, and the Vitthal Bhaktas in Maharashtra about the same period. Among the latter Dnyāneshwar and Tukarām were especially distinguished. They often spoke against idolatry, tried to break down the distinctions of caste, and obtained a great reputation among the people, though few followed out fully their precepts, nor were they themselves always consistent. But the Brahmins again obtained power under the Peshwas, put down the spirit of inquiry, and encouraged the popular superstitions, so that from the time of Shivaji, when Tukarām flourished, no one dared to lift up his voice against idolatry till the English Government was established. Now that the Hindus can again without fear choose for themselves, it is to be hoped they will embrace the opportunity, and listen to the instructions of the Christian Missionaries, whose only object is to promote their welfare by leading them to the truth.

[Translation of the preceding.]

हिंदु लोकांतिल ज्ञानाचा शोध याविषयीची गोष्ट.

ज्याकाळीं युरोपखंडांतिल माणसें या दे-

शात येऊन त्याची व्यवस्था कशी आहे याविषयी शोध करूं लागले, त्याकाळीं सर्व ठिकाणीं ब्राह्मण लोक धर्मप्रकरणात मुक्त्यार होते. जेथें हिंदुपट्टीचे राजे राज्य करीत होते, तेथें सरकाराचा हुकूम असा होता कीं, सर्वानी ब्राह्मणाच्या आज्ञेने वर्तवि; आणि जेथें मुसलमानाचा अमल चालत होता, तेथें ज्योतिषादि विद्यामुळें त्यांना प्रजा वश्य होत्या. ज्या युरोपांतिल लोकांनी हिंदुच्या दशेविषयी काळजी केली, त्यास सहज वाटले कीं सर्व रयतेचा भाव ब्राह्मणवर दृढ बसला आहे, आणि त्यामध्ये अगदीं शोध नाही. आमचा धर्म जगाच्या उत्पत्तीकाळी उत्पन्न झाला, आणि तेव्हापासून अगणित वर्षांत त्याचा फेरफार कांहींच झाला नाही, आणि आम्ही सर्व जातींचे गुरू आहो, अशा गोष्टी ब्राह्मणांनी स्थापित केल्या. जेव्हां माणसें आमचे सांगणें खरें, असें वारंवार हडसून घणतात, तेव्हा शाहाण्याचे मनात कधींहि सशय उत्पन्न होतो, आणि त्यामागे सांगितलेल्या गोष्टीविषयी सशय योग्य आहे; का कां पहिल्याने, जितकेदा हिंदु लोकांनी आपला लौकिक धर्म बदलिला, तितकेदा दुसऱ्या कोणत्याहि लोकांनी धर्म फिरवला नाही; दुसऱ्याने, हिंदु लोकांत जसा ज्ञानाचा शोध झाला, तसा दुसऱ्या प्रजेत झाला नाही; तिसऱ्याने जे आनां धर्मप्रवृत्त असतात, ते सर्व आलिकडल्या हिंदु धर्माहून प्राचीन आहेत.

पहिल्या गोष्टीचें प्रमाण हेंच आहे, कीं हिंदु लोकांत धर्माचा अगदीं फेरफार दोन वेळा झाला. प्रथम इद्र अग्नी इत्यादि वेदांत वर्णिलेले देव, पशुयज्ञ करून, यांचे भजन त्यांनी केलें; तेकाळीं ब्रह्मा आणि शिव हे देव प्रसिद्ध झाले नव्हते, आणि विष्णु इद्राचा

धाकटा भाऊ मात्र होता, आणि देवाच्या मूर्ति कोणी केल्या नव्हत्या; या गोष्टी सर्व पंडीत मान्य करिनात. त्यानंतर बौद्धधर्म निघाला, तेव्हा त्या मतांतील राजानी पशु-यज्ञ अग्निष्टोम इत्यादि वेदान सांगितलेले विधी बद केले, आणि प्राचीन धर्माच्या रिती आचरायास निषेध केला, त्या लोकानीहि सांगितले कीं, आमचा बुद्ध तुमच्या इंद्रादि दैवताहून श्रेष्ठ आहे; आणि त्रैलोक्यात त्यामारखी व्यक्ती नाही. हा धर्म सुमारे हजार वर्षे चालला, आणि ज्यास हिंदु लोक पाडवकृत्ये ह्मणतात, तीं लेणीं बहुतकरून त्या मतातील राजानी केली. नंतर शंकराचार्य इत्यादि पंडितांच्या योगाने शैवमत प्रवृत्त झाले, त्यात लिंग मुख्य दैवत आहे, आणि त्याच्या मूर्तीचे पूजन केले पाहिजे. त्याच काळीं वरल्या हिंदुस्थानांत इतर पंडितानी वैष्णव मत स्थापिले, त्या मताप्रमाणे विष्णू मुख्य दैवत आहे, आणि त्याची प्रतिमा करून तिला पुजावे. ख्रिस्ती शकाच्या आठशाव्या वर्षी, आणि मुसलमानाचे दोनशाव्या सनात सरासरी ते वृत्तांत झाले तसे आह्मी जे वर सांगितले ते सिद्ध झाले, कारण हिंदु लोकामध्ये तीन प्रकारचे धर्म चालूं झाले आहेत, आणि आलिकडल्या प्रकारापेक्षा बौद्ध लोकाचा, जैनांचा, मुसलमानांचा, आणि ख्रिस्ती लोकाचा धर्म हे सर्व प्राचीन आहेत.

तेव्हांपासून हिंदूलोकानी कांही शोध केला नाही, असे जाणूं नये. मुसलमानाचा अमल बसल्यानंतर प्रत्येक प्रांतात विचारवान मनुष्ये नवीं नवीं मते काढूं लागली. हिंदुस्थानात रामानुज, व रामानंद, व कवीरपंत; आणि पंजाबांत नाणकशाई, हे प्रतिमापूजा आणि जातीचे भेद धिकार करून, एक ईश्वरी वस्तुस मात्र भजावे, असे स्थापूं लागले. त्याप्र-

माणें बंगाल देशांत ज्या चैतन्य साधूची गोष्ट आह्मी एका मासल्या अंकांत कथिली होती, त्यानेहि त्यासारखें मत काढिलें. कर्णाटकांत लिंगादित लोक, आणि मोहाराष्ट्रात विठ्ठलभक्त्यानी तोच अभिप्राय धरून, वेगवेगळे पंथ लाविले. पाडुरग पंथातील ज्ञानेश्वर आणि तुकाराम हे अति कीर्तिवान झाले आहेत, त्यानी प्रतिमापूजा आणि जातीचा अभिमान तुच्छ करून निराकाराकडेसच मन लावावे ह्मणून वारंवार सांगितले, तथापि लोकानी त्याची स्तुती करून, त्याच्या उपदेशाला थोडे मान्य केले. आणि बहुतकरून त्यानीच विठोबाच्या मूर्तीस पुजले. मग पेशव्यांचे राज्य स्थापल्यानंतर ब्राह्मणाकडे पुन्हा सत्ता आली; त्यामुळे मूर्तीचा धिकार करण्याचा निषेध झाला. तुकाराम तर, शिवाजी महाराज होता, तो लोकांत कथा सांगून जगात वर्तला, तेव्हांपासून इंग्लिश राज्य झाल्यापावेतो, पाषाणपूजा अयोग्य आहे, असे सांगायस कोणी धोड झाला नाही. परंतु प्रस्तुत जे आपल्याला खरें वाटेल ते मत सर्वांनी अगिकार करावे; धर्माकरिता कोणाला बाध येत नाही; ह्मणून सत्य धर्माचा शोध सर्वांनी करावा, आणि जे ख्रिस्ती धर्माचे उपदेशक ते त्याच्याजवळ येणाऱ्यास सुखाचा आणि सत्यतेचा मार्ग दाखवायास खुशी आहेत.

Important Decision The Wife of a Brahman Convert to Christianity restored to him by the Supreme Court at Madras

About two months since an educated, intelligent Brahman at Madras, named Streenavassa was received into the Christian Church by baptism. For some time previous he had lived with his wife Lutchmee who is upwards of 15 years of age, he being upwards of 21. After his baptism the wife's father prevented his seeing her, or having any communication with her, on the ground that he, having renounced Hinduism, was to be regarded as

dead, and having no claims to wife, property, &c. Under these circumstances the young man applied to the Supreme Court for a writ of *Habeas Corpus* for the production of his wife, which was granted. On the next day, Saturday the 7th ult., the wife and her father were brought into court, when the Advocate General, Geo Norton Esq., after an able address moved that she be delivered to the care of her husband. This was resisted by the Counsel employed by the wife's relatives, who attempted to show that the husband, by embracing Christianity had voluntarily forfeited all conjugal rights, and that the marriage relation between them must be considered as dissolved.

The Judge, Sir William Burton, said he regarded this as one of the most important cases ever brought before the Supreme Court. The following extracts from his decision we take from the *Madras Native Herald*:—

“With respect to *Exclusion from Caste*, the Hindus may do in that respect as they please. They have many separate Castes, and the people of each Caste may for any cause exclude any of their brethren from meals and from social intercourse, and subject them to ceremonies severe and painful. They may do all that if they please, and we may have nothing to do with it. They may say, Henceforth this man is a stranger to our feelings and has no part with us because every man and every class of men have a right to choose who shall be their associates and who shall not. But when a man so excluded comes into a Court of Justice and claims his rights there, then the question is not, Whether the Hindus can enforce the system of Caste against that individual or not, but Whether this Court can allow their enforcement of Caste to have the effect of depriving him of his civil rights. I say, No. The Hindu system of Caste may exclude whom it pleases from certain social advantages, but it cannot deprive him of his legal rights.”

“There is nothing in Hindu Law that can show that a marriage is otherwise than indissoluble from the time of a Girl's marriage to her husband, she ceases to be a member of her father's family and is engrafted into the family of her husband, her existence is merged in him. He is her protector to him she looks for maintenance in case of his death, she does not look to her own family, she looks to *his* nearest blood relations, to his brother if he has one to succeed him, and to her father-in-law. I have no doubt whatever that there is no law within this land, or any other land, that can dissolve the nuptial contract. If a Christian changes his religion for Muhammadanism, there is no excuse for his Christian wife to leave her husband. She is equally compelled by law as in this case, and cases of this kind frequently happen in life the marriage contract is left undisturbed. So we hold it to be in the case of a Hindu his change of faith does not validate the marriage contract.”

“It is impossible that any terms can be more explicit than those of that Act. *So much* of any law or usage now in force within the territories subject to the Government of the East India Company, as inflicts on any person forfeiture of rights or property, or may be

held in any way to impair or affect any right of inheritance by reason of his or her renouncing, or having been excluded from, the communion of any religion, or being deprived of caste, shall cease to be enforced as law in the Courts of the East India Company, and in the Courts established by Royal Charter within the said territories.” If a man, before the passing of this Act of the Supreme Legislature, was compelled to forfeit any civil rights, that compulsion has now ceased and this monstrous outrage can no longer be perpetrated against the common feelings of our nature, that a man by changing his religion shall be stripped of property and other civil rights. The population of this country is at present composed of various classes of people holding different forms of religion and it is now declared by the highest authority, that no change of faith shall now forfeit a man's rights. This Act has been passed, not to encourage a change from one religion to another, but to secure liberty of conscience, and equal rights to all. Some of the people of this country may be insensible of the benefit now conferred upon them, some of them may be furious against it but let me tell them and tell them solemnly, that this Act of 1850 is the Great Charter of religious freedom, which declares that the rights of all classes shall be equally respected, which says, Do as your conscience bids you, you will not forfeit any of your rights by following the dictates of your conscience whether you turn to the right hand or to the left. This is an Act for which all should render thanks to the great Disposer of events, and it is a wonder that any should be found to find fault with so merciful a provision, for according to it no man's rights can be hurt by a change of religion. I don't say that this Act relieves my mind, for even without it I should have no doubt in this case. But this Act leaves no room for question.

I hold that the marriage relationship is the most sacred the most delicate, and the dearest, that exists among men. That a man's friendship and relation with his wife is the most solemn and vital interest in this life, and while I sit here, while I am armed with the authority of this Court, I shall see that that relationship that interest, and that right are not disturbed. I have not examined the young woman. I do not think it necessary. The present case is altogether different from that of a child, a son or a daughter, under parental authority. It is the stronger and clearer case of husband and wife without even a suggestion that this young woman or any one on her behalf, apprehend anything like ill usage. The authority of the husband is different from the authority of the parent. The authority of the husband is paramount and entire, the existence of the wife is merged in his. If it should be alleged that the wife hereafter may be exposed to cruelty, the Court would stop it in a moment. But unless cruelty can be proved the wife must abide with her husband. A Court in England very recently determined, in the case of a woman who left her husband by a sort of stratagem, that she should return to him, and enforced the right of that husband. The Court even acknowledged the husband's right to lay a restriction on the personal liberty of his wife. A wife's virtue is safe only in her husband's keeping, there is her proper place. No one need apprehend ill usage for this young woman. I order and direct her to return to her husband. What may be the influence he may exercise over her, the Court has nothing to do with. No doubt she must have been much influenced by her relatives with whom she has lived the last two months. I will not ask what may be her own wishes in the matter.

should she tell me that she had no desire to go, I should be obliged to say that she must return to her husband. The Law will protect her in her husband's house, and directs that she should be deserted to him.

On motion of the Counsel employed by the wife's friends, the Court very properly "ordered that the said Lutchmee Ummal, while under the care and custody of her husband, be permitted to partake of food prepared by herself after the manner of her caste; and that the said Lutchmee Ummal be not forced to partake of food with her husband, or any food or drink calculated to forfeit her caste, or to do any act having that effect, and that the said Lutchmee Ummal be allowed to speak with her parents, or either of them, in the presence of her husband, once on every Monday in the week for one hour, between twelve and one o'clock in the day time."

To such an arrangement the husband we presume offered no objections, and his wife was accordingly delivered into his care. Thus this poor young woman was rescued from the mistaken kindness of relatives, who would have separated her from her husband and assigned her to all the wretchedness of Brahman widowhood.

The *Athenæum* states that on the delivery of the young woman to her husband some of the relatives made much ado, threatening to put an end to their lives by dashing out their brains, or drowning themselves in the sea. The scene before the Supreme Court is described as most exciting, "hundreds of Brahmans shouting, uttering imprecations," &c. These however were easily dispersed by the police.

Such cases as this possess a painful interest. It is lamentable to see families torn assunder, and the members becoming each others deadliest foes. But the blame of these heart-rending divisions rests upon those who feel called on to hate and persecute on religious grounds. The Christian convert does not forsake his friends, he does not cast off those who have been dependant upon him, he loves them as before, yea he cherishes towards them a more fervent affection, and exhibits a forbearance and kindness never before manifested. He stands ready to discharge every social and relative duty. But insult, violence, and hate are let loose upon him. His wife and children, if they do not leave him voluntarily are forced away. He is despoiled of property and civil rights, and remorselessly given up to ruin and shame.

Such as the spirit of Hinduism and other systems of false religion. Let the natives of this country then learn to respect the rights of conscience, and cease to persecute those who feel constrained by conscientious convictions to renounce the religion of their fathers. They may find from the history of other lands that hatred and persecution cannot stop the progress of the truth. These are indeed most trying to the feelings of Christian converts, but the effects must fearfully recoil on the persecutors themselves. The course they pursue must, as Christianity progresses, bring division and desolation to many a home. As they value the peace and happiness of their families, let Hindus and others, therefore, henceforth recognize the rights of conscience and stand aloof from persecution, else division, hatred, and sorrow will be multiplied to themselves, their children, and their children's children. And for all these evils the persecutors must be held responsible.

[Translation of the preceding.]

नवव्याचा अधिकार. दुसरा धर्म स्वीकारल्याने हक्क बुडत नाही.

सुमारें दोन महिन्यांमार्गे मद्रास मुकामी इंग्लिश शिकून विद्वान झालेला श्रीनिवास नामें ब्राह्मण ख्रिस्ती झाला. त्याचें वय २१ वर्षांचें आहे आणि त्याची लक्ष्मी नामें बायको १५ वर्षांची आहे. त्याचा बाप्तिस्मा होण्याच्या पूर्वी नऊ दाहा माहन तो नवव्यापासीं राहात होती, परंतु बाप्तिस्म्याच्या वेळेस तिच्या बापाने तिला काढून नेऊन त्याची तिची दृष्टभेदहि होऊं दिल्ली नाही. तेव्हां त्याने सासऱ्याचा जुलूम दोन महिनेपर्यंत सहन केला आणि आतां दुसरा उपाय नाही असे पाहून सुप्रिम कोडतात अर्जी केली कीं माझी बायको माझ्या स्वाधीन व्हावी. तेव्हां तिला व तिच्या बापाला सरकाराने कोडतांत आणून अडवोकेटर जनरल नार्टन साहेबाने बोलणें लाविलें कीं त्या ख्रिस्ती झालेल्या ब्राह्मणाने कोहीं अपराध केलेला नाही तर त्याची

बायको त्याच्या स्वाधीन केली पाहिजे, आणि हीच गोष्ट कायद्याप्रमाणे आहे. तेव्हा तिच्या बापाने वकील करून सांगितले की हा आता ब्राह्मण नाही ह्मणून याला ती कधी द्यावी, तो मेळ्यासारखा आहे. तर आता लग्नसंबंध तुटला.

तेव्हा जड्ज साहेबाने सर्व मजकूर ऐकून ठराव केला की बायको नवव्याजवळ असला पाहिजे. हिंदूनी पाहिजे त्याला जातीत घ्यावे पाहिजे त्याला टाकावे त्यात सरकार मन घालीत नाही. खाणे, पिणे, वागणे, याविषयी सर्व लोक मुखत्यार आहेत. परंतु हिंदु लोक कोणाला अपांक्त ठेवून त्याचा दावा काढायस प्रवृत्त होतात तर हे चालणार नाही. सरकार ज्याचा त्याजकडे दावा चालविल आणि सर्वांचे सारखे सरक्षण करील. हिंदुशास्त्र असे आहे की लग्न झाले ह्मणजे बायकोने नवव्याजवळ राहावे; तोच तिचा पालक पोषक आहे. आणि त्याच्या पाठीमागेहि जे कोणी नवव्याजवळचे संबंधी असतील त्यांपासीं राहावे, ते तिचे रक्षण करतील; माहेराकडे तिचा काही भाग नाही. नवरा जर तिचे रक्षण करायस तयार आहे तर तिला काढावे असे कोण ह्मणेल, आणि असा कोणत्या देशात कायदा नाही. कोणी ख्रिस्ती दुसरा धर्म स्वीकारतो व बायकोही ठीक वागतो तर त्याच्या बायकोने त्यापासीं राहिले पाहिजे. तसेच कोणी ख्रिस्ती धर्म स्वीकारतो ह्मणून त्याला बायकोने सोडावे असा तिचा अधिकार नाही. असो, गतवर्षीचा नवा कायदा याविषयी साफ लागू आहे की अन्य धर्म स्वीकारल्याने कोणाचा हक्क बुडणार नाही; तो पहिल्याप्रमाणेच सरकारच्या दृष्टीस आहे, धर्माविषयी सर्व मुखत्यार आहेत. धर्म

बदलावा असा अर्थ नाही, परंतु जो धर्म कोणास खरा वाटेल तो स्वीकारण्यास प्रतिबद्ध नसावा, व त्यामुळे त्याला तोटाहि नसावा, असा कायदा आहे. या कायद्याविषयी हल्लीं किंसेक कुरकुरतात, परंतु शेवटीं त्याविषयी सर्व आनंद पावतील की देवाच्या कृपेने आह्मास व कोणासहि धर्ममवधीं जुलूम काही नाही. असो, या बायकोला नवव्याकडे जाण्याची खुशी आहे किंवा नाही तें पुढायाची गरज नाही. नवरा वाईट, व तो तिला दुःख देईल असे कोणी बोलत नाही. ह्मणून तिने नवव्यापासून निराळें राहावे असा तिला अधिकार नाही आणि अज्ञाने तिचे पातिव्रत्य राहिल; नाही तर कोण जाणे ती भ्रष्ट होईल. तर नवव्याजवळ राहिल्यानेच बायकोचे कल्याण आहे, हे उघड आहे. हल्लीं इंग्लंडात असाच मुकरदमा चालला की नवव्याला फसेवून बायको वेगळी गेली; तेव्हा नवव्याच्या अर्जाप्रमाणे सरकाराने तिला त्याच्या स्वाधीन केले व जरूर पडेल तर तिला घरी कैदेत ठेवावी अशी आज्ञा दिली. तर आतां या बाईने भय न धरितां आपल्या नवव्याबरोबर राहावे, आणि जर तो तिचे नीट रक्षण करणार नाही तर तिने आह्मास कळवावे ह्मणजे बंदोबस्त होईल.

असा ठराव झाल्यावर तिच्या बापाच्या तर्फेच्या वकिलाची अर्जा ऐकून असे ठराविले की लक्ष्मी बाई नवव्याजवळ राहते तेव्हा तिने स्वयंपाक आपल्या हाताने करून खावे, निजवर खाण्याविषयी जबरदस्ती नको. जुलमाने तिला जातिभ्रष्ट करू नये, आणि दर सोमवारी तिच्या आईबापाची इच्छा असेल तर तिच्या नवव्याच्या देखत एक तासपर्यंत भेटायस यावे त्यास हरकत काही होऊ नये आणि

सन १८५१]

याविषयीं नवऱ्याची खुशी होती, आणि त्या-
प्रमाणे ती भेटायाम येतील तर त्यात फार
आनंद होईल. तंटा चालवावा, द्वेषाने वा-
गावे असी त्याची खुशी नाही.

कदाचित तिच्या आईबापांची तिजवर
दया होती ह्मणून त्यानी असे केले असे कोणी
ह्मणेल, तर ही गोष्ट खरी असावी. परंतु त्याचे
हे मोठे अज्ञान, कां की ती १५ वर्षाची बा-
यको असून तिने नवऱ्याशिवाय राहून विधवे
प्रमाणे दुःख भोगावे यात काय दया आहे !
तर गैर समजुतीने ती आईबापे तिच्या ना-
शाम प्रवृत्त झालीं होती; परंतु आतां नवरा
तिच्यावर प्रीति करील व तिचा चागऱ्या सा-
भाल करील यांत संशय नाही.

त्या बायकोला जेव्हां नवऱ्याच्या स्वार्धान
केले तेव्हां तिच्या काहींएक नातलगानी मो-
ठी ओर्डाओरड करून सांगितले की आम्ही
आपले जीव देतो, ह्मणजे डोकींफोडतो ना-
हीं तर समुद्रात उड्या घेतो. आणि बाहेर
शेंकडों ब्राह्मण मोठी दांडगाई करू लागले
तेव्हां पोलीसच्या शिपायानी त्यास काढून
दिल्ले व त्यातील कित्येकास शिक्षा होईल असे
ह्मणतात.

अरे अरे, ज्यानी एकमेकांवर प्रीति करा-
याची, ज्यानी एकमेकांचे कल्याण करायचे
तेच उठून असे अनर्थ आरंभतात, ही केवढी
दुःखकारक गोष्ट आहे ! आणि हा दोष को-
णाचा आहे ! जे ख्रिस्ती होतात ते परमेश्व-
राचे भय धरून जसे त्यांस अवश्य वाटते
त्याप्रमाणे ते भक्ति करितात. ते वडिलांचा
द्वेष करीत नाहींत, ते त्याचा त्याग करीत
नाहींत, तर ते पूर्वीपक्षा आईबापावर, बायका
लेकरावर, भाऊवंदावर अधिक प्रीति करि-
तात ; त्यांचे काहीं वाईट करीत नाहींत.

तर अज्ञाचा पाठलाग व द्वेष कशाला करा-
वा ! त्याच्या बायका, त्याचीं लेकरें कशाक-
रिता काढावीं ! त्यांचा दावा कशाला बुड-
वावा, आणि त्याला बाय्ये बाय्ये कशाला ह्म-
णावे ! आणि असे जे करितात त्यांस केवढे
पाप आहे ! आणि याप्रमाणे जे द्वेष व पाठ-
लाग करितात ते आपल्या कुटुंबाचा नाश
करून घेतात. कदाचित् त्यास वाटते कीं
आम्ही असी गडबड केली ह्मणजे काहीं बंद
वसेल, परंतु कोणी असे समजूं नये. पूर्वी
दुसऱ्या देशात असेच झाले, तरी उत्तरोत्तर
ख्रिस्ती धर्म देवाच्या कृपेने वाढतच चालला ;
आणि एथेंहि तसेच होईल यात संशय नाही.
तर जसे ख्रिस्ती लोक धर्मांमुळे कोणाचा
द्वेष पाठलाग करीत नाहींत, परमेश्वर धर्म
संबधी हिशोब घेतो असे समजून प्रीतीने वा-
गतात, तसें सर्व हिंदु वगैरेनी वागावे. आणि
असे करीत नाहींत तर त्यांमध्ये बहुत तुफाने
होतील, व पुष्कळाचीं घरे ओसाड सारखी
केलीं जातील. जे ख्रिस्ती होतात त्यास
दुःख व आपणासहि दुःख असे त्यांच्या हातून
होईल. तर असली अघोर कर्मे सोडून सर्-
वाहीं प्रीतीने वागावे ; आणि ज्याला जे खरे
वाटेल त्याप्रमाणे त्याला वागू द्यावे. कदा-
चित कोणी फसला असे जर वाटेल तर प्री-
तीने खात्री करून त्याला सुमार्गात आणावे.
परंतु द्वेष व पाठलाग कधीं करूं नये.

The Crystal Palace

पदार्थ सप्रहालय.

हल्लीं लंडन शहरात मोठे चमत्कारीक
काम झाले आहे, ह्मणजे पृथ्वीवरील नानाप्र-
कारचे पाशान, हिरे व अनेक प्रकारचे
उपज, व सर्व देशातील मनुष्यकृत नानाप्र-

कारचीं यंत्रें व कलाकौशल्यें करून निर्मित केलेल्या तऱ्हेतऱ्हेच्या जिनसा ठेऊन दाखविण्यासाठीं काचेची मोठी इमारत बांधली आहे; तिची लांबी १८५१ फुटी, व रुंदी ४५६ फुटी आहे. तेथें पदार्थ ठेवून पन्नास हजार माणसें गर्दीशिवाय बसतील, ह्यणजे औरत चौरस मिळून आतील जमीन २५ त्रिभुज आहे. आणि याच्या बांधणीला लांकुड, चुना, दगड, असें काहीं नाहीं; केवळ कांच मजबूत बसावी ह्यणून लोखंड काहीं लागले आहे. आणि उजेड अतिशय पडूं नये ह्यणून चमत्कारिक तऱ्हे तऱ्हेचा रंग कांचीला दिव्हा आहे. ज्या जागेत हें पदार्थालय बांधले आहे तेथें फार दिवसाचे, फार चांगले, आणि अति उंच व विस्तृत वृक्ष होते; ते तोडले जातील ह्यणून त्या जागेच्या लोकानी अर्जी केली कीं, हीं झाडे आह्यास फार प्रिय आहेत, व तीं तोडलीं गेलीं असतां आह्यास फार दुःख आहे, ह्यणून एथें ही इमारत बांधू नये तेव्हां जे त्या कामावर होते त्यानी सांगितले कीं आह्या एथेंच इमारत बांधितो, आणि तुमच्या झाडांला हात लावण्याची जरूर नाहीं; तुमचे वृक्ष त्या पदार्थालयांत वाढतील; असें बोलून त्या झाडांस काहीं हाल न लावितां अतिशय उंच इमारत बांधली आहे. आणि या कामासारखें कोणतेंच काम कोठेंहि झालेलें आढळलें नाहीं तरी ही इमारत साहा महिन्यांत बांधली गेली. आणि एथें ज्यास पाडवी कृत्यें ह्यणतात तीं यापुढें अगदीं तुच्छ आहेत.

पदार्थालयांत आफ्रिका, अमेरिका, एशिया, युरोप या खंडांतल्या सर्व देशोदेशींचे चमत्कारिक पदार्थ आणून भरले, आणि ते सर्व बराबर तयार करून मे महिन्याच्या १

ल्या तारखेस नामदार राणीची स्वारी मोठ्या समारभाने येऊन उघडलें गेलें; त्या वेळेस राणी साहेबाबराबर देशोदेशींचे वकील वगैरे मोठमोठे लोक सुमारे पंचवीस हजार होते. आणि हें पाहाण्यास देशादेशाहून साहा महिन्याच्या आत सुमारे वीसलक्ष माणसें येतील असें ह्यणतात तर या पदार्थालयाचा नकाशा झाला आहे, त्याविषयीं व त्यातील पदार्थांविषयीं जे ग्रंथचे ग्रंथ झाले आहेत त्याविषयीं जर विवरण करू ह्मटले तर एथें जागा पुरे होणार नाहीं.

Every effect must have an adequate cause. Design proves a Designer Creation proves a Creator

कर्त्याशिवाय कार्य नाहीं.

एक राजा होता, तेथें एक साधू गेला, त्याने त्यास उपदेश केला कीं ईश्वरास भ्यावें भजावें, तें ऐकून राजा ह्मणाला, ईश्वर आहे कशावरून? तेव्हां तो साधू ह्मणाला कीं यास प्रत्यक्ष काहींतरी खात्री होण्याजोगा पुरावा दाखविला पाहिजे. तेव्हा त्याने पुसलें कीं राजा, ईश्वर नाहीं तर हें जग कोणी केले? तेव्हा तो ह्मणाला कीं, हें आपल्याआपण झालें असेल. नंतर दुसऱ्या दिवसीं साधूने एका अटव्य रानात एक छानदार बंगला बांधला आणि राजास शिकार करण्यास रानांत घेऊन जाऊन त्या बंगल्याकडे नेला; नंतर तो तें सुंदर घर पाहून राजा पुसूं लागला कीं, एवढ्या अरण्यांत हें घर कोणी बांधलें! तेव्हां साधू ह्मणाला, हें आपल्याआपण झालें असेल. तेव्हां राजा ह्मणाला, असीं घरे आपल्याआपण होत नाहींत. तेव्हा साधू ह्मणाला कीं जर घरे स्वतः होत नाहींत तर एवढें सुंदर जग हें कसे कोणी केल्यावांचून निर्माण झालें? तेव्हा राजास आपला मूर्खपणा समजून तात्काळ ईश्वर आहे असें त्याने कबूल केलें.

तेव्हां उपयोगाकरिता आणि यथायोग्य योजना ही बुद्धीशिवाय होत नाही. छाप-खान्यातले ठसे अक्षरांचे घेतले आणि सुपांत घालून हालविले किंवा दोन सुठी फेकून दिव्हा तर जड्ज्य कोडतांतील इकुमनामा जुळून येईल असे कधी घडणार नाही. वाकडीं तिकडीं अक्षरे ट. फ. व. क्ष असीं पडतील. व दाहा धान्ये एकी जागीं मिसळलीं आणि त्यास फेकून दिव्हीं तर वेगळालीं धान्ये कधीं पडणार नाहीत मिसळून घोटाला होऊन पडतील. त्याप्रमाणे जर हे जग आपल्याआपण झाले असेल तर याजवर ज्या व्यवस्था दिसतात त्या कधीं होणार नाहीत. डोळा नाजूक आहे ह्मणून न्यास वरतीं झाकण होऊन त्यास पुढे केस होऊन डोळ्यांचे रक्षण करितास. जीभ तोंडात झाली आहे कीं जे गोड चांगले तेच खाणे पोटात जावे, आणि पुरे झाले ह्मणजे अरुची व्हावी असे सुचविण्याकरिता जिभेस तोंडांत जागा योजिली आहे. थडीचे देश आहेत तेथे लोंकरीचीं जनावरे माणसांच्या उपयोगीं पडावीं ह्मणून फार आहेत. ज्या देशात पाणी कमी तेथे असीं जनावरे उदादिक केलीं आहेत कीं त्यांस तहान आठ पंधरा दिवस लागत नाही. गुरांस गवत आपल्याआपण रानात उगवते, दिवसास काम करावयाचे असते याजकरिता सूर्य उगवून प्रकाश देतो. रात्रीस निजाक्याचे असते ह्मणून सातल चंद्र शांती करितो, मनुष्याच्या शरीरामध्ये जेथे साधा पाहिजे तेथे आहे, जेथे लवचीक शिरा पाहिजेत तेथे तशा आहेत, जेथे अन्नाचा साठा होऊन रस झाला पाहिजे तेथे तशींच यंत्रे आहेत, जितके प्रकारचे रस होऊन ज्या ज्या ठिकाणीं पोहोचावयाचे त्या त्या ठिका-

णीं तसतसे विनचुक पोहोचतात. याजवरून ईश्वराने हे जग बुद्धिपुरःसर रचनायोजना करून केले आहे असे सिद्ध होते; आणि जो याचा कर्ता तोच ईश्वर ह्मणावा.

जर कर्ता नसेल तर हे वेत जे हल्लीं वसले आहेत तसे आपल्याआपण कसे वसतील? नख, केश, दात, वाढतात; असे वेत वसविले आहेत हे आपल्याआपण वसावयाचे नाहीत. जर कोणी घड्याळ पाहिले तर असे ह्मणेल कीं काय हे घड्याळ यांतील यंत्रे चाकें वगैरे आपल्याआपण जुळलीं गेलीं आहेत? जर गाडी पाहिली तर हीचीं चाकें कणे आपल्याआपण उद्वले असे कोणी ह्मणेल कीं काय? तसे चंद्र, सूर्य, इत्यादि जे नियमाने उगवतात, शरीर नियमाने चालते, ही सर्व कृत्ये उगोच घडतात असे ह्मणेल तर त्याची अकल भानावर नाही असे सिद्ध होते. लाहान बालक देखील त्यास कोणी तरी योजना करणारा आहे असे सांगेल, बालक उत्पन्न होणार तो आईच्या अंगावर दुधाची योजना ईश्वर कस्तितो ही त्या वेळेस आपल्याआपण कसी घडेल? जर कोणी कर्ता नसेल तर असे घडणार नाही.

दुसरा पुरावा असा आहे कीं सर्व गोष्टीं कर्ता आहे. धूर निघाला ह्मणजे अग्नि आहे असे अनुमान होते; तसे हे जग पाहून याचच कोणीतरी घडणारा आहे असे होते. ज्याचा तो आपल्यास करीत नाही. याजकरिता या जगाने आपल्यासच निर्माण केले असे ह्मणणे अविचार आहे. ज्ञानप्रकाश.

Account of Siam

सयामचे वर्णन. पुढे चालू.

सयाम देशांत कथील पुष्कळ आहे, तरी कथलाचे दागिने सयामी लोकांस करतां येत नाहीत. ह्या देशांत राहणारे चिनी लोक मात्र करतात

आणि पितळ ह्यांची भांडी पाहिजत तर सयामचे लोक चीन देशांतून आणतात ह्या देशांत लोखंड पुष्कळ आहे, परंतु तेहि चिनी लोकांच्या कौशल्याने मात्र कामास येते सयामच्या लोकांची जीं औते हय्यारे तीं अगदीं ओबड धोबड असतात

कोठें कोठें सुती कापडाचे व रेगमी कापडाचे कारखाने आहेत, परंतु तेथील कापड जाड असते तें कापड बायकां मात्र विणतात रगाचीं द्रव्यें ह्या देशांत पुष्कळ असून रंगाविण्याचें कसब ह्या लोकांच्या आर्गीं अगदीं नाही मडकीं वगैरे काहीं कुभार काम हे लोक करितात, परंतु सुरेख नसतें चागलीं मडकीं चीन देशाहून आणतात. शिल्प विद्या तर ह्या लोकांत अगदींच कमी आहे गरीब लोकांचीं दरोबस्त घरे बाबू आणि नारळीचे झाप ह्यांची केलेलीं असतात जेथें उपळवट जमीन असते तेथें खालीं खाव पुसून त्यांवर बांबूचीं घरे बांधितात, आणि जेथें सुकी जमीन असते तेथें लाकडें गवन ह्यांची बांधितात दगड विटा चुना ह्यांचें काम गरीब लोकांच्या घरास अगदीं नाही. राजधानीमध्ये मात्र कितीएक बडे लोकांचीं घरे दगड विटा चुना ह्यांचीं केलेलीं असतात बाकी साधारण बडे लोकांची व गरीबांचीं घरे सारखींच असतात

लोके प्रकारार्थ ह्या लोकानी पूल, विहिरी, तळीं, वाटा, धर्मशाळा, इत्यादि इमारती बांधल्या असं कोठें दिसत नाहीं.

राजधानीच्या जवळच्या प्रदेशांत पुलाच्या ऐवजी नदी किंवा ओहोळ ह्यांजवर एकच मोठी फळी किंवा एकच लांकूड टाकतात ह्यणजे झालें खाबांचा किंवा कमाणदार पूल तर कोठेंच नाही. सडका ह्यणजे बाधलेले रस्तेहि कोठें नाहीत इंग्लिशकडील बकील ह्या राज्यांत गेला होता त्याने पाहिलें कीं सगळ्या राज्यांत दोनच मोठे रस्ते मळलेले आहेत नव्या राजधानीपासून जुन्या राजधानीपर्यंत एक रस्ता, आणि चातांबोनांपासून तंगयायपर्यंत एक रस्ता रस्ते फार नसण्याचें कारण वास्तविक पाहिलें असता एथें जिकडे तिकडे जलमार्गांच्या सोई पुष्कळ आहेत, ह्यणून खुषकीच्या मार्गांची फारशी गरज नाही, असं दिसतें.

राजधानी बानकोक एथें बसावयाच्या गाळ्या कोणास ठाऊक नाहीत ह्या राजधानींत मोठमोठे

पांच चार बडे लोक खेरीज करून कोणास हत्तीवर वसण्याची मोकळीक नाही

ह्या लोकांत जें काय कलाकौशल्य, व जें काय कारागिरीचें कसब, तें देवळें बांधण्याच्या कामांत खर्चितात देवळाला जिकडे तिकडे वेल बुट वगैरे नकशीचे काम करतात व कोरीव काम करतात, ह्यणजे दगडांवर व लांकडांवर नाना प्रकारच्या मूर्ति कोरतात, व जिकडे तिकडे मलामा लावतात, आणि जितकी शोभा आणवेल तितकी आणून देवळें शोभिवंत करतात दगडाच्या मूर्ति किंवा पुतळे करणे तर देवताप्रकरणीं मात्र करितात मनुष्यांचे वगैरे करित नाहीत

ह्या देशातील व्यापारास साधन सोन्याचें किंवा तांब्याचें नाणें नाही केवळ रुप्याचें नाणें आणि कवड्या ह्यांची वहिवाट आहे हिंदुस्थानात जसा रुपया तसें ह्या देशात प्रसिद्ध नाणें बट ह्यणून आहे, त्यास युरोपियन लोक टिकल ह्यणतात ह्या नाण्याची किंमत सुमारे एक रुपया इतकीच आहे

देशांतल्या देशात जो व्यापार होतो तो बरोच मोठा आहे. हा व्यापार मेनामनदी व तिचे फांटे ह्यावरून बहुतकरून चालतो ह्याच मार्गाने लाओदेशाहून ताप्यावरून किंवा पसरट नावांवरून माल आणतात तो माल धान्य, कापूस, तेल, पतंगाचीं लांकडे, व इमारती लाकडे वगैरे खुषकीच्या मार्गानें जिन्नस आणणे तो बहुतकरून हत्तीवर घालून आणतात खुषकीच्या मार्गानें लाओ, कांबोज, चीन देशांतील युनान प्रांत, आणि मलायाद्वीपकल्प ह्या देशांशीं सयामी लोकांचा उदीम चालतो

लाओ देशाकडून माल आणतात तो हा; लाखेच्या काड्या, उद, कच्चे रेशीम, हस्तिदंत, मेण, शिंगें, आणि कातडी. लाओदेशाकडे नेतात माल तो हा; मीठ, खारी मामोळी, हिंदुस्थानांतील व युरोपखंडांतील व चीन देशांतील हरतऱ्हेचे जिन्नस.

कांबोज देशांतून सयामांत, माल आणतात तो हा; रेवाचिनीचा शिरा, वेलदोडे, लाखेच्या काड्या, रोंगण, कातडी, शिंगें आणि हस्तिदंत

चीन देश आणि सयाम यांच्या खुषकीच्या वाटेने जो उदीम चालतो तो लाओ आणि युनान

ह्या प्रांतांतून चालतो मध्ये मध्ये डोंगर व बिकट राने आहेत, ह्यांतून तडावर माल लादून मोठ्या कष्टाने नेतात

मलायाची खाडी आणि बंगालचे अखात ह्यांच्या कांठचे जे प्रांत आहेत, तेथून बानकोकास न्यावयाचा उदमी माल मलाया द्वीपकल्पाच्या डोंगरावरून आणण्याचे तीन रस्ते आहेत एक रस्ता केटा आणि सांगोरा ह्यांच्या मधून आहे. दुसरा रस्ता त्रांग आणि लिगोर ह्यांच्या मधून आहे आणि तिसरा रस्ता जंकसिलोनाच्या समोरील पपीन आणि चाय्या ह्यांच्या मधून आहे. त्यांत दुसऱ्या रस्त्याची रहदारी बाकीच्या दोन रस्त्याहून अधिक आहे. हे रस्ते चालावयास पांच दिवसांपासून सातपर्यंत दिवस लागतात आणि ह्या वाटानी माल न्यावयास हत्तीवाचून दुसरी पाठाळ जनावरे नाहीत. ह्या वाटानी जो माल येतो तो समामच्या गल्फाचे किनाऱ्यास आल्यावर जहाजात घालून बानकोकास नेतात ह्या वाटानी जंकसिलोनाहून कथील आणि हस्तिदंत, आणि दुसऱ्या बंदराहून खावयाचीं कोटी, अफू, आणि हिंदुस्थानातील व युरोपखंडातील सुती कापड, व इंग्लंडचे किरकोळ जिन्नस, हे आणतात.

सयामचे लोक समुद्रावरून अन्यदेशांशी उदीम चालवितात, त्यांत चीनदेशाशी मुख्यत्वे उदीम चालतो. चीनदेशचे लोक सयामांत येऊन तेथे आपल्या चालीचीं गलबते बांधतात, आणि त्यांजवर माल भरून चीन देशास नेतात चीन देशच्या उदमाचीं कांहीं गलबते सांगोरा आणि लिगोर ऐथे येतात, पण बहुतकरून बानकोक ऐथेच येतात ह्या उदमाचीं चीन देशातील बदरे, कांतान, आमोय, निपो, सियांगहाय, हीं व दुसरीं कितीएक आहेत पुढे चालू होईल.

Effects of Gluttony

पुष्कळ खाण्याचा परिणाम.

ज्ञानोदयाचे कर्ते यास, अनेक विनंती विशेष; या आमच्या गांवामध्ये काळांतराने एकएक नवनवे चिन्ह होऊ लागले; याचे मूळकारण काय ह्यांनून पुसाल तर जाणा कीं लोकांचा अज्ञानपणा. काल परवां पेटेंत एका मातबर ब्राह्मणाच्या घरीं लग्न नि-

घालें, सबब त्यानी जेवणावळ करून सगळ्या ब्राह्मण मडळीस अमत्रण दिलें त्यात एक पोक्ता ग्रहस्थ जो भटाचा उद्योग करीत असे तोहि अमंत्रिला होता कोठें लघादि कांहीं कार्यं सकार असला ह्याणजे बळेंच तेथें जावें असा बहुदा भटांस चळ असतो, आणि जेवण असल्यास घरीं भोजन न करिता घटिका दोन घटिका आपलीं पोटें, मारितात याच प्रकारें या आमच्या भटजीची व्यवस्था झाली. आज तिसऱ्या प्रहरीं जेवणावळ आहे असें ऐकून दुपारीं थोडेसें चुटपुरते जेऊन तिसऱ्या प्रहरीं मंडपात जाऊन चागलें पोटभरून जेऊ असें तो इच्छून राहिला मंडपांत जेवण तयार तयार ह्याणतां साताचा सुमार आला इकडे भटजीच्या पोटात कावळे काव काव करूं लागले, व हात पाय इतके गळाले कीं काय पुसता शेवटीं मंडपांत मोठ्या श्रमाने जाऊन अवघ्या मडळी संगतीं मोठ्या आधाशीपणाने भोजन केलें; नंतर तेथून आपल्या वस्तीस येऊन दोन तीन तासानी पोटाफुगीने प्राण सोडिला हिंदु लोकांमध्ये ही एक ह्याण प्रसिद्ध आहे कीं ज्याचा तो भोगील, हें ऐथें सिद्धीस येतें रेरेरे विचान्या ग्रहस्था! दुपारां तरी पोट भरून जेवायाचें होतें! असें न करतां भुकेच्या सपाट्याने अहोपी होऊन आपला नाश करून घेतलास यांत तुझाच वेडेपणा आहे

जे लोक पुष्कळ खाण्याच्या सर्वांत आहेत त्यांस हें चागलें उदाहरण होय. भुकेच्या शांतीपुरतें खाणें हें सर्वांत उत्तम आहे. पुष्कळ खाण्यावरून बहुत प्रकारच्या हानी होतात, ह्याणजे प्रकृति बिघडती, बुद्धिबळ मद हांतें, कोणत्या गोष्टीचा विचार करूं छटलें तर सुचत नाही, अणखी हानी ऐथें दर्शविण्याची कांहीं गरज नाही. कळावें बहुत काय लिहिणें हे सलाम.

मु० पेंठ घोडनदी ता० } तुमचा एक ज्ञानोदय
२४ मे सन १८५१ } वाचणारा.

Newspapers in different countries

वर्तमान पत्रें.

ग्रेट ब्रिटनमध्ये ६०० वर्तमान पत्रें नेहमी निघतात. अमेरिकेंतील युनैटेड स्टेट्स-

मध्ये २७०० निघतात, त्यातून २५० दर-
रोज, व काही आठवड्यांत तीन वेळ, काही
दोन वेळ व काही एक वेळ अशीं निघतात.
रुशिया देशामध्ये १५४ व पुशियामध्ये ८००
वर्तमान पत्रे निघतात; आणि याप्रमाणे देशो-
देशीं आहे. परंतु या सर्व भरतखंडात पा-
हिले असता जंभर वर्तमान पत्रे देखील निघत
नाहींत व आश्रय देणारे फारच थोडे आहेत.

दीडशे वर्षांमागे अमेरिकेंतील युनैटेड स्टेट्-
समध्ये केवळ एक वर्तमान पत्र होते व ते
घेणारे केवळ ३०० होते; परंतु हल्लीं २७००
पत्रे निघतात, आणि त्यांतून कित्येकाचा हजा-
रोहजार खप आहे. तेथील न्युयार्क शहरात
एक पत्र छापतात, त्याचा खप १,४०,०००
आहे, आणि त्या एके पत्राच्या निभे देखील
सर्व भरतखंडांतील वर्तमान कागदांचा खप
नसेल. हे पत्र वफेच्या यंत्राने छापतात व
त्याचे एके मिन्युटांत अठरा कागद छापले
जातात. आणि त्याप्रमाणे त्याच शहरात
दुसरीं पुष्कळ वर्तमान पत्रे निघतात; परंतु
त्यांचा इतका लाखो खप नाही, तरी हजारां
खपतात. तर एथील लोकांनी मुन्न होऊन
वर्तमान पत्रे घेऊन वाचावीं.

The Merit-destroying River.

ज्ञानोदयाचे कर्ते यास सलाम

विनली विशेव. मा तुझ्यास कर्मनाशी नदीविषयी जें
लिहून पाठविलें, तें तुझी तारीख १५ वा माहे ज्युनच्या
ज्ञानोदयांत छापिलें येणेकरून मा तुमचा आभार मानितों
बरे असो, या नदीला कोणत्या कारणामुळे लोक दोष ला-
वितात, तो प्रकार कोणी लिहिला नव्हता, तो आतां सांगतो

ही नदी काशीच्या पलिकडे काहीं कोशावर प्रयागास
जाताना लागते. इच्चें पाणी कोणी यात्रेकरूं का पीत
नाहींत, याचें कारण असें आहे कीं, त्या नदीच्या काठीं
एका दगडावर असा लेख आहे कीं, "हरिश्चंद्र नामें एक
राजा होता, त्याने मद्य पिऊन नंतर पाणी घेऊन चूळ भ-
रून टाकिली, त्या योगाने ही नदी उत्पन्न होऊन मद्याची
नदी झाली, याकरिता इच्चें पाणी कोणी पिऊं नये, जो पि-

ईल, किंवा स्पर्श करील, त्याला मद्य प्राशन केल्याचा दोष
लागेल" पाहा या लोकांचो किती गैरसमजून आहे
त्या राजाने पाण्याचा चूळ भरून टाकिला, झणून तो अ-
शुद्ध झाले काय? आणि त्या नदींत जे पाणी आहे, तें म-
द्याप्रमाणें हाहो आहे काय? तुझीच पाहा कीं, या गीष्टीला
किती बंधें होऊन गेली, व त्याजवर किती पाऊस-
काळ होऊन त्या नदीला पुर घेऊन गेले असतील बरे?
मग तुझी उगोंच आदेशान पडून तिचें पाणी का पीत नाही?
बरे, मा तुझाला पुसतों कीं, त्या नदीचें पाणी पिऊं नये,
असा काहीं न्या लेखाखेरोज दुसरा शास्त्राधार आहे की
काय? काहींच नाही तर यात्रेकर्यानी, याविषयीं म्य-
जें पूर्वी लिहिलें आहे, त्याप्रमाणें तुझी करावें, असा
तुझाला माझी प्रार्थना आहे

जेव्हां या नदीला पूल नव्हता, तेव्हां इच्या काठीं जो
गंव आहे, त्यातील लोकांस यात्रेकरूं लोकांपासून पुष्कळ
प्राप्ति होत असे. तीं असा कीं, दररोज जितके यात्रेकरूं
येत जात असत, तितक्यांपासून काहीं तरी घेऊन ते त्यांस
आपल्या पाठीवर वसवून पलिकडेच्या काठीं उतरून नेत
आणीत असत हल्लीं या नदीला पूल बांधला आहे, या-
मुळे त्या लोकांस काहींच मिळत नाहीं. तारीख १ माहे
ज्युलई सन १८५१ तुं मि० एक देशस्थ

Superstition.

वायकांची वेडी समजूत.

नाशिककर राजे बाहादूर हा लाहान मुलगा आहे तो
देवी घेऊन दुखण्यास पडला तेव्हां त्याचि आईने नवस
केला कीं त्याचे भारोभार रुपये देवीचे नावाने घाटीन नंतर
काही दिवसांनी तो बरा झाला. आतां सरासरी पांच
साहा हजार रुपये वांटाययास काढले आहेत ज्ञानप्रकाश.

Persons concerned in a case of Sati punished

खानदेशांत सोनगड तालुक्यांत मौजे बोरी एथें अ-
जुन पाटाल याची स्त्री अहिला ही २७ फेब्रुएरी १८५१
रोजीं सनी गेली त्याबदल जड्ड्याकडे चौकशी होऊन म-
दत करणारे ९ अस्सामोस तीन वर्षांची ठेप झाली व सद-
रेहून तेंच कायम झालें नेलेयाफ

Family of the late Raja of Sátará

सातारकर राजासाहेब ऊर्फ आईसाहेब धानो सरका-
रचे गादीवर सही केली की जो सरकाराने पेनसिन दे-
ण्याचा ठराव केला हा मला कबूल आहे दरमाहा ४५००
रुपये पेनसिन ठरलें असें साताऱ्यांतून बातमी आली आहे
ज्ञानप्रकाश

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.
(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY, JULY 15, 1851

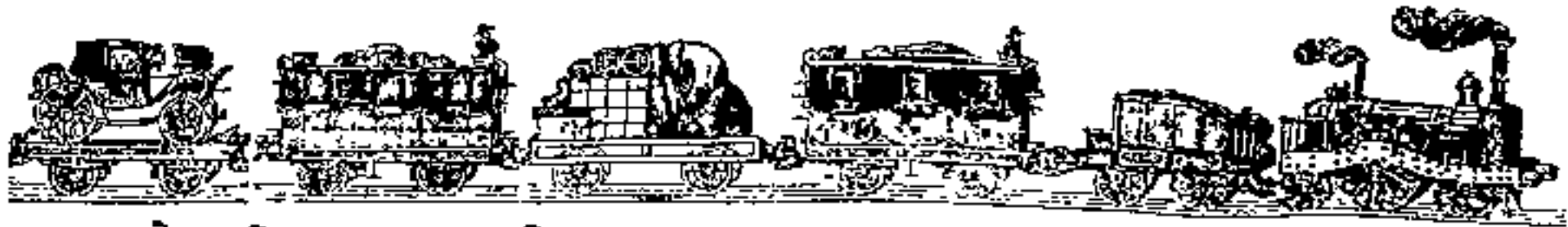
No. 11

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १५, माहे जुलई, सन १८५१.

अंक १४.

Traveling by Railway &c

लोखंडी रस्ता इत्यादि.

वाफेच्या योगाने लोखंडी रस्त्यावर गाड्या चालतात त्याची ही आकृती आहे. इच्या उजवे बाजूस जी पहिली गाडी आहे तींत आग पेटवून वाफ करितात, आणि ती वाफच घोड्याच्या ठिकाणी आहे. आणि ती पाहिजे तितकी अधिक केली असता त्या गाडीला दुसऱ्या गाड्या वाधून हजारों लोक एका तासांत पंधरा बीस कोस जातात; व तेथे त्या मार्गसंबंधी श्रम नाहीत, स्वस्थ बसून लिहितात, वाचनात, आणि रात्री जाणे तर गाड्यांच्या दोन बाजूस निजायाची जागा केली आहे. एथून नगराइतकें जाणे तर रात्री निजायाच्या वेळेस निघावे व झोप घेऊन सकाळीस तेथे पाहटेस पोहचल्यावर चाकरी धंदा करायास कठीण नाही. आणि इतकें असून भाडेंहि थोडेंच पडतें.

सुधरलेल्या देशांत हजारों कोशपर्यंत असे रस्ते झाले आहेत; व ते सरकाराने केले असे नाही. तर लोकानीच केले आहेत.

आणि त्या वावतचें उत्पन्नहि त्यांचेंच आहे. हल्लीं या देशांत लोखंडी रस्ता सुद्धा झाला आहे; परंतु लोक पुढारी होऊन हात लावित नाहींत. असलें काम सरकारानेच चालविलें पाहिजे, नाही तर शेवटास जाणार नाही, असें ह्मणतात. तर यावरून सुधरलेल्या देशांत आणि या देशांत किती अंतर आहे, हे साफ ध्यानात येतें. पूर्वी या देशांत लोखंडी रस्ता तर काय, परंतु सामान्य सडक देखील नव्हती. तर लोक याप्रमाणे बैलांची गाडी ठेवीत असत.

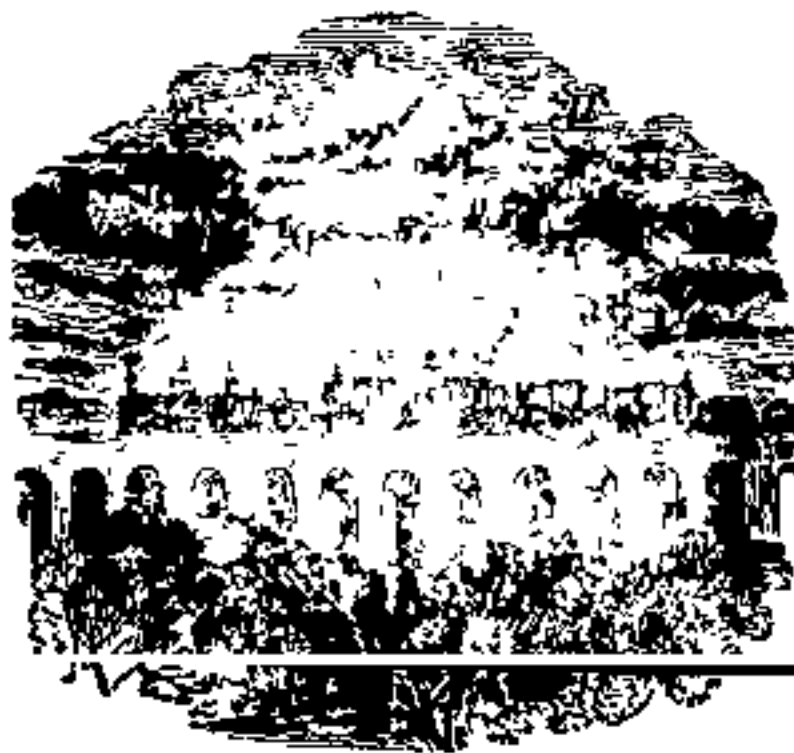

या गाडींत बसलें असता सर्वांग खुळखुळें होत असे, ह्मणून कधीं कोणी डोल्या, म्याने, पालख्या यांमध्ये बसत असत. राजे लोक तर हत्तीवर अंबारीत बसत असत.

आणि ओझे वगैरे कामात उंट, घोडे, गाढव, निदान विगारी यावर काम चालत असे. हल्लीं मुंबई, कलकत्ता इत्यादि मोठ्या शहरात घोड्याच्या तऱ्हे तऱ्हेच्या गाड्या वापरतात.

लोखंडी रस्ता सारखा सपाट पाहिजे ह्मणून जर मध्ये नदी किंवा कोणती सखोल जागा आली तर यासारखा पूल बांधून लोखंडी रस्ता चालवितान.

पर्वत मध्ये आला असता तो फोडून त्यातून सडक चालू करतात. वाफेची गाडी घाटावर चढत नाही, व उतरत नाही, ह्मणून गरज असेल तर घाटावर यंत्र ठेवितात, आणि त्याच्या योगाने गाडी ओढून वर घेतात व खाली उतरतात. तर या देशांत काहीं दिवसानी सर्वत्र लोखंडी रस्ते होतील, आणि कलकत्ता, काशी, मद्रास वगैरे मोठमोठे शह-

रात जाणें फार सोपें होईल आणि लोक अज्ञान सोडून सर्व प्रकारें सावध व सुधरलेले होतील अशी आशा आहे.

HISTORY EUROPE No 62

The Reign of Charlemagne.

वखर युरोपखंड धडा ६२.

चार्लमेन्न याची कारकीर्द.

धाकटा पिपिन याला चार्लमेन्न अथवा महान चार्ल्स नामें एक पुत्र होता. तो मोठा राजा व शूर होता, यावरून ही संज्ञा त्याला मिळाली. उंचीवरूनहि ही संज्ञा त्याला योग्य होती, कारण कीं तो सात फूट उंच होता. चार्लमेन्न मॅढराच्या कातड्याचा झगा घालीत असे. जेव्हां तो आपल्या दरवारी लोकांस मोलवान झगे घालतांना पाही तेव्हां तो त्यांस शिकारीस बोलवावी. आणि त्या लोकांचे ते मोलवान पोषाख फाटले जावे ह्मणून तो झुडपाची व काटे झाडाची वाट पाहून त्यामधून जाई.

हा राजा सर्वदा लढाईत निमग्न होता. त्याने साक्सन्स आणि जर्मिनी देशातील दुसरी गोतें जिंकिलीं, आणि तो स्पेन व इटाली देशांतहि जय पावला. तो फ्रान्स जर्मनी आणि दुसरे देश यावर राज्य करीत असता शेवटीं आपण पश्चिम जगांतलि सावेभाम

राजा ह्मटले जावे असें त्याने इच्छिलें. यासाठीं त्याने रोम शहराकडे जाऊन आपण प्रार्थना करितों, असें दाखवून देवळाच्या मोठ्या वेदीजवळ गुडघे टेंकिले. तेव्हां चार्लमेन्न याचें धार्मिकपण पाहून देवळातील सर्व लोकांस बरे वाटले. तो गुडघे टेंकीत असता पोपाने त्याच्या मागून हळूच येऊन त्याच्या डोक्यावर सार्वभौमाचा मुगुट घातला.

हा मुगुट रोमांतील सर्व सार्वभौम राजे घालीत असत. त्याच्या डोक्यावर तो मुगुट पाहून लोक ओरडत झणाले, हे सार्वभौम राजा तू पुष्कळ वर्षे जिवंत ऐस. तेव्हां चार्लमेन याने खोटे आश्चर्य व राग दाखविला. पण

आपल्या डोक्यावरील मुगुट राखण्यास जपला चार्लमेन फार वृद्ध झाला असतां, ८१४ च्या सालीं मरण पावला. तो जिवंत होता तेव्हा मेंढराच्या कातड्याचा झगा घालीत होता, पण मेल्यानंतर त्याजवर किर्बिजी रगाचीं वस्त्रे घातलीं. कबरस्थानामध्ये सोन्याचे सिंहासन ठेवून त्याजवर त्या केंस पिकलेल्या ह्याताच्या सार्वभौमाचे निर्जिव शरीर बसविले. त्याच्या कंबरला एक तरवार बांधली आणि त्याच्या डोक्यावर सुवर्णाचा मुगुट, पायाजवळ सुवर्णाचा राजदंड व ढाल, हातात सुवर्णाचा प्याला आणि मांडीवर शास्त्राचे पुस्तक असे ठेविले. कबरस्थानांत मोठी कमान बाधून तिजवर महान चार्लसाच्या आठवणीसाठीं मृतलेख लिहिला होता. ते निर्जिव शरीर शोभविण्याकरिता इतके द्रव्य व्यर्थ खर्चून, ते कबरस्थान बंद केल्यावर ते सभासद लोक चार्लसाच्या गादीवर जो बसला होता त्याच्या भेटीस गेले. हा त्याचा पुत्र होता. त्याला सौम्यलुई ह्णत असत. त्याला सौम्य कां ह्णत, याचे कारण मला माहित नाही. कारण कीं त्याने आपल्या कारकीर्दीत एका वदिवान राजाचे डोळे काढिले, इतका तो क्रूर होता. त्याने मरते वेळेस आपले राज्य आपल्या तिघा पुत्रांस दिले. नंतर ते लागलेच एकमेकासीं लढूं लागले. त्याच्या एका लढाईमध्ये एकलक्ष माणसें मरण पावलीं, असें ह्णतले आहे.

फ्रान्स देशांतील पुढील राजाचीं नामें

टकल्या चार्लस; तोंतरा लुई, पुष्ट चार्लस, भोळा चार्लस, परदेशी लुई, आणि ह्युकापेट असीं पडलीं. या राजानीं, ह्या पुस्तकांत लिहिण्याजोगें, असें काहीं कस्य केले नाहीं.

प्रश्न.

प्र चार्लमेन कोण होता? प्र. त्याचा पोषाख काय होता? प्र. त्याच्या दरबारी लोकांचा पोषाख काय? प्र. तो राजा कसा होता? प्र. त्याने कोणत्या देशावर राज्य केले? प्र. त्याने काय इच्छिले? प्र. त्याने मुगुट कसा मिळविला? प्र. तो केव्हां मेलला? प्र. त्याचे शरीर कसे शोभविले? प्र. कबरस्थानांत काय बांधिले? प्र. सौम्य लुई कोण होता? प्र. त्याने काय केले? प्र. त्याच्या तिघा पुत्रांविषयी काय? प्र. फ्रान्स देशाच्या पुढील राजांनील कि-त्येकांचीं नामें काय होती?

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, JULY 15, 1851

Madras Tract and Book Society

We learn from the Thirty-second Report of this Society that 687,000 copies of various publications in Tamil, Telugu, English, &c, were printed during the past year. The issues of the year amounted to 196,693. The income was Rs 10,105. The school book series is an interesting and important feature of the Society's operations. The demand for well bound, substantial volumes seems to be increasing. A goodly number of approved English books is in process of translation into the vernacular languages. With the spread of education and the gradual awakening of the native mind, the operations of the Society are yearly becoming more and more important.

मद्रासेंतील पुस्तके व निबंध करणारी मंडळी इच्या ३२ व्या वार्षिक रपोटावरून ध्यानांत येते कीं गेल्यावर्षीं तेथे साहा लक्ष सत्याऐशी हजार लाहान मोठीं पुस्तके छापलीं गेलीं, व त्यांचा खप १,९६,६९३ शाला आणि १०,१०५ रुपये त्या मंडळीस प्राप्त झाले. हल्लीं तेथे ती मंडळी शालेच्या उप-

योगी पुस्तकें फार छापीत आहे व कित्येक इंग्लिश पुस्तकाचा तरजमा करून तामळ व तैलंगी भाषेत छापणार. आणि जसजसे शाळेंचें काम वाढून लोक अधिक अधिक सुघरतात तसतसीं पुस्तकें विशेष खपून त्या मंडळीचें सार्थक होतें.

Lodiána Mission

From the Sixteenth Report of the American Mission at Lodiána it appears that it consists of five stations with eleven ordained missionaries, and several assistants, viz.

LODIANA. Rev J Porter, Rev L Janvier, Rev A Rudolph Assistants, William Basten, Qádir Bakhsn

JALANDHAR. Rev Golok Nath, Assistant Missionary Teachers, J B Lewis D Wells

SAHARNPUR. Rev J R Campbell, Rev J Caldwell, Rev J S Woodside Assistants, Messrs T W J Wylie, S B Wylie, J N M'Leod

AMBALA. Rev J M Morrison, Rev J H Morrison Native Assistants, Saudagar, Hirá Lal, Isá Dás

LAHORE. Rev John Newton, Rev C W Forman

English, Hindusthání, Persian and Hindí Schools are sustained at the different stations according to circumstances. The Native Churches are small, but increasing. A new chapel and school house has been erected at Lodiána in addition to the church previously existing. At Saharnpur a chaste substantial house for public worship has been erected at a cost of Rs 4,000, through the liberality of the residents and other friends. Arrangements are in progress for the erection of a church and mission premises at Lahore. Printing is executed at the Lodiána Press in Panjábí, Hindusthání, Hindi, &c. &c. Public Services on the Sabbath are maintained at all the stations, oftener as it would appear in Hindusthání than any other language. Local contributions from friends of the mission were received during the past year to the amount of Rs 10,923. No very remarkable success has hitherto been witnessed, but it is evident that the mission is doing a great and good work.

[Translation of the preceding]

सदलंज नदीजवळ लुधयाना ह्यणून शहर आहे तेथे अमेरिकन मिशन आहे, व तेथून जा-

लंदर, सहाणपुर, अवाळा, आणि लाहोर या ठिकाणीं मिशनरी साहेब राहिले आहेत, परंतु ते मिशन एकच आहे. त्यात मिशनरी साहेब ११ व मदतनीस शिवाय आहेत. ते हिंदी, मुसलमानी, फारशी, इंग्लिश, पंजाबी, अशा भाषेत पुस्तकें छापतात व उपदेशहि करितात. आणि देवाच्या कृपेने त्यांचे काम ठीक चालत आहे. त्यांच्या शाळा पुष्कळ व देवळें चार पाच आहेत. त्या खर्चाकडे गेल्यावर्षात एथील साहेबाकडून १०,९२३ रुपये आले.

FIGURES OF SPEECH By the author of an address to the Native Servants of Government on Bribery, Political Economy, Prize Essay on the Holf, &c. &c pp 20 Foolscap 4to, Lithographed at the Dnyanprakash Press, Poona, 1851

This is a very readable little work and is highly creditable to the author. It may be used with advantage in schools where the scholars are sufficiently advanced to care about figures of speech and the beauties of language. Some of the Shástrís and educated young men should also feel an interest in a work of this kind. We fear the subject is one not likely to find much favor with the majority of readers. It is gratifying however to see a work of this kind brought before the public without the aid of Government or any publishing Society. And it is to be hoped that those interested in the improvement of Native literature will lend it their patronage. The price is six annas.

[Translation of the preceding]

शब्दालंकार.

शब्दालंकार या नावाचे लाहानसें पुस्तक ज्याने, कामदार लोकांसीं संभाषण; लक्ष्मी-ज्ञान; फारशी पन्दनाम्याचे महाराष्ट्र भाषांतर, यंत्रज्ञान; फारशी गुलिस्ताबाच्या आठव्या अध्यायाचे भाषांतर; होळीचे दुराचारनिषेध निबंध; इत्यादि ग्रंथ केले; त्याने इंग्रजी अलंकारशास्त्राचे अनुलक्षाने महाराष्ट्र देशांतील

लोकाच्या उपदेशार्थ केले. हे पुस्तक सु-
तीस योग्य आहे. हे शाळेत चांगले शिक-
लेल्या विद्यार्थ्यांच्या उपयोगी पडेल, व शास्त्री,
नवीन शिकलेले विद्वान यांनाहि घेऊन वा-
चावे असे आहे. हल्लीं लोक अविद्वान फार
व ते असल्या पुस्तकाविषयी काळजी वा-
ळगीत नाहींत ह्मणून पुष्कळ खप होईल किं-
वा नाहीं याविषयी आत्मास भयच आहे.
तर ज्याची इच्छा असेल कीं नवीन उपयोगी
पुस्तके तयार व्हावीं त्यांनी उत्तेजन देण्यासा-
ठीं हे पुस्तक विकत घ्यावे. याची किंमत
साहा आहे.

Female Education

We would remind our readers that a prize of Rs. 100 has been offered through the Committee of the Bombay Tract and Book Society for the best Maráthi Essay on Female Education. Those who are disposed to compete for this prize may refer to the announcement in the Dnyanodaya of March 15th, where they will learn that the Committee prefer an Essay of moderate length, as more likely to obtain a reading and an extensive circulation, also that the Essays should be given in on or before the 1st of November next.

[Translation of the preceding.]

स्त्रियास सुधारण्याविषयी ग्रंथरचना.

मार्च महिन्याच्या १५ वे तारखेच्या ज्ञा-
नोदयांत स्त्रियांच्या सुधारणुकीविषयी मरा-
ठी भाषेंत जो उत्तम ग्रंथ लिहील त्याला १००
रुपये बक्षीस मिळतील अशी जाहिरात ला-
विली होती; आणि तो ग्रंथ नोवेंबर महिन्या-
च्या १ ले तारखेच्या आंत दिव्हा पाहिजे हे
आमच्या वाचणाऱ्यांच्या लक्षांत असावे. आ-
णि तो अष्टपत्री ५ र्द पृष्ठांच्या आत बाहेर
असला तरी चालेल, त्याविषयी लिहिणाराची
मर्जी; परंतु ग्रंथ फार मोठा नसावा. जो
कोणी हा ग्रंथ लिहायास प्रवृत्त होतो त्याने

मार्च महिन्याच्या ज्ञानोदयातील जाहिरात
वाचून पाहावी.

Willoughby Prize.

Notice is given in the Government Gazette that this prize of Rs 250 will be given for the best Essay in Maráthi or Gujaráthi "On the observance of Truth, with special reference to the administration of Justice and the advancement of the best Interests of Society" The prize is open for competition to those only who have been educated in the Elphinstone Institution. The subject is one most deserving of discussion. The Essays are to be given in to the Principal of the Institution on or before the 1st of November next.

हल्लीं गवर्मेंटगजेट पत्रात जाहीर केले
आहे कीं न्याय इन्सफ वगैरे सर्व कामांमध्ये
सत्यतेची सर्वास किती गरज आहे व त्याशि-
वाय काहीं काम बराबर चालणार नाहीं, अ-
शा तऱ्हेचा उत्तम रीतीने गुजरार्थी किंवा
मराठी जो कोणी ग्रंथ लिहील त्यास नामदार
उलवी साहेबाच्या स्मरणार्थ जो टीप केली
होती त्यापैकीं २५० रुपये बक्षीस मिळतील;
आणि हा ग्रंथ एल्फिन्स्टन विद्यालयांतल्या
विद्यार्थ्यांसच लिहायास मोकळीक आहे.

Has the wife a right to separate from her husband?

In the Bombay Presidency, when a wife leaves her husband and refuses to return to him, the English authorities have, we believe, generally declined to interfere. The husband has been informed that the law makes no provision for coercion in such cases, and that the wife must be left at liberty to forsake him, or to return to him as she pleases.

Such a course however is in direct opposition to the feelings and customs of the people, and is the occasion of general and bitter complaint. Under native rule, the wife was never regarded as having the right to separate from her husband. If she complained of ill treat-

ment or separated from her husband for any cause, the case was inquired into, and if cause appeared, the husband was punished and put under bonds* for better behaviour in future. And then his wife, willing or unwilling, was delivered into his charge to be taken back to her home.

It certainly is most painful to see a wife reluctantly compelled to return to a husband with whom she wishes to live no longer. But the general feeling of the people is that this is the lesser of two evils. When a native woman leaves her husband it is expected, almost as a matter of course, that she must lead a life of prostitution and wretchedness. She must therefore return to her husband,—voluntarily if she will, and if not, she must be compelled to return,—else her ruin is complete and certain.

The recent decision of the Supreme Court at Madras, referred to in the last Dnyanodaya, by which a wife was restored to her husband without inquiry as to her wishes, seems to establish a different principle from that generally acted on in this presidency. The Judge in that case declared that "The authority of the husband is paramount and entire, the existence of the wife is merged in his. If it should be alleged that the wife hereafter may be exposed to cruelty, the Court would stop it in a moment. But unless cruelty can be proved, the wife must abide with her husband. A Court in England very recently determined, in the case of a woman who had left her husband by a sort of stratagem, that she should return to him, and enforced the right of that husband. The Court even acknowledged the husband's right to lay a restriction on the personal liberty of his wife. A wife's virtue is safe only in her husband's keeping; there is her proper place. No one need apprehend ill usage for this young woman. I order and direct that she return to her husband. I will not ask what may be her own wishes in the matter, should she tell me that she has no desire to go, I should be obliged to say that she *must* return to her husband."

The general principle thus announced is in accordance with the feelings of the great mass of the native population. It is in accordance with immemorial usage,

* It is to be remembered however that, owing to the degraded position of woman in native society the husband was too often allowed to beat and abuse his wife without mercy or restraint.

and it is felt to be the only course that can save the wife from shame and ruin. Her interests and the interests of all concerned are thought clearly to demand such a course. And in the eyes of the natives, there is no more injustice or impropriety in forcibly preventing a wife from leaving her husband, than there would be in preventing her taking poison or drowning herself in the sea. To leave her at liberty to return to her husband or not as she pleases, is, in their opinion, neither justice nor mercy, but an unjustifiable trifling with the welfare of society, and more particularly with the interests of the parties concerned.

It is to be hoped that the recent decision at Madras may have the effect of drawing attention to this important subject. Our conviction is that the mode of treating such cases on this side of India is neither in accordance with the feelings of the community nor fitted to promote the public welfare. The state of native society should be considered, and such cases be left, as much as possible, to the friends of the parties and the members of the caste to settle. Only in extreme cases of cruelty, should the right of the wife to separate from her husband be recognized.

If, as in the recent case at Madras, the husband renounces his ancestral creed for another religion, then much may be said in favour of the right of the wife to separate from him. The parties were married by Hindu law, and with the implied understanding that both were to continue Hindus. When the husband becomes a Christian, he is, according to Hinduism, civilly dead, and his wife cannot continue to live with him without subjecting herself to religious disabilities. Under these circumstances, an unenlightened conscience may forbid her to live with him as formerly. And in that case we think it would be wrong to resort to coercion. The rule laid down in the New Testament is "If any brother hath a wife that believeth not, and she be pleased to dwell with him, let him not put her away. And the woman which hath a husband that believeth not, and if he be pleased to dwell with her, let her not leave him." "But," adds the Apostle, "if the unbelieving depart, let him depart." That is, the Christian wife must not forsake her heathen husband, but should he, influenced by an intolerant creed, abandon her on religious grounds, she must suffer it in the spirit of

meekness A Christian husband must not forsake his heathen wife, he must treat her with affectionate kindness and do all in his power for her comfort and her welfare. But if she depart, he cannot prevent it. Neither ought he to expect the Government forcibly to interfere. She must be left to follow her convictions of duty however mistaken they may be.

In reference however to the Madras case, it may be remarked that it was scarcely possible to know what the wife, left to herself, would choose. She, a girl of but 15 years of age, was kept closely guarded by superstitious relatives, who denied the husband all access to her, and doubtless did all in their power to awaken her fears, and to prejudice her against him. In these circumstances, she might easily be influenced to pursue a course inconsistent with her best interests, and in opposition to her own unbiassed judgment. Justice to the husband, and justice to her, required that he should have free access to her, and be allowed to use all proper means for persuading her to abide with him. And, considering the intolerant, persecuting spirit manifested by her relatives, this perhaps could only be gained by separating her from them and placing her in his charge. But should she, after fully understanding the subject, declare that she cannot conscientiously remain with him, she must be left free to act as she pleases. The rights of conscience must be maintained. And this can only be by adhering to the New Testament directions just quoted.

[Translation of the preceding.]

पतिपत्नीधर्म.

कोणाची बायको रागाने किंवा कोणत्या कारणाने घरातून निघून जाते आणि तिचा नवरा सरकारात जर फिर्याद करितो तर या मुंबई इलाख्यातील कामदार साहेब लोक त्या बायकोचे बोलणे ऐकून बहुधा नवऱ्यास सांगतात की, काय करावे ! तिची खुशी; तिच्यावर जबरदस्ती आमच्याने करवत नाही, व तसा कायदा नाही. परंतु ही गोष्ट लोकांच्या मतावरून व चालीवरून विरुद्ध आहे,

आणि सर्वत्र गडबड व गवगवा चालतो कीं, या गोष्टीवरून सरकार आमचा विघाड करतें. पूर्वी लोकांत असी चाल होती कीं जर कोणी नवरा बायकोला मारतो, किंवा आपला जीव घेईल असें भय तिला वाटतें, तर जातींत पंचाईत होऊन नवऱ्यापासून पक्का वंदो-वस्तू* करून घेऊन त्याच्या स्वाधीन होत होती, तिची खुशी असो नसो. जबरदस्तीने बायको स्वाधीन करणें हें कठीण, व ही लाजीरवाणी गोष्ट; परंतु ही नवऱ्याला सोडून जाईल तर बहुधा कुकर्मी होऊन भ्रष्ट होईल, ह्मणून तिची खुशी कशीहि असो तिचे नाशापासून रक्षण अवश्य केले पाहिजे, असें लोक समजत होते.

हल्लीं मद्रासेमध्ये एके मनुष्याने सुप्रीम कोर्टात बायकोविषयीं अर्जी केली असता जड्जाने बायकोला न विचारतां नवऱ्याच्या स्वाधीन केले, व ती गोष्ट मागल्या ज्ञानोदयांत विस्तारें छापली आहे. आणि त्या ठरावाविषयीं एथील कामदारानी विचार करून जर तो बरोबर आहे तर त्यानी एथेहि तसे वागावें. तेथे जड्जाचा ठराव असा होता कीं, बायकोला नवऱ्याकडे जाण्याची खुशी आहे कीं नाही, हें पुसायाची गरज नाही, कारण नवऱ्यापासून वेगळे राहावें असा तिला अधिकार नाही, नवऱ्याजवळ राहिल्यानेच बायकोचे कल्याण आहे. आणि पाहा, हल्लीं इंग्लंडात असा मुकरदमा चालला कीं एक बायको काहीं निमित्त करून नवऱ्यापासून वेगळी राहिली, ह्मणून नवऱ्याने फिर्याद केली;

पूर्वी बायकोचा संभाळ योग्य रीतीने केला होता, असे अडिहास वाटत नाही. वारवार असे झाले की, नवऱ्याने निर्दयपणाने तिला मारलें व दुःख दिले, परंतु तिने कोणा ऐकिलें नाही, आणि तिच्या नवऱ्याला कांही शिक्षा मिळाली नाही, तर हे फार वाईट आहे.

तेव्हा कोडताने तिला त्याच्या स्वाधीन करून हुकूम केला कीं, तुला कारण पडेल तर इला घरी कैदेतहि ठेवावे. तर या बाईने आता भय न धरिता नवऱ्याजवळ राहावे, आणि तो जर बराबर रक्षण करीत नाही, तर आह्वास कळवावे, ह्मणजे बंदोबस्त होईल : असें जड्ज साहेब बोलला.

तर हा सदरुं ठराव हिंदुमताप्रमाणे व चालीप्रमाणेच आहे. आणि असें केल्यानेच वायको लाज व दुःख यापासून रक्षिली जाते, आणि असें करण्यात काहीच अन्याय नाही, उलटी त्यात दया आहे; जसें कोणी वायको विष खाणार, किंवा विहिरींत उडी घेणार आहे, तर तिला जबरदस्तीने तसें करू देऊं नये, हे अवश्य आहे. त्याचप्रमाणे तिजकडून नवऱ्याला सोडू देऊ नये असें लोक समजतात. आणि नवऱ्याला सोडणें न सोडणें ही वायकोची खुशी, असें बोलणें ही केवढी अन्यायाची व त्रिघाड करण्याची गोष्ट आहे!

तर आमचें मत या गोष्टीविषयी असें आहे कीं मुंबई इलाख्यातील कामदारानी विचार करून मद्रासेंतल्या ठरावाप्रमाणे वागावे. हिंदु लोकाची अवस्था व चाल ध्यानात आणून त्यास त्याप्रमाणे करू द्यावे, हे योग्य दिसते. वायकोजवळ नवरा नाट वागत नसेल तर त्यास शिक्षा देऊन व त्याच्या बंदोबस्त करून घेऊन वायको त्याच्या स्वाधीन करावी.

कोणी ह्मणेल कीं जर वायको किंवा नवरा हिंदु धर्माचा त्याग करून ख्रिस्ती अथवा मुसलमानी धर्म स्वीकारतात तर अशाविषयी कसें करावे ? तर त्याविषयी ख्रिस्ती शास्त्रात येणेंप्रमाणे आहे; “कोणीएका ख्रिस्ती मनुष्याला जर अविश्वासी वायको आहे आणि ती आजवळ राहायास खुशी आहे तर त्याने

तिला सोडू नये, आणि ख्रिस्ती वायकोला अविश्वासी नवरा असता जर तो तिच्या जवळ राहावयास खुशी आहे तर तिने त्याला सोडू नये. तथापि जर अविश्वासी मनुष्य वेगळें होतें तर वेगळें होवो.” ह्मणजे नवरा ख्रिस्ती आहे आणि वायको अन्य धर्मी आहे, अथवा वायको ख्रिस्ती आहे आणि नवरा अन्य धर्मी आहे, तर ख्रिस्ताने प्रीतीकरून वागावे, व त्याने वायकोला सोडू नये व तिने नवऱ्यास सोडू नये. परंतु अन्य धर्मातील जर द्वेषाने किंवा अज्ञानाने सोडतात तर तेंथे कोणाचा उपाय ? आणि असें आहे तर नवऱ्याने वायकोला जबरदस्तीने आणू नये शांतीत राहावे असें ख्रिस्ती शास्त्रात आहे.

मद्रासेंतली हिंदुवायको इला न विचारिता ख्रिस्ती नवऱ्याजवळ ठेविलें याचें कारण हेंच असेल कीं त्याचा वापिस्मा होणार तेव्हा तिच्या आईवापानी तिला काढून नेऊन कैदेत सारखें ठेविलें, व पाहिजे तसें तिला समजाविलें; नवऱ्यासीं बोलू देखील दिव्हे नाही. तिचें पधरा वर्षाचें वय आहे आणि तिचा विचार काय होता, हे कोण जाणे ? जर तिची त्याची बराबर गाठ पडू दिल्ली असती आणि तिचें त्याचें बोलणें विचार होऊं देऊन नंतर ती बोलती कीं मला ख्रिस्ती धर्म नको व मी तुम्हाबरोबर राहायास खुशी नाही तर तो फिर्याद देखील करिताना. परंतु त्या आईवापानी तसें केलें नाही; त्यामुळे तिला काढून, व ती जबरदस्तीने भ्रष्ट न व्हावी असा बंदोबस्त करून नवऱ्याजवळ ठेविली; आणि शेवटी ती सर्व गोष्टी समजून जर ह्मणेल कीं धर्मांमुळे तुम्हाजवळ मला राहाणें सोसवत नाही तर तो तिला जाण्याविषयी अडथळा करणार नाही. ख्रिस्ती शां

स्त्राप्रमाणे पाहिले असता धर्माविषयी सर्व लोक
मुखसार आहेत आणि त्याप्रमाणे सरकाराने
अवश्य वागावे.

The Prabodhchandrodaya

Most of our readers are aware that a small Maráthi magazine of eight pages, bearing the above name, has recently been commenced in Bombay, for the professed purpose of establishing the true and overthrowing false religions,—an object certainly most important and praiseworthy. The two numbers which have appeared however are most feeble productions, in which manly discussion gives place to vulgar reviling. But it is gratifying to find that its conductors are not wholly destitute of shame. They evidently have some regard for their reputation, hence their care to conceal from the public the fact of their connection with this publication. One of the English periodicals stated that the *Prabodhchandrodaya* was believed to be the production of some of the students of the Elphinstone Institution, which called forth an indignant reply that no one at the Elphinstone Institution, whether teacher or scholar, had any connection with the magazine. We know not by what authority this statement was made, but it at least shows the estimate which the writer had formed of the magazine in question.

It is most encouraging to witness anything like a spirit of investigation in regard to religious matters on the part of the native population. Far better that the truth should meet with earnest opposition, than with death-like indifference. Opposition is often one of the most effectual means of awaking attention to the claims of truth, and thus securing for it a more speedy triumph.

It is not our purpose at present to expose the weakness of the *Prabodhchandrodaya*. We may possibly do this at a future time, but we now merely wish to call attention to the letter of an intelligent Hindu, which, though published several weeks since in the *Dnyánprakash* seems not to have come to the knowledge of the conductors of the new magazine. The questions here propounded are weighty and deserving of a frank, honest reply. Nothing can be more becoming on the part of those who come forward as the champions of the true religion, than that they should first of all announce what that religion

is, what are its distinguishing doctrines and precepts, and what the evidence on which it is to be received. Our honest advice to the conductors of the magazine in question is that they for the future abstain from all scurrility, and all silly statements regarding what they do not understand, and manfully enter on the discussion of the questions propounded in the following letter.

“SIR,—A Society has recently been organized in Bombay for the professed purpose of establishing the true and overthrowing false religions. Judging merely from its name and its professed object, this should be a most useful, praiseworthy Society. It proposes to publish a magazine named *Prabodhchandrodaya*, which is to be sold at a quarter of an anna a number, so that the poorest may be able to procure it. All this we learn from the first number of the paper, but who the originators of this said Society are, or where they are to be found, we know not. Nevertheless, through the medium of your paper, we beg leave to propose the following questions, which, it is hoped, they will answer for the information of the public.

“1. As the professed object of this Society is the establishment of the true religion, will they kindly state which and what the true religion is? What are its distinguishing characteristics? Is it of Divine, or of human origin? If of Divine origin, may it teach a variety of conflicting doctrines? And if it be of human origin, how shall we be assured that it is true?

“2. Is the true religion designed by God for the people of a particular caste or country, or should it be embraced and followed by the people of every caste and country?

“3. If the true religion is to be observed only by some one people then what is the condition of the remaining part of the human family? If it be said that they will be saved by worshipping God according to their own opinions, then how many such religions are there by which man may be saved,—one, two, three, or may he be saved by all, or any of them? If there be but one true religion and that is designed for all men, then should the people of other religions, as Muhammadans, *Mlechhas* &c, be debarred from embracing that religion, or should they not? If all religions are true, then why should the people of one religion revile those of another religion?

“Now we respectfully beg the members of the above mentioned Society to answer these three sets of questions. Let them not give way to hatred, bigotry, and wrath. Let them discuss these important subjects in an enlightened, impartial spirit, and we shall thus be encouraged to propound any further difficulties which we may feel, for their solution.

Yours, &c AN INQUIRER AFTER TRUTH
Free Church Institution }
Bombay 18th April 1851 }

Here then, Editors of the *Prabodhchandra*, champions of the truth, are worthy subjects on which you may dilate. And when you have replied to these, we ourselves have several weighty questions to propound. Let there be no evasion, no reluctance on your part. Come up manfully to the work which you profess to have taken in hand. We have no fear for the result. Let truth shine forth in all its brightness and beauty, and let the dark night of error and delusion be dispelled for ever.

[Translation of the preceding]

प्रबोधचंद्रोदयावर एके हिंदुचे प्रश्न.

वाचणाऱ्याच्या ध्यानांत असेल कीं आलीकडे प्रबोधचंद्रोदय ह्मणून आठ पृष्ठांचा कागद दर महिन्यास निघत असतो. आणि त्याचा उद्देश सत्यमोक्षेजक व असत्यमोक्षेदक असा दर्शविला आहे. आणि हा उद्देश फार चांगला व स्तुत्य आहे; परंतु त्याचे दोन अक निघाले ते पाहतां त्यात अगदीं पोरका वादविवाद व निर्लज्जपणाने निंदा केलेली आहे, ह्मणून त्याचे कर्ते प्रसिद्ध होत नाहींत तर यावरून दिसते कीं ते अगदीं निर्लज्ज झाले नाहींत; त्यांस काहींसी अन्नूची चाड दिसते, आणि हे बरे आहे. एके इंग्लिश वर्तमान पत्रात छापले गेले कीं, प्रबोधचंद्रोदयाचे कर्ते एल्फिन्स्टन विद्यालयातील आहेत, असें ऐकतों; त्यावरून दुसऱ्या एके वर्तमान कागदान पत्रद्वारे मोठ्या आवेशाने छापविले होतें कीं, छी! त्या विद्यालयातील शिक्षक किंवा विद्यार्थी या कामांत कोणीच नाहीं, ते सर्व अज्ञापासून दूरच आहेत. तर यावरून जाणावें कीं सुज्ञाच्या दृष्टीस हा कागद लज्जास्पद दिसतो.

वास्तविक रीतीने जे सत्यशोधक आहेत त्यांविषयी आह्मी आनंदित आहों; आणि ते आमच्या मताविरुद्ध वादविवाद करायस जर

उभे राहातात तर आह्मी तयार आहों. योग्य रीतीने वादविवाद केला असतां फार उपयोग आहे, ह्मणजे प्रथम जे सत्यतेच्या विरुद्ध असतात ते शेवटीं खातरी धरून तिचा स्वीकार करितात. आणि ते जरीं न करितील, तरी ते पाहून दुसरे लोक करितील. जे गाढ झोंपेत आहेत आणि सत्य असत्याविषयी काळजी धरित नाहींत त्याजविषयीं आशा व्यर्थ आहे; परंतु जे विरुद्ध वाद चालवितात त्यांविषयीं काहींसी आशा आहे. आणि जे सत्य ते शेवटीं जय पावेल यात संशय नाहीं.

हल्लीं त्या प्रबोधचंद्रोदयाविषयीं आह्मी विशेष लिहित नाहीं. कदाचित दुसऱ्याने काही लिहूं. हल्लीं ज्ञानप्रकाश पत्रांत सत्यशोधक हिंदूने प्रबोधचंद्रोदयकर्त्याला जे प्रश्न घातले आहेत ते त्याच्या दृष्टीस पडले नसतील, ह्मणून आह्मी पुनः छापितों. आणि त्यास आमची सुचना आहे कीं पोरकी बडबड व शिव्यागाली सोडून असत्या योग्य गोष्टीविषयीं सत्यतेने वादविवाद चालवावा. जे सत्यस्थापक आपणाला ह्मणवितात त्यांनीं प्रथम खरा धर्म कोणता, व तो कसा काय आहे, ते दाखवावे; मग त्याची प्रमाणे प्रगट करून तो स्थापावा, ह्मणजे लोकावर उपकार होतील. ज्ञानप्रकाशातील पत्र येणें-प्रमाणे आहे;—

विनंती विशेष, या आमच्या मुंबई शहरांत एक नवीन मंडळी उत्पन्न झाली आहे, तिचें नांव “सत्यमोक्षेजक आणि असत्यमोक्षेदक” असें आहे. या नामाभिधानावरूनच या मंडळीचें काम व उद्देश कळोन येतात ही मंडळी मोठो परोपकारकर्ता आहे अस तिच्या कृत्यावरून दिसते. ती महिन्यांतून एकवेळ एक पत्र काढीत असते त्याचें नांव “प्रबोधचंद्रोदय” असें ठेविलें आहे व तें सर्व गौरगरीबानीहि ध्यावें ह्मणून त्याची किंमत एक दिडका ठरविली आहे. इतकें ह्या सभेचें वर्तमान तिच्या पत्रावरून समजण्यांत आलें. परंतु या मंडळीत कोण लोक

आहेत व ते कोठले आहेत हे कळत नाही असो हें पत्रच आझास तिच्या मुख्यस्थानी आहे. यास्तव या मडळीस माझे कांहीं प्रश्न आहेत ते मी आपल्या सुंदर ज्ञानप्रकाश पत्रद्वारे तिला विचारितों

१ या मडळीने आपलें नांव सत्त्वमोत्तेजक असें ठेविलें आहे, तर सत्त्वमं ह्मणजे काय? व त्या धर्माची लक्षणें कशीं असवीं. तो ईश्वरस्थापीत किंवा मनुष्यस्थापीत जर, तो ईश्वरस्थापीत, तर त्यांत शोकडो मतभेद असतील तर चालतील कीं काय? जर तो मनुष्यस्थापीत तर तो सत्त्वमं कसा मानावा.

२ जो सत्त्वमं आहे तो ईश्वरें एकाच जातीच्या लोकांस लाऊन दिल्या आहे किंवा सर्व पृथ्वीतील लोकानी तो आचरावा ह्मणून स्थापित केला आहे?

३ जर सत्त्वमं एकाच लोकानी आचरावा, तर अन्य जातीय मनुष्यांची कशी गती होईल. जर तेह आपल्या मताप्रमाणें ईश्वरास भजून तरतील, तर सत्त्वमं किती आहेत एक, दोन, तीन, किंवा सर्व? जर एकच आहे, व तो सर्वांकरितां आहे तर त्यांत विधर्मी लोकांचा ह्मणजे यवन, म्लेंच्छ, इत्यादिकांचा प्रवेश होण्यास प्रतिबंध असावा कीं काय? जर सर्व धर्म खरे आहेत तर एकाने दुसऱ्याचे धर्माचा निंदा कां करावी, कारण सर्व धर्म खरे आहेत?

या तीन प्रश्नांचे समर्पक उत्तर सदरीं लिहिलेले मंडळीतील सभासदानी कृपा करून द्यावें हीं उत्तरें देताना त्यांनी इषा भाव, हट्ट किंवा राग दाखवावा अशी माझी इच्छा नाही. सयुक्तिक रीतीने व निष्पक्षपाताने जर वादविवाद चालेल तर अणखी ज्या शंका आहेत त्याही पुढे लिहून प्रसिद्ध करूं

मु० मुबई

तारीख १८ एप्रिल १८५१

} एक सत्त्वशोधक
} फ्रिचर्च विद्यालय

तर अहो प्रबोधचंद्रोदय कर्ते, खरा धर्मस्थापक ह्मणविणारे, आतां मन लाऊन त्या प्रश्नांचें समर्पक उत्तर द्या, निमित्त सांगू नका. आणि या प्रश्नांचें उत्तर तुम्ही दिल्लें असता आमच्याजवळ अणखी कांहीं योग्य प्रश्न आहेत, ते तुम्हाला विचारूं, आणि त्या प्रश्नांचेंहि उत्तर मिळावें अशी आमची इच्छा आहे. मोठ्या गोष्टीविषयीं योग्य विवाद चालवावा हें बरें आहे. आणि सत्यतेच्या प्रकाशाने अज्ञानाधकार नाहीसा होऊन ज्ञानाचा दिवस लवकर उगवावा अशी आमची ईश्वरापासीं प्रार्थना आहे.

Warnings to Evil-doers

दुष्टास सुबोध.

मुळजी नांजी आणि उसमान जाफर या दोघानी एके भाड्याचे घरा ८०० रुपयाची चोरी केली, व ते एके जुगारखान्यात पकडले गेले. त्यांचा तपास या महिन्याच्या १५ वे तारखेस चालला, तेव्हा उसमान जाफर यास १० वर्षे काळेपाण्याची ठेप मिळाली कां कीं याने मूर्खी चोरी केली होती. आणि मुळजी नाजी यास सक्त मजुरीनिशी १८ महिन्यांची ठेप दिली. आणि ठेप देताना जड्जसाहेब बोलला कीं एथें जुगार व अफीण याचे आखाडे फार आहेत व त्यापासून सर्व प्रकारचे बहुत अनर्थ होतात. आणि हें जड्ज साहेबाचें ह्मणणें बराबर आहे. सरकाराने दारू, जुगार, अफीण, आणि राडा या सर्व भ्रष्टकारक दुकानास नाहीसें करून टाकावें ह्मणजे लोकातील अनर्थ फार कमती होतील, आणि इतके अपराधी होणार नाहीत.

त्याच दिवसीं जमशेटजी एदलजी पार्शी याला चोरीबद्दल सक्त मजुरीनिशी ४ महिन्यांची ठेप झाली. आणि बापुगोविंद यास चोरीबद्दल ३ महिने सक्तमजुरीची ठेप झाली; आणि याप्रमाणें सुप्रीम कोडतात व पोलीसात दुष्टांस शिक्षा मिळते, त्यावरून दुष्ट कर्माचें काय फळ याचा त्यांस अनुभव येतो. आणि मूर्खास जरी वाटत नाही तरी पापाचें फळ वाईट हें त्या सर्वांच्या अनुभवास येईलच येईल. आणि इहलोकीं मात्र दुष्टास दुःख होईल असें नाही, परलोकींही परमपवित्र परमेश्वर त्याचा हिशोब घेऊन योग्य शिक्षा देईल तर दुष्टाच्या मूर्खत्वाची कोण गणना करूं शकेल?

The Glory of Jesus Christ Chap 3 (continued.)

येशू ख्रीस्त महात्म्य अध्याय ३

अद्भुतक्रियावर्णन. (पुढें चालू.)

एके दिशीं येशू स्वच्छंदें चालला ॥ संगें त्याच्या मेळा वडुताचा ॥११०॥
 तईं दोघे अंध वापुडे भिकारी ॥ होते वाटेवरी अवचित ॥१११॥
 ऐकोनि सांचोळ चालता घोळका ॥ विचारिती लोका दोघेजण ॥११२॥
 ह्मणती कोणवा चालती दातार ॥ सांगा खरोखर आत्माप्रति ॥११३॥
 सुचविती कोणी अपंगाकारण ॥ ख्रीस्त समोरून जात ऐसें ॥११४॥
 तईं डोळ्यावीण सर्वांगीं संतोष ॥ पूर्ण झाला अंधा गुरु ह्मणे ॥११५॥
 ह्मणती लाधलें लाधलें निधान ॥ काय दैव गुण निवडला ॥११६॥
 दावीद संतान गावलें अह्मासीं ॥ आलें उदयासीं धोर भाग्य ॥११७॥
 घाली भीक घाली भीक ॥ हीच आत्मा आमोलिक ॥११८॥
 करी दया करी दया ॥ आत्मावरी ख्रीस्त राया ॥११९॥
 नका करू गलबल ॥ ऐसें कोणी दटावीलें ॥१२०॥
 परी कोणा नायकती ॥ ओरडूनि विनवीती ॥१२१॥
 जया निज सुख व्हावें ॥ तें जग बोल घ्यावे ॥१२२॥
 अडखळा करी कोणी ॥ नायकावा दोहों कार्नीं ॥१२३॥
 लाभकाळ दवडीतां ॥ मग काय येई हातां ॥१२४॥
 गुरु ह्मणे जाता सुगी ॥ मग लाभ काय जगी ॥१२५॥
 मग दयाघन देवाचा नंदन ॥ ठाकला येऊन सांजपुढें ॥१२६॥
 मागे काय कोण कैसा भक्तिभाव ॥ सर्व ख्रीस्त देव जाणतसे ॥१२७॥
 परी अवतार भावतो दावून ॥ विचारीत दीना ख्रीस्त गुरु ॥१२८॥
 ह्मणे सांगा काय काज म्या साधावें ॥ बोला काय व्हावें झडकरी ॥१२९॥
 तईं दोघे अंध आनंदे गर्जले ॥ देवा देई डोळे ह्मणूनिया ॥१३०॥
 मग तो तयांच्या स्पर्शानि लोचनां ॥ बोलतसे दीनां जगद्गुरु ॥१३१॥
 ह्मणे तुझा येवो दृष्टी ॥ नका होऊं आता कष्टी ॥१३२॥
 विश्वासाच्या बळें थोर ॥ सकटाचा झाला पार ॥१३३॥
 ऐसें बोलतांचि येशू ॥ दिसों लागे सर्व त्यांस ॥१३४॥
 असो त्यांचे दिव्य डोळे ॥ देखोनियां थक झाले ॥१३५॥
 धन्य समर्थाची वाचा ॥ अंध पारखीती पाचा ॥१३६॥
 परी लीन झाल्यावीण ॥ कैचें फळ गुरु ह्मणे ॥१३७॥
 टकमका दोघें विलोकितो लोका ॥ चालले धडका येशूमार्गे ॥१३८॥
 देखोनि कर्म हें येशूचें अद्भुत ॥ गुण गाती भक्त ईश्वराचे ॥१३९॥
 ह्मणती धन्य तू धन्य तूं अनंता ॥ गुण निधी ख्रीस्त धाडियेला ॥१४०॥

प्रेमें गाऊं पाहूं तुझे हें वैभव ॥ करूं देवास्तव सर्ववाळ ॥१४१॥
 गुरु ह्मणे भाव ठेवा येशूवरो ॥ सर्व दुःख हारी तोचि एक ॥१४२॥
 एके दिसीं येशू राहिला रानात ॥ संगतें जमात रोगियांची ॥१४३॥
 एक एक रोग वारितां वारितां ॥ सूर्यहि खालतां उतरला ॥१४४॥
 ह्मणोनियां काय तयाची काहाली ॥ खीस्तें निवारिली निजकृपे ॥१४५॥
 विचारिती शिष्य खिस्तासीं आदरें ॥ उपासी हे सारे समुदाय ॥१४६॥
 पाहा गुरो ओस सर्व हा प्रदेश ॥ राहिला दिवस थोडकाचि ॥१४७॥
 गावांतुनि अन्न जावोनि आणावें ॥ ऐसें खां सागावें सर्व लोका ॥१४८॥
 तई नवें काहीं दावाया कौतुक ॥ बोलला तारक शिष्याप्रति ॥१४९॥
 ह्मणे दूर काय जायाचें कारण ॥ द्यावें तुम्ही अन्न सर्वत्रासी ॥१५०॥
 गुरु ह्मणे बोल बोलती समर्थ ॥ होत त्याचा अर्थ वेगळाचि ॥१५१॥
 मग ते बोलती खिस्ताचे किकर ॥ जोडोनिया कर येशू प्रति ॥१५२॥
 वरोवरी सारी आमुच्या शिदोरो ॥ पाच ह्या भाकरी बाधियेल्या ॥१५३॥
 मासोळीया दोन राहिल्या उरोन ॥ घेतल्या बाधून त्याही आह्मी ॥१५४॥
 गुरुराया सर्व अन्न हें इतुकें ॥ अधिक तो एक टाक नसे ॥१५५॥
 पुरवेना चार पाचा हें पोरस ॥ वाढूं हजारास काय आह्मी ॥१५६॥
 मग आपुलीया शिष्यासी बोलत ॥ प्रभु येशू खीस्त गुरु ह्मणे ॥१५७॥
 बैसवा सर्वही मडळी आपुली ॥ एक एक ओळी धरूनियां ॥१५८॥
 मग तेंचि अन्न देवातें बंदून ॥ देतसे वाढण वाढावया ॥१५९॥
 मग येवोनिया बारा ॥ वाढीती ते झरझरा ॥१६०॥
 भाकरी ते ठाई ठाई ॥ टाकीताति घाई घाई ॥१६१॥
 तरी बारातूनि हात ॥ एकाचाचि नोंहे रीता ॥१६२॥
 एक टाकितति पुढें ॥ तंब एक मागे वाढे ॥१६३॥
 आधीं पांच मग साहा ॥ झाल्या त्याची पुढें दाहा ॥१६४॥
 दाहा दाहीं त्याची झाल्या ॥ मग नाहीं गणवल्या ॥१६५॥
 गुरु ह्मणे काय ऊण ॥ खीस्त पुरवीतां अन्न ॥१६६॥
 संख्या केली पुरुषांची ॥ पंक्ती पांच हजारांची ॥१६७॥
 पोरें बाळें बायकाहि ॥ संख्या त्यांची केली नाहीं ॥१६८॥
 जेवोनियां पोटभरी ॥ तृप्त झाल्या नरनारी ॥१६९॥
 गुरु ह्मणे विश्वंभरा ॥ काय इतुक्यांचा भार ॥१७०॥
 मग येशू ह्मणे सारा ॥ वेंचा भाकरीचा चुरा ॥१७१॥
 जाऊं नये अन्नवाया ॥ टाकीयेलें ठाया ठायां ॥१७२॥
 बारा पाळ्या भरपूर ॥ भरीयेली मग चूर ॥१७३॥
 गुरु ह्मणे सुख कर ॥ एक देव अवतार ॥१७४॥

विलोकितां लोक-तेथीचें कौतुक ॥ ह्मणती तारक हाचि ऐसें ॥१७५॥
 भुतें केतें देवसुतें घालवीलीं ॥ पीडा दूर केली बहुताची ॥१७६॥
 ऐकोनियानाम ख्रिस्ताचें पावन ॥ जाती भूतगण पळोनिया ॥१७७॥
 पाहोनि पवित्र ख्रिस्ताचीं पाऊलें ॥ बारा वाटा पळे सैतान तो ॥१७८॥
 येशू येशू ऐसें ऐकोनि मंगळ ॥ भूतें घेतीं पळ दशदिशा ॥१७९॥
 एके दिसीं एक नारीया विदेशी ॥ आली येशूपासीं अवचित ॥१८०॥
 ह्मणे हे दावीद सनान भूषणा ॥ करी तूं करूणा मजवरी ॥१८१॥
 पाहा माझी एक लाडकी कुंवरी ॥ पीडीयेली भारी सैतानाने ॥१८२॥
 सांगे देवा काय करावा उपाय ॥ निवारीता भय तूंचि एक ॥१८३॥
 माझीया वाळातें छळाया कारण ॥ काय तें कळेना सैतानाचें ॥१८४॥
 हाकामागें हाक फोडूनि चालली ॥ पाठलाग केली बहुनची ॥१८५॥
 परी येशू तीस देईना उत्तर ॥ जाणीलें अतर गुरु ह्मणे ॥१८६॥
 फिरावया सांगे मागें तूं इजसी ॥ ऐसें शिष्यें त्यांसीं सुचविलें ॥१८७॥
 मग येशू गुरु बोलिला उत्तर ॥ स्त्रिये तूं गजर करूं नको ॥१८८॥
 इस्राएल कुळीं जन्मलीं लेंकुरें ॥ माझीं तीं कोंकरें पाळीन मी ॥१८९॥
 भणाणलीं वालें करावया गोळा ॥ आलों मॅदपाळ उत्तम मी ॥१९०॥
 करोनियां आधीं तयाचें रक्षण ॥ मग मी पाहीन दुसऱ्यांसीं ॥१९१॥
 लेंकराची कोण घेवोनि भाकर ॥ टाकील समोर श्वानाचीया ॥१९२॥
 गुरु ह्मणे ऐसा निष्ठूरपणाचा ॥ भास हा येशूचा वरपंगी ॥१९३॥
 परी तो अंतरीं दयेचा सागर ॥ प्रेम सर्वांवर समत्याचें ॥१९४॥
 उंचनिच जाती कुळगणगोत ॥ मिथ्यामत तेथे कांहींनसे ॥१९५॥
 सर्वहि लेंकुरें तयासीं सारखी ॥ एक तो परकी भक्तिहीन ॥१९६॥
 असो तें ऐकुनि येशूचें उत्तर ॥ फिरेना माघारें विदेशिया ॥१९७॥
 धावोनियां पारीं टेंकूनि मस्तक ॥ विनवी अधिक अधिकचि ॥१९८॥
 प्रभो तुझे सत्य सर्वहि बोलणें ॥ सांगें आह्मा कोण कैवारीया ॥१९९॥
 माझेहि सहाय करोनि अम्मळ ॥ सोडवी तूं बाल दुःखांतूनि ॥२००॥
 श्वानहि धन्याचीं जेवितां लेंकरें ॥ खाती चारेचूरे वेंचूनिया ॥२०१॥
 ऐस्या परी आह्मा पाळी तूं दयाळा ॥ भाव तो वेगळा धरू नको ॥२०२॥
 गुरु ह्मणे दृढ देखोनि विश्वास ॥ बहुकींवि त्यास उपजली ॥२०३॥
 साडूनि निष्ठूरपणाचा अभास ॥ बोलिला स्त्रियेस येशू खीस्त ॥२०४॥
 ह्मणे नारी तुझे अंतरीं निर्मळ ॥ विश्वास अढळ वसतसे ॥२०५॥
 चिंतियेले काय काज वा अंतरीं ॥ घडो तें निर्धारी इच्छियेलें ॥२०६॥
 मग ती विदेशी हर्षुनि अपार ॥ पावली सत्वर ग्रहाप्रति ॥२०७॥
 सुखरूप लेंक देखुनि लोचनी ॥ हर्ष तीच्यामनीं न समाये ॥२०८॥

गुरु ह्मणे दृढ धर हो विश्वास ॥ खीस्त तो सर्वास तारकपें ॥२०९॥
 आणीक कोणतीं सागावीं अडुतें ॥ स्पर्शनियां प्रेतें उठविली ॥२१०॥
 पडता अकाळीं धाड त्या काळाची ॥ आदानें भक्तांचीं निवारिलीं ॥२११॥
 चुक्रोना हाण मृत्युची कोणास ॥ साध्य तें येशूस देखीयेलें ॥२१२॥
 काळपाश घोर खंडूनि सत्वर ॥ करीत उद्धार भाविकाचा ॥२१३॥

Number of Languages

देशोदेशीं निरनिराळ्या भाषा आहेत हे सर्वांस माहित आहेच. हल्ली एका विद्वान साहेबाने कोणत्या देशीं किती भाषा याचा सुमार येणेप्रमाणें काढला आहे :-

- ५८७ युरोपखंडात.
- ९३७ एशियाखंडात.
- १६२४ अमेरिकाखंडात.
- २७६ आफ्रिकाखंडांत.
- २४० महासागरातल्या बेटांत.

यांतील कित्येक भाषा गुजराथी व मराठीप्रमाणें जवळजवळ आहेत, आणि कित्येक इंग्लिश व चिनाईप्रमाणें अति अतराच्या आहेत.

Bráhmans and Drunkenness

आमच्या ऐकण्यांत आले कीं थोड्या दिवसांमागें ठाकुर द्वाऱीं जेवणावळ झाली. पूर्वी एक ब्राह्मण जो मद्यपान केल्यामुळें कित्येक दिवस अपांक्त होता तो प्रायश्चित्त घेतल्यावाचून तेथें पंक्तीस जेवला, त्यावरून भुलेश्वरीं सभा होऊन ठरलें कीं ज्यांच्या संमताने तो दोषी पंक्तीस जेवला त्यांचीं घरे अपांक्त आहेत, व हा प्रकार सर्व ग्रहस्थास कळावा ह्मणून त्याबद्दल पत्रें-छापून घरोघर वाटिलीं. असो, हा ठराव ऐकून आझास संतोष झाला कारण भस्मा दुर्व्यसन्याला योग्य प्रायश्चित्त किंवा शिक्षा झाल्याविना आपल्यांत मिल्वून

घेणें हे ब्राह्मणांस नीट नाहीं. मद्यपान हे अतिशय वाईट कर्म आहे, यास्तव जितक्या उपायानी या कर्माचा प्रतिबंध होईल तितका करावा.

The Great Exhibition.

विलायतेहून असी बातमी आहे कीं हल्लीं तेथें पदार्थालय पाहायास लोक हजारों येतात आणि त्याच्या पाहाण्यापासून दररोज वीस हजार रुपये जमतात व कधीं अधिकहि जमतात. जर एतद्देशीय लोक विलायतेस जाऊन हा चमत्कार पाहातील तर फार बरे, कारण पृथ्वी फिरून जे चमत्कार दृष्टीस पडायचे त्यांतील कित्येक तेथें दृष्टीस पडतील.

Franjee Cowasjee

थोड्या दिवसांमागें फ्रामजीकावसजी पार्शी हे मरण पावले; त्याचें स्मरण राहावें ह्मणून एल्फिन्स्तन विद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी टीप करून १२०० रुपये जमविले, आणि त्याचें जें व्याज उत्पन्न होईल तें त्या विद्यालयातील जो कोणी उत्कृष्ट निबंध गुजराथींत किंवा मराठींत लिहील त्याला बक्षीस मिळेल. हे गृहस्थ बहुत योग्य व अनुदार होते ह्मणून त्यांचें नाव त्या विद्यालयात राहावें हे ठीक आहे. प्रभाकरांत लिहिलें आहे कीं त्याच्या दुसऱ्या मित्रानीहि टीप करून १०००० रुपये जमविले आहेत.

Dorabjee Hormusjee & Lulus Wittaldas

दोराबजी होर्मसजी पार्शी याविषयीं सुप्रोम कोडतात तपास चालला होता आणि हल्लीं असें शाबूत झाले कीं ओरीएन्टलब्याकामध्ये पंचाण्णव हजार रुपयांच्या नोटी ज्या चोरीस गेल्या त्यात हा होता, व याने खोऱ्या सहा करून वीस हजार रुपये उपटले, सबब या महिन्याच्या १५ वे तारखेस जड्ज साहेबाने ठराव सांगितला कीं तुम्ही एल्फिन्स्टन विद्यालयात शिकलेले होतां व ब्यांकामध्ये तुम्हावर विश्वास होता, असें असता तुम्ही फार वाईट काम केले; सबब तुम्हास १४ वर्षे काळे पाण्याची शिक्षा आहे. आणि लालदास विठ्ठलदास हाहि या चोरीच्या कामात होता ह्मणून त्यास ७ वर्षे काळेपाण्याची शिक्षा आहे.

Cases of Murder

पापाने पापाची वृद्धि.

लक्ष्मण यंकेशस्वामी या मद्रासां मनुष्याने यंकी बायकोला ठार मारिले असें शाबूत झाल्यावरून त्यास या महिन्याच्या २२ वे तारखेस मंगळवारीं फासीं देण्याची शिक्षा ठरली आहे. ती बायको ठेवलेली होती.

पुणे मुकामीं काळे पायदळ पलटणींत शिवा गुलाल ह्मणून कान्यकुब्ज ब्राह्मण पुराण सांगणारा राहात असे, त्यानेहि जूनच्या १ ल्या तारखेस कसब्यांत राहाणारी मनी कसबीण इच्या पोटात जंब्या दोनवेळ घालून ठार मारिले, सबब त्यास फासीची शिक्षा ठरली असें ज्ञानप्रकाश पत्रांत लिहिले आहे. या उभयतानीहि पहिल्याने कसबिणी ठेविल्या नंतर त्याचा जीवहि घेतला. तर पापाने पाप वाढावे असा त्याचा रस्ता आहे.

The Nizam's Affairs

निजाम सरकाराकडे इंग्लिश सरकाराचे ८० लक्ष रुपये येणे आहे; त्याविषयीं असें वातमी ऐकतो कीं निजाम सरकाराने त्याचा लवकर उलगडा करावा नाहीं तर त्याबद्दल कांहीं मुलूख जप्त केला जाईल असा इंग्लिश सरकाराने निरोप पाठविला आहे; ह्मणून सावकारापासून कर्ज घेऊन उलगडा करण्याविषयीं मेहेनत चालली आहे.

निजामाच्या राज्यांत फार अंदाधुंधी चालली आहे ह्मणून इंग्लिश सरकाराने ते राज सर्व घेतले तरी रयतेचा कांहीं तोटा नाहीं. आणि तेथे कोणत्या उपायानी जर बंदोबस्त होत नाहीं तर अवश्य घेतले पाहिजे. नाहीं तर इंग्लिश सरकाराने अगदीं तेथून निघून जाऊन या कामात आमचा हात नाहीं, आणि एथील अनर्थाचा आह्माकडे कांहीं संबंध नाहीं असें ह्मणावे.

The Rains

ईश्वराच्या कृपेने मुंबई टापूमध्ये आजपर्यंत पाऊस दराच पडला. पधरावे तारखेपर्यंत चार फूट ह्मणजे ४८ इंच पडला, व देशावरहि फार चांगला पडला, असें ऐकतो.

To Correspondents

पत्रे पाठविणाऱ्यास सूचना.

प्रबोध चंद्रोदयाविषयीं दोन तीन पत्रे आलीं व दुसरे कांहीं गोष्टीविषयीं दोन तीन पत्रे आलीं परंतु इली छाप्यास जागा नाहीं. रोमन क्याथोलिक धर्म व हिंदुधर्म यांचे बरोबर पाहणे ही गोष्ट छाप्यास तयार केली होती, परंतु जाग्याच्या अडचणीमुळे राहिली, तर ही पुढील अकान छापली जाईल.

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY AUGUST 1, 1851

No 15

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १, माहे आगस्त, सन १८५१.

अंक १५

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, AUGUST 1, 1851

VARIOUS SYSTEMS OF RELIGION No 60 American Mission Series 18mo 100 pp Marathi 2,000, Copies Price, two Annas 1851

In a country like India, where so many conflicting systems of religion prevail, a popular compendium containing reliable information on these subjects is especially important. No person can be regarded as well informed unless he knows something, not only of his own religion, but also of the religion of his neighbors. Hence a work of this kind should be in the hands of every native who lays claim to intelligence and respectability. The religions treated of in the little work before us, are Christianity, Romanism, Judaism, Muhammadanism, Hinduism, Parsiism, Buddhism, Jainism, and the religion of the Shuks. It is neatly got up, and is beautified with appropriate engravings. The price is such as brings it within the reach of all.

[Translation of the preceding.]

निरनिराळा धर्म.

या देशांत निरनिराळे धर्म बहुत आहेत. जे विद्वान सुज्ञ आहेत त्यास असे वाटते कीं सर्व धर्मांचा शोध केला पाहिजे; धर्म खरा असो खोटा असो, तरी त्यांत लोक बहुत राहातात, सबब तो कसा काय आहे, तें सम-

जल्याशिवाय त्याला राहावत नाही; ह्मणून निरनिराळे धर्म या नावाचे पुस्तक हल्लीं छापले गेले. त्यांत ख्रिस्ती धर्म, रोमनक्याथोलिक धर्म, यहूदी धर्म, मुसलमानी धर्म, हिंदुधर्म, पार्शीधर्म, बौद्धधर्म, जैनधर्म, नानक पंथ या सर्वांचे संक्षेपाने वर्णन लिहिले आहे. त्याचीं पृष्ठे १००, व किंमत दोन आणे आहे.

OLD TESTAMENT SELECTIONS No 59 American Mission Marathi Series, 1,000 Copies, pp 230, 12mo 1851 Price, four Annas

The Christian Scriptures should obviously be available to all those who have leisure, ability and disposition to peruse them in the vernacular languages. In the present state of the native population however it is, we are persuaded, a serious mistake to circulate the whole Bible,—the Old Testament especially, among the mass of the people. They have no leisure for perusing such a volume, and in their present state of ignorance it is all but impossible that they should understand it, even were it carefully read. What correct ideas of Christianity would a poor native get for instance from the Book of Leviticus or the Prophecies of Ezekiel? But if the Scriptures without discrimination are put into their hands, such parts are as likely to be read as any other. Simple statements of the facts and doctrines of Scripture, prepared with special reference to the peculiar circumstances of the people, are at present far more likely to be extensively useful than the Scriptures

themselves. Judicious selections from scripture, like the book now before us, are also most desirable, many indeed will prefer these to the best prepared summaries, because of their containing the exact words of Scripture.

This volume of selections is beautifully printed, and is ornamented with numerous cuts. It is suitable for use as a reading book in schools, as well as for general circulation. It is neatly and firmly bound, and is sold at the low rate of 4 annas a copy. It contains those parts of the Old Testament which natives generally are most likely to read with interest and profit.

[Translation of the preceding]

शास्त्रातील प्रकरणे.

ख्रिस्ती शास्त्र मराठी, गुजराथी, इत्यादि भाषांत तर्जमा केले गेले आहे; परंतु ग्रंथ मोठा, व त्यातील काहीं भाग समजणे कठीण आहेत, ह्मणून साधारण एतद्देशीय लोकांस ते वाचायास अवकाश नाही व काहीं भाग वाचले तरी उपयोग नाही; ह्मणून शास्त्रातील प्रकरणे हे पुस्तक शास्त्रातील जुनेकरातून काढिले आहे. याची २३० पृष्ठे आहेत व सुंदर वाचले असून त्यांत पुष्कळ चित्रे आहेत, तरी त्याची किंमत चार आणे आहे.

THE LAMBS FEED No. 58 American Mission Maráthi Series, 1000 Copies 62 p p 18mo Price, half an anna.

This little book is designed for children. It contains a variety of lessons in the form of question and answer also poetry, prayers, &c. It is neatly put up, and is ornamented with appropriate pictures.

कोंकरचारा.

कोंकरचारा या नावाचे हल्लीं एक नवीन पुस्तक छापले गेले आहे; त्यांत तऱ्हे तऱ्हेचीं चित्रे व प्रार्थनेच्या गोष्टी वगैरे आहेत. याचीं पृष्ठे ५२, आणि किंमत अर्धा आणा आहे; आणि हे बहुधा मुलांसाठीं केले आहे.

A HELP IN ACQUIRING A KNOWLEDGE OF THE ENGLISH LANGUAGE. Fourth Revised Edition 150 p p, 12mo American Mission Press, Bombay, 1851 Price, one rupee

This well known and popular work of the late Rev Gordon Hall has for some time past been out of print. It now appears in a neat attractive form, and with some slight improvements on the previous editions. We may also mention that the English portion of this work has been published in different parts of India, the language of the province being substituted in place of the Maráthi. The third English and Canarese edition was published in 1847, how many editions in Hindusthani and English have been issued we are unable to say. The price of the edition now published is such as to bring it within reach of most natives who wish to learn English.

[Translation of the preceding]

इंग्लिश भाषणाचे ज्ञान मिळवायासाठी साह्यकारक पुस्तक.

हे व्याकरण घडित पुस्तक काहीं वर्षांमागे हाल साहेबाने केले ह्मणून त्याला लोक बहुधा हास्तग्रामर ह्मणतात. हे पुस्तक सर्वत्र प्रसिद्ध आहे ह्मणून त्याची विशेष व्याख्या करण्याची गरज नाही. काहीं दिवसांपासून याच्या प्रती खपून गेल्या होत्या, सबब चौथ्याने हे अमेरिकन मिशन छापखान्यांत सुंदर रीतीने छापले आहे. याचीं पृष्ठे २०० आहेत व किंमत एक रुपया पडेल.

हे पुस्तक कानडी देशात, कानडी व इंग्लिश, असे तीन च्यार वेळा छापले गेले; आणि मुसलमानी व इंग्लिश असे कितीदा छापले ते आह्मांस बरोबर माहित नाही.

Annual Report of the Elphinstone Institution for the year 1850.

We have to acknowledge the receipt of a copy of this report, which is well got up, and is most creditable to the Institution. It shows

that the system there adopted is thorough, and that the young men who distinguish themselves acquire much mental discipline, as well as a good knowledge of the extensive range of subjects to which their attention is devoted. The size of the report is such as wholly to preclude our giving any proper account of its contents. This is the first instance in which the report of the Elphinstone Institution has been issued in a separate form, it having hitherto constituted a part of the Annual Report of the Board of Education. This course often led to much delay, and consequently diminished the interest and value of the reports of the Institution. The plan of separate publication will probably be continued hereafter, but we presume it will not be judged expedient yearly to issue a report so bulky as the present, which contains upwards of 300 pages 8vo. It was doubtless well at the commencement of the series to be particularly full, and, as far as possible, to make known to the public the real character of the Institution. We may at a future time favor our readers with portions of the Essays contained in this volume.

[Translation of the preceding.]

सन १८५० सांतला एल्फिन्स्टन विद्यालयाचा वार्षिक रपोट निघाला, तो आत्मास येऊन पोहंचला; त्यात तीनशें वरती पृष्ठ आहेत, व त्यावरून समजण्यांत येते कीं तेथे विशेष काम सुंदर रीतीने चालते. हा रपोट मोठा आहे ह्मणून विस्ताराने लिहिण्यास अवकाश नाही. पूर्वी शिक्षक मंडळीचा आणि एल्फिन्स्टन विद्यालयाचा रपोट एकच होता ह्मणून फार उशीराने निघे. परंतु आतापासून इन्स्टिटुशनाचा रपोट निराळा छापतील ह्मणून तो लवकर निघेल आणि हे बरे आहे. हल्लींच्या रपोटांतल्या निबंधांतून कदाचित आत्मी कांहीं उतरून घेऊं.

Recent Conversions at Calcutta.

Our readers will remember that recently several persons from the higher ranks of Society in Calcutta made a profession of Christianity in connection with the London Mission, and that a monster Hindu meeting was in conse-

quence held to consider what steps should be taken to prevent the progress of the gospel. This however seems to have proved of no avail.

The Bengal papers state that on the 11th ult. Baboo Gyanendra Mohun Tagore, only son of Baboo Prasanna Koomar, Government pleader in the Sudder Court, was baptised and received into the Christian Church by the Rev Krishna Mohun Banarjea. This young man, who is 25 years of age, has received an excellent education, and his family occupies one of the first positions in Calcutta Native Society. His father, instead of repudiating him, has made a generous provision for his support. On the 14th ult, two respectable, well educated young men were baptised in connection with the Free Church Mission, Calcutta.

[Translation of the preceding.]

कलकत्ते मुकामी कांहीं एक श्रेष्ठ जातीच्या व द्रव्यवान मनुष्यानी ख्रिस्ती धर्म स्वीकारल्यावरून आलीकडे फार गडबड चालली होती, व याविषयीं काय उपाय करावा ह्मणून मोठी सभा भरली होती. परंतु ते सर्व व्यर्थ होऊन पूर्वीपेक्षा आता तेथे ख्रिस्ती धर्म विशेष चालतो. आणि जे सत्य ते शेवटपर्यंत चालेल यांत संशय नाही. गेल्या महिन्याच्या ११ वे तारखेस कलकत्ता मुकामी बाबू ज्ञानेंद्र मोहन ठाकूर याने ख्रिस्ती धर्म स्वीकारून रेवरेण्ड कृष्ण मोहन बानरजी यापासून बाप्तिस्मा घेतला. हा जातीचा ब्राह्मण आहे, व त्याचा बाप बाबू प्रोसनु कुमार हा आपल्या जातीमध्ये बडा लोक आहे व द्रव्यवानहि आहे, आणि त्यास हाच एक २५ वर्षांचा पुत्र आहे. याने बाप्तिस्मा घेतला असता त्याच्या बापाने अडथळा न करिता उलटें त्यास १००० रुपये दरमाहा देण्याचा ठराव केला आहे.

ताजाकलम. गेले महिन्याच्या १४ वे तारखेस अणखी दोन अनुदार व विद्वान हिंदूनी कलकत्ता मुकामी बाप्तिस्मा घेतला.

Rights of Parents and Children

Recently a well instructed Bráhmaṇ youth at Benares wishing to embrace Christianity, took refuge with one of the missionaries. He was however forcibly delivered into the hands of his father, by the magistrate, on the ground that being but 12 years of age he was too young to judge and act for himself regarding religious matters. This decision has given much satisfaction to some of the Hindus, and we are not now about to question its propriety. There can be no doubt that, until a certain age, children must be under the absolute control of their parents. At what age this absolute control should cease is not always very plain, and regarding this point there is a variety of conflicting opinions. Some would allow the child to judge for himself in regard to religious matters at one age, and some at another, while others would vary their decision of this point with the varying circumstances and the degree of intelligence exhibited by different individuals.

In the decision of this question all sections of the community are equally and deeply interested. It is indeed a subject of momentous importance, and it should be calmly considered in all bearings before an opinion is expressed. The principle once settled must become general in its application to all classes, and all should expect it to be adhered to with the strictest impartiality. If to-day we applaud a decision which is in accordance with our wishes, we must not to-morrow raise the cry of injustice and oppression when the same principle is applied to another case in opposition to what we desire. Let all remember that others have rights as well as themselves.

If the Hindu father possesses an absolute control over his son in religious matters until a certain age, then the Christian Convert possesses a like control over his children for the same length of time. Let not our Native friends then be too hasty in raising the cry of oppression and injustice lest on some future occasion they should wish the principle which they condemn to be acted on by the authorities. And in like manner let them not be too hasty to applaud a decision which, at a future day, may be a precedent against them. Let them look at this important subject in all its bearings and then say what principle they would wish to be adopted by the rulers of the land.

[Translation of the preceding]

मुलावर आईवापाचा अधिकार.

अलीकडे काशी मुकामी १२ वर्षांचा एक ब्राह्मणाचा मुलगा ख्रिस्ती धर्म स्वीकारायला इच्छित होता, आणि आपल्या बापाच्या घरातून त्रास आहे असे जाणून एके मिशनरी साहेबाच्या घरी जाऊन राहिला. तेव्हां त्याच्या आईबापांनी अर्जी केल्यावरून माजिस्ट्रेट साहेबाने त्या मुलास बोलाऊन विचारले कीं तुला कोणता धर्म आवडतो? तेव्हा त्याने उत्तर दिले कीं मला ख्रिस्ती धर्म आवडतो, कारण हिंदु धर्म अगदीं खोटा आहे. परंतु माजिस्ट्रेटाने त्यास आज्ञा केली कीं तू अजून लाहान आहेस, ह्मणून जरी तुझी खुशी नाही तरी आईबापांच्या स्वाधीन राहिले पाहिजे.

या ठरावाविषयीं काहीं एक लोक वाहवा करितात, आणि हा बराबर नाही असें आह्मी हि ह्मणत नाही. मुलाने आईबापांच्या स्वाधीन कोठपर्यंत राहावे याविषयीं एक मत नाही. कोणी ह्मणतात धर्मसंबंधीं मुखत्यारी अमुक वर्षांनंतर आहे; कोणी ह्मणतात तमुक वर्षांनंतर आहे; आणि तिसरे कोणी ह्मणतात कीं अमुकच वर्षांनंतर असें नाही, तर मुलाची परीक्षा करून त्याला ज्ञान आहे किंवा नाही तें पाहून त्याप्रमाणे ठरवावे. तर आमचे ह्मणणे आहे कीं या गोष्टीविषयीं कोणी पक्षपाताने किंवा अविचाराने आपले मत देऊं नये, का कीं ही गोष्ट भारी आहे; आणि त्याविषयीं जो ठराव ठरेल तो सर्वदा सर्वत्र चालला पाहिजे.

कित्येकांचे असे वडेपण असते कीं आपल्या इच्छेप्रमाणे ठरले ह्मणजे बराबर न्याय झाला असें ह्मणावे, आणि त्याच न्यायाने उद्यां

आपल्या विरुद्ध घडले ह्मणजे कुरकुर करून हा आह्मावर जुलूम झाला असें बोलवें. परंतु सुज्ञाही असें करू नये. त्यानी कोणता तो वर्षाचा नियम ठरवावा, किंवा मुलाचें ज्ञान पाहून त्याप्रमाणें, असें ठरवावें, ह्मणजे जर कोणी हिंदु मुलगा ख्रिस्ती किंवा मुसलमानी धर्म स्वीकारतो तर सरकार तोंपर्यंत आईवापांच्या हातांत त्याला ठेवील, आणि त्याविषयी कोणी कुरकुर करू नये. तसेंच जर कोणी ब्राह्मण किंवा दुसरा कोणी हिंदु ख्रिस्ती अथवा मुसलमानी धर्म स्वीकारतो तर सरकार त्याचा मुलगा त्याच ठरावाप्रमाणें त्याच्या स्वाधीन करील; आणि त्याविषयीहि कुरकुर करू नये; कारण सरकार निष्पक्षपातपणें एकच ठराव चालवितें; मग कशासाठी कुरकुर करावी! ख्रिस्ती धर्मांत सांगितले आहे कीं जसें तूं आपणासीं दुसऱ्यानी वागावें ह्मणून इच्छितोस तसें दुसऱ्यासीं तूं वागावें. आणि हे सर्वास योग्य आहे. आपलेंच पाहावें आणि आपला पक्ष कसाहि असला तरी तोच शेवटास जावा असें इच्छावें हे फार वाईट आहे.

साराश, ब्राह्मणाचा मुलगा व ख्रिस्ती किंवा मुसलमान झालेल्या ब्राह्मणाचा मुलगा याविषयीं एकच नियम आहे. तर या उभयता मुलास कोठपर्यंत धर्मसंबंधीं मुखत्यारी नसावी व कोठपर्यंत त्यानी आईवापांच्या अगदीं स्वाधीन राहावें त्याविषयीं विचार करून मत सांगावें, ह्मणजे कोठपर्यंत ख्रिस्ती किंवा मुसलमान झालेला मुलगा ब्राह्मण वापाच्या स्वाधीन राहिल व कोठपर्यंत ब्राह्मण मुलगा काका मामापासून घेऊन ख्रिस्ती किंवा मुसलमान झालेल्या वापाजवळ ठेविला जाईल तें समजेल.

Comparison between the Hindu and Roman Catholic Religions.
[By an Educated Native]

हिंदुधर्म व रोमनक्याथोलिकधर्म यांचें साम्य

कित्येकांची असी समजूत आहे कीं इंग्लिश लोकांचा धर्म व किरिस्तव लोकांचा ह्मणजे फिरंगा लोकांचा धर्म एकच आहे. परंतु असें समजण्यात मोठी चूक आहे. ख्रिस्ती धर्म ख्रिस्ती शास्त्रांतच आहे, आणि फिरंगांचा धर्म बहुत प्रकारें शास्त्राला विरुद्ध आहे; त्याला रोमनक्याथोलिक धर्म ह्मणतात. त्यात पोप ह्मणजे मुख्य धर्माधिकारी, याच्या सर्वांनी आज्ञेत वागावें असें आहे; परंतु शास्त्र पाहिलें असता तो ख्रिस्तशत्रु आहे, आणि त्याचें कोणी ऐकू नये, असें आहे. ख्रिस्ती शास्त्रात असें आहे कीं सर्वांनी शास्त्र पाहून त्याप्रमाणें वागावें, आणि रोमनक्याथोलिक धर्मात आहे कीं उपाध्याच्या आज्ञेशिवाय कोणी शास्त्र वाचू नये. आणि कदाचित वाचलें तरी जसा उपाध्याने अर्थ केला असेल त्याप्रमाणें जाणावा; ह्मणून त्या लोकामध्ये बहुधा शास्त्र नाही; ते अज्ञानात बुडाले आहेत. त्यांत अन्य धर्मांतलीं पुष्कळ मते व रांती आणून तो अगदीं विघडून टाकिला आहे. त्यातील पुष्कळ गोष्टी पाहिल्या असतां तो हिंदु धर्माजवळ दिसतो. हल्ली एके सुधरलेल्या विद्वान हिंदूनें पुष्कळ पुस्तके वाचून व फिरंग्याची कृती पाहून ही पुढील गोष्ट लिहिली आहे. आणि हे एके बाजूचें हिंदुमत जसें ख्रिस्ती लोकास पाखंडी दिसतें तसेंच दुसऱ्या बाजूचें फिरंगी मतहि भ्रष्ट पाखंडी आहे असें जाणावें. या दोन धर्मांच्या गोष्टी दो-हो बाजूनी वरोवर घातल्या आहेत; तर एके बाजूची गोष्ट वाचल्यावर दुसऱ्या बाजूची लागलीच वाचावी.

रोमनक्रियाथोलिक लोकांचा भूदेव व हिंदुलोकांचा भूदेव यांच्या महत्वाचें व धर्माचें बराबर पाहणें.

१ पोप.

येशू ख्रीस्ताने आपला धर्म प्रसिद्ध करण्याकरितां बारा शिष्यांस नेमलें होतें, त्यात पेत्रस या नावाचा अग्रगण्य प्रेषित होता; त्याने रोम नगरांत जाऊन तेथें मंडळी स्थापिली, व त्याच्यामागून जे त्याच्यागादीवर बसले त्यांस पोप अशी संज्ञा पडली.

२ पोपाचा अधिकार.

पोप या पृथ्वीवर ईश्वराचा प्रतिनिधी आहे. धर्माचा सर्व अधिकार ख्रीस्ताने पोपाजवळ दिल्या आहे. पोपास सर्व राजे व मज्जा यानी नमावें एकाचें राज्य घेऊन दुसऱ्यास देण्याचा अधिकार पोपाला आहे. एक वेळ पोप घोड्यावर बसला असतां दोघां बादशाहानी त्याची लगाम धरून घोडा चालविला पोपाजवळ जर्मनी देशाचा बादशाहा कांहीं अपराधाची क्षमा मागायास आला असतां, त्याने त्यास अंगात लोहकरीचा अंगरखा घातलेला, व अनवाणे पायानो, असा तीन दिवस थंडीमध्ये चौकीत उभा केल्या होता दुसरा एक राजा पोपाच्या पायांचें चुबन घेत असतां पोपाने त्यास लात मारून त्याचा मुगूट खाली पाडिला.

३ पोपस्थापित धर्म.

ख्रिस्ती धर्माची किल्ली पोपाजवळ आहे. बैबल ह्यणजे ख्रिस्तीधर्मपुस्तक पोपाजवळ लाटीन भाषेंत आहे लोकानी त्याचा अर्थ समजू नये; त्यानी तें वाचूं नये. पोपाने नेमलेल्या पाद्री लोकानी तें देवळात लाटीन भाषेंत वाचून दाखवावें; त्याचा अर्थ ऐकणारास न समजल्यास चिंता नाहीं त्यातील कांहीं वाक्यें व स्तोत्रें त्यानी पाठ करून देवळात गेल्यावर ह्यणावीं. धर्मपुस्तक आपल्याजवळ परमानमी घेतल्यावांचून कोणी बाळगूं नये व वाचूं नये, असा पोपस्थापित धर्म आहे.

४ पोपनिर्मित पूजनार्ह व पवित्र पदार्थ.

येशू ख्रीस्त, व त्याची आई मारया, व दुसरे

१ ब्राह्मण.

भगवंताने सृष्टि निर्माण केली तेव्हां प्रथम ब्रह्मदेवास उत्पन्न केलें. त्यापासून चातुर्वर्ण उत्पन्न झाले; पादापासून शूद्र. ऊरूपासून वैश्य, व बाहूपासून क्षत्रिय. मुखापासून ब्राह्मण उत्पन्न झाला.

२ ब्राह्मणाचें महत्त्व.

ब्राह्मण सर्व जगाचा धनी आहे सर्व देव व मनुष्यें ब्राह्मणाच्या आज्ञेत आहेत हिंदुधर्माची किल्ली ब्राह्मणाजवळ आहे. अठरा वर्णांत ब्राह्मण श्रेष्ठ आहे. ब्राह्मणाची चाकरी राजाने करावी ब्राह्मणाचे षाय राजाने धुवावे. कृष्ण जो हिंदु लोकांचा देव त्याने ब्राह्मणाचें चरणक्षालण करून त्याच्या पायांचें तीर्थ घेतलें भृगू नामक ब्राह्मणाने विष्णूच्या छातींत लात मारिली. "गौतम ह्यणून ब्राह्मण होता त्याने शापेंकरून इंद्राचें पुरुषत्व नाहींसें केलें" आणि त्याच्या अंगावर सहस्र भगें पाडिलीं. दक्ष ह्यणून ब्राह्मण होता त्याने वायूला वांकडा केला याप्रमाणें पुष्कळ मोष्टी हिंदुशास्त्रांत ब्राह्मणाच्या अधिकारांबिषयी सांगितल्या आहेत.

३ ब्राह्मणस्थापित धर्म.

हिंदुधर्माची किल्ली ब्राह्मणाजवळ आहे. वेद शास्त्रें व पुराणें ब्राह्मणानी संस्कृत भाषेंत लिहून आपल्या जवळ ठेवली आहेत ब्राह्मणाशिवाय दुसऱ्या जातीने वेद ह्यणूं नयेत. वेदघोष शूद्राच्या कानी पडूं नये देवपुजेचे धर्म व इतर कर्मविधी सर्व संस्कृत भाषेंत चालवावीं. यजमानास व उपाध्यास त्याचा अर्थ समजत नाहीं. लोकानी संध्या व स्तोत्रें मुखपाठ करून पुजेच्या वेळीं तीं पोपटासारखीं ह्यणावीं याप्रमाणें ब्राह्मणाने धर्म लखून दिला आहे.

४ ब्राह्मणनिर्मित पूजनार्ह व पवित्र पदार्थ.

अनेक देव व देवी यांच्या मूर्ती करून ब्राह्मण

पुष्कळ साधूसंत, यांच्या मूर्ती करून पुजाव्या असं पोपाचें मत आहे तसेच साधूसंताच्या अस्थी, दंत, नखें, केश, दाढा व दुसरे पुष्कळ पदार्थ पूजनास योग्य आहेत. पोपाच्या देवळांत येशू ख्रीस्ताच्या शेष राहिलेल्या वस्तु आहेत, त्या पूजनीय आहेत. एक वेळ पोपाच्या एका उपाध्याये येशू ख्रीस्ताचा १८०० वर्षांचा जुना आंगरखा लोकांस दाखवून पुष्कळ पैसे मिळविले. ज्या गाढवावर येशू ख्रीस्त बसला होता त्याची तंगडी. येशूच्या आईचे कुरळ केश, येशूचा वधस्तंभ, त्याचे खिळे इत्यादी शेष राहिलेले पदार्थ पूजनास योग्य आहेत, असं रोमनक्याथोलिक लोक व त्यांचा पोप याचें मत आहे.

५ पोपस्थापित देऊळ.

ख्रीस्त, मारया, सेंटपीटर, पाऊलस, इत्यादिकांच्या मूर्ती पोपाच्या लोकानी बांधलेल्या देवळांत असतात. देवळांत मनुष्ये गेलीं ह्मणजे प्रथम उपाध्यायाच्या अंगावर पवित्र जल सिंचन करितो मग घंटा-नाद होतो. देवळांत मेषबत्या पेटवितात, धूप जाळतात; उपाध्ये लोकांचीं वस्त्रे एक विशेष जातीचीं असतात. ते घंटांस बासिस्मा देतात. उपाध्यायाभाकरी व द्राक्षरस घेऊन संस्कार करून ह्मणतो की ती भाकरी येशू ख्रीस्ताचें खरोखर शरीराचें मांस झालें, व ती द्राक्षरस त्याचें रक्त झालें. पण ती डोळ्यास भाकर व द्राक्षरसचें दिसतात त्याची रूचीहि तसीच असत्ये.

६ पोपाच्या मताप्रमाणें पुण्य मिळविण्याचे मार्ग व पाप जाण्याचे उपाय.

रोम, क्यांटरबरी, यरूशलेम, इत्यादि पुण्य-क्षेत्रां जाऊन साधूसंतांच्या कब्रिंदांचीं दर्शन घ्यावी, उपवास करावे, व्रतस्थ राहावे, अमूक दिवसीं मास खाऊं नये; देवळांत व घरीं माळ घेऊन जप करावा; तो जप असा "पातर नास्तर" व "हेलमेरी" असं पंधादशक वेळां ह्मणावे, व प्रत्येक दशकानंतर "पातर नास्तर" असा उच्चार करावा. पोपास पैका दिल्या ह्मणजे पापाची क्षमा होत्ये. पोपापासून त्याबदल दस्तऐवज मिळतो. जास्त पैका दिला ह्मणजे आपली पुढें जीं पापें होतील त्यांचीहि क्षमा मिळत्ये. पोप व त्याचे उपाध्ये यास पैका देऊन त्यांजकडून उपाय करवावे ह्मणजे पुण्य मिळतें.

लोक पुजितात: साधूसंत तर या लोकांत अग्रगण्य आहेत; त्यांची पूजा करितात ज्ञानदेव, तुकाराम, रामदास, यांच्या समाधी व पादुका पुजितात. गंगानदीचे पाणी, नर्मदेतील वाटोळे दगड, जेजुरीची हळद, तुळजापुरची कवडी, प्रयागातील माणसाच्या हाडांचीं चक्रे, इत्यादी शेकडों पदार्थ पूजनास योग्य आहेत. तसेच, भटाच्या पायांचे तीर्थ पवित्र आहे ह्मणतात. गुजराथांच्या महाराजांच्या थुकाहि व्यर्थ जात नाहीं. अणखी खडोबाचा दांड व कुत्रा, शिवाचा बैल, लक्ष्मीचा रेडा, गणपतीचा उंदीर, इत्यादी वस्तु पूजनास योग्य आहेत असं हिंदु लोक व त्यांचा ब्राह्मण यांचें मत आहे.

५ ब्राह्मणस्थापित देऊळ.

राम, कृष्ण, मारुती, गरूड, इत्यादिकांच्या मूर्ती ब्राह्मणांच्या देवळांत आहेत. देवळांत मनुष्ये गेलीं ह्मणजे घंटा वाजवितात, मग देवाचा अंगारा ह्मणजे राख कपाळी लावितात. मग पुजारी देवाचे तीर्थ देतो. ते लोक देवाजवळ तुपाचे निरंजन उजाळितात. व कापूर पेटऊन धूप व उदबत्या जाळितात. देवांची पूजा करितांना ब्राह्मण प्रथम कलश व घंटा यांचें आवाहन करितो. कलशांतील पाणी काशीच्या पाण्याप्रमाणें होतें. सुपारीचें अधिष्ठान केलें ह्मणजे त्यांत गणपती येतो. पण तें पाणी व ती सुपारी जसींचीं तसींच असतात.

६ ब्राह्मणांच्या मताप्रमाणें पुण्य मिळविण्याचे मार्ग व पाप जाण्याचे उपाय.

ब्राह्मणास दानधर्म केला ह्मणजे पुण्य लागतें. तसेच, काशी, रामेश्वर, द्वारका, पंढरपूर, गिरी, पुरी, इत्यादि तीर्थां व क्षेत्रां जाऊन स्नान दानादी कर्म केलीं ह्मणजे पुण्यप्राप्ती होत्ये. देहू इत्यादीठिकाणीं जाऊन साधूसंतांच्या समाधीचें दर्शन घ्यावे, ब्राह्मण भोजन करावे ह्मणजे पुण्य लागतें. पंचगव्य घ्यावे ब्राह्मणास दान द्यावे; ह्मणजे पाप जातें तसेच एकादशी, शिव रात्र, इत्यादि उपास करावे ह्मणजे पापनाश होतो. गुरुमंत्रजप करावा, त्यास माळेचे मणी १०८ असावेत. ब्राह्मणास पैका देऊन त्याजकडून उपास करवावे. अनुष्ठानें करवावीं ह्मणजे आपणास पुण्य लागतें, इत्यादी अनेक उपाय आहेत.

७ उपासाचे दिवस.

ज्यादिवसीं उपास करावा त्यादिवसीं पोपाच्या मंडळीने निषेधलेले पदार्थ मात्र खाऊ नयेत वरकड पाहिजे तें खाऊन पोट भरल्यास चिंता नाही; शेंणें करून उपास घडतो उपासाच्या दिवसीं वर्ज पदार्थ खेरीज दुसरे कोणतेहि अपरामित खाऊन एखादा मरायास टेंकला तरी त्याच्या उपासाचें पुण्य जात नाही उपासाच्या दिवसीं पुष्कळ दारू प्याली असतां चालतें उपासाचे दिवस अधिक उणे करायास पोपास अधिकार आहे. आपणास पुण्य मिळावें ह्मणून रोमनक्याथोलोक लोक आपल्या उपाध्यास द्रव्य देऊन त्यास आपलेबदल उपास करायास सांगतात.

८ तपश्चर्या व देहदंड.

पापें जाऊन स्वर्गप्राप्ती व्हावी ह्मणून पोपाने देहदंडणाचे व तपाचे मार्ग लाऊन दिले आहेत. पोप मतानुसारी लोकांत मंक्र या नावाचे विरक्त लोक होते ते आपले अंग धूवीत नसत उपास व जागरण करून व पाठीवर कोरडे मारून घेऊन आपलीं शरीरें अशक्त करित कोणी कोणी आपल्या शरीरांस लोहशृखळानी इतकं दृढ बांधित कीं तीं शृखळा त्यांच्या मासांत शिरून घट्ट बसावीं अर्नलफ या नावाच्या एका मंकाने डुकराच्या कातड्याची बंडी केली होती सेंटडोमिनिक याने लोखंडाचा पेशाक करून अंगांत घालावा, व रात्रंदिवस आपल्या हाताने अंगावर चाबूक मारून घ्यावें सिमोन या नावाचे एका मंकाने एका झाडाचे टोलीमध्ये राहून आपला जन्म घालविला त्यावरून त्या झाडास सिमोनाचा सोटा असें ह्मणतात.

९ देवळातील चमत्कार.

पोपाने स्थापित केलेल्या देवळात वारंवार चमत्कार होतात काहीं दिवसापूर्वी युरोपाहून अशी बातमी आली होती कीं मारयादेवीच्या मूर्तीने एका देवळांत आपले डोळे उघडझाप केले. तसेंच पुष्कळ वर्षांमागे एका देवळांत तिने डोळ्यांतून अश्रू टाकिले दोन तीन वर्षांनी जे चमत्कार होत त्यांतून काहीं सांगतां एका देवळांत मार्टीन या नावाचा एक भक्त प्रार्थना व स्तोत्रें ह्मणत अ-

७ उपासाचे दिवस.

ब्राह्मण लोकानेहि उपास स्थापिले आहेत त्या उपासांच्या दिवसीं शिजविलेले अन्न मात्र खाऊ नये दुसरे पदार्थ ह्मणजे अळविलेले दुध, बासुंदि, बर्फी, साबूची खीर, खजूर केळीं इत्यादी पदार्थ यथेच्छ खाऊन उदराची तृप्ती केल्यास काहीं पाप लागत नाही कोणी कोणी उपासाचे दिवसीं यथेच्छ भांग प्राशन करून मस्त होतात. जे शाक्त आहेत ते तर बेलाशक मद्यमांसाचाच फराळ करितात कोणी कोणी सोजी करून खातात, व ज्यांस शक्ती नाही ते भटांस पैका देऊन उपास करवितात (अहो, पण आपणांसाठीं एकेवेळ त्यांजकडून भोजन करवून आपण उपाशी राहून भोजनाचे फळ कांहो घेत नाहींत?)

८ तपश्चर्या व देहदंड.

ब्राह्मण लोकानेहि आपल्या शास्त्रांत देहदंडण व तपश्चर्या करण्याचे नियम सांगितले आहेत वान, प्रस्थ व सन्यासाश्रमाचे नियम याप्रमाणें आहेत वानप्रस्थाश्रमात ब्राह्मणाने वस्त्रें व मृगचर्म धारण करावे, जटा व नखें वाढवावीं, उघड्या भूमीवर शयन करावें, मस्तकावर छाया करू नये. जवळ अग्नी ठेऊ नये, कदमुळें भक्षण करून राहावें. अणखी दुसरे देहदंड असे भोगावे कीं, नम राहावें, अंगावर पर्जन्यवृष्टी करून घ्यावी, हिवाळ्यांत बारीक वस्त्रें धारण करावीं, आणि उष्ण काळांत पंचामीमध्ये बसावें. याप्रमाणे पूर्वीचे ब्राह्मण पुण्यप्राप्ती करितां देहदंडण व तप करित होते साप्रतकाळीं कित्येक ब्राह्मण अन्नव्यवहार करित नाहींत. कोणी कोणी गोसावी वगैरे जनावराप्रमाणें गवत खातात; आणि असें करण्यांत आपणास पुण्य आहे असें समजतात.

९ देवळातील चमत्कार.

ब्राह्मण लोकांच्या देवळांत नेहमी रात्रंदिवस चमत्कार व साक्षात्कार होतात. देवाच्या मूर्तीस कील लावितात, हा एक चमत्कार लोकांस फार मोठा वाटतो. डावे उजवे, फूल पान किंवा सुपारी देव पाडितो, ह्मणजे त्याप्रमाणें शुभाशुभ जाणतात निरसोबाच्या वाडीस नित्य चमत्कार होतात हरिहरेश्वरी गेलें ह्मणजेहि आंगातील रोग जातो. तसेंच वजाबाईच्या कुंडांत व दुसऱ्या तीर्थी स्नान

सतां जी मंडळी, तेंथे हातीं तीं आजकडे लक्ष न देता तींतून कोणी खदखदां हसत-कोणी एकमेका-जवळ फुसफुसोत, अशा प्रकाराने बसली होती तेव्हां यज्ञस्थंडिलामागे सैतान उभा राहून तीं मंडळी जीं पापें करीत होती तीं एका चामड्याचे तुकड्यावर लिहून ठेवीत होती. तो भरल्यावर त्याने दुसऱ्या बाजूवर लिहून जागा पुरेना झणून तो तुकडा ताणून रुद करण्याकरितां दातांत धरून हाताने ओढीत होता. तीं तें चामडें फाटून त्याचें मस्तक भिंतीवर आदळलें; तें पाहून माटीने यास मोठ्याने हासूं आलें. दुसरा एक चमत्कार गोव्यामध्ये झाला. तो असा कीं आफ्रिकेच्या कांठी मोझांबिक देशाजवळ समुद्रांत वादळाने एक तारू बुडत होतें त्यांतील लोकानी मारयांदेवीची प्रार्थना केल्यावरून तिने एका रात्रीत तें तारू गोव्याच्या बंदरांत आणिलें. याप्रमाणें पुष्कळ चमत्काराच्या गोष्टी रोमन क्याथोलीक लोक सांगतात परंतु एथें संक्षेपाने एक दोन उदाहरणें मात्र लिहिलीं आहेत.

१० मरणसमयी पश्चात्ताप.

मनुष्य जन्मवर ईश्वरास न आठवितां पापांत राहिला आणि मरणकाळीं त्याने आपलीं पापें पदरीं घेतलीं झणजे तो तारला जातो. जरी त्यानें मरतांना पश्चात्ताप न केला तरी मेल्यावर उपाध्यास पैका देऊन त्याच्या मुक्तीकरितां प्रार्थना करवितात.

११ गुण देणारे दैवी पदार्थ.

मेणबत्या, तेल, भाकर, पाणी इत्यादी पदार्थांस संस्कार पूर्वक आवाहित केलें झणजे त्यांत रोग, दुःख भूतबाधा हीं दूर करण्याची शक्ति येत्ये. देवळांत जें पवित्र पाणी असतें त्यापासून मनुष्यास पुष्कळ प्रकारें उपयोग पडतो भूतास भय दाखवण्यास, अल्पस्वल्प पाप परिहार करण्यास, वेड घालविण्यास, स्त्रियांचें वांझपण दूर करण्यास, मनुष्यास भक्ति मार्गास लावण्यास, ईश्वराचा अनुग्रह मिळविण्यास, प्रभूचे भोजन घेण्याला योग्य होण्यास, शरीर निरोगी करण्यास, हवा स्वच्छ करण्यास वगैरे बहुत कारणास तें पाणी उपयोगी पडतें याप्रमाणें अणखी पुष्कळ पदार्थांत दैवी शक्ति आहे असें समजून पापाचे मतानुसारी व्यर्थ फसतात. कित्येक

केले झणजे रोग जातो, पीडा जातो. कित्येक देवळांत सिंहनाद होतो. जगन्नाथपुरींत सात हांड्या चुलीवर ठेविल्या असतां, वरली हांडी प्रथम शिजत्ये; जगन्नाथाचा रथ प्रतिवर्षी आपल्याआपण चालतो. जेजुरीस लिंगांतून भंडार निघतो. दक्षण महाराष्ट्र देशांत एका देवळांत दसऱ्याचे नवरात्री, पाण्याने दिवा जळतो ठाण्यांत पोपनेश्वर प्रतिवर्षी गहूभर वाढतो, आणि आमच्या मुंबईत नागपंचमीच्या दिवसीं विळातून नागोवा निघून लोकाजवळून दूध पितो, व अधिकमासांत वरळीस लिंगें निघतात याप्रमाणें लिहित गेलें असतां एक पुराण होईल. हिंदू लोकांचे साधू संतानी दोन तीनशे वर्षांमागे जे चमत्कार केले त्यांतील काहीं सांगतो. गोरा कुंभार या नावाचा एक संत होता तो मडक्याची माती तुडवित असतांना त्याचे पायाखालीं त्याचा लाहान मुलगा आला तोहि त्याने मातीबरोबर तुडविला, कारण कीं तो विठोबाचे भजनाच्या प्रेमांत होता. परंतु नंतर विठोबाने त्याचें मूल जीवंत केलें.

१० मरणसमयी पश्चात्ताप.

हिंदू लोकांत तर पाण्यास तारण मिळविण्याचे फार सोपे उपाय आहेत. मरतांवेळीं ब्राह्मणास गोप्रदानें केलीं; छत्री, जोडा, काठी, तांब्या, घोडा, पलंग वस्त्रे इत्यादि दिलीं, व मुखाने राम राम, शिव शिव, असा उच्चार केला झणजे मनुष्य वैकुंठास जातो परंतु मरणोत्तर त्याचे श्राद्ध कर्म केलें पाहिजे

११ गुण देणारे दैवी पदार्थ.

हे पदार्थ तर हिंदू लोकांत अगणीत असतील त्यांतून थोडक्याचें जरी वर्णन केलें तरी बहुत विस्तार होईल झणून संक्षेपानें लिहितों. देवळांत देवाचा अंगारा झणजे शेणीची राख असत्ये ती बहुत उपयोगी पडत्ये. कोणास भूत झोंबलें किंवा पाट दुखूं लागलें तर तो अंगारा खावा व अंगास लावावा कोठें कोठें देवाचें तीर्थ झणजे मूर्ति धुतलेलें पाणीहि याचप्रमाणें उपयोगास येतें. कित्येक ठिकाणीं देवाचे आंगावरील फुलेंहि असा गुण देतात, दुसरे गुण देणारे दैवी पदार्थ हे आहेत रेशीम, काळें सूत, लोखंडाचें कडें, कागद, शाई, उडीद, शेंदुर, लिंबु, तांब्याचा ताइत, व पत्रा, तेल, दूध, दिव्याची वात, वाघाचीं नखें, आस्वलीचे केश,

ठिकाणीं येगुरीखस्ताच्या वधस्तंभाचें लांकूड व खिळे आहेत ते पाण्यांत बुडवून तें पाणी रोग दूर करतें, असें सांगून उपाध्ये लोकांस ठकऊन पैका उपाटितात

१२ मतभेद.

पोपाच्या मडळांत मुख्य मुख्य सिद्धांताविषयीं सुमारे ३०० मतभेद आहेत. कित्येक छणतात कीं पोपास मानावें; कित्येकाचें मत त्यांविरुद्ध आहे; त्यास पदच्युत करण्यास पंचास अधिकार आहे कित्येकांच्या मते मठ, वैराग्य, इत्यादि सर्व थोटांड आहेत. कित्येक छणतात कीं पोपास व त्याच्या मंडळीस नवे सिद्धांत करण्याचा अधिकार आहे; परंतु दुसरे छणतात कीं पूर्वीपासून ज्या गोष्टी चालत आल्या आहेत त्याच मात्र चालवाव्या, नव्या स्थापायास कोणाला अधिकार नाही. याप्रमाणें पोपाच्या धर्मांत बहुत गोष्टीविषयीं वाद आहेत.

१३ नवस करण्याची चाल.

रोमनक्याथोलीक लोक अनेक संतास व भक्तांस नवस करितात. शरीराच्या ज्या भागास रोग झाला असेल तो बरा होण्याकरितां त्या भागाची सोन्याची किंवा रुप्याची आकृती करून वाहूं छणतात. कोणी कोणी दिवे मेणवाती, चित्रांचे आरशे इत्यादी पदार्थ वाहतात. ह्या लोकांचे देवळांत गेलें असतां हे नवसाचे वाहिलेले जिन्नस लोकांस दाखविण्याकरितां टांगून ठेविलेले दृष्टीस पडतात. अशा प्रकाराने भोळे लोक फसून उपाध्यायीं मात्र भर करितात.

१४ अनेक नवे देव.

हे लोक नवे भक्त व नवे देव यांची आपल्या धर्मांत स्थापना करितात. एखादा साधू मरून फार वर्षे झालीं असलीं त्यास संताची पदवी देऊन आपल्या पुजनाहें वस्तूत त्यांची गणणा करितात, त्याच्या मूर्ती स्थापितात, व यास भजतात. पण इतकेंच नाही; परधर्मातील देवांच्या मूर्तींचीं नावें बदलून त्यास आपल्या देवसभेंत आणायामही हे पोप मतानुसारी चुकले नाहींत. रोम नगरांत पूर्वीच्या रोमन लोकांच्या अनेक देवी व देव यांच्या मूर्ती होत्या, त्यांचीं नावें मात्र बदलून त्यांची पूजा करण्याची लोकांस मोकळीक दिली. याप्रमाणें

कोल्ह्याचें शींग इत्यादि पदार्थ मंत्राच्या योगाने मोठे गुण देणारे होतात. त्यापासून रोग, वेड, दुःख, सकट, इत्यादि दूर होतात.

१२ मतभेद.

ब्राह्मण लोकांच्या धर्मांत अनेक मतभेद आहेत. कोणी छणतात शिवास भजावें, कोणी छणतात विष्णूस भजावें, कोणी छणतात देव एक आहेत, कोणी छणतात मनुष्याचा आत्मा देवाचा अग आहे. कित्येक ब्राह्मणास गुरु छणतात, कित्येक छणतात कीं सर्व एक ब्रह्म आहे; जात खोटी, ब्राह्मण खोटे, सर्व खोटे, आपण व परमात्मा एकच आहो. हिंदु धर्मांत अनेक मतकर्ते झाले. छणजे शंकराचार्य, रामानुज, मध्व, गुरुगोविंद, स्वामिनारायण, कबीर, तुकाराम, रामदास, वल्लभाचार्य, मलुकदास, रामनंद, लिंगतर वगैरे बहुत पुरुष होते.

१३ नवस करण्याचे प्रकार.

हिंदु लोकांतहि नवस करण्याचे पुष्कळ प्रकार व कारणे आहेत. कांहीं जिन्नस गेली किंवा पोटी संतान होत नसलें, किंवा कोणाचीं मुलें वाढत नसलीं, तर अनेक देवास अनेक प्रकारें नवस करितात. कोणी पाळणा वाहतात, कोणी कुंची, कोणी आपले मुलासच देवाला अर्पितात. कोणी घंटा, कोणी नगारा, कोणी रुप्याचा मुखवटा, हात, पाय डोळे इत्यादी करून आपला नवस फेडितात. याप्रमाणें पुजारी व भट यांचीं मात्र घरे भरतात, व गरीब बिचारे भोळे लोक स्वता दरिद्री होतात.

१४ अनेक देव व नवे देव.

हिंदुच्या ब्राह्मणनिहि आपल्या देवांची याद बरीच लांब काढविली आहे. आजपर्यंत त्यांचे ३३ कोटी देव जमले, आणि दुसरे त्यांस किती पाहिजेत कोण जाणे. पंढरीचा विठोबा व कोल्हापुरची देवी हीं दैवते जैन लोकांचीं असतां तीं ब्राह्मणांच्या स्वाधीन होतांच त्यानी त्यांचीं नावें फिरऊन त्यांस आपले देव केले असें सिद्ध करून देण्यास बहुत प्रमाणें आहेत. तसेंच खंडोबा, ह्यसोबा, भैरोबा, गरी, इ० क्षुद्रदैवते ज्यांस शास्त्रीं पुराणां आधार नसतां ब्राह्मणानी त्यांची पूजा चालू केली. तसेंच अणखी ग्रामदेवता, स्थानदेवता, गृहदेवता इत्यादी

नित्य नवे संत व नवे देव त्यांमध्ये जमत आहेत त-
सेंच, गांवाची व शहराची वेस व चवाठा व उंच
डोंगर, नवा रस्ता यांचे संरक्षणार्थ क्रूस व संताच्या
मूर्ती शेंदुरासारख्या रंगानी भाखलेल्या अशा स्पेन,
इटाली इत्यादि देशांत बहुत स्थापिल्या आहेत.

१५ सणाचे व उत्साहाचे दिवस.

रोमन क्याथोलिक लोकांचे सण आले ह्यणजे
त्यांची खाण्यापिण्याची रगड होत्ये त्या दिवसीं
ते आपल्या संताच्या व येशू ख्रीस्ताच्या मूर्ती र-
स्त्यांतून मिरवीत नेतात. त्यांजबराबर पुष्कळ लोक
वाद्ये वाजवीत, नाचत, उडत, ओरडत, व दारू जा-
ळीत मोठ्या समारंभाने चालतात. येशूने जसजसीं
दुःखे भोगलीं होतीं तीं दाखवायास त्या प्रकारचीं
चित्रे ह्या समारंभात काढितात, व त्याच्या पुढे दुःख
करीत व रडत चालण्याकरितां पैका देऊन हलके
पाजी, लुच्चे, असे मजूर लावितात.

स्थायीक देव पुष्कळ आहेत गावांत नाक्यावर,
व वेशींत व शेतावर व भळ्यावर व पिंपळादी झा-
डांच्या बुंधाजवळ दगड पुरून त्याजवर शेंदुर था-
पून तेल ओततात, व त्यास आपला देव मानितात.

१५ सणाचे व उत्साहाचे दिवस.

हिंदु लोकांत सणाचे दिवसीं, राम, विठोबा,
इत्यादी देवांची पालखी काढितात तेव्हां बराबर
टाळ मृदंग इत्यादी असून अणखी कसबिणीहि
नाचायास आणतात. पुष्कळ लोक त्या देवाच्या
नावाने जयजयकार करीत बरोबर चालतात कि-
त्येक पायांत घागऱ्या बांधून फलखीपुढे नाचत
उडत चालतात त्यांच्यापुढे मशाली व मोठीं क-
कंग रणवाद्ये व दारू इत्यादी समागंभ चालला
असतो. ती पालखी रस्त्यांत प्रत्येक घराजवळ
उभी राहत्ये, तेथें लोक आरती व नारळ आणून
देतात यामुळे गावांतून फिरून पुन. देवळांत जात्ये.

*Act No 9 for 1851, for the prevention of Gam-
bling in Bombay.*

जुगाराविषयीं नवीन कायदा.

मुंबई मुकामीं आजपर्यंत जुगाराचा अनर्थ
फार चालल्यामुळे हल्लीं मुख्य सरकाराने का-
यदा केला आहे कीं, जो कोणी जुगारखाना
ठेवील किंवा त्यावर काम चालविणारा असेल
त्यास १००० रुपयेपर्यंत दंड, किंवा महा
महिनेपर्यंत सक मजुरीनिशीं शिक्षा होईल.

२ अणखी जो कोणी अशा ठिकाणीं ये-
ऊन जुगार खेळतां आढळेल त्यास पाचशें
रुपयेपर्यंत दंड अथवा सक मजुरीनिशीं तीन
महिनेपर्यंत शिक्षा मिळेल. आणि जरी को-
णी तेथें जाऊन पाहातो, खेळत नाहीं, तरी
त्यास तीच शिक्षा होईल.

३ कोणे ठिकाणीं शक येतो कीं अमुक
ठिकाणीं जुगारखाना असावा. तर माजि-
स्ट्रेट हुकूम करून तेथें शोध करवील, आणि

खेळायचा बंदोबस्त जर आढळला तर तेथें
जें काय सांपडेल तें जप्त करून खेळण्याचें
सामान तेवढें नासून टाकवील, व दुसरा माल
विकून तो पैका दंडाकडे जमा करवील.

४ रस्त्यात किंवा कोठें उघड्या जागीं
कोणी खेळतांना आढळेल तर त्यास माजिस्ट्रेट-
टाकडे पकडून नेतील, व त्यास शिक्षा होईल.

५ कदाचित कोणी ह्यणेल कीं आम्ही
पैशासाठीं खेळलों नाहीं, केवळ गमतीकरितां
खेळत होतो, तरी त्यास तशीच शिक्षा होईल;
का कीं हा जुगाराचाच रस्ता होय. आणि
जो कोणी जुगाराची माहिती सरकाराला
सांगेल त्यास माजिस्ट्रेट दंडाचा चौथा हिस्सा
वक्षीस देण्यास अधिकारी आहे, व बाकीचा
दंड गावाच्या बंदोबस्ताकडे खर्चावा, असा
त्या कायद्याचा सारांश आहे. तर अशा
वाईट कामापासून सर्वांनी दूर राहावे, व तीं
मोडून टाकायास सर्वांनी मदत व्हावे.

GEOGRAPHY EUROPE

भूगोलविद्या युरोप.

युरोपखंडाचा विस्तार अडतीस लक्ष चौरस मैल आहे आणि त्यात भोवीस कोटी लोकाची वस्ती आहे. असें युरोपखंड दुसऱ्या सर्व खंडापेक्षां लाहान आहे, परंतु तेथील लोक शाहाणे व शिकलेले असून त्यांची दुसऱ्या लोकापेक्षा सुधारणूक झाली आहे. कला कौशल्ये, विद्या, व्यापार यांविषयीं त्या खंडाची प्रसिद्धी आहे. या खंडांत देशोदेशीं राजे आहेत परंतु फारकरून प्रजेचें प्राबल्य आहे. फ्रान्स देशात तर आलीकडे लोकराज्य चालूं शलें. तुर्कस्थानात महमदी धर्म चालतो, हा देश खेरीज करून सर्व युरोपांत ख्रिस्ती धर्म चालत आहे.

युरोपखंडात राज्याचे विभाग असे आहेत कीं, ब्रिटिश राज्य यांत इंग्लंड, स्कॉटलंड, ऐर्लंड; फ्रान्स; स्पेन; पोर्तुगाल; बेलजीयम; हालंड; जेर्मांनी अधिराज्य, यात साक्सनी, वेवेन्या, हानोवर, वरतेम्बेर्ग, आणि शिवाय पुष्कळ लाहान राज्ये आहेत; देन्मार्क; स्वीडन यांत एक भाग; नार्वे; रश्या यांत पोलंडाचा भाग; प्रश्या यात जेर्मांनी व पोलंड यांचेहि भाग घेतले आहेत; आस्त्रिया यात हंगरि, जेर्मांनीचा भाग, पोलंडाचा भाग व इतालीचा भाग; स्वित्सर्लंड; इताली राज्य यांत रोम तस्कानी आणि कित्येक लाहान

राज्ये आहेत; सिसिलीचें राज्य यांत नेपल्स आणि सिसिलीचें बेट; साडिन्या यांत इतालाचा वायव्य भाग आणि साडेनियाचें बेट; युरोपातील तुर्कस्थान; ग्रीस.

युरोपाच्या नकाशावरील प्रश्न.

प्रश्न. युरोपाचा विस्तार कसा आहे ?

उत्तर. त्याची पूर्वेपासून पश्चिमेकडेस लांबी ३००० मैल आहे आणि उत्तरेपासून दक्षिणेस त्याची रुंदी २४०० मैल आहे; यावरून त्याचा सर्व प्रदेश (३८०००००) अडतीस लक्ष चौरस मैल इतका आहे.

प्र० जीं पांच खंडें पृथ्वीवर आहेत त्यांमध्ये युरोप कसें आहे ?

उ० त्यांमध्ये युरोप सर्वांहून लाहान आहे.

प्र० युरोपाच्या उत्तरेस काय लागून आहे ?

उ० उत्तर ध्रुवसागर ज्याला कोणी आर्कटिक सागर म्हणतात तो.

प्र० पूर्वेस काय ?

उ० एश्या खंड.

प्र० दक्षिणेस काय ?

उ० काळा समुद्र व भूमध्यसमुद्र.

प्र० पश्चिमेस काय ?

उ० अटलांटिक सागर.

प्र० युरोपांत मुख्य नद्या कोणत्या ? आणि त्यांची लांबी किती ?

उ० वाल्गा.	लांबी. २००० मैल.
डान्युब.	१६००
डान.	१०००
दीपर.	१०००
रैन.	८००
द्विना.	७००
पेचोरा.	६००

टेगसः .	५५०
ल्वार .	५००
रोन .	४५०
दुरो	४५०
इत्यादिक.	

प्र० युरोपाच्या लगत कोणते समुद्र आहेत ?

उ० व्हाइट, बाल्टिक, नार्थ, ऐरिश, भूमध्य, तुर्की आणि अजोफ.

प्र० आखात कोणते आहेत ?

उ० बाथन्याचा, फिन्लंडचा आणि बेनि सचा.

प्र० कोणता उपसागर ?

उ० विस्केचा.

प्र० युरोपाला कोणती खाडी आहे ?

उ० इंग्लिश खाडी.

प्र० कोणतीं खेडे आहेत ?

उ० दोवर्ज व जिब्राल्टरचे.

प्र० युरोपाजवळ उत्तरेस कोणतीं बेटे आहेत ?

उ० लाफोदेन बेटे.

प्र० पश्चिमेस कोणतीं ?

उ० ग्रेटब्रिटन, ऐर्लंड, हेन्निदिज बेटे व शेटलंड बेटे.

प्र० पश्चिमेस भूमध्य समुद्रात कोणतीं बेटे ?

उ० मिजोर्का, मिनोर्का, साडिन्या, कासिका, सिसिलि व काद्या, असीं आहेत.

प्र० युरोपात मुख्य पर्वत कोणते ?

उ० उरल, डारफेल्ड, कार्पेथ्यान, आल्प्स, आपेनैन आणि पिरिनी.

प्र० युरोपाच्या पर्वतांमध्ये कोणता उंच आहे ?

उ० मात ब्लाक. याची उंची १५,६६८

फूट ह्यणजे सुमारे दीड कोस आहे.

प्र० कोणते नामांकित ज्वालामुखी पर्वत ?

उ० एटना सिसिली बेटावर व वेसुव्यस इटाली देशांत.

प्र० कोणते केप आहेत ?

उ० केप क्लेर, लाझेंड, आटिगाल, फिनिस्तेर व सेंटविसेंट.

प्र० कोणते द्वीपकल्प ?

उ० जटलंड डेन्यार्कचा, मोरया ग्रासचा, व क्रिमेया.

प्र० युरोपाचे मुख्य भाग कोणते ?

उ० १ इंग्लंड, २ स्काटलंड, ३ ऐर्लंड, ४ फ्रान्स, ५ स्पेन, ६ पोर्तुगाल, ७ बेलजियम, ८ हालंड, ९ ज्यर्मनी, १० डेन्मार्क, ११ नॉर्वे, १२ स्विडन, १३ रश्या, १४ प्रश्या, १५ आस्त्रिया, १६ स्वित्सर्लंड, १७ इटली, १८ तुर्कस्थान आणि १९ ग्रीस.

प्र० यांतील राजशहरे कोण कोणतीं ?

ज्या अनुक्रमाने देश सांगितले त्याप्रमाणे सांग.

उ० १ लंडन, २ एडिंबरो, ३ डब्लिन, ४ पारी, ५ माद्रिड, ६ लिज्वन, ७ ब्रुसेल, ८ अम्स्टरडाम, ९ फ्राक्फोर्ट, १० कोपनहागन, ११ बर्गन, १२ स्टारबोम, १३ सेंट पितर्जर्ग, १४ बर्लिन, १५ वियन, १६ बेर्ण, १७ रोम, १८ इस्ताबोल १९ आथेनै.

प्र० युरोपात सर्वाहून मोठे शहर कोणते ?

उ० लंडन, तेथील प्रजा सुमारे १५,००,००० पंधरा लक्ष आहे.

प्र० दुसऱ्या मोठ्या शहराच्या प्रजा सांग

उ० पारी यातील प्रजा ९,००,०००

इस्ताबोल. ६,००,०००

सेटपितर्जर्ग. ४,५०,०००

नेपल्ज. ३,६४,०००

वियन	- ३,००,०००
लिज्वन	२,६०,०००
बेर्लिन	२,५८,०००
मास्कव	२,५०,०००
डब्लिन	२,२७,०००
ग्लासगो...	२,०२,०००
माद्रिड.	२,०१,०००
अम्सर्टांम.	२,००,०००
इत्यादिक	

प्र० डान्युव नदीचा उगम वगैरे कसा आहे? रैन नदीचा? टेगस नदीचा? सेन नदीचा? रोन नदीचा? इत्यादिक.

प्र० उरल पर्वताचे वळण कसे आहे? आपेनैन पर्वताचे? इ०

प्र० त्रिमेया द्वीपकल्प कोठे आहे? काद्या बेट कोठे आहे? हेन्निदिज बेटे? जिब्राल्टरचे खेट? इ०

Siam.

सयामांतील बातमी.

सयामाहून असे वर्तमान समजण्यांत आहे कीं तेथील राजा मरण पावला. त्याचे वय ६३ वर्षांचे होते, व त्याने २६ वर्षे राज्य केले. मे महिन्याच्या १५ वे तारखेस त्याचा भाऊ नामदार टी. पै. चौफा मालाट हा गादीवर बसला. तेव्हां त्याने आपल्या नावे नाण्यावर शिक्का चालविला व मोठा सन्मार्भ करून तेथील साहेब लोकांस आपल्या रीतीप्रमाणे मेजवानी केली, व ज्यास जसे बक्षीस देणे तसे बक्षीस दिले. हल्लीचा राजा फार विद्वान व सुधरलेला आहे. हा पाली भाषेत तर निपुण असून लातीन व इंग्लिश तो बरोबर जाणतो, आणि तो निष्पक्षपाताने राज्य चालवील असे दिसते. या राज्यांत बहुधा बौद्ध धर्म चालतो, व पंचवीस वर्षांपासून हा उपाध्यांतला मुख्य उपाध्या होता; तरी धर्मसंबंधी ज्याला जसे वागावेसे वाटेल तसे त्यानी वागावे, कोणावर जुलूम होणार नाही, असे त्याचे मत आहे. या राजाचा धाकटा भाऊ प्रधान नेमलेला आहे, व तोहि सुधरलेला आहे. आणि राज्य चांगल्या रीतीने चालेल ह्मणून लोक बहुत आनंदित आहेत. तेथे अफूकडून बहुत नाश

प्र० लंडन शहरापासून माद्रिड कोणीकडे? बेर्लिन कोणीकडे? एडिंबरो? डब्लिन? पारी? वियन? इस्ताम्बोल? मास्कव स्ताखोम? रोम?

प्र० रोम (रूम) शहरापासून वेनिस कोणीकडे? मार्सेल्य कोणीकडे? फ्रांक फोट? लिज्वन? मांचेस्तर? कोपनहागन? बोडो? हाबुर्ग? ओपोटो? कार्क? बर्गन? हामेरफस्त?

प्र० सेंट पितर्जर्गपासून लंडन कोणीकडे? रोम कोणीकडे? मास्कव? मेजेन? इ०

प्र० काला समुद्र कोठे आहे ते दाखीव? व्हेट समुद्र दाखीव? त्रिस्केचा उपसागर? साडिन्या बेट? आल्प पर्वत? पिरिनी पर्वत? केपझीर? एटना ज्व० पर्वत?

प्र० आस्त्रिया राज्यांत कोणते पर्वत आहेत?

प्र० डार्वफेल्ड पर्वत कोठे आहे?

प्र० वेसुव्यस ज्व० पर्वत कोणत्या राज्यात?

प्र० टेम्ज नदी कोठे आहे? तिच्या काठावर कोणते शहर?

प्र० पारी कोणत्या नदीवर बसले आहे?

प्र० डान नदीचा उगम कोणत्या राज्यात? कोणीकडे वाहती? कोणत्या समुद्रास मिळती?

आहे असें जाणून तो राजा त्याविषयी वदो-
बस्त करीत आहे. सयामाचे वर्णन एप्रिल
महिण्याच्या १५ व्या तारखेच्या ज्ञानोदया-
पासून चालू आहे आणि ते बाचले असतां
त्या देशाविषयीं सर्व ध्यानांत येईल.

China.

चीनची बातमी.

चीन देशात फार दिवसांपासून तारतरी
लोकानी राज्य चालविले आहे. हल्ली वा-
तमी असी आहे कीं कोणी चिनाईने आपण
सजा होणार असें बंड चालविले आहे, व त्या-
च्या पक्षास कित्येक चिनई लोकांचा आश्रय
आहे. आणि ते मोठे बंड माजून काय,
दोन संस्थाने होतील किंवा एकाचा पराभव
होईल, ते समजत नाहीं.

Railways in America.

हल्लीं अमेरिका देशांत साडे तीनशे मैल-
पर्यंत एक लोखंडी रस्ता तयार होऊन चालू
झाला आहे. हा रस्ता एके मंडळीने बांध-
ला, यात सरकारचा हात काहीं नाही, व इतका
लांब रस्ता एके मंडळीने आजपर्यंत कोठेहि
बांधलेला नाहीं.

हल्लीं तेथे असा विचार चालला आहे कीं
२०३० मैलपर्यंत ह्मणजे पासिफिक महासा-
गरपर्यंत लोखंडी रस्ता बांधावा, आणि त्याचा
खर्च पार व्हावा ह्मणून त्या रस्त्याच्या दोहो-
वाजूनी जी उजाड जमीन आहे त्यातून पंध-
रा पंधरा कोश सरकाराने दावी ह्मणजे ती
लोक विकत घेऊन वस्ती करितील आणि त्या
योगाने खर्च पार पडून देश वसला जाईल.
आणि याशिवाय सरकारची दुसरी मदत आ-
झाला नको. तर याप्रमाणें होईल असें
ह्मणतात.

Dishonest Dealers Punished.

दगलबाजीचे फळ.

गेल्या महिन्याच्या १८ वे तारखेस एके
पार्शी बायकोने दोन मुसलमान दुकानदारां-
पासून दोन शेर मीठ विकत घेतले, ते कमी
होते असें वाटून तिने पोलीसांत जाहीर केले;
त्यावरून त्या मुसलमानांची मापे पाहता खोटीं
ठरल्यामुळे त्यास पंचवीस पचवीस रुपये दंड
झाला. आणि ज्या कोणास वाटेल कीं या
अमुक कामात दगलबाजी आहे त्याने सर-
कारांत जाहीर करावे ह्मणजे चौकसी हो-
ऊन असल्यास शिक्षा होईल.

Nagpanchami.

नागपंचमी.

मुंबई मुकामी नागपाडा ह्मणून एके जा-
गेचे नाव पडले आहे कारण तेथे नागपंच-
मीच्या दिवसीं नाग उत्पन्न होत असे व तेथे
काहीं चमत्कार घडत असत असी गप्प हो-
ती. परंतु ती हल्लीं गप्पहि बुडाली, व काहीं
चमत्कारहि नाहीं तरी तेथे या दिवसीं हलके
लोकाची फार गर्दी होते, व गारुडी लोक
साप घेऊन वसतात, आणि त्याची पूजा अज्ञा-
नी हिंदु करितात. परंतु हे सर्व व्यर्थ व अ-
ज्ञान आहे. यंदा नागपंचमी या महिन्याच्या
२ तारखेस आहे.

Population of England and Scotland.

विलायती बातमी.

मार्च महिन्याच्या ३१ व्या तारखेस ग्रे-
टब्रिटन देशांतल्या मनुष्यांची गणना झाली,
त्यावरून हल्लीं ध्यानात आले आहे कीं स्का-
टलंडामध्ये अठ्ठावीस लक्ष सतरा हजार सातशे
चौत्याऐशीं मनुष्ये आहेत. इंग्लंडामध्ये दोन

कोट नऊ लक्ष एकुणीस हजार पांचशें तेरा मनुष्ये आहेत. आणि लंडनातच तेवीस लक्ष त्रेसष्ट हजार एकशें एकेचाळीस मनुष्ये आहेत. ऐलंडात किती मनुष्ये झाली त्याचा अद्याप आंकाडा समजला नाही.

The Great Exhibition.

पदार्थसंग्रहालय.

पदार्थसंग्रहालय पाहायास देशोदेशापासून लोक अद्याप येतात. एके आठवड्यांत साडे तीन लाख माणसे आली.

The recent Annual Pilgrimage to Pandharpur during the rainy season

पंढरपूरची आषाढी यात्रा.

विनोद विशेष.— इकडे आषाढीची यात्रा व्हावयाची ती झाली मनुष्ये फार थोडीं आली होती ह्यणजे लाख पन्नास हजार मनुष्ये यावयाची ती न येतां सरासरी दहा पंधरा हजार यात्रेकरू वारकरी सुद्धा जमले होते, व त्यांत थोडा थोडा वाल्याचाहि उपद्रव चालू होताच, यात्रा सरत्यावर गावांतील शेंपन्नास मनुष्ये वाल्याने मेलीं, आतां मात्र थोडासा कमी आहे इकडे या प्रतांत पाऊस चांगला पडला, आरद्रा, व पुनर्वसु, या दोन नक्षत्रांचा पाऊस या बुलखांत चांगला पडला यात्रेसंबंधीं जी प्राप्ती एथील नडवे, आदिकरून वाणी उदमी यांस व्हावयाची ती अगदीं झाली नाही, त्याजवरून ते लोक फार दिलगीर आहेत कित्येक लोकांचा तोटा झाला आहे, ह्यणजे यात्रेकरी येणार त्याकरितां एथील वाणी उदमी माल तयार करून ठेवितात, गहु दाणे दळवून, कणीक पीठ वगैरे तयार करितात तसेंच नडवे लोक यात्रेकरू त्यांचे यजमान ते येणार त्याला जागा भाळ्याने लोकांचीं घरे आधींच कपूल करून आपणाकडे लाऊन घेतात. यात्रा चांगली आली ह्यणजे त्याला पैसा मिळतो, आणि यात्रा न आली ह्यणजे तो सारा खर्च त्याच्या आंगावर पडतो, या साली असेंच झाले शिवाय एथील चंद्रभागा नदीवर पोट भरणारे कोळी लोक चारपांचशें मनुष्य आहेत, त्यालाहि खर्च मात्र झाला प्रथम तर यात्राच थोडी त्यांतून चंद्रभागेला पाणीहि आले नाही. त्यावरून तेहि लोक हाय हाय करीत आहेत याप्रमाणें या सालच्या आषाढीची तहा झाली ती खिजमतीत लिहिली आहे. हे विनोद मुकाम पंढरपूर पंढरपूरकर

The Full-Moon of Shrāwan. Coconut Day श्रावणी पौर्णिमा.

या महिन्याच्या ११ वे तारखेस श्रावणी पौर्णिमा आहे, त्यादिवसीं ब्राह्मण वगैरे श्रावणी ह्यणून वार्षिक प्रायश्चित्त करितात; त्या वेळेस या मंत्राने पंचगव्य प्राशन करितात.

यत्तर्गस्थगतपापंदेहेतिश्रुतिमामके ॥

प्राशनार्थंचगव्यस्यदहत्याग्निर्वैबनं ॥

अर्थ. माझ्या देहामध्ये त्वचा अस्थिगत जें पाप आहे तें या पंचगव्याच्या प्राशनाने जळो; कसें कीं, जसें अग्नीच्या योगाने लांकूड जळते तसें. अणखी यज्ञोपवीत घालतात, त्याचा मंत्र असा आहे.

यज्ञोपवीतपरमंपवित्रप्रजापतेर्यत्सहजपुरस्तात् ॥

आयुष्यमग्न्यप्रतिमुंचशुभ्रंयज्ञोपवीतवल्मस्तुतेज ॥ १ ॥

अर्थ. यज्ञोपवीत ह्यणजे जानवें फार पवित्र आहे, आणि याच्या योगाने आयुष्याची बलाची आणि तेजाची वृद्धि होती; ह्यणून हे सर्वदा शुभ्र असावें.

याच दिवसीं नारळी पौर्णिमा असा सण आहे ह्यणून लोक समुद्राचें दर्शन घेऊन समुद्रात नारळ टाकितात व त्याची पूजा करितात. आणि असे प्रकार फार आहेत; ते गतवर्षींच्या ज्ञानोदयात पाहावे ह्यणजे ध्यानांत येईल.

To Correspondents.

“सत्याग्रय” व “दोंगनास्तीक कोकणस्थ” अस्या दोन सदांची पत्रे येऊन पोचली परंतु हल्ली छापयास जागा नाही

THE DNYANODAYA.

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

Price, to Natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1 8 Single numbers four annas each.

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10

BOMBAY, AUGUST 15, 1851

No. 16.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १५, माहे आगस्त, सन १८५१.

अंक १६

Account of Siam

सयामचे वर्णन. पुढे चालू.

चीन देशातून माल आणितात तो हा चिनई भाडी, भटोर हणून धातु, पारा, चहा, खावयाचे वळवट, वाळलेली फळे, कच्चे रेशमि, रेशमी कापड. लानकिन कापड, चमी जोडे, पंखे, छव्या, लिहावयाचे कागद, होमाचे कागद, उदवत्या, आणि ह्याशिवाय पुष्कळ दुसरे किरकोळ जिन्नस.

चीन देशाकडून उतारलोक बहुत येतात त्यांजपासून जहाजाचा नोर घेतात हे नफ्याचे एक मोठे कलम आहे.

सयामाकडून चिनास माल नेतात तो येणेप्रमाणे. काळीं मिरीं, साकर, कथील, वेलदोडे, पतंग वगैरे रंगाचीं लागडे, पेझ्या, खुर्च्या वगैरे नाजूक कामाचीं लाकडे, कापूस, हस्तिदंत, लाखेच्या कांड्या, तादूळ, सुपारी, कितोएक जनावराचीं कातडीं व शिंगे, बैल, ह्यशी वाघ वगैरे ह्याचीं हाडे, कितोएक पाखरांचीं पिसे, आणि खावयाचीं कोटीं. यांशिवाय दुसरे किरकोळ जिन्नस पुष्कळ प्रकारचे नेतात.

युरोपियन लोकांस ह्या देशाची माहिती झाली त्याच्या अगोदरपासून सयाम आणि

चीन ह्याचा परस्पर उदीम चालत आहे; अलिकडे फारच वाढला आहे. ह्या उदमात सुमारे दोडशे गलबते चालत आहेत.

सयामचा राजा हा चीनच्या बादशाहाचा माडलिक हणवितो, हणून प्रतिवर्षी त्या बादशास नजर नजराणा पाठवितो, त्याजवरोबर आपला उदमी माल पुष्कळ पाठवून त्याची जकात वांचवितो.

सयामात गलबते करण्याचे कारखाने आहेत, ते मुख्यत्वे वानकोकास आहेत. गलबते वाधणारे मुख्य मेस्तरी चिनी लोक आहेत; त्यांच्या हाताखाली काम करणारे सयामी लोक असतात. गलबतावर जे नावाडी लोक ते बहुतकरून चीन देशचे असतात.

सयामच्या गल्फाच्या पूर्वेकडील व पश्चिमेकडील किनाऱ्यांस जीं बंदरे आहेत त्याचा ही वानकोकाशीं उदीम चालतो. ह्या उदमाचा मुख्य उद्देश हा आहे कीं, मिरे, वेलदोडे, रेवाचिनीचा शिरा, हस्तिदंत, रंगाचीं लाकडे वगैरे जिन्नस चीन देशास पाठविण्याकरितां जमवावा.

कांबोज देशाशीं जो उदीम चालतो तो पोंकसोम, कागकाव, ते कसिया, आणि कामाव ह्या बंदरांत होतो. सयामातून लो

खंड, आणि युरोपखंड, हिंदुस्थान, व चीन त्यातील हरतऱेचे जिन्नस काबोज देशास नेतात. आणि रेवाचिनीचा शिरा, बेलदोडे, हस्तिदंत, पशूंचीं कातडीं व शिंगें, खारी भासोळी वगैरे तिकडून सयामास आणितात. हे जिन्नस बहुतकरून चीन देशास पाठविण्याकरितां आणितात.

कोचीन चिनाशीं जो उदीम होतो तो सायगूण ऊर्फ लोंगनाई, सिंच्यू ऊर्फ फायफो, आणि राजधानी हुए या बंदराशीं होतो. सयामांतून कोचीन चिनास माल नेतात तो येणेंप्रमाणें. कच्चे लोखंड, लोखंडीदागिने, तमाखू, अफू, आणि युरोप व चीन एथील काहीं जिन्नस.

मलायाद्वीपकल्पाशीं व त्याजवळील बेटाशीं हि एथचा उदीम बराबर चालतो.

वर सांगितल्या गोष्टींवरून वास्तविक पाहिलें असतां बंदर बानकोक ही उदमाची धनत्तर पेंठ आहे, असें दिसतें. चिनातील कांतान बंदराच्या खालोखालची ही उदमाची पेंठ ह्मणता येईल.

सयामच्या राज्यांत अनेक देशचे व अनेक जातीचे लोक आहेत. त्यापैकी खास सयामी लोक, लाओ लोक, कांबोजी लोक, मलायी लोक, कारियाग, लवा, का, चोंग, आणि सामाग, ह्या जाती एथील मूळच्या आहेत. आणि दुसऱ्या देशातून येऊन एथें राहिलेले लोक ते चिनई लोक, हिंदुस्थानांतील हिंदू व मुसलमान लोक, काहीं पोर्तुगीस लोक, आणि पेगूदेशचे लोक, हे आहेत. ह्या प्रत्येक जातीचे किती किती लोक आहेत ह्याचा खास निश्चय करता येत नाहीं.

कारियाग, लवा, का, आणि चोंग, ह्या जातींचे लोक केवळ रानटी आहेत. हे एके

ठिकाणी राहात नाहींत, वरचेवर ठाण बदलून फिरत असतात. ब्रह्म देशामध्ये जे कारियाग व लवा ह्या नावाच्या जातीचे लोक आहेत, त्यांची आणि एथचे कारियाग व लवा ह्याची एकच जाती आहे. हे लोक लाओ देशातील डोंगरी प्रांतांत राहातात.

सयामी भाषेंत का ह्मणजे गुलाम असा अर्थ आहे. हे नाव का जातीस आहे. कांबोजी लोक त्यास पानोंग असें ह्मणतात. हे लोक कांबोजच्या लगत्यास लाओचे डोंगर आहेत त्याजवर राहातात. चोंग हे लोक दुसऱ्या रानटी लोकापेक्षा काहीं उद्योगी आहेत; हे इतरांप्रमाणें फिरत नाहींत. सयामच्या गल्फाच्या पूर्वेकडील कांठास उ० अ० ११ आणि १२ ह्याच्या मधल्या डोंगरी देशात राहतात.

सामाग हे नीग्रो ह्मणजे हवशी लोक. हे आकृतीने ठेंगणे आहेत. हे मलायाद्वीपकल्पाच्या डोंगरी प्रांतात राहातात. ह्या रानटी जातींच्या लोकांची संख्या खास समजत नाहीं, तरी थोडीच असावी.

पेगू देशचे लोक ह्मणून वर सांगितले, ते ब्रह्मा सरकाराने त्याजवर जुलूम केल्यामुळे मार्तवान प्रांतांतून पळून आलेले लोक आहेत.

मलायी लोक ह्मटले हे मलाया देशातले राहाणारे आहेत. त्याशिवाय केदा आणि पातानी ह्या संस्थानातून पाडाव करून आणलेले असे १०,००० मलायी लोक बानकोकात आहेत.

चिनई लोक ह्मटले आहेत हे बहुतकरून कातान व फोक्थेन ह्या प्रांतातून आलेले आहेत. चिनई लोक आपल्या देशांतून सडे येतात, आणि सयाम देशातील स्त्रिया बायका करितात. हे लोक ह्या देशच्या बहुतेक

चाली पतकरतात, परंतु वेषमात्र आपल्या देशाचा ठेवतात. बानकोक एथें सुमारें अर्धी वस्ती चिनई लोकांचीच आहे.

हिंदुस्थानातून आलेले हिंदू व मुसलमान असें ह्मटले आहे, त्यात हिंदू थोडेके आहेत, आणि मुसलमान पुष्कळ आहेत. मुसलमान ह्या देशात घेऊन त्यास आपल्या धर्मास विरुद्ध अशा कितीएक गोष्टी करणें प्राप्त होतें.

पोर्तुगीस लोक वर ह्मटले, ते मार्गे जे पोर्तुगीस लोक ह्या देशात आले होते त्यांच्या वशातले असावे, किंवा त्यांच्या धर्मात शिरून त्यांचे नाव बाळगणारे असे सयामी लोक असावे. हे ख्रिस्त्यन पोर्तुगीस लोक सयामच्या लोकांप्रमाणें काळे असतात. चिनई लोक त्यापेक्षां गोरे असता.

कलकत्याहून इंग्लिश सरकारचा वकील ई० सन १८२२ ह्या वर्षी ह्या देशांत गेला होता, त्याने लोकांच्या संख्येचा निश्चय करण्याविषयीं पुष्कळ प्रयत्न करून असा सु-

मार काढला, सयामी १२६००००० लाओ देशचे ८४००००० पेगूचे २५०००० काबोजी २५००० मलयी १९५००० चिनई लोक ४४०००० हिंदुस्थानचे ३५००० पोर्तुगीस २००० एकंदर लोक २७९०५००.

ह्या राज्याचें क्षेत्रफळ चौरस मैल १९०००० मार्गे सांगितले आहे. ह्या संख्येवरून एक चौरस मैलास सुमारें चवदा किंवा पंधरा मनुष्ये पडतात. देशाचा विस्तार पाहिला असतां लोकांची ही संख्या फारच थोडी दिसते; परंतु ह्या देशात लोकांची वृद्धि होण्यास नडी फार आहेत. ह्या देशात राज्य-व्यवस्था चांगली नाही, ही एक नड, आणि लोकांस विद्या थोडी, ही एक नड आहे. दुसरी एक मोठी नड अशी आहे कीं, पुष्कळ लोक संसार सोडून भिक्षुकाश्रमांत शिरतात. त्यास लग्न करण्याचा अधिकार नाही, ह्मणून संतति बंद राहती. (पुढें चालू होईल.)

The Glory of Jesus Christ Chap 3 (continued.)

येशू ख्रीस्त महात्म्य अध्याय ३.

अद्भुतक्रियावर्णन. (पुढें चालू)

एकदां नाईन पुरासीं तारक ॥ लोका द्याया सुख चालियेला ॥२१४॥
 संगार्ते हजारों लोकहि चालिले ॥ शिष्य भक्त भले कितीएक ॥२१५॥
 पुराचिवा दारीं येता देवसुत ॥ नेतां एक प्रेत देखियेलें ॥२१६॥
 होता एकुलता लेंक तो मातेचा ॥ पाळक तयेचा सर्वापरीं ॥२१७॥
 पती वीण हीन आधीची अनाथ ॥ तैसीयांत सुत गमावला ॥२१८॥
 मग काय माय दुःख तें सागावें ॥ तीचें तीस ठावें गुरू ह्मणे ॥२१९॥
 रडत माय ती मागुतें चालली ॥ संगें बड आलीं नागरीक ॥२२०॥
 हंबरडा थोर फोडोनि अकांत ॥ करीतसे प्रेत पाहूनीयां ॥२२१॥

ह्यणे माझा बाळ नेतां कां हिरोन ॥ पाहूं द्या दुरोन मुख लाचे, ॥२२२॥
 माझीया पाडसा जासी का रुसोन ॥ येसी परतोन सांग केन्हां ॥२२३॥
 हाय हाय काय करूं मी उपाय ॥ गमावला प्रीय बाळ माझा ॥२२४॥
 गुरु ह्यणे माया पाश हा दारुण ॥ क्लेशासीं कारण परिणामीं ॥२२५॥
 एथे ती अनाथ नारीया मयोर ॥ टाहो वारवार करीतसे ॥२२६॥
 सुत शोक ताप तापता निदाघ ॥ आला खीस्त मेघ जवळी तो ॥२२७॥
 कृपा नीर गार वर्षोनि उदड ॥ वारिला प्रचंड ताप तेणें ॥२२८॥
 सकटीं साधूचें घडाया दर्शन ॥ पाहिजेल केण संचिताचें ॥२२९॥
 असो तो दयाळू देवाचा नंदन ॥ करी समाधान विधवेचें ॥२३०॥

नको रडूं वये आता ॥ साडी सर्व शोकधिता ॥२३१॥

आलों खीस्त तुजपासीं ॥ हरावया दुःखराशी ॥२३२॥

क्षण भरीं धरी धीर ॥ पाहे कांहीं चमत्कार ॥२३३॥

ऐसें बोलोनियां येशू ॥ करी तीरड्यास स्पर्श ॥२३४॥

खादले ते उभे ठेले ॥ मग खीस्त प्रेता बोले ॥२३५॥

ह्यणे तर्प्या ऊठि आतां ॥ सांगतो मी येशू खीस्त ॥२३६॥

गुरु ह्यणे जीवनाची ॥ कळा खीस्त मुखी साची ॥२३७॥

मग तो भेलेला उठोनि वैसला ॥ बोलूंहे लागला तरुण तो ॥२३८॥

सोडवून लेंक काळाचे हातोनि ॥ दिव्हा परतोनि विधवेचा ॥२३९॥

उदंड देखीले उदड ऐकिले ॥ खीस्तासी नाबुळे कोणीएक ॥२४०॥

अनाथाचा नाथ बंधू हा दीनाचा ॥ सिधू हा कृपेचा गुरु ह्यणे ॥२४१॥

जीवंत देवाचा सुत हा जीवंत ॥ वांचवितो संत सर्वकाळ ॥२४२॥

देखोनि कर्म हें येशूचें अद्भुत ॥ झाले भयाभीत जन सारे ॥२४३॥

ह्यणती देवें हा भविष्य भाषक ॥ धाडिला तारक आह्नामध्ये ॥२४४॥

होवोनि मानव देव तो अनंत ॥ आला प्रभु खीस्त आह्नामध्ये ॥२४५॥

सोपें हें साधन सोपा हा उपाय ॥ ठेवूं दृढ भाव येशूवरीं ॥२४६॥

तारणें मारणें येशूच्या आधीन ॥ जगाचें जीवन तोचि आहे ॥२४७॥

हरावया पाप ताप ते उदंड ॥ शरा हा अखंड जीवनाचा ॥२४८॥

दावीद संतान वेलीया शिपोन ॥ हरीतसे तान्ह जगताचि ॥२४९॥

एकदां यांतूनि प्राज्ञी जो जिवन ॥ सासी पुन्हा तान्ह लागेनाचि ॥२५०॥

येथीचे जीवन धाले जे पीऊन ॥ झाले ते जन्मून कृतार्थचि ॥२५१॥

गुरु ह्यणे हेचि सांगायो कारण ॥ गती खिस्ताविण दुजी नसे ॥२५२॥

कृत्ये ही ऐकोनी येशूची अद्भुत ॥ यश यहूदांत पसरलें ॥२५३॥

याईरस नामें सभेचा पाळक ॥ होता ऐसा एक अधिकारी ॥२५४॥

एक वेळीं तेणें खिस्ताचें दर्शन ॥ घेरुनि चरण वंदियेले ॥२५५॥

आळवूनि बहु साल त्या येशूसीं ॥ घाली भीड त्यासी ऐशापरीं ॥१५६॥
 ह्मणे माझी एक कन्यका धाकली ॥ मराया टेंकली गुरुराया ॥२५७॥
 तर तीचा रोग हराया कारण ॥ चलवें आपण तेथवरी ॥२५८॥
 प्रभु इतुकाचि सोसावा आयास ॥ सिवा नुस्तें तीस निजकरें ॥२५९॥
 एवढ्याने माझी कन्या ती वांचेल ॥ परी आता वेळ जाऊं नये ॥२६०॥
 गुरु ह्मणे ऐसी तयाची प्रार्थना ॥ ख्रिस्ताचीया मना मानवली ॥२६१॥
 मग येशू त्याज सगातें निघाला ॥ मानुतें चालिला समुदाय ॥२६२॥
 इतक्यांत कोणी भेटोनि वाटेंत ॥ अधिकारी यातें कळविलें ॥२६३॥
 सोडीले प्राण वा तुझीया मुलीने ॥ आलों हें पाहून तुजकडे ॥२६४॥
 आणीक श्रम का देसी तू गुरुस ॥ नष्ट झाली आस सर्वापरी ॥२६५॥
 ऐकीयेला ख्रिस्तें ऐसा हा प्रकार ॥ दूतें खरोखर निवेदीला ॥२६६॥
 परी येशू त्यासी बोलिला उत्तर याईरसा धीर देवोनिया ॥२६७॥
 बाळगी विश्वास मात्र तूं अंतरी ॥ वांचेल कुंवरी भीऊ नको ॥२६८॥
 गुरु ह्मणे हेंचि सर्वासीं सांगणें ॥ विश्वासें तारण ख्रिस्त योगें ॥२६९॥
 याईरसाचीया ग्रहासी येवोनि ॥ ठाके जीवदानी देवसुत ॥२७०॥
 पाहा तेथें हाक शोकाची चालिली ॥ मूल त्याची मेली ह्मणूनियां ॥२७१॥
 उदास गायनें शोकाचीं गाऊन ॥ घेती बडवून तिजसाठीं ॥२७२॥
 बाजवीती पावे पिंपाण्या तुवळ ॥ ऐकिला कोव्हाळ बहुतचि ॥२७३॥
 मग येशू त्याच्या शिरोनि घरात ॥ निवारी सर्वात एकसरें ॥२७४॥
 ह्मणे हा आक्रोश कायसा मांडीला ॥ रडता कशाला व्यर्थ तुही ॥२७५॥
 मूल ह्मणूं नका मेली ॥ पण सुखें झोंपी गेली ॥२७६॥
 ऐकोनियां ऐशा बोला ॥ उपहास जनीं केला ॥२७७॥
 मग येशू गेला तेथें ॥ मूल पडुडली जेथें ॥२७८॥
 आईबापावीण कोणां ॥ आत येऊं नेदी जना ॥२७९॥
 येऊंनियां मूली पासीं ॥ येशू निजकरें स्पर्शीं ॥२८०॥
 गुरु ह्मणे खरोखर ॥ प्राण गेले होते दूर ॥२८१॥
 परी धरोनिया हात ॥ हाक मारी येशू तीतें ॥२८२॥
 ह्मणे कन्ये उठि आता ॥ सांगतो मी येशू ख्रिस्त ॥२८३॥
 येशूचीया शब्दबळें ॥ प्राण तीचे परतले ॥२८४॥
 त्याच वेळीं उभी ठेली ॥ चालावया प्रवर्तली ॥२८५॥
 गुरु ह्मणे सीमा झाली ॥ ख्रिस्तें मृत्यु झोंप केली ॥२८६॥
 आणीक आईका येशूचें चरित्र ॥ याहूनि विचित्र घडलें जें ॥२८७॥
 त्याजपुढें शक्ति चालेना मृत्युची ॥ मूर्ति जीवनाची येशू ख्रिस्त ॥२८८॥

HISTORY EUROPE No 63
About the Crusades or Holy Wars

बखर युरोपखंड धडा ६३.

क्रुसेड्ज ह्मणजे धर्मसवधी लढाई इज-
विषयीं.

यरूशलेम शहर तुर्क लोकांच्या अमलात असतां, तें लापासून परत घ्यावें ह्मणून विलायती लोकानी धर्मसंबंधी लढाई चालू केली ख्रिस्ती लोक त्या शहरास फार थोर मानीत असत, कारण कीं तेथें ख्रिस्ताने उपदेश केला व चमत्कार केले आणि तेथेंच वधस्तंभीं दिव्हा गेला व मेलेल्यामधून उठला.

या शहराचा मोठा मान ठेविला होता ह्मणून बहुत ख्रिस्ती लोक तेथें पायांनी यात्रेस जात असत. जे पाप करीत त्यास रोमन क्याथोलिक पाद्री ह्मणत कीं तुम्ही यरूशलेम यात्रेस जा नाहीं तर तुमचें पाप जाणार नाहीं, असें ह्मणून ते त्या लोकांस त्या यात्रेकरितां पाठवीत असत.

ज्या तुर्क लोकांच्या अमलात तें शहर व त्या सभोवतील गांव होते, ते त्या यात्रेकरू लोकांच्या द्वेष करून त्यांसीं फार क्रूरतेने वागत असत. ही गोष्ट त्या लोकानी परत येऊन आपल्या देशातील लोकांस सांगितली. हें ऐकून ख्रिस्ती लोक रागावले आणि त्या नास्तिक तुर्क लोकांपासून तो देश घेण्यास सहज चेतविले गेले.

त्या वेळेस पोपाचें मोठें वजन होतें आणि तें अणखी वाढवावें ह्मणून तो इच्छीत होता, यास्तव, तो देश हस्तगत झाला तर माझा अधिकार वाढेल, असें मनात आणून तो त्या लढाईस मान्य झाला.

पहिल्या लढाईत त्या लोकांस उत्तेजन दे-

ण्याला पितर नामें एक अरण्यवासी मुख्य होता. हा उपासकडून अर्ध मेलेला मठवासी बोडका जात असे आणि जाड कापडाची अखूड कफणी घाली आणि कंबरबंधासाठीं एक रस्ती बांधित असे.

हें वृजगावणें मर्यादास्पद नाहीं पण उपासास्पद झालें असेल असें वाढेल परंतु असें झाले नाहीं. तो स्वता यरूशलेम शहराकडे गेला होता आणि तुर्कलोकांपासून अपमानहि पावला होता. जें स्वता न्याने पाहिलें व अनुभविलें तें त्याने आपल्या देशातील लोकांस सांगितलें आणि त्यांनी कान देऊन ऐकिलें.

पितर गावोगांवीं जाऊन सांगत असतां तें ऐकावयास लोकांचे मोठे समुदाय जमत असत. मग थोड्या वेळाने ते इतके चेतविले गेले कीं, काहीं राजानी एकत्र होऊन मोठी फौज जमविली, आणि १०९६ सालीं पितर दोन लक्ष फौज घेऊन त्या देशावर स्वारी करावयास निघाला. त्याने आपल्या खांद्यावर मोठा क्रूड घेतला आणि त्याच्या अनुसरणाऱ्यांनी आपल्या अंगरख्यावर लाल कापडाचे क्रूस शिबले.

ते एशिया खंडात उतरत आहेत इतक्यांत सोलैमान नामें सुलतानाने येऊन त्याजवर हल्ला केला आणि तेथें त्याची मोठी कत्तल उडाली त्याने त्या विचाऱ्याची हाडें जमा करून मोठा जयस्तंभ बांधिला. त्यांतील दुसऱ्याहि टोळ्याचा तसाच नाश झाला. या पहिल्या लढाईमध्ये सुमारे आठ लक्ष पन्नास हजार ख्रिस्ती लोक मारले गेले.

एक टोळी मात्र काहीं जय पावली. तींत सुमारे ऐंशी हजार लोक होते. गादफ्रीनामें फ्रान्स देशातील एक माणूस त्यांचा सेनापति होता. तो एशिया मैनर देशांतून जात अ-

सतां, त्याने कित्येक शहरें हस्तगत केलीं आणि १०९९ सालीं यरूशलेम शहर हस्तगत केलें. ते ११८७ सालापर्यंत ख्रिस्ती लोकांच्या अमलात होते, नंतर तुर्कलोकानी हल्ला करून पुनः घेतले, आणि आजपर्यंत त्यांच्याच अमलांत आहे.

त्या शहरावर ख्रिस्ती लोकांनी अणखी पाचदा स्वाग्या केल्या, त्यातील शेवटली स्वारी १२४८ सालीं केली ही शेवटली स्वारी व फारकरून बाकीच्या स्वाग्या निष्फळ झाल्या. ह्या सर्व स्वाग्या मिळून सुमारे वीस लक्ष माणसे मारलीं गेलीं.

या स्वाग्यात जे गुंतले गेले त्यातील कित्येक माणसे चांगलीं व ज्ञानी होती असें दिसते. त्याचे कित्येक सेनापति शूर व सरदार बाहदर होते. ते नाभी घोड्यावर बसून व अंगामध्ये पोलादाचीं चक्रचकीत चिलखते घालून गेले परंतु यात्रेकरू लोक धर्माच्या आवेशाने अर्धवेडे होते आणि चोर व लुटारू ज्यांनी शहरें लुटावयास इच्छिले असेहि बहुतेक त्यांस मिळाले.

जरी ते स्वार्थबुद्धि होते आणि ज्या कामास ते गेले ते जरी अगत्याचें नव्हतें आणि मोठी कत्तल झाली, तरी त्या युरोप खडातील रामटी लोकांनी चांगले कला कौशल्य परत आणिले, आणि त्याकडून ते सुधारले गेले. या लढायावरून याप्रकारें आणि दुसऱ्या काहीं प्रकारें चांगले फळ प्राप्त झाले.

प्र. कुसेब्ज झणजे काय? प्र. याचें कारण काय? प्र. ख्रिस्ती लोकांनी यरूशलेमास थोर कां मानिले? प्र. ते तेथे यात्रेकरितां कां जात असत? प्र. त्यांसीं तुर्कलोक कसे वागत अचत? प्र. ती गोष्ट आपल्या देशातील लोकांस सांगितल्यावरून काय झाले? प्र. पोषाविषयीं काय? प्र. अरण्यवासी पिटर कसा होता? प्र. त्याच्या उपदेशाचें फळ काय झाले? प्र. १०९६ सालीं काय झाले? प्र. त्याजवर एशिया खंडांत कोणी हल्ला

केला? प्र. सुलतानाने काय केलें? प्र. गादफ्रि याच्या हाताखालील टोळीने काय केलें? प्र. तुर्क लोकांनी यरूशलेम शहर कोणत्या साली परत घेतले? प्र. किती लढाया झाल्या? प्र. पहिली केव्हां सुरू झाली? प्र. शेवटची केव्हां? प्र. सर्व लढाया मिळून किती लोक मारले गेले? प्र. लढाईतील लोक कसे होते? प्र. या लढायापासून काय चांगले फळ प्राप्त झाले?

To Correspondents

एक खरा चित्त पावन व सचित्त भैरव दास अशा सहांचो दोन पत्रे आलीं परंतु हल्ली छापयास जागा नाहीं. एक सत्यशोधक या सहीच पत्र आले, त्याविषयीं आम्ही पुढे लिहू दुसरीं कांही पत्रे आलीं, ती पुढे छापली जातील

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, AUGUST 15, 1851

BUDDHIVARDHAK GRANTH, prepared by the Officers of the BUDDHIVARDHAK HINDU SUBHA, and dedicated to the Hindu Mahajans or Gentry, 86 pp 12mo, Gujarathi 1851

We have to acknowledge the receipt of a copy of this little work, in which the important subject of female education is discussed. The book presents a neat, respectable appearance, and we doubt not it will prove useful in awakening an interest among that portion of the community for whom it is especially intended. After a short preface, and a poem designed to remove existing doubts regarding the propriety of female education, the subject is fairly introduced by an Essay, in which the prevalent objections are examined. The objections are such as follow,—to teach females to read and write is not in accordance with the custom of our forefathers, it is contrary to the sacred books, and should not be allowed especially in this degenerate age, to learn to read and write would, for females, be a kind of service, were females educated they would spend their time in reading amorous tales and works of a licentious tendency and thus become more corrupt than ever, it is therefore far better to teach them *visa voce* such things as they require to know, education is detrimental to females inasmuch as it tends to induce barrenness and widowhood, while it also must prevent them acquiring a knowledge of household matters, and the other duties which devolve upon them,—all which is not mere idle supposition but is fully established by facts.

After disposing of these objections the tract goes on to show the benefits arising from female education, also how the work is to be carried on and accomplished. There is also a brief notice of the origin and objects of the Society, a list of office-bearers, members, contributors, &c

The *Buddhwardhak Sabhá*, or *Intellect-developing Society*, is composed chiefly of Wánís, an interesting and wealthy section of the Native community, who have hitherto stood very much aloof from Europeanizing influences. We are glad to see this effort to awaken an interest among them in reference to the education of females, for so long as wives and mothers are ignorant, so long we cannot expect their families to be properly instructed and guided. And the more this subject is discussed, the more its importance will be felt and acknowledged.

[Translation of the preceding]

बुद्धीवर्धक ग्रंथ.

बुद्धिवर्धक ग्रंथ या नावाचें गुजराथी पुस्तक बुद्धिवर्धक हिंदुसभेच्या कारभाऱ्यानी तयार करून तें हिंदु महाजनास स्नेहपूर्वक अति-आदराने अर्पण केलें आहे. हें पुस्तक हल्लीं आ-ह्वास येऊन पोहेंचलें; त्याचीं पृष्ठे ८६ व त्यांत गोष्टी येणेंप्रमाणें आहेत.

मुलींला सुधारण्याविषयीं निबंध आणि त्या निबंधावर लोक जी तक्रार करितात कीं आह्मी काय करावे मुलींला शिकविणें हें वाडवडिलांच्या चालीला फार विरुद्ध आहे आणि आमच्या शास्त्राचाहि प्रतिबंध खरा, आणि युगमाहात्माहि खरें; या कलियुगांत स्त्रियास शिकविणें कामाचें नाहीं, आणि विद्याभ्यास ह्मणजे केवळ रोजगार धंद्यासाठीच आहे तर लिहिण्या वाचण्याची त्यास काय गरज?

लिहिणें वाचणें जर बायका शिकल्या तर तें कामाचें नाहीं कां कीं शृंगारी ग्रंथ व विलासादिकाच्या गोष्टी वाचून त्याचें मन विघडेल. यासाठीं सुबोधाच्या ज्या गोष्टी सा-

गणें त्या मुलींला तोंडानेच शिकवाव्या. आणि स्त्रियास लिहिणें वाचणें शिकविलें तर त्याचें त्यांत श्रेय होत नाहीं. त्यांस संतती होत नाहीं अथवा वैधव्य येतें. जर बायका लिहिणें वाचणें करूं लागल्या तर त्यांस सारकें काम कसें येईल आणि गृहकृत्यात कशा दक्ष होतील? आतां ज्या विधवा असतील त्यांला शिकवावें हें ठीक आहे. आणि ज्या स्त्रिया विद्वान होतात त्या विघडून जातात असें घडलेलें आहे. अशा कुकल्पना चालवितात ह्मणून स्त्रियांस सुधारलें असतां कसकसे फायदे आहेत कसकसे कल्पण आहे तें दाखविलें आहे. आणि स्त्रियांची जी सुधारणूक करणें ती कशी व कोणत्या रीतीने करावी तें लिहिलें आहे. आणि मुलींची सुधारणूक करणें हें उपयोगी काम कोणत्या रीतीने पार पडेल याचा उपाय सांगितला आहे. तसेंच बुद्धिवर्धक हिंदू सभेची उत्पत्ति कशी झाली व बुद्धिवर्धक हिंदू सभेचे कायदे कसे आहेत व तिचे कारभारी कोणकोण आहेत त्याची नावे व सभासदांची नावे आणि बुद्धिवर्धक हिंदुसभेचें उत्पन्न व खर्च याचा हिशेब असें लिहिलें आहे.

या सदरु सभेमध्ये बहुधा वाणी आहेत आणि ते अशा सुंदर कामाचा विचार करूं लागले आहेत येणेंकरून आह्वास मोठा आनंद होतो. स्त्रियांची सुधारणूक अवश्य केली पाहिजे. जर आई अज्ञानी तर मूल सुज्ञ होणें दुर्घट आहे. आणि सुज्ञ पुरुषाने मूर्ख बायको करण्यात काय फायदा!

EASY LESSONS IN READING with an ENGLISH and MARATHI VOCABULARY 2d Edition 310 pp 12mo 4mp
The American Mission Press, Bombay, 1851. Price, two Rupees

The second edition of this useful work is well printed, well bound, and is sold at a very

reasonable price. More than half the book is occupied by the Vocabulary, which will be found of essential service to those engaged in the study of English. The design and character of the work are sufficiently explained in the following extract from the preface:—

The object of this work is to furnish a series of easy lessons, with a Vocabulary, at so moderate a price, that it shall be within the reach of all who are desirous of acquiring the English Language.

The study of English has, hitherto, been prosecuted by native youth in this country at a great disadvantage. Generally speaking the meaning of each word has been learned from the teacher. This method of study is attended with two great disadvantages. The labor of teaching is vastly greater, and the real progress of the scholar in a given time, is far less than it would be, could the scholar ascertain the meaning of the words from a Dictionary; and, which is scarcely less important, the scholar fails of acquiring habits of independent thought and study, thereby losing one of the most important objects of an education,—discipline of mind. What would Professors and Teachers of European Gymnasiums and Academies think of such a method of teaching and study? A young man, in England or Germany, might prepare for the College or University, in the Ancient Languages without a teacher,—but here the pupil, in the first part of his course at least, cannot prepare himself on a single lesson in translating without aid from his instructor. Is it then strange that there are so few independent scholars among the natives of this country? The native mind is naturally deficient in the power of independent thought and investigation,—and it is to be feared that the system of education now in progress, in Government and other schools, is not well adapted to correct this deficiency. More attention needs to be given to the manner of teaching, and the manner of studying, in order to remedy this evil. This work besides being a useful help to acquiring the English Language, is adapted to introduce improved habits both of teaching and study.

The "Lessons" will be found well suited to the wants of beginners, and the Vocabulary, while it has a primary regard to the particular meaning of words as they occur in the book, is likewise designed to answer the purpose of a general dictionary in regard to those words. It is particularly full upon those numerous small words, on the appropriate use of which, the idioms of the Language so much depend. For examples of this remark, see the words *It, Do, Have, Make, Must, Should, Would, &c.* Under these and like words examples are given which cannot fail to be highly useful, both to the Marathi and English student. In fact, many of the peculiar idioms of the language will be found translated in the Vocabulary.

Many of the difficult sentences which occur in the "Lessons" are translated in the Appendix of Notes and Explanations. These translations are designed to be as close to the original as the idioms of the two languages will admit. The object of the Appendix is two fold:—to assist the learner in difficult places, and give examples of translating difficult sentences so as to preserve as far as possible both the meaning of the English and the idiom of the Marathi.

In studying a language, the student should accustom himself to make translations as close as possible to original. Yet often words occur in such connection, that the best translation of the sentence will not admit any of the meanings found in dictionaries—and recourse must be had to synonymes and synonymous expressions which cannot be indicated in a dictionary.

[Translation of the preceding]

इजिलेसन्स.

इजिलेसन्स हणजे सोपे धडे हे पुस्तक

इंग्लिश व मराठी कोशासुद्धा दुसऱ्या आवृत्तीने छापले आहे. इंग्लिश भागामध्ये १४० पृष्ठे आहेत व कोशामध्ये १७० आहेत. आणि जे इंग्लिश शिकणारे आहेत त्यांच्या हे फार उपयोगी आहे कारण की शब्द ठाऊक नसेल तो कोणापासीं विचारायाची गरज नाही, तो स्वता पाहातां येतो आणि असे केल्याने त्यास शोध करण्याची इशारी येते. ज्यास नेहमी दुसऱ्याजवळ विचारायाची सवय आहे त्यास स्वता ठाऊक नसेल ते बहुधा परतंत्र राहतात, शोधक होत नाहीत. हणून हे पुस्तक विकत घेऊन अवश्य वाळगावे असे आहे; हे अमेरिकन मिशन छापखान्यांत मिळेल. याचा छाप व बाधणी चांगली आहे व किम्मत दोन रुपये पडेल.

German Evangelical Mission.

Not having been favored with a copy of the last Report of this Mission, we avail ourselves of the following interesting abstract of its contents from *The Friend of India* —

We have received the Eleventh report of this excellent Mission, which is directing its efforts to Canara, the Southern Marathi, and Malayalam Provinces and the Neighbouries, all comprized in the Madras Presidency. We are happy to perceive from the sketch of the proceedings for the past year, afforded by the pamphlet before us, that the cause in those districts is progressing, and that the Missionaries are steadily carrying out the plan they have adopted from the first of making the spread of the Gospel and of civilization, proceed, as far as possible with equal steps. The Missionaries are thirty-eight in number, including fifteen females, and they have occupied eleven stations four of which are in the South Marathi country, four in the Malayalam Provinces, two in Canara, and one in the Neighbouries. The last is the head quarters of the Mission, and besides the advantages it offers from the presence of a large European community it affords any of the Missionaries whose health may have suffered from the climate of the plains, the means of invigorating it, without the expense and loss of time, consequent upon a voyage to Europe. In every station, the Missionaries have set up schools and give instruction to Europeans and Natives, both in English and the Vernacular. In the latter department they have in the aggregate, no less than 1,771 children under tuition, and even in the former, which is of course much less numerously attended, they have 193. This is wholly independent of the Church schools, in which a great proportion of the students are boarders. At Mangalore, also, an industrial School has been established, in which, among other things, watch making has been taught, and with the happiest effects. Female schools have also been set up, some of which are numerously attended, but in other places they have been unsuccessful, partly from the want of energy in the people,

and partly from the extreme difficulty of meeting with proper teachers. The Mission as a matter of course, has established presses, from which works in the three languages spoken around them are incessantly poured forth. During the past year they have published 15,675 copies of twenty-one works, most of them of considerable size and the Rev H Moegling and his co-adjutors are pushing forward their "Bibliotheca Carnataca," a work apparently intended to comprize the whole body of Canarese literature as at present existing, and one which none but German would probably ever have dreamt of attempting. The Government of Madras has lent every assistance in its power to the undertaking, by placing all the Canarese Manuscripts in its possession at the disposal of Dr Moegling.

The labours of the Mission have not been less successful in regard to the more immediate object of their exertions. The total number of new converts during the year is not given in the report, but it appears to be about one hundred and fifty, omitting of course, all those entered as catechumens and enquirers. The total number of communicants is 554 besides 64 persons, who though belonging to the Mission are not communicants, and 502 children, making a total of 1120. The difficulties which retarded the more rapid diffusion of the Christian faith appear to be in some degree different from those which prevail in Bengal, the people being rather careless than bigoted, while the middle and upper classes are deeply imbued with the Vedantist philosophy. That creed is even more prevalent in Dharwar than in Calcutta, and a system of pantheism which seems to be its regular attendant, is also widely diffused. The horror and indignation formerly expressed by the people on the occasion of every new conversion has died away, and the relatives of the converts now look at the event with considerable indifference.

We have only one more word to add. This Mission which is accomplishing so large an amount of good, appears to be straitened for resources. The whole expenditure of the Mission during the past year was Rs 44,796, of which only Rs. 21,754 were expended by the Missionaries upon their own support, or less than 30 a month for each family. They have received subscriptions from India to the extent of more than Rs 10,000, and the remainder of their resources are provided from Germany. May every success attend their labors.

[Translation of the preceeding.]

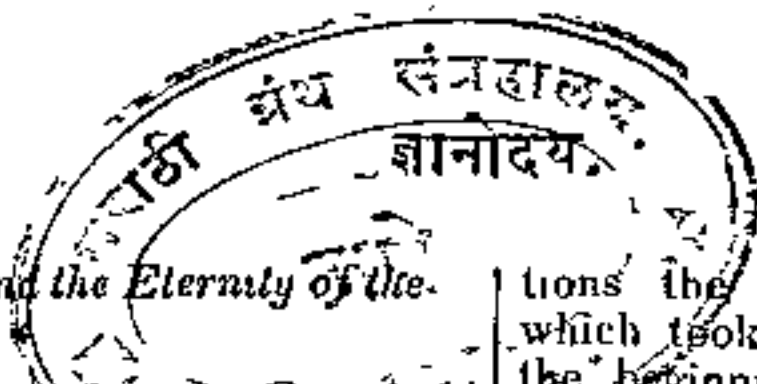
जर्मन मिशन.

दक्षिण महाराष्ट्र देश, कानडी देश, मंगलोर, कानीनेर, निळगिरी, या ठिकाणी जर्मन मिशनातील ११ स्थाने आहेत; त्यात मिशनेरी साहेब २३ व मंडळी १५ आहेत, व त्यांचे काम ठीक चालने असे त्यांच्या अकराव्या वार्षिक रपोटावरून समजण्यात येते. त्यांनी ठिकाणोठिकाणी शाळा घातल्या आहेत, त्यांत १७७१ मुले स्वभाषा शिकतात, आणि इंग्लिश विद्यार्थी १९३ आहेत, व त्यांशिवाय अन्न वस्त्रासुद्धा बंदोबस्त अशाहि कित्येक शाळा आहेत. तशाच मुलींच्या शाळा आहेत, त्यातून काही बराबर चालनात, परंतु

काही ठिकाणी लोकांस मुलींच्या शिकण्याविषयी काळजी नाही, ह्मणून त्याविषयी अधिक मेहेनत घ्यावी लागते. तरी थोड्या दिवसांनी त्या लोकांचे अज्ञान जाऊन अनुकूल होतील अशी आशा आहे.

मंगलोर मुकाभा उद्योगशाळा काढलेली आहे, तींत घड्याळी वगैरे कळा कौशल्यांचीं कामें शिकवितात, आणि त्या योगाने ते इशार होऊन बहून पैका कमावतील. सदरहु मिशनान दोन छापखाने आहेत, व गेले वर्षी एकवीस पुस्तकाच्या १५,६७५ प्रती छापल्या, आणि कानडी भाषेतलीं सर्व पुस्तकें जुनी जुनी मेळवून व शोधून ते छापवात आहेत, आणि हे काम शेवटास गेले असता पाहिजे तें कानडी पुस्तक तेथे मिळेल. त्या कामास सरकार अनुकूल आहे, व जेवढी सर्कारात कानडी पुस्तकें होतीं, तितीं सर्व मिशनाच्या स्वाधीन ठेविलीं आहेत.

गेल्या वर्षी त्या मिशनात १५० मनुष्यांचा वाप्तिस्मा झाला, आणि बराबर ख्रिस्ती झालेले एतदेशीय त्या मंडळींत ५५४ आहेत; व आपणाला ख्रिस्ती ह्मणवितात परंतु मंडळींत बराबर नाहीत असीं लेकरें वगैरे ५६७ आहेत, त्यातून कित्येक शोध करून वाप्तिस्मा मागतात. पूर्वी कोणी वाप्तिस्मा घेतला ह्मणजे मोठी गडबड चालत असे, परंतु आता असे नाही. वाप्तिस्मा घेतल्याने लोक भ्रष्ट नाहीत, उलटे ख्रिस्ती होऊन चांगल्या रीतीने वागतात असे दृष्टीस पडल्यामुळे तेथचे लोक गडबड करीत नाहीत, उलटा त्यासीं स्नेह ठेवितात. गेल्या वर्षी त्या मिशनाचा खर्च ४४,७९६ रुपये झाला. त्यातून भरतखंडातील साहेब लोकानी दाहा अकरा हजार दिले, बाकी जर्मन देशाहून आले.

Concerning the Yugs, and the Eternity of the Veds

In the Veds and Shástras we have an account of the four Yugs, or Ages, viz the Satya, the Treta, the Dwápar, and the Kali-yug, which are said to contain millions of years, while the Veds are stated to be eternal. It has already been proved that these books are not from God, since they do not contain the marks of a true religion, it is, therefore, not necessary to bring arguments to prove the falsity of these assertions. Nevertheless, to leave the Hindus without excuse, we shall from their own Shástras shew the incredibility, not to say the absurdity, of these statements.

1 In reference to the four ages

1 In the Shástras it is stated that in the Satya-yug men lived 100,000 years, what then, is the meaning of this passage in the Yajur Ved, "He who in this life continually performs his religious duties, may desire to live an hundred years, but even to the end of that period thou shouldst have no other occupation here below." The Hindus believe that the Yajur Ved existed in the Satya-yug, nay long before, if then men lived 100,000 years in that age, why should a hundred years be thought a long life?

2 Satyávrát, the present, or seventh Manú, is said to have reigned through the whole of the Satya-yug, or 1,728,000 years, from him are enumerated fifty-five Princes of the Solar line, who inherited the sovereignty till the time of Rám. Now all acknowledge that Rám filled the throne of Ayodhyá at the end of the Tretá-yug. These fifty five Princes, therefore, reigned through that epoch, or 1,296,000 years, which, at a medium, is more than 23,000 years to each reign. During the next, or Dwápari-yug, of 864,000 years, twenty-nine princes are enumerated, who must at an average, have reigned each 29,793 years. From the beginning of the present, or Kali yug, to the extinction of the solar race, are reckoned 1000 years, and 30 princes, that is, about 33 years are assigned to each reign. Here, as we approach nearer the period of authentic history, is a wonderful change. Moreover, observe that while Rájá Satyavrat reigned the whole of the Satya yug, the age of man, at that time, is stated to have been only 100,000. In the Treta, while the princes reigned on an average 23,560 years each, their subjects lived only 10,000 years, and in the Dwápar 1000 sufficed for them, though their kings reigned, at the period, 29,793 each. (Mill's British India)

3 The first three ages are said to contain a period of nearly four millions of years, while the people of those ages were contemporary or nearly so; e. g. Manu was the son of Brahmá, the first male, Kapil was Manú's grandson, and the author of the Sánkhyá Shástra, in which he men-

tions the Gitá, which relates to transactions which took place at the end of the Dwápar, and the beginning of the Kali-yug. We see, therefore, that in all the three yugs there were only three generations. Similar to this is what is related of Gautam Nay, in his case, it would appear that the three ages included but two generations. For it is stated, that he married Brahmá's daughter, and that he was the author of the Nyáya Shastra, in which he mentions the Gitá.

4 All the learned [among the Hindus] know that Vedvyás and Válmík were contemporaries, because when Vedvyás was making preparations for writing the Mahábhárat, he went to advise with Válmík on the subject. Nevertheless, the Shástras assure us there were 864,000 years between them, Válmík living in the end of the Tretá, and Vedvyás at the end of the Dwápar age.

5 It is said the Institutes of Manú existed in the Satya-yug,* when there was no sin. In this Shástra many vices are related of women, on which account they are to be treated with severity and contempt. They are forbidden to read or hear the Veds. "This," says Manú, "is an established law, and, being ignorant of the Veds, sinful women are as bad as sin itself, this is an established law." In another place we have this passage, "whether a female be a child, or a young woman, or old, she must ever be dependent. In her childhood she must be in subjection to her parents, in her youth, to her husband, and in her old age to children." Again, "women are ever ready to corrupt men, whether wise, or foolish. Therefore, whether it be a mother, or sister, or daughter, let no man sit with her alone, for the power of lust is great, even a wise man becomes entangled thereby." And again, we have this passage, "Woman's disposition is such, that she regards neither beauty, nor youth, let her have but a man, of whatever description, and she is satisfied. She is ever impatient for man, and is cruel, woman must, therefore, be carefully watched." Now it is well known that, in every age, the female population is equal to, and generally exceeds in number, that of the male. If then in the Satya-yug, women were so bad, how could that possibly be an age of universal holiness? and men, too, wise men, were in danger of being entangled by them, nay, even by their own mothers, sisters and daughters. Surely, nothing worse could be asserted of the Kali-yug, or present age of sin. †

6 In the Satya-yug were four incarnations, and no incarnation is said to take place unless for the

* According to this shlok, "when 1010 years of the Satya-yug were expired, 1 Manú, at the full moon of the Month Bhádr, by the command of Brahma, finished this Shástra.

† Whoever will study this and the other law books will feel perfectly assured, they could not have been written in an age of purity.

In Manú's Shastra we read of the Greeks, also of the schismatics, and heretics, spoken of as contemporary, the Puráns also are mentioned, as well as various atonements for sin, without reference being made to any particular age.

* From the Benares Prize Essay. The Maráthi is translated from the Hindi, which differs somewhat, especially in arrangement, from the English. Ed Dnyanottaya.

destruction of sin, and sinners. Now, if there was no sin in this age, wherefore the incarnations? and if there was sin, then how can that age, be called the Satya-yug? If therefore you believe in the Satya-yug, you must disbelieve the incarnations, and if you believe the incarnations you must disbelieve the existence of the Satya-yug. Acknowledge which you please but remember that, if one is false, no confidence can be placed in the other.

Again, in the Satya-yug the great fight between the gods and the Titans, at the churning of the Ocean, happened, Vishnu and Shiva also fought for the bow, Indra defiled his Guru's wife, Brahmá his daughter, and Vishnu, Jálandhar's wife, and Mahádeo was inflamed with lust for Mohini,—all in the Satya-yug.

II Neither can the *eternity of the Veds* be established. In the first place, the manner of their origin, though the accounts are contradictory, is given, which could not have been had they been eternal. In many places it is asserted that Brahmá pronounced them from his four mouths but in Manú's Shástra it is stated, they were milked from fire, air, and the sun, according to this passage, "Brahmá having created the gods, and sacrifice next milked from fire, air and the sun, the three eternal Veds, the Rig, Yajur, and Sam, for the performance of sacrifice." If then they were produced in this manner, how can their eternity be established?

Again, whoever examines the contents of the Veds cannot be persuaded that they are eternal. Accounts of worldly transactions, written from time to time, every where abound in them, such as, the praise of Rájás for making presents, &c. In the eighth ashtak of the Rig Ved is a hymn which a Rájá wrote in praise of his own munificence, when, having become a eunuch, a certain rishi had restored him to manhood, and he in consequence, gave great presents to the rishi and strains of exultation were uttered by his wife on the occasion. In the same Ved is an incantation, which Washisht rishi composed to stop the barking of a dog, while he was stealing corn. It is written in the Atharvan Ved that Toshtá rishi offered a sacrifice for destroying Indra, who had slain his three sons.

In the Ved, mention is made of the third incarnation in these words, "He saw the earth and upheld it assuming the form of a boar." Which, then, was prior in point of time, the third incarnation, which is said to have taken place in the Satya-yug, or the Ved, which gives an account of this incarnation, and yet is said to have existed long before? In the first Section of the Rig Ved is this Shlok, "Having drunk of this, O Indra, thou becomest the slaughterer of Vritrá, thou hast preserved the warrior in battle." Again, "Thou, O Agni, didst declare heavenly things to Manú, thou wast most beneficent to the pious

Pururvas." "As a mortal, O Agni, as Agniras, as Yati, as the men of old, come to the sacrificial ground. I shall now sing the exploits of Indra, which the thunderer formerly performed." These quotations are from the Mantras, or the oldest parts of the Ved, and many more such passages might doubtless be adduced. In the Gopál Tapaniya Upanishad, and Ram Tapaniya Upanishad of the Atharvan Ved, Ram and Krishna are celebrated, though the former was in the Treta, and the latter in the commencement of the Kali-yug and in the Chhandogya Upanishad of the Sam Ved, not only is Krishna, but also his mother, and Guru (spiritual teacher) are mentioned by name.*

Whoever will carefully weigh the observations made in this section will, it is thought, (if he be impartial), be convinced that there is no truth in the assertions respecting either the yugs, or the eternity of the Veds, but that they are fables of the same kind as those which state that God became incarnate in a fish, in order to dive into the sea to bring out the Veds, which a Titan had concealed, and that he became incarnate in a boar, in order to hold the world from sinking, and that he became a dwarf, named Váman, in order to deceive Rájá Bali, and that, becoming incarnate in Baudh, he spread atheistical doctrines, and that he is the sole agent, and therefore the doer of all the sin and wickedness in the world †. It must also be borne in mind that the books, containing these extraordinary assertions, have been already, by other and independent arguments, proved to be not from God.

[Translation of the proceeding]

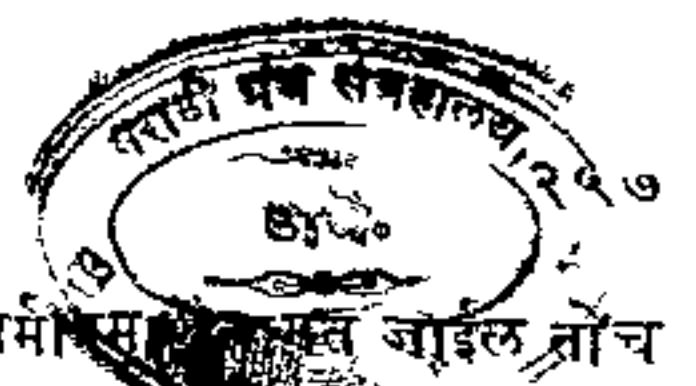
युगाविषयी आणि वेदाच्या अनादित्वा-
विषयी.

वेदशास्त्रांमध्ये कृत, त्रेत, द्वापार आणि कली या चार युगांचे वर्णन आहे, तेथे त्यांची लाखो वर्षांची संख्या सांगितली आहे परंतु पूर्वी स्थापीत झाले की हे पुस्तक सत्य नाही, कां की त्यांत ईश्वरी काहीच लक्षणे नाहीत. यामुळे युगांचे खंडन करायाची गरज नाही; त्या पुस्तकाचेच खंडन झाले

* It should also be remembered, that the accounts of the yugs and of the eternity of the veds, must stand or fall together, and since the former have been proved fictitious, the latter cannot be true.

† The assertion that Ved Vyas was the author of the 18 Puráns is of the same description. (See Wilson's translation of the Vishnu Purán). In one of the Puráns (the Padma) Rámánuj is mentioned, who lived in the 12th century of the christian era.

* In short, a sinless age is every where celebrated, but a sinless man is no where to be found, from Brahmá downwards.

मग त्यात युगाविषयीं जें वर्णिलें त्याचें खंडन कशाला पाहिजे!

वेदशास्त्रांमध्ये लिहिलें आहे की सत्य-युगांत पाप नव्हतें. आणि असेंहि लिहिलें आहे कीं साधुसंताचें रक्षण करावें, आणि दुष्टाचा नाश करावा ह्मणून युगा युगामध्ये भगवान अवतार घेतो. याविषयीं भगद्गीतेंत अर्जुनासीं कृष्णाचें भाषण.

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृतां ॥
धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवामि युगे युगे ॥

अर्थ मी साधूंचें रक्षण करायासाठीं आणि दुष्टाचा नाश करून धर्माचें संरक्षण करायासाठीं युगीं युगीं अवतार घेतों. अणखीं लिहिलें आहे कीं सत्य युगांत मच्छ, कच्छ, वराह, नारसिंह हे चार अवतार झाले. शंखासुराने वेद चोरून नेले होते तेव्हां विष्णूने अवतार घेऊन त्यास मारून ते आणिले. हिरण्याक्षाने पृथ्वी समुद्रात बुडवावयाचें मांडलें होतें, तेव्हा वराह अवतार घेऊन त्याला मारून टाकिलें. तसेंच कच्छाचा अवतार घेऊन जी पृथ्वी पाण्यात बुडत होती तिला तारलें, व नारसिंह अवतार घेऊन हिरण्यकशिपूचें पोट नखानी फाडून टाकिलें आणि रक्त प्राशन केलें.

जर त्या वेळेस चोऱ्या लबाड्या असत्य अधर्म असीं चाललीं होतीं तर त्याला सत्य युग कसें ह्मणावें? बरें, त्याला आह्मी कली-युगच मानूं असें ह्मणाल तर अवतार खोटे माना, आणि अवतार खरे मानितां तर सत्य युग खोटे मानिलें पाहिजे. कोणतें एक खरें झटलें ह्मणजे दुसरें अर्थात खोटे ठरलेंच. वेद शास्त्रांत लिहिलें आहे कीं सत्य युगांत लाखों वर्षपर्यंत मनुष्य वांचत होते, आणि जर ही गोष्ट खरी आहे तर यजुर्वेदांतल्या या वाक्याचा काय अर्थ आहे; “जो कोणी

मनुष्य आपल्या धर्मास धरून राहिल तोच शंभर वर्षे वाचेल; परंतु त्याचें कर्म तसेंच चागलें चाललें पाहिजे.” तर यजुर्वेद ह्मणजे सत्ययुगाच्याहि पूर्वीचा असें असता त्यांत शंभर वर्षे आयुष्याची मर्यादा सांगितली, तेव्हा लाखो वर्षे आयुष्य सत्य युगांत होतें हें ह्मणणे कसें? मनु ग्रंथ सत्य युगात केलेला असें या श्लोकावरून समजतें;—

अद्वानां दशकं सहस्रदशकं यातं च सत्ये युगे
भाद्रे मासिकृतमया हि मनुवा ब्रह्माज्ञया पूर्वाभा इत्यादि

अर्थ जेव्हा सत्ययुगाचीं दाहा सहस्र आणि दाहा वर्षे लोटलीं तेव्हा म्या मनुने भाद्रपदांतल्या पौर्णिमेस ब्रह्मदेवाच्या आज्ञेने हें शास्त्र समाप्त केलें आणि त्यात सांगितलें आहे कीं सत्ययुगात पाप नव्हतें; व त्याच ग्रथात स्त्रियाची निंदा लिहिली आहे, आणि स्त्रिया पापरूपच आहेत ह्मणून त्यांनी अगदीं स्वतंत्र नसावें. त्याविषयीं असें लिहिलें आहे;—

वालयावायुवत्यावा वृद्ध्यावापियोपिता ॥
न स्वातंत्र्येण कर्तव्यं किंचिच्छर्क्यं गृहेष्वपि ॥
पाल्योपितुर्वशो निष्ठेन्माणिग्राहे स्थयीवने ॥
पुत्राणां भर्तारिप्रेतेन भवेत्स्त्री स्वतंत्रता ॥

अर्थ स्त्री लाहान असो अथवा तरुण असो अथवा वृद्ध असो परंतु कोणतेंहि काम करायास तिला स्वतंत्रता नाहीं; तिने लाहानपणी वृद्धाप्याच्या स्वाधीन राहावें; तारुण्यात पतीच्या, आणि पती वारल्यानंतर पुत्रांच्या स्वाधीन राहावें. परंतु स्वतंत्र कधीं नसावें. अणखीं असो श्लोक आहे;—

अविद्वांसमल्लोके विद्वांसमपिवापुन ॥
प्रमदाद्युत्थने तु कामक्रोधवशानुग ॥
मात्रास्वस्तादुहि त्राधानविविक्तास नो भवेत् ॥
बलवानिन्द्रियग्रामो विद्वांसमपि कर्षति ॥

अर्थ. कामक्रोधांच्या स्वाधीन जो पुरुष त्याला कुमार्गात नेण्यास स्त्री समर्थ आहे; तो विद्वान असो किंवा अविद्वान असो. ह्मणून

आई, वहीण अथवा कन्या याच्यासीं देखील एकातीं वास करूं नये; कारण इद्रियाचा जोर मोठा आहे; इद्रिये विद्वानालाहि भुलविनात. अणखी मनुमध्ये असें लिहिलें आहे;—

नेतारूपपरीक्षने नामावयासिसंस्थिति ॥

सुरूपवाविरूपवापुमान्निव्येवभुजते ॥

पुश्वल्याच्चलचित्ताच्चनैस्त्रैश्चाच्च स्वभावतः ॥

रक्षितायत्नतोपोहभर्तृष्वेताविकुर्वते ॥

अर्थ. स्त्री पुरुषाची सुंदरता व तरुणपणा याकडे पाहात नाही; कुरूप असो अथवा सुरूप असो, पुरुष झाला ह्मणजे झालें. स्त्रियाचा स्वभाव पुरुषप्रवृत्त, चंचल, आणि निर्दय आहे; यास्तव त्याची चौकसी मोठ्या यत्नाने ठेविली पाहिजे. आणि सत्य युगातहि जर स्त्रियांचा स्वभाव असाच होता तर त्याला सत्ययुग काय ह्मणून ह्मणावें? पाहा! पुरुषहि आई वहीण याच्यासीं एकातीं वासू शकत नव्हते, इतका त्याच्याहि बुद्धीचा भरवसा नव्हता. अरे, अरे! अशाला सत्ययुग समजतात! परंतु यापेक्षा कलियुग फारच चांगलें.

वेद शास्त्रामध्ये लिहिलें आहे कीं पूर्वीच्या तीन युगांची सख्या चालीस लाख वर्षे होती. परंतु ही गोष्ट होऊं शकत नाही, का कीं शास्त्राच्याच वचनावरून समजतें कीं त्या तिनीहि युगांतली माणसें एके समयीं होती; कदाचित थोडे अंतर असेल तर असो. उदाहरण, सद्यभू ज्याला मनु ह्मणतात तो ब्रह्म देवाचा पुत्र होता, आणि मनुचा पुत्र कपिल, त्या कपिलाने सांख्य शास्त्र लिहिलें व त्यामध्ये गीतेचें वर्णन आहे, त्या गीतेत कलियुगाविषयी लिहिलें आहे. यावरून असें दिसतें कीं तीन युगामध्ये तीन पिढ्या झाल्या आहेत. आणि याच प्रमाणे गौतमाच्याहि लेखावरून दिसतें. परंतु यासमय-

पर्यंत तर दोनच पिढ्या झाल्या असें ठरतें; कारण लिहिलें आहे कीं गौतमाने ब्रह्मदेवाच्या कन्येसीं विवाह केला, व त्यानेच धर्मशास्त्र लिहून ठेविलें, व त्यामध्ये गीतेचें वर्णन आहे. सर्वास माहित आहे कीं वाल्मीक आणि व्यास एके समयीं होते, का कीं जेव्हा महाभारत करायस आरभ व्यासाने केला तेव्हा वाल्मीकाचेंच साह्य होतें, आणि त्यांची उभयताची स्थिती असता मध्ये ८ लाख ६४ वर्षे गेली. अणखी शास्त्रामध्ये लिहिलें आहे कीं वाल्मीक त्रेता युगाच्या शेवटीं झाला, आणि व्यास द्वापाराच्या शेवटीं झाला. तर यावरून असें सिद्ध होतें कीं व्यासाच्या वेळेस कृष्ण आणि पांडव होते; का कीं त्यांचा सर्व वृत्तांत महाभारतात लिहिला आहे.

अणखी देव दैत्याची समुद्रमंथनाच्या वेळेस दिव्य १०० वर्षेपर्यंत लढाई झाली ती सत्य युगातच होती. पाहा! इद्राने आपल्या गौतम गुरुच्या स्त्रीसीं कुकर्म केलें तेहि सत्य युगांतच होतें. नसेच सत्य युगांतच विष्णूने व शिवाने धनुष्याकरित आपसांत लढाई केली; सत्य युगांतच ब्रह्म देवाने आपल्या कन्येसीं कुकर्म केलें, व विष्णूने जालंधराच्या स्त्रीसीं व्यभिचार केला; आणि महादेव मोहिनीला भुलला तर हीं पापें सत्य युगांतच घडलीं.

आतां जर तुम्ही ह्मणाल कीं, इंद्र अनादि आहेत, तर आदी हीच भ्रंति आहे कीं, हे कोठून उत्पन्न झाले? कोणी ह्मणतात कीं ब्रह्मदेवाच्या चार मुखापासून चर निघाले. आणि दुसरे कोणी सांगतात कीं, अग्नि, वायु, सूर्य यापासून निघाले.

अग्निवायुरविभ्यस्तुत्रयंब्रह्मसनातनं ॥

ददोहयज्ञसिध्यर्थं मृग्यजुःसामलक्षणं ।

अर्थ ब्रह्म तेजाने यज्ञाकरितां अग्नि, वायु, सूर्य, यांपासून तीन वेद काढिले. तर आता विचार करा कीं, जर त्याने वेद काढले तर ते अनादि कसे ठरतात? जो कोणी वेदाविषयीं विचार करील, तो कधीं विश्वास करणार नाहीं कीं वेद ह्यणजे अनादि आहेत. कधीं त्यांत संसारसंबधीं गोष्टी फार आढळतात. ऋग्वेदाच्या आठव्या अष्टकात एक ऋचा आहे त्यात लिहिलें आहे कीं, एके राजाने आपण पुण्यवान असें मानलें तेणेंकरून तो नपुंसक झाला; मग एके ऋषीने त्यास पुण्य दिल्यावर तो पुनः पुरुषत्व पावला. आणि त्याने त्यास बहुत बक्षीस दिल्लें व राणीने त्या आनंदामध्ये ऋषीचें स्तवन केलें आहे. याच वेदात अणखी एक मंत्र लिहिला आहे; तो वसिष्ठ ऋषि जेव्हां अन्न चोरीत होते आणि कुत्रा भोकूं लागला तेव्हा त्यास भोकू देऊं नये ह्यणून ह्मटला. अथर्वण वेदात असें ह्मटलें आहे कीं तोषिना ऋषीने इंद्राचा नाश व्हावा ह्यणून बलिदान केलें, कारण कीं त्याचे तीन पुत्र इंद्राने मारले होते. ऋग्वेदाच्या पहिले अध्यायात ही ऋचा आहे;—

अस्यपित्वा शतकतोषनेवृत्राणामभवः ॥

प्रावोवाजेषुवाजिन ॥

अर्थ. अरे, इंद्रा याचें पिऊन वृत्रासुराचा नाश कर, तूं रणामध्ये लढून सर्वांचें रक्षण केलें. अणखी असें लिहिलें आहे.

त्वमन्नमनवेद्यामवाशयः ॥

पुरूरवसेसुकृते सुकृतरः ॥

अर्थ. हे अग्ने, तूं स्वर्गातील गोष्ट मनुवरून प्रगट केलीस आणि चागल्या पुरुषासीं चागला व्यवहार ठेविलास. अणखी असें लिहिलें आहे.

मनुष्यदग्नेअगिरोयवातिवत्सदनेपूर्वच्छूचे ॥

अच्छयाइद्र इत्यादि ॥

अर्थ. हे अग्नि, तूं मनुष्य आणि अगिरस आणि ययाति व पूर्वीच्या दिवसांच्या मनुष्यांचा प्रकाशक आहेस या जगात ये.

इद्रस्यनुवीयाणिप्रवोचयानीचकारप्रथमानिवज्जी ॥

अर्थ. इंद्राने जीं मोठमोठीं कर्मे वजाच्या योगें केलीं त्याची प्रशंसा करीन.

तर यावरून असें दिसतें कीं पूर्वी मोठीं मोठीं कामें इंद्राने केलीं नंतर तीं कोणी वेदांमध्ये लिहिलीं. वरची ऋचा वेदांतून उतरून घेतली आहे, आणि याच आशयाच्या ऋचेचा शोध केला असतां बहुत सापडतील. परंतु काय उपयोग?

वेदांमध्ये रेडा बोकड वैल घोडा इत्यादिकांचे बलि सांगितले आहेत. आणि चंद्र सूर्य उदक अग्नि पृथ्वी आकाश इंद्र वरुण कुबेर सरस्वती इत्यादिकाची पूजा सांगितली आहे. यावरून दिसतें कीं हे सर्व पहिले व वेद नंतर झाले. अणखी वेदात बारा अवतारांचें वर्णन आहे. त्यामध्ये सांगतात कीं सत्ययुगात राम तापोपनिषद आणि गोपालोपनिषद भागामध्ये रामकृष्णाचें वर्णन आहे. हिंदु लोकांत प्रसिद्ध आहे कीं राम त्रेता युगात, आणि कृष्ण द्वापाराच्या अंती व कलियुगाच्या आरंभीं झाला. सामवेदांत छंदोग्य उपनिषदाच्या तिसऱ्या अध्यायात लिहिलें आहे कीं कृष्ण देवकीपासून झाला आणि त्यास मोठी शिक्षा झाली. त्याची ऋचा ही आहे;—

तत्रैतेद्वेऋचौ भवतः ॥

अथयत्तपोदानमार्जवमहिंसासत्यवचनमितित अस्यदक्षिणाः तस्मादाहुः सोप्यत्य सोष्टेतिपुनरुत्पादनमेवास्थतन्मरणमेवावभृथस्तदेतदयोः आगिरस कृष्णायदेवकीपुत्रायोक्तोवाचापिपासैवसवभुवसोतवैलायामेतन्नयंप्रतिपद्येताक्षितमसिअच्युतमसिप्राणसश्चितमसीति

तर जो कोणी पक्षपात सोडून या गोष्टीचा शोध करील त्याची खातरी होईल कीं

युगाचें वर्णन आणि वेद अनादि ह्मणजे हें सत्य नाही. पाहा ! याच गोष्टी लिहिल्या आहेत कीं नाही ? परमेश्वर मच्छावतार घेऊन वेद काढायसाठीं समुद्रांत बुडाला आणि वराह अवतार घेऊन पृथ्वी धरिली, वामन रूप धरून बलीची छळणा केला आणि बौद्धावतार घेऊन नास्तीक मत पसरविलें, अणखीहि कित्येक जितकीं पापें व लबाड्या या जगांन चालल्या आहेत त्या सर्वांचा कर्ता परमेश्वर आहे. तर ज्या पुस्तकांत अस्या गोष्टी आहेत त्यांचें सद्दु प्रमाणानी खडन झालें.

Recent death of Maráthí Sardárs

मराठी सरदारांचें मरण.

पंढरपुराहून पत्र आलें त्यांत लिहिलें आहे कीं बाळासाहेब रास्ते तारीख २० जुलईस पंढरपुरी आले आणि शनिप्रदोषाचा उपास त्या दिवसी केला आणि तिसरे प्रहरी पांडुरगाचे दर्शनस गेले आणि परत येतांना पोटांत कळ निघाली, घरीं आले ते रात्रीं लागलेच मरण पावले, तारीख २७ चंद्रभागातीरीं दहन केलें, जवळ कोणी भाऊवद नव्हता.

हे थोर सभावित सरदार आणि साठ हजाराचे सरजामदार होते त्यांचा काळ झाल्याने त्यांचे पदरचे बहुत लोक अनाथ झाले, या जुलई महिन्यांत तीन सरदार मोठे गेले, तारीख ९ रोजीं माले गांवकर राजे वहादूर तारीख १५ रोजीं सांगलीकर आणि हल्लीं हे त्यांत दोघे निसंतान सरदारलोक अगदी मोडले या दक्षिणत कोणी थोर आतां राहिला नाही काय परमेश्वराची इच्छा असेल ती असो.

मल्हारराव बाजी टवुरणीकर यांस जाहागीर व इनाम होतें ते तारीख ७ अगष्ट रोजी मृत्यु पावले संतान नाही, आमचे दोनचार आलोकडोल आठवडे सरदारांचा मृत्यु लिहिल्याखेरीज जात नाहीत अशी ईश्वरी इच्छा आहे दुसरे काय ह्मणावें दक्षिणचे सरदारांचें शून्य पडत चाललें आहे

ज्ञानप्रकाश.

Sángalí Affairs

सांगलीकर यांचे कारभारी कोन्हेर राव कहीं आपले सस्थानाचा बंदोबस्त करून घेण्याकरितां हजरन नवाब गवरनर साहेबाकडे आले आहेत हे लोक अजून

पहिल्याच भरावर आहेत सांगलीचे सस्थानास कर्ज सरासरी वीस लक्ष २०,००००० रुपये कैलासवासी अपासाहेब यांचे अध्यक्षेचे खर्चामुळे आहे यास्तव सरकारास आपले तफेंचा कारभारी नेमणें जरूर पडेल असे वाटतें— वाञ्जोपत माटे पोलिटिकालयजट वेळगांव यांचे शिरस्तेदार यांस नेमणार अशी वदंता आहे ज्ञानप्र०

Poona Native Self-improvement Societies.

पुण्यांतील कल्याणोन्नायक सभा.

या मंडळींत हल्लीं चांगला विचार धर्मसंबंधीं चालला असतो, आणि असेच नियमाने चालून आपले विचार वाढवितील तर लोकांस कळू लागेल आणि फार फायदा होईल मोरेश्वर शास्त्री यांचा हा सर्व उद्योग आहे

ज्ञानप्रकाश सभा.

ही सभा व्यवहारिक ज्ञान लोकांमध्ये प्रसिद्ध व्हावें ह्मणून आहे व येथे कोणास जाण्याची मनाई नाही व बहुत अभ्यास करून व श्रम करून तयार केलेले सभाषण दोन घटकेंत एकावयास सापडतें, हा लाभ ज्ञानेच्छु लोकांस मोठा आहे असे असतां तेथे विशेष कोणी सरदार व कामदार एकावयास येत नाहीत हें आश्चर्य आहे याचे प्रसिद्धीकरणार्थ ही गोष्ट येथे दर्शविली आहे. ज्ञानप्रकाश

Census

Notice is hereby given that in pursuance of the orders of the Right Hon'ble the Governor in Council, a Census of the Population of the Islands of Bombay and Colaba, will be taken on the 20th Instant, prior to which date a Form will be left at the House or Dwelling place of each Inhabitant able to make the Return, to be filled up on the before mentioned 20th instant Mazagon Police Office { E BAYNES, Captain, 11th August, 1851 } Superintendent of Police

मुंबईतील लोकांची मोजदात.

या मुंबई शहरांत मनुष्ये किती आहेत व तीं कोठून कसीं, व किती वयाचीं वगैरे बराबर जाणावें ह्मणून या महिन्याच्या २० तारखेस सरकार पूर्वीप्रमाणें मोजदात करणार आहे, तर त्या कामास सर्वांनी वास्तवीकरणाने मदत करावी. सर्व सुधरलेल्या देशांत वारंवार सरकार असें करितें, कीं कीं असें केल्याने पाणी, रस्से, दवाखाने इत्यादि बंदोबस्त करण्याचा सुमार सांपडतो असें करण्यांत वसूल किंवा पट्टी वसेल असें कोणी समजू नये मनुष्यगणतीवरून वसूल पट्टी वसलीं नाहीत; ही द्रव्याच्या आकारावरून ठरलीं आहेत

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol. 10

BOMBAY, SEPTEMBER 1, 1851

No. 17.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १, माहे सप्टेंबर, सन १८५१.

अंक १७

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, SEPTEMBER 1, 1851

Death of Mrs Wood.

It is with deep sorrow that we record the death of Mrs. Wood, wife of the Rev Wm Wood of the American Mission at Satará. Mrs. Wood arrived in this country in company with her husband in January 1848. She ever manifested a warm interest in the welfare of the Native population, especially those of her own sex, and, as far as health permitted, engaged in active efforts for their good. She had acquired an excellent knowledge of Marathí, and at the time of her death had two female schools in successful operation. After a severe illness of about three weeks her valuable life was terminated on the 13th ult by congestion of the brain. She we doubt not has found it better to depart and to be with Christ, but her death is a great loss to the Mission. The bereaved husband and children have our warmest sympathies.

[Translation of the preceding]

वुड मडमीचे मरण.

गेल्या महिन्याच्या ११ वे तारखेस अमेरिकन मिशनांतिल रेवरेण्ड वुड साहेबाची मडम सातार मुकामी मरण पावली. ही मडम नवव्यासुद्धां सुमारे चार वर्षांमागे एथे आली होती, आणि एथच्या स्त्रियांची सुधारणूक

करावी असी तिची फार इच्छा होती, हणून तिने मराठीचा चांगला अभ्यास करून दोन शाळा सातार मुकामी घातल्या होत्या. असो, ती मरून गेली, त्यांत तिचा तोटा नाहीं, उलटें तिचें कल्याण झालें; परंतु मिशनास फार दुःख आहे, आणि तिचा नवरा व दोन मुलगे यांस जें दुःख झालें असेल तें कोठवर लिहावें ?

Rev. Mr. and Mrs Bissell.

We have much pleasure in announcing the arrival on the 27th ult. of the Rev. Lemuel Bissell and Mrs Bissell by the Equator, 111 days from Boston. They are designated to the American Mission at Ahmednuggur. May they long be permitted to labor in that interesting field, and may the prayers of the Churches which send them forth be abundantly answered on their behalf.

[Translation of the preceding]

रेवरेण्ड एल. बिसेल.

गेल्या महिन्याच्या २७ वे तारखेस रेवरेण्ड लेम्युएल बिसेल साहेब अमेरिका देशाहून मडमीसुद्धां येऊन पोहचले. हे साहेब अहमदनगरांतल्या मिशनांतले आहेत आणि तेथे त्यांचें काम सफळ व्हावें असी ईश्वरापासीं आमची प्रार्थना आहे.

A GRAMMAR OF THE MARATHI LANGUAGE for the use of Students, by DA'DOHA' PA'NDURANG, Superintendent of the Government Vernacular Schools in the Deccan. Second Edition revised and enlarged 338 pages, 8vo American Mission Press, Bombay, 1851

We regard it as an indication of progress among the people of India, that native Scholars are rising up and becoming authors on various subjects in Literature and Science. It is especially gratifying to see their efforts in cultivating their own language. That real and substantial progress has been made within these few years past in cultivating the Maráthi, the work which constitutes the subject of these remarks is a full and convincing proof. While we rejoice to see the natives of this country acquire the ability to study Western Literature and Science through the medium of the English, we view with greater pleasure those efforts which they make to cultivate their own Language, and enrich it with those substantial treasures of learning in reference to which, it was a short time since almost entirely deficient. We well remember what pleasure we felt, when we acquired *personal possession* of the 1st Edition of our author's Grammar. From being the production of a native Scholar, it possessed a peculiar value in our eyes, and, although from its imperfections—how could it be otherwise than imperfect in those circumstances—we generally returned from consulting its pages not much wiser than we were before, yet we regarded the work as a *kind of treasure* and never felt the least disposition to criticise it.

The first edition contained 114 pages, the present one has 338,—and, making allowance for the difference in type, the latter contains nearly four times as much printed matter as the former. It bears unequivocal marks of having been revised and enlarged. To a great extent, it supplies the omissions in the former edition,—often more than supplies them. It is full and minute,—so much so that there are not many points of Grammar which are not fully illustrated in its pages.

We remarked in regard to the first Edition, that we never felt disposed to criticise it. We should say the same respecting the present one, but for the circumstances in which it comes before the public. It appears under the sanction of the Board of Education,—the author is Superintendent of Vernacular Schools under the care of that Board,—the work is to be the text book in these Schools on the subject of Maráthi Grammar, and consequently will be regarded as authority from which there is no appeal. Such being the case, we feel called upon, from the position we occupy, to notice the work in our columns. And doubtless there are many deeply interested in Vernacular Education, who, not having the leisure, if they had the ability, to examine this volume, would like to see a brief notice of its excellences and defects.

We have already spoken of its excellences. We now proceed to point out, in as brief a space as the nature of the subject will permit, what we regard as some of its defects—its defects as a *Grammar*,—and as a *text book* in the Maráthi Vernacular Schools. In doing this, we shall endeavor to keep in mind, that Grammars are among the most imperfect things in the world,—that many things in relation to this subject are matters of taste and opinion,—that while the general principles of Grammar, as applicable to all languages, are the same, and as immutable as the laws of any other science, there is still an almost endless variety in the manner which these principles are stated and classified. In regard to the English Language even, the number and variety of Grammars, and the discrepancy of authors, are such as almost to constitute a burlesque on the subject of Grammar.

Keeping these considerations in view, and saying nothing of points which may be regarded as mere matters of taste and opinion, we confine ourselves to a notice of certain defects in the work before us, in virtue of which, its value, as a Grammar in general and as a text book in the vernacular Schools, is much impaired. These defects are in general, its *prolixity*,—*defective classification*,—*omission of what is important*,—*introduction of what is comparatively unimportant*,—and perhaps, we should add,—*unnecessary use of hard, high, Sanscrit words*.

First we have (खड) Parts 1 and 2, embracing what is usually called *Orthography*, covering 19 pages. A considerable part of this belongs purely to Sanscrit Grammar what is necessary to a Maráthi Grammar might be easily compressed into one half or one third of the space here occupied.

Next comes Part 3—शब्दविचार—Etymology, constituting of course the body of the work. The author makes eight Parts of Speech instead of five, as in the first edition. This is an improvement. There are necessarily eight parts of speech in Language. There cannot be less,—nor can there be more, unless a language has an Article, as is the case with the French, English and Greek,—and in those languages the article may well enough be classed under adjectives. It would have been well had the author given us *only* this division of words into eight classes, with a concise definition of each. But by giving us another classification, viz सविभक्तिक (declinable as to case) and अविभक्तिक (indeclinable as to case) or अव्यय, (indeclinables)—he cumbered his work with a useless distinction,—nay worse than useless, since it confuses the student without the least practical advantage. Even the author himself is confused by it, and is unable to regard it through the whole work.—In the class

अविभक्तिक or अव्ययै he places adverbs, conjunctions, prepositions and interjections (p 22), but on pp 194 and 210, in the Paradigm of verbs, he places all the indeclinable Participles and some of the declinable ones under अव्ययै For example the Participle दिव्हे असता-ताना is an अव्यय—but this Participle, if not declinable as to case, is so as to number and person. The proper form of the Neuter Participle is (to take a common example) sing सुटले-ले-लें असता-ताना and plural, सुटले-ल्या-ली असता-ताना—and the active Participle is दिव्हा-व्ही-व्हे &c. असता-ताना—Although this is not inflected on account of case, yet it is a declinable word and should not be classed under अव्ययै This is only one example of the minute distinction in which the work abounds, which, though they may sometimes be founded on a real difference, are of no practical advantage

The consideration of the *Noun*, occupies nearly 100 pages The greatest objection to this Section is, that the inflexion of nouns, in regard to case, is tortured into a conformity with the Sanscrit language with which it has scarcely any connection In regard to *case inflexion*, the Marathi has, with one or two slight exceptions, as much analogy to the English as to the Sanscrit And we might make eight cases in English, with about as much propriety as in Marathi That this distinction is not well founded, is evident from two or three considerations

First, no two authors agree as to the case terminations In this second edition, the case terminations are given as follows,—p 61—the प्रथमा not being inserted

विभक्ति	एकवचन-	अनेकवचन-
२ द्वितीया	ला स तें.	ना ला. स तें
३ तृतीया	ने ऐ शी	नी ही ई शी
४ चतुर्थी	ला स तें अर्थ	ना. स तें. अर्थ
५ पचमी	ऊन हून तून	ऊन हून तून
६ षष्ठी	चा चौ घे	चा चा घे (ची?)
७ सप्तमी	ंत ई आं	ंत ई आं

This enumeration differs widely from that of three or four other authors whose works we have before us, all of whom differ widely from each other Our author here differs widely from himself in the former edition—and even in this work, he is not consistent throughout On the very next page he makes a change in particles (case terminations) in declining the noun पुरुष. As an example of discrepancy on this subject, see the difference between our author and Bál Shastri in regard to the 4th case Our author

gives this case in the singular thus, पुरुषाला, पुरुषास, पुरुषातें Bál Shastri gives it thus, पुरुषाकारणें, पुरुषासार्थें; and the other cases as given by these authors, differ to about the same degree But case terminations should be uniformly the same Who ever saw Latin, Greek or Sanscrit Grammars differing from each other in regard to the termination of the cases?

Notwithstanding the great number of प्रत्यय—(case terminations) which the author gives us, the enumeration is not complete To make the classification complete, all the particles which are joined to nouns in the inflected form, should be arranged under their proper heads Seeing the necessity of this, the author has classified a few अव्ययै (p 113) which, he says, have the same meaning as the विभक्ति प्रत्यय, before given, and he, (for all that appears to the contrary), gives all the अव्ययै which have such a meaning But on p 287 we have another class under the name of शब्दयोगी—Prepositions,—thus making three divisions of a class of words all of which, (with an exception or two), occupy precisely the same relation in the language In fact the same word is sometimes found in each and all of the classes For example, अत is among the case terminations,—it is likewise among the particles of the same meaning, and again among the prepositions The fact is, all these particles, call them विभक्ति प्रत्यय, शब्दयोगी, or अव्ययै, are joined to nouns in the inflected form in precisely the same manner &c the form of the noun does not vary with the different classes of words which our author has made For example take the noun वाट let it be in either of the oblique cases given by the author, or in the समान्यरूप (common form) governed by one of his prepositions, yet the form of the noun is the same—as, 2nd case वाटे-ला, 3d do, वाटे-ने, 4th वाटे-ला, 5th वाटे-हून, 6th वाटे-चा, 7th वाटेंत (वाटे-आत) And with all the अव्ययै on p 113 and शब्दयोगी on p 284—the form is still the same—as, वाटे-कडे, वाटे-करिता, वाटे-मलिकडे, वाटे-जवळ &c and so of every other noun There is one oblique form to which all the particles, (whether विभक्ति प्रत्यय, अव्ययै, or शब्दयोगी), of our author, are attached In this light the inflexion of Marathi nouns is indeed a very simple affair, when compared with the system presented in the Grammar before us The author tells us there are eight cases (p 61)—and gives the terminations to the number of three or four for each Six or eight pages are taken up in defining these terminations and the different cases,—when feeling that the wants of the subject are not yet met, he gives us (p 71) सात विभक्ति प्रकार—seven kinds of cases

These are labored over and nouns classified in about 40 pages more—then follows a स्पष्ट विचार about the cases, and a partial classification of particles (अव्यय) belonging to each, and again p 286 we have a कारकविचार in which is given on about 10 pages, a more particular definition of these same eight cases. Thus he flounders on through nearly 100 octavo pages laboring, and re-laboring, and belaboring and re-belaboring these cases, and no wonder that he exclaims (p 62) “या भाषेत विभक्तौविषयीं फार गोंधळ आहे. “*There is great confusion respecting the cases in this language*” The truth is, this confusion is of his own making. The subject of case and inflection of nouns in the Maráthi language is by no means remarkably intricate. Few languages have greater simplicity in this respect. In fact the author in one of his विचार gives us the germs of a simple system. On p 71 we find सात विभक्ति प्रकार seven kinds of cases, as follows

पहिला प्रकार—यांत सामान्यरूप अंगाप्रमाणेंच असतें दुसरा प्र०— यांत अगास सामान्यरूपीं हीं आदेश होतो

ति०प्र०—यांत अगास सामान्यरूपीं या आदेश होतो

चव०प्र०—यांत अगास सामान्यरूपीं ए आदेश होतो

षा०प्र०— यांत अगास सामान्यरूपीं इ आदेश होतो

साहावा प्र०— यांत अगास सामान्यरूपीं आ आदेश होतो

सातवा प्र०— यांत अगाच्या अव्यय स्वरास सप्रसारण होऊन पुढें इतर नियमाप्रमाणें सामान्यरूप होतें

Now if these सात प्रकार were regarded as indicating the classes into which nouns are divided in regard to varieties of form in the oblique case, the classification is not a bad one. We think much better can be given, still this covers the whole ground, and if it were adopted, the subject of the noun could be exhibited in less than one-fourth of the space here devoted to it.

Several things still remain to be said in reference to the work before us, but they must be deferred until our next issue.

[Translation of the preceding]

महाराष्ट्र भाषेचें व्याकरण; विद्यार्थ्यांच्या उपयोगाकरितां केलें.

ग्रंथकार दादोबा पांडुरंग तखडकर दक्षिणेंतील सरकारी शाळांचे सुपरींटेंडेंट दुस-

री आवृत्ति. पहिली आवृत्ति सुधारून वाढविली.

या हिंदुस्थानांतील विद्वान लोक प्रत्येक विद्ये-विषयीं नवे नवे ग्रंथ रचूं लागले, यावरून या देशाची सुधारणूक होत चालली आहे, असें दिसण्यांत येतें आणि ते स्वभाषा शुद्धरीतिने चालविण्याविषयीं झटतात, यावरून तर आनंद होण्याचें विशेष कारण आहे. आणि मराठी भाषा उत्तरोत्तर सुधारत चालली आहे, याविषयीं सदरुं ग्रंथावरून प्रमाण पटतें. या लोकानी इंग्लिश भाषा शिकून तींतील अनेक विद्या संपादन कराव्या, हें बरें आहे, तथापि त्यानी स्वभाषा निटोप्यास आणावी, आणि तींत ज्या विद्यांची न्यूनता आहे, त्यांचा मराठी तर्जुमा करून त्या छापव्या, हें आद्दास अधिक बरें वाटतें. दादोबाकृत व्याकरणाची पहिली आवृत्ति जेव्हां आद्दास मिळाली, तेव्हां हा ग्रंथ एतद्देशीय विद्वान लोकानी केलेला आहे. ह्मणून आद्दास फार आनंद वाटला आणि हा ग्रंथ केवळ धन आहे, असें वाटून, जरी तो काहीं गोष्टींविषयीं अपूर्ण आहे, तरी त्यांतील खोडी काढाव्या असें आमच्या मनांत येईना.

पहिल्या आवृत्तीचीं पृष्ठें ११४ होतीं दुसऱ्या आवृत्तीचीं तर ३३८ आणि तींतील अक्षर बारीक आहे यावरून ग्रंथ चौफट वाढला असें दिसतें. ज्या गोष्टींविषयीं पहिली आवृत्ति अपूर्ण होती, त्यांविषयीं ही पूर्ण आहे, आणि कधीं कधीं पूर्णतपेक्षांहि अधिक आहे. ही इतकी पूर्ण आहे कीं, इजमध्ये व्याकरण संबंधी विषयाचा फाड करून दाखविला नाहीं असा विषय फारकरून राहिला नाहीं.

पहिल्या आवृत्तीविषयीं आद्दी द्वटलें होतें कीं, तींतील दोष काढावे, असें आमच्या मनात येत नाहीं. आणि इजविषयींहि आमचें ह्मणणें असेंच असावें. परंतु आतांचा प्रसंग वेगळा आहे. हा ग्रंथ तर बोर्ड ऑफ एड्युकेशन, यांच्या आश्रयाने निघतो, त्याचा कर्ता दक्षिणेंतील शाळांचा सुपरींटेंडेंट आहे, आणि हा शाळांतील विद्यार्थ्यांस शिकविण्यासाठीं आहे, आणि सर्वत्र मानला जाईल, ह्मणून याविषयीं आमच्या कागदांत काहीं अवश्य-

सांगीत, असे वाटते आणि आधी असे करावे, ह्यांनून कोण कोणाच्या सुचनाहि आह्माकडे आल्या आहेत अणखी, जे एतद्देशीय सुधारणुकीविषयी फार काळजी बाळगतात, ज्यांस हा ग्रंथ वाचायास अवकाश नाही, व मगठींत विशेष समजून नाही, परंतु हा ग्रंथ कसा आहे, असे समजावयास इच्छितात, असे बहुत आहेत, असे आह्मांस वाटते.

ग्रंथाच्या चांगलेपणाविषयी तर वर सांगितलेच आहे आतां तो कोणत्या गोष्टीविषयी कमी आहे, व त्यांत काय खोडी व दोष आहेत, त्याविषयी होवेल, तितके थोडक्यांत सांगतो. हे सांगताना असे मनांत आणतो कीं, सर्वच व्याकरणे अपूर्ण आहेत. व्याकरणविषयातील बहुत गोष्टी रुचीवरून व मतावरून आहेत जरी सर्व भाषांच्या व्याकरणांची मुख्य तत्वे व नियम एकसारखेच आहेत. तरी ते प्रगट करून दाखविण्याविषयी कर्त्यांची मते वेगवेगळी आहेत इंग्लिश भाषेत देखील व्याकरणांमध्ये इतके फेर आहेत कीं त्यावरून व्याकरणनिंदा होत असेल.

यावरून असे वाटते कीं लहान दोषाविषयी काहीं सांगून ये परंतु ज्यांवरून विद्यार्थ्यांस व्याकरण विषय समजण्यास हरकत होती, तेवढ्याविषयी मात्र सांगतो सारांश, मुख्य दोष हेच. शब्दविस्तार,— अपूर्णवर्गीकरण,— मुख्य गोष्टी सोडणे,— ज्यांची गरज नाही, त्या गोष्टी घालणे,— व कठीण संस्कृत शब्द योजणे

पहिल्या व दुसऱ्या खंडांत वर्णविचार आहे. त्याचा विस्तार सुमारे १९ पृष्ठपर्यंत केला आहे त्यातील बहुत मजकूर केवळ संस्कृत व्याकरणासच लागतो. मराठी व्याकरणास योग्य असा मजकूर सुमारे सात आठ पृष्ठांत झाला असता

तिसरे खंड शब्दविचाराविषयी आहे एथे शब्दमात्राचे आठवर्ग केले आहेत पहिल्या आवृत्तींत तर केवळ पांच वर्ग होते आणि आठ वर्ग केले, हे बरे आहे, कारण कीं सर्व भाषांत आठव वर्ग असतात, फारकरून कमजास्ती नसतात त्याने केवळ आठ वर्ग केले असते, तर बरे होते, पण त्या वर्गांचे दोन विभाग ह्यांजे सविभक्तिक आणि अविभक्तिक अथवा अव्यये असे केले, यावरून गोंधळ होतो. पाहा, कर्त्यांचेहि मन गोंध-

ळले. त्याने अविभक्तिक अथवा अव्यये याविभागात क्रियाविशेषण, उभयान्वित, शब्दयोगी आणि केवळप्रयोगी, हे वर्ग घातले आहेत, (पृ० २२), आणि (१९४, २२९) या पृष्ठात अमुक कृदंतांस अव्यये ह्याणतो आणि त्यांमध्ये दिले असतां, हे कृदंत घालतो, यावरून दिला असतां— दिली असतां— असलो असतां— सुटलो असतां, या कृदंतांस अव्यये ह्याणवे लागेल पण तीं कृदंते अव्यये नाहींत, त्यांस अव्यये ह्याटले असतां बाध येतो. या ग्रंथामध्ये जे बहुत निरूपयोगी खंड भाग विभाग प्रकार असे बारीक भेद केले आहेत, त्यांचे हे एक उदाहरण आहे.

नाम विचाराचा विस्तार सुमारे १०० पृष्ठपर्यंत आहे या भाषेत संस्कृताप्रमाणे आठ विभक्ति केल्या असतां, केवळ गोंधळ होतो. वास्तविक पाहिले असतां, विभक्तीविषयी मराठी भाषा संस्कृताप्रमाणे आहे, असे दिसत नाही, यापेक्षा इंग्लिशप्रमाणे आहे असे ह्याटल्यास साजेल. आणि इंग्लिशामध्ये तर आठ विभक्ति सांगणे होतच नाही आठ विभक्ति करणे हे योग्य नाही, असे तीन चार गोष्टींवरून दिसून येते पहिले, जे कोणी विभक्तींस एक सारखे प्रत्यय लाविनात, असे व्याकरण कर्त्यांत दोन देखील आढळत नाहीं पाहा आह्माजवळ तीन चार व्याकरणे आहेत, त्यामध्ये प्रत्येक व्याकरणकर्त्याने वेगवेगळे प्रत्यय लाविले आहेत, आणि ते प्रत्यय दादोबाच्या व्याकरणातील प्रत्ययांसारखे नाहींत. दादोबा देखील पहिल्या आवृत्तींत जे प्रत्यय लावितो, ते या आवृत्तींत लावित नाहीं आणि या आवृत्तीमध्येहि पृष्ठ (६१,) यात अमुक प्रत्यय लाविले असतां, दुसऱ्या पृष्ठांत त्याची बदल करितो बाळ शास्त्री व दादोबा, यांच्या व्याकरणांत चतुर्थीविषयी कितो फेर आहे, पाहा पुरुष या नामास विभक्ति लाविताना, दादोबा चतुर्थीसाठीं पुरुषास—पुरुषाला—पुरुषाते, असे प्रत्यय लावितो परंतु बाळशास्त्री तर पुरुषाकारणें—पुरुषासाठीं असे लावितो. दुसऱ्या विभक्तीविषयी असाच फेर आहे. विभक्ति प्रत्यय ह्याटले, ह्याणजे, ते एकसारखे असावे. आणि याप्रमाणेंच लातीन, ग्रीक व संस्कृत या भाषांत आहे. अणखी, जे अव्यये विभक्तिकार्य पावलेल्या नामांस

लागतात, त्यांचे वर्ग करावे, असें तुर होतच नाहीं. पाहा, हा कर्ता (६१पृ.) अमुक विभक्तिप्रत्यय लावितो, सदरीं इंग्लिशामध्ये पाहा मग (११३ पृ) त्याच अर्थीं अमुक अव्यये लावितो, आणि मग (२४८ पृ) शब्दयोगी अव्यये लावितो. याप्रमाणे जीं अव्यये विभक्ति-कार्ये पावलेल्या नामांस एकसारखीच लागतात, त्यांचे वेगवेगळे वर्ग करितो. हा किती गोंधळ आहे बरें? पाहा पहिल्याने सात विभक्ति व त्यांचे प्रत्यय, मग विभक्तिविषयीं स्फुट विचार, मग सात विभक्तिप्रकार (१३३ पृ), मग प्रत्येक विभक्ति प्रत्ययाच्या अर्थी, सामान्य रूपास लावण्यासाठीं अमुक अव्यये, आणि मग शब्दयोगी अव्यये, असे वर्गावर वर्ग, व भागावर भाग, याप्रमाणे गोंधळ करून सुमारे १०० पृष्ठे पर्यंत हा विचार वाढविला आहे. वास्तविक ह्मटलं, तर हा विचार २५ पृष्ठांत आटोपला असता. पाहा, त्याने जें सामान्यरूप केले आहे, तेंच रूप विभक्तिकार्य होण्यासाठीं आहे. हें, वाट या शब्दावरून स्पष्ट दिसेल.

द्वितीया. वाटे-ला इ०

तृतीया. वाटे-ने इ०

चतुर्थी. वाटे-ला इ०

पंचमी. वाटे-हून इ०

षष्ठी. वाटे-चा इ०

सप्तमी वाटे-तें इ०

तसेंच तो जीं अव्यये व शब्दयोगी अव्यये सांगतो, तीं याच रूपास लागतात. यावरून स्पष्ट दिसते कीं सात विभक्ति करणे व सामान्यरूप करणे यांत केवळ गोंधळ आहे. त्याने ७१ पृ (इंग्लिशंत पाहा) सात प्रकारचीं सामान्यरूपे केलीं. हे सात भेद ज्या नेमांवरून केले ते नेम, जरी काहीं प्रकारें अयोग्य आहेत, तरी ते बरे आहेत, आणि तितकेच भेद केले असने, तर बरे होतें. पुढें चालू होईल.

Case of Lutchmee Ummal.

Our readers will remember* that some months since Lutchmee Ummal, the wife of a Brahman Convert at Madras, was on the occasion of her husband's baptism taken to the home of her parents, the husband not being allowed to see, nor to speak with her —

also that on the application of the husband the wife was produced in the Madras Supreme Court and delivered into his care. This was on the 7th of June. On the 6th ult., complaint was made on behalf of Lutchmee that she was forcibly detained in the house of the Rev Mr Symonds with her husband, that she was obliged to do various things contrary to her religious convictions, and contrary to the rules of caste, &c &c. The parents of the girl also swore that they believed she was detained by her husband, and obliged to violate the rules of caste, in opposition to her own wishes. Hereupon the Court deputed Mr Daniel Shaw, Deputy Sheriff of Madras, and Mr P B Gordon, solicitor, to visit Lutchmee in private and to ascertain the truth from her in reference to these matters. Accordingly about noon the next day these gentlemen visited Lutchmee and conversed with her in private for about an hour, her husband and Mr Symonds not being present. The concluding portion of their report of the conference was as follows:—

"We ascertained from the said Lutchmee Ummal that she is very willing to remain with her husband, the said Andrew Philip Streenevass, under the care and protection of the said Rev Alfred Radford Symonds. That she is very happy where she now is. That she is not detained against her will, nor is she under any restraint whatever. That she is quite free as to the exercise of her own inclinations. That she has no complaint whatever to make against her said husband, the said Rev Alfred Radford Symonds, or any of the inmates of the house in which she is now living. That it has not been her wish or desire that any application whatever should be made to, or steps taken in, this Honorable Court to have her removed from the care and protection of her said husband. That were she even produced before this Honorable Court she would freely state all these facts. That she was always inclined to remain under the care and protection of her husband, except for two or three days, about a fortnight after she came to the house of the said Rev Alfred Radford Symonds, where she felt unhappy, but ever since that time she has been in the same mind as she now is. That her said husband behaves very affectionately towards her, and she is glad at the result of the Honorable Mr Justice Burton's decision in restoring her to her said husband, as she has since had an opportunity of judging for herself, without being influenced by any person, and she sincerely declared that she feels very happy and easy in her mind that she had so determined to remain with her said husband, rather than be doomed to a perpetual state of widowhood and misery for the rest of her life. That if any of her relatives wished to see her, she would be happy to see them, but she has no particular desire to see them if they do not choose to see her. That she had of her own free will and inclination partaken and that she still partakes, of food with her said husband, and that no attempt whatever was made to force her to partake of food with her said husband.

"All which we humbly certify and report to this Honorable Court

Dated this 7th day of August 1851

(Signed) D SHAW, Deputy Sheriff,
" P R. GORDON, Solicitor "

The affidavit of Lutchmee herself taken by

* See the Dnyanodaya for 1st July, 1851

one of the officers of the Supreme Court was to the same effect, she stating that she had never made signs to her father nor her mother to take her away, that she had never been compelled to take food the use of which would forfeit caste, that she ate with her husband of her own free choice, and had not partaken of the food sent by her mother, that she had never authorized any one to make the present application on her behalf to the Supreme Court, that she was perfectly happy with her husband and had no intention of leaving him, &c Hereupon the case was, of course, discharged

[Translation of the preceding]

लक्ष्मीबाई.

मद्रासेमध्ये एके ब्राह्मणाने व्राप्तिस्मा घेतला त्यावेळेस त्याच्या स्त्रीस तिच्या आईबापांनी नवऱ्याची भेटहि घेऊं दिल्ली नाही, सबब त्याने सुप्रिम कोडतात भर्जी केल्यावरून त्याची वायको त्याच्या ताब्यांत ठेविली होती, हे जुलई महिन्याच्या १ ले तारखेच्या ज्ञानोदयावरून लक्षान आलेच आहे. हल्ली तेथील असे वर्तमान आले की गेले महिन्याच्या ६ वे तारखेस त्या स्त्रीचे आईबापांनी वकील करून सुप्रिम कोडतात तिच्या नावाने भर्जी केली की, लक्ष्मीबाई बाईच्या नवऱ्याजवळ एके साहेबाच्या घरी राहती, आणि तेथे हलके लोक जेवणखाण तयार करितात, व आपल्या धर्माच्या विरुद्ध वर्तणूक करावी लागती, हे तिला सोसवत नाही व तिची तेथे राहण्याची खुशी नाही, म्हणून अस्या दुःखावस्थेतून तिला कोडताने अवश्य सोडवावे. तेव्हा आईबापाची शपत ऐकून जडजाने मद्रासेतील दुयम नाझर व एक वकील असे दोन साहेब आणि कोडताचा तमली दुभाषी यास त्या गोष्टीचा तपास करायास पाठविले असता त्यांनी दुसऱ्या दिवसीं शोध करून असा रपोट केला की, दुपारीं लक्ष्मीजवळ सुमारे

एक तासभर आह्मी सभाषण केले, आणि त्या वेळेस तिचा नवरा व त्या घरातला साहेब हे जवळ नव्हते. तिने सांगितले कीं एथे मजवर कांहीं जुलूम नाही, मी फार सुखी आहे आणि मजविषयीं फिर्याद करावी असें मी कोणाला सांगितले नाही; माझा नवरा मजवर प्रीति करून बराबर वागतो आणि मी त्याला कधीं सोडणार नाही; आईबापांच्या हातातून सोडवून एथे नवऱ्याजवळ ठेविले हे जडज साहेबांनी मोठे उपकार केले ते मी कधीं विसरणार नाही; पाहिजे तर मला कोडतांत न्यावे परंतु मी तेथे असेच बोलें; माझे आईबाप वगैरे नातलग मला भेटायास येण्यास इच्छितात, तर त्यांनी यावे, मी खुशी आहे, त्याविषयीं कांहीं हरकत नाही; आणि त्याच्या मनात नसेल, तर त्यांची मर्जी; मी नवऱ्यास सोडून वैधव्य दुःख सोसायास खुशी नाही; नवऱ्या बरोबर मी आपल्या खुशीने जेविते; याप्रमाणें त्याचा रपोट झाला. अणखी कोडताच्या कारभाऱ्याने तिची शपत घेतली, तीहि त्याचप्रमाणें होती. तेव्हा ते सर्व पाहून जडजाने आईबापांची गोष्ट लबाड आहे, व ती नवऱ्याजवळ राहायास खुशी हे उघड आहे, तर आता तिला आह्माजवळ आणायाची गरज नाही, असे ठरविले.

Indian Curiosities in the Crystal Palace.

भरतखंडांतून पदार्थसंग्रहालयाकडे गेलेला माल.

बंगाल इलाख्यातल्या राजे लोकानी विलायतेस पदार्थसंग्रहालयाकडे (२५३२१९) दोन लक्ष त्रैपन्न हजार दोनशें एकुणीस रुपयाचा माल खाना केला, व दुसऱ्या लोकानी २५,५०३ रुपयाचा पाठविला, व बं

गाल सरकाराने ५२६८२ रूपयाचा माल विकत घेऊन पाठविला, आणि याप्रमाणे एकंदर माल ३,३१,४०४ रूपयाचा बंगाल इलाख्यांतून पाठविला गेला. आणि मुंबई, मद्रास, सिंध, या ठिकाणाहून किती माल गेला असेल याविषयी आह्मास माहित नाही. परंतु इतके ठाऊक आहे कीं लंकेपासून हिमालयपर्यंत सर्व भरतखंडांतील जेवढ्या चमत्कारिक वस्तु आहेत तितक्यांचे नमुने पाठविले गेले आहेत. आणि राजे लोकांचे पोषाख कसे; गरीब लोकांचे कसे; कोणते लोक कसीं हातेरें वापरतात; सुताराची कसीं हातेरें, सोनाराचीं कसीं, चामाराची कसीं, व नांगर कसे, दुसरीं सर्व आयुधे कसीं; इत्यादि नमुने गेले आहेत. आणि त्यातून कित्येक जरी चमत्कारीक नाहीत तरी त्यावरून भरतखंडांतील लोकांची कसीं अवस्था आहे हे तेथचे लोक पाहून समजतील. आणि भरतखंडांतील सर्व जिनसा माहित असाव्या असी जर कोणाची इच्छा असेल तर त्याने तेथे जाऊन पाहोवें ह्मणजे हा सर्व देश फिरल्याप्रमाणे होईल. आणि दुसऱ्या सर्व देशोदेशाच्या वस्तु तेथे आणिल्या आहेत त्याहि दृष्टीस पडतील.

POETRY

Intoxicating drinks

दारू पिण्याचा निषेध.

श्लोक.

नकारे नका दारूचा घोट घेऊं ॥
 नकारे नका आग पोटास लाऊं ॥
 नकारे नका जाऊं त्यांच्या दुकानीं ॥
 हाका मारिती दारूचा दुष्ट पाणी ॥१॥
 जिरे दारूने अन्न ऐसें ह्मणोनि ॥
 नकारे करूं आपुली प्राण हानी ॥

पिती ना भले साग ते काय मेले ॥
 परी दारूने शेंकडो हाणियेले ॥२॥
 नकारे नका दारूला घेऊं हातीं ॥
 नका पीवुनी दाऊं लोकां फजीती ॥
 मुलां वायका तूमची काय आशा ॥
 जरी दावितां छाकड्यानीं तमाशा ॥३॥
 सुरा आणि सर्पीण ह्या सारिख्याचीं ॥
 दुजी डंखुनी प्राण घेईल हेंचि ॥
 सुरा ही पिण्याच्या कुळालाहि जाळी ॥
 मृताच्या मुखालाहि लाऊन काळीं ॥४॥
 नकारे ह्मणू दारूने शक्ति येते ॥
 कळेना तुह्या राड ती रक्त खाते ॥
 तुह्या वाटतें दारूने शणि जातो ॥
 परी निश्चये रोग पोटात होतो ॥५॥
 सुरा माउली वणिनी पातकाची ॥
 पिता सावली होय कैची सुखाची ॥
 बळें आपुली हाण करि करावी ॥
 सुरी खोउनी का उरीं व्यर्थ घ्यावी ॥६॥
 पितां दारूने रोग होतो शरीरीं ॥
 असे सांगती वैद्य सारे विचारी ॥
 खिळे खाउनी कोणरे सांग धाला ॥
 सुरा पीउनी कोण निरोग झाला ॥७॥
 नका दारूला अंगिकारूं कदापीं ॥
 वहूतां तिणें पाडिले नर्क कूर्पीं ॥
 अफू भांग गाजा अखूती तमाखू ॥
 नका कारणावीण यांसीहि चाखूं ॥८॥

Ice made by steam.

हल्लीं विलायतेंत कोणी एकाने असें यंत्र केलें आहे कीं त्याच्या योगाने पाण्याचे बर्फ व्हावें. हें यंत्र पदार्थसंग्राहालयांत नेऊन मांडलें आहे, आणि जे तेथे येतात त्यांस पाहिजे तितके बर्फ मिळते. हें यंत्र बहुधा बाफेच्या योगाने चालते.

European Intelligence

विलायती बातमी.

पार्लमेंटापध्दये हल्लीं एक इस्त्राएल मनुष्य नेमला मेला होता परंतु त्यास पार्लमेंटमध्ये घेतले नाही. पार्लमेंटात असण्यास इस्त्राएलास प्रतिबंध नसावा असें मुख्य प्रधानाचें मत आहे, आणि त्याप्रमाणे काहीं दिवसानी होईल असें दिसतें.

पदार्थसंग्रहालय पाहायास लोक दर दिवसीं पन्नास पंच्याहत्तर हजारपर्यंत येतात, आणि त्यांचे ह्मणणे आहे कीं प्रकाशाचा बदोबस्त करावा ह्मणजे रात्रीहि लोक येतील. तेथे ख्रिस्ती शास्त्र दोनशेहून अधिक भाषामध्ये छापलेले आढळते.

या वर्षाच्या पहिल्या साहा महिन्यांत युरोप खंडाहून अमेरिकेंतल्या युनैटेडस्टेट्स्मध्ये दोन लक्ष माणसें राहायास गेलीं, व उत्तरोत्तर अधिक जातात.

फ्रान्समध्ये सरकार काम चालण्याबद्दल हल्लीं बहुत प्रकारचीं मते पडलीं आहेत. जो हल्लीं चार वर्षेपर्यंत प्रेसिडेंट ह्मणजे मुख्य कारभारी नेमला होता त्यालाच पुढें नेमावें असें कित्येकांचे मत, परंतु ते कायद्याविरुद्ध आहे ह्मणून तो कायदाच रद्द करायास पाहातात; आणि दुसऱ्यांचे मत तसें नाही ह्मणून काय ठरेल ते कोण जाणें ?

Account of Siam

सयामाचें वर्णन. पुढें चालू.

सयामाचे लोक हे हिंदू चिनी, व यूरॉपियन लोक ह्यांपेक्षां काहीं ठेंगणे आहेत, आणि मलायी लोकांपेक्षां काहीं उंच आहेत; तरी नांधेसुद आहेत. ह्या लोकांच्या शरीराचा रंग पिंगट आहे; ह्मणजे चिनी लोकां-

पेक्षा काहींसा काळसर आणि मलायी लोकांपेक्षां काहींसा गोंरा आहे. ह्यांच्या डोईचे केंस काळे, जाड, राठ, आणि दाट असतात. आंगावर केंस भगदीं थोडे असतात. दाढीला केंस इतके थोडे असतात कीं दाहा पांच उगवले, तर उगवले तेहि लाजेने उपडून टाकतात ह्यांच्या मस्तकाचा मागला भाग चापट असतो.

वध

ह्या लोकांचा वेष योग्यप्रमाणे असतो. मस्तक आणि पाय सर्वदा उघडे असतात; त्यास आच्छादन नाही. कमरेपासून गुडघ्यापर्यंत मात्र आंग झांकण्याची चाल आहे. ह्या लोकांचे नेसावयाचे वस्त्र सुती किंवा रेशमी पांच हातांपासून सात हातांपर्यंत लांबीचे असते ते कमरेस गुंडाळून त्याचा सोगा पुढें सोडतात. जे वढेलोक किंवा संभावित गृहस्थ ते मात्र धोत्राचा सोगा खालीं सोडतात. गरीब लोक आहेत ते दोहों पायांच्या मधून घेऊन मार्गे खोंचितात. वस्त्र नेसण्याचे हे प्रकार मनास येतील तसे करण्यास लोकांत मोकळीक नाही; ह्याविषयी कायदा आहे. गरिबानी सोगा खालीं सोडला असता त्यांस शिक्षा मिळती. बायकांची व पुरुषांची रीति सारखीच आहे दुसरे वस्त्र रेशमाचे शाल दुपट्टा वगैरे चार हात लांबीचे असते, ते कमरेस गुंडाळतात किंवा खाद्यावर मोकळे टाकतात, बायकानी शाल खाद्यावर टाकिली असतां मात्र त्यांचे स्तन झाकतात, नाहीतर बहुतकरून बायकांचे स्तन उघडे असतात.

सयामी लोकांस बहुतकरून काळसर रंगाचीं वस्त्रे आवडतात. कोणी मेलें असत त्यांच्या सुतकांत वगैरे मात्र पांढरीं वस्त्रे घे

तात. तसेच देवळातील दास व काहीं भिक्षु-
किणी पादरी वस्त्रे नेसतात.

पुरुष बहुतकरून हजामत करतात, आ-
णि डोईवर चार इंच घेराची शेंडी राखतात
शेंडीचे केंस दीड इंच दोन इंच मात्र लांब
ठेवतात. हजामत वेळच्या वेळेस लोक करीत
नाहींत, ह्मणून त्याच्या डोईवर दोन तीन इंच
लांब केंस वाढतात, आणि शेंडीचे केंस दु-
प्पट लांब होतात. डोईचे केंस आखूड ह्मणून
ते उभे राहतात, व भेसूर व रानटी दिसतात.
वायका डोईच्या केंसांचे वपन तर करीत ना-
हींत, परंतु शेंडे कापून केंस आखूड ठेवतात,
आणि माथ्यावर केंस उपडून एक घेरा करून
ठेवतात.

केंसावांचून कोणाच्या डोईस पागोटें रुमाल
टोपी वगैरे काहीं आच्छादन नसतें. वडे लोक
आहेत ते दरबारास जाण्याच्या प्रसंगी मात्र
डोईस टोपी घालतात. ती टोपी निमुळती
असती. केंसांच्या प्रकरणीं सयामी लोक व
काबोजी लोक ह्यांची चाल सारखीच आहे;
परंतु ब्रह्मी लोकांची चाल डोईचे केंस लांब
राखावे आणि डोईस रुमाल बांधावा अशी
आहे. वडे लोक पायात एका प्रकारचा जो-
डा घालतात.

अलंकार

ह्या लोकांत आगावर अलंकार भूषणें घा-
लण्याची चाल अगदीं थोडी आहे. बाळ्या
व आगळ्या पुरुष घालीत नाहींत; घातल्या
तर कचित् घालतात. वायकाचीं भूषणें
गळ्यात सोन्याची माल, कांकणें, आणि बाजू-
बंद, हीं आहेत. मूल चवदा पंधरा वर्षांचे
होईपर्यंत त्यांच्या आंगावर वस्त्रें, अलंकार,
भूषणें घालण्याबद्दल फार खर्च करितात.

सयामी लोक आपल्या हाताचीं नखें फार

वाढवितात, तथापि तीं साफ ठेवण्यास जपत
नाहींत, ह्मणून ती दुसऱ्यांस केवळ अमंगळ
दिसतात. ह्या लोकांस पादरे दांत आवडत
नाहींत, ह्मणून त्यांस दांतवण लावून काळे
करितात. हे लोक ब्रह्मी लोकाप्रमाणें आपले
आंग गोंधून घेत नाहींत. ह्यात तमाखूची
विडी ओढण्याची चाल फार आहे; आणि
पान सुपारी खाण्याविषयीं तर ह्यांची पराका-
ष्ठा आहे.

लग्न

ह्या देशांतील लोक बहुतकरून लाहान-
पणीं लग्न करीत नाहींत. साधारण लोका-
ची चाल, मुलगा वीसएकवीस वर्षांचा व मु-
लगी अठरा वर्षांची झाल्यावर त्यांचें लग्न क-
रावें, अशी आहे श्रुतिंत लोक आहेत ते काहीं
लौकर लग्न करितात. नवरीसाठीं नवऱ्यानें
पैका दावा असी चाल आहे. वडील मा-
णसें असतात तीं मुलाचीं लग्नें लावितात.
लग्न लावतेसमयीं नवऱ्याचा उजवा हात व
नवरीचा उजवा हात एकत्र जुळून पांढऱ्या
सुताच्या धाग्याने गुंडाळतात, आणि उभय-
तांचे मस्तक जवळ जवळ करून त्याजभोंवती
सूत गुंडाळतात. मग वडील असतो तो ह्म-
णतो, तुम्ही उभयतां स्त्रीपुरुष व्हा, आणि
मृत्यु वियोग करीपर्यंत एकत्र नादा. उपाध्या
पाली भाषेत काही मंत्र ह्मणतो, ह्मणजे लग्न
झालें.

ह्या देशात एका पुरुषास अनेक भार्या
करण्याची मोकळीक आहे. कलकत्याहून
इंग्लिशांचा वकील एथें आला होता, तेव्हा
राजास ३०० वायका व त्याच्या प्रधानास
४० वायका होत्या. ही संप्रदाय आहे तरी
गरीब लोक एकच वायको करतात. लाहान-
सान कारणावरून वायकाचा त्याग करणें ह्या

लोकास सहज आहे. अशा प्रकरणांत बायकांस सोडचिटी मिळण्यास कांहीं अडचण नाही.

एथील बायकास मराठमेळा नाही. बडे लोकाच्याहि बायका बाहेर निघाल्या तरी तोंड झाकित नाहींत. कोचीन चीन व ब्रह्मदेश एथील बायकांप्रमाणे ह्या देशच्या बायका शिदळकी करीत नाहींत. जारकर्माच्या अपराधास त्याच्या त्याच्या पदवीप्रमाणे दंड होतो. ह्या देशातील बायकांनी कात्राड कष्ट करावे अशी चाल आहे.

प्रेतकर्म

मनुष्य मेलें असतां तें जाळवें ही मुख्य व प्रौढ चाल आहे; परंतु गरभार बायको मेली, किंवा बाळत होऊन मेली, व कोणी अकस्मात् मेलें, किंवा देवीनी मेलें, अथवा सरकाराने कोणास प्राणात शिक्षा दिली, अशाचा देह जाळण्यास योग्य नाहीं ह्मणून जमिनींत पुरतात; कारण कीं ह्यास मागच्या जन्मातील दुष्कर्मामुळे, किंवा ह्या जन्माच्या दुष्कर्मामुळे, हें दुर्मरण आलें, अशी ह्या लोकाची समजूत आहे.

प्रेत जाळणें तें देवळाच्या आवारांत जाळतात. प्रेत पेटित घालून ती पेटी तिरडीवर ठेवून नेतात. आणि पेटिसुद्धा प्रेत जाळतात. गरीबीमुळे किंवा कांहीं अडचणीमुळे तत्काळीं प्रेत जाळण्यास सोय न पडली, तर तें प्रेत पुरून ठेवतात, आणि पुढे जेव्हा सोय पडेल तेव्हां तें बाहेर काढून जाळतात. बडे लोकाच्या प्रेताचीं हाडे जमा करून मडक्यात घालून घरांत ठेवतात, किंवा देवळाजवळ जमिनींत पुरून वर थडगें बाधितात. जर कोणी सागून ठेविलें असेल, तर तो मेथ्यावर बाळावयास नेतात ते समयी त्याच्या शरीराचे काहीं भाग कापून कुतऱ्या मांज-

रास, व कावळे घारी ह्यांस खावयास देतात आणि बाकीचे शरीर जाळून टाकतात. हा मोठा धर्म आहे अशी ह्या लोकांची गैर समजूत आहे. (पुढे चालू होईल.)

GEOGRAPHY

France and Spain.

भूगोलविद्या फ्रांस देश.

फ्रांसाच्या सीमा अशा आहेत की उत्तरेस इंग्लिश खाडी व बेल्जियम, पूर्वेस जर्मनी स्वित्झर्लंड आणि इटली, दक्षिणेस भूमध्यसमुद्र आणि स्पेन, पश्चिमेस विस्केचा उपसागर. पूर्वी फ्रांस देशाचे पस्तीस प्रांत होते, परंतु आतां लोकराज्य चालू झाल्यापासून सांयशी विभाग केले आहेत. या देशाची लांबी दक्षिणोत्तर साहाशे मैल आहे, आणि रुंदी पूर्व पश्चिम पाचशें ऐंशी मैल आहे. असा २,०४,००० चौरस मैल आहे आणि तेथील लोकांची संख्या ३,५४,०१,७०० आहे. याच्या अग्नेयी कोनास कांहीं डोंगरवटी आहे, शिवाय फार करून सपाट आहे. जमीन बहुधा सुपीक आहे आणि हवा रमणीय आणि विशेषकरून दक्षिणेस निरोग आहे. फ्रांस देशात नानाप्रकारचीं फळे व द्राक्षरस फार उत्पन्न होतो आणि रेशमी लोकराचीं उत्तम वस्त्रे तयार करितात. इंग्लंडपेक्षा कमी परंतु व्यापार मोठा चालतो. फ्रांसातील लोक सभ्य, रंगेले आणि मेहनती आहेत. साधारण लोक बहुतकरून अशिक्षित व अडाणी आहेत तरी वैद्यक, ज्योतिष इत्यादि विद्येविषयीं या देशाची विशेष प्रसिद्धि आहे.

१८४८ च्या सालीं मोठी उलटा पालट होऊन लोकराज्य स्थापित झालें आणि ते

यथास्थित चालले आहे. तेथे प्रातेस्तंत धर्म कांहींसा चालतो परंतु राज्यसंबंधी धर्म रोमन क्याथोलिक आहे.

याची मुख्य राजधानी पारी शहर आहे. सुंदर इमारती, बाग, विद्यालये पुस्तकखाना इत्यादिकाविषयी या शहराची फार प्रसिद्धि आहे आणि लोक फारच ख्याली खुशाली करणारे आहेत. याच्या खालोखाल लीयो हे दुसरे शहर आहे हे रेशमाच्या व्यापाराविषयी नामांकित आहे. यात सुमारे ७०,००० लोक रेशमी व्यापारावर उपजीविका करितात.

नकाशावरील प्रश्न

प्र० फ्रांसच्या उत्तरेस कोणती खाडी ?

उ० इंग्लिश खाडी.

प्र० फ्रांसच्या पश्चिमेस कोणता उपसागर ?

उ० विस्केचा उपसागर.

प्र० फ्रांसच्या दक्षिणेस कोणता समुद्र लागून आहे ?

उ० भूमध्य समुद्र.

प्र० फ्रांस देशामध्ये मुख्य नद्या कोणकोणत्या ?

उ० सेन नदी, ल्वार नदी, रोन नदी आणि गारोन नदी, अशा आहेत.

प्र० सेन नदीचे वळण कसे आहे व कोणत्या खाडीस मिळती ?

उ० ल्वार नदीचे वळण इ० ? रोन नदीचे ? गारोन नदीचे ?

प्र० पारी कोणत्या नदीवर वसले आहे ?

उ० सेन नदीच्या काठावर.

प्र० सेन नदीच्या काठावर कोणती दुसरी दोन शहरे ?

उ० हार्र आणि रुआं.

प्र० दोवरच्या खेट्याच्या काठावर कोणते शहर आहे ?

उ० काले.

प्र० फ्रांस देशात कोणते शहर सर्वाहून पश्चिमेस आहे ?

उ० ब्रस्त.

प्र० ल्वार नदीच्या काठावर कोणती तीन शहरे ?

उ० नाटीस, तुर आणि आर्लेआ.

प्र० रोन नदीवर कोणते शहर ?

उ० लीयो.

प्र० भूमध्यसमुद्राच्या काठावर कोणती दोन शहरे ?

उ० मार्सेल्य आणि तुलौ.

प्र० गारोन नदीच्या काठावर कोणती शहरे ?

उ० बोडो आणि तुलुस.

प्र० पश्चिमेकडे अणखी दोन शहरे आहेत ती कोणती ?

उ० रोशेल व लिमोज.

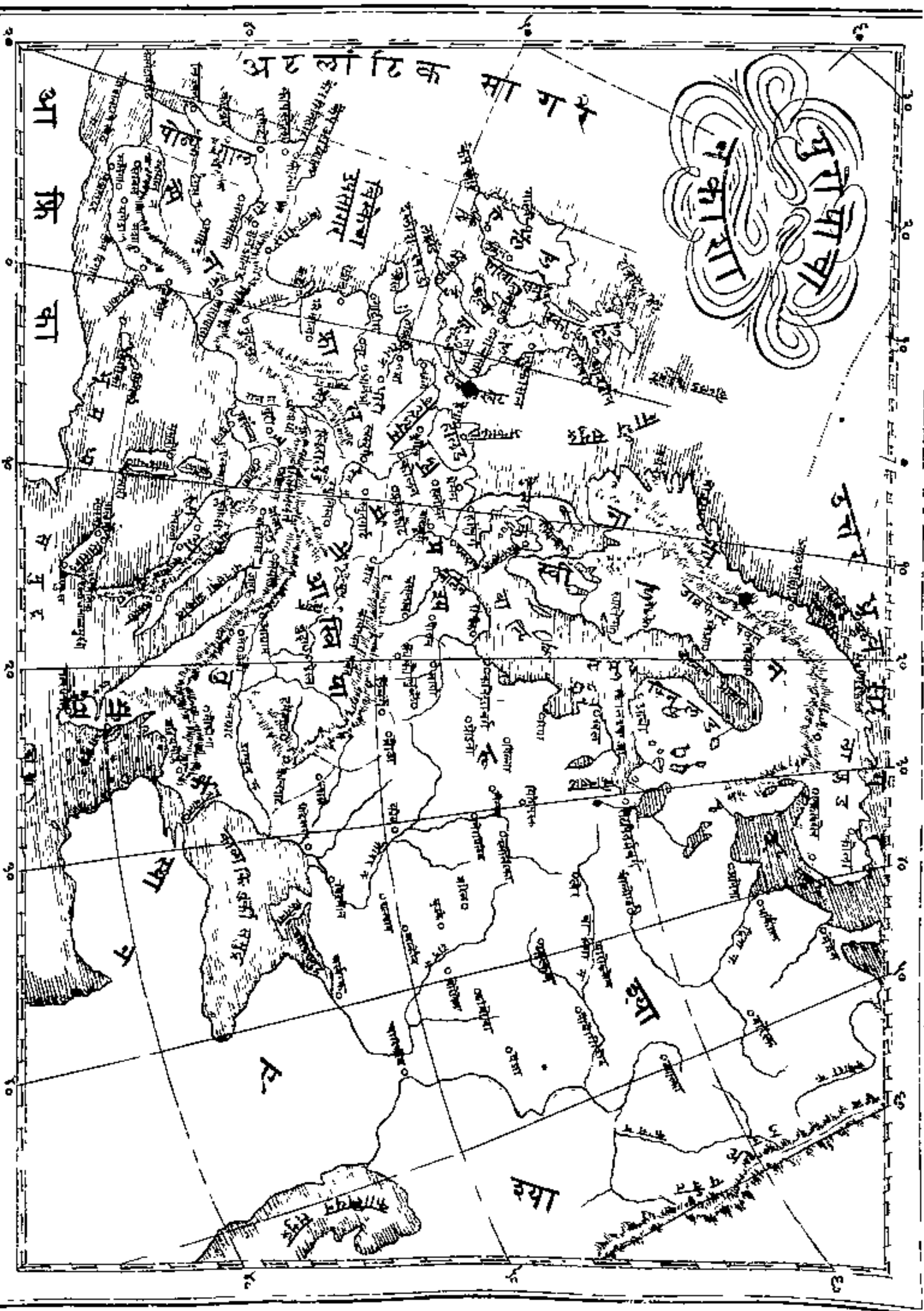
स्पेन.

स्पेन देशाच्या सीमा अस्या आहेत की उत्तरेस विस्केचा उपसागर व फ्रांस, पूर्वेस भूमध्य समुद्र, दक्षिणेस भूमध्य समुद्र व अटलांटिक सागर, दक्षिणेस पोर्चुगाल आणि आटलांटिक सागर. भूमध्य समुद्रातील मिनोर्का मिजोर्का हीं बेटे स्पेनच्या राज्यात घेतली आहेत. स्पेनाचे प्रांत चवदा गणिले आहेत. या देशाची पूर्व पश्चिम लांबी ६५० मैल आणि रुंदी दक्षिणेतर ५२० मैल आहे यावरून त्याचा सर्व विस्तार १८२,६०० चौरस मैल आहे व प्रजा १,२३,८७,००० आहे. स्पेनचा प्रदेश डोंगरवट, हणून तेथील हवा तऱ्हेतऱ्हेची आहे; व जमीन सुपी-

दुनिया का नक्शा

अटलान्टिक सागर

आफ्रिका

क आहे, पण रावणूक नीट करीत नाहीत. तेथे घोडी व मेंढरे चांगल्या जातीची उत्पन्न होतात पुराने काळीं सोने व रुपे यांच्या खाणीविषयी हा देश नामांकित होता. तांबे शिसे व कथिल ह्या धातूहि वयाच सापडतात. कला कौशल्ये विद्या किंवा व्यापार हीं तेथे विशेष चालत नाहीत. स्पेनांतल लोक खादाड नाहीत आणि गभीर व डौलदार दिसतात, परंतु गर्विष्ठ व अभिमानी असे आहेत या देशात अधिकार राजाचा आहे व धर्म रोमन क्याथोलिक चालतो.

माद्रिड शहर ही स्पेनाची राजधानी टेगस नदीच्या जवळ वसली आहे. तीत विशेष सागण्यासारख्या गोष्टी नाहीत.

नकाशावरील प्रश्न.

प्रश्न. स्पेन व फ्रांस यामध्ये कोणता पर्वत? उत्तर. पिरिनी पर्वत.

प्र० स्पेनच्या अग्नेयीस कोणता मोठा समुद्र लागून आहे?

उ० भूमध्य समुद्र.

प्र० आफ्रिका खंडापासून स्पेन कोणत्या खेदाने विभागला आहे?

उ० जिब्राल्टरच्या खेदाने.

प्र० स्पेनच्या वायवीस कोणते दोन केप आहेत?

उ० केप फिनिस्तेर व केप आटिगाल.

प्र० अग्नेयीस कोणता केप?

उ० केप दिगाट.

प्र० स्पेन देशांत मुख्य नद्या कोणत्या?

उ० दुरो, टेगस, ग्वाद्यान आणि एब्रो

अशा चार मुख्य नद्या आहेत.

प्र० स्पेनचे राजधानीनगर कोणते?

उ० माद्रिड.

प्र० उत्तर-भागी कोणतीं दुसरीं शहरे आहेत?

उ० कांप्स्टेलो, कोरना, जिव्रोअ, वालडालिड, सारगासा, आणि सालमांका असे आहेत.

प्र० पश्चिम भागी कोणतीं शहरे?

उ० सेविल, मालेगा, जिब्राल्टर, मनेडा मर्शा, अलिकात आणि वेलेशा.

Female Schools

मुलींच्या शाळा.

पुण्यांत एक मुलींची शाळा स्थापन झाली आहे, व तेथे शिक्षकही स्त्रीच आहे, पुरुषास त्या शाळेंत जाण्याचा बंदी आहे मुंबईत मुलींच्या शाळा आहेत तेथे सरासरी चारशे मुली थोराथोराच्या आहेत व कल्कत्यास शाळेंत शंभरपर्यंत आहेत

वायकांस या देशांत युगांतरापासून हलकी जात आणि मुखं जात असे मानलेले आहे त्या दर्शेनून काढण्यास भंगीरथ यत्न पाहिजे, इंग्रज लोकांच्या शाळा मुलींच्या असतात, तेथे असा चमत्कार पाहिला आहे, कीं, तोंडाने धडे पाठ करवितात आणि हानाने शिष्ये, विषय, गुंफणे; इत्यादि कळा कौशल्य शिकवितात ज्ञानप्रकाश

Hindu Observatories

हिंदू लोकांच्या वेध शाळा.

हल्ली इंग्रजांनी जागोजाग वेधशाळा घातल्या आहेत परंतु पूर्वी हिंदूलोकांमध्ये वेधशाळा नव्हत्या असे नाही परंतु तेथे यत्रे यत्रे चांगल्या नव्हतीं, जुन्याकाळच्या तीन वेधशाळा प्रसिद्ध आहेत, त्या, एक उज्जैन, दुसरी काशी, तिसरी दिल्ली, उज्जनी हे ज्योतिषाचे मोठे स्थान पूर्वी होती व वेधशाळा तेथे असून ज्योतिषाचे चालन करीत वेधशाळा झणजे नक्षत्रे व ग्रह पाहण्याचे स्थान तेथे नालकायत्र, सूयंत्र, शकु इत्यादि यत्रे सगृह करून नेमलो ज्योतिषाचा शोध करण्याकरिता जो उच्च जागा पाहून योजितात ती मुंबईत कुलाव्यावर मोठी वेधशाळा आहे. ज्ञानप्रकाश

दुष्टांची संगत धरूं नये. "तुकाक्षणे विंचू नांगी तैसा दुर्जन सर्वांगी."

Arbitration and Law.

लोकांस काय भूल असेल ती भगवंतास ठाऊक परंतु मोठा खच करून व भ्रम करून कोडतात तंटे नेतात आणि दुख पावतात परंतु पचाईत करून विनखर्ची तंटा तोंडोत नाहीत पारसा बोहारी देखील एकमताने पचाईतीस राजा होतात तसे न करिता जर कायद्याप्रमाणे एक पचाईत स्वजातींत नेमून कडजा चुकवितील तर मोठा फायदा होईल

ज्ञानप्रकाश

The Nizam's Affairs.

इंग्लिश सरकारचे येणे निजाम सरकाराकडे त्यापैकी ४० लक्ष रुपयाचा भरणे केला, आणि बाकी जे चाळीस लक्ष रुपये राहिले त्यांचा उलगडा लवकर करण्याच्या वेतात ते सरकार आहे, झणून निजामाचा मुख्य कांहीं जप्त करण्याची गरज नाही. परंतु तेथे अदाधुंदी बहुत आहे सवन्न ते सरकार फार दिवस टिकणार नाही असे दिसते.

Alibag

हल्ली अलीबाग एथून आझास पत्र आले त्यावरून समजण्यांत येते कीं तेथे मराठी व इंग्लिश शाळ्या घातलेली आहे तीत उत्तरोत्तर अभ्यास चांगला चालतो, व मुल्लेहि अधिक येतात

तसेच तेथे ग्रामपथ पडले आहे, त्यांतून सारांश की किरवंताच्या घरीं नवग्रहांचे अनुष्ठान झाले त्यांत दोन ब्राह्मण एक देशस्थ एक कराड असे त्यांबराबर होते, परंतु इतरांचे झणणे की केवळ किरवंत किंवा केवळ आझाच असे कर्म झाले पाहिजे, असे ते असे आझी, असे चालणार नाही या कारणावरून त्या दोघांस अर्पाक केले आहे

*A Modern Bairagi***चारटा बैरागी.**

ज्ञानोदयाचेकडे यांस फारफार सलाम

विनती विशेष कांहीं महिन्यापूर्वी एथे चारपांच बैरागी येऊन त्यांनी भर बाजारांत चावडेजवळच आपला डेरा दिव्हा त्यातील एक बैरागी प्रत्यक्ष जमीनीत डोकें गाडून वरती पाय करित असे ही त्याची कडकडीत तपश्र्या पाहून सर्व लोक धक्क होत आणि शेकडो सभोवती

मिळून कोणी कांहीं कोणी कांहीं याप्रमाणे त्यास देत पुढे त्याने या शहरच्या अमुक शिष्याचा बंधू जो देशांतरास पळून गेला आहे तो मी असे हळूच कोणाजवळ सांगून दिले ते त्याच्या भावा यायकोच्या कार्नी जाऊन तो येऊन त्याच्या नादीं लागलीं आणि त्यास पुनः गृहस्थाश्रमांत येण्यास विनवू लागला तेव्हा तो मंसारांत यावयास कवूल झाला परंतु माझ्या गुरूचा समजून करून आज्ञा घ्या असे झणो लागला तेव्हा त्या विद्यान्या शिष्याने आपल्या भावजडेकडे नजर देऊन त्याच्या गुरूला १७ रुपये रोख व सिधा वगैरे देऊन त्यास वाटेस लाऊन दिव्हा आणि त्या आपल्या बैरागी जाहालेल्या बंधूचे यथाविधी क्षौर करवून व आपल्या जातभाईस जेवण घालून त्यास घरांत घेतला नंतर तो लुच्चा दोनचार दिवस राहून आपल्या भावाचे एक पागोटें व एक तांब्या व एक कांबळे असे घेऊन पळता जाहाला अशा साधुविषयीं तुकोना झणतात

लोक झणता वावावावा ॥ नकळे गुलामाचा कावा ॥१॥
आं गीं लाऊनीया राख ॥ डोळे झांकुनि करितो पाप ॥२॥
माथा वाढऊनि जटा ॥ गोवावाहेर बांधी मठा ॥३॥
तुकाझणे ऐसा अतिथ ॥ जिता घालावा मातीत ॥४॥

हा शिषी ससार सोडून बैरागी होण्याचे कारण काय याचा शोध करिता असे कळत आले कीं तो मुख्यपासून वनाड व आळशा असे त्यामुळे तो आपले शिवण काम वगैरे कांहींच शिकला नाही पुढे मोठा जाहाल्यावर तो पलटणीत राहिला परंतु तेथूनही त्याच्या वाईट स्वभावामुळे बरतर्फी मिळाली नंतर तो पळून देशांतरी जाऊन योगसाधन करून कडकडीत तपस्वी बनला आणि आता याप्रमाणे भोळे लोकांस नागवित फिरत आहे.

याप्रमाणेच वहुनेक बैरागी व गोसावी यांचे तो तो वेष धारण करण्यास प्रवृत्त होण्याचे कारण असते माझे व बैरागी गोसावी यांचे कांहीं कारणाने वरेंच संघटन होत असते- तेव्हा त्यांशीं बाजी बाजी अशा फुसलावणीच्या गोष्टी बोलली असता ते तादृश कर्मज्ञ नसतात यामुळे वहुनेक आपले मुळकारण सांगतात कोणी आर्धनाप किंवा भाऊ यांशीं भांडण जाहाल्यामुळे बैरागी जाहाले कोणी नायको मेलो व दुसरो करावयास सामर्थ्य नाही झणोन कोणी व्याधिग्रस्त जाहाल्यामुळे परंतु असा कोणी आढळत नाही कीं ज्यांनि फक्त इश्वर प्रीत्यर्थ योगधारण केला हे नेहेमी भांग व गांज्या कसून सांप्रतच्या नामाप्रमाणे बहिरागी झणजे बहुरागी आहेत यांजमध्ये बैरागी या मुळशब्दातील व्यापक अर्थाचा लवले-शही नाही. तसेच गोसावी गो नाम इंद्रिय यांचे स्वामी नव्हत. यांस तर इतरापेक्षा फार घुसा आहे झणून यांस घोसावी हेंच प्रस्तुतचें चालतें नाम योग्य होय याविषयीं जे लिहायचे आहे ते पुढे लिहू स्थलसंकोच्यामुळे आतां लिहिलें नाही (दोंगनास्तिक मु। रत्नागिरी)

Suspended Animation

सावध व्हावें.

हरीपत करंदीकर निसवत कलकटर कचेरो पुणे यांची बायको दुखणेकरी असून सोमवारी रात्री बारावाजता मरण पावली हाणजे लोकांस असें वाटलें कीं ती मेली, नंतर रात्री तयारी करून नेण्यास अडचण सवव उड्याडेपर्यंत तसोच प्रेतअवस्थेत राहिली. सकाळीं तिला नेण्यास लागले तीं ती जागृत होऊन बसली आणि हाणू लागली कीं हें काणू करिता? आतां ती वाई नोट चांगली आहे ती वाई सांगू लागली कीं मला चार पांच जणानी नेला आणि दाहा वारा कोस गेल्यावर ही कोण असें हाणून जा हाणून सोडून दिली, असें स्वप्न पडल्याचें सांगत्ये, परंतु यांत काहीं अर्थ दिसत नाहीं, तिची भावना होती तिला जीवंतपणी वाटत होती तेंच पुढें भासलें यास प्रमाण "अंतेमति सागति" वेदांताचा निश्चय असा आहे कीं जर इच्छा सोडून ईश्वरावर लक्ष ठेवेल तर यमाचे पाश सुटून तीच गती होते तेव्हा या स्वप्नांत काहीं नाहीं, परंतु इतकें लक्षांत धरण्याजोगें आहे, जर ती वाई श्रामत असती तर तात्काळ तिला नेऊन जाळिली असती, असी माणसें लोकर नेऊन जाळतात. त्यांत किती जिवंत जाळतात नकळे, रोगाने मरणप्राय स्थिती होत्ये, यास्तव भेल्यावर चार प्रहर सुमारे झाल्यावर जाळवें हें उत्तम, असा इंग्रजांचो याच कारणावरून चाल आहे बहुत ठिकाणीं असें प्रेत उठलीं आहेत सवव लोकांनी सावध असून मेल्याची खात्री होण्यास चार प्रहर अवकाश करावा हें बरें दिसतें.

ज्ञानप्रकाश

Appointments

रावसाहेब गोविंदराव जयराम प्रिन्सीपाल सदरअमीन पुणे यांस इंदुरास जाण्यास परवानगी झाली

रावसाहेब वामनराव सदरअमीन पुणे यांस प्रिन्सीपालीचे कामावर पुण्यांत तृत नेमले आहेत

सदर दिवाणी अदालतीने वकील रेविन्स्यू कोडतात काम करण्यास नेमले ते

- १ बापूजी भदर २ हिराचद.
- ३ नरान्तमराव विठ्ठलराव
- ४ उजमलाल जोताराम

Students' Literary and Scientific Society

स्टुडेंटस सोसाइटीचे शुभासदाहीं एल्फिन्स्टन विद्यालयाचे आसपास एक घर घेऊन सरे लोकांस समजण्यासारखीं सभाषणे करण्याकरिता इंग्लंडाहून कित्येक यंत्रे आणण्याकरिता जी टीप केली आहे तीत ६५३० रुपये जमा झाले आहेत.

प्रभाकर

Nothing gained without labor.

उद्योग.

उद्योगावाचून मनुष्यास शोभा नाही. उद्योगाशिवाय लक्ष्मी मिळत नाही. मनुष्यास जितकें सुख मृत्युलोकीं आहे तितकें सर्व उद्योगाधीन आहे. धान्य, वस्त्र, सोनें रूपें सर्व उद्योगाने उत्पन्न होतात. ईश्वरी संकेत असा आहे कीं उद्योगावाचून कोणी राहू नये.

ज्ञानप्रकाश.

Death of Mr. Bethune

गेल्या महिन्याच्या १२ वे तारखेस कलकत्ते मुकामी नामदार जे. ई. डी. डेथून साहेब घक्था कौन्सलदार मरण पावला. मुलींच्या शाळा कलकत्तेत घालण्याविषयी या साहेबाने फार मेहनत केली होती. त्याचा सन्मान व स्मरणासाठीं तेथील लोक रुपये जमावून त्याची तसवीर काढण्याकडे व मुलींच्या शाळाकडे लावणार आहेत.

Provisional Member of Council

हल्लीं असें ऐकण्यांत आहे कीं सदर अदालतीचा जडज व दक्षगेंतला जुडिशियल कमिशनर वार्डिन साहेब याला भावी कौसलदार नेमले आहेत.

Death of Captain Hawkins

गेल्या महिन्याच्या २५ व्या तारखेस रात्री इंदियन नेवीचा सुपरिटेण्डंट हाकिन्स साहेब हा गाडीत बसून जात असता किल्यातील मोठ्या दवांब्याजवळ गाडीचा धक्का लागून तक्षणीच मरण पावला

To Correspondents.

आमच्याकडे काहीं पत्रे छापण्यासाठी आलीं, त्यांपैकीं छापण्यासाठीं काहीं तयार केलीं, परंतु या अंकांत जागेच्या संकीच्यामुळे छापलीं नाहीत

Hindi Publications

The following Hindi publications of the Benares Tract Society may be obtained at the Depository of the Bombay Tract and Book Society, opposite the Cathedral. In most cases two or three are bound together as one work

No		As	P
1	An Epitome of Christianity	1	0
2	Substance of the Bible	1	0
3	Description of Hinduism	1	0
4	A Plea for the True Religion	1	0
5	The Evil of Sin..	1	0
6	On the Truth of God and his Word according to the Veds, Shastras, &c	1	0
11	Three Great Things	1	0
12	Important Instruction	1	0
13	Deliverance from Sin	1	0
14	Brief account of the Scriptures	1	0
15	The Gospel Messenger	1	0
16	A Short Sermon	1	0
17	On the Forgiveness of Sin.	1	0
18	Who is the Lord Jesus Christ?	1	0
19	Fruits of Christ's Death	1	0
20	Introductory Catechism	0	9
21	A Catechism on the Principles of Religion	0	3
22	Memoir of Táj Khán	0	9
23	Advice to Hindu Pilgrims	0	9
24	A Dialogue Missionary and Pilgrim	0	9
25	Sandwich Islands	0	9
26	Lord's Prayer	0	9
27	Sermon on the Mount	0	9
28	A Parable and Exposition	1	0
29	Scripture Extracts	1	0
30	On Caste	1	0
By the Agra Tract Society.			
No.		As	P
1	The Course of Divine Revelation	1	0
3	Dharm Tula, or Inquiry into the true Religion	0	9
4	Sermon on the Mount, or Gospel commands and Exhortations	0	3
By the Calcutta Tract and Book Society			
No		As	P
1	Instructive Lessons	0	6
4	Brief Bible History	0	3
17	Dives and Lazarus	0	3
22	A Religious Address	0	3
23	An Address to Pilgrims	0	3
24	The Remedy for removing the guilt and power of Sin	0	3
26	The Holy Incarnation	0	6
27	Exposition of Paul's Sermon at Athens	0	3
28	Types and Predictions of Christ.	0	6
	Dr Wilson's Exposure of Hinduism	1	0

हिंदी पुस्तकें.

पुढील हिंदी पुस्तकें झणजे बाळबोध लिपी आणि हिंदी भाषा असीं कोटांत पुस्तकें व निबंध करणाऱ्या मंडळीचा पुस्तकखाना थोरल्या देवळासमोर आहे तेथें मिळतील

	भा०	पै
इश्वरके मतका संक्षेप व धर्म पुस्तकका सार	१	०
हिंदुधर्मका वर्णन, सत्यमताश्रय, व पापकी वुराई परमेश्वर और उसके वचनेको सच्चाईके विषयमें वेदशास्त्रको रोतीसे	१	०
तीन बातका वर्णन, परमार्थकथा, पाप भार उतरनेका उपाय व धर्मपुस्तकका संक्षेप वर्णन	१	०
मंगल समाचार, व सतमत उपदेशका प्रचारक, व पापमाचनकथा	१	०
प्रभु येशू मसीह कौन है, मसीह के मरण और शरणका फल, व धर्म मार्गका प्रवेश.	१	०
परसन उत्तर धर्मके विषयमें	०	९
ताजर्णका समाचार	०	३
तीसथ जातरा करनेहारोखे लिये उपदेश, व एक पादरी साहेब और एक शतराका परस्पर सनाद व झाडवीच दापुओको कथा	०	९
प्रभु येशू मसीहने जो प्रार्थना आपने शिष्य को सीखाया उसका वर्णन, व पहाडपर मसीहका धर्म उपदेश	१	०
धर्मपुस्तकका सर्व संग्रह व जातके बिखयमे ईश्वरोक्त शास्त्रधारा	१	०
धर्मतुला	०	९
उपदेश माला	०	३
हितोपदेश	०	६
धर्मपुस्तकका वृत्त संक्षेपमें	०	६
लक रचितके सोलहवां पर्वके १९ पद धर्मोपदेश.	०	३
तीर्थियोंको उपदेश	०	३
पापके भारके उतारनेका उपाय	०	३
सत अकलकी औतारका समाचार	०	६
सच्चे ईश्वरका वर्णन	०	३
धर्मपुस्तकके आदि भागमें लिखा हुआ खीष्टका समाचार	०	६
पुस्तक लिखनेका कारण, हिंदुधर्म प्रसिद्धीकरण	१	०

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY, SEPTEMBER 15, 1851.

No. 18.

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १५, माहे सप्टेंबर, सन १८५१.

अंक १८

Contrast between Ignorant and Educated Cultivators.

मूर्ख शेतकरी व शिकलेले शेतकरी.

या देशी शेतकरी लोक गावीं राहतात आणि तंथून शेत दूर असतात. यांचीं घरे चांगलीं नाहींत, यांचे नागर चांगले नाहींत; हे लोक सर्व प्रकारे लाचार आहेत, यांचे कारण अज्ञान आहे. जेव्हा हे शिकून सुधरतील व ईश्वराचे भक्त होतील, तेव्हा यांची कुदशा जाऊन सुदशा प्राप्त होईल. हे चित्र विलायती शेतकऱ्यांचे आहे. पाहा! तो दोन घोडे नांगरास जोडून शेत खेडीत आहे. तो एकटा एथील दाहा पंधरा शेतकऱ्यांचे काम करितो तरी ते यांच्यापेक्षा फारच सुंदर असते. यांचे घर चित्रांत जवळच दुमजली दिसते, आणि त्यांच्यापासींच तबेला, गोठा वगैरे आहेत. तो तेथे कुटुंबासुद्धां सुख रूप राहतो.

*HISTORY EUROPE No 64
About the Feudal System.*

बखर युरोपखंड धडा ६४.

जहागिरीची चाल.

जे लोक बखर लिहितात, त्यांनी केवळ राजे व त्यांच्या लढाया याविषयीं सांगवें आणि प्रजेविषयीं काहींच सांगूं नये हें योग्य नाहीं.

जर धाकटा पिपिन राजा, पोप, आणि दुसरे अधिकारी याविषयींच सांगतो, तर त्यांची प्रजा कशी होती ह्मणजे सुखी किंवा असुखी, मातबर किंवा भिकारी, स्वतंत्र किंवा दास, हें तुझाला समजणार नाहीं.

तर जहागिरीची चाल व सरदार बाहादरी इत्यादि मोठमोठ्या पदव्याहि समजल्या पाहिजेत. युरोपखंडाच्या उत्तरेकडील गोतांला लढाई करणे व परागंदा होणे याची फार आवड होती, असें भी मागे सांगितले आहे. वास्तविक पाहिले असतां, लढाई करणे हेच त्या लोकांचे मुख्य काम होते. काहीं लोक शेतकीचे काम करीत, व काहीं, घरे बांधणे वगैरे कारागिरीचे काम करीत, तरी तेहि अगत्य पडे तेव्हा लढाईस जात असत.

जे सर्वापेक्षा वळकट व धैर्यवान होते ते पुढारी होत असत. जेव्हा एकाद्या गोताचा

पराजय होई तेव्हां त्या लोकांची जमीन, शहरें, गांव, सोने, रूपें, घोडे, गुरें वगैरें सामान, जिकणाच्याने घ्यावें, आणि त्या पराजित लोकांस मारावें, किंदा देशपार करूंवें, किंवा आपले दास करून ठेवावें.

जमीन व माल वगैरें लुटणें व लढाई करणें हें उचित आहे, असें केवळ नव्हे, पण यात त्यांला मोठी कर्मणूक वाटत असे. कधीं कधीं शिपाई लोक जखमी होत व मारले जात खरे, परंतु लढाई जिकल्यावर ते लोक मेजवान्या व तमाशे वगैरें करून मोठा आनंद करीत असत.

जेव्हां लढाईचे प्रसंग नसत तेव्हा ते लढाईचे अनुकरण करीत. कधीं कधीं दोघे धटेकटे जवान तरवारींनी युद्ध करीत. पावसाळ्यांत अथवा उदास रात्रीं ते लोक कर्मणूकीसाठीं लढाया वगैरे जीं कामें आयण केलीं व ऐकिलीं व पाहिलीं त्याविषयीं गप्पा मारीत अथवा रक्तपात व लढाया याविषयीं रचलेले पोवाडे गात असत कधीं कधीं जेव्हां मोठे गवयी अथवा गप्पीदास छावणींत येत तेव्हां त्यांनी आपलें काम चालवावे ह्मणून दुसरे लोक त्यांस आग्रह करीत असत. मग फलाण्या राजाने मोठ्या रानडुकराची अथवा अस्वलाची शिकार केली अथवा अमक्या सरदाराने अमुक पराक्रम केला अथवा भुतें चांदण्यारात्रीं नाचलीं अथवा मारलेले राजे पिशाच होऊन आपल्या राजमंदिरात इकडे तिकडे फिरले, अशा गप्पा त्यांनी झोकाव्या. याप्रमाणें ते रानटी लोक कर्मणूक करीत असत. लढाई करण्यामध्ये त्यांचा मुख्य हेतु लुटणेंच असे. लढाई करणें हाच त्यांचा उद्दीम वगैरे व्यापार असे. आणि दुसऱ्या लोकांची जमीन व मालमत्ता वळकावावी ह्म-

णून हे काम चालवावे हाच त्या लुटणारां-
ती जिकणारे आपआपल्या पदवीप्रमाणें ह्मणजे राजा अथवा सरदार यास मोठा भाग, नाईक व जमादार यांस त्यापेक्षा कमी आणि शिपाई लोकांस फार कमी, असा वांटून घेत, आणि याप्रमाणें जमीनहि वांटून देत असत. ज्यास हें भिल्लेल त्यास सरदार बोलावील तेव्हां लढाईस गेलें पाहिजे असा नेम होता.

राजा आपल्या जमिनीवर मजबुद दगडी किल्ला बांधी आणि दुसरे लोक त्यासभोवतीं आपल्या झोपड्या बांधून राहत. ते लोक त्या राजाचे दास झटले जात आणि जमीनीची लागवड करून आपल्या निर्वाहापुरतें ठेवून बाकीचा मोठा भाग राजाला देत असत.

आता जहागिरीची चाल ती हीच ह्मणजे सरदार आपल्या हाताखालील लोकांस बोलावील तेव्हा त्यांनी लढाईस जाणें आणि राजा बोलावील तेव्हां सरदारस आपले हाताखालील लोक जमा करून जावें लागे.

ह्या साह्याकरितां राजा व सरदार लोक यास आपल्या लोकांचें रक्षण करवें लागे, आणि शत्रु येत तेव्हां किल्ला मोठा व मजबूत असता ते लोक त्यांत पळून जात, आणि आपल्या रक्षणासाठीं होवेवेल तितका प्रयत्न करीत असत. कधीं कधीं काहीं महिनेपर्यंत ते किल्यात कोंडले जात. परंतु किल्यांत अन्नपार्णी मद्य वगैरें सामानाचा पुरवठा असे तोपर्यंत ते आंत गप्पा झोकणें व गाणें गाणें यात मोठा बहर मारीत असत.

प्रश्न.

प्र० वखरोंत प्रजेची गोष्ट का सोडूं नये? प्र० युरो-
पखंडाच्या उत्तरेकडील गोताविषयीं काय? प्र० त्या लो-
कांचें मुख्य काम काय होतें? प्र० मुख्य सरदार कसे

होते? प्र० जे पराजय पावन त्यांची अवस्था कसो? प्र० लढाई व लुटणे हे कुसे मानात असत? प्र० शिष्याविषयी कस्य दृष्टी आहे? प्र० लढाई जिंकल्यावर काय करीत असत? प्र० लढाई नसे तेव्हा काय करीत? प्र० गोष्टी व गायन याविषयी काय? प्र० लढाई करण्याचा मुख्य हेतु काय होता? प्र० लूट कसा वाटून देत असत? प्र० जहागिरीचा चाल कसा होतो?

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, SEPTEMBER 15, 1851

Jagannáth

The Friend of India says, "Jagannáth was evidently a Buddhist shrine, and was held in renown long before Hinduism became lord of the ascendant, after which every shrine of celebrity was annexed to the new creed, and endowed with a superstitious legend." Our readers will remember what was recently said in the *Dnyanodaya*, in regard to the Jain or Buddhist origin of Vithoba and the temple at Pandharpur

जगन्नाथाचा मूल प्रकार.

बंगालमध्ये फ्रेंड ऑफ इंडिया या नावाचे एक प्रसिद्ध वर्तमानपत्र छापले जाते, त्यात हल्लीं जगन्नाथाची गोष्ट लिहिली आहे. त्याचे ह्मणणे आहे कीं, जगन्नाथ हा प्रथम बौद्ध लोकांचा होता, व तेथे हिंदुधर्म प्रबल होण्याच्या पूर्वी तो नामांकित होता, आणि हिंदुधर्म जेव्हां तेथे चालू झाला, तेव्हा त्याचे नवीन माहात्म्य वगैरे बनवून हा हिंदुदेव असे मानू लागले. आणि याप्रमाणे पुष्कळ ठिकाणी घडले, असे त्याचे ह्मणणे आहे. पंढरीचा विठोबा याविषयी जे कांहीं दिवसामार्गे लिहिले होते कीं तो जैनमूर्ती आहे, ते वाचणाऱ्यांच्या ध्यानांत असेलच.

FIRST READING BOOK^d Translated into Maráthí by Rámchandra Vyankatesh Shenví, Teacher in the Money Institution 19 pp foolscap 4to 1851

This is a translation of McCulloch's First Reading Book. We have not compared it with the

English so as to judge of the manner in which the translator has performed his task, but we have little doubt that the translation will be very acceptable to students who use the original. It may also be used in Maráthí Schools

पहिले पुस्तक.

मकलक याच्या इंग्लिश पहिल्या पुस्तकाचे मराठी भाषांतर रामचंद्र व्यंकटेश शेणवी मनीशाळेंतील शिक्षक याणी केले आहे. या इंग्लिश पुस्तकावरून जे अभ्यास करणारे त्याच्या हे उपयोगी पडेल

LIVES OF THE CÆSARS 205 pp 12mo Maráthí Bombay Tract and Book Society, 1851 Price 8 Annas a copy by the dozen, Rs 5

This is a translation of an excellent English work, belonging to the London Tract Society. It was prepared by an educated Native, and has been published under the superintendence of a European highly distinguished for his acquaintance with Maráthí literature. It commences with an account of Julius Cæsar, and ends with Trajan, thus giving the history of fourteen Roman Emperors. This is a most interesting and instructive portion of history, and we are glad to see it spread out before the Maráthí-speaking population of Western India. The work, which is well printed and well bound, contains a number of suitable illustrations, and it is sold at a rate which brings it within the reach of nearly all who are likely to feel an interest in such subjects. It will be found very suitable for use in schools, as well as for general circulation. We may add that several copies of the English work are procurable at the Depository of the Bombay Tract and Book Society. The price of these is 14 annas

[Translation of the preceding]

रोम बादशाहाचा वृत्तांत.

हा वृत्तांत इंग्लिश ग्रंथावरून एका सुशिक्षित हिंदूने मराठी केला, तो एका विद्वान साहेबाने तपासला आहे, आणि हल्लीं पुस्तकें व निबंध करणाऱ्या मंडळीने तो छापला

आहे. त्यात २०५ पृष्ठे आहेत, व त्याची किंमत आठ आणे पडेल.

रोम हें शहर बहुत वर्षेपर्यंत मोठें नामांकित होतें, आणि तेथल्या १४ बादशाहांचा सार्वभौमपणाप्रमाणें अधिकार होता, ह्मणून त्याचा वृत्तांत सर्व सुज्ञास माहित असावा. त्या ग्रंथात १४ बादशाहांचे चेहेरे काढलेले आहेत. हल्लीं जुल्यस सीसर पहिला बादशाह याचा चेहेरा व त्याविषयी थोडेच एथें उतरून घेतले आहे, आणि दुसरें जें काहीं सातून घेणें तें पुढें उतरून घेऊं;—

इसवी सनापूर्वी ४२ वर्षांवर जुलियस सीसर ह्मणून जो रोम एथे एक बादशाह होऊन गेला, तो, जे मोठे नामांकित व चमत्कारिक पुरुष या पृथ्वीवर झाले, त्यांत फारच कीर्तिवान होता त्याच्या वेळीं जिनकी पृथ्वी माहित होती ती बहुतकरून त्याने आपल्या विलक्षण शौर्याने व चातुर्याने जिंकिली, यावरून तो मोठा पराक्रमी होता खरा, परंतु त्याने अणखी जीं कित्येक कृत्ये केलीं त्यावरून त्यामध्ये दुर्गुण कमी होते असें वाटत नाही तो आपल्या हिताकडे मात्र लक्ष देत असे, लोकांचे काहीं झालें तरी चिंता नाही.

हा लहानपणीं फार हुशार दिसे, त्यावरून त्याचे मित्र ह्मणत कीं, पुढे हा मोठ्या पदवीस चढेल याचे वय वीस वर्षांच्या आंत असतां याने त्या वेळाचा रोम एथील अधिकारी जो सिल्ला त्याच्या विरुद्ध पक्षातील कन्येसीं लग्न केलें, त्यावरून सिल्ला याने त्यास मारण्याचा निश्चय केला सीसर यास मारावा असा काहीं अन्याय त्याच्या हातून घडला नव्हता, ह्मणून सिल्ला हा त्याच्यासो तंट्या करण्यास काहीं तरी निमित्त शोधित होता एका दिवसीं सिल्ला याने त्यास सांगून पाठविलें की, तूं आपला परम मित्र

स्त्री कर्नालिया इचा त्याग कर, ही गोष्ट त्याने कबूल केली नाही, ह्मणून त्यास वाटलें की. सिल्ला हा आपला घात करील; याजकारिता तो पळून देशांतरीं गेल, तेथें तो पुष्कळ दिवस भटकत फिरत होता

सीसर हा शिकदर बादशाहाचा इतिहास वाचत असतां शिकदराने तीस वर्षांच्या वयांत बहुतकरून सर्व पृथ्वी जिंकिली असें पाहून, त्याच्या डोळ्यांत अश्रु आले, आणि खिन्न होऊन बोलिल्या कीं, आतां माहि वयाने त्याच्या एवढाच आहे, परंतु अजून त्याच्या इतकी कीर्ति मग्न मिळविली नाही पुढें जुलियस सीसर याने शिकदर बादशाहाइतकी कीर्ति लोकरच मिळविली, या दोघानी जितकी पृथ्वी जिंकिली तितकी कोणीहि जिंकिली नसेल थोडक्याच दिवसांत त्याने सैन्याच्या बळाने आपले हजारो शत्रु मारून शहराची शहरें जाळून ओस करून टाकिली, आणि तेंगेंकरून पृथ्वीतील बहुतेक देशांत शिकदर व तसाच सीसर यांच्या जयाकारितांच्या लोकानी प्राण दिले, त्यांच्या विधवा बायका व पोरकीं पोरें ही आपल्या नवऱ्याकारितां व बापांकारितां शोक करित बसली सीसर हा मोठा विजयी राजा होऊन गेला असो कीर्ति लोकांत निरंतर राहवी, याजकडे मात्र त्याचें लक्ष होतें, पृथ्वीवर कितो दुःख होत आहे याची काळजी तो अगदी करित नसे एका प्रसर्गां तीन लक्ष मनुष्ये शस्त्रे ठेवून आपणास शरण आलीं आहेत याजकडे किंवा वास्तविक पाहतां याला जसा जिवंत राहण्याचा अधिकार होता, तसा त्यांसहि होता याजकडे, अगदी लक्ष न देता, जसा एकादा वेडा खाटकीं सर्व मॅद्याचा कळप एकदम मारून टाकतो, तद्वत त्याने त्या सर्वांचे प्राण घेतले

PLEASING INSTRUCTION 320 pp 12mo Maráthi Bombay Tract and Book Society, 1853 Price, (Annas a Copy 3½ Rupees a dozen

This volume consists of several of the most interesting and popular publications of the Bombay Tract and Book Society, viz., Moral Stories, The Lady and her Ayah, Instructive Stories for Children, The Village School, and Summary of Scripture Doctrines Its attractiveness is increased by the introduction of appropriate cuts, and of its price no one can complain It deserves an extensive circulation, containing as it does a great amount of valuable instruction in a pleasing, acceptable form

मनोरंजक गोष्टी.

या पुस्तकाचीं ३२० पृष्ठे आहेत, हें हल्लीं पुस्तकें व निबंधकरणाच्या मंडळीने छापविलें आहे.

याची बांधणी मजबूत असूनहि किम्मत केवळ ६ आणे ठेविली आहे. या पुस्तकांत नानातऱ्हेची सुंदर चित्रे व सुबोध आहे, ह्याणून तें वाचायास लोकांनी उत्सुक असावें. पूर्वी सदाचरणाच्या गोष्टी, चमत्कारिक गोष्टी, मुलासाठी बोधाच्या गोष्टी, बालमोतांतल्या शाळेचे वर्णन, आणि शास्त्रातील उपदेश-सार हीं पांच प्रकरणे वेगवेगळीं छापलीं होती, तीं या पुस्तकांत एकत्र करून मनोरंजक गोष्टी असें नांव ठेविलें आहे

A GRAMMAR OF THE MARATHI LANGUAGE, for the use of Students, by DADOBAI PANDURING, &c &c.
(Continued from p. 264)

We formerly remarked that the system of eight cases, and a सामान्यरूप (*common form*) constituting a ninth case, as the author himself terms it, (विभक्तोच्चै नववै रूप p 313,) and सात विभक्तो प्रकार, *seven kinds of cases or seven kinds of the common form* (सात प्रकारची सामान्यरूपे p 71) was the occasion of great confusion. There is not only confusion and prolixity, but there is absolute error. For example, see his rule for forming the plural of the oblique cases. After giving the case terminations (p 61), he remarks "अनेकवचनाचे प्रत्यय लगताना अंगाचा अत्य स्वर अनुनासिक होतो" "When the terminations of the Plural are affixed to nouns, the final vowel of the ground form has the anuswār over it." Now this rule applies only to a very few nouns, viz, whose final vowel remains the same in the oblique case, as, दादा, ob दादाल, plu दादाल, बाजू, ob pl बाजूला, हत्ती, हत्तीला, &c. To the great mass of nouns the rule is absolutely inapplicable. According to this rule the plural oblique of the nouns पाप, वाट, गोष्ट, घोडा, &c, must be पापला, वाटस, गोष्टचा, घोडांवर &c. Perhaps the author intended to say अनेकवचना सामान्यरूपाचा अत्य स्वर, instead of अंगाचा अत्य स्वर. This would have been nearer the truth, though not applicable to all cases, but even this he did not say. Thus one of the most important rules in the whole grammar,—a rule on which depends one half of the whole subject of case inflexion, is given erroneously.—We have looked in vain for any remark which would seem to counterbalance this mistake.

But even on the principle he has adopted, the whole subject could be exhibited, in a clearer manner, in less than half the space occupied. Twenty pages are taken up with Number. It

would seem that the author intended to give the plural of all the nouns in the language. We do not say his numerous examples are useless, but we think that a compact table of terminations with a few brief notes could be arranged occupying three or four pages, which would be of more practical utility than the 20 pages he has given. After Number, above 50 pages are occupied with the subject of case inflexion. More than 50 examples are given, each one occupying, on an average about half a page.

The illustrations of inflexion on account of Number and Case might have been combined so as to exhibit both at a glance. Our author seems not to understand the utility of tabular views in representing such a subject.

One other point requires a notice before dismissing the subject of nouns, viz, the author's manner of writing what he calls the सामान्यरूप. When a noun is in one of the cases, it is written as constituting one word with the विभक्ति प्रत्यय, thus पुरुषास, पुरुषाला, पुरुषांतून, पुरुषाहून &c. But when it is governed by a preposition, (शब्दयोगी) it is written separately, as पुरुषा कडे, पुरुषा वर, पुरुषा मुळे &c. These latter words, as here written, are of course to be pronounced separately, as much so as the words पुरुष गेला आहे,—for why write words separately, if they are not to be pronounced separately? But does not universal custom say that पुरुषाकडे is as much one word as पुरुषाला?—and so with the oblique cases of nouns generally. Does not universal custom, in writing and speaking, make the oblique form of nouns with its accompanying preposition, or governing particle, constitute one word? What good usage sanctions the pronunciation here indicated?—taking a few examples at random—यास्तव,—करण्या करितां,—त्या मुळे,—हे तीन रूपा वरून (p 145). The author is doubtless led into this exceptionable way of writing, by a desire to carry out his system of eight cases. But we think that, instead of an argument in favor of, he has furnished one,—a powerful one too,—against the correctness of his classification. This mode of writing constitutes a blemish on every page of his work. He may succeed in securing the adoption of his system in the schools under his care,—but he will not be imitated by good writers generally.

The subject of *Pronouns* occupies 20 pages. According to the system adopted the subject is pretty well done up. Still we think that it might have been exhibited in a clearer light in less than 10 pages. Besides the great disadvantage of having to deal with 8 cases, much space is occupied in unimportant remarks. In regard to classification, we would remark that, we doubt the propriety of calling such words as

कसा, असा, असला, असलाल, तसा, तसला, तसलाल, pronouns

The *Adjective* occupies 10 pages. We are glad to see the author recommend *या* as the oblique form of adjectives, in *आ*, instead of *ए* or *ये*. It is a defect in this part, that the inflection of adjectives is not presented in a tabular form. Another important defect is, that he does not tell us how to use adjectives with nouns in the oblique case, as plainly as he should do. He simply says, (art 340) that adjectives in *आ*, when joined to nouns which are *सविभक्तिक* or *सशब्दयोगिक*, i. e. nouns which have a case, and those which have a preposition joined to them, are in the सामान्यरूप, and gives four examples of masculine nouns with adjectives, as, *आंबळ्या माणसाने, बहिऱ्या माणसाने &c*. But he does not tell us that the feminine adjective in *ई* has with nouns in the oblique case, the same form,—and, as the सामान्यरूप of feminine nouns in *ई* ends in *ई*, as, *गाडी, गाडीला*, then according to what our author says, we must write *आंबळी चांगली गाडीला &c*. We find absolutely nothing in his pages to indicate a different form. This is certainly a defect.

We come now to Section (विभाग) 4th—*The Verb*. This part occupies about 100 pages. It is more full and complete than in the 1st edition. Still after making proper allowance for discrepancy in taste, and granting the author a good degree of freedom for peculiarities in unimportant matters, we may point out a few defects. Some minute divisions and sub-divisions are rather calculated to confuse the pupil than aid him. For example, on p 145, we have *मुख्य भेद दोन प्रकारचे, two principal classes*, again on p 156 we have, in another sense, *भेद तीन प्रकारचे* three classes, viz (*मूळरूप भेद, —प्रयोजक भेद, —and शक्य भेद*) *ground form, causal form, & potential form*. What is here termed *शक्य भेद* is, in the 1st edition, and we believe in all other grammars, termed the potential mood. We do not think the present classification an improvement, but far otherwise. It is not philosophical, and it tends to confuse the pupil, and even leads the author himself into mistakes, as we shall point out in the proper place.

In regard to the Paradigm, we remark, that this is always an important part of a Grammar. A paradigm should exhibit in tabular view, every form of the verb that is sanctioned by good usage. If in regard to any forms, there be a doubt whether they have the proper sanction, this doubt should be indicated. If good usage

sanctions a variety of forms in any particular case, these forms should be exhibited. There should be an example, and only one of each class and variety of verbs. The example of regular verbs should be prominent, and the peculiarities of irregular verbs should be classified with simplicity and brevity.

Let us look at the paradigm before us in the light of these remarks.

First, it is a great defect that *असणे* is made the example of the conjugation of neuter verbs. This verb being both *irregular* and *defective*, does not serve for an example of the regular verbs. To remedy this defect, the author is under the necessity of introducing another verb in certain tenses and using forms which are never heard,—e. g. we have *असत असलो, —असत भसे, —असत असावा*, and in certain tenses the verb *जाणे* is introduced to supply examples, as *गेलो असावा, &c*, but this too is an irregular verb. Again, since there is a radical difference between the forms of active and neuter verbs in some tenses, the paradigm of a regular neuter verb should be given. As it is, we have no such example,—and such forms as *मी पडलो, —पडलो आहे, —पडलो होतो, —पडलो असलो, पडलो असावा &c*, have no examples in the paradigm—the three former have absolutely no examples, and the three latter have only irregular ones.

Again, it was unnecessary and out of place, to give the paradigm of the neuter verb *होणे*. On the same principle he should go on to give that of the other irregular verbs, as *जाणे, येणे, पळणे, &c* and indeed of all the irregular verbs mentioned on pp 233-40. Perhaps the author intended this verb as the example for neuter verbs. If so it was not necessary to piece out the conjugation of *असणे*. Besides *होणे* being an irregular verb, should not be taken for the example.

Again, *देणे* is taken for the example of active verbs. This verb, ending as it does in a vowel, is in some respects irregular and hence should not be taken for the example. And, since the active verb in some respects differs from the neuter, all the numbers and persons of each tense should be given. But even the synopsis is not complete. A number of tenses are left out entirely. For example, the कर्मण प्रयोग of the three past tenses in indicative mood is omitted, and consequently the following forms are not found, viz *म्यां दिल्या ल्ही-ल्ले, म्यां दिल्या-ल्ले-ल्ले आहे, and दिल्ले-ल्ल्या ल्ही-अहेत.*—Again, where shall we find by this paradigm the 2nd person plu imp mood, *या*? We must look to the imp mood of *असणे*, where alone the forms are given

in full But that example does not apply to देणे, which ends in vowel Again, on p 207, we see the form देत असेल, and दिल्ले असेल classed under the indicative mood,—and on p 209 the same forms appear under the dubitative mood To which do they belong? Again p 209 we see the forms देत असेन, दिल्ले असेन, दिल्ले असेन These are impossible forms They are in the कर्मणि प्रयोग, in which the verb agrees with its object, and hence cannot be in the 1st person We do not attribute this to ignorance, but,—with the fault mentioned in the preceding paragraph—to inexcusable carelessness

The classification of Participles requires a brief notice The disposal of this part of the verb is as follows

धातुसाधिते

नामिं आणि विशेषणे

देणे	क्रियावाचक
देता, देणार, देणारा	कर्तृवाचक
दिला, दिलेला	कर्मवाचक.
	अव्ययें
देत, देता, देताना, देत असता, देत असताना	वर्तमान काल वाचक
दिल्ले असता, दिल्ले असताना	भूतकाल वाचक.
देऊन	पूर्वकाल वाचक
देऊ	निमित्त वाचक
द्यावे	विधि वाचक

Here under the term धातुसाधिते—*verbal derivatives*, (we think of no better translation), are included those forms of the verb usually regarded as belonging to the infinitive mood and as participles On pp 252-258 under the same term, numerous other words are given in addition to these here presented, and all mingled together in such a manner as to show that the author regards them धातुसाधिते in the same sense The following are examples पाळऊ, शिकाऊ, खाई, खाऊ, भरू, मारका, तारण, पेषण, भाडण, करणी, पेरणी, बत्तणक, नेमणक &c According to this classification nearly half the words in the language are to be regarded as धातुसाधिते i e all such as are derived from verbs Certainly such words as देऊन, देता, दिल्ले असता require a more definite appellative than is thus given The classification appears to us as unphilosophical, and admirably adapted to blind the student in regard to the true character and importance of the words in question

Again, the sub-division in the two Classes नामिं आणि विशेषणे and अव्ययें is not without serious

objections To some of the words enumerated, the terms are, in some sense, applicable But we do not understand in what sense the word दिल्ले is either a noun or an adjective As to the words classed under अव्ययें, some of them, it is true, are indeclinable, and hence in a sense, are अव्ययें Still, to class such words as देत, देता, देऊन, देऊ, though indeclinable, among अव्ययें appears objectionable But letting that pass, we see not how the words दिल्ले असता, and द्यावे can be properly brought under this appellation The full form of this participle would be, singular, दिल्ले-ल्ले-ल्ले असता-ताना, and plural, दिल्ले-ल्ले-ल्ले असता-ताना The participle of the neuter verb, (which comes in this class according to the author) being inflected as to person as well as gender and number is still more unlike an अव्यय It is as follows:—

Singular.

1st. pers	झालें-लें-लें	असता-ताना
2nd "	{ झालास-लेंस-लेंस or झाला-ली-लें }	असता-ताना
3rd "	झाला-ली-लें	असता-ताना

Plural

1st. pers	झालें असता-ताना
2nd. "	झाली असता-ताना
3rd. "	झाले-ल्या-ली असता-ताना.

This is a strange word to be called an अव्यय Besides, of the fourteen forms which belong to the neuter participle, the author gives us only one, the neuter singular, झालें असता-ताना, and in the active participle he gives one form out of six

Again, द्यावे seems to have no better title to the appellation of अव्यय than दिल्ले असता This word is inflected on p 207, as a verb, viz म्यां द्यावा वे वे इ०—and on p 174, it is inflected as a noun, as, (taking another word as the example) करावयास, करावयाचे (and add करावयासाठी, करावयाकरिता इ०) Here is certainly a susceptibility of inflection sufficient to redeem a poor word from that monster class अव्यय

Our notice of the work before us we hope to conclude in the next number

[Translation of the preceding]

दादोबाचे व्याकरण.

मागील अंकांत असे सांगितले होते कीं, आठ विभक्ति, सामान्यरूप, व सात विभक्तिप्रकार, ह्य

णजे सात प्रकारची सामान्यरूपे, असें केल्याने गोंधळ होतो, असें केवळ नाही, परंतु विभक्ति व सामान्यरूप इत्यादि घडण्याचे विपरीत नेम लाविले आहेत. उदा० "अनेक वचनांचे सामान्यरूप होण्यासाठी विभक्तिप्रत्यय दिव्हावर तो झणतो की, "अनेकवचनाचे प्रत्यय लागतांना अंगाचा अंत्यस्वर अनुनासिक होतो" हा नियम तर अगदीच लागत नाही पाहा. पाप, वाट गोष्ट, अस्या नामांची सामान्यरूपे पापंस, वाटंनी गोष्टां असीं होतील. वास्तविक पाहिले असता, माता हत्ती बातु यासारख्या थोड्या नामांस हा नेम लागतो. पाहा, व्याकरणातील हा मुख्य नेम आहे, झणून तो सर्वव्यापक असावा, पण तो केवळ अल्पव्यापक आहे. तर कदाचित, अंगाचा अंत्यस्वर अनुनासिक होतो, याबद्दल एकवचनी सामान्य रूपाचा अंत्यस्वर इत्यादिक तो झणत होता, परंतु, असें झणाला नाही. आणि झटले असते, तरी तोहि नेम बरोबर नाही.

अणखी, त्याने केलेल्या वर्गीकरणाप्रमाणे नाम विचाराचा इतका विस्तार करण्याची गरज नव्हती पाहा, वचनविचाराने सुमारे २० पृष्ठे भरली आहेत. उदाहरणांच्या बहुत्वामुळे पाहाणाऱ्यास अगदी कंटाळा येतो. आणि ती उदाहरणे निरूपयोगी आहेत, असें आधी झणत नाही, पण एक लहान कोष्टक केले असते, तर हा २० पृष्ठांतील मजकूर सुमारे चार पांच पृष्ठांत आला असता. विभक्तिकार्याविषयी तर सुमारे ५० पृष्ठे आहेत. पन्नासापेक्षा अधिक उदाहरणे दिली आणि प्रत्येक उदाहरणाने सुमारे अर्धे पृष्ठ अटविले आहे. वास्तविक झटले, तर वचन व विभक्ति यांचा एका कोष्टकांत समावेश होऊन, आतांसारखा गोंधळ न होता, समजण्याजोगे स्पष्ट झाले असते. कोष्टकांचा उपयोग काय आहे. याविषयी हा ग्रंथकर्ता समजत नाही असें दिसते.

नामाविषयी अणखी एक गोष्ट आहे. विभक्तिप्रत्यय लागून सातांतील एक विभक्ति होती, तेव्हां तो प्रत्यय व नाम मिळून एक शब्द होतो. जसें पुरुषाला, - पुरुषांतून, - पुरुषाहून, - इत्यादि. परंतु दुसरी अव्यये व शब्दयोगी अव्यये लागली असता, नाम व अव्यये वेगळी लिहितो. जसें

पुरुषा कडे- पुरुषा वर-पुरुषा मुळे इत्यादि. हे शब्द याप्रमाणे लिहिले असता, त्यांचा उच्चार, पुरुष गेला आहे, या वाक्यांतील शब्दांप्रमाणे वेगळा व्हावा, परंतु असें नाही. पुरुषाला हा जसा एक शब्द आहे, तसाच पुरुषाकडे, हाहि एक शब्द आहे आणि याप्रमाणेच, जेव्हां कार्य पावलेल्या नामांस अव्यये, अथवा शब्दयोगी अव्यये, लाविली आहेत, तेव्हां एकच शब्द होतो, असी रूढी आहे. या ग्रंथकर्त्याच्या मताप्रमाणे तर, यास्तव - करण्या करितां- हे तीन रूपावरून, (पृ० १४५) असें लिहिण्याची व बोलण्याची रूढी नाही. असें करण्याकडून आठ विभक्ति करण्यास पक्का आधार होतो, हाच या ग्रंथकर्त्याचा हेतु फारकरून होता. परंतु उलट, याकडून आठ विभक्ति करणे योग्य नाही, असें दिसते असें लिहिण्याची रीत कदाचित हा ग्रंथकर्ता आपल्या शाळांत चालवील, परंतु सुज्ञ लोक तो कबूल करणार नाहीत.

सर्वनामविचार सुमारे २० पृष्ठांपर्यंत वाढविला आहे हा विभाग कांहीं प्रकारे बरा आहे, तथापि तो आठ दाहा पृष्ठांत झाला असता आठ विभक्तीशिवाय अणखी कांहीं निरूपयोगी गोष्टींकडून, तो फुगविला आहे. वर्गीकरणाविषयी झटले, तर कसा - असा - असला - असलाला - तसा - तसला - तसलाला, या शब्दांस सर्वनामं झणण्यांत बाध आहे.

विशेषणविचार या विचाराने दाहा पृष्ठे भरली आहेत एथे आकारांत विशेषणे कार्य पावलेल्या नामास लाविली आहेत, तेव्हां त्यांचे रूप ए-ये याद्वारे या असें करावे, हे कर्त्यांचे मत बरे आहे. विशेषणाचीं रूपे कोष्टकावरून दाखविली नाहीत, हा या विभागांत खोड आहे. अणखी, (१३६ पृ) "आकारांत विशेषणाचे विशेष्य जर सविभक्तिक अथवा सशब्दयोगी असले तर, त्या विशेषणाचे जें सामान्यरूप, तें योजिले पाहिजे" हा नियम अपूर्ण आहे, कारण की विशेषणाचे सामान्यरूप काय आहे, हे तो बरोबर दाखवीत नाही.

तो केवळ पुल्लिंग शब्दांचे उदाहरण देतो, अंधळ्या माणसाने - बहिऱ्या माणसाने. त्याने

दिल्लेच्या नेमावरून असें समजण्यांत येतें कीं, विशेषणाचें सामान्यरूप नामाच्या सामान्यरूपाप्रमाणें होतें. यावरून चांगली हें विशेषण गाडी या शब्दाप्रमाणें असावें, परंतु गाडी, याचें सामान्यरूप गाडी, असें आहे यास्तव चांगली गाडीस -चांगली स्त्रीला असें व्हावें.

विभाग चवथा, यांत क्रियापद विचार आहे याचीं पृष्ठे १०० आहेत. पहिल्या आवृत्तीपेक्षां, एथें हा विचार पूर्ण आहे, तथापि, त्यांतील लहान खोर्डीविषयीं कांहीं न सांगता, केवळ मुख्य मुख्य मात्र सांगतो बहुत भेद केल्याने विद्यार्थ्यांचें मन गोंधळतें, (पृ १४५) यांत मुख्य भेद दोन प्रकारचे सांगून, पुढें (पृ १५६) यांत अणखी तीन प्रकारचे भेद सांगतो. द्वयणजे, मूलरूपभेद, प्रयोजकभेद, आणि शक्यभेद एथें ज्याला शक्यभेद द्वयणतो, त्याला पहिल्या आवृत्तींत, हा कर्ता व दुसरे सर्व व्याकरणकर्तेहि शक्यार्थ असें द्वयणतात आणि हें द्वयणें योग्य आहे. आणि हे तीन भेद तर निराधार आहेत, आणि यामुळें विद्यार्थ्यांचें मन गोंधळतें, असें केवळ नाहीं, पण या ग्रंथकर्त्यांचेहि मन गोंधळून त्याने चुका केल्या आहेत, त्या पुढें दिसण्यांत येतील. रूपावलीविषयीं झटलें, तर ती व्याकरणातील एक मुख्य भाग आहे. क्रियापदाचीं रूपे जीं रूढींत आहेत, तीं सर्व या भागांत दाखविलीं जावीं, आणि रूढींतील ज्या रूपाविषयीं कांहीं संशय असेल, तीं हि स्पष्ट दाखविण्यांत यावीं प्रत्येक क्रियापदासाठीं एकच उदाहरण असावें; त्यांत विशेषकरून नियमित क्रियापदाचीं उदाहरणें स्पष्ट असावीं, आणि अनियमित क्रियापदाचींहि वेगवेगळीं रूपे दाखविण्यांत यावीं. आतां या व्याकरणातील रूपावळी वर सांगितल्या प्रमाणें आहे किंवा नाहीं, हें पाहूं. अकर्मक क्रियापदाच्या उदाहरणासाठीं **अस्** धातु घेणें योग्य नाहीं, कारण कीं हा धातु अनियमित व अपूर्ण आहे. यावरून त्याचीं रूपे सर्व काळांत होत नाहींत, यास्तव त्या काळांत त्याचीं रूपे दाखविण्यासाठीं दुसरा एक धातु लावणें, व रूढींत नाहींत असीं रूपे देणें, प्राप्त झालें. पाहा. **असत असलों - असत असें - असत असावा**. इत्यादि रूढिबाह्य रूपे अढळतात; आणि कांहीं काळांत दुसरा धातु उदाहरणासाठीं घेतला आहे

तोहि अपूर्ण आहे. आणि **मी पडलों - पडलों आहे - पडलों होतों - पडलों असलों - पडलों असावा** इत्यादि रूपे या व्याकरणात अढळत नाहींत केवळ अनियमित क्रियापदाचीं उदाहरणें अढळतात.

अणखी हो धातूची सर्व रूपावळी लिहिण्याची गरज नव्हती. पाहिजे तर, (२३८, २३९; २४०) या पृष्ठांत जीं अनियमित क्रियापदे जाणें. घेणें, पळणें असीं आहेत, त्यांची रूपावळी लिहावयाची होती, कारण कीं तीं अनियमित आहेत कदाचित् प्रथकर्त्याच्या मनातील हेतु असा असेल कीं, हो धातु, हा अकर्मक क्रियापदांच्या उदाहरणासाठीं व्हावा; परंतु तो, अनियमित असतां, असा होण्याजोगा नाहीं

अणखी, सकर्मक क्रियापदांच्या उदाहरणासाठीं दे धातु घेतला आहे. हा तर, कांहीं प्रकारें अनियमित असतां, उदाहरणाच्या उपयोगीं नाहीं

अणखी, काळ व रूपे इत्यादि चालविण्यासाठीं सकर्मक व अकर्मक क्रियापदाचे प्रत्यय वेगळे आहेत, द्वयणून प्रत्येक काळाचे सर्व पुरुष व वचनें लिहावयाचीं होती, पण असें न करिता केवळ प्रथम पुरुषाचींच रूपे दाखवितो, आणि तींहि सर्व दाखवित नाहीं पाहा, कर्मणि प्रयोगाचीं स्वार्थाचीं तीन भूतकाळांचीं रूपे दिलीं नाहींत, यावरून **म्यां दिलहा - ल्हों - ल्हें, म्यां दिलहा - ल्ही - ल्हें आहे दिल्ले - ल्ह्या - ल्हों** आहेत **दिल्लहा - ल्ही - ल्हें होता - तीं तें** इत्यादि रूपे सांपडत नाहींत अणखी द्वितीय पुरुषां अनेक वचनीं आज्ञार्थ रूप द्या, हें कस्यावरून समजावें? **अस** धातूच्या उदाहरणावरून तर समजत नाहीं. अणखी, (पृ २०३) यांत देत असेन - दिल्लें असेल, हीं रूपे स्वार्थीत आहेत, आणि (पृ २०९) यांत तोच रूप संशयार्थीत आहेत. तर त्याचें ठिकाण कोठें असावें? अणखी, त्याच पृष्ठी भाविप्रयोगांत **दिल्लें असेन** आणि कर्मणिप्रयोगांत, **दिला - ली - लें असेन**, असीं रूपे तर सकर्मक क्रियापदाचीं क होतच नाहींत. हीं चूक व मागील वाक्यांती चूक त्याच्या अज्ञानाने झाली, असें आधीं द्वयण नाहीं, पण त्याच्या अक्षम्य निष्कालजीमु झाली असावी.

अणखी, धातुसाधितें या कलमांत, तो अमुक शब्द घालितो. (इंग्लिशामध्ये पाडा) पण या शब्दांस फारकरून सर्व व्याकरणकर्ते कृदंतें व सामान्यार्थरूपातील क्रियापदें झणतात (पृ २५२ व २५८) यांत सदरहु शब्दासुद्धां अणखी शब्द धातुसाधितें या कलमांत घालितो. झणजे, पाळाऊ, शिकाऊ, कोगेव, खाई, खाऊ, भरू, मारका. तारण, पोवण, भांडण. करणी, पेरणी, वर्तणूक, कर्तणूक इ० हे सर्व शब्द एका कलमांत घातले आहेत, यावरून असें दिसतें कीं जसे देणें, देता, दिलेला, देऊं, द्यावें, दिलें, असतां, देऊन इ० शब्द ज्या अर्थी धातुसाधित आहेत, त्याच अर्थी पाळाऊ, शिकाऊ, वर्तणूक, भांडण, इ०ही धातुसाधित आहेत. पण असें झणण्यास बाध आहे. आणि याप्रमाणें तर, भाषेतील सुमारे अर्ध्यापेक्षा अधिक शब्द धातुसाधित अढळतील हा तर वास्तविक गोंधळ आहे अणखी, पाहा. नाम व विशेषणें या वर्गीतील काहीं शब्दांवर नामाचा व विशेषणाचा धर्म येतो खरा, परंतु दिला या शब्दावर तर अगदींच येत नाही मग हा शब्द त्या कलमांत कां घालावा बरें? अणखी अव्ययें या कलमांत दिलें असतां, दिलें असतांना हीं कृदंतें घातलीं आहेत आणि तीं केवळ नपुंसक लिंगी एक वचनी लिहितो पण त्यांची पुढिल्लिंगी स्त्रीलिंगी आणि अनेक वचनीहि रूपें आहेत यणेप्रमाणें दिला-ली-लें असतां-तांना आणि दिले-या लीं असतां-तांना अस्या कृदंतास अव्यय कसें झणावें?

अकर्मक कृदंत झटलें तर त्यास अव्ययें झणण्यांत अधिक बाध येतो तें कृदंत तर (हो धातुचें उदाहरण घेताना) असें आहे

एकवचन

- १ म पु. झालों लें-लों असतां-तांना.
२ द्वि पु. { झालास-लीस-लेंस असतां-तांना
-ला-ली-लें;
तृ पु. झाला-ली-लें असता-तांना.

अनेकवचन

- म पु. झालों असतां-तांना
द्वि पु. झालां असतां-तांना.
तृ पु. झाले-त्या-लीं असतां-तांना.

तर या कृदंतास अव्यय कसें झणावें? अणखी त्याने तर या सर्व कृदंतांबद्दल झालें असतां-तांना एवढें एकच रूप लिहिलें आहे.

अणखी द्यावें हा शब्द या कलमांत कां घातला, याचें कारण आझास अगदीं समजत नाही (पृ २०७) यांत विध्यर्थी कर्मणिप्रयोगांत द्यावा-द्यावी-द्यावें इ असीं रूपें घातलीं; तीं बरोबर आहेत; कारण तीं वास्तविक विध्यर्थी आहेत आणि कधीं कधीं त्या रूपास विभक्ति कार्यहि होत असतें जसे द्यावयास-द्यावयाचा तर यास अव्यय कसें झणावें, अणखी देऊं. देऊन, देत असतां या शब्दाला अव्ययें झटलें असतां फार बाध दिसतो. पुढें चालू होईल

Commerce of Bombay and Calcutta

मुंबई व कलकत्ता.

गेले वर्षात जलमार्गाने (६१६३९०००) साहा कोट सोळा लक्ष एकुणचालीस हजार रुपयाचा माल मुंबई बंदरीं आला व (२६३, ९८,०००, दोन कोट त्रेसष्ट लक्ष आठ्याण्णव हजार पर्यंत सोने, चांदी, आली असें एकंदर (८,८०,३९,०००) आठ कोट ऐशीं लक्ष सदतीस हजारांचा आला, आणि या वर्षीं एथून (८०३,७८,०००) आठ कोट तीन लक्ष आठ्याहत्तर हजार रुपयांचा माल गेला. कलकत्ते मुकामी जलमार्गाने साहा कोट एकुणपन्नास लक्ष सत्तर हजार रुपयाचा माल आला, आणि दाहा कोट त्रेण्णव लक्ष सत्तावीस हजारांचा तेथून पाठविला गेला, आणि हा व्यापार बहुधा चीन व इंग्लंड यामध्येच आहे.

गर्विष्ट माणसास मित्र नसतात, कारण जर ते सपत्तिवान आहेत तर दुसऱ्यास ओळखत नाहीत, आणि दरिद्री असले तर त्यांस कोणी ओळखत नाही.

POETRY

The Liquor-seller's Invitation

कलालाच्या दुर्गुणाविषयी कटाव

दारू विक्याच्या गालफडावरि मारूं मोजुन पैजारा ॥
 यानी दुकानें घालुन केला दुनयेचा या मातेरा ॥
 जात्या येत्या ह्मणती याहो याहो घ्याहो दारू जरा ॥
 करा विसावा जिवान काहीं मग तुम्ही स्वस्थ घरा ॥१॥
 मुटकन हसून ह्मणती घ्याकी एकचि घुटका पहा लजत् ॥
 जाइल तुमचा शाण जिरोनी काम कराया येईल सकत ॥
 गोड गोड हे गुलाम बोलून फास घालिती पहा असे ॥
 अजून कैसे उमजानारे खोटीं खोटीं त्याचि मिसै ॥२॥
 बरे ह्मणावे वाघ रानचे फाडुन घेती जीव जरी ॥
 सापहि काळे जहरी बरवे डंखुन घेती प्राण तरी ॥
 कलाल हेतो घेउन पैका करिती धोका जिवासहि ॥
 दारू देउन घेती अब्रू डाग लाविती कुळासहि ॥३॥
 कलाल ताडी देऊन तुम्हा करिती वेडे जसे पिसै ॥
 चाळे पाहुन दुरून हसती करिता मग ते कसे कसे ॥
 येते जाते छी छी करितां जाती थुंकुन तुम्हावरी ॥
 पहा छाकटा कैसा पडला निंदा करिती परोपरो । ४॥
 अरे दारूचें दुकान घाणी जैसी मोरी नरकाची ॥
 किडे तेथिचे कलाल डसती हाणी करिती प्राणाची ॥
 घेउन तुमचा दाम हातीं देती पाणी दारूचें ॥
 दारू विक्याचें तोंड नकारे पाहू दारू नकार्चें ॥५॥
 पैका मिळतां सर्कारासी मग दुनयेची काय दया ॥
 मुभा दीधली दुकान घालुन खुशाल दारू विक्यावया ॥
 लेंक लाडके सर्काराचे कलाल झाले कसे पहा ॥
 धाक काडिचा नाहीं त्यासीं भल्या राहिली नसे चहा ॥६॥
 वाघ रानचे मारून वाडे दारू विक्याचे वसवीले ॥
 आतां हजारों मरू लागले शहरीचेहि लोक भले ॥
 ताडी पीउन सखा जोडिला कलाल ज्हाच्या वापाने ॥
 लेंकहि तेथें जाउन झाला वेडा आपुल्या पापाने ॥७॥
 बाप छाकटा होऊन मेला पडून एका विहिरींत ॥
 लेंकहि वेडा गाडी खाली सापडला तो अवचित ॥
 बायल निघून गेली होती आधींच त्याच्या जांचाने ॥
 असीं हजारों कुळें बुडालीं दारू विक्यांच्या संगतीने ॥८॥

The Drunkard's Fate.

दारूपासून परिणाम.

वाळुरामा ह्यगून एक मनुष्य शिळाछापाचें काम करून पोट भरीत असे; तो कांहीं दिवसापासून दारू पिऊ लागला, आणि गौरीचा सण ह्यणून पुष्कळ दारू पिऊन या महिन्याच्या ३ व्या तारखेस विहिरींत पडून मरण पावला. दारू पिण्याने हा परिणाम झाला यांत आश्चर्य नाही. जे दारू पिणारे ते उत्तरोत्तर या व्यसनाचे स्वाधीन होऊन भ्रष्ट होतात आणि त्यांतून कित्येक अपघाताने मरतात व कित्येक अल्पायुषी होऊन मरतात.

Native Festivals and Intemperance.

सणसंबंधी सूचना.

कोणीएकाने लिहून आह्वास सूचना केली कीं मुंबई मुकामी सणाच्या दिवसीं हजारो लोक धंदा सोडून फारच खर्च करितात व कित्येक दारू पिऊन छाकटे होतात. आणि ही गोष्ट खरी आहे. परंतु असें कोणी करू नये. आपला उद्योग धंदा करून पोट भरावें हें ठीक; आणि जर अवश्यच आहे तर मात्र काम ठेवावें. रिकामें राहणें ह्यणजे दुष्ट कामाची पहिली पायरी आहे.

The Dnyānprakāsh Sābhā

आलोकडे पुणें मुकामी ज्ञानप्रकाश या नांम सभा भरून लोकांस लेकचर ह्यणजे पाठ सांगत असतात, आणि जेथे विद्वान आहेत तेथे अशा सभा भरून सुबोध करणें हें योग्य आहे. या सभेंतील एकाचें पण आह्वास आलें, त्यांत तो लिहितो कीं, एथें फार गर्दी होऊन गडबड होते सबब लाहान मुलांस आत घेऊं नये, अथवा काहीं कर बसवून टिकिटी कराव्या. तर त्याने याविषयी तेथेच असें सुचवावें ह्यणजे बंदोबस्त होईल, यांत संशय नाही; कारण अशा कल्याणकारक सभेंत गडबड कामाची नाही.

Inefficacy of Shrāddha Ceremonies

श्राद्धविचार.

ज्ञानोदयाचे कर्ते यास

विनती विशेष नाशोक एथील ग्रामोपाध्याय लोभाचार्य उपनाम दामिक यांचा इत्तपुत्र विचारवान हा संस्कृत विद्या शिकण्याकरितां पुणें एथें गेला होता त्यास सात आठ वर्षे झाली ह्यणून भटजीने गतवर्षीं असा निश्चय केला कीं पुढल्या वर्षीं मुलास घरीं आणून उपाध्येपणाचें काम करायास सांगवें. इतक्यांत पुण्यांत संस्कृत व इंग्लिश ह्या दोन शाखा एकत्र आल्या हें वर्तमान त्यानी ऐकतांच पुत्रास गांवो आणण्याची मोठीच त्वरा केली, कारण की तो आतां यावनी भाषा व विद्या शिकू लागला ह्यणजे त्याची मति भ्रष्ट होईल, ह्या भयास्तव लोभाचार्याने श्रावण मासांतच मुलास बोलवायास जायाची तयारी केली, आणि त्वरावर आपला पुतण्या केशव यास घेऊन पुण्यास आले तेथे गोविंदा जो त्यांचा मुलगा त्याची भेट घेऊन क्षेम समाचार ऐकून फार सतोषीत झाले. नंतर एके दिवसी त्यास ह्यणूं लागले कीं मुला, गोविंदा, तुला आतां इकडेस राहून बहुत वर्षे झालीं, तूं संस्कृतांमध्ये बराच निष्णात झाला आहेस, आतां तूं घरीं चलविस, व आपल्या गांवांत जी माझी उपाध्याची वृत्ती आहे ती चालविण्याकरितां स्वयं यजमानाची ओळख करून घ्यावीस व त्यांची मर्जी संपादन करण्याकरितां नित्य त्यांच्या घरी जाण्यायेण्याचा परिपाठ ठेवावा तूं एथें आल्यापासून माझी भाद्रपदमासीं फार तारांबळ होत्ये यजमानाकडेस श्राद्धपक्ष चालविण्याकरितां परक्यास पाठवावे लागतें मग आपण जवळ नसलों ह्यणजे यजमान सर्व गोष्टीची काटकसर करितात यथास्थित शिधा मिळत नाही, व दक्षणेचोहि घालमेल होतो यास्तव तूं असलास ह्यणजे आपल्या मिळकतीची वाटावाटा होणार नाही.

गोविंदा हा शाहणा व बुद्धिवान मुलगा होता त्याने आपलें संस्कृत शिकणें संपवून इंग्लिश विद्येचाहि बराच अभ्यास केला होता, ह्यणून त्यास आपल्या बापाच्या भटपणाचा त्रास वाटत असे त्याचा धंदा निरूपयोगी व आळस बूझी करणारा आहे असें तो पक्कें समजला होता, व लोकांस फसवून फुकट मिळवून खाण्यापेक्षा मेहनत करावी व ज्यापासून दुसऱ्याचें अनहित होणार नाही असा उद्योगाने प्रमाणिकपणाने आपला निर्वाह करावा हे त्यास बरे वाटे यास्तव त्याने बापाचें बोलणें ऐकून असा विचार केला कीं, ज्या कामास, ह्यणजे पितृपक्षांत श्राद्ध व पक्ष इत्यादि कर्मे चालवायास, आपणसु बाप घरी बोलवितां, त्यापासून लोकांस काय बरे फायदा होत असेल? त्यापासून आपण पैका व दाणे घेतों ते जर जे आंधळे पांगळे व खरोखर मारीब आहेत त्यांस दिले तर त्यांत किती

रें आहे मेल्ल्या माणसाकरिता धर्म करणें अथवा त्यास भोजन प्राप्त होतें असें समजून या ब्राह्मण लोकांस फुकट खायास घालून दरिद्र व अळस वाढविणें हें सुद्धी बुद्धीसच किती विरुद्ध दिसते? असा विचार करून तो आपल्या बापास झणतो

गो० बाबा, लोक श्राद्ध व पक्ष कां करितात?

बाप. रे मुला, शास्त्रांत जें सांगितलें आहे तें केलें पाहिजे

गो० श्राद्धापामून काय फळ प्राप्त होतें?

बाप. पितृलोकां आपले वडिल भोजनेकरून तृप्त होतात

गो० आपल्या शास्त्रांत सांगितलें आहे कीं मनुष्य मरण पावले झणजे दुसऱ्या योनीप्रत जातें, तर मग पितृलोकां आपले पूर्वज कोठून असतील कोणी वाय, कोणी उकर, कोणी गाढव याप्रमाणे आपापल्या कर्मानुसार झाले असतील

बाप. मुला हें तुला समजत नाहीं मनुष्य मेलें झणजे प्रथम त्याचा प्राण पितृलोकां जातो, तेथे एक वर्ष राहून मग आपल्या पापपुण्याचें फळ भोगायास जातो यास्तव त्यास पहिल्या वर्षी अन्न एथून पोंहचविलें पाहिजे.

गो० पण बाबा, आपण एथे केलेलें अन्न त्यास कसे पोंहचेल?

बाप. ब्राह्मणास जें काही त्याच्या नांवें द्यावें तें त्यास तेथें प्राप्त होतें

गो० जर लोक आपल्या आकाशातील पूर्वजांस काहीं पोहचवायास भटास दान देतात, तर कोणाचा बाप, भाऊ जिवंत असून दूर गांवीं असला तर त्यास काहीं पाठविणें असल्यास ते आपल्या उपाध्यास कां दान देत नाहींत?

(गोविदापासीं त्याचा चुलत भाऊ केशव वसला होता तो बोलतो) होय, खरेंच आहे जर स्वर्गाच्या माणसास येथून ब्राह्मणाच्या मुखी गेल्ली जिन्नस पोचत्ये, तर पांचपन्नास कोसावरील माणसास सहज पोंहचवी आतां काका तूं घरी जा, आझी एथून पिकलेली अजिरे वगैरे पाठविण्याचे बदली एखाद्या भटास देऊं झणजे तुला पोंहचतील

बाप. अरे, तुझी केवळ मुख आहां बेटेहो! असें कुठें होत असतें कीं काय?

के० तर मग तुझी कसे झणतां कीं ब्राह्मणाच्या मुखें पितर तृप्त होतात?

गो० बरें, तें असो; पण बाबा जेव्हां तुझी एखाद्या यज-

मानाच्या घरी श्राद्धकर्म चालवायास जातां तेव्हां तेथें तुझ्यास पितृस्थानी नसावें लागतें; व जर त्या यजमानाच्या बापाचें श्राद्ध असलें तर तुझी त्याचे बाप होता आणि जर कां त्या यजमानाचा आई जिवंत असली तर तिला किती दुःख होत असेल?

के० अणखी तिने आपल्या नवऱ्यासमोर वैधव्यरूपाने कां उभे राहावें?

बाप. हीं आतांचीं पोरें भलभलतेच कुतर्क काढितात तम सोडला, शास्त्र सोडिलें, व शेवटीं दुसऱ्यास उपासी मारायाची पाळी आणूं लागली आहेत

गो० उपासीं कां मराल बाबा? तुझी जर हा श्राद्धाचा सर्व प्रकार आपल्या यजमानांस चांगला उघड करून दाखवाल तर ते तुझ्यास अधिक पैका व शिधा देतील

बाप. अरे, पण ह्या गोष्टी तुझी कशास काढता? माणूस मेलें झणजे त्यास कशाचें खाणें पिणें, परंतु उगेच शास्त्रांत आहे झणून लोक करितात तें जर आपण नको करू झटलें तर सध्या आपलीच प्राप्ती बुडत्ये जसे आहे तसेच पुढें चालू द्यावें लोक अज्ञानांत राहतील तों-पर्यंतच आपणास प्रतिष्ठा व द्रव्य मिळेल ते शाहणे झाल्यावर मग आपणास कोण पुसतो?

गो० तर हें असें दोंगीपणाचें कर्म आपणकां आचरावें? जर श्राद्ध करण्यापासून काहीं फळ नाहीं तर तें करू नये, कारण आपणास सर्व कर्मांचा झाडा ईश्वरापासीं द्यावा लागेल तेव्हां ह्या कर्माविषयीं तुझी काय बोलाल?

बाप. कां? आपणास शास्त्राधार नाहीं कीं काय?

के० काका, तूं मगा झटलेंस कीं मेलें माणूस कोठें जेवित असतें कीं काय? यावरून तुझा शास्त्रावर विश्वास नाहीं असें सिद्ध होतें हें असत्य तूं जाणत असता आचरतोस. तर कसे झणावें, तुला शास्त्रमत विरुद्ध मानणारा झणावें, किंवा शास्त्रच खोटें झणावें?

गो० आतां तें असो मनुष्याची मरणोत्तर अवस्था कशी होती याविषयी माझे मत एका मी एथील मिशनेरी साहेबाचें धर्मपुस्तक वाचलें आहे व त्यातील मत खरे आहे तें सांगतो. मनुष्य मेल्या झणजे तो जर पुण्यवत असला तर त्याचा आत्मा लागलाच ईश्वरापासीं स्वर्गाचें सुख भोगायास जातो, व जो पापी असतो त्याचा आत्मा नरकांत दुःख भोगायास जातो पुढें जगाच्या शेवटीं ईश्वर सर्वांचा न्याय करील; त्यावेळीं सर्व मेलेलीं माणसें जिवंत होतील, व पुनर्ती देवाच्या न्यायाप्रमाणें आपल्या कर्माचें निरंतर फळ भोगतील तर श्राद्ध करणें व भटांस जेवण घालून आपले पितर जेवले असें मानणें हें केवळ मूर्खत्व आहे जे अविचारी व अज्ञानी असतील तेच ह्या गोष्टी ऐकतील व त्याजवर भरवसा ठेवतील

परंतु जे विद्येच्या योगाने सुधारले असतील त्यांस हें सर्व निरूपयोगी व निरर्थक दोग आहे. असें दिसतें

हें बोलणें ऐकून लोभाचार्य तर बहुत खति झाले व झणूं लागले की, ह्या पुण्यांत मुत्स्य इतकी वर्षे ठेविल्यामुळे त्यांचो अशी बुद्धि भ्रष्ट झाला असो, काय करविं? आपलें ददैव खरें असें झणून तिठ्काण्याने घरांतून उठून बाहेर गेले तेव्हां अर्थांतच त्या बापलेकांचा वाद बंद झाला

ज्ञानोदय महाराज हें सभाषण आपण लोकांत प्रसिद्ध करावें झणजे श्राद्धकर्म करण्यांत कांही फळ असल्यास आपल्या पत्रद्वारे कोणोतरी मला कळवील माझे मत तर गोविंदाच्या बोलण्याप्रमाणे आहे

मुकाम मुंबई

ता० १ माहे सप्ते०

सन १८५१

{ श्राद्धकर्माचे खरेपणाबद्दल
{ समजून करून घेण्याची
{ इच्छा बाळगणारा

Judicious and foolish Charities

द्रव्याचा सफल खर्च.

ज्ञानोदय कर्ते महाराज

आमच्या लोकांची निष्कळ धर्म करण्यांत पैसा उडवण्याचो रीति पाहून, त्यांचा धर्म सुकळ होण्याची मला जी युक्ति सुचली आहे, ती लिहून प्रगट केल्याशिवाय माझ्याने राहावत नाहीं

मुंबईमध्ये पुष्कळ ब्राह्मण झाल्यामुळे, त्यांचा कोणो फारसा मान ठेवित नाहींत, व त्यांस पैसाहि फारसा मिळत नाहीं, तर आपली तशी गत न व्हावी, व द्रव्य प्राप्त व्हावें, असें मनाने आणून एका तैलगी ब्राह्मणाने एथे येताच पहिल्याने मोठें औंढेवर घातले तें असें की, "आहो! एथे कोटी लिंगेकरून श्री भुलेश्वरास अर्पण करण्याचा निश्चय केला आहे" असे सांगून आपल्या हाताखाली कांही ब्राह्मण घेऊन सगळ्या दिवस लागून चाळीस पन्नास हजार याप्रमाणे मानाची लिंगे करावी तीं तयार झाली झणजे प्रदोषकारी (सव्याकाळीं) सुमारे सात वाजता, जेव्हां चार चाकरवाळे व सधन लोक असतान, तेव्हां पूजा करावयास प्रारंभ करावा पुजेच्या वेळी साहा सात समया लावाव्या, चार पांच आण्याची फुले आणावा कापूर उदबत्ती मिळून, असा भाट करावा की जे जे येतील त्यानी झणवें कीं 'काय हो बाबाचा खर्च हा ? यास प्रार्थना तर कांहीच दिसत नाहीं परंतु त्या विचार्यास या काळेबाबाचा मतलब काय ठाऊक

याप्रमाणे त्याने सुमारे सात आठ महिनेपर्यंत चालविलें शेवटीं आपला मतलब सिद्धीस न्यावा झणून अनुष्ठानाची सभाषी आरंभिलो सभाषी पंधरा दिवसांनी होणार तीं अगोदर एथे जे चार सभावित गृहस्थ आहेत त्यांच्या

घरीं जाऊन "महाराज, या मुंबईमध्ये दाते काय ते आपण आहां आपली कीर्ति सर्व जगभर आहे मी देशान' राहून आपला कीर्ति ऐकून आलों आहे" अशी नानाप्रकारची मुखस्तुति करावी पुढें सभाषीचे वेळेस बावाने वसई, पुणे, नागाव एथेन ब्राह्मण आणविले होमाची कुड भुलेश्वराचे सभामंडपांत घातली होती, दरवाड्यास जिकडे तिकडे केव्ही बांधल्या होत्या, आणि तळें आटलें होतें झणून त्यावर मंडप घालून ब्राह्मणांस बसायास जागा केली होती याप्रमाणे भुलेश्वरी सुमारे दोन महिनेपर्यंत एकसारखा गोधळ चालला होता अनुष्ठानास जे ब्राह्मण लागले होते, त्यांचो सख्या सुमारे ३०० होता ह्या सगळ्या ब्राह्मणांचा जेवणाचा वेत ठाकूरद्वारा केला होता हें ब्राह्मणभोजन सतत दोन महिने चाललें होतें शेवटीं बाबाचो विदागी झाला, त्यांत १० हजार रुपये मिळाले त्यांतून सुमारे तीन साडे तीन हजार रुपये ब्राह्मणांच्या भोजनखर्चास लागले बाबास कांही ब्रह्मस झालें होतें तें फेडलें बावाने दक्षिणेविषया असी लुच्चाई केली कीं, त्याने जे कित्येक ब्राह्मण बाहेरून आणिले होते, त्यांस त्यांची मजूरी दिली परंतु जे दोनशें अडीचशें ब्राह्मण इकडेचे होते, त्यांस, होमाकडेस नेमल्यावरून, भग्नीचा दाह सोसावा लागला, त्या विचार्यास "आज देऊ, उद्या देऊ," असी वयाद सांगू लागला तेव्हां कित्येक ब्राह्मणानी, "आहो! गावी जातो. आमची दक्षिणा द्यावी" झणून सांगितलें परंतु त्यांस बावाने उत्तर केलें कीं, "फार बरें आहे आपण जावें आपल्या ओळखेचा एथे कोणी असल्यास आपण त्यास माझो गांठ घालून द्यावी मी आपली दक्षिणा त्याच्या स्वाधीन करीन" याप्रमाणे त्यांस ठकविले

तर व्यापासून लोकांचे कांहींच कल्याण होत नाहीं, असे जे दोगां, लुच्चे ब्राह्मण, त्यांस आमचे लोक द्रव्य देतात, हे त्यांचे किता अज्ञान आहे बरें? परंतु आमचे कित्येक वाचणारे झणतील कीं, ते आमच्या कल्याणार्थ इतकी अनुष्ठाने वगैरे करतात, तेव्हां त्यांचे आहो! सरक्षण करू नये काय? तर त्यांस माझे विनययुक्त उत्तर आहे कीं, ब्राह्मणांच्या अज्ञान अनुष्ठानाने व होमांत लांकडे तीळ, तूप, भात, जाळण्याने जर लोकांचे कल्याण होतें, तर जेथे लक्षावधी ब्राह्मण अनुष्ठाने करीत असत, व जेथे त्यांचा यथायोग्य सत्कार होत असे असें जें पुणें तें सोडून बाजीराव साहेबास कां जावें लागतें अज्ञान कृत्यांन त्यानी जसा पैसा उडवला तसा आपला तर काय परंतु त्यांच्याहि वाडवाडिलांनी उडवला नसेल असे असताहि त्यांस इग्रज सरकारचे कैदेत राहवे लागलेंच तें कोणाच्यानेहि टळवलें नाहीं आणि आमच्या लोकांस असा दळदळीत दाखला असता, ते आजमागाने जातात ही मोठी लाजिरवाणी गोष्ट आहे.

ब्राह्मणास धर्म करूं नका, असें माझे झणणे नाही तुझी तो सुखेनैव करा जर तुमच्या मनांत कोणीकडून तरी ब्राह्मणांचेच कल्याण करायचे असेल, तर तुझी असें करा कीं, एथें पुष्कळ ब्राह्मणांचीं मुलें दरिद्रा असून विद्या संपादनयत्न करित्ताहेत परंतु त्यांचो अज्ञातत्वाचो चांगला सोई नसल्यामुळे, त्यांचा बहुतेक वेळ पोटाचो सोई पाहण्यांत जातो हा त्यांच्या विद्येत मोठा अडथळा आहे तर एथे एक शाळा स्थापून, तेथें त्यांच्या शिक्षणाचो व अज्ञातत्वाचो सोई केली असता त्यांस किती आनंद होईल बरें? आणि ते ईश्वराजवळ तुमचे किती कल्याण इच्छितल बरें? आणि असें करण्यांत तुझ्यास मोठें फळ प्राप्त होईल तें असें कीं, पहिल्याने त्यांचो सुधारणूक झालो झणजे ते दुसऱ्याचो करण्याचो यत्न करितल मग ते तिसऱ्याचो, याप्रमाणे सर्व हिंदस्थानचे लोक जे आतां गैरसमजुता, परंपरागत चाली वगैरे अज्ञानाधिकारांत गदें होऊन गेले आहेत, ते सर्व मग उजेडांत येतील आणि लोकसुधारणुकेचें पुण्य तुझ्यास लागेल पाहा पारशी लोकांनीं शाळा घालून आपल्या कल्याणाचो मार्ग शोधून काढला आहे तसेच थोडक्या दिवसापूर्वी मुसलमान लोकांनींहि केले आहे आणि आमचे लोक हें पाहत असतां, त्यांचा पैसा लोकांचे सुधारणुकेलाय न लागतां, आजसाचे वृद्धास लागतां, ही किती लाजेची गोष्ट आहे बरें! पण कोणी झणेल कीं शाळेच्या कामास पुष्कळ पैसा पाहिजे तर मी सांगतां कीं, आजपर्यंत नारायण बावाने जो पैसा उडवला तो सुमारें ५० हजारांवर होईल तो व सदहू ब्राह्मणांचे १० हजार, मिळून शाळेचे कामास पुष्कळ झाले असते

ही वर जी धर्माची रीती सांगितली आहे, ती योग्य आहे किंवा नाही, याविषयीं आमच्या लोकांनीं विचार करावा, ही विनंती

तारीख १ माहे आगस्त } तुमचा मित्र
सन १८५१ } एक द्रव्यापव्ययत्रासक

Pensioners' and Widows' Fund

गोरे पळटणी लोक पेनशन घेतात तेव्हा त्यांतील कांहीं गरीब व दुसरे कित्येक दारू वगैरे दुर्व्यसनाच्या योगाने दुर्दशेंत पडतात; त्यांचा बंदोबस्त व्हावा ह्मणून एक मंडळी स्थापीत झाली होती; तिच्या दुसऱ्या बाधीक रपोटावरून समजण्यांत येतें कीं त्या मंडळीची सभा हल्लीं भरली होती आणि मंडळीच्या

हातात सुमारें १७ हजार रुपये आहेत त्यातून त्या लोकांस राहाण्यास वगैरे जागा बांधावी असें ठरलें आहे आणि त्या मंडळीचे काम ठीक चालतें असें रपोटावरून दिसतें.

Liquor-Shops and Drunkards

दारूखानेवाल्यांकडून अनर्थ.

थोड्या दिवसांमागे नळाच्या वाजारात रामा तुकाराम दारू पिऊन रस्त्यात बेशुद्ध पडला, आणि शुद्धीवर आला तो मी चौकींत आहे असें त्याने पाहिलें, आणि आगावरील ११२ रुपयेपर्यंत सोन्याचे दागिने अगदींच गेले असें समजलें परंतु चौकसी करितां ते दागिने त्या दारूखान्यांत कांहीं सामानाखालीं सांपडले, ह्मणून त्या दारूखानेवाल्यास शिक्षा होईल. त्याने दारू पाजून त्या मनुष्यास मूर्ख व भ्रष्ट करून टाकिलें, ह्मणून शिक्षा होईल असें नाही. तर दागिन्यांची चोरी केली ह्मणून शिक्षा आहे. पाहा! हे दारूखानेवाले लोक कोणत्याहि दुसऱ्या रीतीने जर लोकाला बिघडून व सर्वस्व नागवून दुर्दशेंत पाडते तर मोठा गवगवा करून मोठे अपराधी ठरवून त्यांस काळे पाण्याची शिक्षा किंवा कदाचित जन्मभर कैदेत ठेविते; परंतु हे दारूच्या योगाने असे अनर्थ झालवितात ह्मणून त्यांस कांहीं शिक्षा नाही, व कोणत्या गोष्टीने त्यांस प्रतिबंध नाही. तर हा लोकांच्या अज्ञानाचा केवढा चमत्कार आहे! जर कोणी विष घालून किंवा दुसऱ्या रीतीने खून करितो तर त्यास फांसी देतात. आणि हे दारूखानेवाले लोक दारू पाजून लोकांस बेशरम, निर्लज्ज, लाचार असें हळु हळु करून शेवटी जीव घेतात तरी त्यांस कांहीं शिक्षा नाही तर काय, ही चमत्कारीक चाल आहे.

Wealth acquired by Begging

भिकेने संपादलेले द्रव्य.

या महिन्याच्या ५ व्या तारिखेस जमना बैरागीण इने माजिस्त्रेट साहेबापासीं शपत वाहून अर्ज केला कीं मी लहानपणापासून भीक मागत आलों; या शिवाय दुसरा उद्योग मी केलाच नाही. आणि मजपासीं दागिने वगैरे ७३० रुपये पर्यंत होते ते मणीराम मिसूर हा चोरून नाशिकास पळून गेला, तेव्हा मी ताबडतोब पाठलाग करित ठाण्यास जाऊन तेथील माजिस्त्रेटास जाहीर केले, त्यावरून त्याने नाशिक मुकामच्या माजिस्त्रेटास लिहून पाठविले आणि तेथे तो पकडला जाऊन माझा बहुधा सर्व विषय त्यापासीं सांपडला. तेव्हा मणीराम बोलला कीं हे सर्व माझेच आहे; परंतु ती गोष्ट बराबर नाही असे माजिस्त्रेटास वाटून त्याने त्यास सुप्रीम कोडताकडे पाठविला आहे; आणि तेथे त्याचा काही दिवसांनी तपास होईल.

नर पाहा, या देशात धर्म देण्यात किती अज्ञान चालते! ज्याला शक्ति आहे त्याला हि धर्म करितात. परंतु कोणी असे करू नये. ज्यास शक्ति आहे तसे भिकारी आले असता त्यांस धर्मादाय करण्याची जरूर नाही. ते भिकार्याचा वेष घेऊन लबाडीने हाल दाखवितात, हणून त्यांविषयीं पकी, चौकसी करून देणें तें द्यावें; परंतु कोणी रस्त्यावर भीक मागू नये व तेथे त्यांस कोणी देऊ नये. जे वास्तविक लाचार आहेत त्यांचा बंदोबस्त योग्य रीतीने करावा; आणि दुसऱ्या सर्वांनी काम धंदा करून पोट भरावें.

आमच्या ऐकण्यात आहे कीं पंधरावीस वर्षांमागे रत्नागिरीमध्ये कोणी बैरागी भीक मागणारा मरण पावला असता त्याच्या कम-

सेस बाधलेल्या १०० मोहरा सांपडल्या. तर शोध न करितां असल्यांस धर्म करण्यात काय उपयोग !

Future Prospects of Poona.

पुण्यात यासालीं काहीं उत्साव कमी झाला, व लोक-हि दिवसेंदिवस कमी व श्रामंतास क्षय झाला आहे ते आजचे उद्यां आढळत नाहीत तात्पर्य या पुण्यांत काहीं दिवसांनी अगदीं वस्ती कमी होऊन जाईल आणि ठाणें जुनर आहे तसे हें गांव होईल असा या गतश्री नगराचा प्रादुर्भाव दिसतो

ज्ञानप्रकाश

Prize Essay on the Benefits of Vaccination

देवी काढण्यापासून काय फायदा होतो या विषयावर जो कोणी चांगला निबंध लिहील त्यास ५० रुपये इनाम देण्याविषयीं एका पारशाने कबूल केले होते त्यावरून चार ग्रहस्थानी निबंध लिहिले होते त्यापैकी मीतीराम भागुवाई या नावाचे एका मनुष्याचा निबंध पसत पडल्यासुद्धें त्यास इनाम मिळणार आहे.

प्रभाकर

Appointments

ई सी जोन्स साहेब यास भडोचचा कलकटर आणि माजिस्त्रेट नेमला आहे

टी सी लफनन साहेब यास कुलाब्याचा एजेट नेमला आहे, परंतु जे डी इनविरारिटी साहेब आपल्या जागी सोलापूर जिल्ह्यात जाई तोंपर्यंत तो आपले काम घेणार नाही

एल सी सी रिबेठ साहेब मुंबईतील दुसरा माजिस्त्रेट नेमला आहे, आणि थारन्टन साहेब तिसरा नेमला आहे. पी एम् डालजेल् साहेब मुंबईचा कारोन्स इणजे जुरीमास्तर नेमला आहे

THE DNYANODAYA.

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

Price, to Natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1.8 Single numbers four annas each.

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10.

BOMBAY, OCTOBER 1, 1851

No. 19

पुस्तक १०. मुंबई; ता० १, माहे आक्टोबर, सन १८५१. अंक १९.

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMAY, OCTOBER 1, 1851

We are glad to learn that there is a prospect of a branch of the Irish Presbyterian Mission being located at Ahmedabad. This is an important field, Ahmedabad being the Capital of Gujarat, and the principal centre of influence to a large extent of country.

हल्लीं काठेवाडातील ऐरीग मिशनरी साहेब ऐर्लंडाहून दुसरे कांहीं एक मिशनरी आणवून आम-दाबादेस मिशन घालणार आहेत, व तेथें विद्यालयहि चांगलें स्थापणार असें ऐकतों

The Mahi Kántha Mission

This Mission is in connection with the London Missionary Society. From the third Report, just published, we learn that two Mission houses have been erected,—the one at Dewan, the other at Bursad. Most of the converts reside at these places,—those at Bursad being chiefly cultivators, and those at Dewan, weavers. In this region there is a new and encouraging demand for Christian books, which, as in all other parts of Western India, are not given gratuitously, but are sold at low rates. A boarding school of 20 scholars, mostly children of converts, is supported by the Mission. One Kunabí, and two Kolis, the heads of families, have been added to the Native Church since the last Report. These have been subjected to a good deal of persecution in consequence of embracing the truth.

It is greatly to be regretted that the Kolis in this province are allowed to go armed. The slightest provocation tempts them to employ their weapons. An attempt was recently made to kill one of the converts, but, by mistake, another person, a heathen, was killed in stead. Towards the support of the Mission, Rs 6,445 are acknowledged from friends in this country. At present the Missionaries are three, viz., the Rev Messrs Clarkson, Taylor and Corbold. They look forward with hope to the future. A new station is about to be occupied.

[Translation of the preceding]

महिकांठा मिशन.

गुजराथ प्रांतांत महिकांठा एथें एक मिशन आहे; त्याच्या हल्लींच्या रिपोटावरून समजण्यांत येतें कीं तेथें दोन ख्रिस्ती गांव वसूं लागले आहेत. एका गांवाचें नांव देवाण, त्या ठिकाणीं एतदेशीय ख्रिस्ती लोक कोष्टीकाम चालवितात. दुसरा गांव बरसद, तेथें शेतकाम चालतें, व त्या दोहीं गांवांच्या नजीक एकेक बंगला बांधला आहे, आणि त्यांत एकेक मिशनरी साहेब राहतो. त्या प्रांतातील लोक पुस्तकें बरींच विकत घेतात. अलीकडे एक कुणबी आणि दोन कोळी बातिस्ना घेऊन कुटुंबासुद्धां त्या गावांत राहायास आले आहेत. तेथें एके ख्रिस्ती मनुष्यास ठार मारावें झणून कित्येक कोळी जपत होते, आणि त्यानीं रात्रीं त्यास झणून मारलें परंतु ईश्वराच्या कृपेने तो चुकून दुसरा कोणी कोळी मारला गेला, आणि तो ख्रिस्ती बचावला. हल्लीं त्या

मिशनारकडे एथील साहेब लोकानी ६४४५ रुपये दिले. तेथे क्लार्कसन साहेब, टेलर साहेब, आणि कारवोल्ड साहेब असे तिघे आहेत आणि काम चांगले चालते असे पाहून थोड्या दिवसांनी ते दुसरे मिशन स्थापणार आहेत

The Framjee Cowasjee Testimonial.

On the evening of Monday, the 22nd instant, a meeting was held in the library of the Elphinstone Institution, to take into consideration the best means of applying the subscriptions which have been received for the purpose of perpetuating the memory of the late Framjee Cowasjee, Esq. It is impossible for us to find room for the eloquent addresses delivered on this occasion. The following Resolutions were adopted,—

Moved by Juggonathjee Sunkersett, Esq and seconded by Capt French —

1. "That this Meeting, entertaining a high sense of the value of the services of the late Framjee Cowasjee Esq., to the cause of intellectual and social improvement in this country are anxious to perpetuate his name in connection with some useful object which he would have approved."

Moved by Prof Patton, and seconded by the Chief Justice, Sir Erskine Perry —

2. "That the Funds which have been already collected, and such others as may be subsequently added, be appropriated to the formation of a Museum in connection with the "Students' Literary and Scientific Society," and that this meeting unite with them in requesting Government to erect a building to contain a Lecture-room, Laboratory, Museum of Arts and Industry, and a Library, and to permit the building to be called "The Framjee Cowasjee Institute."

Moved by Cursetjee Jamssetjee, Esq and unanimously adopted —

3. "That the following gentlemen be elected a Committee to communicate with Government on the subject, and to make such arrangements as may be considered most expedient to carry out the wishes of the Meeting, viz.—Mr John Warden, c s, Mr P W LeGeyt, c s, Mr Cursetjee Jamssetjee, Dr McLennan, Mr Juggonath Sunkersett, Captain P T French; Mr Bomanjee Hormusjee, Mr Manockjee Limjee, Mr W Howard, Mr Roderick Mackenzie, Mr Manockjee Carssetjee, Mr T S Cowie, Professor Patton; Mr Narayan Dinnanath, Mr Cursetjee Nasserwanjee Cama, Mr Dadaboy Nowrojee; Mr Sorabjee Pestonjee Framjee and Mr Rustomjee Jamssetjee."

Moved by Bomanjee Hormusjee, Esq and seconded by Manockjee Cursetjee Esq,—

4. "That a marble slab, with an appropriate inscription in English, Gujarathi and Marathi, be erected in the Institute to perpetuate the memory of the late Framjee Cowasjee, Esquire"

मयत फ्रामजी कावसजी.

मयत फ्रामजी कावसजी यांचे स्मरण राहावे म्हणून जो त्याच्या मित्रांनी पैका जमाविला त्याचा खर्च कसा करावा या विचाराबद्दल गेल्या महिन्याच्या २२ व्या तारखेस एल्फिन्स्टन विद्यालयांत सभा

भरली. तेव्हां मुख्यस्थानी लिजेट साहेब बसले होते आणि जगन्नाथ शंकरशेट, कप्तान फ्रेंच, पाटन साहेब, सर अर्स्किन पेरी, दादाभाई नवरोजी, खरशेटजी जमशेटजी, व दुसऱ्या कित्येकानी संभाषण केले त्या सभेचा ठराव झाला तो संक्षेपाने यणेप्रमाणे आहे

फ्रामजी कावसजी शेट हे या देशाच्या सुधारणुकीविषयी पुढारी होते, आणि त्यांचे स्मरण राहावे अशी बहुताची इच्छा आहे तर जे रुपये त्या कामाबद्दल जमविले आहेत त्यांचे पदार्थालय स्थापवे. आणि त्याकरिता व पुस्तकालय इत्यादिकांकरिता सरकाराने घर बांधून त्यास फ्रामजी कावसजी इन्स्टीट्यूट असे नाव द्यावे, अशाविषयी सरकाराला अर्जी करावी असे ठरले अणखी त्या ठिकाणी संगमरवरी दगडावर गुजराथी, मराठी, व इंग्लिश, या तीन लीपींनी त्यांचे गुण लिहून ठेवावे, असेहि ठरले आहे आणि ते काम चालविण्यास कांहीं मोठ्या लोकाची मंडळी नेमली आहे.

A GRAMMAR OF THE MARATHI LANGUAGE, for the use of Students, by DADOB PANDURANG, Superintendent, &c &c

(Continued from page 283)

We pass to प्रयोजक भेद, *Causal Verbs*, and first, we remark that, it was not necessary to give the causal verb in full, since it properly comes under the example of active verbs. After one or two peculiarities have been explained in a note, its conjugation can be understood from that of the active verb. But,—letting that pass,—its paradigm is liable to precisely the same objections as have been mentioned respecting the मूल रूप भेद. The धातु ending in a Vowel, is in some respects irregular, and hence, does not serve for the example. According to the example given, we must write the causal forms of such Verbs as करणे, सोडणे, मोडणे &c thus, करववितो, सोडववितो, मोडववितो—करवविले, सोडवविले, मोडवविले &c. The कर्मणा प्रयोग in the three past tenses in the indicative mood and in the participle is omitted.

We pass to the शक्य भेद, which is that form of the verb usually, and more properly, termed

the Potential Mood Here again the disadvantage of having an irregular verb for the example, is apparent. The peculiarity of the root दे gives a peculiarity in the inflected forms such that the forms of a regular verb, as सोडणे, cannot be inferred from them. Of दे, the present tense is माझ्याने अ० मला देववते. According to this, the present of सोडणे would be, माझ्याने अ० मला सोडवते, of करणे, करवते, and so of the rest. There may be a remark in some corner of his solid printed pages which explains this, though we have not seen any such. However that may be, the *Paradigm should present an example of the Regular Verb.*

Another objection to this part, is that the author introduces impossible forms. On pages 196 and 216 he makes an imperative and a subjunctive mood of हा शक्य भेद, as माझ्याने अ० मला चालवे—चालववे and माझ्याने अ० मला देववे—देवववे &c. with the whole system of tenses in form of synopsis. Now, according to our understanding of Marathi Grammar, these forms cannot properly be reckoned as belonging to the शक्य भेद or potential mood. They belong to the causal verb. The meaning of the potential mood does not admit of the use here indicated. Such is our opinion, and such is the opinion of shāstris whom we have been able to consult. If however the author can find other shāstris who agree with him in this particular, we will admit that this criticism is not so *well placed* as we now suppose it to be, though we do not promise to be convinced.

In regard to the verb हाणे, two forms are given of the शक्य भेद, viz. माझ्याने अ० मला होते अ० होवते,—माझ्याने अ० मला झाले अ० होवले &c. Here the first forms होते and झाले &c. cannot be regarded with any propriety as belonging to this mood. It is true, we have such forms of expression as माझ्याने हे काम होते, झाले &c. but this is the same as मजकडून हे काम होते,—and if the verb in the former sentence is potential then must it be regarded as such in the latter, and in all similar sentences, as पाडसाने सोडा नाश झाला &c. त्याकडून असी गोष्ट झाली नसेल &c. Again, the

author uses the phrase मला हे काम होते in the sense of मजकडून हे काम होते. Such expressions may be heard from the lips of the most ignorant, but it is not good language.

Again the कर्मणि प्रयोग is entirely omitted. This omission is the more important since each tense, in this mood has both a कर्मणि and a भावि प्रयोग. In the present and future tenses the कर्मणि प्रयोग is so peculiar, that the forms should by all means be given. We look in vain for such forms as the following, (we insert a pronoun to designate the object) माझ्याने अ० मला तो देववतो,—ती देववतो,—ते, त्या, ती, देववतात,—तो देववला,—ती देववली,—ते देववले,—त्या देववल्या,—तो देववली,—तो देववला आहे, ते देववले आहेत,—तो देववले,—ते देववलेल,—तो देववे—ते देववेत—&c. and so on to the whole number of tenses in this mood. The whole number of tenses thus omitted, saying nothing of the आज्ञार्थ & विध्यार्थ, imperative and subjunctive moods, (which do not belong here) is twenty three. The participle is likewise deficient as to the कर्मणि प्रयोग. Such an omission is not of small moment.

We pass to the अकरणरूप—negative form of the verb. The synopsis of the three verbs is given in full. This is unnecessary, for the negative form of अस्तणे was before given in full, and in almost all cases where this verb is not used as an auxiliary, the negative form is made by placing न before the verb. Three fourths of the ten pages here occupied might as well have been spared.

We have already pointed out in the paradigm as here given a number of impossible forms. There are other forms, which, though they may be used, are not entitled to a place in the Grammar as व्हावा होती, असावा होती &c. We regard these forms as so far coming under the class of *vulgarisms*, that they are not entitled to a place in the paradigm. If mentioned at all, it should be done in a note, indicating their doubtful character. We scarcely recollect having ever heard them, or seen them in print. But here we see them placed *before* the common form व्हावाच्य होती &c. But, it occurs to us to

ask, why does not the author give us व्हावा आहे, व्हावा आहे &c. for we have the forms (not in his grammar, but in good usage) व्हायाचें (व्हावयाचें) आहे, व्हायाचें (व्हावयाचें) आहे Why not then व्हावें आहे,—व्हावें आहे? This enquiry shows conclusively to our mind, that व्हावें हें is not a classical form Again, this criticism suggests an omission The author gives us व्हावाचा होतो, but why does he not give us the other tenses, as व्हावयाचा आहे, व्हावयाचा असला, व्हावयाचा असलास, &c —forms which are equally common with the one he has given?

Another omission in the paradigm should be noticed, viz. that of the very common verbal combinations formed by the help of येणे & लागणे, as, (we insert a pronoun to show the object and the nature of the inflection of the verb,) मला ते करावें लागते,—ती सांगायी लागती,—त्याला बोलवावें लागते,—जावें लागेल, ते करावें लागतील, ती ऐकावें लागेल, &c. and मला ती करितो येतो,—तो उचलता येतो,—ती सांगता येतात,—ती करितो येतील, &c Whether these forms belong to the regular paradigm or not, they are certainly entitled to a place in the Grammar But, in the Grammar before us, the former, or those with लागणे, are not noticed, and the latter are merely noticed, (art 492 p 293), but not in a manner to give a proper view of the inflections

Helping Verbs must have a passing notice We do not understand on what principle our author makes so many His list is (p. 149) अस, नस, हो, जा, ये, दे, लाग, वस, पाहिजे, नको, नये, नलगे, & (p. 235) पाहा This is a curious list We have अस, & नस, ये & नये, लाग & नलगे This is much as if we made the helping verbs in English to be, *To Be*, *Not to Be*, *To Have*, and *Not to Have* &c But what is a helping verb?

Helping verbs " says Murray, (and the definition appears to be good) " are those, by the help of which English verbs are principally conjugated " The principle at the foundation of this definition is universally adopted—our author excepted—by Grammarians of all languages. Strictly speaking, according to this principle, there is but one helping verb in Maráthí, असणे By a little

stretching of the principle, however, जाणे, & होणे, may be included But it is an altogether unwarrantable extension of the principle by which the others are included And the author remarks at the close of the chapter (p. 235), that to avoid confusion, it is better, in parsing, to regard these words as separate verbs,—thereby acknowledging that the six or eight pages devoted to these words are nothing worth But look a moment at his classification On the principle adopted nearly half of the verbs in the language may be helping verbs His examples of दे, वस, लाग, & पाह are as follows बोल दे,—वाट पाहात वसलों,—करूं लागलों,—निघूं पाहतात Then, in the phrases, वाट पाहत उभा राहिलो,—करूं इच्छितो,—करूं शकतो,—बोलत झणाला,—रडत फिरतो,—देत सुटलों,—करितो चालला, and others, the latter verb is an auxiliary If in the phrases करूं देतो,—करूं नये, the latter verb is an auxiliary, then in the English phrases *begin to do*, *permit to do*, &c the first verb must be regarded in the same light. But enough of the verb We did not intend to spend half as much time and space upon it But the more we examined it, the more we found that which seemed to require notice. On the whole, though the paradigm is improved from that of the 1st edition, yet it is exceedingly imperfect For *redundancy*, *repetition* and *omissions*, we have seen nothing to be compared with it in the numerous Grammars of various languages which have come under our notice It occupies 60 pages, yet probably does not comprise more than two thirds of the forms of the verb which should be given in a Grammar, even should we regard each synoptical form as including all the forms that naturally come under it. And what of the verb is given, is not exhibited to the best advantage. The whole might easily be given in less than half the space.

About 20 pages are given to the derivation and composition of words Much of this is purely Sanskrit, and belongs to Sanskrit Grammar, and it is a question whether so much space should be allotted to it in a text book for common schools.

The Syntax of the present edition is improved. Our exceptions to this part are, that the rules are not given in short concise sentences, differing in type from explanatory remarks; that many peculiar idioms and constructions of the language are not noticed, and in the *praxis* as examples for parsing no reference is made to the preceding rules. We regard Rules of Syntax in a School Grammar as of great importance. They assist the pupil to analyze the language. But to be of use, they should classify all the relations which words bear to each other, and in parsing, the pupil should be required to apply them. In this respect the *praxis* is exceedingly defective.

In regard to the style we would remark, that we think the author has erred in introducing so many high and unusual Sanskrit words. Sanskrit words for technical terms are necessary, and appropriate. Of such we do not complain, but we do complain of their being introduced to express common ideas, for which common Marathi words exist. The following are examples of objectionable words taken almost at random, अतएव, विवक्षित, असादनपूर्वक, सयुक्तिक, व्याकरणदृष्ट्या, तद्विषयक, व्यतिरिक्त, क्रियाजनकत्वधर्म, विकल्पे, &c. The list might easily be extended. Now we protest in the name of the Marathi people against such a barbarous corruption of this beautiful language. The high Sanskrit style of the work is certainly a great objection to it as a text book in the Vernacular Schools.

We now take leave of our author. We have spoken rather freely of his work, but not unkindly. The position of the author and of his book seemed to require this at our hands. We have aimed to confine ourselves to important defects, which constitute serious objections to the work as a grammar of the Marathi Language, and a text book in the Vernacular Schools.

Several times, in his pages, the author asks forgiveness for obvious imperfections. Most heartily do we forgive him, though we are not sure that the thousands of poor scholars and *pantojis*, who will be obliged to use his book,

would extend to him like mercy, did they know what an amount of evil he has inflicted upon them.

[Translation of the preceding.]

दादोबाचें व्याकरण. पुढें चालू.

प्रयोजक भेद हा भेद पूर्णपणें सांगण्याची गरज नव्हती, कारण कीं सकर्म क्रियापदाचें एक उदाहरण जर पूर्णपणें दिलें, तर प्रयोजक भेदाचीं सर्व रूपें समजण्यांत येतील, केवळ तीनचार रूपांमध्ये भेद आहे, तो सुचनेवरून समजला असता अणखी त्याने हा भेद दाखविण्यासाठीं ज्या क्रियापदाचें उदाहरण दिलें, तें क्रियापद अनियमित आहे, यावरून जसा मूलरूपांत तसा एथेंहि बाध येतो; पाहा, त्यातील मी देववित्तों, देवविलें, देवविणार, या उदाहरणाप्रमाणें, करववित्तों, करवविलें, करवविणार - सोडववित्तों, सोडवविलें, सोडवविणार, असें सांगणें लागेल. यापेक्षां नियमित क्रियापदाचीं उदाहरणें दिलीं असतीं, तर बरें होतें अणखी स्वार्थी भूतकाळ व कृदंत यांच्या कर्मणिप्रयोगांत उदाहरणें दिलीं नाहींत.

शक्यभेद पहिल्या आवृत्तींत ज्याला शक्यार्थे झटलें होतें, त्यालाच एथें शक्यभेद झणतो, पण पहिलें झणणें बरें होतें आणि एथेंहि अनियमित क्रियापदाचीं उदाहरणें आहेत, यावरून सदरील दोन भेदांप्रमाणें एथेंहि बाध येतो. पाहा, माझ्याने अ० मला देववतें, - देववलें, - देववणार, इत्यादि रूपें आहेत. यावरून, माझ्याने अ० मला सोडववतें, - सोडववलें, - सोडववणार, असीं रूपें सांगणें प्राप्त होईल. दादीने छापलेल्या पृष्ठांत कदाचित याविषयीं सुचना असेल, तर असो, पण एथें नियमित क्रियापदाचीं उदाहरणें यावयाचीं होतीं अणखी (पृ० १९६, २१६), यांत हा कर्ता या भेदाविषयीं आजार्थी व विध्यर्थी रूपें देतो, झणजे, माझ्याने अ० मला देववो, देववावें, - देववत असावें इ० हीं रूपें तर होतच नाहींत. हीं केवळ प्रयोजक भेदांत आहेत, असें आमचें व पुष्कळ शास्त्र्यांचें मत आहे. जर कोणी शास्त्र्यांचें मत या कर्त्याच्या मताप्रमाणें अ-

नेत्र, नत्र आम्हे णाण असें असणे कठीण. अ-
णखी हो धातूच्या शक्य भेदांत असें उदाहरणे
देतो, माझ्याने अ० मला होतें, अ० होववतें—
झालें अ० होववले—होणार होववणार आहे,
इत्यादि. माझ्याने होतें हें रूप तर शक्य भेदा-
मध्ये नाही. माझ्याने हें काम होतें, या वाक्या-
मध्ये काम हा शब्द स्पष्ट कर्ता आहे. जसें मज-
कडून हें काम होतें, याप्रमाणें. आणि, पाज-
साने मोठा नाश झाला, ऐथें जसा नाश हा
शब्द झाला या क्रियापदाचा कर्ता आहे, तसा. हा
कृती गोंधळ आहे बरें? अणखी या सर्व भेदांच्या
सर्व अर्थांत व काळांत कर्मणि व भावी हे दोन्ही
प्रयोग आहेत, असें असतां, हा कर्ता ऐथें केवळ
भावी प्रयोगाची उदाहरणे देतो. यावरून या
व्याकरणांत फार कमीपण दिसतें पाहा, पुढील
साधारण रूपें या व्याकरणांत अढळत नाहींत
(कर्मासाठीं एक सर्वनाम घालितों), माझ्याने—
मला तो देववतो, — ती देववती, — तें देववतें,
ते — त्या — तीं देववतात, तो — ती — तें देव-
वला — ली — लें, ते — त्या — तीं देववले — त्या-
लीं इ० तो देववे, ते देववेत इ० जीं रूपें आज्ञा-
र्थ व विध्यर्थ यांमध्ये सोडलीं, तीं सुमारें २३ आ-
हत. कृदतांमध्ये तर कमीपण मर्यादांन उचलून
दिसत नाहीं तर हें थोडें कमीपण आहें कीं
काय ?

अकरणरूप. सदरील तीन भेदांत जसीं क-
रण रूपांत तसीं अकरणरूपांतहि क्रियापदाचीं उदा-
हरणे पूर्णपणें दिल्लीं आहेत. पण असें करण्याची
गरज नव्हती; कारण कीं अस धातूचें अकरणरूप
पूर्वी सांगिलेंच होतें, आणि ज्या काळांत हें साहाय-
कारक क्रियापद नाहीं, त्या काळांत क्रियापदाच्या
पूर्वी न लाविल्याने अकरणरूप होतें असा थोडा
विचार केला असता, तर हा दाहा पृष्ठातील मजकूर
केवळ दोन पृष्ठात झाला असता.

असाध्य रूपाविषयीं कांहीं सांगितलें; आतां जीं
रूपें व्याकरणास योग्य नाहींत, अस्याविषयीं थोडें
सांगतों. मी व्हावा होतों — व्हावी होतें, ती
व्हावी होती — असावी होती. इत्या असीं रूपें
कचित् बोलण्यांत येतात, आणि लिहिण्यांत तर
अगदी थोडीं अढळतात परंतु हा कर्ता व्हावा

होता, हें रूप, व्हावयाचा होता, असें जें रुढीं-
तील रूप याच्या अगोदर घालितो जर व्हावा
होता, हें रूप योग्य आहे, तर व्हावा आहे
असें रूप कां होत नाहीं? अणखी हा विभाग
दुसऱ्या प्रकारें कमी आहे. येणें व लागणें हीं
क्रियापदे दुसऱ्या क्रियापदास जोडल्याने जीं रूपें
होतात, तीं या कर्त्याने दिल्लीं नाहींत (स्पष्ट हो-
ण्याकरितां सर्वनाम कर्मासाठीं घालितों), मला तें
करावें लागतें, — ती सांगावी लागती. — त्याला
बोलावें लागतें, — जावें लागतें — ते, करावें
लागतो, — तो एकावा लागला, — आणि मला
तीं करितां येती, — तो उचलितो येतो, — तीं
सांगता येतात — तीं करिता येतील, असीं
रूपें तर व्याकरणांत अवश्य दाखविलीं पाहिजेत

सहाय क्रियापदे या कर्त्याने पुष्कळ स-
हाय क्रियापदे केलीं आहेत जसें, अस, नस,
हो. जा, ये, दे, लाग, वस, पाहिजे, नलगे,
नको. नये ही याद तर थोडी चमत्कारिक दि-
सते. तो सहाय क्रियापदाचें व्याख्यान असें
करितो; “तीं इतर धातूच्या रूपांसीं योजिलीं असता,
त्यांचा काळ व अर्थ फिरतात” हें व्याख्यान तर
बरोबर आहे आणि वास्तविक पाहिलें असतां,
अस धातू मात्र याप्रमाणें सहाय क्रियापद आहे.
आणि कदाचित् कोणाच्या मते जा व हो, हे धातु
या कलमांत घालण्याजोग असतील, पण बाकीचे
धातु या कलमात नसावे, आणि दुसऱ्या कोणत्याहि
भाषेन पाहिलें असता, असलीं क्रियापदे या कल-
मात अढळत नाहींत आणि हा कर्ताहि कांहीं
उदाहरणे दिल्यावर (पृ २३५), यांत ह्मणतो कीं,
“व्याकरण पदछेद करत वेळेस गोंधळ होऊं नये,
ह्मणोन या धातुसाधितास निराळें करून पुढलें
क्रियापद निराळें मानावें” यावरून या मजकुरांत
सात आठ पृष्ठें व्यर्थ भरलीं, असें स्पष्ट दिसतें
त्याचीं उदाहरणे असीं आहेत बोलूं दे, — वाट
पाहात वसलों, — करूं लागतो, — निघू पाह-
तात, — याप्रमाणें तर वाट पाहत उभा राहिला
करूं शकतो, — चालूं शकतो, — करीत चा-
लतो, — रडत फिरतो, — हसत बोलतो, — देत
सुटला, या वाक्यांमध्ये शेवटील क्रियापदांस स-
हाय क्रियापदे ह्मटलें पाहिजे, आणि फारकरून

सर्वच क्रियापदें या कलमांत येतील हा तर वास्तविक गंधळ आहे. आतां क्रियापदाविषयीं पुरे कर्गितों. पहिल्या आवृत्तीपक्षां एथें हा विभाग कांहीं मकारें पूर्ण आहे खरा, तथापि अधिकत्व, पुनरुक्ति, न्यूनता, याविषयीं ह्याटलें, तर दुसऱ्या भाषांतिल जी व्याकरणें आमच्या पाहाण्यांत आली आहेत, त्यांत यासारखें विलक्षण व्याकरण अगदीं अढळत नाही. क्रियापदांच्या रूपावळीकडून साठ पृष्ठें भरलीं आहेत, असें असतांही, त्यांत सर्व रूपां अढळत नाहीत, केवळ सुमारें दोन हिस्से अढळतात आणि तींही स्पष्ट नाहीत चांगली युक्ति योजिली असती, तर त्याचीं सर्व रूपां स्पष्ट रीतीने तीस पृष्ठांत आलीं असतीं.

साधित शब्दविचार या खंडाचीं पृष्ठें ३० आहेत. त्यातील बहुत मजकूर केवळ संस्कृत व्याकरणास योग्य आहे, मराठी शाळेंतील विद्यार्थ्यांच्या उपयोगी नाही, ह्मणून या खंडाचा इतका विस्तार नसता तर बरें होतें.

वाक्यरचना हा विभाग पूर्वील आवृत्तीपक्षां थोडा बरा आहे, तथापि तिजविषयींचे सर्व नेम यांत अढळत नाहीत, आणि व्याकरणपदछेदाचीं उदाहरणें सांगतांना, नेम कसे लागतात, हें अगदीं सांगत नाही, आणि तो पदछेद तरी थोडा व साधारण वाक्यांचा आहे. वाक्यरचनेविषयींचे नियम योग्यरीतीने दाखविले असता विद्यार्थ्यांच्या फार उपयोगी पडतात

या पुस्तकांत संस्कृत शब्द फार अढळतात-मंजाविषयीं संस्कृत शब्द घालावे, हें योग्य आहे

पण त्याशिवाय दुसऱ्या ठिकाणीं मराठी शब्द असताना, त्यांबद्दल संस्कृत शब्द लावावे, हें योग्य नाही उदाहरण. अतएव. **विवक्षित, अघादान-पूर्वक, सयुक्तिक, व्याकरणद्वय्या, तद्विषयक, व्यतिरिक्त, क्रियाजनकत्वधर्म, विकल्पें.** अणखी पुष्कळ आहेत. असे शब्द मराठींत घालणें योग्य नाही. तर असे शब्द घालण्याकडून ही सुंदर भाषा विघडूं नये, ह्मणून आम्ही मराठी लोकांच्या नावाने हाका मारितों.

आतां आम्ही कर्त्यास सलाम करितों. आम्ही प्रशस्तपणें बोललों, खरे, तथापि द्वेषबुद्धीने नाही. कर्त्याचें नाम, व काम आणि नेमणूक पाहून इतकें सांगणें भाग होतें तो आपल्या ग्रंथांत वारंवार क्षमा मागतो आम्ही तर खुशीने क्षमा करितों, पण जे हजारों लाचार विद्यार्थी व पंतोजी, ज्यांस हा ग्रंथ शिकावा व शिकवावा लागतो, ते आपल्यावर या कर्त्याकडून केवढा अनर्थ झाला, हें पाहून क्षमा करतील कीं नाही, हें आमच्यानें सांगवत नाही

Native Liberalaty.

पुण्याचे ज्ञानप्रकाश सभेस रामलाल मुंबईचे सावकार यानीं दोन हजार रुपये दिले या गृहस्थाचे उपकार मेठिच आहेत व या सभेनें दाटा मनस्वी होती सबब विश्रामवागेत भरावी असा टराव आहे हें काम फार चांगलें आणि पुण्यातील लोकांचे अज्ञान जाण्याचें आहे

ज्ञानप्रकाश

The Glory of Jesus Christ Chap 3 (continued.)

येशू ख्रीस्त महात्म्य अध्याय ३.

अद्भुतक्रियावर्णन. (पुढें चालू.)

होता एक मित्र येशूचा उत्तम ॥ लाजारस. नामा प्रसिद्ध पै ॥२८९॥

बहिणीं तयासी मारथा मारथा ॥ भुक्तिमान ठाव्या दोघी जणी ॥२९०॥

बेथानी नामक ग्राम तो तयाचा ॥ यरूशालेमाच्या जवळी पै ॥२९१॥

लाजारस घोर रोगानें त्रासिला ॥ ऐसी एक नेला प्राप्त झाली ॥२९२॥

बहिणीनी मग कोगासीं धाडून ॥ खिस्ता वर्तमान कळवीले ॥२९३॥
 आयकीले तेणे मित्राचे संकट ॥ परी घ्याया भेट निघेनाचि ॥२९४॥
 परी इतुकेचि बोलिला भाषण ॥ भविष्य धोरण जाणूनिया ॥२९५॥
 रोग हा नोहेचि मृत्यूसी कारण ॥ पण द्याया मान देवसुता ॥२९६॥
 ऐसीया प्रकारे देवाचे गौरव ॥ जगीं बहु व्हावे अगत्य हे ॥२९७॥
 असो दोन दीस तेथेची राहिला ॥ जेथे आयकीला समाचार ॥२९८॥
 येशू हे बोलोनि स्वस्थ का राहिला ॥ कर्म हे शिष्याला उमगेना ॥२९९॥
 मग येशू सर्व शिष्यासी बोलत ॥ चला यहूदात फिरोनिया ॥३००॥
 लाजारसा झोंप लागली निवात ॥ कराया जागृत जाऊं चला ॥३०१॥
 गुरु ह्मणे भाव खिस्ताचा वेगळा ॥ ठावा नाही झाला शिष्याप्रति ॥३०२॥
 मग सारे चिन्तीं होऊनि विस्मित ॥ विचारिती त्याते आदराने ॥३०३॥
 असो त्यासी झोंप कैसीहि निवात ॥ होईल जागृत तहजचि ॥३०४॥
 येशू ह्मणे मृत झालीया जागृत ॥ होय सहजांत केवीं घडे ॥३०५॥
 लाजारसा झोंप नोहेचि नियाची ॥ जीवे कुडी त्याची सोडियेली ॥३०६॥
 माझीया मित्राचे टाळया आदान ॥ तेथे पहिल्यान नव्हती मी ॥३०७॥
 ह्मणोनि आनंद कराया फावले ॥ मज तुह्यामुळे खीस्त ह्मणे ॥३०८॥
 का कीं तुह्मी दृढ धरावा विश्वास ॥ तारक जगास मीच आहे ॥३०९॥
 असो आता निघू येथोनि आपण ॥ जवळी जाऊन पाहू तथा ॥३१०॥
 गुरु ह्मणे लाजारसासी पुरून ॥ झाले चार दीन इतुक्यात ॥३११॥
 मग घेत येशू बेथानी गावांस ॥ मात ही मारथेस समजली ॥३१२॥
 धावोनि खिस्तासीं येवोनी भेटली ॥ विव्हाळ बोलली बहु शोके ॥३१३॥
 अंतरला भाऊ राय तो आमुचा ॥ तुझीया पायाच्या दर्शनासी ॥३१४॥
 लाजारस गेला आह्मासी साडून ॥ भेटेना फिरून बहिणीस ॥३१५॥
 देवा तू आमुचा असोनि पाळक ॥ कैसी चूकामूक पडियेली ॥३१६॥
 असतासि आधीं प्रभू तूं येथेचि ॥ मेला नसताचि भाऊ माझा ॥३१७॥
 आतांहि जें जें तूं प्रार्थूनि मागसी ॥ तें तें देव नूसी देईलचि ॥३१८॥
 मग येशू तीस बोलिला भाषण ॥ उठेल फिरोन लाजारस ॥३१९॥
 भाव या बोलाचा जाणोनि वेगळा ॥ बोले तारकाला मातक्यान ॥३२०॥
 शेवटला दीस एक तो सर्वासी ॥ पुन्हा उठायसी नेमियेला ॥३२१॥
 तई तो खरोचि उठेल तारका ॥ हातो अर्थ पक्का समजला ॥३२२॥
 येशू ह्मणे पुन्हा उठणे वांचणे ॥ दोन्ही मारथे जाणे मीच आहे ॥३२३॥
 मजवरी जोकां विश्वासे टेंकला ॥ वांचेल तो मेला असतांहि ॥३२४॥
 असोनि जीवंत ठेवीतां विश्वास ॥ मृत्यु कधीं त्यास येईनाचि ॥३२५॥
 मारथे माझीया कथेचा विश्वास ॥ आहे नाही तूस सांग कैसे ॥३२६॥

मारथेने मन मोकळें करून ॥ दिधलें फिरून उत्तर हें ॥३२७॥
 होसी तूंचि ख्रिस्त देवाचा नंदन ॥ येई जो का जन उद्धराया ॥३२८॥
 पाठवीला एक हराया पातक ॥ ऐसी शास्त्र भाक तूजविषीं ॥३२९॥
 वसे हा विश्वास माझीया मानसीं ॥ असे ठावें तूसीं गुरुराया ॥३३०॥
 मग ती आनंदें गृहासी धावली ॥ येवोनि भेटली मारयेस ॥३३१॥
 सुचविलें गुप्त रूपें हें तयेला ॥ ख्रिस्त गुरू तुला बोलावोतो ॥३३२॥
 गुरू ह्मणे मग मारया येवोन ॥ बोलली वंदोन ख्रिस्ताप्रति ॥३३३॥
 असतासि आधीं प्रभू तूं येथेंचि ॥ मेला नसताचि भाऊ माझा ॥३३४॥
 मारया आक्रोशें रडाया लागली ॥ आणीक मंडळी यहूदाची ॥३३५॥
 आयकोनि सर्व लोकांचा आकांत ॥ बोलें खिन्न चित्त जगद्गुरू ॥३३६॥
 लाजारस कोठे ठेवीला नेऊन ॥ मग ते येऊन दाखवीती ॥३३७॥
 रडला येशू त्या थड्यासी जाऊन ॥ लोक हें पाहून थक झाले ॥३३८॥
 पाहा येणें प्रीति किती हो निर्धारिं ॥ लाजारसावरी केली असे ॥३३९॥
 बोलिले किलेक वेगळ्या कल्पना ॥ जैशा ज्याच्या मना उमगल्या ॥३४०॥
 उघडिले येणें अंधांचे लोचन ॥ जाणू सर्व जण प्रसिद्ध हें ॥३४१॥
 मरूं नये लाजारसही आपुला ॥ ऐसी शक्ति खाला नव्हती कीं ॥३४२॥
 येशू पुन्हा प्रेत पेंवासी जाऊन ॥ उसासा टाकून बोलतसे ॥३४३॥
 थड्याच्या तोंडची धोंड ती लोटून ॥ करा हो तेथून एकीकडे ॥३४४॥
 ऐकोनी मारया बोलली भाषण ॥ प्रभू त्यासी घाण येत आहे ॥३४५॥
 चार दीस त्यासी लोटले पुरून ॥ गेलासे कुजून देह त्याचा ॥३४६॥
 येशू ह्मणे जरीं विश्वास अतरीं ॥ कौतुक ईश्वरी पाहतील ॥३४७॥
 ऐसे आधीं तूसीं बोलिलों भाषण ॥ नाहीं आठवण राहिली कीं ॥३४८॥
 गुरू ह्मणे जन धोंड ती लोटून ॥ पाहती दुरून कौतुक तें ॥३४९॥
 येशूनें आकाशीं लावोनि लोचन ॥ मांडिलें स्तवन ईश्वराचें ॥३५०॥
 ह्मणें बापा माझे बोल त्वां ऐकिलें ॥ उपकार झाले मजवरी ॥३५१॥
 आयकसी सदां माझीया बोलासीं ॥ हेंतो ठावें मसीं पूर्ण पणें ॥३५२॥
 परीं जेकां लोक उभे हे भोंवते ॥ कळावया त्यांते बोलिलेलों ॥३५३॥
 देवा मज तुवा धाडीलें ताराया ॥ ऐसे समजाया सर्वत्रासी ॥३५४॥
 मग तो दयाळू दिनांचा तारक ॥ मारी थोर हाक सखयासी ॥३५५॥
 लाजारा लाजारा येई वा बाहेर ॥ गेला काळ हेर परतोनी ॥३५६॥
 तेव्हा तो जीवंत होवोनि चालिला ॥ सर्वांगी वेष्टिला प्रेतपणीं ॥३५७॥
 येशू ह्मणे याचीं सोडावीं बंधनें ॥ जावें आतां याने सुखरूप ॥३५८॥
 दावोनि येशूनें अद्भुत अपार ॥ निजशक्ति थोर दर्शविली ॥३५९॥
 बडिवार बहु वाढावा जगांत ॥ नोहे हा मनांत हेत त्याच्या ॥३६०॥

वळवावे जन ऐकाया तारण ॥ वारावे मरण सर्वत्राचे ॥३६१॥
 करावया नव्या शास्त्राचा प्रचार ॥ मोडाया पसार पातकाचा ॥३६२॥
 हा तो अधिकार अपिला ईश्वरे ॥ ख्रिस्तें उपकारें साधियेला ॥३६३॥
 तेणेंहि आपुल्या येण्याचें कारणु ॥ दाविलें बोलून पदोपदीं ॥३६४॥
 पापीया नरासी ताराया पातलो ॥ घातावरी आलो ह्मणू नका ॥३६५॥
 गुरू ह्मणे तेणें बोलिल्या प्रमाण ॥ केले आचरण सर्व काहीं ॥३६६॥
 अनत वैभवे युक्त तो असून ॥ घेतसे सोसून दुर्जनाचें ॥३६७॥
 परी तेणें नाहीं आणिला उत्पात ॥ कराया निःपात पातक्याचा ॥३६८॥
 आईका भावोक मातही ख्रिस्ताची ॥ मग दया त्याची समजेल ॥३६९॥
 हिडता हिडता देवाचा नदन ॥ आला शोमरोन देशाप्रति ॥३७०॥
 तव आधीं दूत धाडिले पुढारी ॥ कराया तयारी गांवामध्ये ॥३७१॥
 मागुतें येशूहि येवोनि ठाकला ॥ परी कोणी त्याला मानीनात ॥३७२॥
 शिष्य हा प्रकार तेथीचा देखून ॥ बोलिले येऊन प्रभु प्रति ॥३७३॥
 आकाशापासोनि पाडोनि विस्तव ॥ सागू काय गाव जाळावया ॥३७४॥
 आयकोनि ऐसे शिष्याचें भाषण ॥ बोलें खिन्नमन जगदुरू ॥३७५॥
 स्वभाव केवीं हा तुमचा निष्टूर ॥ वसेना विचार तुह्यांमध्ये ॥३७६॥
 आलो मी जनांसीं ताराया ताराया ॥ नाहीं आलो घ्याया प्राण त्याचा ॥३७७॥
 येशू हें बोलोनि आपुल्या शिष्यास ॥ गेला तो गावास दुसरिया ॥३७८॥
 पदोपदीं येशू शिष्यासीं सांगत ॥ चित्तू नका घात कोणाचाहि ॥३७९॥
 गुरू ह्मणे गुण येशूचे अनत ॥ वर्णाया समर्थ कोण आहे ॥३८०॥
 देहाचें कल्याण कराया नुसतें ॥ ख्रिस्त आला येथें ह्मणू नका ॥३८१॥
 परी जो आमुच्या देहाचा चालक ॥ वसे जीव एक आह्मामध्ये ॥३८२॥
 पापरोग तया लागला दारुण ॥ आला त्यासी गूण करावया ॥३८३॥
 बाहेरीचे रोग देहाचे हिरून ॥ दाविलें प्रमाण जीवाविषी ॥३८४॥
 दवडूनि कोठ कोट्याचे दावीत ॥ करीन मी चित्त शुद्ध ऐसे ॥३८५॥
 दाविलें अंधासी देऊनि लोचने ॥ उघडायामनें समर्थ हें ॥३८६॥
 काढविलें अन्न वाढाया दीनास ॥ हेत हा सर्वास दर्शविला ॥३८७॥
 खाजे मी देईन तुमच्या जीवासी ॥ आहे मजपासीं भरपूर ॥३८८॥
 उठविलीं प्रेतें करोनि जीवंत ॥ यात हा सकेत दाखविला ॥३८९॥
 तारणाचा धर्म प्राणासी समान ॥ माणसांकारण पाहिजेचि ॥३९०॥
 त्याजवीण जन जातही जीवंत ॥ झाली प्रेतवत निरुपाय ॥३९१॥
 ऐशियां कारणें प्राण मी अर्पून ॥ आलो उद्धरून न्यावयासी ॥३९२॥
 ख्रिस्ताचे सद्गुण गायाला संपूर्ण ॥ जग हें अपूर्ण गुरू ह्मणे ॥३९३॥

Contrast between Ignorant and Educated Cultivators

या चित्रात अमेरिकेतील दोन शेतकरी आहेत, आणि ते लोकां गरीब, असे नाही; तर त्यास घोडे गाड्या, इत्यादि द्रव्य आहे. ते बहुधा गावांत राहात नाहीत, तर ते आपल्या शेतात सुंदर जागा पाहून घर बांधतात, आणि तेथे राहायला त्यांस कांही भय वाटत नाही. ते तेथे बहुत फळझाडे फुलझाडे असा वागवणीचा करून मोठे रमणीय स्थान करितात. बहुधा त्यांच्या

दारापासून सुंदर रस्ता बांधला असतो आणि कोठे जाणे असेल तर त्यावरून जातात.

ते लोक केवळ घोडे वापरतात असे नाही, तर बैल व बैलाच्या गाड्याहि वापरतात. पाहा, या चित्रांत एक शेतकरी गव्हाचे भारे बैलाच्या गाडीत भरून कोठाराकडे नेत आहे, आणि त्याच्या समोरचा हा न्याचा शेजारी आला आहे. ते लोक फार उद्योगी आणि मेहनती आहेत, आणि ते बहुधा ईश्वराचे भय बाळगून नीतीने वागतात. आणि भरतखंडा-

तील शेतकरी लोक त्याप्रमाणे खरा धर्म स्वीकारून सुख होतील, तेव्हा ते लाचार राहणार नाहीत; उलटे परमेश्वराची कृपा पावून तेहि सुखरूप राहतील.

या चित्रांत दोन शेतकरी कापायाच्या यंत्रानी शेत कापीत आहेत, व ते केवळ दोघे एथच्या पंचवीस तीस मनुष्यांचे काम करितात. उजव्या बाजूस दोन माणसे गव्हाचे फुले कोठाराकडे नेण्यासाठी बैलाच्या गाडीवर घेतात. आणि हे जरी शेतीचे काम करितात तरी त्यामध्ये विद्या व सद्गुण पुष्कळ आहेत.

Account of Siam

सयामाचें वर्णन. पुढें चालू.

ह्या देशात बायकानी सती जाण्याची चाल अगदीं नाही. आसत्याग करण्याची एक चमत्कारिक रीति आहे, जी केल्याने मोठें पुण्य घडतें अशी ह्यांची गैरसमजूत आहे. ती असी कीं, तेलात वस्त्रें भिजवून सर्वांगास गुंडाळावीं, आणि भुईवर निजून आपल्या हाताने त्यास आग लावावी, ह्मणजे वस्त्रें पेटून शरीराचा दाह होऊन जीव जातो. असें करणाऱ्याची मोठी प्रतिष्ठा आहे, ह्मणून त्याच्या कुटुंबाच्या माणसाचें पोषण राजा करितो.

ह्या लोकांस मांसभक्षणाचा निषेध आहे, तरी हे सर्व प्रकारचें मांस बेलाशक खातात. कुतरीं, माजरे, उंदीर, पाली, सरडे, वगैरे घाणेरें प्राणी ह्यांचें देखील मांस खातात. हे लोक खाण्यासाठीं केवळ आपल्या हाताने प्राणीवध करीत नाहींत, परंतु दुसऱ्याने मारून आणून दिलें असतां खातात. त्यांस वाटतें कीं आपल्या हाताने प्राण्यांचा जीव गेला नाही, तेव्हां आपणाकडे कांहीं दोष नाही. तसाच मद्यपानाचा निषेध आहे, तथापि ही सर्वत्र प्रवृत्ति आहे. तरी बेहोष होतपर्यंत लोक पीत नाहींत.

ह्या देशांत कामाची मजूरी फार मिळती, आणि धान्याची वगैरे सस्ताई आहे, ह्मणून भीक मागण्याची गरज थोडक्यासच पडती. जीं मनुष्ये भीक मागतात तीं बहुतेक रून ह्यातारीं, आंधळीं, पांगळीं, कोडीं, रक्तपितीं, व ज्यांचे हात पाय तोडले, असीं असतात. ही सर्व शापग्रस्त आहेत असी लोकांची गैरसमजूत आहे.

ह्या लोकांचें मुख्य लक्षण झटलें तर स्वा-

भिमान. ह्यास असें वाटतें की आह्माप्रमाणें कोणतींच मनुष्ये नाहींत. ह्या देशातील केवळ रंक किंवा हलका शेतव्या ह्यास दुसऱ्या देशातील मोठा राजाहि तुच्छ वाटतो; आणि दुसऱ्या देशच्या लोकांची रीत भात वेष वगैरे चांगलें असलें तरी त्याचा उपहास हे लोक करितात. हे लोक आपले ठायी इतकी प्रतिष्ठा बाळगतात की दुसऱ्या देशचा मोठा जरी कोणी आला तरी एथला अगदीं हलकाहि मनुष्य त्याची चाकरी करणार नाही.

ह्या लोकांची असी समजूत आहे कीं आपल्या डोईवरून कोणी जाऊं नये. जो डोईवरून जाईल तो भ्रष्ट, आणि आपण साहून निकृष्ट, ह्मणून हे लोक घरास प्रायः दुसरा मजला करीत नाहींत, केला तर खालच्या मजल्यात राहात नाहींत.

ह्या लोकांच्या आंगीं कांहीं दुर्गुण आहेत व कांहीं सद्गुण आहेत. हे लोक आर्जवी फार, आपल्यावरच्यांची थुंकी झेलणारे, व आपल्या खालच्यांवर तर मोठें शिरजोर. हे कृत्रिमी फार; कपटाने आपलें काम साधणारे सरळ मार्गानें चालणें ह्यांस ठाऊकच नाही; बोलतील एक व करतील एक. ह्यांजवर कोणत्या गोष्टीविषयीं भरंवसा ठेवतां येत नाहीं. ह्यांच्या आंगीं हावरेपणा, लोभीपणा, व भिन्नेपणा, फार आहे. भिन्नेपणा त्यांस योग्यच आहे; कारण की ह्यांवर बाळगण्याची परवानगी कोणास नाही. कोणी कांहीं यत्किंचित अपराध केला असतां तत्काळ अधिकाऱ्याचीं माणसें येऊन त्यास मारहाण करितात. हे ह्यांचे दुर्गुण होत. आतां ह्यांचे सद्गुण आहेत ते हे. ह्यांचें खाणें पिणें मोतादींचें असतें. हे स्वभावानें शात आहेत

भांडखोर नव्हत. आपल्या वरच्याचे आज्ञेत वागणारे आहेत. सूड घेण्याचा छंद ह्यांस नाही. मुलांवर ममता फार करतात. मुलेंहि अपत्य धर्मास जपतात. हे चोरी करीत नाहीत, व दरबडे घालीत नाहीत; दुसऱ्याचा आदरसत्कार करण्याविषयी फार जपतात. पुढें चालू होईल.

The Bengal Army

बंगाल इलाख्यांतिल फौज.

बंगाल इलाख्यात गोरे पळटणी लोक २७८९३ आहेत, आणि तेथील सर्व फौज मिळून १,६७,२९९ आहे. ह्यांतील पंधरा हजार मात्र बंगाल्यांत राहती; बाकी पंजाब वगैरे ठिकाणीं बाहेर राहते. आणि मद्रास मुंबई एथची फौज तर वेगळीच.

Contemplated Railway in Egypt

विलायतेस मिसर देशावरून जातात आणि तेथे थोडासा खुसकी रस्ता लागतो; तो हल्लीं लोखंडी बांधायाचा विचार ठरला आहे. हा रस्ता १४० मैल आहे, आणि प्रति मैलास ऐशीं हजार रुपये खर्च लागेल, असा सुमार केला आहे. आणि हा बांधला असतां विलायती डाक अधिक लवकर येईल.

Maharaj Goolab Sing.

काश्मीरचा महाराज गुलाबसिंग याचे ५४ वर्षांचे वय आहे. त्याला तीन पुत्र होते; परंतु जेव्हां रणजितसिंग मरण पावला, तेव्हा जी गडबड झाली, तींत दोन मारले गेले. आणि धाकटा पुत्र रणवीरसिंग जो वारस, तो हल्लीं २४ वर्षांचा आहे. आणि गुलाबसिंगाला कांहीं दासीपुत्रहि आहेत.

Native efforts for the Suppression of Intemperance

दारू पिण्याचे प्रायश्चित्ताचे परिणाम.

सर्वांस माहित असेल कीं या पुणे शहरांत शाक्तमार्गी दारू पिणारे लोक प्रगट किंवा गुप्त असे काहीं आलीकडे नवीन दाहापांच वर्षांत उत्पन्न झाले आहेत. आजपर्यंत दारू पिणारे लोक जसे आदळले तसतसे त्यांस शुद्ध करून काहीं घेतले, नुक्तेच प्रायश्चित्त देऊन आपाजी गोविंद धारूरकर यांस चिंचवडकर देवानी शुद्ध केला तेव्हापासून पुण्याचे ब्राह्मणामध्ये असा एकोपा झाला कीं दारू पिण्याची चाल दिवसेंदिवस शुद्ध करण्याने वाढत चालली याजकरितां शुद्ध करण्याची चाल बंद करावी त्याप्रमाणें वजावा भट हे त्या प्रकारचे असून आज दोन वर्षे शुद्ध होण्याचा प्रयत्न करितात परंतु पुण्यांत कोणते ब्राह्मणहि ही गोष्ट कबूल केली नाही व याविषयीं पुष्कळ सभा वाद होऊन असें ठरलें कीं त्यास प्रायश्चित्त देऊन शुद्ध करूं नये परंतु द्रव्यलोभानें दाहापांच लोक यांनी त्याचा पक्ष स्वीकारून प्रतिपादन करीत होते त्यांनी कोठें उपाय चालेना असें पाहून लोकांस न पुसता धटाईने मागले गुरुवारीं सारोख २१ आगस्त रोजी पुण्यांत खरे यांचे गणपतीचे देवळांत वजावा यांस शुद्ध केलें त्याजवरून त्याच दिवसां रात्री तुळसोवागेत सभा झाली तेथे ७ असामी वितपसाल

- १ निळकंठशास्त्री भट
- २ रामचंद्रभट आठवले
- ३ सिद्धेश्वर शास्त्री जोशी
- ४ शरदशास्त्री माटे
- ५ सखाराम दिक्षीत आपटे.
- ६ गोविंद भट खरे.
- ७ गंगाधर भट दातार

हे सात असामी हजार होऊन सांगितले कीं आझी यथाशास्त्र त्यास शुद्ध केला व आमचे वरोवर दोनशे अणखी ब्राह्मण दक्षणा घेऊन आले तेव्हा आझी केलें हें सर्वसमतीनें असें समजावे नंतर त्याचा विचार होऊन सदरहु सातांस बहिष्कृत केलें आणि जे किरकोळ भट गेले होते ते जसजसे सापडतील तसतसे ज्यास जें मिळालें असेल तें माघारें घेऊन शुद्ध करण्याचें ठरलें परंतु सदरहु सातांहून अणखी काहीं अनुमत देणारे लोक आहेत असें लोकांत ठाऊक आहे त्यांचाहि पत्ता लागताच निकाल होईल असें वाटतें ज्ञानप्रकाश

Present state of the Native Population.

परमहंस मंडळी.

मुंबईमध्ये परमहंस मंडळी ह्मणून स्थापीत झाली आहे असा लोकांत बातमी आहे, आणि याविषयीं छापण्याकरिता काहीं पत्रे आह्यास

आली आहेत. परंतु त्या गोष्टीविषयी बहुधा कोणास बराबर ठाऊक नाही. थोड्या दिवसांनी उघड होईल तेव्हां छापणें तें छत्रपू; अद्यापि काहीं विशेष घडला नाही परंतु प्राचीन हिंदु व हल्लींचे तरुण हिंदु यामध्ये बहुत फेर पडला आहे. काहींएकांत शास्त्र पुराणातील गोष्टी खोऱ्या तुच्छ दिसतात, तरी आपणाला ते हिंदु ह्मणवितात. काहीं-एक नास्तिकसारखे आहेत, काहीं-एक साहेबलोकांच्या समजुतीप्रमाणें समजतात; काहीं-एक साहेबाची निंदा करितात, काहीं-एक एतद्देशीयाची निंदा करितात; काहीं-एक ज्ञानावर येतात, काहीं-एक भ्रमिष्ट होऊन सर्व गोष्टीविषयी सशय धरितात; काहीं-एक आह्मीच ज्ञानी, आह्मी सर्व समजतो, आमच्या सारखे कोणी नाहीत. असें जाणनात तर याप्रमाणें पुष्कळाचे पुष्कळ विचार होऊन लोकांत असी गडबड चालली आहे; आणि कोण कोण, काय काय उपाय करितात ते पाहोवें परंतु आह्मांस वाटतें कीं या वादविवादाने व या सर्व वेगवेगळ्या उपायांनी शेवटास प्रकाश होऊन सुधारणुकीचे काम जाईल.

The Emperor Nero

रोम एथील नीरो बादशाह.

नीरो यासारखा क्रूर व दुष्ट मनुष्य या पृथ्वीवर को-

णोच झाला नसेल, त्याने रोम शहरातील शेकडो लोकांचे प्राण घेतले; जितके ख्रिस्ती लोक त्याला सांपडले तितक्यांस ठार मारिले, आणि सेंटपेतर आणि सेतपात्र ह्मणून जे येशू ख्रिस्ताचे प्रेषित त्यांचाहि त्याने वध केला तथापि नीरो हा जेव्हां लाहान मुलगा होता, तेव्हां कोणासहि वाटत नव्हतें की, हा पुढें इतका वाईट निघेल, कीं की, तो क्रूरतेचा फारच तिरस्कार करी, आणि कोणा जनावराला जरी मारिले, तरी तें त्याला अगदी सहन होत नसे यावरून, आपण मनांत वाईट विचार येऊ देण्याविषयी मुलापासून जपत असो, नाही तर ते दिवसा-नुदिवस अधिक अधिक बळकट होत जातात

An Impostor at Bhuleshwar

भुलेश्वरातील ढोंगी बाबा.

ज्ञानोदयाचे कचे यांस फार सलाम विनती विशेष माहाराज, मी आपणाकडेस ह्या चार हितकारक ओळी लिहून पाठविल्या आहेत त्या आपल्या अमोलिक पत्रद्वारे प्रसिद्ध कराव्यात, असी माझी मोठी आज्ञा आहे या महिन्याच्या ३ रे तारिखेस सध्याकाळीं झणजे सुमारे साडेतीन वाजतां मी माझ्या दोघां जिवलग मित्रांबरोबर भुलेश्वर एथें फिरतां फिरतां सहज मनांत आले कीं दर्शन घ्यावें सबब गेलों होतो, जातांच पहिल्याने सावाचें दर्शन घेऊन आह्मां नंतर तेथें जवळच गणपतीच्या देवालयांत जावयास निघालों, तो त्या देवालयाच्या समोरच एक बाबा मोठ्या दाढ्या मिशा वाढविलेला, आंगान बराच जाड व उच्च असा भगवें वस्त्र पांघरून व हातांत एक भाला घेऊन मोठ्या डामडोलाने पायांवर पाय घालून ओटीवर खुरचो टाकून जप करीत बसला होता, तो आमच्या दृष्टीस पडला आह्मां गणपतीच्या देवालयांत गेलो आणि परत माधारी येऊ तोंपर्यंत तेथें तसाच होता आह्मांला इतक्यांत एक्या पुजाऱ्याने सांगितले कीं हा बाबा चांगला साधू आहे, तो अन्न अगदीं खात नाही, आणि कोणी जर फळफळ्यावळ दिल्ली तर खातो नाहीतर वापडा सारा दिवस उपासी असतो त्या पुजाऱ्याने आह्मांस आणखी दुसरें सांगितलें कीं, ह्या बाबाने शिष्यमंडळी बरीच जमा केली आहे हें ऐकून माहाराज आह्मांस खरें वाटलें आणि तत्काळ मोठ्या आनदाने आह्मी बाबाच्या भेटीस गेलों, व मनांत निश्चय केला कीं, ह्या बाबास पहिल्याने सोन्याप्रमाणें कसोटीवर घासून हीण किंवा चोख आहे तें पाहोवें, झणजे एक दोन प्रश्न विचारावे आणि शेवटीं गुरुउपदेश घ्यावा, कारण ह्या मुबई शहरांत नेहेमी आमच्या दृष्टीने पाहतों कीं जेव्हा एकदां साधू येतो तेव्हां तो ढोंगी असो किंवा खरा असो पण आमच्या लोकांची तर त्यावर उडी पराकाष्ठेचाच पडतो,

आणि शेवटी त्याचा गुरूउपदेश घेऊन गांवांन सागत स-
टतात की हा साधु चांगला सत्यात्र आहे गुरू करणे तर
यालाच करावा. असे सांगितल्यावर अर्थात तुझ्या म-
हित आहेच की आमचे लोक कसे आहेत ते मग त्या-
च्या नादी लागून गुरू करून घेऊन त्याच्या कांहींका दि-
वसानी बावाचें दोंग प्रत्ययास येऊन मग मनांत पक्कें सम-
जनात की हा बावा लुच्चा आहे आपणास त्याने फ-
सविले

आतां ज्ञानोदय कर्ते महाराज आझी तर त्या बावाज-
वळ गेलीं आणि नमस्कार करून त्याजपासी ओटीवर
उभे राहिलीं परंतु तो काही केले बावा आमच्याकडे पा-
होना आझी विचार केला की बावासाहेब सध्या जप
करण्यांत शुतले आहेत आपण यांस कस्यास दुखदावे हा-
णून तसेच कांही वेळ आणखी उभे राहिलीं आणि कांही
अवकाशाने बावाचा जप पुरा होऊन खुर्चीवरून उठ-
ले, आणि आझ्यास हाताने बोलावून आपल्या बरोबर
खोलींत नेले तेथे त्याने वराच आमचा आदरसन्कार
केला, आणि आझ्यास हातरीवर वसायास सांगितले आ-
णि आपण आमच्या समोर व्याघ्रचर्मावर वसला त्याने
आझ्यास खारका, वदाम, व खडोसाकर बरीच खायास
दवही, यावेळीं आझी त्यास सांगितले की बावासाहेब तुझी
तर सर्व वदामें, खडोसाकर, व खारिका आझ्यास वाटून
टाकिल्या परंतु तुझी आपल्याकरितां कांहीच ठेविले नाही
बावा झणाला येथे कस्याचा तोटा आहे, जें पाहिजे ते
खावयास मला मिळते, जरा वसा झणजे सहज तुझ्यास
कळून येईल की मजपासी लोकांची किती गर्दी असती ती
त्याने वडे वडे लोकांचीं नांवां एकामागे एक पोपटासारखीं
शेपन्नास घेऊन दाखविली आणि सांगितले हे वडे वडे
लोक नेहमी माझ्या दर्शनास येतात, आणि माझे पाय
रगडित असतात व मला रूपये देतात, कोणी १० को-
णा २० व्यापमाणे व्याची शक्ति असेल त्याप्रमाणें
देतात गरीबीविषयी तर गोष्ट अगदीच काढली नाही
आझी मनांत पक्केपणी गोट मारिली की एथे कांही तरी
दोंग असावे परंतु बावास कांही न छेडता मुकात्याने सर्व
ऐकून घेतले बावासाहेब तर याप्रमाणें पुष्कळच गोष्टी हा-
कू लागले, व त्यांत मला ३०० शे वर्षे आहेत हेहि सांगि-
तले, शेवटी आझी झटले बावासाहेब ही तुमची कथा
एकाकडे राहूं द्या, आझाला एक दोन प्रश्न करावयाचे
आहेत ते तुझ्यास जर राग न येईल तर करितों त्यास
बावा कबूल झाले

मी झटले, बावासाहेब पांच साहा वर्षे झालीं मी पुण्यास
होतां आणि नुकताच कांहीं कारणामुळे मुंबईस आलों
आहे आज माझ्या दोघा मित्रांबरोबर फिरता फिरता
मनांत आलों की आपले दर्शन घ्यावे झणून भुलेश्वरी
वळन सांबाचें दर्शन घेऊन गणपतीच्या दर्शनास गेलों
तेथे आझ्यास एका पुजाऱ्याने सांगितले की आपण सत्यात्र

आहां व शिष्यमंडळीहि बरीच गोळ्य केली आहे ही आ-
पला कोर्तें ऐकून महाराज आतां आझी चरणापासी आ-
लां आहां, आझी गुरूउपदेश घेण्याची फार इच्छा करि-
तां परंतु गुरू कस्यासाठीं करावा, व केला अस्तां काय
होतें, हें आझ्यास प्रथम सांगावे, झणजे फार बरे होईल
बावा झणाले की मनुष्यास ह्या जन्मां गुरू केल्याशिवाय
सुटकाच नाही, गुरू केला झणजे तो लोकांचें पाप आप-
ल्या डोईवर घेतो आणि मनुष्यास तारणोपाय प्राप्त होतो
आझी बावास झटले की जर एखादा गुरू पापो असला
तर तो लोकांचें पाप आपल्या डोईवर कसे घेईल? हें कोल-
नांच बावासाहेब ओशाळे होऊन चिदले आणि आझ्यावर
तापून बोलू लागले की, तुम दसबगर, छोकरे हे, और
तुमारा मनलव विटल झानेका है, इदर मेरेपास दोनतीन
दोन हुवे तीन चार छोकरे तुमारेसे आये थे, ओ वी हमा-
रा मन देखनेकू लगा था, फेर हमने ओ छोकरेकी अछे
तरेसे हाड्यामत काई, उन्ने हमारि नालज कागदमे छपि
और तमबी ओटोलीमे है अरे, तुम मेरा मन देखनेकू
आया है, तुम लुच्चा है, अने जिन्ने हमारी नालज काग-
दमे छपि, उसका सत्यानास होडगा, और ओ तीन मैनेमे
हाल भोगकर सोनापुरमे उसकू दूत नरकमे लेकर ब्या-
यगा आझी बावास झटले की महाराज तुझी साधु झण-
वितां आणि असी पापो वचने तुमच्या तोंडांतून कसीं का-
ढितां? साधू झटले झणजे त्याहीं काम, क्रोध, मद, मत्सर,
इत्यादि, षडरिपू जिकले पाहिजेत मग बावा झणाले, कोण
साले साधु है मै तो जोगी है देखो जोगी जुती
जुतीसे लोककू मारता है, तेव्हां आझी बावास विचारिले
की जोगीने जुतीजुतीसे लोकांस मारावे हें आपल्या कोठल्या
धर्मशास्त्रांत सांगितले आहे तें सांगावे तेव्हां त्याचे कांहीं
चालेनासें होऊन गोंधळून आझ्यास झणाला, ब्या, ब्या,
साले, तुमारे बापने अगर वडीलने कवी शास्त्र देखा है
हे शब्द मी व माझे मित्राही, ऐकून आझ्यास फार वाईट
वाटून उठून गेले ज्ञानोदय कर्ते महाराज याजपुढें आ-
झ्यास त्याविषयी पुष्कळ लिहावयाचें आहे, परंतु वेळ नाही
सबब, आझी पुढल्या ज्ञानोदयांत लिहून पाठवूं कळवे
ही विनती

दोंगदोष्टा मुंबईकर

Use of Opium and Ardent Sprits by the Native Population

अफिम व दारू यापासून फायदा.

गेले मगळवारी मेरवानजी वेस्तनजी या नावाचे एका पार-
शाने आपला आंगरखा पागोटें पदनचकीजवळ एका विहिरी-
वर ठेऊन त्या विहिरींत जिव दिला त्याचा मुडदा त्याच दिवसी
दोन प्रहरां एका कानिस्टेबलाने चार पारशाकडून काढविला
तो शाईप्रमाणें अगदी काळ झाला होता सबब तो ओ-
ळखू घेईना तेव्हां एके शिपायाकडून कोटीत त्या बाब-

दुर्घा वातमा देववत्यावर काहि तसानी त्याचा भाऊ बैरामजी आणि त्याची आई यानी तेथे जाऊन त्याला ओळखला तेव्हा मेस्तर डालजेल यासमोर त्या मुडद्याचा तपास झाला, त्यावेळेस मयत याचा भाऊ आणि आई यांच्या साक्षीवरून असे समजण्यांत आले कीं तो मोठा दारूबाज आणि अफीव्या होता आणि त्या गोष्टीस हा एक पुरावा सांपडला कीं त्याचे रुमालाचे टोंकास अफीव्याची डवी होती, त्याजपासी काहीं पैका नव्हता आणि त्यांचे पाठीमागे त्याचा एफ वायको आणि दोन तीन मुलें फार दारिद्र्यस्थेत आहेत ही कथा ऐकल्यावर डिपुटी कारोनर याने तो मुर्दा नेण्याची परमानगी दिली. आतां पाहा बरे कीं दारू, अफीवण इत्यादिकांचे व्यसनापासून कितो हानी होत्ये तथापि या सृष्टीतील पुष्कळ लोक दारू पितात दारूने तर पुष्कळ मनुष्यांचे प्राण जातात, असे असतां ते ती शरीरास हितकारक आहे अस्या समजुनीवरून आपणास त्या दुष्ट पदार्थाचे इतके दूढ व्यसन करून घेतात कीं पुढें ते त्यांस सुटत नाही आणि त्यापासून पुष्कळ अनर्थ होतात परंतु या लोकांचे डोळे अजून उघडत नाहींत हे कितो बरे आश्चर्य आहे !

प्रभाकर

Female Education.

स्त्रियांच्या सधारणुकोवषयीं ग्रंथ लिहावयाचा तो जे लिहित असतील त्यांस सूचना आहे कीं त्यानी आपापले ग्रंथ पुढल्या महिन्याच्या पहिल्या तारखेच्या भात पुस्तके व निबंध करण्याच्या मंडळीचे चिटणीस रेवरेंड आर डब्ल्यु ह्युम साहेब यांजकडे पाठवावे आणि ज्याचा ग्रंथ पसंत पडेल त्यास १०० रुपये वक्षोस मिळतील

A theving Bhikshuk.

टॅम्स पत्रांत सांगितले आहे कीं हल्ली वाई मुकामा एका भिक्षुक ब्राह्मणाजवळ चार हजारांचे चोरीचे दागिने सांपडले, व त्याला चौकमीकारिता सातात्यास पकडून नेले आहे हा ब्राह्मण वाईकर आहे. तो भिक्षुकीकरितां पुणे वगैरे ठिकाणी प्रवासास जाऊन तिकडे कांठे चोरी करून पुनः वाईस आला

We have to acknowledge the receipt of a copy of the Report of the Board of Education for 1850-51;—also a copy of the last edition of Gangadhar Shastri's Marathi Grammar These we shall notice in our next issue. The account of a pilgrimage to Benares is in type

The following payments on account of the Dnyanodaya have been received

		Rs	A
More Shastree	1850-51	3	0
Mr M Sargon	1850	3	0
Rev F H Albrecht	1851	9	0
Mr B V Gomes	1849-50	3	0
Rev J Aitken	1851	4	0
Baba Pudmunjee	"	4	8
Succoba for Jewish School	1850	10	8
Ananta Bullal	1849	1	8
Goppinath Narayanjee	1851	0	10
Rev James McKee	1851	4	0
Jothi Govind Fulmally	"	1	8
Lieut G McBain Barnes	from 1st Nov 1850 to 30th July 1851	3	0
W S Price Esq	from 1849 1851	6	8
Lieut James Gordon	1849-50	3	0
Djee Pandoorung	4 Vols	6	0
Rev P Anderson	1851	6	8
Gunesh Sadashiw	1846-50	7	8
Essobjee	1851	1	8
Mr W W Beck	1850	1	8
Hurrychund Chintamon	"	1	0
Megusham Putoba	"	1	8
Bhowany Sunker Ragoonath	1849	1	8
Jami Jumsheed	1847-48	3	0
Sadanund Sunkerjee	1850	1	8
Bappoo Pandoorung	"	1	8
Nowrojee Dorahjee	"	1	8
Dossabhoj Framjee	"	1	8
Hurrychund Juggonnath	1848	1	8
Venayack Vittul	1847	1	8
Andy roo Rustomjee Bomunjee	1850	1	8
Wassoodew Canojee	1848	1	8
Jamsetjee Rustomjee	1849-50	3	0
Ragoindrow Ramajee, Serustadar	1851	1	8
Dr H Miller	1851	15	0
Moroba Dhondoojee	1851	1	8
M Larken Esq	1851	4	0
T Lancaster, Esq	"	5	8
Ditto for Miss Sarah White	1851	17	8
Govind Narayan	"	1	8
D M Culloch Esq	1850	1	8
Ditto	Ditto 1851	4	0
J C Johnston, Esq	"	4	0
Rev Dr Wilson	"	4	0
Rev R Nesbit	"	4	0
Rev E Rogers part of	1849-1850	2	0
Ditto	Ditto 1851	4	0

THE DNYANODAYA.

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

Price, to Natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1 8 Single numbers four annas each

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY OCTOBER 15, 1851

No. 20

पुस्तक १०. मुंबई; ता० १५, माहे आक्टोबर, सन १८५१. अंक २०.

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, OCTOBER 15, 1851.

Arrival of Missionaries

By the Suez Steamer of the 3rd inst, the Rev. S. Cullen, the Rev. Hermann Anandrao Kowndanya, Mr. Plebst, and Miss Ecklin, arrived on their way to join the German Mission at Mangalore,—also the Rev. E. Diez, for the Mission at Cannanore. They are accompanied by the Rev. J. Josenhans, Principal of the Institution at Basle, and Mr. Buntz, both of whom visit India chiefly with a view to witnessing the operations of the German Missions in the Southern Maráthi Country, Canara, Malabar, and the Neilgherries. Anandrao, the converted Brahman, went to Europe about five years ago, and during this period has pursued his studies at Basle, where he made distinguished attainments. His friends entertain a high opinion of his suitability for the work in which he is now to be engaged. The field to which these Brethren are destined is one of much promise, and we rejoice in this accession to the number of laborers.

मिशनरींचें येणें.

या महिन्याच्या ३ तारखेस आगबोटद्वारे रेवरेंड कुलन साहेब, रेवरेंड आनंदराव कौडिन्य, प्लेब्स साहेब, डिट्स साहेब आणि एकलिन मडम असीं येऊन पोचली, आणि तीं सर्व मंगलोर व कानिनोरच्या मिशनाकडे गे-

ली आहेत. रेवरेंड आनंदराव कौडिन्य या ब्राह्मणाने सुमारे पांच वर्षांमागे युरोपास जाऊन चांगला अभ्यास करून उपदेशकाचें पद मिळविलें, आणि हा फार विद्वान व योग्य आहे असें लक्षणतात. नवीन उपदेशक येतात हे आनंदाचें कारण आहे.

Shall the System of Caste be upheld in Government Schools? Report of the Board of Education No. IX. 1850-51.

The system of Hindu Caste, in effect, denies that men have a common origin, and its practical tendency is to extinguish sympathy and fellow-feeling among the different classes of society. Caste has proved a fearful curse to India, and it is still one of the chief obstacles to the intellectual and moral regeneration of the people. It sets up a false standard of merit and a false standard of morality. It leads one section of the community to cherish false, inflated views of their own greatness, while it assigns another section to hopeless ignorance, contempt and degradation.

We are sorry to find the Board of Education, in their recent Report attempting to show that, under present circumstances, this monstrous system should be upheld in Government Schools. That this ground should have been taken a quarter of a century ago, by those who were just commencing the experiment of Native education, is not so surprising. But it is mortifying to find this course deliberately adopted and vindicated.

at the present day. And we cannot but think that the Board do great injustice to Mr Elphinstone in presenting him as the advocate, under such altered circumstances, of this illiberal and uncalled-for policy. What at one time might have appeared expedient and wise, may now be wholly inexcusable.

Many of the Hindus have already learned to regard Caste as a bondage from which they would gladly be delivered. And it is evident that, ere very long, this question must agitate and rend in pieces the whole fabric of Hindu society. In such circumstances it ill becomes a Board of Education formally and practically to give in their adhesion to one of the most monstrous and pernicious doctrines of the Hindu Shástras, by upholding the principle of Caste in Government Schools. By adopting this course they increase the difficulties to be encountered by the friends of reform and league themselves with that spirit of bigotry and intolerance which would withhold education from the despised masses, and thus perpetuate their degradation. When a Hindu youth applies for admission to a Government school, why should the State institute an inquiry as to whether he originated from the mouth or the foot of Brahma? Is it not enough that the individual desires an education, and that he is possessed of ordinary talents and energy? But such is not the spirit of the present system. If the applicant be a Bráhman, he receives a cordial welcome, and, though the fund devoted to education is so miserably small, a portion of it is in some cases set apart for his support during the whole of his educational course. Should the youth however belong to one of the lower castes, no matter how ardent his aspirations after knowledge, he is told that Government cannot allow its halls of science and learning to be polluted by the presence of one so unclean, and that if, in the face of all obstacles, he is determined to acquire an education, he must seek it elsewhere and at other hands! Thus the *divine* Bráhman is confirmed in his bigotry, and the State unites with the Shástra in fixing the stamp of inferiority and degradation upon the unfortunate Shudra.

The idea that the religious convictions or prejudices of the Hindus render such a course necessary on the part of the Board of Education, is utterly groundless. Were it any where important that Hindu "prejudices should not be excited "into disgust," it

would be in the Army. But there, caste is disregarded, and we may with the *Gazette* ask, "Do the 'natural aristocracy of the land' object to be drilled side by side with the Dhers and Mahars, or to rise with them from the ranks?" No, not in the least. There is here no complaint of "disgust," nor of "an open attack on the barriers of caste." In the regimental schools also, Brahman children occupy the same position as the children of all other castes,—a thing of which no one thinks of complaining. And we never heard of any scruple on the part of the Brahmans to prevent their acting as teachers in such schools as these. So in different parts of India, flourishing Missionary Institutions, in which no distinctions of caste are recognized, are found even in close vicinity with Government Seminaries. Now while Brahmans flock to these Missionary schools, why need the Board of Education frighten themselves with the idea that their work would be blighted, and the "prejudices" of the people be ripened "into disgust," were they to admit natives of every caste and creed and color to their seminaries of learning? Only a few years since it was customary in the Company's Courts to pay strict attention to the matter of caste,—Mahárs, &c, not being allowed to occupy the usual places assigned to litigants and witnesses, but being compelled to stand without or at a distance, so that the higher castes might not be contaminated by their presence. But an order from the Sudder Adawlut at once quieted all these fancies, and Bráhman *Munsifs*, *Vakils*, &c, as soon as it was known to be the pleasure of Government, were able to tolerate the presence of Mahárs as easily as of Musalmáns and Europeans. The order caused no excitement, not a murmur was heard, though doubtless in some cases individuals complained at their leisure of the degeneracy and wickedness of the *Kali Yúg*.

Again, the Bráhmans could never think of demanding, on religious grounds, that Mahárs, Dhers, Chámbhárs, Mángs, &c should be excluded from Government schools, while Musalmáns, Pársís, and Europeans are freely admitted. According to the Hindu Shástras the presence of the President of the Board of Education or of the Principal and Professors of the Elphinstone Institution, would be far more of an abomination than that of any Mahár or Máng. The latter are genuine Hindus, while the former are vile

Mlenchas,—the lowest and most unclean of the human family! What then can be more absurd than for the Board of Education, out of deference to the religious prejudices of the Bráhmans, to exclude Mahárs &c from Government Institutions, in which foreign *Mlenchas* act the part of instructors, and where Bráhman students associate, without scruple, with unclean *Yavans*, *Pársis*, and others equally polluting. This truly is straining at the goat and swallowing the camel.

It is time that this unjust and uncalled for policy were abandoned by the Board of Education. And abandoned it must be. Already, even in the Bengal Sanskrit College, the students are admitted without regard to caste. The doors of the Madras University too have recently been thrown open to the despised, down-trodden Pariah. And our Board of Education, we trust, will not long delay to follow these examples. They need have no fears of the result. As the present system has been so long continued, the change now proposed might indeed cause a momentary sensation, but in a few weeks at most, all would be as quiet and as prosperous as ever. Let then the advantages of education be offered alike to all, let the Brahman be taught that he must trust, not to his supposed superior origin, but to his industry and to his merits, let the despised Shudra be encouraged to feel that he too is a man, and that the road to knowledge and respectability is no longer closed against himself and his children. Until this shall be done, the Board of Education is in a discreditable and false position.

[Translation of the preceding]

सरकारी शाळांत समान दृष्टी असावी,
किंवा जातिभेद वाळगावा याविषयी
विचार.

जातिभेद मानण्याच्या योगाने लोकांच्या उत्पत्त्या भिन्नभिन्न होऊन गेल्या आहेत, आणि त्याच कारणामुळे त्यांचे एकमत्य व अभेद होत नाही; आणि त्यांस परस्पर प्रीतीचा लेश नसून द्वेष इत्यादि अनर्थ उत्पन्न होतात. पाहा, जातिभेदावरून ब्राह्मणास वाटते. कीं,

आह्मी श्रेष्ठ आहो, आह्मी भूदेव आहो, आणि अशा गर्वाने ते दुर्गुणी होऊन विघडतात. आणि हलक्या जातीचे लोक समजतात कीं, आह्मी कसेहि वागलों तरी एकच; आह्मी हलकेच आहो, आणि आह्मी हलके राहोवें, आह्मी अज्ञानात राहून पशूप्रमाणे मूर्ख असोवें, असे ईश्वरानेच आमच्या प्रारब्धी लिहिले आहे; तर आह्मी उगीच कशाला श्रम करावे, आणि कशाला शिकावे! असे ते निराश होतात. आणि याविषयी ब्राह्मणांचेहि मत तसेच आहे. तर या देशाची सुधारणूक व कल्याण होण्यास मुख्य प्रतिबंध जातिभेदच आहे. आणि सरकार व बोर्ड आफ् एज्युकेशन ह्यणजे शिक्षक मंडळी इंचेहि ह्यणजे असेच आहे. परंतु हल्लींच्या रपोटांत असे लिहितात कीं जातिभेद मानणे हें वाईट आहे, तरी याविषयी आमचा उपाय नाही; लोक अज्ञानी आहेत, यामुळे सरकारी शाळांत जातिभेद मानला पाहिजे. तर हें पाहून आह्मांस आश्चर्य वाटते.

पाहा, हल्लीं कित्येक हिंदुलोकांसहि वाटू लागले आहे कीं, जातिभेद ही केवळ आमच्या पायात बिडी आहे, आणि इजपासून आह्मी कधीं मोकळे होऊ. आणि थोड्या दिवसांनी हा विचार चालवून जातिभेद नाहीसा करायला पुष्कळ हिंदुलोक प्रयत्न करितील, यात संशय नाही. तर जातिभेदाकडे अनुकूल होऊन नीच लोकांस तुच्छ मानून आज्ञानदर्शेत ठेवावे हें या मंडळीच्या नावाला शोभत नाही. उलट शिक्षक मंडळी या नावाच्या विपरीत वर्तणूक दिसते. आणि जे देशसुधारणूकीविषयी प्रयत्न करणारे त्यांच्या विरुद्ध ही मंडळी आहे, असे साफ अनुभवास येते.

एथें हिंदुलोकांत फार अग्न आहे ह्मणून सरकारी शाळांत जातिभेद मानला पाहिजे असी त्या मंडळीची समजूत पडली ती अगदीं गैरसमजूत आहे. असें करण्याची काहीं गरज नाहीं. पाहा, सर्व पळटणीमध्ये ह्यार, चांभार, ब्राह्मण, मराठे वगैरे सर्व जातीचे शिपाई आहेत, आणि कवईतीच्या वेळेस ते सर्व आपापल्या अधिकाराप्रमाणे एकत्र उभे राहातात; व सर्व पळटणी शाळांत ह्यार वगैरेचीं मुलें सर्व एकत्र वसून शिकतात. तसेंच बंगाल, मद्रास, पंजाब, हिंदुस्थान, एथें पुष्कळ मिशनरी शाळा आहेत, आणि त्या शाळांत जरी जातिभेद मानीत नाहींत तरी ब्राह्मण वगैरे उंच जातीतलीं मुलें हजारों जातात. आणि त्याविषया त्यास कांहीं चिंता वाटत नाहीं. तर जातिभेद वाळगला नसता आमचें काम चालणार नाहीं, असें उगीच भय या शिक्षक मंडळीने कशाला वाळगवें ?

जिल्ह्यांमध्ये मुनसफ वगैरे न्याय करितात तेव्हां ह्यार चांभार अशा साक्षिदार वगैरेस कचेरींत येऊं देत नसत; दुरुनच त्याची चौकसी करीत. परंतु कांहीं वर्षांपूर्वी सदर आदालतीने हुकूम केला कीं सरकारच्या दृष्टीने सर्व लोक समान आहेत; कोणीहि असो, एकाच रीतीने सर्वास कचेरींत आणून न्याय करावा. आणि त्यावेळेस कोणी गडबड केली नाहीं; कारण शास्त्र पाहिलें असतां मुसलमान, साहेबलोक, यांपेक्षां ह्यार बरे; ह्मणून मुसलमान साहेबलोक यास जवळ करून ह्यार चाहारांस मात्र दूर उभे करणें यांत फळ नाहीं, असें मुनसफ वगैरे कामदारांस पकें ठाऊक होतें.

आणि पाहा, सरकारी शाळात पारशी मुसलमान, फिरंगी, ब्राह्मण असीं मुलें वर्गा-

मध्ये एकमेकाच्या तोंडाशी तोंड करून शिकत बसतात. आणि याप्रमाणें यवन म्लेंछ याची संगत घडली असता ह्याराची संगत घडली तर काय चिंता ! या मंडळीने विचार करावा कीं, जे तुम्ही मुख्य मभासद व मुख्य शाळा गुरु वगैरे ते सर्व ह्यारापेक्षा हलके आहा; आणि तुम्हापेक्षां ह्यार बरे असें त्याचें मत असता हिंदुस ह्याराचा सपर्क न व्हावा ह्मणून बंदोबस्त ठेविता, तर ही केवढी आश्चर्याची गोष्ट आहे ! आणि असें केल्याने हिंदूचें

काय शास्त्र रक्षण झालं ! तर हा अज्ञाना चाल शिक्षक मंडळीने सोडावी; आणि ती लवकर सोडीलच, असी आमची खात्री आहे. पाहा, बंगाल इलाख्यातील संस्कृत पाठशाळांत देखील जातिभेद मानूं नये, तेथें सर्वास शिष्टं दावें, असी सरकारची आज्ञा झाली आहे. आणि तेथेंच जर जातिभेद मानीत नाहींत तर दुसऱ्या कोठें मानूं शकतील ! तसेंच मद्रासेतील सरकारी मुख्य पाठशाळांत जातिभेद मानूं नये, सर्वास सारखा अभ्यास करूं द्यावा, असी आज्ञा झाली; आणि हें योग्य आहे. अज्ञान दूर करून सर्वत्र प्रकाश व्हावा; ब्राह्मणांनी आपला पोकळ अभिमान सोडून आपले सद्गुण वाढवावे, आणि त्या योगाने महत्वास चढावें, हें योग्य आहे आणि जो अतिशूद्र त्यानेहि जाणावें कीं मीहि मनुष्य आहे, ह्मणून मला ज्ञान, सदाचरण, भक्ति हीं अवश्य पाहिजेत; म्या व माझ्या संततीने अज्ञानदशेंत राहावें असें कांहीं नाहीं, ह्मणून मी घैर्य धरून मेहनत व उद्योग करून सद्गुणी होईन आणि असें जेव्हा सर्व लोकां समजतील तेव्हां देशसुधारणूक करायस कांहीं कठीण नाहीं.

Caste in the Madras University

The question of *caste* appears to be causing much excitement in the Madras University. The *Athenæum*, of the 20th ult. says —

“From its first establishment the Madras University has been devoted to the education of the higher castes, not as a matter of duty, but from politic motives. It was thought advisable that European knowledge should be imparted in the first instance, to the classes who by birth and position had weight with the community, and who would no doubt be found in turn willing to enlighten the masses. We have always maintained, that looking at the peculiar constitution of Indian Society, it would have been better to teach the nation than the priests. If you wish to set the slave free, it is not wise to begin by strengthening the hands of his master.”

“A short while since, Government ordered the Head Master Mr. Powell, to receive a number of lads from the Medical School, and of course the mandate was obeyed. Amongst the number was a native Pariah against whose admission the Hindu scholars protested in a body. Modesty was never a conspicuous quality in the students of the High School, and in this instance the young Pillays, Chetties, and Soobaroyes, conceiving themselves quite able to argue the point, sent letters to the governors in which they complained of the pollution to which they were daily exposed by the presence of a Pariah, and demanded that he should be expelled. No notice was taken of the impudent demand, upon which the paternal Pillays, Chetties, and Soobaroyes interfered, and backed up the requests of their damaged offspring, and silence being still preserved by the Board, the matter was referred to Government. Amongst the governors are a couple of natives. The one, Runganadam Shastry, is a Brahmin who received his education at the High School. He was made interpreter of the Supreme Court, and enjoys an income of perhaps thousand a month as the reward of his English learning. The other, Streenavassa Pillay, is the well known chairman of Patcheappah's trustees, in which capacity he has incurred much hostility from his countrymen. Both were thought superior to the prejudices of ordinary Hindus and have been much potted and caressed by Europeans in consequence; but the idea that education has expanded the sympathies of the Brahmin, or that intercourse with the English had broken down the pride of the Pillay, turns out to be quite erroneous. Streenavassa has resigned his place at the Board rather than sanction the gift of knowledge to a Pariah, and Runganadam, after many ineffectual attempts to avoid giving any opinion at all, has recorded his vote on the same side. As a matter of course the impure object of all this mischief and trouble attends the school daily, so that it is of no use for the twice born children to go through the cleansing ceremonies, seeing that the work would be destroyed as fast it was done. They postpone the general dip, till the Government by listening to their reasonable prayer, shall have recognised the doctrine, that ignorance and degradation is ordained of heaven.”

After referring to the fact that there is no more contamination in the touch of a Pariah than of an European, the *Athenæum* proceeds —

“It is not to be supposed for a moment that the Government will give way on this question. The native teachers in the University who at first espoused the cause of the infected boys, gave in, we believe, after balancing for two hours only, the blessings of peace against the horrors of quarrel. But a harder battle on the same cause of quarrel was fought and won by the Missionaries of the Free Church in Madras a dozen years since. Fifty scholars left them rather than endure the presence of a couple of Pariahs, and at this moment, the outcaste and the Brahmin sit side by side, and as it sometimes happens, the one is at the top of the class and the other at the bottom. And it must not be imagined, that the poverty of the scholars induces them to bear with what they might

be supposed to consider in secret an outrage on their faith and feelings. Two-thirds of them are the children of parents whose incomes range from Rs. 17 to Rs. 400 monthly.”

Similar statements might be made of Missionary Institutions generally. In all of them we suppose the question of caste has had to be encountered. What follows is from the *Athenæum* of the 23rd ultimo —

“The youthful rebels of the Madras University have given the authorities another chance. They sent a letter to Mr. Powell offering to come back to their studies on condition that the Pariahs were previously expelled. The reply gave them twenty-four hours to come in and make their submission, failing which, they were informed that their names would be struck off the rolls of the school. They have not made their appearance, and the threat will accordingly be carried into effect.

This collision will eventuate in a heavy blow to the authority of caste. It will be seen to have dwindled down from a principle to a prejudice, — for which men are willing to declaim, but not to make heavy sacrifices. Perhaps by and bye the advocates of a purely secular education will discover, that in his secret heart the Hindu has recognised the inevitable tendencies of all European teaching. He may have found out that Pinnock's catechism of geography, and the Scripture catechism of belief, bring about the same scorn of Hinduism, and that the sole difference between the knowledge taught by the missionary, and that imparted in the government school is that in the one case, the student adopts the creed of the stranger, whilst in the latter he merely repudiates his own. We have not in this matter of native training been true to our own convictions, and the consequences are painful to reflect upon.”

In reference to this subject the *Madras Spectator* says —

“Nothing but unequivocal, though temperate firmness, in discountenancing all Caste attempts to exclude Pariahs from the State Schools, can prevent such attempts from being repeated and imitated elsewhere. Let the Executive, therefore put them down in the first instance, by vindicating the fundamental principle of the central establishment; namely, that which opens it to students of all creeds, ranks, and colours. Unless this be done, unless the means are opened to all indifferently it were better that the State should let alone education. One great end of it is, to break down Caste and its evil offspring, and Heaven forbid that an appointed agent of destruction should be perverted, into one that builds up.”

[Translation of the preceding]

विद्यार्थ्यांवर सरकारची समान दृष्टी.

हल्ली मद्रासपत्रावरून समजण्यात येते त्यातील सारांश कीं पूर्वी मद्रासेतील सरकारी मुख्य पाठशाळेत अगदीं हलक्या जातीचे लोक येत नसत. परंतु हल्लीं सरकाराने दुसऱ्या शाळेंतील काहीं विद्यार्थी त्या मुख्य पाठशाळेत शिकण्याकरितां पाठविले, त्यांत एक अतिशूद्र होता, त्यामुळे उंच जातीचे काहीं एक विद्यार्थ्यांनी सांगितले कीं आम्ही

याच्याबरोबर कसे बसावे? झणून याला काढून टाकले पाहिजे. परंतु सरकाराने त्याकडे लक्ष दिले नाही; सबब त्या कांहींएक विद्यार्थ्यांनी आपणच होऊन येणे सोडिले. आणि तेथे जे शिक्षक होते त्यांना साहेबलोकपेक्षां ह्यार काय वाईट, उगीच आपण दुसऱ्याच्या नादीं लागून कां पगार बुडवावा, असा विचार करून चाकऱ्या सोडिल्या नाहींत. पुढे त्या विद्यार्थ्यांनी मुख्य गुरूला एक पत्र लिहून पाठविले कीं, त्या ह्याराला जर काढून टाकाल तर आम्ही पुनः शाळेत येऊं. तेव्हां त्याने त्यांस उत्तर लिहिले कीं, त्याला काढणार नाहीं, आणि तुम्हाला एक दिवसाच्या अवकाश देतो; परंतु जर तुम्ही एक दिवसाच्या आत येत नाहीं तर पुनः तुम्हास शाळेत घेणार नाहीं; तुमचे नाव काढले जाईल. तर तुम्ही मर्जीप्रमाणे करावे. अणखी एथील हिंदुलोक असें समजू लागले आहेत कीं, मिशनरी शाळात व सरकारी शाळात इतकेंच अंतर आहे कीं मिशनरी शाळात विद्यार्थी आपले परंपरागत धर्म खोटे जाणून दुसऱ्या धर्माची माहितगारी करितात; आणि सरकारी शाळेत आपला धर्म खोटा असें समजून दुसऱ्या धर्माची माहितगारी न करून धर्मरहित होतात, इतकेंच अंतर आहे, असें त्या पत्रांत लिहिले आहे.

Movement at Ahmednuggur in favour of Female Education

पुणे सुरत अमदावाद इत्यादि ठिकाणी कित्येक लोक सुधारून स्त्रियांची सुधारणूक बगैरे कामांत हात घालू लागले आहेत हे पाहून फार सतोष होतो. आणि हल्लीं नगर मुकामीहि सरकारी व सावकारी मंडळी स्थापीत होऊन लोककल्याणाकडे लक्ष देत आहे, हे या पुढील पत्रावरून ध्यानांत येईल.

अहमदनगरातील कल्याणोत्पादक मंडळी.

विनती विशेष, अहमदनगरांत या महिन्याचे पहिले तारिखेस, पुस्तकालयांत सरकारी व सावकारी लोक यांनी जमून सभा केली, तीत स्त्रियांनी चांगले अध्यायन-सपन्न व्हावे झणून मुलींची शाळा करावी, आणि ती वृद्धिपूर्वक चालवी यासाठीं रुपये जमा करावे, याबद्दल तेनां तास भाषण झाले.

या कामास हे सुजन लोक फार उत्कण्ठित आहेत आणि ते उत्तम कृत्य आहे याविषयी त्यांचा अधिक उत्कण्ठ व्हावा आणि मनास गोड वाटावे झणून फारा मंडळी साहेब व त्यांच्या कन्या शाळेचा पतोजी रामजी संताजी सौंदेमाळे, पाटोल याहो तारिख २ मिनहु रोजी सदरीं हिल्या मंडळीने यावे झणून आमंत्रण केले त्या आमंत्रण पत्राचा सारांश कीं,

जे परोपकारी मुलींची सुधारणूक करायस इच्छितात त्यांनी कौणता सशय मनांत न आणितां कृपाकरून फारा मंडळीच्या वगल्यांत तारिख २ मीनहु रोजी सध्याकाळीं ६ वाजतां यावे झणजे तेथे स्त्रियांच्या सुधारणूकीविषयी विचार होईल याप्रमाणे पत्र लिहून ह्या परोपकारक मंडळीस पाठविले, त्यांचीं नांवां खाली उतरून घेतों

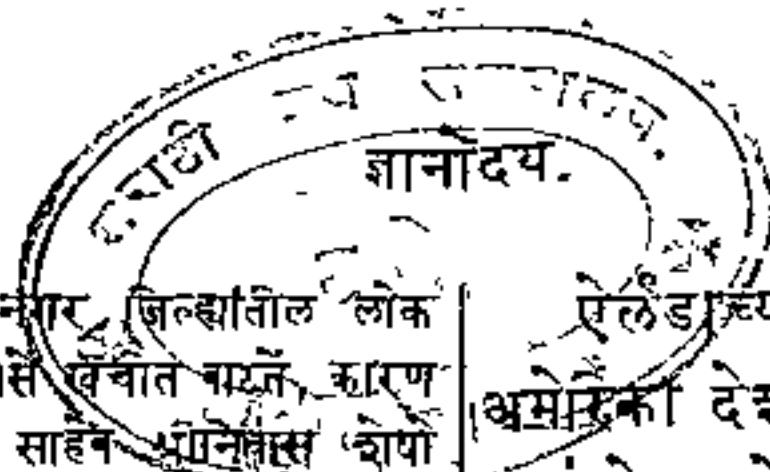
परोपकारकर्ते मंडळीची नावनिर्शा.

राव बाहादुर प्रेनसीपाल सदरभामिन ह्य० नेटीव जडव्य

राव बाहादुर राव साहेब दत्तरदार ह्य० सकटेरी
राजमान्य राजेश्री बापु साहेब मामलेदार
राजमान्य राजेश्री राव साहेब मुनसफ
वेदशास्त्र सपन्न माहराज शारिफ साहेब
मुख्य कारभारी राव साहेब हेड आर्कीनटेड
जामदार खान्याचे मालक भाऊ साहेब खजनीस
राव साहेब गुरूराव चिटनवाम
सावकार लक्षद्विपति हिंदुमल शेटजी
सावकार लक्षद्विपति हनवलशेटजी.
सावकार लक्षद्विपति बोल्हुजी वलद आणाजी थिसाल इन्सोकर.

दादा साहेब जावनजी वैद्य शारलो
मास्तर वासुदेव तात्या हसना पतोजी, मिशाना-कडाल.

मंडळी सहावाजता मोठ्या आनंदाने आणि उत्कर्षाने वगल्यांत जमा झाली आणि सर्व मुलीचे जे नेम वृत्ती, वाचणे, लिहिणे, गणणे, शिवणे, गुफणे, वगैरे कळ्या कुशलता अशा स्त्रियांस ह्या उपयोगी विद्या मिशानाकडाल होत्या त्या मंडळीने दाखविल्या, तेव्हाकरून ते अत्यंत आनंदित व संतुष्ट झाले

अहो ज्ञानोदय कर्ते साहेब, नगर जिल्हातील लोक धानां फार मुधारले जातील असे खेचते वयजे, कारण की त्यांच्या राव बाहादुर राव साहेब भाग्योदय शिपा दसरदार, व राव साहेब बाहादुर प्रेसिपल सदर अमिन, व माहाराज बापु साहेब कृष्णाजी वासुदेव मामलेदार हे जिल्हे मजकुरी लोकांच्या भाग्योदयाने आल्यापासून सर्वांचे कल्याण व देशाची संवृद्धी होत चालली आहे, ती असो की शहर मजकुरी भाग्यो वाडा वगैरे लोकांस पाण्याची फार विपत्ति होती ते पाहून लोक कल्याणार्थ रुपये लोकापासून जमा करून पाणी आणि तेथे सुंदर धर्म शाळाहि बांधिली अणखी इतकेच असे नाही परंतु हा जिल्हा कसा तरी सुधारला जावा व काहीं तरी यंत्रे वगैरे जाऊन या देशात नवीन उद्योग शोधून काढावा आणि लोकांची विपत्ति घालवून धाकाई झणून यांचा अतिशय हेतु आहे यावरून दिसते की आमचे भाग्य उदयास आले

तर गरिबांचे साह्य करावे, मातापिताहीन जों ह्यांचा शोध समाचार घ्यावा, व परस्परास बोध करावा व शिकवावे, याजकरितां मनुष्य स्वधानी अथवा देश संवधानी पाहता हेंच आवश्यक कीं सर्वांनी परस्पराविषयी कळकळ वागवावी, बलवानाने निर्बलांचे साह्य करावे उत्तमाने अधमास शिक्षा देऊन सुधारावे, मातवराने गरज वंतास मदत व्हावे, आणि ज्ञान्याने अज्ञानास ज्ञानोपदेश करावा

तर त्या सर्वाला माझी हीच विनंती आहे की हा निश्चय सत्य निष्ठापूर्वक करण्याविषयी श्रम केल्यावाचून कोणते ही मत आपल्या मनात आपण राहू देऊ नये

अहो ज्ञानोदयकर्ते माहाराज आपण कृपाकरून हे पत्र आपल्या सुंदर पत्र द्वारे लोकांस प्रसिद्ध करावे

तुमचा आज्ञांकित चाकर, लोक कल्याणइच्छु
ता० ६ माहे अक्टोबूर } गगारामवीन केशवजी सा-
सन १८५१ } वारे शेटे पुनताबकर हलो-
वस्तो अहमदनगर

European Intelligence

विलायती वतर्मा

नामदार राणी साहेब थोडे दिवसपर्यंत स्काटलंडास राहायास गेली आहे, आणि पार्लमेंट सभा फेब्रुएरी महिन्यापर्यंत बसणार नाही.

हल्ली एका अमेरिकन मनुष्याने शेत कापायाचे यंत्र काढले आहे, तें केलून २० मनुष्यांचे काम एकाच्या हातून सहज होईल.

एलंडाच्या पश्चिम वाजूकडून आगवोटी अमेरिका देशास जाव्या असा बंदोबस्त होणार तेव्हा तेथील व्यापार चांगला वाढेल.

कलकत्तेपासून विलायतेस जाण्यास लोखंडी रस्ता अगदीं समोर बाधला असतां पोचायास सात दिवस पुरतील, असा सुमार काढला आहे. आणि काहीं वर्षांनंतर असा रस्ता होईल; तेव्हा मुंबईहून नाशिकास जाण्यास जिनका अवकाश व मेहनत पडते तितीक्री विलायतेस जाण्याची होईल. परंतु हा रस्ता लवकर होणार नाही.

दक्षिण अमेरिका व उत्तर अमेरिका यामधील सयोगभूमी अरुद आहे आणि ती हल्ली लोक दीड दिवसात पार येऊं लागले आहेत; आणि थोड्या दिवसांनी यापेक्षांहि लवकर येऊं लागतील; व तेथे जेव्हां बरोबर बंदोबस्त होईल तेव्हा चीन आणि विलायत यामधील व्यापार धंदा त्याच मार्गे चालेल.

A Pilgrimage* to Benares by a Native

SIR,—Some time ago I set out on a pilgrimage to Benares After arriving at Poona, I remained there some time, and then proceeded by the straight road which passes by Pathan, Umará-wati and Nagpur This route is quite safe, and free from robbers Government has also cut several Gháts and made good roads On our way we passed the Sátpúdá Mountain, once a famous retreat for robbers But as the jungles have been removed and *chawakis* and shops established along the road, we proceeded unmolested, and were in want of nothing At Nagpur many pilgrims joined our company After a month and a half we arrived at Jabalpur which is situated on the bank of the Narbadá All the necessary ceremonies having been performed at that river, we proceeded onwards, but had not gone two *kos* when we were met by several hundred Bráhmans, who informed us that they were *Prayagwals* The *Prayágwala* who first met us returned with us to Prayág, it being a

* This communication appears to have been first written in Maráthi and then translated into English In the latter, we have corrected a few errors of orthography and idiom; but it is essentially as furnished by the author.—*Editor of Dnyánodaya*

rule among them that he who first meets a pilgrim should be his *Upadhya*. Prayág or Allahabad as it is also called, was still a distance of fifteen days before us. To enter the city, the river Jamná must be crossed, over which a raft of boats has been constructed by Government. Having crossed the Jamná we entered the city and took our lodging at Aybilyabái's Wáda, where we kept all our effects. We then went to *Trivení Sangam*, or the junction of the three rivers Bhágarathí, Jamná and Saraswatí, to bathe. Here also we performed *Shraddha*, and when the requisite ceremonies were completed, we returned home and observed a fast. The next day being the festival of *Makarsankránt*, immense crowds of pilgrims assembled at the river. The *parvakál* or exact time for the sun to enter Capricorn, was at noon, but we could not ascertain when the *parvakál* commenced. The inhabitants of the place informed us that when the *parvakál* commences the gods come down from heaven in the shape of white crows to bathe at Trivení, and that when the white crows make their appearance it is to be understood that the *parvakál* has arrived. When I saw all the pilgrims bathing, I did the same, but did not see a single white crow during the whole day. I asked a Bráhman why a single white crow had not been seen by me, he replied that he would show me some if I would accompany him. So I went with him, and he showed me a white crow sitting at a distance, but when I drew near, I discovered it to be a pigeon!

I continued bathing daily in the morning at Trivení during the whole month of Mágh, though it was very cold. While we were there, a great festival named *Mahodya* took place, and it was said that about three *laks* of pilgrims assembled to celebrate it. Twenty thousand of them were *Gosávis*, and as several of them were not only naked but riotous, they were driven out of the city by the *Kotwal*. The Prayágwals taxed us Rs 12 per horse. They cannot now force the pilgrims to pay this tax, it being left optional with pilgrims, but under the late Government they forcibly levied it. As the pilgrims however, cannot obtain full merit from their ablutions unless the Prayágwals are satisfied, the fee is paid voluntarily. At the river side each Prayágwala has a *chourang* or square wooden stool, to which a flag is attached. The pilgrims when going to bathe deposit their clothes, each on the *chourang*, of his Prayágwala or *Upadhya*, who acts the part of watchman. On returning home, the *Upadhya* receives from each pilgrim a trifle for such services.

Prayág is the king of all the *tirthas* and therefore it is called *Prayagráj*. All the *tirthas* come to Prayág to rid themselves of pollutions contracted by so many sinners having bathed in them. It is said in the *Prayág Mahátmyá* that we should try to die at Prayág. And if a person commits suicide there in order to secure this object, it is not a sin. The principal god at

Prayág is Venśmádhawa. It is said that there was formerly a saw possessed of such rare virtue that any person who sawed himself there with was sure to have any wish fulfilled which he might wish at the time of performing the operation. This saw, they say, still lies concealed in one of the bastions of the fortress near the *Akshaya wad* tree, where Government has purposely hidden it, lest people might sacrifice their lives expressing a wish to obtain the supreme authority in this country, and thus the British Government in India be terminated. The Magistrate allows all the pilgrims to go into the fort once a week to worship the sacred tree. But they say this is not the genuine *wád*, as that is of gold, and that Vishnu at the time of the destruction of the world will assume the form of a child and live on it. The Prayágwals are naturally rude, savage, and cruel. They often fight with each other, and are guilty of the most shocking crimes.

At the end of Magh we resumed our journey to Benares. The place being still forty *kos* distant, we resolved to go by boat, but some said that we could obtain but little merit in going by water, as there would be no fatigue, while the full merit of the journey would be obtained in case we went by land. At this time a learned pundit happened to come there, who solved all our doubts by declaring, that though the pains would be less in going by water, yet we would have the advantage of being constantly in contact with Gunga, and consequently that the merit would be greater. So having resolved to go by water, we hired a boat and sailed for Benares, which we reached on the fourth day. On that day we observed a fast, and the day following performed the requisite ceremonies. After four days the *Shivrátra* festival took place, when I devoted myself to the worship of Vishveshwari and strewed *bel* leaves on the idol. Afterwards we made preparations for proceeding to Gaya. It took us eight days to reach that place, and an entire month was there devoted to the performance of the usual ceremonies. The *Gayawáls* are regarded as gods. They are said not to be like common Bráhmans but are purposely created for the salvation of the people. Their income is great. Each of them it is said gains about one *lack* of rupees annually. But they waste all their money in dancing and making merry. When a wife of one of them dies, he is not allowed to re-marry, but he can keep a concubine. They are licentious, troublesome, cruel, and for slight reasons ready to fight with swords such is their character. It is said, that there was a certain demon who pleased Shiva, who consequently gave him the virtue of delivering the ancestors of those who touched him. On this, every one began touching him and got their ancestors delivered from sin, owing to which the work of Yama ceased. Yama complained to Bramhadev of this, whereupon Bramhadev and all the gods went to Vishnu for help. Vishnu press-

ed the demon with his foot, when the latter promised that he would remain in this posture as long as he should receive *Pinds* (balls of boiled rice mixed with milk, &c., offered as an oblation to deceased ancestors,) from the people, and that he would get up and devour all men and destroy the world when that offering ceased. For this reason, when there are no pilgrims, a *Gayawal* offers a *pind* himself.

The *Vishnupad** in Hindusthán is said to be the right foot of Vishnu, the left being in Arabia. But there is no mention made either of Vishnu or his foot in all Arabia. A pilgrimage, it is supposed, is not complete unless the pilgrim satisfies the *Gayawal* and, under the *Aksbaya Wad*, causes him to utter the blessing, "May your ancestors go into heaven." We offer *pinds* on the *Vishnupad* not only in the name of our fathers, but we may also offer them in the name of our friends, whether they be *Monchas* or *Musalmán*s. I was there informed that His Highness *Vináyakráo Peshwa*, presented Rs 180,000, which filled the railing around the *Vishnupad*, to his *Gayawal* at the time of the great *púja* (*mahápuja*).

After accomplishing the whole pilgrimage we left that place and after eight days came again to Benares. At the distance of 50 *kos* west of Benares is the river *Karmansahí* (Merit destroyer) over which a bridge is constructed. I did not touch it for fear I might lose my merit. At the distance of 15 *kos* is the river *Durgawatí*, over which a curious bridge of iron has been constructed by Government. We came to Benares at the end of *Chaitra* and intended to spend the *Monsoon* there. In *Chaitra* and *Waishak* excessive heat is felt at Benares. All the houses are built of stone. The air which passes through the town is equal to burning flame, and consequently cholera makes its appearance and destroys many. At evening all the *Bráhmans* besmear their bodies with powdered sandal-wood, and putting wreaths of roses and *Mogra* flowers around their necks, sit on the terraces enjoying the breeze. Some sit on the river side. The rich folks make *Vasantpuja* in honor of the *Bráhmans*, giving them many good fruits to eat, and also providing them with money. The heat continues till the rains commence, when *Ganga* rises *वसुधैव कुटुम्बकः* and becomes quite muddy. Bathing in the three rivers is here held in much esteem,—in the morning in the *Panchagangá*, at noon in the *Manakarnika* and in the evening in the *Trilochaní*.

The chief God at Benares is *Vishveshwar*, but the original *Jotling* of *Vishveshwar* is not now in existence. It was destroyed by a *Musalmán* king, who entered Benares, went near the temple of *Vishveshwar* and was about to touch it, when it broke into three pieces and three flames issued out of it. Those flames

went to the river *Manakarniká* and sank there. What it may be said, *Vishveshwar* afraid of a *Musalmán*! How then can he be God? What matters it if *Musalmans* touch *Vishveshwar*, since God is every where present with all his creatures? The emperor having destroyed *Vishveshwar* erected a mosque on the spot. A wall however of the temple still remains. The *Hindus* seeing the catastrophe that had befallen their god, got a new stone and established it under the name of *Vishveshwar*. Could they not have reasoned that the god who could not save himself, cannot save them? After the establishment of *Vishveshwar*, a temple was built over it. This is of considerable height, and many beautiful images are carved upon it. The stones are made quite smooth, and those near the *linga* are of marble. The *ling* is nearly a cubit in length. Recently an opulent *Hindu* has commenced gilding the temple. The work was about half finished when I left Benares. The dome of the building is truly beautiful, particularly at break of day, when the rays of the sun first fall upon it. The magnificence of the temple is also greatly increased by jewels with which the god is decorated. The faces are ornamented with diamonds. The gods *Kálbhairow*, *Dandpáni*, *Bindumádhaw* and *Annapurná* are inferior deities. *Kálbhairow* is said to be the *Kotwál* of Benares. The office of *Dandapáni* is to punish criminals. *Bindumádhaw* is to put in force all the orders of *Vishveshwar* and *Annapurná* is to provide food for all. *Kashi* being the tenth division of the world *Yama* has no power in it. To convince yourself that *Annapurná* does not allow any one to starve for food, go and visit her, and you will find her with a *páté* (a small wooden vessel) full of food, in one hand, and a *pali* (ladle) in the other. *Vishveshwar* has ordered her not to allow a single soul to perish without food. *Kashi* is called *Anandawan*, that is pleasant garden, and therefore none should there be sorry. Yet I have seen some beggars starving to death, and also some who scarcely get a meal a day. There is a *tirth* in *Káshi* named *Dnyanyápu*, whose water, it is said, has the effect of making those wise who drink it. But although I had the pleasure of tasting the liquid I do not find that I have become a whit the wiser. The water is brackish. On the northern side is a certain goddess who is said to be the sister of *Vishveshwar*. Every one is obliged to pay a tax of one *kawadí* per day to her.

In the *monsoon*, the *Ganges* overflows its banks and becomes nearly two miles wide. The following, which took place under my own observation, shows the cruelty of *Gangá*. My lodging was on the bank of the river near the *Náná Fadanís Wádya*. One afternoon in the month of *Shráwan*, I had taken my seat on a second story and was enjoying a view of *Gangá*, when my attention was drawn towards a *Garwalí* boy who came to bathe. First he washed

* An imago of the foot of Vishnu

his clothes and then his body, nearly half an hour. After this he began to swim, but was soon caught in a vortex and drowned. No sooner did this fatal intelligence reach the ears of his parents, than they ran to the river side, and in a most affecting tone called upon Gangá saying, "Oh, Gangá, you have drowned our only and innocent son! Now what shall we do? Oh, mother like Gangá! be kind enough to give back our child, and we will give a *sadr*, a *chotr*, and a dinner to three Brahman ladies in your name." But though the parents repeated this several times, it did not move Ganga's mind. Upon this they went home crying. I would ask, Who should be punished for this murder? Gangá, or Bhárow, the *Kotwal* of the city?

The town is in a semi-circular form and as the river is very deep it does not flow with rapidity. But in Prayág where the bed is rather shallow, it flows with great force. As all the filth of Káshi is drained into the river, its waters are polluted, and consequently we do not get a good stomach there. Some of the rich folks therefore bring water from the opposite shore. Káshi is an ancient city and is irregularly situated. It is called Banáras, which signifies that no king founded it, but that it sprang up of itself. The roads are exceedingly narrow. Near Bindumadhow there are two minarets which are very high and visible at a great distance, and from the tops we get a view of the country for six kos around. Goods to a very large amount, are daily sold and brought in the markets.

It is said that three hundred and thirty millions of gods reside in Káshi, so no one can be in want of a god there. On every side the eye perceives nothing but *lingas* which are emblems of Shiva. Káshi is described in the puráns as being composed of *lingas*. Almost all the gods in Káshi were destroyed by the Muhammadan conquerors. Many gods mentioned in the legends are no longer known. The only god that escaped the general destruction by the Musalmáns is Bhairoba, who, it seems, was invincible. On the opposite bank of the Ganga is situated Vyas-Káshi which is also called Ramnuggur. Vishveshwar drove Vyas to Ramnuggur for having used bad words towards himself and Káshi. All the land that lies on the other side of the Ganga is called *Magadhesh*, on which a curse was pronounced, to the effect, that whoever dies there shall be born in the form of an ass. Notwithstanding this thousands die there. I wonder whether they all become asses! That such is not the case may perhaps be inferred from there being no extraordinary increase in the number of asses in any part of India. I saw a *sanyási* who died there,—the query is, has he in reality become an ass? Most of the deposed Indian princes who receive allowances from the British Government are kept in Káshi and Allahabad. When I went to the fort of Allahabad I saw a nobleman sitting fox-like in rather a sedate mood. I asked a

by-stander regarding him, who informed me that this was Chattursing, a famous rebel Chief who was the leader of a great rebellion in the Panjáb.

After completing the Káshi pilgrimage and performing the *Kártick snánas*, I made preparation to return to my native country. In Káshi the performance of *Kártick snánas*, is believed to be exceedingly meritorious. In the month Kártick all the people light up lamps in the evening on the surface of Gangá. If you were then to sail along the Ganges, the city, with these illuminations, combined with expensive fireworks, presents an indescribably beautiful appearance. Before we leave Káshi we must perform the Panchakrosí yátrá for removing all our sins committed in Káshi. But it is very difficult to perform these ablutions. It is said that it is easy to make a pilgrimage to Káshi, but it is impossible to make one to Panchkrosí.

It is stated in the legends, and it is also a popular opinion, that dead bodies, howsoever thrown into the river Gangá at Káshi, always float with the right ear above the water. The reason assigned for this extraordinary circumstance is that as the right part of the body is holy, the god Tárakeshwar so orders it that he may have an opportunity of whispering a *tarkopadesh* in the dead man's right ear. But I have witnessed many corpses floating in the stream with the left ear above the water. The temple of Tárakeshwar is situated on the bank of the Manakarniká, and is washed by its waters. In the monsoon it is overflowed by the river and is gradually sinking down in the bed. I am afraid that Tárakeshwar will soon fall into oblivion by reason of this gradual submersion. Then who will undertake his duties?

After performing the Káshi pilgrimage with all my heart, I set out on my journey homewards. After arriving at Prayág and taking the pure water of the Gangá I proceeded to the Dakhan. After 15 days' journey I arrived at Jabalpur. When we advanced towards the river Nabadá, the Bráhmans there informed us that if we did not dip our vessels of Ganges water into the river, the holy water contained in them would run out,—such being the sympathy between waters of the Ganges and the other sacred streams. But I purposely refrained from doing this, in order to try the experiment and after crossing the river, I found my *Gangápani* as safe as ever! Having also received the same caution from the people at Paithan, I determined fairly to test the truth of the story, and so took my vessel of Gangá water and stood in the midst of the Godávarí for half an hour, still the water did not escape. After the performance of all the requisite ceremonies at that river, I left Paithan and came to Poona, and from thence to Kolapur, where I paid my devotion to the goddess Ambabái. Then descending the Gháts, I stopped, on my way home, at the temple of Parashurám. In the Káshi Khand, it is said that one who

handles the waters of Gangá will certainly assume the form of Vishnu Now Mr Editor I am much concerned to find that I have not yet undergone any transformation although I regularly bathed in the river Gangá for four months The destruction of Vishveshwar has also shaken my confidence considerably And, as Káshi is a holy city, one would imagine the dwellers in it are holy also, but this is a great mistake I was much disappointed at finding them as depraved, extravagant, and licentious as the people of any of the countries through which I passed, the Konkan not excepted On enquiry, I found the number of prostitutes to be upwards of 10,000, and your readers may judge whether in such a place, the more heinous offences against morality and religion must not be of common occurrence Where then is the boasted sanctity of Káshi? I declare that if I become so fortunate as to possess a few thousand rupees, you will not again find me squandering them away in any such vain search after merit We have a proverb that "Coal will be coal though washed in milk" And I am fully satisfied that going to Benares will not make a bad man good To say the least of Káshi, it is unequalled in crime and moral degradation The punishment of hanging has also come into vogue in the holy city, and the holy Sanyásis, who are said to be 750 in number, are not among the hundredmost of those who come to the gallows During my residence at Káshi, a murder took place On enquiry, I was informed that a Sanyási had carried on a criminal intercourse with a young Bráhmian widow who had another paramour, and when the latter became acquainted with this fact he was enraged and killed the Sannyási Mr Editor, if you, or any of your readers, or any of the shástrís will solve my difficulties, I shall be greatly obliged I was preparing to proceed on a pilgrimage to Rameshwar, but when I found so much difference between the Káshi Mahátmya and what I saw in the so called holy city, I cannot but desist from carrying my project into execution

Yours obediently,

Rutnagherry } A BEMILDERED WORSHIPER
16th Sept 1851 } OF VISHVESHWAR.

[Translation of the preceding]

माहा यात्रा.

ज्ञानोदयकत्तें यास, विनंती विशेष

मी कांहीं दिवसामागें काशीयात्रा करण्याकरिता निघालों तों पुण्यास जाऊन तेथें कांहीं दिवस राहून पुढें समोरच्या वाटेने हणने पैठण उमरावती नागपुर या रस्त्याने चाललों; कारण तो मार्ग फार चांगला, चोरा चिर-

व्याचें भय नाहीं, परंतु निघताना चोरांच्या बाधल्या आहेत, मोठे मोठे फोडून नीट चांगले रस्ते केले आहेत; आह्मास वाटेने सात-पुडा डोंगर लागला परंतु सरकाराने झाडी बहून तोडून रस्ता चांगला बांधला होता, वाटसरू लोकांस दगा फटका होऊ नये हणून जंगोजागी चौक्या बसविल्या आहेत, वाण्यांचीं दुकानें घालविलीं आहेत, हणून आह्मास काहीं एक अडचण पडली नाहीं. नागपुराजवळ आह्मास पुष्कळ यात्रा भेटली सुमारे दीड महिन्याने नर्मदेच्या काठीं जबलपुरी जाऊन पोहचलों तेथें तीर्थविधी करून दुसऱ्या दिवसीं मोठे पाहाटेस कुच केले आणि दोन कोश गेलों नाहीं तव सुमारे हजार तद्देशीय ब्राह्मण भेटले त्यांस आह्मी विचारिलें कीं तुम्ही कोण? त्यांनी उत्तर दिलें कीं आह्मी प्रयागवाले आहों. नंतर जो प्रयागवळ आह्मास प्रथम भेटला तो आह्माबरोबर प्रयागास आला; कारण त्यांचा नियम आहे कीं यात्रेकरव्यास जो प्रयागवळ प्रथम भेटेल तो त्याचा उपाध्याय. जबलपुराहून प्रयागास यावयास आह्मास पंधरा दिवस लागले, प्रयागास जाताना प्रथम यमुना उतरावी लागनी तिला सरकाराने नावेचा पुल बांधिला आहे ती उतरून जाऊन अहिल्याबाईच्या बाज्यात विराड केले तेथें आपले सर्व सामान धोत्रे पात्रे ठेवून त्रिवेणीसंगमास स्नानास गेलों तेथें क्षीर वगैरे तीर्थविधी करून ते दिवसीं उपोषण केले मग दुसरे दिवसीं मकर संक्रांत ते दिवसी तेथें लाखो यात्रा जमली पर्वकाळ दोन प्रहरीं होता परंतु पर्वकाळ झाला न झाला हें समजेना तेव्हा तेथील लोक सांगू लागले कीं पर्वकाळ झाला हणजे देव स्वर्गाहून पाहण्या कावळ्याच्या रूपाने स्नानास येतात. तेव्हां पाहरे

कावळे दृष्टीस पडले ह्यगजे सज्जावे कीं पर्व-
काळ झाला. नंतर लोक स्नान करूं लागले
तेव्हा मीहि करूं लागलों; परंतु त्या साऱ्या
दिवसात मी पाढरा कावळा पाहिला नाही.
तेव्हा मी तेथील एका भटास विचारिलें कीं
माझ्या दृष्टीस एकाहि पाढरा कावळा पडला
नाही हे कसें? तेव्हां त्याने मला उत्तर
केलें कीं चल मजबरोबर, मी तुला दाखवितों.
नंतर मी त्याजबरोबर गेलों, मग त्याने मला
एक पाढरा कावळा काहीं अंतरावर वसलेला
दाखविला, तेव्हा मी जवळ जाऊन पाहूं ला-
गलों तंव तें खबूतर!

पुढें एक महिनाभर मी माघस्नानें
केलों. तेथें थंडी भारी, आह्मी तेथें, अस-
तां महोदय ह्यणून पर्व पडलें होतें, त्या
समयीं सुमारे तीन लक्ष यात्रा जमली हो-
ती. त्यापैकीं वीस हजार गोसावी होते व
त्या गोसाव्यांत काहीं नम्र होते ते धिंगामस्ती
करीत ह्यणून तेथल्या कोतवालाने त्यांस श-
हरांतून हाकून दिलें. प्रयागवळ यानी आ-
ह्मापासून दर स्वारीस ह्यगजे दर घोड्यास
बारा रुपये प्रमाणें घेतले, हा कर घेण्याविषयीं
त्याचा आता जुलूम चालत नाही; कोणी खु-
शीने दिला तर घ्यावा. मार्जी राज्यात ते जुलूम
करून घेत असत परंतु ते संतुष्ट झाल्याशि-
वाय यात्रा सुफळ होत नाही सबब यात्रेकरूं
मोठ्या आनंदाने देतात. वेणीसंगमाजवळ प्र-
यागवळ चौरग ठेवीत असतात व दर
चवरगास एक एक पताक असते, ह्य-
णजे ज्याचा जो यजमान असेल तो आप-
ल्या प्रयागवळाच्या चौरंगावर स्नानास जातो.
त्या चौरंगावर आपलीं धोत्रें पात्रें ठेवून आ-
पण स्नान करितो, आणि जातांना जो तेथें

त्याचा उपाध्या रखवालदार असतो त्यास
एक पैसा देतो.

प्रयाग हें क्षेत्र सर्व तीर्थांचा राजा
आहे ह्यणून यास प्रयागराज ह्यणतात
वाकीच्या तीर्थास लोक जाऊन आपलीं
पातकें घालवितात तीं पातकें जावी ह्यणून
तीं तेथें प्रयागीं माघस्नानास येतात प्रयाग-
माहात्मांत असे सांगितलें आहे कीं कसेंहि
करावे पण प्रयागांन मरावे अन्य जागीं आत्म
हत्येचें पातक आहे परंतु प्रयागात नाही प्रया-
गांत मुख्य दैवत वेणीमाधव पूर्वी तेथें एक
करवत असे त्याचा गुण हा कीं जो कोणी
त्या कर्वताने आपलें शीर कापील त्यास का-
पते वेळेस जी इच्छा असेल ती पूर्ण होईल
हा कर्वत अक्षयवटाजवळ किल्यातल्या बुर-
जात आहे असे ह्यणतात व सरकार तो त्या-
नां देत नाही; कारण ते राजप्राप्तीची इच्छा
करून त्रिवेणीस आपलें शिरकमल त्या कर्व-
ताने कापून वाहातील आणि राज्यहरण कर-
तील. परंतु तेथील माजिस्त्रेट यात्रेकरूयास
आठ दिवसांतून एकदां किल्यांत जाऊन व-
डाचें दर्शन घेण्यास आज्ञा देतो परंतु खरा
अक्षय वट तो हा नव्हे असे ते ह्यणतात का-
रण तो मोन्याचा आहे आणि जलप्रलयाच्या
वेळेस भगवान त्याजवर बालरूप होऊन राहा-
तील प्रयागवळ हे मोठे दांडगे निष्टूर निर्दय
आहेत दररोज आपसात मारामार करि-
तात खून करितात याप्रमाणें तेथील अवस्था
आहे.

पुढें माघ मास झाल्यानंतर आह्मी का-
शीस निघून गेलों प्रयागापासून काशी चा-
ळीस कोश सुमारे आहे ह्यणून आह्मी गलव-
ताने जाण्याचा निश्चय केला परंतु कोणी
सांगूं लागले कीं गलवताने गेलें असतां पुण्य

कर्मी आणि पाय वाटेने गेलें असतां पुण्य विशेष इतक्यात तेथें एक धूर्त शास्त्री होता त्याने सांगितलें कीं जरी गलबताने गेल्याने श्रम कमी होतात तथापि सदा गगावाम होतो ह्मणून पुण्य अधिक आहे नंतर आह्मी गंगेतून जाण्याचा निश्चय केला आणि भाड्याने एक नाव करून काशीस गेलों ते चवथ्या दिवसीं पोहंचलों ते दिवसीं उपोषण केलें, मग दुसरे दिवसीं तीर्थविधी केला मग दोन चार दिवसीं शिवरात्र पडली ते दिवसीं विश्वेश्वराची पूजा करून सारा दिवस बेलाचें सहस्रनाम घालीत होतो. नंतर गयेस जाण्याची तयारी केली.

काशीहून गयेस जाण्यास आठ दिवस लागले. गयेस गेल्यानंतर सर्व गया होई तोपर्यंत एक महिना लागला. गयेत गयावळ आहेत, त्यास ईश्वराप्रमाणें मानतात. आणि ते बाकीच्या ब्राह्मणासारखे नव्हत. त्यांना ब्रह्मदेवाने मुद्दाम लोकाचा उद्धार करण्याकरिता केलें त्यांना प्राप्ती फार आहे; एकेकाजणास वर्षाचे लाखो रूपये मिळतात परंतु ते सर्व पैका ख्याली खुशालीत नाचतमाशात उधळतात. त्यांच्यांत एकदां बायको मेली असता पुनः बायको करीत नाहीं, उपस्त्री ठेवितात. त्यांचे गुण ह्मणाल तर व्यभिचारी, दाडगे निष्ठूर जरा कड्याभाडण झालें पुरें ह्मणजे तरवारी उसपून हाणामारीस येतात. गयेत मुख्य दैवत विष्णुपद व गया गदाधर. अशी कथा आहे कीं कोणीएक राक्षस होता, त्याने शिवास प्रसन्न करून असा वर मागितला कीं, जो मला स्पर्श करील त्याचे वडील मुक्त व्हावे. नंतर सर्व लोक जाऊन त्याला स्पर्श करूं लागले; तेव्हां सर्वच मुक्तीस जाऊन यमाचा कारखाना बंद झाला; तेव्हां

त्याने ब्रह्मदेवाकडे फिर्याद केली नंतर ब्रह्मा आदि करून सर्व देव विष्णूस शरण गेले. तेव्हा विष्णूने येऊन त्याला पायानी दडपलें, तेव्हां तो राक्षस ह्मणाला कीं जंवपर्यंत लोक मजवर निस्य पिडदान करितील तंवपर्यंत मी असा राहीन, आणि ज्या दिवसीं मजवर पिंड पडणार नाहीं त्या दिवसीं मी उठून सर्व पृथ्वी खाऊन सव्हार करीन. अशी कथा आहे, आणि ह्मणून ज्या दिवसीं यात्रा नसते त्या दिवसीं एकजण गयावळ खुद आपण पिंडदान करितो.

हल्लीं गयेमध्ये जें विष्णुपद आहे तो विष्णूचा उजवा पाय आणि डावा पाय आरबस्थानात मकेंत आहे, असे सांगतात. परंतु आरबस्थानांत विष्णू नाहीं किंवा त्यांचा पाय नाहीं व कोणी विष्णूचे नावहि घेत नाहीं. सर्व यात्रा झाल्यानंतर अक्षयवटाखालीं गयावळास तृप्त करून त्याच्या मुखावाटे (तेरेपितर सरगभयां असें आल्याशिवाय यात्रा सफल होत नाहीं) व विष्णुपदावर पिंड आपल्या पित्रांच्याच नावाने द्यावे असे नाहीं. इष्ट मित्र कोणी असले तरी त्याच्याहि नावाने द्यावे ते मुसलमान किंवा म्लेंछ असले तरी चिंता नाहीं; आणि मी एक जणास एका साहेबाच्या नावाने पिंड देताना पाहिला. तेथें मी असें ऐकिलें कीं विनायकराव पेशवे आले होते त्यांनी विष्णुपदाच्या महापुजेसमई ज्या कठड्यात विष्णुपद आहे त्या भरून गयावळास रूपये दिले. त्या कठड्यांत रूपये १८०००० राहिले. मी सर्व गयावर्जन केल्यानंतर काशीस परत यावयास निघालों, आणि आठ दिवसांनी काशीस आलों.

काशीहून पन्नास कोशांवर पूर्वेस गयेस जाताना कर्मनाशी नदी लागली, त्यावर सर-

काराने पुल बाधलेला आहे. माझे सर्व पुण्य जाईल ह्मणून मी तीस शिवलीं नाहीं. तेथून पधरा कोशावर दुर्गावती ह्मणून नदी लागती, तीवर सरकाराने लोखंडी पुल बाधिला आहे; तो फार चमत्कारीक आहे नदीच्या दोहों वाजूवर दगडाच्या कमाणी बांधून त्यातून लोखंडाच्या कांबी घालून तो पुल बाधिला आहे. मी काशीस चैत्र सरता सरता आलों, आणि चानुरमास काशीवास करण्याचा निश्चय केला. चैत्र वैशाखीं काशीत फार गरमी होते. काशीत दरोवस्त हवेच्या दगडाच्या आहेत, हवेचीस लांकूड ह्मणाल तर दरवाजाचें मात्र, त्यामुळे एकदा दगड तापले ह्मणजे शहरातून अग्नीच्या ज्वाळा येतात त्यामुळे पटकी उठोन भारी माणसे मरतात. परंतु सूर्यास्त झाला ह्मणजे ब्राह्मण आगास चदना या उद्या घेऊन गळ्यांत गुलाब मोगरा इत्यादि फुलाच्या माळा घालून आटाळीवर कांही वसतात, कांहीं गगेच्या तिरीं हवा खात वसतात. कित्येक लोक असतात ते वसंतपुजा करितात ब्राह्मणास नानातऱ्हेचा फळे फराळास देतात व त्याची सभावना चांगली करितात ही गरमी श्रावणमासपर्यंत चालते पाऊसकाळी गंगा फार वाढते व गगेचें पाणी आविलीसारखें होतें. काशींत प्रातःस्थानाचें माहात्म पचगंगेवर फार माध्यान्हीं मनकर्मिकेवर व संध्याकाळीं त्रिलोचनीवर काशींत मुख्य दैवत्य विश्वेश्वर आहे. परंतु खरा विश्वेश्वर जो ज्योतिलिंग तो आता नाही; तें मुसलमान बादशाहा याने फोडलें. त्याची कथा तेथले लोक असी सांगतात कीं, बादशाहा काशी क्षेत्रीं येऊन त्या ज्योतिलिंगाचा नाश करावा ह्मणून देवळास शिरला, आणि लिंगास स्पर्श करावयास गेला; तेव्हां लिंग

फुटून तीन भेतकी झाली आणि आंनून तीन आगीच्या ज्योति निघाल्या आणि मनकर्मिकेत जाऊन बुडाल्या. अरे, विश्वेश्वर मुसलमानास भ्याला काय ! जो देव मुसलमानास भ्याला तो देव कसचा ! विश्वेश्वरास मुसलमान शिवला ह्मणून काय झालें ! ईश्वर सर्वाठायीं आहे, आणि सर्वांचा कर्ताहि तोच आहे. बरें, विश्वेश्वराचा विध्वंस केल्यानंतर त्याच्या ठिकाणीं मशीद बांधली आहे, त्या जुन्या देवळाची अजून एक भित्ति आहे. मुसलमानानी आपला देव फोडलासा पाहून हिंदू लोकानी दुसरा एक दगड आणून त्याला विश्वेश्वर नाव देऊन स्थापिला, परंतु असें समजलें नाहीं कीं ज्या दगडाच्याने आपलें संरक्षण होत नाहीं तो दुसन्याचें काय करितो ! पुढें त्या देवाची स्थापना झाल्यानंतर त्यावर एक सुंदर चांगलें देऊळ बांधलें. तें बरेंच उंच आहे, व त्यावर नानातऱ्हेचीं चित्रे काढलीं आहेत, व अनेक प्रकारची नकशी सोडविली आहे देवळाचे दगड घोटून मोठे सफाईदार केले आहेत, व गाभान्यांतील लिंगाजवळचे दगड संगमरवरी आहेत लिंग मुंडा हातभर उंच आहे. आलीकडे कोणीएक श्रीमंत त्या देवळावर सोनेरी मुलामा चढवीत आहे. तें काम अर्ध झालें होतें, व मी आलों तेव्हा चालूच होतें. त्या देवळाचा घुमट फार सुशोभीत दिसतो. अरुणोदयीं जेव्हां सूर्याची किरणें त्यावर पडतात तेव्हां तीं परावर्तन होऊन चौहींकडे पसरतात आणि आसपासच्या सर्व वाड्यावर लकलकाट पडतो. तें पाहून मन मोठें प्रफुलित होतें. नुसतें देवालयच असें आहे इतकें नाहीं, तर देवाचीं अलंकार भूषणें फार मोलवान आहेत. काशींत दुसन्या प्रतीचे देव काळभैरव, दंडपाणी, विंदु-

माधव आणि अन्नपूर्णा असे आहेत. त्यात काळभैरवाने शहराची कोतवाली करावी, दंडपाणीने शिक्षा करावी, अन्नपूर्णेने अन्न पुरवावे, आणि बिंदुमाधवाने विश्वेश्वराचे हुकूम अमलांत आणावे ह्मणजे मुक्ती द्यावी. काशीत यमाचा हुकूम नाही कारण काशी दा हावे खंड आहे, आणि यमाचा अंमल नऊ खंडावर मात्र आहे. अन्नपूर्णा देवी कोणास उपाशीं मरूं देत नाही, याचे प्रयंतर पाहिजे असल्यास तुम्ही जाऊन तिची मूर्ती पाहा, तिच्या एका हातात अन्नाने भरलेले पाळे व एके हातात पळी आहे व विश्वेश्वराची निलासक्त ताकीद आहे कीं, कोणास उपाशीं मरूं देऊ नको! काशीला आनदवनहि ह्मणतात ह्मणून तेथे कोणी दुःखी असू नये. परंतु मी पुष्कळ भिकार्यास उपाशीं मरनापाहिजे आहे, व किल्ल्यास एक वेळेस पोटास मिळाले तर दुसऱ्या वेळेची पंचाईत असेंहि माझ्या नजरेस आले. (पुढे चालू होईल.)

HISTORY EUROPE No 65

About Chivalry or Knight-Errantry

बखर युरोपखंड धडा ६५.

सरदार बहादुरी.

सदरहुप्रमाणे युरोपखंड बहुत लढाऊ गोताकडून विभागले गेले. एक एक गोतामध्ये एक एक राजा झाला. आणि प्रत्येक राजाच्या हाताखाली अनेक सरदार आणि प्रत्येक सरदाराच्या हाताखाली अनेक रयत असे झाले.

राजा व सरदार लोक मोठ्या मजबूद दगडी गढीमध्ये राहत असत असे मागे सांगितले होते, याची तुम्हाला आठवण असेलच जर तुम्ही युरोप देशात जाल, तर हजरों

वर्षामागे वाधलेल्या, अस्या बहुत गळ्या तुमच्या दृष्टीस पडतील. त्यातील बहुतेक पडल्या आहेत. परंतु याविषयीच्या प्राचीन काळच्या गोष्टी व दंतकथा ऐकावयास लोकाला फार आवडते.

जहागिरीची चाल केव्हापासून सुरू झाली हे वरोवर माहित नाही, परंतु ती पहिल्याने जर्मन गोतामध्ये चालू लागली असे दिसते. मग ४२० सालीं फ्रांक लोकांनी फ्रान्स देशांत चालू केली. या लोकांनी ४८६ या सालीं फ्रेंच राज्य स्थापिले, आणि ही चाल काहीं शतकापर्यंत चालत होती.

ते राजे व सरदार लोक वारंवार एकमेकाची कुरापत काढीत असत. कधीं कधीं एक बळकट सरदार दुसऱ्या सरदारावर स्वारी करून त्याची गढी घेई. कधीं कधीं एक दुसऱ्याची सुंदर कन्या धरून आपल्या गढींत नेई. हे करणे अयोग्य आहे असे त्यावेळेस देखील समजत आणि कधीं कधीं शूर सरदार याबद्दल सूड उगविण्याविषयीं मनावर घेत असत. जे हा अन्याय करित त्याकडे जाऊन ते त्याला युद्धास बोलावीत अथवा दुसरा काहीं उपाय योजीत. लोक अस्या सरदाराची वाहवा करून त्याला मोठे उत्तेजन देत असत. पुढे उत्तरोत्तर त्याची सख्या वाढली आणि कुसेद झाला तेव्हापासून सरदार बहादुरी ही एक वृत्ति आहे असे समजू लागले.

याप्रमाणे सरदार बहादुरी स्थापित झाल्यावर जसी जाणू या पेशाविषयीं आह्मी प्रतिज्ञाच केली आहे यासारखे ते लोक मानीत असत. जर कोणीएकाचा अन्याय झाला तर त्याचा सूड उगविण्यांत प्राणसंकट सोसणे हा आमचा धर्म आहे असे त्यांस वाटे.

या सरदाराला खरें बोलणें व आपलें वचन सिद्धीस नेणें अवश्य होतें. साराश लोकदयेच्या कामांत निमग्न असणें व अन्यायी व जुलमी पिढीचा सूड उगविणें हे काम त्या शूर सरदारांकडे आहे असें मानूं लागले.

यांतील बहुत सरदार जोखमांचें काम शोधित हमेश देशोदेशी फिरत असत. अस्या सरदाराला भ्रमणकर्ता सरदार असें ह्मणत असत. कोणी संकटात आहे असें जर ऐकण्यात आलें तर ते त्याचें साह्य करण्यास कबूल करीत. विशेषकरून ज्या कुलीन स्त्रिया चोरून नेऊन गढात ठेविल्या जात त्याचें साह्य करण्यास ते फार आवेशी होऊन त्यांस सोडवावयास मोठ्या शूरत्वाचें चमत्कारिक चरित्र करीत असत. कधीं कधीं हे सरदार दुष्टाई करीत पण असें झालें असता त्यांनी आपली प्रतिज्ञा मोडली असें होत असे.

प्रश्न.

प्र० जहागिरीच्या चालाच्या वेळेस युरोपखंड कसे होतें? प्र० गव्याविषयी काय? प्र० ही चाल फ्रान्स देशांत कोणी केव्हां चालू केली? प्र० फ्रेंच राज्य केव्हां स्थापलें गेलें? प्र० राजे व सरदार लोक काय जुलूम करीत असत? प्र० असे करणें कसें मानात? प्र० एक सरदार कधीं कधीं काय करी? प्र० लोकांनी त्या सरदारांचें काय केलें? प्र० सरदार बहादुरी ही एक वृत्त आहे असें केव्हांपासून चालू झालें? प्र० त्या सरदारांचा कशाचा जरूर होता? प्र० भ्रमण कर्ता सरदार असें कोणाला ह्मणत? प्र० कुलीन स्त्रियाविषयी काय?

Willoughby Prizes

Prizes of Rupees 150 for the best, of Rs 60 for the second best, and of Rs 40 for the third best Essay in Maráthí or Gujaráthí, on THE OBSERVANCE OF TRUTH WITH SPECIAL REFERENCE TO THE ADMINISTRATION OF JUSTICE AND THE ADVANCEMENT OF THE BEST INTERESTS OF SOCIETY, and composed by the present or former pupils of the Missionary and other educational institutions not connected with Government, will be awarded in behalf of the Hon'ble J P Willoughby, Esq, late member of Council, Bombay, by the Rev Drs Wilson, and Stevenson, and R X Murphy, Esq., early in 1852. Candidates are required to send their Essays accompanied by a sealed note, containing their names, to either of the adjudicators

on or before the first of January next. A list of the books used in preparing the Essays should be appended to them

S S DICKINSON

Bombay, 30th Sept. 1851

न्यायप्रकरणांत व लोकांच्या कल्याणवृद्धींत सत्यतेचें रक्षण करण्यानें किती लाभ होतो याविषयी, मागले किवा सांप्रतचें मिशनारी अथवा, सरकारी शाब्दशिक्षण, दुसरे शाब्दचे विद्यार्थ्यांतून जे कोणी मानाया जोगा मराठी किवा गुजराथी निबंध लिहितील त्यांस विल्यो साहेब माजी कौन्सेलर यांजकडून इनाम याप्रमाणें मिळेल, सर्वांपेक्षा उत्तम प्रतीच्या निबंधास रूपये १५०, मध्यमास ६०, आणि कनिष्ठस ४० ह्या निबंधाविषयी रेवरेण्ड डाक्टर विलसन साहेब, व रेवरेण्ड डाक्टर स्तिवनसन साहेब, व मर्फी साहेब तपासून ठराव करतील यास्तव निबंध लिहिणारानी सदरीं लिहिलेल्या साहेबांतून कोणत्याहि साहेबाकडे पुढील जानुवारी महिन्याच्या पहिल्या नारखेच्या धान पाठवावें त्याजवरावर आपल्या सहाचा लखोट्य असावा तसेंच निबंध तयार करण्यांत कोणकोणत्या ग्रथाचें साह्य घेतलें असेल तेंहि लिहून कळवावें

तारिख १९ सप्टेंबर, १८५१. स स डिकन्सन

न्यायप्रकरणां तथा लोकोना कुलाणुना वधरा-
मा सत्यतुं रक्षणु क्रीधाथी शो लाल थाय्येथे ये
वीशे सरकारी शालो वगर भीरनारी तथा पीणु
शालोना यगुठिना तथा ह्मणुना पीटीय्यारथीय्यो-
माथी ले कोर्धपमद करवा जेग मराठी तथा गुज-
राती रेसाला लप्यसे तेय्योने वीलपी साहेय माणु
डोनसलरनी तरकुथी नीये लप्येय्या परमाणु धनाम
मलसे --सुधुथी उतम रेसालाने साइ इपीय्या (१५०)
जेरशो य्येने तेथी उतरताने साइ इपीय्या (६०)
साइ, य्येने वली तेथी उतरताने साइ इपीय्या (४०)
यालीस मलसे. ये रेसाला रेवरड डाक्टर वीलसन
साहेय तथा रेवरड डाक्टर सतीवनसन साहेय त-
था मरशी साहेय तपासोने तेय्योना धम्मोग्यपरमाणु
धनाम डेरवसे. ये वासते रेसाला लप्यनाराय्योने
उपर लप्येला साहेयोमाथी कोर्धय्येक साहेय उपर
य्यावता जनेवारी महीनानी पेहेली तारीय्यनी य्यंहर
पोताना रेसाला मोकली देवा. ते तेय्योनी साथे
हरेक लप्यनारने पोतानी सहीनो लप्योये पंद करीने
मोकलवो. ये रेसाला लप्यनामाकीय्या कीय्या गर-
थोनी मदद लीधी छे तेय्योना नाम पणु लपी
जणुवा. तारीय्य २६ सप्टेम्बर, १८५१.

स. स. डिकन्सन.

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY, NOVEMBER 1, 1851

No. 21

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १, माहे नोवेंबर, सन १८५१.

अंक २१.

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY NOVEMBER 1, 1851

SCRIPTURE STORIES No. 58 American Mission
Marathi Series. 70 pages, 12mo Price, one and an
half annas

This little book contains a picture, with an appropriate Scripture story, on each page. Some of the cuts are not particularly fine, but on the whole, they will prove a decided attraction, and cannot but aid in fixing the story in the memory of the reader. It is beautifully printed, and of the price, none can complain.

शास्त्रातील गोष्टी

हल्लीं हें नवीन सुंदर मराठी पुस्तक छापलें आहे, त्याच्या प्रत्येक पृष्ठावर चित्र, आणि त्या चित्राच्या खालीं लागलीच गोष्ट लिहिली आहे. याचीं पृष्ठे ७० आहेत व किंमत दीड आणा पडती. तर हें पुस्तक ज्याला पाहिजे त्यानीं अमेरिकन मिशन छापखान्यात वावें हणजे तेथें मिळेल.

Disturbances in Bombay

About a month since a likeness of Muhammad and an account of his life was published in a Gujarathi newspaper named *Dnyan Chitra Darpan*. Copies of this were not long after posted up in the vicinity of some of the

Masjids, and some ignorant Musalmans were pleased to regard this as an insult to their Prophet and his religion. This they resented by assaulting the Parsis, whom they regarded as the authors of the affront, and for the last twenty days the town has been kept in a constant state of excitement by these disturbances. It does not appear that any blame can be attached to the Editor of the *Dnyan Chitra Darpan*, as he gave the view of Muhammad generally found in standard authorities. Had he indulged in gratuitous abuse with a view to provoke the Musalmans, he would have been highly culpable, and would moreover have been amenable to punishment. To resort to abuse in conducting religious discussions is certainly most blameworthy, but to resort to violence against those by whom the abuse has been given is not less unjustifiable. And those who venture to take the law into their own hands will assuredly find that they have involved themselves in disgrace and trouble, for the public weal requires that Government should punish such a course with exemplary severity. Let then those who think that they have just cause of complaint against others appeal to the proper authorities, who after due investigation will not fail to afford redress.

On such an occasion as this all parties may congratulate themselves on having an enlightened impartial and firm Government to protect them from violence. Had a Musalmán Government existed in Bombay during the past month, our Parsi friends especially would have met with very different treatment. We take pleasure however in saying that the more respectable Musalmans have not, so far as we know, been implicated in the disgraceful scenes just referred to.

मुंबईतील दगा.

चित्रज्ञानदर्पण या नावाच्या एका गुजराथी वर्तमान पत्रांत महमदाचे चित्र काढून त्याचा वृत्तांत लिहिला आणि ते चित्र काहीं एकानो मुसलमानाच्या मशीदीपासीं चिकटविलें; त्यावरून काहीं अज्ञानी मुसलमान लोकांस वाटलें कीं आमच्या पैगंबराची हेळपणी पार्शीलोकांनी आरंभिली. असा द्वेष धरून त्यांनी पार्शीलोकांसीं तुफान आरंभिलें व हल्लीं पधरा दिवसापासून एथें मोठा गवगवा चालला आहे; दोन तीन वेळ मुसलमान व पार्शी यांची मारामारी झाली. असो, चित्रज्ञानदर्पणवाला यावर काहीं दोष आहे असें नाहीं. त्याने महमदाचा वृत्तांत इंग्लिश पुस्तकावरून काढिला व चित्रहि त्याप्रमाणें काढिलें, आणि असें करायास त्यास अधिकार आहे. त्याने निंदा वनावून द्वेषाने लिहिलें असतें तर त्यास शिक्षा देणें प्राप्त होती, परंतु त्याने असें केलें दिसत नाहीं. धर्मावरून लोकांस शिब्या गाळी दुरुत्तरे छापणें हें वाईट आहे, आणि जे असें करितात त्याला शिक्षाच केली पाहिजे. परंतु त्यावरून मारामारी करणें हा फारच मोठा अन्याय आहे. कोणाला ज्या गोष्टीविषयी वाईट वाटतें त्याने सरकारापासीं फिर्याद करावी ह्मणजे सरकार चौकसी करून योग्य ठराव करील. जे मारामारी करितात त्यांचे चालेल असें नाहीं. उलटी त्याची फजिती होते, व सरकार त्यांस मोठी शिक्षा देईल.

तर हल्लीं सर्व लोकांनी विचार करावा कीं जर या वेळेस मुसलमान सरकार असतें तर पार्शी वगैरेचें कसें झालें असतें ? परंतु हे सुन्न व निष्पक्षपाती सरकार आहे ह्मणून परमेश्वराचे उपकार मानून आनंद करावा, व या सरकारच्या अनुकूलतेने वागावें.

Education in India Report of the Board of Education from January 1, 1850 to April 30, 1851 No IX

The work committed to the Board of Education is of the highest importance, and the Annual Reports of its operations must ever be regarded with deep interest by the Friends of Native improvement. During the period included in the present Report, the number of pupils in attendance on the Government Schools was 12,712. Of these, 1,699 were learning English 283 Sanskrit, while 10,730 were pursuing their studies in the vernacular languages. The Board calculate that in the Bombay Presidency there are "not fewer than 900,000 male children between the ages of seven and fourteen years, and, of course, fit subjects for school. It follows, therefore, that Government at this Presidency has not been able to afford an opportunity for obtaining an education to more than one out of every sixty-nine boys of the proper school-going age." In view of these facts the Board appeal to Government for an additional pecuniary grant. They say truly that "the small annual sum of Rs 1,25,000 has been found to produce no insignificant results," and it is greatly to be lamented that they should be restricted to such a paltry sum.

The contrast in this respect between India and some other countries, as Prussia and the United States, is very striking. The single State of New-York, with a population of less than three millions, annually expends on common schools alone, considerably more than twenty times the amount of the Bombay educational grant,—to say nothing of the large sums expended on the higher institutions of learning, as Colleges, Schools of Medicine, Law, &c. The small State of Connecticut, with a population less than that contained on the island of Bombay, annually expends on *common schools* more than four times the amount allowed to the Board of Education for schools of every description, including the Elphinstone Institution, the Medical College, the Poona College, &c. Massachusetts, with a population of less than a million annually expends on *common schools* fifteen times the total amount granted to the Board of Education. The city of Boston, which contains only 140,000 people, annually pays its school teachers three times the amount of the entire educational grant of this Presidency, in addition to large outlays for school-houses, apparatus, &c. Even the Sandwich Islands, which 25 years ago were in a state of utter barbarism, with no written language, now number 15,308 scholars in the Government schools,—thus being, in this respect, considerably in advance of the Bombay Presidency. And yet the nation, if such it can be called, consists of not more than 100,000 people! We need not then be surprised when we find it stated in the present Report, that "the small means

at the disposal of the Board exclude the notion of education being offered to the people at large." We are told indeed (Par 14) that "the object is not one that can be attained or approximated to by Government." And again, (Par 32) "The Board are aware that the task has not been, and cannot be, undertaken by Government, of educating the whole people."

This certainly is a most discouraging view of the educational prospects of Western India. How are the masses to be educated? How is the general and lamentable ignorance to be dispelled? When and how can India be raised from her degradation, and take her place among the sisterhood of nations? Such questions force themselves on our consideration, and they may well weigh upon the hearts of all who care for India's welfare. Something indeed is being done by various parties to advance the cause of education and general enlightenment. But alas! how little, when compared with what remains to be accomplished. It is absurd to suppose that the Board of Education, with the small pittance of Rs 1,25,000 at its command, can adequately provide for the educational wants of the presidency. And we are glad to see this so clearly stated in the present Report. The Board, indeed, as we have seen, go much further, and declare that such a task has not been, and cannot be, undertaken by Government, nay, that it *cannot even be approximated to*. Surely it is time then that all who feel interested in this great subject should unite in an harmonious, cordial and earnest effort to diffuse the blessings of education over the land.

We are by no means disposed to complain of the Board of Education. It is manifest however, —and we say it with sorrow,—that the Board has hitherto failed fully to carry with it the confidence and sympathy of the public,—either Native or European. It has, we think, committed some grave errors,—it has, in some respects failed to discern and to occupy its proper position, and thus has accomplished less than it might otherwise have done.

And first, the Board has failed to occupy its proper position in reference to the all-important matter of religion. We are not of the number of those who would wish the Board to teach Christianity in its schools. On many accounts indeed we would earnestly deprecate any attempt to give the Government schools a religious and proselyting character. The means of supporting these schools is drawn from the people of the country, and it would, in our opinion, be most unjust and impolitic to force taxes from an unwilling people to be expended in teaching Christianity to their children. A Christianity thus propagated, if not wholly spurious, would be of a feeble, degenerate character. In such a country as India it seems plain, that the Government can carry on the work of education only on the principle of neutrality in religious matters. It must limit itself to imparting a secular

education. Some good men, we are aware have maintained that Christianity should be taught in the Government schools of this country. But in assuming this ground, they place both themselves and their religion in a false position. We have no desire to see Christianity propagated by the civil power. And such we believe are the feelings of the great majority of those who are labouring in the cause of missions.

It should never be forgotten however that religion is a matter of momentous importance, a subject worthy the earnest attention of every rational being,—that it is intimately connected with the welfare of individuals and communities,—with our welfare here and hereafter. Man in all ages, and in all countries, has been a religious being. And, unless where violence has been done to his moral constitution, a religious being he must ever be. We give utterance moreover to the almost universal feeling of mankind when we say that men need instruction in reference to this most important of subjects, and that this instruction should be commenced in early childhood. And those who either theoretically or practically can deny this, those who can treat the subject of religious training with contempt, representing it as unnecessary or unworthy of attention, are among the last persons to whom the work of national education should be entrusted.

Here then is a point in regard to which the Board of Education has failed to discern its position. We complain not that a strictly secular system of instruction has been adopted. On the contrary, we repeat our conviction that this is the only ground on which the Government in this country at least, can properly engage in the work of education. The Board then has aimed at the right mark,—but, has missed it,—and the consequences are far from trifling. Its course has been such as to produce a very general conviction among religious men of all parties that the influence of the Board of Education is *hostile* to all religion,—that it is a grand instrument for destroying all religious restraints, and spreading abroad the poison of Infidelity. It will not do to represent this as a mere cry of the Missionaries. Some of the highest and ablest of the Government Servants have entertained this view, and have felt themselves compelled by a high sense of duty to stand aloof from the whole system. And the Native community very generally participate in this same feeling. The Hindus and the Mohammadans, especially the former, are a religious people, with their religion pervades all the business of life, and it is difficult to make them understand how religion can be deliberately excluded from a system of education, from any other than thoroughly infidel motives. And no proper means, so far as we are aware, have ever been used by the Board for explaining to the Native population the reasons for the adoption of the present system. Hence on all sides the doings of the Board are viewed with suspicion and

alarm. And we are sorry to add that when the fears of the friends of religion have been noticed by those connected with the Board, it has too often been in a way fitted to confirm rather than to dissipate those fears. On such occasions, instead of acknowledging the importance of religion and a religious training, the Board has rather been vindicated on the ground that the system is not only good as far as it goes, but that it includes all that man requires to guide him to virtue and happiness. There seems indeed a growing disposition on the part of those acting in connection with the* Board to represent a mere secular education as the grand and adequate remedy for India's maladies. It would seem as if, in their view, this were the only Gospel required,—this is to be the balm of Gilead, this the true light, this the genuine, grand *panacea* for human degradation and woe! We do not mean that all this is stated in so many words, but our honest conviction is, and it is one in which men of all religions largely participate, that this has been too much the spirit and tendency of the whole system. And we speak not simply as religious men, but as ardent friends of education, when we say that this fact is deeply to be lamented. Such a course can secure the Board no additional sympathy and co-operation from any quarter, while, as already stated, it causes painful doubt and forebodings among those of every creed who honestly believe that religion is essential to man's temporal and eternal welfare. Thus the Board loses its proper position, it fails to carry with it the general sympathy, and it stands forth before the world, not simply as *non-religious*, but as **ANTI-RELIGIOUS**. It is not surprising that those who honestly view the Board and its operations in this light should speak with severity of the tendency to abolish all religious restraints and to root out the fear of God from the land. And it is to be regretted that on some occasions at least, those who have undertaken the defence of the Board, instead of respecting these feelings instead of seeking as far as possible to allay these fears, and to remove the occasion of them, have resorted to coarse invective and bitter recrimination,—thus aggravating the evil, and confirming the fears of those who regard the Board and its operations as decidedly *anti-religious* and consequently hostile to the best interests of society.

It is further to be lamented that some who have taken a prominent part in promoting the cause of Christian education, and in discussing the general subject, not content with pointing out what may have been amiss in the working of the Government system have violently assailed the system itself. Those to whom we refer, adopt a false view of the position and duty of Government, they fail to distinguish between

non-religious and *anti-religious*, they speak as if secular instruction were not in itself good, as far as it goes, but a positive evil, unless the distinctive doctrines of Christianity be taught in connection with it, hence their condemnation of the Government system is often indiscriminating, unguarded and unjust. And we fear that it has sometimes aggravated, instead of removing the evils complained of. By unjustly denouncing secular education and all connected with it as necessarily antagonistic to Christianity, an antagonism has been in some measure created where it did not exist, and where it already existed, it has been rendered more determined and virulent. A spirit of hostility has been in some measure engendered, and a consequent indisposition to listen to the voice of friendly remonstrance even in the case of real and remediable evils. A wide-spread impression too has we fear been given both to Europeans and Natives, that Missionaries generally wish the Government actively to engage in propagating Christianity through means of its schools, an impression which we regard as not only false, but injurious to the missionary cause.

Our view of this subject then is, not that a merely secular education is to be preferred to one in which man's relations to God and a future state of being are fully kept in view, and the intellectual and moral faculties harmoniously developed. On the contrary, we would wish our educational systems to be thoroughly pervaded by the refining, restraining, elevating influence of true religion. Secular instruction is good, but separated from religion it is a lesser good, and if the impression goes forth that this is all which men require to guide them in the discharge of their duties to God and their fellow men, then the good may be converted into a positive and fearful evil. By means of such a system the main supports of virtue are taken away, the grand conservative principle of good society is gradually weakened and destroyed, and the way is prepared for the reign of irreligion and unrestrained depravity.

Most devoutly do we wish that there were no occasion for the Indian Governments to engage directly in the work of education. Gladly would we see the Church putting forth her energies to supply the educational wants not merely of Christian but of heathen lands. Then the mingled light of science and religion would shine on the rising generation, truth would be exhibited in its proper relations, virtue would be inculcated under the high sanctions of religion, and the youth of the land be taught to know their true dignity, not merely as creatures of earth, but as heirs of immortality. Such a system there must some day be, but as yet the Church is sleeping over her high privileges and responsibilities. In the mean time we could wish the Native community to originate and sustain a complete system of education, even should the prevalent erroneous systems of religion be taught in con-

* We refer not here to any official action of the Board.

nection with it. But it is vain to expect any such effort on the part of the Native population. They must first be acted upon and awakened from their long, death-like slumber before they can be expected to act to any purpose. The education of the country at large must then be indefinitely deferred, or the Government must adopt measures for the instruction of the rising generation. It can impart only a secular education—an education confessedly imperfect—but still an important boon to the people of India. Care should be taken however that the position of Government in this matter is properly understood, else non-interference may be, in effect, a contemptuous rejection of all religion. And this would be interference of the worst description,—an interference of which men of all religions might justly complain.

The fears expressed in so many quarters, both Native and European, of an anti-religious tendency in the system of the Board of Education should not be treated with indifference, nor with bitterness and scorn. The subject we are aware is one of peculiar delicacy, but it is also one of unspeakable importance. And both as friends of education, and as friends of religion, we would urge the Board to use all proper means for removing the impression, that it presents secular education as including all which men require, and, consequently, that it is hostile to all religion. The effect of such an impression, which, we believe, exists to a lamentable extent at the present hour, must be most pernicious on those educated in its schools, and, ultimately, on the country at large. No confessions nor apologies in reference to the past are required. But let the Board unmistakably assume such a position in reference to this subject as shall be fitted to dissipate the fears to which we have referred, and to secure for its operations the cordial sympathy of the whole community. Having dwelt so long on this topic, we must defer all further observations to a future occasion.

[Translation of the preceding.]

शिक्षक मंडळी.

बोर्ड आफ एज्युकेशन ह्यणजे शिक्षक मंडळी इचा गतवर्षीचा रपोट आह्यास येऊन पोहंचला; आणि विद्यावृद्धि करणे हें अवश्य व मोठें काम आहे ह्यणून त्याविषयीं सर्व सुज्ञ लोकांस समजलें पाहिजे. गतवर्षीं शाळेंत विद्यार्थी १२७१२ होते; त्यांनून इंग्लिश शिकणारे १६९९, संस्कृत २८३, आणि स्वभाषा शिकणारे १०७३०. परंतु या इला-

खानेमुलगे नऊ लक्ष आठशे आणि या मा-
गाने छटले ह्यणजे ६९ मुलांनून केवळ ए-
काच सरकारी शाळेंत अभ्यास केला असा
भाग वसतो. आणि इतक्या लाहान मानाने
सरकारी शाळेंत विद्याभ्यास चालतो ही दुः-
खाची गोष्ट आहे. प्रश्या, अमेरिका या-
सीं आणि या देशासीं या गोष्टीविषयीं ला-
वून पाहिलें असता किती अंतर दिसतें! पा-
हा, या मुंबई इलाख्यात कोट माणसें आहेत
तरी मुलांच्या विद्याभ्यासाकडे शिक्षक मंडळी-
चा खर्च वर्षाचा केवळ सव्णलाख रूपये आहे.
आणि अमेरिकेंतल्या न्युयार्क सस्थानात तीस
लाखापेक्षां कमी प्रजा असून सरकारी सामा-
न्य शाळावदल एथच्यापेक्षा वीसपट खर्च अ-
धीक आहे; आणि पाठशाळा, वैद्यालये इत्या-
दिकाकडे तर खर्च वेगळाच. कनेतीकत
संस्थानांत मुंबई शहरांतल्यापेक्षा कमी लोक
आहेत तरी या सर्व इलाख्यातल्या विद्याखर्चा-
हून तेथें खर्च चौपट आहे. तसेंच मासे-
चुसेत्स सस्थानात केवळ नऊ लक्ष माणसें
आहेत, तरी या इलाख्याच्या विद्याखर्चाहून
तेथें पंधरापट खर्च जास्ती आहे. तेथेंच
वास्तन ह्यणून एक शहर आहे, त्यात एक लक्ष
चाळीस हजार वस्ती आहे, परंतु पंतोजीकडे-
सच एथील शिक्षामंडळीच्या सगळ्या खर्चा-
हून तिप्पट खर्च होतो, मग शाळा बांधणे
वगैरेकडे तर वेगळाच. पार्सिफिक महा
सागरांत साडविच बेटें आहेत, तेथें पंचवीस
वर्षामागे एकहि अक्षर नव्हतें, ते लोक अग-
दीं रानटी होते; परंतु मिशनेरी लोकांनी
जाऊन पुस्तकें वगैरे तयार करून त्या लोकांस
सुधारणेस लाविलें. आणि हल्लीं तेथें वस्ति लाख
मनुष्यांची आहे तरी पंधरा हजार मुलें सर-
कारी शाळेंत अभ्यास करितात; आणि या सर्व

इलाख्यात सरकारी शाळात केवळ बारा हजार मुलां शिकतात; तर ही केवळी शरभीची गोष्ट आहे! आणि या रपोटात शिक्षक मंडळीचे ह्मणणे आहे कीं सवालाखामध्ये सर्वत्र शाळा कशा घालाव्या? आणि हे ह्मणणे ठीकच आहे.

अणखी या रपोटात लिहिले आहे कीं, सरकारच्याने या इलाख्यात सर्वत्र शाळा घालून मुलांस शिकवत नाही, व ते काम सरकाराने धारिलेहि नाही. तर या देशीं विद्यावृद्धि होऊन दुसऱ्या देशांप्रमाणे लोक कसे सुधरतील, याविषयी सुज्ञाहीं विचार करावा. ते काम किलेकाच्या हाताने थोडे थोडे चालते खरे, परंतु ते जसे पाहिजे तसे चालत नाही; आणि सरकारच्या हाताने ही गोष्ट शेवटास जाणारहि नाही, हे साफ आहे; ह्मणून जे या देशाचे कल्याण इच्छितात त्यांनी एकमताने व मोठ्या मेहेनतीने ते काम चालवावे हे अवश्य आहे.

शिक्षक मंडळीवर दोष ठेवावा अशी आमची इच्छा नाही. परंतु ही गोष्ट उघड आहे कीं एतद्देशीय लोक व साहेब लोक या उभयतांस ही मंडळी आवडती असें नाही, आणि ते त्यास बराबर अनुकूल होतात असेहि नाही. आणि काहीं गोष्टीविषयी त्या मंडळीवर दोष आहेत खरे, व ते लिहिले पाहिजेत. या मंडळीचे वाईट करावे ह्मणून लिहितो असें नाही, तर त्यांचे बरे करावे व सर्वांनी त्यास अनुकूल व्हावे ह्मणून लिहितो.

सरकारी शाळातून कोणता धर्म शिकवीत नाहीत हे बराबर आहे, का कीं धर्म शिकविणे हे सरकारचे काम नाही. सरकार ख्रिस्ती व आर्मीहि ख्रिस्ती आहे, तरी रयतेपासून वसूल घेऊन त्याने आपला धर्म शिकवावा असें

आर्मी कधी ह्मटले नाही; उलटें सरकाराने असें केले असते तर अन्याय व जुलूम ह्मटला असता. सरकारी शाळात केवळ विद्याभ्यास असावा; आणि असे बहुधा सर्व मिशनरी लोकांचे मन आहे. सरकारी शाळात ख्रिस्ती धर्म शिकवावा असा काहीं एक साहेब लोकांनी पक्ष धरिला खरा, परंतु ते मत अगदीं खोटें, अप्रमाणीक आहे.

सरकारी शाळात धर्म शिकवू नये, ह्मणून धर्म हलका, तुच्छ मानण्याजोगा असा अर्थ नाही; तर सर्वांस धर्म अवश्य आहे, त्याशिवाय मनुष्याचे इहलोकी व परलोकी कल्याण होणार नाही, ह्मणून मनुष्याला धर्म पाहिल्याने शिकविलाच पाहिजे. आणि जगाच्या उत्पत्तीपासून देशेदेशी असीच चाल व समजूत आहे. आणि धर्म कशाला शिकवावा? धर्म हलका, तुच्छ आहे, असें जे कोणी स्पष्ट सांगतील किंवा कोणत्या रीती भासवतील ते मोठे दोषी आहेत, आणि त्यांच्या हाताने कधी देशसुधारणूक बराबर होणार नाही.

तर या गोष्टीवर शिक्षक मंडळीचा एक दोष आहे. शाळेंत धर्म शिकवीत नाही, हा त्या मंडळीचा दोष नाही; उलटें ते बरे आहे, का कीं धर्म शिकविणे हा त्याचा अधिकार नाही. परंतु या शिक्षक मंडळीचा दोष हाच आहे कीं धर्म न शिकविण्याचे कारण लोकांस बराबर कळविले नाही आणि धर्म ह्मणजे तुच्छ आहे, विद्यावृद्धीच मुख्य, असें भासविले गेले, आणि त्या योगाने धर्माला नीचत्व मानून लोक नास्तीक होण्याच्या रंगांत आहेत. धर्म ह्मणजे तुच्छ आहे असें या मंडळीचे ह्मणणे नाही परंतु तिच्या वर्तणुकीवरून लोकांस असे दिसते कीं हिंदू धर्म ह्मणजे अज्ञान आणि ख्रिस्ती धर्माची

काय गरज ? विद्याभ्यास केला तर पुरे; हीच गोष्ट मुख्य आहे, व त्यावरूनच मनुष्याचे वास्तवीक कल्याण आहे. आणि त्या मंडळीची असी गोष्ट पाहून पुष्कळ धर्मशीळ साहेबलोक दुःख मानितात कीं या मंडळीच्या हातून देश-सुधारणूक न होतां उत्तरोत्तर नास्तीकपणा पसरेल, आणि देवाचे भय सोडून लोक अघोर कर्म करायस सिद्ध होतील. तसेच कित्येक धर्मशीळ हिंदु व मुसलमान भय धरितात कीं या शिक्षक मंडळीच्या हातून केवळ नास्तीक मार्ग उत्पन्न होतो, व ही मंडळी कोणत्या धर्माकडे अनुकूल न होता केवळ विद्यावृद्धि चालविती, आणि विद्या हीच त्या मंडळीला धर्मस्थानी झाली आहे. तर त्याच्या हाताने आमचा धर्म मात्र लयास जाऊन दुष्टाई फारच वाढेल; धर्म काहीच राहणार नाही, असी ते काळजी वाळगतात. आणि त्याची काळजी निष्कारण आहे असें नाही.

कोणत्याहि शाळान धर्म शिकवू नये असे आमचे ह्मणणे नाही. जर ख्रिस्ती लोक स्वताच खर्च करून शाळा घालतील तर मनुष्याला जेवढे इहलोकी व परलोकी अवश्य आहे तेवढे तेथे शिकवावे हे योग्य आहे; आणि असें केले ह्मणजे लोक देवाचे भय वाळगून सदाचरणी होतील. तसेच हिंदू वगैरे जर स्वतांचा खर्च करून शाळा घालतील आणि त्यान आपापले धर्म शिकवतील तर हेहि त्यास योग्य आहे, व त्याविषयी कोणाला वाईट वाटणार नाही. तर अशा रीतीने सर्व लोकानी आपापल्या समजुतीप्रमाणे धर्म शिकविणे व विद्याभ्यास करिवणे हे फार चांगले आहे. आणि याप्रमाणे जर लोकानी केले असते तर सरकाराने शाळा घालण्याचीहि जरूर नव्हती. परंतु ए-

थील लोक असें करित नाहींत, ह्मणून सरकाराला शाळा घालणे प्राप्त झाले; तरी धर्मांत हात घालणे सरकाराला अधिकार नाही; सरकाराने केवळ विद्याभ्यास करवावा. परंतु सरकारी शाळेत धर्म शिकवित नाहों याचे कारण लोकांस स्पष्ट न कळविल्याने लोकाची भलतीच समजून पडून गेली आहे, आणि विद्याभ्यासच करणे यात सार्थक असी काहीं एक विद्यार्थ्यांची समजून पडून गेली आहे. परंतु हे मत केवळ नास्तीक आहे, आणि हे सर्वत्र पसरल्याने देशाची विघड होते. मनुष्याला धर्म असावा आणि जरी त्याचा धर्म खोटा असेल तरी नास्तीकपणापेक्षा तो बरा, कारण त्यात काहीं तरी देवाचे भय राहाते. तर याविषयी शिक्षक मंडळीने विचार अवश्य करून उपाय योजला पाहिजे. या मंडळीच्या रपोटाविषयी अणखी आह्मास सुचवायाचे आहे ते पुढे लिहू.

A GRAMMAR OF THE MARA'THI LANGUAGE BY GANGADHAR SHA'STRI PHUDKAY, Inspector, and inhabitant of Nagaon in the Ushlagar Prant—Fourth Edition, thoroughly revised and enlarged Bombay Printed by Gunput Crushnaje 1850

This little work, which has been sent to us for review, is rather a neatly printed duodecimo of 158 pages. After the recent extended notice of Dadobá Pándurang's Grammar we deem it inexpedient to say much of the work before us.

The system of classification is, generally, the same as that adopted in the aforementioned work, and were we to give this a critical review, much of what was said respecting that would, with some modification, be repeated. The present work, however, is in some respects to be preferred to the other. It is less diffuse, has less irrelevant matter, is not deformed to so great an extent by high Sanskrit words, and, considering the system upon which the work is

constructed, its pages are pretty well filled with what is appropriate. As a grammar, however, it is not so complete as the larger work before noticed. In some respects, there is a great difference still, being smaller and containing less irrelevant matter, and less to confuse the pupil, it appears to us better adapted for common schools than the large work by Dádobá.

The subject of orthography (वर्णविचार) is very properly disposed of in about eight pages. The Noun, considering the difficulty of having to do with the cumbersome system of eight cases, is very well handled. The Paradigm of the verb is less satisfactory, as it contains probably not half the forms of the Maráthí Verb. Still, if the work is not as full in this part, as that of Dádobá, it does not present so much that is objectionable and calculated to mislead and confuse the pupil. The inflections of both Nouns and Verbs might be exhibited in a much clearer light by a freer use of tabular views. In fact, we think the whole work could easily be condensed into two thirds of the space it now occupies.

According to our author, the *case terminations* (विभक्ति प्रत्यय) are as follows.

विभक्ति	एकवचन	अनेकवचन
२ द्वितीय	ला, स, तें, प्रति.	ना, ला, स, तें, प्रति
३ तृतीय	{ ने, ए, शी, सी, वारीं, कडून, कवीं, मुंष्ट	{ नी, हा, ई, शीं, सी, वारीं
४ चतुर्थी	{ स, ला, तें, करितां, कारणें, साठी, अर्थ, अर्थीं, स्तव	{ अनेकवचना असंच जाणावें
५ पंचमी	{ ऊन, हून, पासून, स्तव, कडून	{ अनेक वचनी एक- वचनवत्
६ षष्ठी	चा, ची, चें	अ० ए० वत्
७ सप्तमी	{ ई, आत, मध्ये, वर, ठापी, विषयी	{ अनेकवचनी एक- वचन वत्

Now, this list of particles and the corresponding one given by Dádobá, are not alike in reference to any one case, except the sixth and, taken together, they constitute a burlesque on the subject of *eight cases*. We may add in relation to this list that we see not how, on any

principle, the particles अर्थ, अर्थीं, can be included in the list of case terminations, since they are not joined to nouns in the inflected form. Again our author has given but a small portion of the particles which are used with oblique cases of nouns. Dádobá, in his *case terminations, particles of the same meaning, and (शब्दयोगी) prepositions*, actually covers the whole ground, but the present work appears, in this respect, very imperfect.

We cannot refrain from giving the author's list of auxiliary verbs. It is as follows (p. 105) अस, हो, चुक, टाक, वस, लाग, जा, फस, दे, ऊठ, इत्यादि. This list is more remarkable than that given by Dádoba. This इत्यादि, (&c) is very well added, for, according to the principle adopted, probably all the verbs in the language are auxiliaries, and the *and so forth* will cover the whole ground. Certainly, the man who presents such a list of auxiliary verbs for the Maráthí Language, cannot be said to understand what an auxiliary verb is and before he publishes another edition of his work, he would do well to spend some time in obtaining clearer ideas on this important point.

The subject of (समास) compound words, occupies 13 pages,—one 12th of the whole book. We advise the author, in the next edition, greatly to abridge, or entirely to throw out this part. There are six or seven principal classes, and about twenty inferior classes. These divisions and subdivisions are more numerous than we find in ordinary Sanskrit Grammars. We cannot refrain from giving the Sanskrit terms by which these divisions are designated, that the patrons of Vernacular Education may see the nature of the tasks inflicted on the poor boys.

	समास
१ अव्ययीभाव	भेद दोन नित्य, अनित्य
२ तत्पुरुष	भेद सात प्रथमात्तत्पुरुष, द्वितीया त० तृतीया त०, च० त०, प० त०, ष० त०, स० तत्पुरुष
३ कर्मधारय	भेद पांच विशेषणपूर्वपद, विशेषणो-भयपद, उपमानपूर्वपद, उपमानोत्तरपद, अवधारणापूर्वपद
४ मध्यमपदलोपी	
५ द्विगु	

६ बहुव्रीही भेद पांच समानाधिकरण, व्याधेकरण-
बहुव्रीहि, सख्योभयपद, अतराललक्षण, व्यतिहारलक्षण,
सहपूर्वपद, सहोत्तरपद

७ द्वंद्व समास भेद दोन परस्पर द्वंद्व, समाहारद्वंद्व

Now the practical knowledge which is conveyed to the pupil by the study of these terms is very little, —to the pure Maráthí student almost nothing at all, and absolutely nothing at all to the boys in the common Vernacular schools. Some of these classes of compound words may properly enough be noticed in a grammar, but we protest in the name of the poor boys and the friends of vernacular education against giving this subject so prominent a place in such an elementary treatise. It has been a matter of surprize to us, that native writers on Maráthí grammar should cling so tenaciously to the forms of the Sanskrit. A little reflection, however, has somewhat diminished this surprize, and not only this, but it has suggested an apology for the imperfections of their works. These authors have been conversant only with Sanskrit grammar. They know nothing at all of the elaborate Grammars of modern and ancient Languages and consequently could not be expected to produce works which would satisfy the taste of European scholars. In view of these considerations our remarks on these native authors may appear severe. And certainly, in this view of the case, they are entitled to much indulgence, and even praise and encouragement. It is idle, however, to expect that sound, discriminating scholars should be produced by the use of such textbooks as those we have just been noticing.

[Translation of the preceding.]

माहाराष्ट्र भाषेचें व्याकरण

गंगाधर शारलो फडके इन्स्पेक्टर

राहणार प्रांत अष्टागर

पेठा नागावें

मिस्त्रवत् बोर्ड आफ इन्व्जुकेशन

याणी सरकारी मराठी शाळाकरिता

पुन सुधारून केलें

भावीच चवथी

या ग्रंथाचीं पृष्ठें १५८ आहेत. याविषयीं सु-

चना करण्याकरितां कर्त्याने हा ग्रंथ आह्याकडे पाठविला आहे. यावरून आह्या काहीं खुशीने लिहितों. तथापि दादोबाच्या व्याकरणाविषयीं भागील तीन अंकांत विस्ताराने लिहिलेंच आहे, ह्मणून आता याविषयीं फार सांगण्याची गरज नाहीं, कारण कीं, वर्गीकरण व योजना इत्यादिकाविषयीं हीं दोन्ही व्याकरणें सारखींच आहेत. तथापि हें व्याकरण दादोबाच्या व्याकरणापेक्षां मराठी शाळातील विद्यार्थ्यांस उपयोगी आहे, असें आह्यास वाटतें कारण कीं, यांत दादोबाच्या व्याकरणाप्रमाणें फार विस्तार व मोठमोठे संस्कृत शब्द नसून याकडून विद्यार्थ्यांचें मन गोंधळलें जाणार नाहीं. दादोबाच्या व्याकरणांत व्याकरणविषयक सर्व मजकूर पूर्णपणें आहे खरा, तथापि तो ग्रंथ फार विस्तृत व त्यांतील मजकूर समजण्याजोगा नाहीं.

या व्याकरणामध्ये वर्णविचार बरा असून, तो केवळ आठ पृष्ठांत आटोपला आहे. तसेंच नामाला आठ विभक्ति करण्याने, जरी हा ग्रंथ वाढला आहे. तरी तो विचार काहींसा बरा आहे. क्रियापदांचीं काळ लिंगत्रयीं रूपे सुमारे अर्धी अढळतील. असें वाटतें. जरी हें व्याकरण या भागाविषयीं दादोबाच्या व्याकरणासारखे पूर्ण नाहीं, तरी यांत त्यासारखा व्यर्थ गोंधळ नाहीं. नामें व क्रियापदें यांचीं रूपे थोडी युक्ति लावून कोष्टकाकडून दाखविलीं असतीं, तर त्याकडून इतकीं पृष्ठें न अटतां, सर्व रूपे स्पष्ट समजण्यांत आलीं असतीं.

दादोबाने लाविलेले आठ विभक्तिप्रत्यय मार्गें दाखविलेच आहेत, परंतु विभक्तिप्रत्ययांविषयीं ग्रंथकर्त्यांचीं मतें किती वेगळीं आहेत? हें दाखविण्याकरितां यांतीलहि विभक्तिप्रत्यय लिहिले आहेत (वर इंग्लिशामध्ये पाहा.) अस्या मतभेदावरून आठ विभक्तींची निंदा मात्र होती, असें आह्यास वाटतें.

सहाय क्रियापदाविषयीं थोडें सांगितलें पाहिजे (पृ १०५) यांत हा कर्ता सहाय क्रियापदें असीं लावितो अस, हो, चुक, टाक, बस, लाग, जा, फस, दे, ऊठ, इत्यादि. ही याद दादोबाच्या पेक्षां काहीं चमत्कारीक दिसती. इत्यादि हा शब्द बरा लाविला, कारण कीं त्याचें मत खरें ठर-

लें, तर फार करून भाषंतील सर्वच क्रियापदें सहायकारक होतील. तर जो या क्रियापदांस सहायकारक ह्मणतो, तो सहायकारक क्रियापद ह्मणजे काय, हें समजत नाहीं, असें आद्वास वाटतें. आणि या कर्त्यास आमचा असा बोध आहे कीं, त्याने दुसरी आवृत्ति छापल्यापूर्वी या गोष्टीविषयी थोडें शिकून घ्यावें.

आतां जेव्हा दुसरी आवृत्ति छापली जाईल तेव्हां ती सुधारण्याविषयीं आद्दही या ग्रंथकर्त्यास काहीं गोष्टीविषयीं थोडा बोध करितों. त्याने सा. मासिकविषय गाळून टाकावा पाहा, मुख्य भेद मान व उपभेद अठरा एकोणीस, असे सुमारे पंचविस भेद करून त्यांसाठीं मोठाले संस्कृत शब्द लाविले आहेत ही गोष्ट विद्यार्थ्यांला समजण्यास कठीण नाही कीं काय? ते शब्द इंग्लिशामध्ये पाहा हा समासप्रकार अर्दीं निरूपयोगी आहे असें आद्दही ह्मणत नाहीं, पण ह्या लहान पुस्तकामध्ये हा विषय अस्या विस्ताराने लिहिला यांत बाध दिसतो

हे व्याकरणकर्ते मराठी व्याकरण संस्कृताच्या रीतीने कसे लिहितात ह्मणून आद्दाला मोठें आश्चर्य वाटत होतें, पण आश्चर्य वाटण्याचें फारसें कारण नाहीं, कारण कीं विलायतेतील ग्रंथकर्त्यांनी अनेक भाषांचीं प्राचीन व सांप्रतचीं व्याकरणें जशीं पुष्कळ पाहिलीं आहेत, तशीं यानी पाहिलीं नाहीत, हे केवळ संस्कृत व्याकरण जाणणारे आहेत

अणखी यानी अनेक भाषांचां व्याकरणें पाहिलीं नाहीत, व हे व्याकरणविद्या फार चांगली समजत नाहीत, यावरून. जरी यांचा ग्रंथ आद्दवास पसंत होत नाहीं, तरी याची क्षमा केली पाहिजे तथापि लोकांची सुधारणूक होण्याविषयीं व विद्या संपादन होण्याविषयीं ज्या अडचणी आहेत त्या दूर कराव्या ह्मणून आद्दही या ग्रंथांतील दोष काढून दाखविले

A Pilgrimage to Benares.

महा यात्रा. पुढे चालू.

काशींत ज्ञानव्यापी ह्मणून एक तीर्थ आहे त्याचें माहात्म असें आहे कीं त्याचें पाणी

प्राशन केलें असता लागलेंच ज्ञान प्राप्त व्हावें. परंतु मी पुष्कळ वेळा त्या तीर्थाचें पाणी प्यालों परंतु अज्ञून ज्ञान आलें नाहीं. तें पाणी किंचित मचूळ व तुरट लागतें. शहराच्या दक्षिण बाजूस एक देवी आहे, तिला विश्वेश्वराची बहिण ह्मणतात; तिला दररोज एकएक कवडी प्रमाणें कर द्यावा लागतो. पाऊस-काळीं गंगेस मोठा पूर येतो आणि तिचें पात्र पाउण कोस रुद होतें व हत्तीएवढे भोंवरे पडतात. गंगेच्या क्रूरपणाची गोष्ट घडून आली ती मी आपणास कळण्याकरिता थोडक्यांत लिहितों.

माझे त्रिंशड नाना फडनीसाच्या बाड्या नजीक गंगातिरीं होतें, आणि एके दिवसीं दोन प्रहरीं श्रावण महिन्यांत माडीवर बसून गंगेची भोज पाहात होतों; इतक्यात एक गवळ्याचा मुलगा स्नानास येताना म्या पाहिला. त्याने प्रथम आपलीं धोत्रें धुतलीं, नंतर स्नान करू लागला. त्याने घटकाभर स्नान करून नतर पोहूं लागला, तों पोहोतां पोहोतां भोंवण्यांत सांपडून गरगर फिरून बुडाला. हे वर्तमान त्याच्या आईवापास कळताच ती धावत तेथें आलीं, आणि मोठा आक्रोश करून गंगाबाईची प्रार्थना करू लागलीं कीं, गंगाबाई, माझा एकुलता एकच मुलगा त्याला तूं वेनहाक मारून टाकलें! आतां मी काय करूं? माते जगदवे कृपा करून माझा बाळक मला परत दे, मी तुला साडी चोळी देईन आणि तुझ्या नावाने दाहा सुवासिनी घालीन, याप्रमाणें त्यानी तिची पुष्कळ वेळा प्रार्थना केली, परंतु गंगाबाईस दया आली नाहीं. नंतर तीं आईवापें रडत घरीं गेली. आता या खुनाची शिक्षा कोणास असावी, गंगाबाईस कीं शहराचा जो कोतवाल भैरवनाथ त्याला असावी!

काशी शहर धनुष्याकार आहे आणि गंगा तेथे मोठ्या वेगाने वाहात नाही, कारण पाणी फार ओंड आहे. परंतु प्रयागात पाण्यास फार जोर असतो कारण तेथे गंगेचे पात्र उथळ आहे. काशीत सर्व शहराचे नाले गंगेत सोडले आहेत त्यामुळे गंगेचे पाणी नासते आणि भूक चांगली लागत नाही. ह्मणून काही श्रीमंत लोक पलिकडेच्या तीरचे पाणी आणतात. काशी शहर फार पुरातन आहे आणि त्याची रचना अव्यवस्थित केलेली आहे. काशीस बनारस ह्मणतात, ह्मणजे आपोआप बनलेली; हे कोणी राजाने बनवलेले नव्हे. तेथे रस्ता तर फारच अरूढ. काशीत विंदुमाधवाजवळ दोन मनोरे आहेत, ते फार उंच व पुष्कळ अंतरावरून दिसतात, व त्यामनोऱ्यावरून आसपास साहा कोश पावेतो मुलूख दृष्टीस पडतो. काशीत दररोज ५०००००० ची घडामोड होत असते. काशीत तेतीस कोटी देव आहेत. कोणता देव नाही असे नाही, जिकडे पाहवी तिकडे लिंगे. पुराणांत काशी लिंगमय आहे असे वर्णन आहे, आणि केवळ शिवरूप आहे. काशीतील बहुतेक देव मुसलमानाच्या धुदाईमुळे नाहीसे झाले. पुराणात देवाचे वर्णन केले आहे, त्यापैकी बहुतेक आता सापडत नाहीत मुसलमानाचा उपद्रव अगदी वाधला नाही, असा भैरोवाला मात्र तो भला मेख्या.

काशीच्या समोर गंगेच्या काठी व्यासकाशी आहे त्यालाच रामनगर ह्मणतात. तेथे विश्वेश्वराने व्यासाला आपली व काशीची निंदा केली ह्मणून हाकून दिले. गंगेच्या पलीकडे जो देश त्याला मगध देश ह्मणतात, त्यास असा श्राप आहे की जो कोणी तेथे मरण पावेल तो गाढव होईल. परंतु तेथे पुष्कळ

लोक मरतात; भी एका संन्याशास मरताना पाहिले तो गाढवाच्या जन्मास गेला की काय ते समजत नाही बहुतेक राजेरजवाडे इग्रज सरकाराने कैद केले आहेत तेवढे प्रयाग एथे ठेविले आहेत. जेव्हा भी प्रयागाच्या क्रियांत गेलो होतो तेव्हा भी एक उमराव कोल्यासारखा बसलेला पाहिला, तेव्हा भी तेथे एकास विचारिले, हा कोण ? त्याजवरून त्यानी सांगितले की ज्याने पूर्वी मोठे वंड करून धुमश्रुकी मांडली होती व ज्यास चतुरशिग ह्मणतात तो हा.

भी सर्व काशीतली यात्रा केल्यानंतर कार्त्तिकस्नाने करून स्वदेशी येण्याची तयारी केली. काशीत कार्त्तिकस्नानाचा महिमा मोठा; सर्व लोक कार्त्तिकमासात तिनसत्रा गंगेच्या काठी दिवे लावतात, तेव्हा ते शहर फारच शोभायमान दिसते. आपण होडीत बसून गंगेत जावे आणि भोज पाहावी तव ते शहर दोन टोंकापासून सर्व लखलखीत दिसते, आणि काही लोक गंगेत देखील दिवे सोडतात. आणि हजारों रुपयांचे दारूफाम उडत असते आणि गंगावाडी मदपणे झुळझुळ वाहत असते त्यावेळेस तिचे तीर केवळ रम्यस्थळ होऊन जाते. काशीतून जाण्याच्या पूर्वी पंचकोशी ह्मणून यात्रा करावी लागते; तिचा हेतु हा की काशीत जे पातक केले असेल ते ती केल्याने जाते, परंतु ती करण्याची मोठी कठीण. असे ह्मणतात की, होय काशी पण न होय पंचकोशी. काशीत जितकी मनुष्ये मरतात तितकी उजवा कान वर करून मरतात असे पुराणी आहे व लोकहि ह्मणतात. आणि त्याचे कारण असे सांगतात की तारकेश्वर येऊन कानांत तारकोपदेश करतो. परंतु भी पुष्कळजणास उताणे आसून प्राण सोड-

ताना पाहिले आहे. तारकेश्वराचे देवालय मनकामिणीकेवर गंगेच्या काठी केवळ पाण्यात आहे पाऊसकाळीं सर्व देऊळ पाण्यात बुडून जाते. व ते देऊळ दिवसेंदिवस खाली जमीनीत चालते आहे, आणि लवकरच तारकेश्वर मुक्तीत जाईल, मग काशीच्या लोकांस तारकोपदेश कोण करील ! मी सर्व यात्रामनोभावाने व मोठ्या भक्तीने करून तेथून निघालो आणि प्रयागास आलो, तेथे मग भरून दक्षिणेत यावयाकरिता निघालो. तो येता येता पन्नावे दिवसीं जबलपुरीं दाखल झालो, आणि नर्मदा नदीच्या काठीं गेलो. तेव्हा तेथले तीर्थवासी ब्राह्मण सांगू लागले की जी मग तुम्ही आणली आहे ती आणि नर्मदा यांची भेट करा, नाहीं नर सर्व गंगा ओतून जाईल. नंतर मग ओतते की काय हे पाहाण्याकरितां मी मुदाम पाणी मिळविले नाही. मग नर्मदा नदी उतरल्यावर पाहातो तव भागीरथी ओतली नाहीं आणि जसीच्या तशीच पुढे पैठणासहि तसे लोक सांगू लागले, तेव्हा मी भागीरथीची कुपी हातात घेऊन गोदावरीच्यामध्ये घटकाभर उभा राहिलो. परंतु कुपीतून ओत आला नाही. नंतर तीर्थविधी करून तेथून निघून पुण्यास येऊन कोल्हापुरास जाऊन अब्रावार्डचे दर्शन घेऊन खालीं कोंकणात पर्शुरामास जाण्याकरिता उतरलो, आणि हल्लीं एथे आहे. परंतु ज्ञानोदय कर्ते महाराज, मी मोठ्या घोळात पडलो आहे. काशीखंडात सांगितले की ज्याला गंगेचा स्पर्श झाला तो विष्णुरूप होतो, आणि मी तर चार महिने सतत गंगेच्या पाण्याने स्नान करीत असतां मी आहे तसाच आहे. विश्वेश्वरास मुसलमानानी फोडला तेव्हां हा खरा किंवा खोटा ? काशी पुण्यक्षेत्र तेथे

दुर्वासना होऊं नये असें असतां तेथले लोक दुराचारी व्यभिचारी काशींत कळवातिणीचा समुदाय १०००० रावर आहे. दररोजचोऱ्या होतात, मारामारी खुन होतात, फाशीं जानात असें आहे. काशींत जसा भ्रष्टाचार होतो असा तर कोठेंच होत नसेल. काशींत दक्षिणी सन्यासी साडेसातशें आहेत. ते तर अदल सोदे मी काशींत असता एका तरुण सन्यास्याचा खून झाला. त्याची चौकशी करिता असें समजले कीं कोणा एका विधवास्त्रीसीं एकाचें संधान होते व तीसीं या सन्याशाचेंहि होते. मग जेव्हा हे कृत्य झाला समजले तेव्हा त्या सन्याशास ठार मारले.

काशींत मेलें असता जर मुक्ती होते तर काशींत ते वाढतात तीं कोठलीं. काशी क्षेत्र हे शिवलिंग विश्वेश्वर स्वरूप असें वर्णन आहे, आणि शिवलिंगास तर मुसलमानाचा स्पर्श होता नये असें असून काशींत मुसलमानाचे वाडे आहेत व ते त्यात राहतात इतकेंच नाहीं. तेथे त्यांचे शौचकुपहि आहेत, आतां खरें मानू तरी कोठले ? त्यास ज्ञानोदय कर्ते महाराज हे पत्र आपणाकडे तर्जम्यासुद्धा पाठविले आहे, तरी तुम्ही किंवा तुमचे वाचणारे किंवा कोणी शास्त्री पंडीत माझी शंका निवारण करून माझे समाधान करितील तर मी त्याचा उपकारी होईन. मी रामेश्वराच्या यात्रेस जाणार होतो, परंतु काशीखंडास आणि प्रत्यक्षास इतकें अंतर पाहून आता पुढे पाऊल टाकवत नाही.

मुकाम रत्नागिरी. } सभ्रम विश्वेश्वर दास
काशीकर.

काशी केली वाराणशी केली परंतु कपाळची खटखट नाहीं गेली.

Account of Siam.

सयामाचें वर्णन. पुढें चालू.

सयाम देशातील लोकांचा मुख्य धर्म बौद्ध धर्म होय. बौद्ध धर्मानुसारी ह्यांचे दोन आश्रम आहेत; एक गृहस्थाश्रम आणि दुसरा भिक्षुकाश्रम. गृहस्थाश्रमातील लोक संसार करितात; भिक्षुकाश्रमातील लोक संसाराचा त्याग करितात. गृहस्थाश्रमी ह्यांनी धर्माचरणाकडे फारसे लक्ष्य लाविलें पाहिजे असे त्यांस वाटत नाही. त्यांनी भिक्षुकांचा सन्मान करावा, त्यांस दक्षिणा द्यावी, सण वगैरे दिवस पाळावे, देवळात जावे, आणि संपत्ति असली तर देवळें मठ बांधावे; इतकीं कृत्ये केली ह्मणजे गृहस्थार्ची कर्तव्य कर्में झालीं असे समजतात. भिक्षुकाश्रमातील लोकांस तर धर्माचरणाशिवाय दुसरे कृत्यच नाही.

कोणासहि पाहिजे तेव्हा भिक्षुकाश्रमांत शिरण्यास, व पाहिजे तेव्हा तो आश्रम सोडण्यास, अधिकार आहे. सर्वांनी जन्मांत एक वेळ तरी भिक्षुकाश्रम अवश्य घ्यावा असा त्यांचा धर्म आहे. राजा देखील दोन चार दिवस भिक्षुकाश्रम घेऊन इतरांप्रमाणे भिक्षा मागावयास निघतो. मोठे मोठे कामगार तेहि काहीं महिनेपर्यंत भिक्षुकाश्रमात राहातात.

ज्याला कुटुंब आहे त्याला जर भिक्षुकाश्रमात शिरण्याची इच्छा झाली, तर त्याने कुटुंबाच्या पोषणाचा बंदोबस्त करून, व बायकोस सोडचिटी देऊन, शिरावे. भिक्षुकाश्रमातून एकवेळ गृहस्थाश्रमात येऊन, पुन्हा भिक्षुकाश्रमांत गेला, तर त्यास परतून गृहस्थाश्रमांत येण्यास अधिकार नाही. पुरुष वयांत आला ह्मणजे तो बहुतकरून भिक्षुकाश्रम घेतो तरी तेव्हांपासून एकवीस वर्षांच्या वयापर्यंत

केव्हाहि भिक्षुकाश्रम घेण्यास काल जाहे.

भिक्षुकाश्रम घेण्याचे व सोडण्याचे काहीं नियमित महिने आहेत. वर्षाचा साहावा सातवा, आणि आठवा हे महिने भिक्षुकाश्रम घेण्याचे; आणि अकरावा महिना तो आश्रम सोडण्याचा; ह्मणून साहाव्या महिन्यापासून अकराव्या महिन्यापर्यंत भिक्षुकाची सख्या अधिक असते; आणि अकराव्या महिन्यापासून साहावा महिना येईपर्यंत सख्या कमी असते. भिक्षुकाश्रमाचा थोडासा अनुभव घेऊन पुष्कळांस कटाळा येतो, ह्मणून तो आश्रम ते सोडितात.

सयामातील भिक्षुकाश्रमी ह्यांचे नाव तालपाईन असे आहे. हे तालपाईन दाहापासून चारशें पाचशेंपर्यंत एकेका मठात राहतात. हरएक मठास एकेक मठाध्यक्ष, ह्मणजे महंत असतो. तालपाईनाच्या साहा पायज्या आहेत. जे नवे नवे आश्रमात शिरतात त्यास नेन, ह्मणजे चेला, असे ह्मणतात. दग जसा जसा त्याचा अभ्यास वाढतो, व जशीं वर्षे अधिक होतात, तसे तसे ते वरच्या पायरीवर चढतात. जे महंत आहेत त्यास दुसऱ्याला देहदड करण्याचा अधिकार नाही. त्यांनी तोंडाने उपदेश करावा, बुद्धिवाद सागावा, धमकी द्यावी, नाही तर आश्रमातून काढून टाकावे इतका मात्र त्यांस अधिकार आहे.

तालपाईनाच्या धर्मांत मुख्य व्रतें ही आहेत. पहिलें कडकडीत ब्रह्मचर्य राखावे, संसारत्याग करावा, मादक द्रव्यांचें सेवन करू नये, हिंसा करू नये, दिवसभर भिक्षा मागत फिरावे, किंवा मठात पोथी वाचीत व ध्यान भजन करीत बसावे.

ब्रह्मचर्याचा निर्वंध इतका आहे कीं कोणी तालपाईन व्यभिचार कर्मांत आढळला,

तर त्यास देहात शिक्षा होती ही शिक्षा न झाली तरी त्यास आश्रमातून काढून टाकतात. स्त्रीसग तर दूरच पण कोणी स्त्रीशी बोलू नये, व स्त्रीकडे पाहू नये; तसेच मठात किंवा मठाचे आसपास स्त्रीने जाऊ नये, असा त्याचा कायदा आहे.

संसार्याचा त्यागही त्याचा कडकडीत असतो; त्यास चाकरी करता नये, उदीम करता नये, व पैशासाठी कोणतेहि काम करता नये. त्यानी इव्यसंग्रह करू नये, अनाहि नियम आहे. आचाराचा वाणा बाळगतात ते सोन्या रुप्यास स्पर्श देखील करित नाहीत. ईश्वरपरायण नव्हे अशी जी विद्या किंवा कला ती शिकू नये, असा तालपाईनास निषेध आहे; ह्याकरिता व्याकरण, ज्योतिष, वैद्यक, वगैरे विद्या संसारोपयोगी आहेत ह्मणून ते शिकत नाहीत. ह्यामुळे जे वैद्य आहेत ते चिनी लोक आहेत, आणि ज्योतिषी ते हिंदू ब्राह्मण आहेत.

हिंसा करू नये असा ह्याचा मुख्य धर्म असतां तालपाईन लोकांचे त्याविषयी मोठे होंग आहे. ते केवळ आपल्या हाताने मात्र प्राण्याचा जीव घेऊ नये ह्याविषयी जपतात. परंतु दुसऱ्याकडून जीव घेवविण्याविषयी पाहिजे ती मदत केली, तरी आपणाकडे काहीं दोष नाही, असे समजतात. पशूचा प्राण गेला ह्मणजे विचार न करिता त्याचे मांस खातात.

तालपाईनांनी अन्नाची बेगमी करू नये; भिक्षाटणास गेला तर तोंडाने भिक्षा मागू नये. गृहस्थाच्या दारापशी उभे राहावे, घरघनी घालील ती भिक्षा घ्यावी. सिद्धान्त आणि वस्त्र ह्यावाचून भिक्षा घेऊ नये असा कायदा आहे.

तालपाईनांचे नित्य कृत्य येणेप्रमाणे. सकाळी सात वाजता पहिल्याने भिक्षाटण करावयात निघतात.* भिक्षा मिळविल्यावर मठात जाऊन आठ वाजता जेवण करितात. दुपारी फिरून जेवतात. मग पुन्हा क्षुधा लागली तरी जेवण्याचा अधिकार नाही. ताहन लागली तर पाणी पिण्याचा मात्र अधिकार आहे. दुपारा नंतरचा वेळ अध्ययनात घालवितात सध्याकालचे पाच वाजल्यापासून सात वाजतपर्यंत एके ठिकाणी सारे जमा होऊन भजन करितात भजनाचा असा मोठा घोष एकदम करिताना कीं तो पाच कोशपर्यंत ऐकू जातो. भजन संपल्यावर ढोल वाजवितात; ह्मणजे तालपाईनांचे नित्य कृत्य संपले, ही खूण समजावी. तालपाईनांची दुसरीं कृत्ये देवळात वसून शुक्ल प्रतिपदा, शुक्लाष्टमी, पूर्णिमा, कृष्णाष्टमी ह्या तिथीस लोकाना उपदेश करणे, स्तोत्रपाठ करणे, मूर्तीची प्रतिष्ठा करणे, देवालयाची प्रतिष्ठा करणे, तालपाईनांची, ह्मणजे भिक्षुकाश्रमाची, दीक्षा देणे, लग्न लावणे, व प्रेतकर्म करणे, हीं आहेत. हीं कृत्ये करताना तालपाईन तोंडाने पाली भाषेत मंत्र स्तोत्र इत्यादिक काहीं ह्मणतात मात्र; बाकीची सारी खटपट दास व गृहस्थाश्रमी चाकर असतात ते करतात.

साहा पदवीच्या तालपाईनांवर एक मुख्य अधिकारी असतो, त्यास साक्रात असे ह्मणतात. ह्याची नेमणूक राजाकडून होती. हा राजवाड्यात नेहमी राहतो. हा मुख्य अधिकारी राजाच्या हुकुमाखाली आहे; त्याचा हुकूम सर्व भिक्षुकांवर असतो.

तालपाईनांचीं वस्त्रे घेण्याची चाल वेगळी

* शानकोक शहरात सकाळचे वेळेस रस्त्यावर तालपाईनांची मोठी दाटी दृष्टीस पडते

आहे. हे सर्व आंगभर वस्त्रे घेतात; तीं वस्त्रे भगव्या रंगाची असतात; आणि सर्वांचीं वस्त्रे एकसारख्या डौलाचीं असतात. तालपाईन मस्तकाचे वपन करतात. मस्तकावर आच्छादन काहीं नसतें; ताडाचा एक पंखा मात्र मस्तकावर धरण्याकरिता हातीं असतो. महिन्यातून दोन वेळ, ह्यणजे पूर्णिमा आणि अमावास्या ह्या दिवसी, मस्तक आणि भिवया ह्यांच्या केंसांचे वपन करितात.

मोठा जरी गृहस्थ असला तरी त्याने मागीत तालपाईन पाहिला असता त्याम लवून वंदन करावें; तालपाईनाने त्याम प्रत्यभिवादन काहींच करूं नये. लहान मुलें जर भिक्षुकाश्रमात शिरलीं, तर त्याच्या वडिलांनी देखील त्यास वंदन केलें पाहिजे. तालपाईनापासून काहीं अपराध झाला असता त्या आश्रमांत आहे तोपर्यंत त्यास शिक्षा करता नये; ह्यणून त्याला आश्रमांतून काढवून भग त्यास राजा शिक्षा करितो, असा त्या आश्रमाचा मोठेपणा आहे. तालपाईनाचा कोणी अपराध केला असता त्यास दुप्पट शिक्षा मिळती.

तालपाईनांची एवढी प्रतिष्ठा आहे तरी सर्वदा मठात राहावें, भिक्षा मागावी, संसारसुख घेऊ नये, नित्य नित्य तेंच तें करावें, असे आहे, ह्यणून काहीं दिवस त्या आश्रमांत राहून लोक कटाळतात, आणि तो आश्रम सोडून पुन्हा गृहस्थाश्रमात शिरून लग्न करितात. ह्यामुळे नेहमीं मठात राहाणारे ते ह्यातारे, किंवा गृहस्थाश्रमास कंटाळून दुसऱ्याने भिक्षुकाश्रमात शिरलेले, असे असतात. हे मात्र नेहमी असतात.

राजधानींत तालपाईन सुमारे ५००० आहेत, आणि सर्व राज्यांत सुमारे ५०००० आहेत. (पुढें चालू होईल)

European Intelligence

विलायती बातमी.

नामदार राणीसहैव अद्यापि स्काटलंडातच आहेत.

पदार्थसंग्रहालय पाह्यास (४२५९२१२) ब्रेच्याळीस लक्ष एकुण साठ हजार दोनशें चार लोक आजपर्यंत आले, आणि त्यांपासून चव्वेचाळीस लक्ष रुपये प्रार्थी झाली.

विलायतेस डाकेंतून दर वर्षी जीं पत्रे पाठवितात, त्याची संख्या त्या देशातील लोकांपेक्षा सुमारे बारापट होती, परंतु हिंदुस्थानात पाहिले असता एका वर्षात केवळ एकवीस मनुष्याकरितां एकच पत्र डाकेंतून येतें, इतका एथें हलका भाग बसतो; परंतु जसी लोकांची सुधारणूक होत जाईल तसी उत्तरोत्तर ज्यास्त पत्रे येतील.

Grant Medical College Students.

मुंबईतील ग्रंट मेडिकल कॉलेजचे गेले खेपेचे परिक्षेस चांगले उतरलेले लोकांपैकी अनंता चद्रोना या नावाचे एका मनुष्यास कलकत्ता सरकारचे हुकुमावरून भोपावर आणि माळवा एथील भिल्लपलटणीचे रिसाल्याचा डाकतर नेमला आहे

प्रभाकर

Self-acting Pankhá

आपोआप हालणारा पेखा करणारास इनाम देण्याविषयीं मद्रास सरकाराने जाहिरात व्यबली होती त्यावरून मद्रासेतील एक सर्जंट आणि कलकत्यातील एक कारागीर यांनी त्या जातीचे पेखे केले आहेत असे ह्यणतात की कोणतेहि मोठे पेख्यास हे यंत्र जोडण्याचा खर्च ३० रूपयांहून जास्ती पडणार नाही

प्रभाकर

Increase of Intemperance

एका इंग्रजी वर्तमान पत्रांत असे लिहिले आहे की पुण्यांत दारू चोरून पुष्कळ विकतात यामुळे गुन्हेदारांचे पुष्कळ नुसकाने होतें व या दारूची गिऱ्हाइकी नीच जातीचे लोक आहेत असे नाही परंतु ब्राह्मण प्रभृती मोठाले उच्च वर्णांचे लोक फार आहेत तर हें जें त्या पत्रांत लिहिले आहे ते सर्व खरें आहे. पुणे नाशिक वडोदरे मुंबई वगैरे मोठाले शहरांत शाक्तीचे थोटाड फार माजले आहे व उच्च वर्णांचे लोक फार मद्यपी होऊ लागले आहेत

प्रभाकर.

Bombay and Tanna Steamer

मुंबई आणि टाणे यांमध्ये आगवोट फिरती करण्याविषयी स्टिमन्याविगेशन कंपनी आणि सरकार यांमध्ये ठराव झाला आहे आणि जार्ज रसेल झार्क या नावाची आगवोट जो पूर्वी मुंबई आणि पनवेल यांमध्ये फिरत असे ती या कृत्यास लावणार कारण का एथून पनवेलीस आणि पनवेलीहून एथे डांक आणि उतारू पांचविण्याचा कल्याणजी शिवजी याने मत्ता घेतला आहे सबब ती रिकामी पडली होती

प्रभाकर

*The Bhuleshwar Impostor***भुलेश्वरातील ढोंगी बाबा.**

अकटोबरच्या १९व्या तारखेच्या ज्ञानोदयांत भुलेश्वरांतल्या ढोंगी बाबाविषयी पुष्कळ छापले गेले आणि त्या बाबांचे ढोंग व लबाडी लोकांच्या दिसण्यांत साफ आली ह्याणून त्याविषयी जे दुसरे पत्र हाती आले आहे ते छापण्याची गरज नाही त्या बाबांविषयी सर्वांची खात्री झाली असेलच

The Diwali Festival.

ज्ञानोदयाचे कर्ते यांस फार फार सलाम

विनती विशेष अहो माहाराज कितीक निरूपयोगी फट्याकडे लोक बहुत पैका खर्च करून ती कसर चांगल्या वस्तूच्या खरेदीकडे काढतात परंतु त्यांस असे वाटत नाही की कर्ज करून मातीत पैका घालविणे यापेक्षा जर तो विद्या ज्ञानवृद्धीकडे खर्चिला तर तो सध्याज पुढे उभा राहील पाहा यावषयी हल्लीच एक उदाहरण दाखवितो आताशा आमचा दिवाळी आहे आणि या दिवाळीतले प्रथम अनुष्ठान ह्याणजे दारूकाम आहे हाही आपणच विचार करा की चिनाईस या फटाक्यावर पैका किती जातो? मग एथे नळे चद्रजोती करितात ते वेगळेच, काय त्या योगाने मुखाचे पोट भरते किवा त्याचा अकल वाढते? किंवा कोणते सद्गुण येतात? तर असे काही नाही उलटा खरावा आहे कदाचित घरेहि पेटली आहेत आणि त्या योगाने लाखों रुपयांच नुकसान झालेले आहे असो यदा आझास असा विचार होऊन आमच्या मुलांस जो दारूकामाकडे पैका खर्चितो तो त्यांच्या पुस्तक वेगळेकडे अधिक खर्चिला परंतु घरात बायका मुले शेजारी पाजारी यांनी आझास फार गाजिले त्यांचे ह्याणजे की मुलांवर तुमची ममताच नाही, त्यांचे बरे असते, असे तुमच्या मनांतच नाही पुस्तकानी त्यांचे पोट भरायचे आहे काय? सारांश त्या सर्वांनी मला त्राहित्राहि केले ह्याणून मी निरूपयोगी होऊन १० रुपयांच्या पेक्षा वेगळे दारू घेतली परंतु मला असे वाटले की असली निरूपयोगी जिज्ञास चिनाहून येण्याचीच बंदी जर सर-

कार करील तर फार बरे होईल परत हा गोष्ट सरकारच्या लक्षांत कसी येईल, असे वाटून हे पत्र मी आपणाकडे पाठविले आहे तर हे कृपा करून आपल्या अज्ञान तिमिरनाशक ज्ञानोदय पत्रांत छापल तर अथात सरकारच्या व सर्व लोकांच्या ध्यानांत येईलच ही विनती ता० २५ अक्टोबर सन १८५१

मु० मुंबई

उपयोगी व्ययकर्ता हिंदू

* * * फटाके वेगळेकडे जो पैका खर्चितो तो व्यर्थ आहे खरा, आणि असला व्यर्थ खर्च न करणे हा लोकानी स्वतां विचार करून सोडावा, याविषयी सरकारचा काय उपाय आहे? तरी दारू उडविण्यापासून आगे लागनात, घडे विचकतात, रात्रंदिवस उगीच गडबड आहे, ह्याणून जर सरकार त्याची बंदी करील तर बरे आहे आणि लोकानी अर्जा केली असता सरकार बंदी करीलही खरे

या मुंबईमध्येच दारूवद्दल दरसाल दिवाळींत सुमारे (२,००,०००) टोन लाख रुपयाचा खर्च होत असेल, तर ते सर्व रुपये विद्याभ्यास किंवा दुसरे काही उपयुक्त कामाकडे खर्चिले असता किती बरे होईल, याचा सर्व सुज्ञ लोकानी विचार करावा

ज्ञानोदय कते

Subscribers to the Dnyanodaya, who change their place of residence are requested to give notice to the press. Should any one fail to receive his copy, it will be regarded as a favor if he will communicate the fact to the press within the month, that the number may be supplied, and the cause of the irregularity ascertained.

Any person wishing to discontinue the publication should inform the publishers in writing.

The following payments for the *Dnyanodaya*, received through the Rev J Mitchell of Poona, are thankfully acknowledged —

	Rs	A
Soldiers in Sappers and Miners	1851	1 8
Rev J Mitchell	for 1849 51	27 0
Mr A Brown	for 1850-51	5 8
Vishnoo Narsu Joshee	for 1850-51	10 8
Major T Candy	1850-51	8 8
Sayed Esmael Woorf	} for 1849	1 8
Meershachjee		
Balcrisna Puroe	1850	1 8
Narayan Juggunnath Wady	1851	1 8
Ramjee Mullary	1851	1 0
A N Shaw Esq	1850 51	6 0
Capt Wells	1850	3 0
Poona Native Library	1851	1 8
Moreswur Shastree Sate	1851 51..	2 6
Henry Newton Esq	1848-51	14 8
Soldiers 3rd N I		12 0
Soldier in 1st B E Regt	...	1 8

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10

BOMBAY, NOVEMBER 15, 1851

No 22

पुस्तक १०. मुंबई; ता० १५, माहे नोवेंबर, सन १८५१. अंक २२.

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, NOVEMBER 15, 1851

BOOK OF BEASTS Published by the American Mission
24 Pages, 8 vo Maráthí A. D 1851 Price, 4 as

This is decidedly one of the prettiest Maráthí books ever issued from the press. There is on each page a picture of an animal, with a description below in large, bold type. Parents or others who wish for an attractive, acceptable present for Native children can find nothing in the shape of a book that will be more thankfully received, and more cheerfully studied. Even the child of a year old will read the pictures with delight. We trust the day is at hand when books of this character will take the place of those miserable lithographs which are illustrated with monstrous, disgusting drawings of *Dartys*, *Awatars*, &c. This book may be obtained at the American Mission Press, or at Mr Dunlop's Bookstore, No 21, Rampart Row

[Translation of the preceding]

पशुज्ञानप्रकाश.

मराठी पुस्तकामध्ये यांपेक्षा सुंदर पुस्तक आजपर्यंत आमच्या दृष्टीस पडले नाही. याची पृष्ठे २४ आहेत, व प्रतिपृष्ठावर सुंदर चित्र काढून खाली त्याची गोष्ट लिहिली आहे. जर कोणाची इच्छा असेल की मुलांस संतोषार्थ बक्षीस द्यावे; तर त्याने हे पुस्तक विकत घेऊन दिले असता ते पाहून एक वर्षाच्याहि

मुलास आनंद होईल. त्याची किंमत ४ आणे आहे, व ते अमेरिकन मिशन छापखान्यात, किंवा कोटात दन्लाप साहेबाच्या पुस्तकखान्यात मिळेल.

BIBLE STORIES FROM THE OLD TESTAMENT Bombay Tract and Book Society 198 pages, 12mo Maráthí. 1851 Price, in stiff paper covers 4 as., cloth 6 as., half bound 8 as

It is sufficient praise of this work to say that the English, which has passed through numerous editions, is a translation of the 30th German edition, and that it has been translated into Híndi, Bengáli, Oriya, Canarese, Hindusthání, and we know not how many more languages in various parts of the world. We are glad to see it in its Maráthí dress, in which we venture to say it appears not less comely than in any other of its varied costumes. It is ornamented with beautiful cuts obtained from the London Tract Society. We have not had time to examine the Maráthí, but it has met with high commendation from competent judges. The multiplication and extensive circulation of such books is one of the auspicious signs of the times

[Translation of the preceding]

ख्रिस्ती शास्त्रांतल्या कथा.

हे पुस्तक जर्मन भाषेत ३० वेळा छापले गेल्यानंतर त्याचे इंग्लिशमध्ये भाषांतर होऊन पुष्कळ वेळा छापले गेले. तसेच हिंदी, बं-

माली, ओरिया, कानडी, मुसलमानी, इत्यादि पुष्कळ भाषामध्ये तर्जमे झाले. तर असले पुस्तक या मराठी भाषेतहि निघाले हे बरे झाले. त्या पुस्तकात सुमारे २०० पृष्ठे, व काही चित्रेहि आहेत. हे पुस्तके व निबंध करणाऱ्या मंडळीने छापविले आहे, याची किंमत बांधणीप्रमाणे चार आणे, साहा आणे, आठ आणे, ठरली आहे, व ते कोटात दन्लाप साहेबाच्या पुस्तकखान्यांत मिळेल.

LIFE OF MOHAMMAD Bombay Tract and Book Society 174 pages 18mo Price, 4 annas a copy,—superior binding 6 annas

The preface of this work states that it has been prepared "with special reference to the state of mind and circumstances of the people of this country," and that versions of it in the vernacular languages are soon to be issued. The *Bombay Times* says, "The subject is one in reference to which every educated person, at least, should have reliable, correct information, and this work is believed to be a just and candid history of the Arabian Prophet. It is not designed as a *refutation* of Mohammedanism,—it is a sober, matter-of-fact history." A cheap, reliable history of Mohammad, suited to the peculiar circumstances of native readers has long been a desideratum. Such work is often wished for by intelligent Natives, and we are glad to see this want so well supplied. The book is suitable for circulation in all parts of India, and will, we doubt not, soon be translated into the principal languages of this country. We understand that the greater part of the edition is already exhausted, there having been a most unexpected demand for it among all classes,—particularly among the Parsis. It will of course soon be reprinted.

[Translation of the preceding]

महंमदाचा वृत्तांत.

पुस्तके व निबंध करणाऱ्या मंडळीने महंमदाचा वृत्तांत इंग्लिशमध्ये नवीन रचून प्रसिद्ध केला आहे; त्यांत १७४ पृष्ठे आहेत,

व याची किंमत चार आणे पडते. महंमद कोण, कसा, व त्याने काय विशेष केले, या विषयी सर्व सुजाही समजले पाहिजे; आणि त्या पुस्तकात याविषयी गोष्ट निष्पक्षपाने लिहिली आहे, ती वाचल्याने सर्व ध्यानात येईल. या पुस्तकाचा इतका खप शाला की ते निघण्याबरोबर खपले व अणखी पुनः लवकर छापयास लागेल असे ह्मणतात. तसेच ती मंडळी याचा तर्जमा मराठी, गुजराथी, व मुसलमानी या भाषामध्ये करून छापविणार आहे; तेव्हा महंमदाविषयी कोणास माहिती होण्यास कठीण पडणार नाही.

NATURAL PHENOMENA Described and Illustrated Translated into Maráthí by GOVINDJI NARAYAN, Teacher in the Free General Assembly's Institution Printed for the Dakhan Vernacular Society 1851

We have to acknowledge the receipt of a copy of this interesting and beautiful work, which ought to be thankfully welcomed by the wealthier portion of the Native community. It is of quarto size and contains views and descriptions both in English and Maráthí of the following objects, viz The Rainbow, Aurora Borealis, the Geysers, Glaciers, Icebergs, Caverns Fingal's Cave, Falls of Niagara, Prairie on Fire, Halos, Coral Reefs, Natural Bridges, Monsoons, Snow Bridges, Rapids, Petrifying Springs, Air Volcanoes, the Dripping well, Mountain Passes, Perforated Rocks, Glazier Tables, Ice Floes, Fatua Morgana, Ignis Fatuus, Avalanches, Torrents of Mud, Whirlpools, Sand Storms, Volcanoes. The thirty colored plates of which the English work consists were procured from the Society in England for Promoting Christian Knowledge, the brief descriptions being translated into Marathi, which in each case is placed opposite the views and the English original.

Thus an attractive volume has been produced with comparatively little labor and expense. Probably there will be a greater demand for it at a future day than there is at present, and if so, fresh supplies may be provided by simply reprinting the 30 pages of Maráthí, and ordering the views from England. At present it would be impossible to get up anything in Bombay to compare with

these Some may be glad to know that the price of this book, neatly bound in cloth, is five rupees

[Translation of the preceding]

सृष्टीतील चमत्कार.

या इंग्लिश पुस्तकाचे मराठी भाषांतर गोविंद नारायण यानी केले, व ते दक्षणी भाषेत प्रसिद्ध करणाऱ्या मंडळीने हल्ली छापविले. त्यात गोष्टी येणेप्रमाणे आहेत.

१ इद्रधनुष्य. २ उत्तर अरुणोदय ३ गैसरस. ४ समुद्राची वाहाटळ. ५ बर्फाच्या नद्या. ६ बर्फाचे पर्वत. ७ गुहा. ८ फिंगल नाभे गुहा. ९ नियागरानदीचा धवधवा. १० वगवा लागलेले कुरण. ११ खळी. १२ कोराल रीफस. १३ साहजीक झालेला सेतु. १४ पर्जन्यकाळ. १५ बर्फाचे पूल. १६ नदाची शीघ्रगती. १७ पाषाणउत्पादक झरे. १८ हवेमुळे झालेल्या ज्वालामुखी १९ पाझरती विहीर. २० पर्वताचे घाट. २१ पोखरलेले खडक. २२ बर्फाचे चौरंग. २३ बर्फाच्या गोळ्यांचे फुटणे. २४ फाटा मोगाना. २५ इग्रेस फातवस. २६ आवालाशीस २७ चिखलाचे लोंढे. २८ भोवरे २९ रेंतीचा वादळे ३० ज्वालामुखी. या तीस विषयांचे एकेका पृष्ठावर एकेक सुंदर व मोठे चित्र काढून त्या खाली इंग्लिशमध्ये वर्णन केले आहे, आणि समोरच्या दुसऱ्या पृष्ठावर त्यांचे मराठी लिहिले आहे. ही चित्रे व इंग्लिश वर्णन विलायतेहून आणिली आहेत, कारण इतकी सुंदर एथे करवून नाहीत. हे पुस्तक शोभिवत आहे व थोर लोकानी घेण्यासारखे आहे जणून त्यानी अवश्य घ्यावे; याची किंमत पांच रूपये आहे.

कावळ्याच्या शापाने ढोर मरत नाही.

HISTORY OF INDIA, by the Author of "Figures of Speech" &c &c 56 pages Foolscap 4 to. Maráthi Dnyanprakásh Press, Poona, 1851 Price, 10 annas

The author of this little work is deserving of much commendation for his zeal and industry in providing books for the use of his countrymen. And it is gratifying to see that his productions find a ready sale, some of them, as the tract on Bribery, the work on Political Economy, and one or two others, having already passed to the second or third edition. And as they are all sold at a pretty high price, we have here a gratifying proof that a desire for a better order of books is springing up among the Native population. There is by no means such a taste for reading as we could wish to see, but it is a mistake to suppose that the Natives care for nothing but heathen Mythology and works of fiction.

The History of India is here divided into three periods, viz, 1 The Puranic or sacred, which extends to the close of the Dwápar Yug, 2 Ancient, which extends to the era of Sháliwáhan, 3 Modern, from Sháliwáhan to the present time. The author evidently regards the Puráns as little better than fables, or poetic fancies, and freely states that we know little or nothing of the history of India previous to the period treated of by the Muhammadan and English historians. His views of the duties of the historian, as stated in the Preface, are all that we could wish. But in treating of the Puranic period, either through inadvertance or from a desire to please his readers, he sometimes speaks as if the statements of the Puráns, were actual verities. To give a brief summary of the pretended historical portions of the Puráns is all very natural and proper in a history of India. But in stating what is there taught, the writer should be more careful to guard against being considered as in any way responsible for their statements. He need not, and ought not, to say anything implying that though there are no Dattiyas, Rakshases and Awatars among the Hindus of the present day, yet that they really existed in the puranic period. There is doubtless a strong temptation in a native author writing for the Native public to assume equivocal ground in reference to such subjects. But we believe our author to be an honest man, and one little disposed to brook dictation from the ignorant and superstitions. We trust therefore that in a second edition he will guard against the

inconsistency above referred to. Aside from this, the work is a highly creditable one and, we doubt not, will prove very popular. We think it a pity that the price is so high, as it must tend to prevent its circulation. The object of the author we suppose is not profit, but usefulness, and he may easily get the book published in better style than that in which it now appears for less than half the selling rate.

[Translation of the preceding.]

भरतखंडपर्व.

हे पुस्तक आह्मास येऊन पोचले. ज्याने शब्दालकारादि ग्रंथ केले त्यानेच हेहि केले, व त्यामध्ये भरतखंडाचा इतिहास संक्षेपाने लिहिला आहे. हा ग्रंथकर्ता लोकोपकारार्थ मेहनत घेऊन नवीन पुस्तकें करितो हे त्याचें काम स्तुत्य आहे; आणि त्याची पुस्तकें लोक वरीच घेतात, येणेंकरून आह्मास आनंद वाटतो. आणि यावरून सिद्ध होतें कीं निरूपयोगी, कल्पित ज्या कथा त्या मात्र पाहाव्या, असी हल्लीं लोकांची बुद्धि नाही.

त्या पुस्तकांत तीन भाग केले आहेत. पहिला पौराणीक इतिहास, दुसरा शालिवाहनाच्या पूर्वीचा इतिहास, व तिसरा त्याच्या नंतरचा आजपर्यंत इतिहास. पुराणातील ज्या कथा, त्या इतिहास ह्मणण्यासारख्या नाहीत, असें त्या कर्त्याचे मत साफ दिसतें. तो ह्मणतो कीं "हिंदुस्थानाचा इतिहास पहिला तर अलिकडे थोड्या दिवसाचा मात्र सविस्तर इतिहास मोगल व इंग्रज यांनी लिहिलेला सापडतो, त्याच्या पूर्वी बराबर इतिहास नाही, व काहीं आहे त्यात काल देशाचें निरूपण नाही." इतिहास ह्मणजे काय याविषयीं ग्रंथकर्त्याचें ह्मणणें असें आहे.

"इतिहास ह्मणजे झालेली जी गोष्ट असेल तिचा पक्का विचार करून व पुराणा पाहून व अन्य देशांचे इतिहासांहीं मिलावून व ताळा घालून जें खरें वर्तमान आढळेल

तेंच लिहून ग्रंथ केलेला, या ग्रंथास मात्र इतिहास ह्मणावें, इतरांस इतिहास ह्मणूं नये पंचोपाख्यानासारखीं जीं पुस्तकें आहेत तीं मिथ्या जाणावी फार प्राचीन काळचे इतिहास लिहिण्यास मुख्य आधार जुन्या पोथ्या, लेणी, कवनें, बखरी, सनदा पत्रे, दत्त कथा, जुने शिके, वगैरे असतात, कारण कीं त्या वेळचे समय इतिहास सांपडत नाहींत. जेव्हां पहिल्याने मनुष्याची उत्पत्ति झाली तेव्हाच तीं लिहू लागली नाहींत याजमुळे बहुधा फार प्राचीन काळाविषयीं दत्तकथा राहिल्या आहेत परंतु त्याच दंतकथांस दुसरीं प्रमाणें मिळवून त्यातील वास्तविक काय आहे तें जाणलें पाहिजे मनुष्ये उत्पन्न झाल्यापासून ग्रंथ लिहूं लागता येई तोपर्यंत बहुत अवकाश लागला यास्तव इतिहास लिहिणाराचें मुख्य काम हेच आहे कीं त्याचा शोध करून खरें त्याहावे"

सदह्म ग्रंथकर्त्याचें ह्मणणें अगदीं बराबर आहे. आणि पुराणात इतिहास रूपाने जें सांगितलें आहे तें बराबर नाही तरी संक्षेपाने लिहावयास काहीं चिंता नाही, उलटें अवश्य सांगितलें पाहिजे; आणि त्याप्रमाणें त्याने केले. परंतु कांहीं ठिकाणीं वाचणाराच्या मनांत येईल कीं कर्त्याने शोध करून आपलें मत लिहिलें आहे तर अविचाराने ही त्याची चूक झाली असावी आणि हे पुस्तक पुनः छापलें जाईल तेव्हा त्याने पुराणातील गोष्ट पुराण आधारावरूनच सागावी; आपल्या आंगावर घेऊं नये. हे पुस्तक वाचण्याजोगें आहे, आणि तें वाचायास लोक खुशी होतील, असें वाटतें. याविषयीं आह्मास एक पत्र लावून आलें आहे, त्यात सारांश हाच कीं भरतखंडपर्व हे पुस्तक फार उपयोगी आहे, व हे त्या कर्त्याचें काम स्तुतीस योग्य आहे. आणि त्याविषयीं आमचेंहि मत तसेच लिहिलें आहे ह्मणून पत्र जरी चांगलें तरी छापण्याची गरज नाही. या पुस्तकाची किंमत १० आणे पडते, व तें पुण्यातील ज्ञानप्रकाश छापखान्यांत मिळेल.

Dakhan Vernacular Translation Society

We have received the Second General Report of this Society which furnishes an account of its operations from the 13th February 1850, to the 31st July, 1851. During this period there have been received as subscriptions and donations Rs 909, and from the origin of the Society, in all, about Rs 14,000 Rs 9,400 still remain unexpended.

The Report states that the progress hitherto made in carrying out the designs of the Society has not been so favorable as the Committee could have wished, and probably not proportionate to the expectations which many of its friends may have entertained at the outset of its career. Unexpected difficulties have arisen, and little sympathy has hitherto been manifested in the Society's operations, by those for whose benefit it was established. Four publications however have already been issued, viz, *Bird's History of Gujarat*, translated into Marathi by Mr Macdonald, *The Evils of Debt* by Mr Govindji Narayan, *Hints to Translators*, in English, by Major Candy, and *Natural Phenomena*, a notice of which we give elsewhere. 150 sets of Varty's Graphic Illustrations of Animals have also been procured from England and the short English descriptions translated into Marathi. The works in progress are, Parley's Wonders of Art, Museum of Animated Nature, Brewer's Guide to Knowledge, Political Economy, Telemachus, Catalogue of Marathi works published in India, "Money Matters," and Life of Nana Farnavees.

The works proposed to be compiled are, the Life of Sivajee, of Mahadjee Sindeh, of Juswunt Row Holkur, of Ahilya Bae, of Ballajee Bajecrow, of Akhbur, of Aurengzebe, Historical and Topographical Account of Bombay, and of Poona, Account of Phuggee, Account of Railways, of Steamers and Steam Navigation, the Great Exhibition. The following are to be translated, viz The wonders of the World, Selections from the "Pursuit of Knowledge under Difficulties," Pompeii, Hershel's discourse on the Study of Natural Philosophy, Mrs Postan's Cutch, and Lane's Modern Egyptians.

We are wholly at a loss to account for the fact that during the past 17th months, only the following sales have been effected, viz, History of Gujarat, one copy, Rs 1 8 annas, Hints to Translators 7 copies, Rs 2 8 as, Evils of Debt, 200 copies, Rs. 43. 5 annas, Varty's Illustrations, 4½ sets, Rs 47. This

truly is doing a small business, and doubtless most of the above were sold not to Natives but to Europeans. While the press is almost daily sending out Marathi and Gujarathi works which speedily pass into circulation by sale, why is it that there has been no more demand for the Society's publications? It cannot be said that it is owing to the unpopular nature of the subjects treated of, neither is it owing wholly to the apathy of the Native mind, since works of a similar character are disposed of in considerable numbers.

The object of the Dakhan Vernacular Society has ever been understood to be the production of standard useful books. And this object should be steadily adhered to. We should be sorry to see the Society turn aside from its original purpose to waste its energies in getting up works of fiction, and such as can answer no end but amusement, under an impression that nothing else will be appreciated by Native readers. Surely History and Science, Nature and Art, present sufficient subjects of engrossing and permanent interest. Let not the Society be too readily discouraged, for there is nothing as yet to show that its original intention is premature or unfeasible. In appropriating Rs 1,000 for the translation of such a work as Telemachus, it manifests an undue haste to get rid of its money. We do not believe that its funds were contributed for any such purpose as this.

[Translation of the preceding]

दक्षणी भाषेत पुस्तके प्रसिद्ध करणारी मंडळी.

या मंडळीचा वार्षिक रपोट आह्यास येऊन पोहंचला आहे, त्यावरून समजण्यांस येते कीं दीड वर्षांत त्या कामावरून ९०९ रुपये मिळकत झाली, व आरंभापासून तर तेरा चौदा हजार रुपये जमा झाले आहेत. आणि खर्चवेच होऊन हल्लीं शिलक ९४०० रुपये आहेत. या मंडळीने गुजराथचा इतिहास, ऋणनिषेधक बोध, भाषातरें करणाऱ्यांस बोध, व सृष्टीतील चमत्कार असीं चार पुस्तके छापून तयार केलीं, आणि काहीं जनावरांचीं सुंदर चित्रे विलायतेहून आणिलीं, व याशिवाय दुसरीं

किलेक पुस्तके तयार करायास आरंभ केला आहे. तसींच माहदजी सिंदे, येशवंत राव होळकर, अहिल्याबाई, औरंगजेव बादशाहा, अखबर बादशाहा, इत्यादिकांचीं वर्णने तयार करण्याचे ठरविले आहे. या मंडळीने जीं छापविलीं त्याचा खप फारच थोडा झाला हे पाहन आद्वास आश्चर्य वाटते. तर त्या मंडळीने मेहनत करावी व सुज्ञाहीं तीं पुस्तके विकत घ्यावीं ह्मणजे काम ठीक चालेल.

Vernacular Society of Gujarat

From the Report of the Society's proceedings for 1850 it appears that three publications have been issued, viz, *Bhut Niband*, *Brief Summary of the History of Gujarat*, and an "Adaptation of the *Plutus of Aristophanes, a Greek Dramatic Satire*" Including the interest on Rs 7,000 and subscriptions, the receipts of the year were Rs, 1,181 The balance on hand, after deducting the expenses of the year, is Rs 9,015 A school is sustained in the city of Ahmedabad which is attended by 100 boys, and 20 girls The *Wartaman* newspaper which appears to be conducted with considerable spirit, has 105 subscribers A prize of Rs 50, has been offered for an Essay on the past History and present condition of the city of Ahmedabad Such is a brief statement of what the Society has accomplished during the three years of its existence We hope to hear of something much greater than this in succeeding years.

Compared with former times, the getting out of Vernacular publications is now both cheap and easy, while the demand for them has increased many fold during the past 25 years But if any are still disposed to complain that so little is accomplished, let them come forward and put their own hands to the work To do nothing but complain that so little is done is a very poor way of advancing a good cause. And yet there are always some who do nothing else to promote the benevolent objects in which they feel so much interest

The Committee have, as it appears to us, recently done a very foolish thing in publishing the "Correspondence between the Committee of the Vernacular Society of Gujarat and

Mr. Charles M. Harrison, Judge of Ahmedabad, in reference to a complaint preferred by the Judge against the Society's paper the *Wartaman*," Nothing can possibly be gained by spreading such domestic troubles before the public The Society's money was moreover not contributed for the purpose of printing such matters as this, and we think it might have been much more judiciously expended

We do not know who is to blame for our being taxed four annas postage on this pamphlet We feel quite sure that the Committee have too much sense of propriety to allow of their circulating such papers, bearing, to Editors and other parties But as friends of the Society we beg to bring the fact to their notice

[Translation of the preceding]

पुस्तके प्रसिद्ध करणारी गुजराथेंतील मंडळी

या मंडळीच्या रपोटावरून समजण्यात येते कीं भूतनिबध, गुजराथ देशाची सक्षेपे वखर, आणि इंग्लिशतून एका पुस्तकाचा तर्जमा, हीं तीन पुस्तके त्या मंडळीने तयार करून छापविली आहेत. या मंडळीला गेले वर्षी व्याजासुद्धां ११८१ रुपयांची प्राप्ति झाली. आणि खर्चवेच होऊन हल्लीं शिलक ९००० रुपये आहेत. इच्या सालेंत मुलगे १०० व मुली २० शिकायास येतात, व इचे वर्तमानपत्र घेणारे १०५ आहेत. अमदाबादची गोष्ट व तिची हल्लींची स्थिती याविषयी जो सुंदर निबंध लिहिल त्यास त्या मंडळीने ५० रुपये बक्षीस देऊ केले आहेत या मंडळीने हे काम फार थोडे केले असे किलेकाच्या मनात येईल तर लोकानी त्या मंडळीस मदत करून काम ठीक चालेल असे करावे.

आज चांगले करील तर उद्या नामास येईल.

Government Schools and Caste.

We observe that henceforth the English and Oriental Scholarships in the Agra College are to be open to *all* youths, of whatever creed or wherever educated, who choose to conform to its rules, and who pass the required examination. The absurdity of restricting the higher branches of learning to the Brahmans and other high caste natives, is thus, we are happy to observe, becoming apparent to the authorities — *Bombay Times, Nov 12*

या महिन्याच्या १२ व्या तारखेच्या टैमस पत्रात लिहिले आहे कीं आग्ण्यातील मुख्य सरकारी विद्यालयात जातिभेदाविषयी काही विचार करूं नये असे ठरले आहे, जे येतील त्याची परीक्षा घेऊन परीक्षेप्रमाणे त्यांस वेतने द्यावी. तर उंच नीच भाव सोडून निष्पक्षपाताने सरकार दगू लागले हे त्याला योग्य आहे, असे तो लिहितो.

Navigation of the Indus

It is gratifying to learn from a Notification by the Governor General that a regular communication by Government Steam Vessels has been established on the River Indus, between Kurrachee and Mooltan, for the conveyance of Passengers and Merchandize. Three new iron boats have been provided for this service, one of which will leave Kurrachee about the 24th of each month, or 48 hours after the arrival of the Steamer from Bombay. Another will start from Mooltan on the 4th of each month, passengers by which may arrive in Bombay by the 26th or 27th, thus being in season for the Suez Steamer of the 3rd of the following month. There are three classes of Passengers entitled to mess with the Commander,—the charge from Kurrachee to Mooltan being for 1st Class Rs 250, 2nd Class Rs. 150, 3rd Class Rs 100. From Mooltan to Kurrachee the fare is two thirds of the upward rates.

The distance between the principal intermediate places is, from Kurrachee to Tat a 160 miles, Hyderabad, additional 70, Sehwan 100, Larkana Ghaut 110, Mittencote or Chachar 150, Bukkree at junction of Satlej

and Cheenab 60, Mooltan 80 the whole distance betwer Kurrachee and Mooltan thus being 800 miles

This arrangement adds greatly to the importance of Bombay as a commercial emporium. It will also be of much service to the Panjab and the country along the Indus.

[Translation of the preceding]

सिंधु नदीवर आगवोटी.

नामदार गवरनर जनराल साहेबाच्या जाहीरातीवरून माहीत झाले आहे कीं हल्ली सिंधु नदीवरून आगवोट द्वारे कराचीहून मुलतानपर्यंत ह्मणजे आठशे मैलपर्यंत दर महिन्यास लोक आणि माल जाईल येंस. आणि कराचीहून मुलतानास जाण्यास रस्त्याच्या पोटगी वगैरे बंदोबस्तासुद्धां साहेब लोकांला शहर दीडशे किंवा अडीचशे रुपये असे ठरावाप्रमाणे द्यावे लागतील. आणि मुलतानाहून कराचीस येणे तर जाण्याच्या खर्चाचे दोन तृतीयांश येण्यास लागतील. कराचीहून जाताना १६० मैलावर ठड्या ह्मणून गाव लागते, तेथून ७० मैलावर हैदराबाद आहे, आणि तेथून १०० मैलांवर सहेवान गाव आहे. आणि त्यापुढे १२० मैलांवर चिनाब व सतलेंज नदी आणि त्यापुढे ८० मैलावर मुलतान आहे. तर असा जाण्यायेण्याचा बंदोबस्त झाला आहे या योगाने पंजाब व सिंधु नदीच्या आसपासच्या प्रांताला फार उपयोग होईल, आणि मुंबईचा व्यापारहि अधिक वाढेल, यात संशय नाही.

Poona Dakshinā Prize Committee.

On Friday the 7th inst., the prizes awarded by the Dakshinā Committee for translations or original compositions in Maráthi were distributed in the Court House at the Sungum in the presence of the Judge, the Assistant Judge, the Principal and Professors of the Poona College, and a numerous company of

the Native gentry After an address from the Judge, Mr Brown, who is also President of the Dakshinā Prize Committee, the names of the successful competitors, and the title of the work prepared by each, were announced as follows :—

Brief Survey of History Hurry Rughonath Gadgeel, Rs 200, *Vyuvahar Durpan*, Shunker Shastree Goklay, Rs 150, *Life of Cyrus*, Vishnu Moreshwar Bhiday, Rs 150, *Life of Socrates*, Krishna Shastree Chiploorkur, Rs. 150, *Life of Cæsar*, Bhow Shastree Patkur, Rs 150, *Figures of Speech*, Krishna Shastree Razwaday, Rs. 100, *Life of Capt Cook*, Guresh Sadaseo Leley, Rs 100, *Plan and Spherical Trigonometry*, Gungadhur Ramchunder Teeluck, Rs. 100, *Life of Benjamin Franklin*, Ramchunder Govind Kurundeekur, Rs 100, *Grund's Geometry*, Ramkrishna Venak Moduk, Rs 100

This is turning the *Dakshinā* Fund to some account. Much will in this way be done to raise up a body of well qualified translators, and to encourage the spirit of authorship among the educated Native young men. Some of these productions will doubtless be published; and we trust may prove valuable contributions to vernacular literature

[Translation of the preceding]

पुण्यांतील दक्षिणा

गतवर्षी ठरले होते कीं दक्षिणेपैकी तेराशे रुपये वर्षास जे कोणी मराठींत नवीन उपयोगी ग्रंथ रचितील किंवा भाषातरें करितील त्यांकडे खर्चाचे, आणि या महिन्याच्या ७ वे तारखेस अदालत कचेरींत जड्ज, असिष्टेंट जड्ज, पाठशाळेचे गुरू व मुख्य गुरू व पुण्यांतील वडे लोक यांची सभा भरून ज्यानी ज्यानी ग्रंथ केले होते त्यांस पंचाच्या ठरावाप्रमाणें वक्षिसें दिव्हीं. तीं येणेंप्रमाणें.

हरी रघुनाथ गाडगीळ यास संक्षेप इतिहासा वदल रु० २००, शंकर शास्त्री गोखले यांस व्यवहार दर्पणावदल रु० १५०, विष्णु मोरेश्वर भिडे यांस सैरस ह्यणजे इराणाच्या प्राचीन नादशाहावदल १५०, कृष्ण शास्त्री

चिपळूणकर यास साक्रेटीस ह्यणून भीस देशात एक ज्ञानी होता त्याच्या वृत्तांता वदल रु० १५०, भाऊ शास्त्री पेटकर यास एका रोम बादशाहाच्या वृत्तांतावदल रु० १५०, कृष्ण शास्त्री राजवाडे यांस शब्दालंकारावदल रु० १००, गणेश सदाशिव लेले यास ज्या कयापटन कुक साहेबाने प्रथम जलमार्गाने पृथ्वी प्रदक्षिणा केली त्याच्या वृत्तांतावदल रु० १००, गंगाधर रामचंद्र ठिळक यास त्रिकोणमितीच्या पुस्तकावदल रु० १००, रामचंद्र गोविंद कर्दीकर यास बेंजामिन फ्रांझीनच्या वृत्तांतावदल रु० १००, रामकृष्ण विनायक मोडक यांस रेखागणिता वदल रु० १००.

याप्रमाणें सरकार दक्षिणेसंबंधी रूपये खर्च लागले हे फार चांगले आहे का की असा खर्च केल्याने सर्वांचा उपयोग होतो व लोक सुधारून पुढें आपणच विद्यावृद्धि चालवितील.

MARATHI ABHANG No 1

The true Pilgrimage

तीर्थ.

द्वारकेच्या स्थानीं बहु जन जाती ॥
हीवाळ्यापर्वतीं जाती बहु ॥१॥
काशी पुण्यक्षेत्रीं बहु धावताती ॥
प्रेमें भजताती गगलागी ॥२॥
चंद्रभागा भीमा विठ्ठल भक्तासीं ॥
जीवाहूनी ऐसी प्रिय वाटे ॥३॥
परो राहूनीया बहु निज घरा ॥
पावती ईश्वरा शुद्ध भनीं ॥४॥
दास ह्यणे वारे सर्व तीर्थाहूनी ॥
धोर मुगुटमणि सांगा तुझी ॥५॥

Increasing desire for Reforms on the part of the Native Community

हल्लीं फेरफार बहस्त करण्याविषयी भा करांत एक पत्र आहे, त्याचा काहीं भाग उतरून घेतो आणि याप्रमाणे पुष्कळीं वाटू लागले आहे.

आलोकडे आपले प्रभाकर वाचनेची माझ्या मनांत एक दिचार फार दिवस घोळत आहे तो या पत्रां आपणापासीं प्रगट करावा असा माझा हेतू आहे तो हा कीं सांप्रतची आपल्या लोकांची धर्माची व देशाची आणि राज्याची स्थिती पाहिली असता असें वाटल्यावांचून राहावत नाही कीं आपल्या लोकांच्या सांप्रतच्या चालीत रीतीत धर्मांत काहीं तरी फेरफार करणे जरूर आहे व याविषयी प्रभाकरांत पत्रेहि वारवार माझ्या पाहण्यांत येतात मागे गंगाधर शास्त्री फडके या सहीचे एक पत्र होतें त्यांत पुनर्विवाह चालू करावा व लहानपणां लग्न करून ये हे सयुक्तीक प्रतिपादन केले होते याप्रमाणे कोणा स्थितीच्या विद्याभ्यासाविषयीही लिहितात. याप्रमाणे पुष्कळ पत्रे पाहण्यांत आलीं यावरून व विचार करूनही लक्षांत येतें कीं अशा रीतीचे फेरफार आपल्यामध्ये करणे जरूर आहे व ही गोष्ट पुष्कळांच्या मनांतही आहे

HISTORY EUROPE No 66

More about Chivalry

बखर युरोपखंड धडा ६६.

सरदारवाहादुरीविषयी पुढें चालू.

जर दोहों सरदाराची गाठ अवचित पडली तर ते दोघेहि कीर्तीकरिता अथवा भौजेकरितां एकमेकासीं युद्ध करीत. किती एक तर मोठे कीर्त्तिमान झाले आणि त्याच्या चरित्राविषयी पुष्कळ कथा व गाणी रचलीं गेलीं.

हे सरदार फार सुंदर व बळकट घोड्यांवर बसत. त्यातील किती एक घोडे आपल्या धन्याप्रमाणे नामाकीत झाले होते. सरदारांचीं शस्त्रे फार बळकट होती. त्यांचे मुख्य शस्त्र लांब भाला असे. याशिवाय तरवार, जं-

विया, परशु आणि सोडगा असीं होती. ते आपल्या रक्षणासाठीं धातूची ढाल, पोलादी शिरस्त्राण, तोंडावर मुखटोप, अंगामध्ये पोलादी चिलखत, आणि कधीं कधीं त्याच्या आतून अंगासीं अगदीं जखडलेली लोखंडी कड्यांची बडी, आणि सर्वावरून टांचेपर्यंत छात्र झगा, असे घालीत. घोड्यावरहि पोलादी पत्र्याचे चिलखत असे, आणि त्याचे डोकें, छाती, कुशी आणि कधीं कधीं सर्व अंग चकचकीत पोलादी पत्र्याने झांकीत, घोड्याला शिकविणे, सर्वाहून चागले चिलखत निवडून घेणे, आणि ते चकचकीत राखणे, याविषयी ते लोक फार काळजी वाळगीत. आपण हमेश लढाईस तयार असावे म्हणून नव्हे पण आपली प्रकृत हुशार राहावी या हेतूने ते रोज रोज कसरत करीत असत. प्रत्येक सरदाराजवळ हमेश एक आणि कधीं कधीं पुष्कळ खासवरदार होते. ते आपल्या धन्याची चाकरी सभाळून सरदारवाहादुरीचे काम शिकत असत. सरदारवाहादुरी मिळविणे यात मोठी आत्रू आहे असे समजून राजपुत्र व सेनापति सरदारवाहादूर होण्याविषयी प्रतिज्ञा करीत. इंग्लंड देशातील रिचर्ड, फ्रांस देशातील गादफ्रे आणि कुसेदुसातील दुसरे नामाकित पुढारी सरदारवाहादूर होते. काहीं काळाने, यरुशालेमातील सेंट योहान्न, माल्टे, क्रूस टेंघार्स, वगैरे अनेक नांवाचे सरदार झाले. पुढे लोक काहीं सुधारण्यावर भालाइती करण्याची चाल उत्पन्न झाली. ती पाहावयास मोठे समुदाय जमत असत. कधीं कधीं हे काम इतकें शोभायमान होई कीं त्याचे वर्णन करवत नाही. बादशाहा राजे आणि कुलीन स्त्रिया यांस असले तमाशे पाहण्याची मोठी आवड वाटे.

हे तमाशे मोळ्या मैदानात होत असत. तेथें तंत्रु डेरे वगैरे मारून पुष्कळ लोक ते तमाशे पाहावयास येत; नामांकित सरदार एकमेकांसीं युद्ध करीत. त्यात जो जय पावे त्याची वाहवा होऊन राजा व राणी त्यास मोठा मान देत.

सन १२०० साला पासून १४०० पर्यंत सरदारवाहादुरीची फार भरभर होती. पुढे उत्तरोत्तर ती कमी होत चालली, आणि इंग्लंडातील एलिजबेथ राणी इच्या अमलात ह्यजजे सुमारें सन १६०० सालीं भगदी बंद झाली.

आतां मी तुझाला फ्रान्स देशाच्या वखरीमध्ये जहागिरीची चाल, क्रुसेज्ज आणि सरदारवाहादुरी यांविषयींचें वर्णन केलें; कारण कीं ते लोक या कामांत फार निमग्न होते.

प्रश्न.

प्रश्न० दोन सरदारांची गांठ पडे तेव्हां काय होई? प्र० त्यांच्या चरित्राविषयीं काय रचलें गेले? प्र० त्यांच्या घोड्याविषयीं काय? प्र० सरदारांचीं शस्त्रें काय काय होतीं? प्र० त्यांचिं विलखत कशाचें होतीं? प्र० खास सरदारांविषयीं काय? प्र० सरदारवाहादुरी कसी मानली होती? प्र० कोण कोणते नामांकित सरदार कृसज्जा लढाईस गेले? प्र० भालाइतीविषयीं काय? प्र० तमाशाचें वर्णन कर? प्र० सरदारवाहादुरी केव्हां भरभराईस आली? प्र० केव्हां बंद झाली?

The Glory of Jesus Christ, 4th Chapter

येशू ख्रीस्त महात्म्य अध्याय ४.

उपदेशपद्धती.

सन्मार्गीं आणोनि ताराया माणसें ॥ ख्रिस्त आला ऐसें समजलों ॥१॥
 पातकाचा शक टाकित्ती खंडून ॥ ऐसे त्याचे गुण शिष्य ह्मणे ॥२॥
 बोले ऐसा चाले तयाचीं पाऊलें ॥ वदूं हे देखिलें ख्रिस्ताविषीं ॥३॥
 उपदेश कैसा येशूने जनासीं ॥ केला सागा मसीं गुरुराया ॥४॥
 उपदेश लेश वर्गाया लाधलें ॥ मज तुजमुळें गुरु ह्मणे ॥५॥
 यहूद्याच्या देशीं हिंडोनि येशूने ॥ शोधियेलीं मनें सर्वत्राचीं ॥६॥
 देखियेले लोक देशीचे डांभीक ॥ पाळित्ती लौकिक एन्हीचा ॥७॥
 अंतरींचे शुद्ध साडोनि विचार ॥ दाविती आचार बाहेरचा ॥८॥
 बाहेरून ढोंग धर्माचें लेऊन ॥ गेले डवरून कित्तीएक ॥९॥
 गुरु ह्मणे ऐसा डंभाचा पसार ॥ साऱ्या देशभर देखियेला ॥१०॥
 मग तो नारक पंडिता पामरा ॥ धाकलीया थोरा शिकवीत ॥११॥
 असो वा धनाढ्य कोणीवा भिकारी ॥ बोध त्यासी करी येशू ख्रीस्त ॥१२॥
 मनातलें गूढ गुप्तहि चिंतन ॥ देवाचा नंदन जाणतसे ॥१३॥
 नका करूं हत्या अर्थ या आज्ञेचा ॥ प्राण माणसाचा घेऊं नये ॥१४॥
 न्याय काळीं दंडा योग्य तो होईल ॥ प्राण जो घेईल माणसाचा ॥१५॥
 ऐसेचि प्राचीन लोकासी बोलिले ॥ आचार्य पहिले जाणतसां ॥१६॥

येशू ह्मणे भी तो तुह्मासीं सांगतो ॥ प्राण घेणें हे तों दूर आहे ॥१७॥
 परी जो एन्हवी रागावे भावास ॥ दंड योग्य त्यास ह्मणावेंचि ॥१८॥
 निर्दा जो आपुल्या बांधवजनास ॥ दंड योग्य त्यास ह्मणावेंचि ॥१९॥
 वेडगळ ऐसे बोलें जो भावास ॥ दंड योग्य त्यास ह्मणावेंचि ॥२०॥
 नेताना नैवेद्य वाहाया वेदीसी ॥ आठवतें तूसीं बहु वैर ॥२१॥
 तरी त्वां तैथेंचि ठेवूनि अर्पण ॥ जावें परतून भावाकडे ॥२२॥
 समाधान आधीं वधूचें करावें ॥ मन त्वां वाहावें अर्पण तें ॥२३॥
 व्यभिचार नको करूं हें जुनाट ॥ लोक अर्धवट समजले ॥२४॥
 परी भी तुह्मासीं सांगतो वेगळें ॥ वर्ध हें राहिलें समजावें ॥२५॥
 सक्रान दृष्टाने दुष्ट जो पाहतो ॥ तोहि विटाळतो येशू ह्मणे ॥२६॥
 सत्कर्म आपुलें लोकानी पाहावें ॥ ऐशिया दुर्भावें करूं नका ॥२७॥
 केवळ ईश्वरी प्रसाद शोधावा ॥ साडा डंभ कावा सकळीक ॥२८॥
 दान त्वा आपुलें वांटवें गुप्तात ॥ अगाजा जनान करूं नये ॥२९॥
 कळूं नये तुझ्या डावीया हातासी ॥ काय तूं देतोसी उजव्यानें ॥३०॥
 ऐसें तुझें दान देखोनि गुप्तांत ॥ सतोषेल तात आकाशीचा ॥३१॥
 नासरीचें दान देताना तुतारी ॥ फुकिती समोरी डांभीक ते ॥३२॥
 नको करूं ढोंग्यावाणी तूं प्रार्थना ॥ चवाठीच्या जनां कळवायां ॥३३॥
 काय वा धार्मिक व्हावा हा लौकिक ॥ प्रार्थितो डांभीक सभेमध्ये ॥३४॥
 जई तू देवासीं चिताया इच्छिती ॥ जाय एकांतासी येशू ह्मणे ॥३५॥
 लावोनि आपुल्या खोलीचें कपाट ॥ बैसावें एकट एक चित्त ॥३६॥
 गुप्तातला बाप चिंतावा चित्तात ॥ डंभ तो जनांत दावू नये ॥३७॥
 गुप्तातलें देव देखोनि सुकृत ॥ फळ लौकिकांत देईलचि ॥३८॥
 येशू ह्मणे ढोंग्यावाणी तूं उपास ॥ कळाया जनांस करूं नको ॥३९॥
 दाखवितो म्लान मुख ते होऊन ॥ उपासाची खूण उघडचि ॥४०॥
 ऐसीया मानवा गावते केवळ ॥ प्रतिष्ठा पोकळ इतकेचि ॥४१॥
 परी त्वा लावोनि माथ्यासीं माखण ॥ झाकावें लक्षण उपासाचें ॥४२॥
 प्रसन्न मुख त्वां दिसावें लोकासीं ॥ जेणें उपवासी कळो नये ॥४३॥
 अभाळींचा बाप न्याहाळी गुप्तात ॥ फळ लौकिकांत देईलचि ॥४४॥
 गुरु ह्मणे जन ऐसे ही देखिले ॥ मारयेच्या बळें किती एक ॥४५॥
 आपुल्या पुण्याची आढ्यता धरून ॥ पक्क्यां धिकारून टाकितो जे ॥४६॥
 ऐसीया गर्विष्ठां देवोनि दृष्टात ॥ गोष्ट सांगे खीस्त जगद्गुरु ॥४७॥
 येशू ह्मणे दोघे देवाच्या मंदिरीं ॥ आले बरोबरी प्रार्थावया ॥४८॥
 होता एक त्यांत घेणारा जकात ॥ दुजा फारिश्चांत मान्य असे ॥४९॥
 फारिशी देवाच्या समोरी होऊन ॥ वर्णी आत्मगुण प्रार्थनेंत ॥५०॥

ह्यणे मी इतरा सारिखा अन्यायी ॥ देवा झालों नाहीं तुज पुढे ॥५१॥
 व्याभिचार आणि घात हि फारसा ॥ नाहीं दोष ऐसा आचरलों ॥५२॥
 क्रिवा या जकात दाराहि सारिखें ॥ नसें पाप पक्कें मजकडे ॥५३॥
 देवा मी मानितों मानसीं आभार ॥ नाहीं पाप फार ह्यणोनियां ॥५४॥
 आठवड्यां मार्जा दोनदां उपास ॥ करोनि देवास तोषवोतों ॥५५॥
 लाभाचा भाग मी वाहातों दाहावा ॥ तोषवाया देवा कारणेचि ॥५६॥
 आपुलीया मुखें उद्धाटी सुकृते ॥ श्रेष्ठ ऐसीयातें ह्यणूं नये ॥५७॥
 जकातदार तो दूरगा ठाकला ॥ चिन्ती विरमला भक्ति योगें ॥५८॥
 भीतसे आकाशीं लावाया लोचन ॥ गर्वाचें भाषण मग कैचें ॥५९॥
 उरावरी हात हाणोनि बोलिला ॥ रक्षी देवा मला ह्यणोनिया ॥६०॥
 येशू ह्यणे मी तों तुझाला सागतों ॥ मला हा वाटतो मजप्रति ॥६१॥
 न्यायी हा ठरोनि फारिश्चा परीस ॥ पातला घरास शुद्धचित्तें ॥६२॥
आपणांत जेज्ज पणा जो मानीतो ॥ नीच केला जातो तोचि स्वयें ॥६३॥

आपुलें नीचत्व जाणें जो जाणता ॥ चढें त्याच्या हाता उचपण ॥६४॥
 लीनता आणीक दीनाचें रक्षण ॥ दोन हीं लक्षणें सज्जनार्चीं ॥६५॥
 येशूने सेवका सारिखें होऊन ॥ तैसें आचरून दाखवीलें ॥६६॥
 त्याची लीनता ऐकतां दुरून ॥ जावें वा विरून गुरू ह्यणे ॥६७॥
 एकदा येशूने सोडाया शरीर ॥ जाणिला समोर समय पै ॥६८॥
 तई तो शिष्यासीं सेवायासारिखें ॥ प्रवर्तला निकें जगद्गुरू ॥६९॥
 छाटीने वेष्टुनि आपुली कंबर ॥ शालासे सादर जगत्पति ॥७०॥
 आणोनि गंगाळ भरोनि आपण ॥ शिष्याचे चरण प्रक्षालीत ॥७१॥
 घेतसे छाटीने निगूती पुसून ॥ सेवा हें करून संपविली ॥७२॥
 गुरू ह्यणे येशू कैसा तो सेवक ॥ जाणावा शिक्षक सद्गुणाच्या ॥७३॥
 मग तो आपुल्या आसनीं वसून ॥ पुसे हटकून शिष्यांप्रति ॥७४॥
 काय म्या केलें हें तुझी तो पाहिलें ॥ चित्तीं समजलें काय सागा ॥७५॥
 तुझी मला गुरू गुरू हें ह्यणता ॥ तैसें पुकारीतां प्रभु शब्दें ॥७६॥
 आहे मी तसाची ह्यणोनि तत्वतां ॥ ठीक तें बोलतां मजप्रति ॥७७॥
 पाय म्या तुमचे धुतले येऊन ॥ गुरूत्व असून मजकडे ॥७८॥
 विश्वाचा नायक असोनि सेवक ॥ झालों वर्मएक दर्शवाया ॥७९॥
 लाजू नये पाय धुवाया भावांचे ॥ चिन्ह हें प्रीतीचें येशू ह्यणे ॥८०॥
 जसे मी तुझासीं वर्तुनि दावीतों ॥ तेंच शिकवीतों तुझाप्रति ॥८१॥
 धन्याहूनि थोर नोहेचि किंकर ॥ नोहे दूत थोर प्रेरकासी ॥८२॥
 ऐसा हा आहाणा जाणोनि वर्तता ॥ पावाल धन्यता सहजचि ॥८३॥

Account of Siam

सयामाचे वर्णन. पुढे चालू.

सयामाच्या राज्यांत भिक्षुकिणीसाठी नि राळे मठ नसतात. भिक्षुकिणी ह्यातान्या असल्या तर त्यात भिक्षुकांच्या मठात जागा मिळती. तरी त्याची तालपाइनासारखी प्रतिष्ठा नाही त्यांनी भिक्षुकांची सेवा चाकरी करावी, इतकेंच. मठात राहाणाऱ्या वायकास सयामी भाषेत लंगकी असें नाव आहे.

सयाम देशात बौद्धांचीं काहीं तीर्थे आहेत. तीं अशीं. मुख्य तीर्थे गौतमाने पाय ठेवलेलीं स्थळे आहेत. त्या प्रत्येक स्थळास प्रहवत, ह्यणजे श्रीपद, असें नाव आहे. सयामाच्या राज्यांत अशीं श्रीपदे तीन प्रतिद्ध आहेत एक लाओ देशात एका डोंगराच्या माथ्यावर आहे; दुसरें प्रीप्री आणि मेर्गुई ह्यांच्यामध्ये आहे; आणि तिसरें आयुध्या ह्यणून जी प्राचीन राजधानी तिजपासून एका दिवसाच्या वाटेवर आहे हें तिसरें पद पहिल्या दोहोंपेक्षा फार प्रख्यात आहे.

बौद्ध धर्मात शिरण्यास कोणास अडचण नाही. कोणत्याहि देशचा, व कोणत्याहि जातीचा मनुष्य असो, त्याची इच्छा आहे तर त्याला बौद्ध धर्मात घेतात.

सयामाच्या राज्यात काहीं हिंदु धर्माचे, व काहीं मुसलमानी धर्माचे, व काहीं ख्रिस्त्यन धर्माचे लोक आहेत. तेथील हिंदू आपल्या धर्मास फारसे जपत नाहीत. सयामी लोकांच्या हातचें अन्न पाणी घेतात व खाणें खातात.

सयाम देशांतील भाषा दोन प्रकारची आहे. एक देशभाषा, आणि एक धर्मसंबंधी भाषा. धर्मसंबंधी जी भाषा ती मागधी भाषा; तिलाच पाली भाषा किंवा वाली भाषा ह्यणतात. हिंदूच्या संस्कृत नाटकामध्ये

जी बालभाषा आहे ती आणि ही एकच. देशभाषा ती अगदीं साधी आहे. देशभाषेतील जे ग्रंथ आहेत ते केवळ पोरके आहेत, प्रौढ नाहीत. रामचरित्राची प्रसिद्धि ह्या देशांत फार आहे. कोणाला काहीं कविता करणें तर रामचरित्रावरच बहुतकरून करतात. मागधी भाषेत जे ग्रंथ आहेत ते ताडपत्रांवर लोखंडाच्या सळईने लिहितात. इतर पुस्तकें लिहिणें, व हिशोब वगैरे लिहिणें, तर एक प्रकारचा जाड कागद असतो त्याजवर दगडाच्या पेनसलीने लिहितात. ती अक्षरें पुसता येतात. पत्रें लिहिण्यासाठीं दुसऱ्या जातीचा एक कागद असतो, तो पातळ व मऊ असतो; त्याजवरहि पेनसलीने लिहितात. शाईने लिहिण्याची चाल अगदीं नाही.

सयामी लोकांतील कालमानाचें काहीं वर्णन करितों, ऐक ! सयामी लोकांचा दिवस सूर्योदयापासून लागतो. सूर्योदयापासून मध्यान्हापर्यंत साहा प्रहर; तेथून सूर्यास्तापर्यंत साहा प्रहर; सूर्यास्तापासून मध्यरात्रपर्यंत दोन प्रहर; आणि तेथून सूर्योदयापर्यंत दोन प्रहर, असे मोजतात. दिवसाच्या प्रहरास मोंग आणि रात्रीच्या प्रहरास थम, अशीं नांवें आहेत. हिंदु लोकांप्रमाणें, हे लोक घटायंत्राने काल मोजतात. हिंदूच्या सात वारांप्रमाणें ह्या लोकांचेहि सात वार आहेत. ते असे अतिथ ह्यणजे आदित्य वार, चन ह्यणजे सोमवार, अंगखन ह्यणजे मंगळवार, फूट ह्यणजे बुधवार, प्रहत ह्यणजे गुरुवार, शुक्र ह्यणजे शुक्रवार, आणि शन ह्यणजे शनवार वर्षाचे दिवस ३५४ आणि महिने १२ आहेत; ते महिने तिसी एकुण-तिसी क्रमानें असतात. वर्ष सौर मानाचें धरतात, आणि महिने चंद्र मानाचे; ह्यणून

त्याचा मेळ घालण्याकरिता तिसरे तिसरे वर्षी आठ महिने गेल्यावर एक अधिक महिना धरितात. महिन्याचे दोन पक्ष, एक चढता ह्यणजे शुक्लपक्ष, आणि एक उतरता ह्यणजे कृष्णपक्ष असे हिंदु लोकांप्रमाणे धरतात.

हिंदु लोकांत संवत्सरचक्र साठ वर्षांचे एकच आहे. ह्या लोकांत संवत्सरचक्रे दोन आहेत; एक साठ वर्षांचे व एक बारा वर्षांचे बारा वर्षांचे चक्रातील संवत्सरास जनावराचीं नावे दिलीं आहेत. शक दोन आहेत. एक धर्मप्रकरणी व एक व्यवहारप्रकरणी धर्मप्रकरणी शक तो गौतमाच्या मरण दिवसापासून चालू झाला. इसवी सन १८५० ह्या वर्षी त्याचा धर्म शक २३९३. ह्या धर्मशकाची बहिवाट तालपाइन लोकांत व धर्मप्रकरणांत आहे. व्यवहारी शक हा सयाम देशात बौद्ध धर्म आला तेव्हांपासून चालू झाला धर्म शकाच्या ११८१ वे वर्षी, ह्यणजे इसवी सनाचे ६३८वे वर्षी, ह्या देशात बौद्धधर्म आला ह्यणून इसवी सन १८५० ह्या सालीं त्याचे व्यवहारी शकाचे वर्ष १२१२ वें आहे. हा शक केक ह्यणून कोणी राजा झाला त्याने स्थापला. व्यवहारामध्ये प्रायः हाच शक चालतो. साधारण कागद पत्रांत लहान संवत्सरचक्रातील वर्षांचे नाव मात्र लावतात. ते असे, घोड्याच्या वर्षी, सातव्या मासी, शुक्लपक्षी, अष्टमी मंगळवारी हे लिहिले, इत्यादिक.

सयाम देशातील सर्व राज्याधिकार राजाचे हातीं आहे. मनास येईल ते करण्यास त्याजपाशीं सत्ता आहे; त्याला प्रतिबंध कशाचाहि नाही. लोक त्याचा इतका बोज राखतात कीं त्याच्या नांवाचा उच्चारही कोणी करीत नाहीत. राजाच्या शरीरप्रकृतीविषयी प्रश्न करण्याचा कोणास अधिकार नाही

ह्या राजाच्या मार्गे गादीवर कोण बसावा ह्याची योजना राजा जिवत असतां होतच नाही. का तर राजाच्या मरणाची संभावना कोणी करीत नाहीत. राजाविषयी किंवा सरकाराविषयी कोणास काहीं गोष्ट बोलणे तर मोठ्याने बोलत नाहीत, कानान सांगतात. राजाचे साक्षात नाव न घेता विशेषणाने नामाचा उल्लेख करतात. जसे सर्वांचा श्रीस्वामी, सर्वांचा श्रीपती, वगैरे. तसेच राजाच्या अवयवांचे वगैरे नाव घेणे तर फ्रा ह्यणजे श्री हा शब्द किंवा सुवर्णवाचक शब्द पूर्वी लावून ते नाव घेतात. जसे राजाच्या कानावर गोष्ट गेली, किंवा राजाच्या हुजुरात गोष्ट गेली, असे ह्यणणे तर श्री कानावर गेली, किंवा सोन्याच्या पायाजवळ गोष्ट गेली, असे ह्यणतात. ह्या मानमान्यतेचे बीज असे आहे, कीं हा ह्या जन्मी राजा झाला ह्यावरून ह्याने पूर्व जन्मी अपार पुण्य केले होते, आणि आतां हा केवळ निर्वाण पदवीच्या जवळ गेला आहे, असे लोक समजतात.

राजाची जात व पदवी इतकी श्रेष्ठ आहे, कीं प्रजापैकी कोणताहि मोठा मनुष्य असला तरी राजाची बरोदरी कोणत्याहि गोष्टीविषयी करावयास तो योग्य नाही; ह्यणून तशा मनुष्यांस पशूच्या नावाने, ह्यणजे कुतरा, उंदीर, इत्यादि नावाने राजा हाक मारतो; आणि ते नांव त्या मनुष्यांस मोठे भूषणसे वाटते.

राजा दररोज दोन वेळ, ह्यणजे एकदा सकाळीं व एकदा रात्री, कचेरींत बसतो. त्यात कचेरीचा मुख्य वेळ रात्री आठ वाजल्या पासून दाहा वाजत तोपर्यंत असतो; त्या वेळेत न्याय मनसुबी बोलणे चालणे वगैरे कामकाज होते.

ह्या देशात प्रजास सारा काय तो राजा; राजाकरिता सारी प्रजा झाली आहे, असा लोकाचा समज आहे.

एथी लराज्यव्यवस्थेचा एक मुख्य कायदा असा आहे कीं, एकवीस वर्षाचे वयाचा झाल्यावर राज्यातील प्रत्येक पुरुषाने सांगेल ती सरकारची चाकरी वर्षात चार महिनेपर्यंत केली पाहिजे. भिक्षुकाश्रमातील लोक, चिनी लोक, गुलाम, सरकारचे लहान मोठे कामगार, आणि ज्याचे तीन पुत्र चाकरी करावयाजोगे झाले आहेत हे, इतक्यांस ह्या चाकरीची माफी आहे. ह्यापैकीं चिनी लोक चाकरीबद्दल डोईपट्टी देतात. कोणास चाकरीची माफी पाहिजे, तर दर महिन्यास साहा सात किंवा आठ टिकल त्याने दड दिला असता, किंवा बदली दिला असता, माफी मिळती. तालपाइनास ह्या चाकरीची माफी आहे, ह्मणूनच बहुतास त्या आश्रमात जाण्याची इच्छा होती, असे दिसते. मागे साहा महिने चाकरी घेण्याची चाल होती, परंतु अलिकडे एक राजा झाला त्याने आपल्या मागच्या राजास जिवें मारून गादी बळकावली, तेव्हा लोकांची प्रीति संपादण्याकरिता त्याने साहा महिन्याचे चार महिने केले.

चाकरी करणाऱ्याची नावनिशी पटावर लिहून त्याचे दोन विभाग करतात. एक उजव्या हाताचा व एक डाव्या हाताचा. ह्या एकेक विभागाचे तीन तीन पोटविभाग करितात; ह्मणजे एक दाहाचा, एक शभराचा, आणि एक हजारचा, प्रत्येक जमातीवर एकेक जमातदार असतो. जमातीच्या संख्येप्रमाणे त्यांचीं निरनिराळीं नांवे असतात.

लोकांच्या नऊ पदव्या आहेत. त्या नऊ पदव्यांस नऊ प्रकारचे किताब आहेत.

पहिला किताब चाव ह्मणजे रात्र किंवा राणा, असा आहे. हा किताब राजाच्या पुत्रांस, राजाच्या वंधुवर्गांस, मलायी माडलिक राजांस, व दूर दूरचे माडलिक राजांस मिळतो. दुसरा किताब चाभो फीया हा आहे; हा किताब कितीएक मुख्य प्रधानांस मात्र मिळतो. तिसरा किताब फीया हा आहे; हा मुख्य प्रधानाच्या दुयमास व दुसऱ्या कितीएक मोठ्या कामगारांस मिळतो बाकीचे खालचे किताब योग्यतेप्रमाणें अनुक्रमेणें मिळतात.

राज्यकारभाराची जुनी चाल अशी होती; राजाच्या हाताखालीं मुख्य कारभारी दोन असत, एकाचें नांव काला होम, आणि दुसऱ्याचें नांव च्याक्री. काला होम हा उजव्या हाताच्या विभागाचा मुख्य नायक, त्याजकडे सैन्याचें व न्यायाधीशांचें काम असे त्याच्या हाताखालीं योमारात व तारमा असे दोन कामगार असत. ह्यापैकीं योमारात ह्याने न्यायाधीशांचें काम पाहावें, आणि तारमा ह्याने राजधानीतील कोतवालीचें काम पाहावें. आता दुसरा कारभारी, च्याक्री, तो डाव्या हाताच्या विभागाचा मुख्य नायक त्याजकडे वसुला प्रकरणी, व उदमा प्रकरणीं आणि परमुलखा प्रकरणीं कारभार असे. त्याच्या हाताखालीं फौलाथेस आणि फ्रांक्लाग असे दोन कामगार असत. त्यांत फौलाथेस त्याजकडे जकातीचें काम व वसुलाचें काम असे; आणि फ्रांक्लाग ह्याच्या हातीं दुसऱ्या देशातील राज्य प्रकरणीं व उदमा प्रकरणीं बोलणें चालणें असे; ह्मणून परमुलुखचा कोणी वकील आला तर त्याला फ्रांक्लाग ह्यासीं बोलवें लागे. हा जुनी व्यवस्था मोडून अलिकडच्या राजाने फेरफार करूस नवी व्य-

वस्था केली आहे. त्याने क्रोम ह्या नावाचे चार मोठे कामदार केले आहेत. त्याच्या हातीं सगळ्या राज्याच्या कारभार दिला आहे. आणि पहिले जें काला होम व च्याक्रो व त्याचे दुयम, ते ह्या चौघांच्या हाताखाली ठेविले आहेत.

कोणास सरकारी असामी मिळाली तर त्याने राजसेवेविषयीं एक निष्ठपणा राखण्याची शपथ केली पाहिजे. आणि प्रति वर्षीं एकवेळ ती शपथ पुन्हा उच्चारली पाहिजे. पुढें चालू होईल.

European Intelligence

विलायती बातमी.

पदार्थसंग्रहालय पाहायास एका दिवसात एक लाख सात हजार आठशें पंधरा लोक गेले आणि त्यांपासून एकावन्न हजार सातशें पन्नास रुपये मिळकत झाली. गेल्या महिन्याच्या ११ वे तारखेस तें वद होऊन लागलेच काढून टाकायाचें होतें.

हल्लीं फ्रान्स देशाची राजधानी पारिस व इंग्लंडाची राजधानी लंडन यामधून एक विजेचें यंत्र नेहेमी चालू आहे आणि त्या योगाने इकडेचें तिकडे तिकडेचें इकडे फारच लवकर वर्तमान पाठविलें जातें. पारिस शहरातल्या किल्याच्या एके दुरूजावर तोफ भरून रंजुकीवर दारू घालूस तयार करून ठेविली आणि लंडनांतून विजेच्या यंत्राने वीज तेंथें जाऊन ती तोफ पेटली. तर हा केवढा चमत्कार आहे, पाहा !

फ्रांस देशचा प्रेसिडेंट ह्मणजे मुख्य कारभारी थोड्या दिवसांनी नेमला जाणार आहे, आणि हल्लीं तेंथील लोक त्या कामाविषयीं आवेश धरितात.

Report of Post Office Commission

डांकेविषयीं.

डांकेविषयीं नीट बंदोबस्त असावा ह्मणून काहीं दिवसांमागे सरकाराने कमिटी नेमली होती तिने चौकशी करून सर्व गोष्टीविषयीं सरकाराला रपोट केला परंतु अद्यापि काहीं ठरलें नाहीं. थोड्याच दिवसांनी डांकेबद्दल नवीन कायदा ठरवून सरकार फरमावील तेव्हां आमच्या वाचणारास जाहीर करूं. आणि डांकेचें हसील कमी होईल व खेड्यापाड्यातूनहि पत्रे घेण्यादेण्याविषयीं सरकार बंदोबस्त करील असें दिसतें; आणि असें अवश्य केलें पाहिजे.

Bombay Disturbances

थोड्या दिवसांपूर्वी मुसलमान लोकांनी दांडगावें करून मारामार केली परंतु आतां जिकडे तिकडे शांत झालें आहे, आणि त्याविषयीं हल्लीं कोणास भय वाटत नाहीं; व या उपरांत तसें घडण्यास खूब शासन होईल यात संशय नाहीं.

ज्ञानोदय घेणारा कोणी जर आपली जागा बदलील तर त्याने छापखान्यांत पत्र लिहून पाठवावें ह्मणजे तेंथें त्याला पोचता होईल

कोणास ज्ञानोदय बराबर पोचत नसल्यास त्याने एका महिन्याच्या आंत लिहून कळवावें ह्मणजे चौकशी करून पक्का बंदोबस्त केला जाईल परंतु पांच दाहा महिन्यांनी कळविले असतां मागचे अक पोचल्यासारखेच आहेत असें मानलें जाईल आणि असा सर्वत्र रीति आहे.

हली आझ्यास दोन तीन पत्रे येऊन पोचलीं परंतु छाप्यास जागा नाही

THE DEHYANODAYA.

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur

• Price, to Natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1 8 Single numbers four annas each

ज्ञानोदय

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

Vol 10

BOMBAY DECEMBER 1, 1851

No 23

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १, माहे दिसेंबर, सन १८५१.

अंक २३.

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, DECEMBER 1, 1851

The newly appointed Bishop of Bombay arrived by the Achilles, on Tuesday the 25th ult. By the same steamer the Rev Mr Evans arrived on his way to join the Mission of the London Missionary Society at Mirzapore.

गेल्या महिन्याच्या २५वे तारखेस विलायतहून आगबोटद्वारे मुंबईचे विंगप साहेब येऊन पोचले आहेत.

तसेच रेवरेड, एवन्स साहेब मिर्जापुरच्या मिशनाकडे जाण्यासाठीं एथे येऊन पोचले आहेत.

Recent Disturbances in Bombay

For some days subsequent to the Moharram, there was no disturbance in the native town, and the hope began to be cherished that the difficulties between the Musalmáns and Pársís were at an end. But on Friday, the 21st ult., the disorders were renewed, and, in spite of the Police, were repeated for three or four successive days. During this period one of the Pársí Fire temples received considerable damage, and several persons were taken to the hospitals, severely injured. As was to be expected, the most exaggerated reports were put in circulation, and general

uneasiness and alarm pervaded the native population. On Friday the 25th ult., a meeting of some of the principal men of all parties was convened at the house of Mr Lumsden, one of the Secretaries to Government, when the Editor of the *Dnyán Chitra Darpan* made what was taken for an apology for having given offence to the Muhammadals by publishing an account of their Prophet, accompanied by a coarse lithograph. The company then drove through some of the principal streets Pársís, Muhammadans and Europeans being intermingled in such a way as to indicate the restoration of harmony, and it is hoped that the ill-feeling so long subsisting may soon be at an end.

Much complaint has been made, particularly by the Pársís, of the timidity and inefficiency of the Magistrates and the Government, during these disturbances. Government might easily have dispersed the rioters by firing upon them. But to fire upon a defenceless mob is a most serious matter, and should not be done except upon obvious necessity. At such times the innocent are likely to suffer with the guilty, and the authorities are almost sure to be charged with recklessness and cruelty. If there has on the present occasion been too much forbearance, it has been owing to mercy and not to fear on the part of Government. With such a force at its command, it could easily have slain the Muhammadans by thousands. But those who now complain of undue forbearance, might in that case have been among the first to complain of cruel severity. The danger now is that the Muhammadans feeling that they have gained a victory, may be encouraged again to resort to acts of violence in case of any imagined injury, or insult. It is generally

most unwise to yield to the unreasonable demands of a mob. They should be treated as offenders, instead of being encouraged to think that they are deserving of sympathy and consideration. The idea that the Editor of the *Dnyán Chitra Darpan* should be called on to make an apology for what he had done, ought not, as it appears to us, to have been listened to for a moment.

[Translation of the preceding]

मुंबईतील दंगा.

मोहम्मद शाल्यावर पाशी व मुसलमान याची थोडे दिवस काहीं मारामार झाली नाही, त्यावरून लोकांस वाटले कीं आता अणखी कड्या चालणार नाही. परंतु गेल्या महिन्याच्या २१ तारखेस शुक्रवारी मोठी मारामार सुरू झाली, ती काहीं दिवस चाललीच होती, परंतु सरकारच्या बंदोबस्तामुळे विशेष नाश झाला नाही. आणि लोकांच्या पराकाष्ठेच्या गप्पा ऐकून पुष्कळ भय वाटले होते; परंतु २८ वे तारखेस शुक्रवारी सर अस्किन पेरी, मुसलमानाचा काजी व दुसरे काहीं मुख्य मुसलमान आणि पाशी, व साहेब लोक, असे सल्ला करण्याकरितां लम्सडेन साहेबांच्या घरी जमा झाले होते. तेव्हा चित्रज्ञानदर्पणकर्ता याने सांगितले कीं आम्ही मुसलमानांच्या द्वेषाने छापले असे काहीं नाही, परंतु आम्हावर काहीं दोष असेल तर माफ करावा. आमच्या मनात काहीं नाही. तेव्हा मुसलमानांनीहि सांगितले, आतां ठीक आहे. आमच्याहि मनात काहीं नाही. असा सल्ला होऊन ते एक झाले आणि एक्या गाड्यातून मुसलमान, पाशी, साहेब लोक असे बसून गावातून फिरले. आणि यावरून दिसते कीं आतां काहीं त्यांमध्ये तंटा राहिला नाही.

पाशी लोकांनी व दुसऱ्या कित्येक लो-

कांनी माजिस्त्रेटावर व सरकारावर दोष लाविला कीं त्यांनी भिऊन बराबर बंदोबस्त केला नाही. परंतु सरकारास कांहींच भय नाही. हजारों मुसलमानांस एका दिवसात मारायास अशक्य नाही, परंतु असे अघोर कर्म दयेच्या योगाने न करून युक्तीने सल्ला करावा असा सरकारचा मतलब होता. आणि सरकाराने बंदुक, तोंफ, तलवार वगैरेने पुष्कळ मुसलमानांस ठार मारले असतें तरी पुष्कळ लोकांची कुरकुर झाली असती कीं सरकाराला दयाच नाही; विचार्या गरीब अज्ञानी मुसलमानांस कशाला मारावे! ह्मणून सरकाराविषयीं कुरकुर करण्याची गरज नाही; दयेमुळे सरकाराने बरे वाटेल ते केले. परंतु सरकारास भय वाटले असे ह्मणणे हे काहीं नाही.

The Hindu Dharma Sabhá.

It is well understood among the native population that a considerable number of persons are intellectually convinced of the truth of the Christian religion, while a number of others, dissatisfied with Hinduism as it is, are seeking to modify it in various important particulars. This state of things has for some time past been viewed with increasing anxiety and alarm by the orthodox Hindus, and the means to be employed for the defense and preservation of Hinduism have been often and anxiously considered. Of late there has been an increasing conviction that a grand confederacy ought to be formed for the support of Hinduism, and on Sunday the 16th ult., a meeting for this purpose was held at the house of Wásudev Naráyan, one of the Assistant Masters of the Elphinstone Institution. After hearing from Wásudev Naráyan a statement of the reasons which had induced him to call them together, and the plan of action which he thought it expedient to adopt, it was agreed to organize a regular Society for the defense of Hinduism, and a second meeting for the election of officers, &c, was appointed to be held on the next Sunday. At this meeting, which was held in one of the Hindu temples, a printed list of 57

names was distributed to those present, from which to select the Office-bearers of the Association. By general consent Rambhau Hari was chosen President, and Wásudev Náráyan and Trimbak Mairál Secretaries. Twelve Vice Presidents were also appointed, and a resolution adopted offering two small prizes for the best essays on the benefits to be expected from such a Society.

It is not without reason that those who believe in Hinduism, feel called on to adopt measures for its defense. The confidence of the people in this religion has been sadly shaken, and is rapidly declining. And our conviction is that it must continue to decline. But if any still feel that they can establish the divine authority of Hinduism let them by all means honestly and vigorously address themselves to the task. Abjuring all vulgarity and abuse of others, let them stand forth manfully in defence of what they regard as the truth. Such a controversy will result in good, for in the end truth must triumph. Truth, especially in India, has more to fear from apathy than from opposition hence though the Hindu Dharma Sabhá is arrayed in defense of error, we, on the whole, rejoice in its establishment. Towards its originators and friends we cherish feelings of hearty good will, and we entertain the hope that not a few of them may yet be convinced that Hinduism has no claim to be regarded as a Divine Revelation, and that it is wholly unworthy of the confidence of its votaries.

One circumstance in connection with this Society strikes us as worthy of notice. According to all orthodox rule, the Brahmans should be regarded as the rightful champions of Hinduism, but here we have a *Parbhau*, and one engaged as a teacher in an English Institution, summoning Bhats and Shástris to his dwelling and taking the lead in all that relates to the Hindu Dharma Subhá. We say not this as being at all to his discredit, if Shástris and Bhats will do nothing by all means let the *Parbhau* come forward and occupy their place. But this is not the Hinduism of former times. And the fact may be regarded as an indication of progress.

[Translation of the preceding.]

हिंदुधर्म सभा.

हल्लीं कित्येक हिंदुलोक ख्रिस्ती धर्माचा

शोध करून तो खरा मानू लागले आहेत, व दुसरे कित्येक आपला धर्म खोटा समजून त्याचा कटाळा करितात, व तो धर्म बदलायास पाहातात; आणि अशा योगाने आमच्या हिंदुधर्म अगदी लयास जाऊन नाहीसा होईल असे भय मनांत आणून कित्येकानी विचार चालविला होता कीं, या गोष्टीस काय उपाय करावा, व कोणत्या योगाने आमच्या धर्माचे रक्षण होईल? आणि हे त्यांचे ह्मणणे बराबर आहे, कारण पूर्वीप्रमाणे आता लोकांची हिंदुधर्मावर निष्ठा नाही, आणि यापेक्षा उत्तरोत्तर कमी होत जाईल, यात आह्मास संशय नाही.

हल्लीं कित्येक हिंदूस वाटले आहे कीं स्वधर्मस्थापक सभा अवश्य करावी, आणि त्याप्रमाणे वासुदेव नारायण परभु यांनी पुढारपणा घेऊन गेल्या महिन्याच्या १६ वे तारखेस आपल्या घरीं सभा केली; परंतु प्रभाकर पत्रावरून दिसते कीं त्या दिवसी काहीं ठरले नाही. पुनः २३ वे तारखेस ठाकुरदारीं सभा भरली, तेव्हां त्यांनी रामभाऊ हरिभक्ति परायण यांला अध्यक्ष नेमले, व दोन चिटणीस वासुदेव नारायण व व्यंबक मैराळ असे ठरविले. आणि हिंदुधर्मसभेपासून काय फायदा आहे, तो दाखविण्याविषयीं दोन निबंध करण्याचे ठरविले.

ज्याची हिंदु धर्मावर निष्ठा आहे त्यांनी त्याच्या संरक्षणाकरितां मेहनत घेणे हे बरे आहे. दुसऱ्याची निंदा न करून आपणाला जे खरे वाटेल त्याची स्थापना करावी, हे सुज्ञास योग्य आहे; आणि या सुंदर रीतीने पुष्कळ वादविवाद करण्यांत फायदा आहे, ह्मणजे जे खरे त्याचा जय होईल, आणि काहीं दिवसांनी सर्वांचे ऐकमत्य होईल; ह्मणून त्या मंडळीच्या स्थापनेपासून आह्मास आनंद आ

हे. हिंदुधर्म आह्मा अगदीं खोटा वाटतो, व हे मत स्थापायास आह्मी तयार आहों; परंतु जे हिंदु धर्मावर विश्वास ठेवितात त्याचा आह्मी द्वेष व निंदा करित नाहीं; केवळ समंजसपणाने वादविवाद करणे आह्मास ठीक वाटते.

हिंदुधर्मसभेच्या स्थापनेविषयीं आह्मास एक आश्चर्य वाटते, ते इतकें कीं, इचा पुढारी परभु आहे. पूर्वी धर्मस्थापक व धर्मरक्षक ब्राह्मण असत, आणि हल्लीं असा विपरीतपणा दिसतो, परंतु त्याविषयीं आह्मास चिंता नाहीं; जसे ज्यांस बरे वाटेल तसे त्यानी करावे. आणि भट, शास्त्री पुढारी होत नाहीत तर दुसऱ्याने पुढारपणा घेणे प्राप्त आहे. आणि हा परभु वाईट नाहीं; तो इंग्लिश बरे जाणतो, ह्मणून त्याला विद्वान व वजनदार ह्मणण्यास चिंता नाहीं.

Education in India. Report of the Board of Education No IX

In a former notice of the Report of the Board of Education we referred to the inadequacy of the Government grant to meet the educational wants of this Presidency, only one out of every sixty-nine boys being taught in the Government Schools, while nothing whatever is done to promote Female Education. The Board also explicitly declare that "The task has not and cannot be undertaken by Government of educating the whole people" "The object," we are told, "is not one that can be attained or approximated to by Government"

What is wanted, in India, is not merely that schools should be opened to all the youth of the land, but that the people should be aroused to the importance of the subject, and be led to feel a responsibility in regard to the education of their children. Were Government to open a school in every village, to provide books, pay the teachers, and relieve the people of all care and responsibility, persons of little reflection might look

on with delight and extol the wisdom and benevolence of such a system. Such a course however would be most short-sighted and pernicious. Instead of developing a spirit of independence, and leading the people to rely upon their own efforts, its tendency would be to make them more than ever mere dependents upon the bounty of Government.

We formerly referred to the liberal provision made for the education of the rising generation in the United States of America. But when all the circumstances of the case are considered, it would be most unreasonable to expect the Indian Government to sustain its educational operations on a like generous scale. There the Government has very little to do with the matter. The people take it into their own hands, they tax themselves for the support of the schools, and look well to their management. They ask little more of Government than to aid in providing a way by which they themselves may carry on the work of education with system and energy. Here, on the contrary, all is lethargy and indifference. The people do little or nothing, and the whole responsibility is devolved upon the unfortunate Government. It must do everything. It must provide funds, books and teachers, it must enact rules and enforce them—if it can. Instead then of complaining that so little is done, we ought perhaps rather to give the Board credit for a goodly measure of patience, perseverance and energy.

In the Report before us, it is acknowledged that the Government can never provide the means for educating the whole people. The grand object of the Board of Education should therefore be so to employ the resources at its command as to develop an all-pervading system of education, supported and managed to a considerable extent by the people themselves. So long as funds are available, it is an easy matter to send a teacher on a monthly salary of Rs 20, or Rs 25, to open a school in a native village,—thus assuming the whole burden, and relieving the people of all responsibility. And when the funds have been exhausted,—as on this system they must soon be,—it is still easy to say "We would gladly comply with the request for a school, but no funds are available for this purpose, and we therefore are able to do nothing for you." To aid and encourage the people in both cases to go forward and support a school for themselves is a much more difficult matter.

Yet such a course is the only one that can in any good degree diffuse the blessings of education over the land

It is therefore matter of regret that so little has hitherto been done in this Presidency to encourage and improve the indigenous schools. When the Government commenced its educational operations many of these* were in existence, being supported by monthly payments of from two to eight annas from each scholar. The education imparted in these schools was merely reading, writing and a little arithmetic, but, in the present state of India, these are acquirements not to be despised. The effect of the Government system, so far as it is carried out, must apparently be to exterminate these schools altogether. The charge for tuition in the Government schools is but one anna monthly, which is often remitted, so that the indigenous schools, if ever so good, would be unable to compete with them for a moment.

But the people support an indigenous school only from necessity, and the remotest hope of help from Government is often sufficient to lead them to withhold this support altogether. Let any one who is unwilling any longer to pay four annas for the schooling of his child, be careful that the establishment and support of schools is the work of Government, and that the villagers ought to send in an application to the Board of Education, and the proposal will of course meet with universal approval. No further steps may be taken, but the idea of Government help has gone abroad, and the poor teacher of the indigenous school finds it impossible any longer to collect his dues consequently he is soon starved out and obliged to leave. And in all probability there will be no school in the place for years to come. Thus there is danger lest the Government system of education, while doing much

* The Report of the Board of Education for 1842, gives the number of Boys under instruction in the Indigenous Schools in the Collectorates of Rutnaghery, Taunsa, Poona, Ahmednuggur, Belgaum, Kandesh, Surat, Kara and Ahmedabad, at 32,014. From the Appendix to the Report for 1847 and 1848 it appears that the number of scholars in the Indigenous Schools of the Bombay Presidency, the Ahmednuggur and Broach Collectorates excepted, was 38,267. The following statement in reference to these schools is found in the Report of the Board for 1845, Par 32.

"The result of the enquiries set on foot in 1822 and 1824 as to the state of indigenous education in this part of India, elicited that school education of some sort was pretty generally diffused, and Sir Thomas Munro was probably quite borne out by facts, in asserting, that, "the state of education exhibited by the returns was greater than it was in most European countries at no very distant period."

good, should encourage and perpetuate a most serious evil

The course hitherto pursued by the Government of the North West Provinces in reference to the indigenous schools we regard as eminently judicious. There these schools are fostered, the Government resolutely refuses to place itself in competition with them, seeking on the contrary to increase their number and improve their character. And we think a greater effort should be made to carry out a similar system in the Bombay Presidency. Properly guided and encouraged our people will be found not less ready to help themselves than those in any other part of India. This subject has indeed from the first more or less engaged the attention of the Board of Education. The people have been encouraged to provide school-houses, school committees, composed partly of Natives, have been appointed, and the anna charge for tuition has been exacted with increasing firmness. But if a system of education which shall pervade the country is ever to be in operation, much more earnest and vigorous efforts must be put forth in this direction. The Board has itself repeatedly advanced recommendations not much different from these. But the difficulty is to carry such views into effect—a difficulty which few can properly appreciate.

The remarks of Mr Willoughby in reference to this point, in his Minute dated 12th Jan 1850, are very judicious, and doubtless have been carefully considered by the Board. He says:—

"The present system of almost gratuitous instruction, has a tendency to depress all private exertion, and increase the apathy already so manifest among the higher order of the Natives on the subject of education. The demand for the establishment of Vernacular schools in the interior, is represented to be far beyond what the means at the Board's disposal enable them to comply with. Let the preference therefore be given to those towns and villages, the inhabitants of which are disposed to contribute the largest amount towards defraying the expense of the schools they apply for. By this means we might hope gradually to create a brisk competition for the patronage of Government. Paradoxical as it may appear, men

* "The school-goer should contribute something in return for the benefits he receives. That which is given away gratuitously, is either not valued at all, or it is accepted as an instalment of rights which are looked upon as due from Government to the party. Either of these erroneous views engenders feelings with regard to education which it is most desirable to suppress. It may be hoped, moreover, that by fostering the principle of school payment, a self supporting system may be in some degree introduced, which will in time enable it to ramify throughout the whole country"—Report of the Board of Education for 1845 Par 73.

value more highly what they pay for, than what they receive gratuitously."

Mr Willoughby also refers to the opinions of Mr. Elphinstone —

"It was no part of Mr Elphinstone's plan that almost the entire cost of education should devolve on the State. It was never intended that the large majority of Government Schools should possess the eleemosynary character they now bear * * * * * Mr Elphinstone observes, 'If the interference of Government were likely to diminish the contributions of individuals, I should certainly recommend that it should be forborne, but this will only happen if Government were to give such salaries, to establish schoolmasters as should enable them to teach without payment from the scholars, and nothing can be further from my intention than to purpose such a measure? And again I have repeatedly stated that I would not grant a single rupee to a schoolmaster except in situations where none would otherwise be maintained, and even then, I would never allow such a salary as would make the master independent of the contributions of his scholars.'

The views of Sir Thomas Munro are also quoted, who says rather unguardedly, "It is not my intention to recommend any interference whatever in the native schools. Everything of this kind ought to be carefully avoided, and the people should be left to manage their schools in their own way." Interference however there must be of a certain kind, that is, Government should extend its encouragement to the native schools only on certain conditions, and with a view to their improvement. Inducements should be held out for the introduction of new and useful branches of study, and thus incapable teachers would gradually be displaced by men of superior qualifications, and a new order of schools introduced throughout the country.

A really wise and beneficial distribution of charity cannot be effected without labor, patience and discrimination. To provide at once for the wants of the poor, at least, gratuitously to relieve them from all positive suffering, may at first sight appear to be a work of rare benevolence. But how often must such a course result in positive harm! Suffering is indeed relieved, but the cause of the suffering is perpetuated and aggravated. How much better to encourage the poor to provide for their own wants,—to rely as far as possible on their own efforts. This is enlightened, genuine charity, leading those towards whom it is exercised to independence, comfort and respectability, while beggary and wretchedness are too often the fruits of an opposite course. So in the matter of education, that which people pay for, that which they acquire by their own efforts, is not only more valued, but it is intrinsically of much greater value to the possessor than if he had received it as a charity from Government, or elsewhere.

It will actually turn to far greater account.

The work of National Education in India is one of difficulty. And it cannot be properly conducted by a few over-burdened Government functionaries. There ought, as our Bombay Board have already represented,* to be at least a Secretary, who can give himself heart and soul to the promotion of this cause. He should be, or should soon render himself, familiar with the wants, feelings, and circumstances of the people, and with one or more of the vernacular languages. And he will then find an ample field for all his philanthropy, patience and zeal. Hitherto an undue amount of labor and responsibility has been devolved upon the Members of the Board, and especially upon its energetic, able, President.

Our object in these discussions is not to heap censure on the Board of Education. On the contrary we believe that the difficulties as well as the importance of its position, are appreciated by few. In its operations none feel a deeper interest than ourselves, and we would be among the last to speak of them in a captious spirit.

[Translation of the preceding.]

शिक्षक मंडळी.

या मुंबई इलाख्यांत १३८ मुलांतून एक मूल सरकारी शाळेत शिकायला जाणारे असा भाग शिक्षकमंडळीच्या रपोटावरून वसतो, हे आम्ही पूर्वीच लिहिले होते. त्याविषयी त्या मंडळीचे झणणे असे आहे कीं, सरकाराने सर्व मुलांस शिकविण्याचा पत्कार घेतला नाही, व सर्वांस शिकवायला आह्माजवळ इच्छा नाही; तर आमच्या हाताने थोडक्या मुलांचा विद्याभ्यास घडेल.

*. In the Appendix to the Report for 1847—48 the following among other reasons is urged by the Board for the appointment of a Secretary wholly devoted to this work —

The extension of education in India must depend very much on wise financial arrangements. The state of the revenue does not justify the expectation that any very considerable amount will ever be made available for educational purposes. The Board therefore considers that one of its chief studies should be to make the national system, as far as possible self-supporting. But to extract from the pockets of school-goers and their parents sufficient to support the school, demands an incessant attention to details, and the steady enforcement of a principle, which none but a Secretary can be expected to bear in mind during a course of years."

सरकार जर एकटेंच गावोगावीं खर्चवेच करून शाळा घालील तर बराबर काम चालणार नाही; उलटें लोक त्या गोष्टीविषयीं सुस्त होऊन काळजी धरणार नाहीत, ह्मणून विद्याभ्यासाचें काम लोकानी स्वता खर्च करून चालविलें पाहिजे व सरकारानेहि त्यांस उत्तेजन व मदत दिल्ली पाहिजे. केवळ सरकारच हें सर्व काम आपल्या आगावर घेऊन करूं ह्मणेल तर ठीक नाही, व तशी गोष्ट घडूं शकत नाही. पूर्वी आह्मी लिहिलें होतें कीं अमेरिका देशात लोकांच्या विद्याभ्यासा विषयीं किती औदार्यपणाने बंदोबस्त आहे, परंतु अमेरिका देश व हा देश यामध्ये केवढें अंतर आहे बरें! तेथें सरकार विशेष हात घालीत नाही, लोक स्वता शाळा घालून पंतोजी नेमतात, व त्यांचा पगार वगैरे खुशीने खर्च करून त्या कामाची देखरेख करितात, आणि ते सर्व त्यांच्या हाताने ठीक चालतें. परंतु एथें लोक सर्व काम सरकारच्या मार्गी ठेवून सुस्त राहातात, स्वतां काहीं करीत नाहीत. पंतोजी सरकाराने नेमावे, पुस्तकें सरकाराने तयार करावीं, पगार सरकाराने द्यावे, देखरेख सरकाराने करावी, याप्रमाणें सर्व गोष्टी सरकारच्या आगावर टाकून स्वस्थ झोंप घ्यावी हें एथच्या लोकांस आवडतें, यामुळे सरकार व लोक निरुपायी होऊन लाचार आहेत.

जोंपर्यंत शिक्षक मंडळीचा पैका आहे तोपर्यंत शाळा स्थापणें कठीण नाही; व पैका संपला ह्मणजे काय करावें, आह्मापासीं पैका नाही, ह्मणून आमच्याने काहीं करवत नाही, असेंहि ह्मणणें कठीण नाही. परंतु समय विशेषीं सर्व आगावर घ्यावें आणि बहुधा अगदीं आग्निबाहेर टाकावें हें सरकाराला उचि-

त नाही; तर सरकाराने सर्वदा लोकांस उत्तेजन देऊन त्यांच्या हातून सुधारणा चालवावी ह्मणजे काम ठीक चालेल. जेव्हा शिक्षक मंडळीला कोणी लोक अर्ज करितात की आमच्या गावांन मुलांचा अभ्यास चालावा ह्मणून शाळा घालावी, तेव्हां त्या मंडळीने लोकांस उत्तेजन देऊन त्यांच्या हातून शाळेचें काम सुरू करावें, व अपणहि त्यास मदत करावी, आणि असें झालें ह्मणजे लोकांस समजेल कीं आपण सुधारणुकीच्या कामास हात घातला तरच सरकार आपणांस मदत होतें, नाही तर होत नाही; आणि अशी खात्री होऊन लोक सर्वत्र जागृत होतील.

सरकार शाळा घालूं लागल्यास सुमारे दाहा बारा वर्षे झालीं, आणि त्या वेळेस गांवठी शाळा पुष्कळ होत्या. सन १८४२ सातल्या रपोटावरून समजण्यात येतें की रत्नागिरी, ठाणें, पुणें, नगर, बेळगाव खानदेश, सुरत, खेडा, अमदाबाद, या जिल्ह्यांमध्ये गांवठी शाळांत ३२,०१४ मुलें होतीं. आणि १८४८ च्या रपोटावरून असें समजतें कीं नगर आणि भडोच हे जिल्हे शिवाय करून ३८,२६७ मुलें गांवठी शाळांत शिकत होतीं. परंतु शाळेबद्दल चार साहा आणे भरणें हें लोकांस कठीण वाटतें. आणि दुसरा उपाय नाही तरच ते पैका खर्चून मुलांस शिकवितील. आणि जेव्हां शाळा घालणें हें सरकारचें काम आहे व असें सरकार करितें, असें त्यास समजतें, तेव्हां ते गांवठी पंतोजीस पैसे देत नाहीत, आणि मग पंतोजीचें पोट भरेनासें झालें ह्मणजे शाळा सोडून जातो. आणि मग लोक शाळा नाही, काय करावें, सरकाराने एथें शाळा स्थापावी असी अर्जी देतात. परंतु ही मेहेनत बहुधा व्यर्थ आहे.

सरकारी शाळेंत केवळ एक आणा पडतो व क्वचित त्याची माफोहि होते, ह्मणून गावठी शाळा कितीहि चांगली असो, सरकारी शाळेंपुढें ती कशी चालेल? तर त्या रितीने गावठी शाळा सुधारत नाहीत; उलटें त्या नाहीसें होतात. हिंदुस्थानामध्ये सरकार असें करित नाही, तर जेथें गावठी शाळा आहेत तेथें त्यासच उत्तेजन देऊन मदत करितें व गावठी शाळा पुष्कळ व्हाव्या व त्याची सुधारणूक व्हावी ह्मणून बहुत मेहेनत करितें. आणि सरकाराने एथे असें केले असतां भरतखंडातल्या इतर लोकापेक्षां एथचे लोक हें काम चालवायास आळस करणार नाहीत. तर केवळ अशा प्रकारानेच सर्वत्र चांगल्या शाळा होतील; एकट्या सरकारच्याने घालवत नाहीत, व केवळ लोकाकडून होत नाहीत. आणि पूर्वी त्याप्रमाणें शिक्षक मंडळीचेंहि ह्मणणें काहींसें होतें. सन १८४५ तल्या रपोटांत लिहिलें आहे कीं सरकाराने शाळा घालून सर्व खर्च करणें हें चांगलें नाही, व त्या योगाने विशेषें माहात्म राहाणार नाही, कारण कीं हें सरकारचें काम आहे असें वाटून लोक सर्व भार सरकारावर घालतील, आणि विद्यावृद्धि होणार नाही. नामदार विलुब्री साहेबाचें ह्मणणें असेंच होते कीं, ज्याच्याबद्दल खर्च झाला असतो त्याविषयीं लोकांस विशेष काळजी असते, फुकट ह्मटलें ह्मणजे त्याची कोणी काळजी ठेवीत नाही; ह्मणून ज्या गांवात शाळाकडे लोक अधिक खर्च करितात त्यांस सरकाराने अधिक मदत द्यावी, ह्मणजे सर्व लोक समजतील कीं आमच्या कामास सरकार चांगली मदत करितें आणि असें पाहून ते आवेशाने त्या कामास अधिक हात लावतील. आणि याच-

प्रमाणें नामदार एल्फिन्स्टन साहेब व नामदार इनरो साहेब यांचीं मते होती.

दोन तीन वर्षांमागे शिक्षक मंडळीचें ह्मणणें होतें कीं ज्याला दुसरें काम नाही असा एक आह्वास चिटणीस पाहिजे. आणि हें त्याचें मत बराबर आहे, कारण जी शिक्षक मंडळी आहे तींत बहुधा सरकारी कामदार आहेत; आणि त्यास काम फार आहे ह्मणून ते कितीहि काळजी धरितात तरी विद्येचा विचार त्यांच्या हातून बराबर होत नाही. यासाठीं जो कोणी एतद्देशीय लोकांची स्थिती व समजुतींविषयीं पुरा माहितगार व त्यांच्या भाषात निपुण असेल त्यास दुसरें काम न देता चिटणीस केला तर चांगलें होईल.

Mission among the Coles

About 140 miles to the North West of Burdwan, in the depth of jungles known to few besides Major Hannington, are eight German Missionaries, who have now laboured for nearly ten years among these singular people, who, while they have hitherto possessed scarcely the rudiments of civilized existence, have on the other hand been exempt from the bondage of caste. The Missionaries have never published a report, they have not appealed to the public, then very existence is scarcely known, but they have baptized 200 converts, and are instructing thousands, we speak advisedly, thousands of enquirers. They seem to have found their way to the hearts and the confidence of the natives among whom they labour, and they are changing the nature, character, and habits of perhaps the bravest, poorest, and the most ignorant race in these regions, and in all human probability, a few years will see a swarm of native Missionaries, educated and civilized, issue from the jungles of Baurcoorah — *Friend of India* Nov 6

[Translation of the preceding]

कोल्स लोकामधील मिशन.

कलकत्तेपासून सुमारे दोन अडीचशें मैलावर कोल्स ह्मणून लोक राहातात. त्या लोकांमध्ये जातिभेद नाही, व ते श्रमदीं रा-

नटी व अति दरिद्री आहेत; परंतु ते शूर आहेत; आणि जेव्हा ते शिकून सुधरतील तेव्हा चांगले व बजदार होतील सुमारे दहा वर्षांमागे त्या प्रांतांत जर्मन देशाहून आठ मिशनरी साहेब जाऊन शाळा वगैरे घालून सुधारणुकीचे काम चालवू लागले, व त्यांची मेहनत सफल होत आहे. हल्लीं तेथे दोनशें माणसानी ख्रिस्ती धर्माविषयीं विचार करून बाप्तिस्मा घेतला; आणि काही एक हजार लोक शिकून खात्री धरू लागले आहेत, व काहीं वर्षानंतर ते विद्वान, मेहनती, हुशार, व ख्रिस्ती धर्माविषयीं आवेशी होऊन प्रातोप्रातीं उपदेश करित जातील. ही सर्व गोष्ट कलकत्त्यातील एके वर्तमान पत्रात लिहिली आहे.

Results of Missions in India and Ceylon

At the close of 1850, fifty years after the modern English and American Societies had begun their labours in Hindustan, and thirty years since they have been carried on in full efficiency, the STATIONS at which the Gospel is preached in India and Ceylon, are *two hundred and sixty in number*, and engage the services of **FOUR HUNDRED AND THREE MISSIONARIES**, belonging to *twenty-two* Missionary Societies. Of these MISSIONARIES, **TWENTY-TWO** are **ORDAINED NATIVES**. Assisted by **FIVE HUNDRED AND FIFTY-ONE NATIVE PREACHERS**, they proclaim the Word of God in the bazars and markets not only at their several stations, but in the districts around them. They have thus spread far and wide the doctrines of Christianity, and have made a considerable impression, even upon the unconverted population. They have founded *three hundred and nine* **NATIVE CHURCHES**, containing *seventeen thousand three hundred and fifty-six* MEMBERS, or COMMUNICANTS, of whom *five thousand* were admitted on the evidence of their being converted. These church members form the nucleus of a **NATIVE CHRISTIAN COMMUNITY**, comprising **ONE HUNDRED AND THREE THOUSAND** individuals, who regularly enjoy the blessings of Bible instruction, both for young and old. The efforts of missionaries in the cause of education, are now directed to *thirteen hundred and forty five* **DAY-SCHOOLS**, in which *eighty-three thousand seven hundred* boys are instructed through the medium of their own Vernacular

language, to *seventy-three* **BOARDING SCHOOLS**, containing *nineteen hundred and ninety-two* boys chiefly christian, who reside upon the Missionaries' premises and are trained up under their eye and to *one hundred and twenty-eight* **DAY SCHOOLS**, with *fourteen thousand* boys and students, receiving a sound scriptural education, through the medium of the English language. Their efforts in **FEMALE EDUCATION** embrace *three hundred and fifty-four* **DAY-SCHOOLS**, with *eleven thousand five hundred* girls, and *ninety-one* **BOARDING SCHOOLS**, with *two thousand four hundred and fifty* girls, taught almost exclusively in the Vernacular languages. The **BIBLE** has been wholly translated into *ten* languages, and the New Testament into *five* others, not reckoning the Serampore versions. In these ten languages, a considerable Christian literature has been produced, and also from *twenty to fifty* tracts, suitable for distribution among the Hindu and Musalman population. Missionaries have also established and now maintain *twenty five* printing establishments. While preaching the Gospel regularly in these numerous tongues of India, missionaries maintain **ENGLISH SERVICES** in *fifty-nine* chapels, for the edification of our own countrymen. The total cost of this vast missionary agency during the past year, amounted to **ONE HUNDRED AND EIGHTY SEVEN THOUSAND POUNDS** of which *thirty three-thousand five hundred* pounds were contributed in this country, not by the Native Christian community, but by Europeans.

The numerous band of Missionaries here mentioned, constitutes more than one-fourth of the entire body of Missionaries sent into all parts of the world, and furnishes a splendid proof of the deep interest which Indian Missions have aroused in the church of Christ. It must, of course, be supposed, that of the whole number, some were absent from their stations during the year, through ill-health, and we believe, that 20 were so situated. The number of Missionaries, that died during 1850, was four. A careful examination of the different periods, during which these Missionaries have laboured in India, will at once explode a fallacy, widely circulated among the friends of Missions, in relation to the length of Missionary service. It is generally believed that in this country, owing to the deadly climate, the average duration of Missionary life is 7 years, and many have come out as Missionaries under the idea, that they would be certain to meet with a premature death. But this is a great mistake. From a careful induction of the lives or services of 250 Missionaries, we have found, that hitherto the average duration of Missionary labour in India has been 16 years and 9 months each. It was, doubtless, much less at first, and numerous cases can be adduced, in which young Missionaries were cut off after a very short term of labour. But a better knowledge of the climate and of the precautions to be used against it, the use

of airy dwelling houses and light dress, with other circumstances, have tended very much to reduce the influence of the climate and preserve health so that the average duration of life and labour is improving every year. As an illustration of this fact, we may state, that out of the 147 Missionaries labouring in India and Ceylon in 1830, fifty [we can give their names] are still labouring in health and usefulness, while of the 97 others, who have since died or retired, 20 laboured more than 20 years each. Several living Missionaries have been in India more than 30 years. It is a remarkable fact, that the average Missionary life of 47 of the Tranquebar Missionaries, last century, was 22 years each — *Calcutta Review*

[Translation of the preceding]

भरतखंडातील मिशन.

सुमारे ५० वर्षांमार्गे मद्रास, कलकत्ता, एथें मिशनरी लाहेव उपदेश करायस येऊं लागले; आणि सुमारे ३० वर्षांमार्गे मुंबई व गैरे ठिकाणी येऊं लागले. हल्लीं भरतखंड व लका एथें सर्व मिळून ४०३ मिशनरी साहेब आहेत, व त्यांची वस्ती २६० ठिकाणी आहे. आणि एतद्देशीय ख्रिस्ती लोकास बराबर उपदेशकाची पदवी मिळालेले असे २२ आहेत व पूर्ण पदवी अद्यापि मिळाली नाही, असे ५५१ आहेत. हे सर्व ठिकाणे ठिकाणी उपदेश करित आहेत, व ख्रिस्ती धर्माविषयी कबूल होऊन आपणाला ख्रिस्ती क्षणविणारे असे एतद्देशीय लोक १,०३,००० आहेत: त्यातून १७,३५६ मंडळींत बराबर आहेत; आणि ख्रिस्ती मंडळ्या ३०९ आहेत.

तसेंच मिशनरी लोक हल्ली खर्च करून १३४५ शाळा चालवितात, आणि त्यांत मुलगे ८३,७०० स्वभाषात अभ्यास करितात, आणि दुसऱ्या १२८ शाळात १४००० विद्यार्थी इंग्लिश अभ्यास करितात, व अन्नवस्त्राच्या बंदोबस्तासुद्धा अशा शाळा ७३ आहेत, व त्यांत १,९९२ मुलगे आहेत.

याप्रमाणें स्त्रियांच्याहि सुधारणुकीविषयी

मिशनरी साहेब लोक खर्च करून फार मेहनत घेतात. हल्लीं कन्यांच्या शाळा ३५४ व त्यांत मुली ११,५०० आहेत. अणखी त्याशिवाय उंच्या जातीच्या शाळा ९१ आहेत, त्यांत मुली २,४५० आहेत, त्या सर्व स्वभाषा शिकतात, व कित्येक इंग्रजी भाषाहि शिकतात. मिशनरी साहेब लोकानी ख्रिस्ती शास्त्र या भरतखंडातील दाहा भाषात तर्जमा करून छापविलें आहे. अणखी पांच भाषांत नवा करार छापविला आहे, आणि वेगवेगळ्या पुष्कळ भाषात बहुत पुस्तके छापविली आहेत, व त्यांचे छापखाने २५ आहेत. त्या सर्व कामाबद्दल १८,७०,००० रुपये गतवर्षात खर्च झाला; त्यातून ३,३५००० एथील साहेब लोक वगैरेकडून मिळाले, बाकी इंग्लंड, जर्मनी, अमेरिका या देशांतून आले.

मिशनरी साहेब इकडे येऊन कधीलवकर मरतात, कधी प्रकृती बिघडून परत जातात. परंतु सर्व साधारण ताळा पाहिला असता प्रत्येक मिशनरी साहेबाने १६ वर्षांपेक्षा अधिक काम चालविलें असे ठरते. काहीएक वीस काहीएक तीस वर्षे काम केलेले आहेत, व त्यांची उमेद पूर्वीपेक्षा वाढत चालली आहे. हे काम ख्रिस्ती लोक पुण्यासाठी किंवा स्वहिताकरितां करितात अस नाहा, तर कवळ प्रीतिपूर्वक लोकांच्या कल्याणाकरिता आहे. लोक जर ऐकून विश्वास धरितात तर त्यास सतोष आहे, आणि ऐकत नाहींत तर त्यांवर जुलूम, किंवा त्याचा द्वेष आहे असे काही नाहीं; प्रमाणें दाखवून लोकाची खात्री करावी याशिवाय दुसऱ्या कोणत्याहि उपायाने धर्म वाढविणें त्यास उचित वाटत नाहीं. आणि उत्तरोत्तर देवाच्या कृपेने याच साधनाने हे काम सिद्धीस जाईल, याविषयी त्यांस

काहीं संशय नाही. ही सदरु गोष्ट कलकत्ता रीव्यु पत्रातून काढून घेतली आहे.

Origin of Idolatry.

When men forgot the Creator, and began to worship the creature, the sun and moon and stars, it would appear, were the first objects of worship. People looked upon them as high and exalted, and as fit mediators between them and the Deity. From first honouring they proceeded, by degrees, to worship them, and in their absence (especially that of the Sun,) they substituted fire, which was thus ultimately exalted into a divinity. Next, observing the benefits derived from the earth, water, and air, they began to render them divine honours. Then, from amongst men, those who distinguished themselves by their wisdom, learning, bravery, &c., and, in different ways greatly benefited their species, were, some of them in their life-time, but the greater part after their death, exalted to the rank of gods. History informs us that the first man who was worshipped, was Belus the son of Nimrod, king of Babylon. Some of the greatest profligates, even, from some mad freak of the multitude, have had divine honours rendered to their memory. And no wonder, for, when man has once forsaken the Lord, he is ever ready, to use a Hindu phrase, "to dance to Satan's tune." Here, in Benares, in Bráhman Nál mahalla, A. D. 1501—there lived a man of the name of Shiv Náth Singh, who was a great gambler, and rake, and had hundreds of gamblers constantly playing in his house, from the profits thus realised he was supported in great affluence. The authorities, obtaining notice of his proceedings, sent for him, he refused to obey the summons, and concealed himself. Troops were then sent to seize him, on which he issued from his house accompanied by a friend, named Bahádur Singh, both armed, with the intention of rushing on the soldiers, when a volley was discharged, and they both fell. In the place where Shiv Náth Singh was slain, an altar has been erected, on which the sandal-wood powder, rice, flowers, fruits, water, &c. are constantly offered, and worship performed, to the deceased. And if, in the course of a few years, an image should be formed of him, and a Shástra written to celebrate his praises, what marvel?

In some such manner as this, O Hindus! have idolatry and creature worship originated. Therefore renounce it, and worship the Creator, who is "blessed for evermore"—*Benares Prize Essay*

[Translation of the preceding]

मूर्तिपूजेविषयीं.

प्रथम मूर्तिपूजा अगदीं चालू नव्हती, आ-

णि वेदामध्येहि कोठे सांग, ली नाही. परंतु काहीं दिवसानां लोक चंद्र, सूर्य, ग्रह याला ईश्वराच्या समीपस्थ मानून त्याचा आदरसत्कार करू लागले, व त्यास देवता जाणून पुजूं लागले; आणि सूर्यास्त होतो तेव्हां अग्नीची पूजा करू लागले. नंतर पृथ्वी, आकाश, उदक, यांपासून आपणास उपयोग जाणून त्याचीहि पूजा करू लागले. तसेच मनुष्यामध्ये जे मोठमोठे बुद्धिमान, ऐश्वर्यवान, बलवान झाले त्यांनी जवरीने आपली पूजा चालू केली, व मरणानंतर कित्येकांचीहि पूजा चालू लागली. ग्रंथाधारावरून असे समजण्यात येते कीं बाबेलचा राजा निमरूदाचा पुत्र बेलस ह्मणून होता, त्याने आपली पूजा याप्रमाणेच चालू केली होती; आणि नंतर याप्रमाणे दुसऱ्याहि कित्येक राजांची पूजा चालू लागली. अधिक तर काय सांगवें कीं जे दुष्ट होते त्यांची देखील पूजा चालली असे. काशीमध्ये इसवी सन १८०१ शिवनाथासिंह ह्मणून एक क्षत्रिय मोठा लुच्चा व जुगारी होता; त्याच्या घरीं शेंकडो जुगारी राहात होते, आणि याच व्यापारावर तो मोठा द्रव्यवान झाला होता, व त्याचा खर्चच जुगारावरच चालला होता. हे वर्तमान कोतवालाला समजताच त्याने त्याला बोलाविले परंतु तो हजर झाला नाही. तेव्हा त्याची दाडगाई पाहून शिपाई आणायस गेले तो तो बाहादुरसिंग सोबत्यासुद्धां शस्त्रधारी दरवाज्याच्या बाहेर निघाला होता, तेव्हां त्यास तेथेच शिपायानी ठार मारले. नंतर पुष्कळ लोक जमा होऊन जेथे शिवनाथ मरण पावला होता तेथे त्याच्या नावाची एक वेदी करून गंध, फूल, अक्षता, इत्यादिकेंकरून पूजा करू लागले, व त्याला नमस्कार करू लागले.

आणि असें झाले ह्मणजे काहीं दिवसानंतर लोकं त्यालाच ईश्वररूप मानून भजनात व त्याची गोष्ट लिहून ते पुराण मानतात, तर त्यात काय आश्चर्य आहे? आणि याप्रमाणे मूर्तिपूजा अज्ञानोत्पन्न आहे असें जाणून तिचा त्याग करावा, व पालन पोषणकर्ता जो परमेश्वर त्याची निरंतर सेवा करावी, हेच योग्य आहे.

Account of Siam

सयामचे वर्णन.

राज्य प्रकरणी काहीं कायदे लिहिलेले आहेत; त्याप्रमाणे कामे चालवितात. कोणी नवा राजा झाला तर तो आपल्या मर्जीप्रमाणे फेरफार करून नवे कायदे लिहून प्रसिद्ध करतो.

कधीं कोणी साक्ष न देईल, तर साक्ष देण्याविषयीं त्याजवर जबरी करितात. कधीं कधीं साक्षीदारांकडून दिव्य करवितात. दिव्य करविण्याचे अनेक प्रकार आहेत. एक प्रकार पाण्यात बुडून वपण्याचा आहे; पाण्यातून पहिल्याने जो वर येतो तो खोटा ठरतो. दुसरा प्रकार तप्त तैलातून किंवा कथिलाच्या रसातून हाताने रवा काढण्याचा प्रकार आहे ह्या प्रकारान ज्याच्या हातास काही दुखापत झाली नाही तो खरा ठरतो. तिसरा प्रकार भसा आहे कीं ज्यावर वहीम असतो त्या सर्वास वैद्याकडून वातीचें औषध देववितात, पहिल्याने जो ओकेल तो गुन्हेगार ठरतो.

ह्या राज्यात फौजदारी प्रकरणीं ज्या शिक्षा आहेत त्या बहुतकरून चीन देशातील चालीप्रमाणे आहेत. हरएक गुन्ह्यास वेळवाच्या छडीने फटके मारतात. लहानसान चोरीस तीस फटके; मोठ्या चोरीस नव्वद

फटके, व काहीं दिवस कैद; दरवड्यास नव्वद फटके, जन्मठेप, व सख्त मजुरी. खून करणाऱ्यास प्राणात शिक्षा, ह्मणजे तरवारीने शिरच्छेद. फद फितूर. राजद्रोह, अस्या गुन्ह्यास हत्तीच्या पायीं बाधून अथवा वाघाच्या तोंडीं देऊन मारवावे, असा कायदा आहे.

तालपाईनाने जर काही अन्याय केला तर तो तालपाईन आहे ह्मणून त्यास क्षमा होत नाही त्याने भिक्षुकाश्रमात असून न करावयाची गोष्ट केली, ह्मणून त्याला त्या आश्रमातून काढून दुष्पट शिक्षा देतात. ही गोष्ट हिंदु लोकांच्या चालीस विरुद्ध आहे, तरा युक्तीची गोष्ट आहे.

सयामचे लोक हे आपणांस सयामी ह्मणवीत नाहीत. ते आपणांस थाई असें ह्मणवितात. ब्रह्मी लोक त्यांस शान ह्मणतात. चिनी लोक, कांबोजी लोक, व मलायी लोक हे त्यास सयाम ह्मणतात. ह्याच शब्दाचा अपभ्रंश सयाम हा शब्द झाला असावा.

ह्या राज्यातील प्राचीन इतिहासाची माहिती अगदीं थोडी आहे. बौद्ध धर्म प्रथम लंकेतून इसवी सन ६३८ ह्या वर्षी ह्या देशान आला, तेव्हांपासून इसवी सन १८२४ पावेतो ह्या देशच्या गादीवर साठ राजे क्रमाने बसले असें ह्मणतात. इसवी सन १९८७ ह्यात ते विसावा राजा गादीवर बसला होता, त्याने लाओ देशाच्या सीमेवर लाकून ताई ह्मणून गांव आहे, ज्याचे उत्तर अक्षांश सुमारे २० आहेत, तेथे आपली राजधानी स्थापिली. युथ्या नांमै जी प्राचीन राजधानी ती इसवी सन १३५० ह्यांत सत्ताविसावे राजाने स्थापिली. सन १५०२ ह्या वर्षी एथील राजाने मलाका संस्थानावर फौज पाठविली; ह्या गोष्टीचा लेख युरोपियन संस्कृत्यांच्या

ग्रंथात आढळला आहे. पुढे सन १५११ ह्यांत पोर्तुगीस लोकांनी मलाका संस्थान जिंकून घेऊन सयाम देशासीं उदमाकरितां जाण्यायेण्याचा संबंध ठेविला.

सन १५४७ ह्यात सयामातील राज्याची उलटापालट झाली. पुढे सन १५४९ ह्यात फिरून दुसऱ्याने उलटापालट झाली. सन १५६७ ह्यात ब्रह्मी लोकांनी सयामावर स्वारी करून देश जिंकून घेतला; तो सन १५९६ पर्यंत त्याच्या स्वाधीन होता. ह्याच वर्षी सयामी लोकांनी ब्रह्मी लोकांचा अंमल उडवून देऊन आपले स्वातंत्र्य फिरून स्थापिले.

इंग्लिश लोकांचे व सयामी लोकांचे जे पहिले दळण वळण ते सन १६१२ ह्यात झाले. त्या वर्षी इंग्लिश लोकांचे एक गळबत युध्या राजधानीपर्यंत मेनाम नदीतून गेले होते. सन १६२१ ह्या वर्षी गोमतकच्या गवर्नराने सयामच्या राजाकडे वकील पाठविला होता. त्याच वर्षी रोमन क्याथोलिक धर्माचे पाद्री ह्या राज्यांत आले. सन १६२७ ह्यांत फिरून राज्याची उलटापालट होऊन नवी राजवशावळ गादीची वारस झाली. ही उलटापालट होऊन जो राजा प्रथम गादीवर बसला, त्याच्या पुत्राच्या कारकिर्दीत फ्रान्स देशचा नामांकित राजा चवदावा लुईस ह्याने एथील राजासीं सख्य केले. पुढे ग्रीस देशातील कोणी पुरुष कान्स्तातैन फालकोन ह्या नावाचा कंपनी सरकारचा चाकर होता, त्याने ती चाकरी सोडून सयाम देशास जाऊन फ्रांकाग ह्यणजे उदमाच्या कामाची व परदेशच्या वकिलासीं बोलण्याच्या कामाची पदवी मिळविली.

सन १६८४ ह्यांत सयामच्या राजाने फ्रान्स देशचा राजा चवदावा लुईस ह्याकडे

वकील पाठविले. त्या वकिलानी त्याच वर्षी इंग्लंडास जाऊन उदमाप्रकरणीं कांही ठरविले. सन १६८५ ह्यात लुईस राजाने सयामच्या राजाकडे एक वकील मोठ्या समारंभाने पाठविला. पुढे दोन वर्षानी आणखी वकील पाठविले, आणि त्याजदरोबर आरपार व ५०० सोजर पाठविले. त्याच वर्षी, ह्यणजे सन १६८७ यात मेगई वंदरांत जे इंग्लिश लोक राहात होते त्या सर्वांस सयामी लोकांनी कांहीं कारणावरून जिवे मारिले. त्याचे पुढल्या वर्षी युध्या राजधानींत इंग्लिश व्यापारी वखार बाधून राहिले होते ते निघून गेले.

सन १६९० ह्या वर्षी फिरून बंड होऊन राजा पदच्युत झाला, आणि त्याचा प्रधान जो ग्रीक फालकोन तो प्राणास मुकला. आणि फ्रेंच लोक जे येऊन राहिले होते त्यांस सयामी लोकांनी हाकून दिले.

सन १६९० पासून १७६७ पर्यंत युरोपियन लोकांचे वकील जाऊन त्यांचे राज्य प्रकरणीं तर बोलणे चालणे काहींच झाले नाही; उदमाप्रकरणीं थोडेंसे जाणे येणे झाले असेल.

सन १७३३ ह्यात सयामच्या राज्यात खानाजंगी होऊन राज्याची केवळ बेबंदी व प्रजेची धूळधाण झाली. ही राज्याची दुर्दशा सन १७५९ पर्यंत चालली. ब्रह्म देशातील आलोंप्रा नामें राजा ह्याने ही संधि पाहून सयामावर स्वारी केली. तो पहिल्याने मार्तवान एथें आला; नंतर तावाय एथें कांहीं दिवस राहिला, त्या वेळेस तावाय हे संस्थान स्वतंत्र होते. तेथून त्याने एक फौज पाठवून ते नासरिम आणि मेगई हीं शहरे जिंकून

घेऊन उद्वस्त केलीं, आणि सारा प्रांत हस्तगत केला.

ह्या जयाने त्यास धैर्य आव्यामुळे सन १७६० ह्यात तो जातीने मोठी फौज घेऊन सयामचे राजधानीवर चालला. जातां जातां त्याने देशाची फार नासधूस केली, आणि रयत लोकांवर मोठा जुलूम केला; कितीकांचे प्राणहि घेतले. यूथ्येस पोहोचण्यास तीन दिवसाची वाट राहिली इतक्यांत आलोंप्रा ह्यास जबर दुखणें आलें; तथापि त्याने पुढें फौज नेऊन राजधानीवर हल्ला करविला; परंतु आलोंप्राचा आयुर्दाय सपल्यामुळे फौज माघारी गेली. पुढें एक दोन वर्षेपर्यंत युद्ध तहकूब राहिलें; नंतर फिरून चालू होऊन सन १७६७ ह्यात ब्रह्मी लोकानी यूथ्या राजधानी हल्ला करून घेतली. ते शहर घेतल्यावर ब्रह्मी लोकानी तेथें फार क्रूर कर्मे केलीं. सर्वांचीं घरे दारे लुटलीं, कितीएकांस जिबें मारलें, द्रव्य सागण्यासाठीं बहुताचे हाल केले आणि हजारों मनुष्यास धरून गुलाम करून आपल्या देशास नेले. ब्रह्मी लोकांचा व सयामी लोकांचा धर्म एकच असता ब्रह्मी लोकानी सयामी लोकांचीं शेंकडों देवळें पाडून मोडून टाकिली, व देवळातील माल लुटून मूर्तीसुद्धा नेल्या; आणि पुष्कळ तालपाईनास जिबें मारलें व पुष्कळांस दुःख दिलें. सयामच्या राजास तर राजवाड्याच्या दरवाज्यांतच ठार मारलें. जो माजी राजा मठात जाऊन राहिला होता त्यास धरून त्याच्या कुटुंबासुद्धां बरोबर घेऊन आवा शहरात नेऊन ठेविलें.

असी देशाची दुर्दशा करून ब्रह्मी फौज परत गेल्यावर सयामच्या लोकानी एकोपा करून उठून ब्रह्मी फौजेपैकीं जे लोक तेथें राहिले होते त्यांस, व ब्रह्मी लोकांचा पक्ष

धरणारे जे आपले लोक त्यांस जिबें मारिलें. तेव्हां तेथें कोणी चिनी मनुष्याच्या वंशांतला एक शाहाणा पुरुष होता त्याने पुढें होऊन सन १७६९ ह्यात गादी बळकावली. हा पुरुष शाहाणा बुद्धिमान् व धैर्यवान् होता, परंतु तो पुढें दुर्वृत्त झाला. तेव्हा च्याक्री छणून जो मोठा कारभारी होता त्याने सन १७८२ ह्यात त्या राजावर गर्दीकरून त्याला गादीवरून काढून जिबें मारिलें,* आणि आपण गादीवर बसला.

हा नवा राजा सन १८०९ पर्यंत गादीवर राहिला. ह्याच्या कारकिर्दीत सन १७८५ मध्ये ब्रह्मी लोकानी जंकसिलोन बेटावर स्वारी करून ते बेट जिंकून घेतलें; काही वर्षेपर्यंत त्यांच्या हातीं राहिलें; पुढें सयामी लोकानी ब्रह्मी लोकांस घालवून देऊन आपलें बेट आपणाकडे परत घेतलें.

ह्याच राजाच्या कारकिर्दीत सन १७८६ मध्ये ब्रह्मी राजाने जातीनिशीं फिरून सयामावर स्वारी केली. तावाय, मार्तवान, आणि चागमाय ह्या तीन ठिकाणापासून तीन मोठ्या फौजा सयामावर चालल्या. मार्तवानाहून जी फौज निघाली तिजबरोबर राजा होता. तो सयाम देशात शिरल्यावर थोडक्याच दिवसांनी सयामी फौजेची गाठ पडली. आणि सयामी फौजेने राजाचा तोफखाना लुटून घेतला. त्यावेळेस थोडे चुकलें नाहीं तर राजाह त्यांच्या हातीं सांपडला असता.

सन १७८६ पासून सन १७९३ पर्यंत ते नासरिम प्रांताविषयीं ब्रह्मी सरकार व

* राजाचें रक्त भुईवर पडूं नये असें आहे; छणून राजास किंवा राजकुटुंबातील मनुष्यास जिबें मारणें झालें तर दस्ताने मारीत नाहींत, चदनाच्या सोव्याने त्याचें डोकें ठेंचवें मग प्राण गेल्यावर त्याची मोट बांधून पाण्यांत बुडवावी असी चाल आहे

सयामी सरकार ह्याचा तंटो चालला होता. शेवटीं सन १७९३ मध्ये दोहों सरकारांचा तह होऊन तेनासरिम प्रांत ब्रह्मी सरकाराकडे राहावा असे ठरले.

सन १८०९ मध्ये हा नवा राजा वारल्यावर त्याचा पुत्र गादीवर बसला. तो गादीवर बसल्यावर त्याने दीड दिवसात एकशें सत्रा बडे लोक, ज्याविषयीं त्याला संशय होता त्यांस जिवें मारले. त्यांत त्याचा पुतण्या होता, त्याचाच मुख्यत्वे संशय होता. गादीवर बसताच त्याने एवढे क्रूर कर्म केले, तरी पुढे त्याने राज्य फार सौम्य रीतीने चालविले. त्याच्या कारकिर्दीत तालपाईनांनी एकवळ बंड केले हांतें ह्याचें कारण असे झाले कीं फौजेची भरती तालपाईनांतून करण्याविषयीं हुकूम झाला होता, ते त्यांस आवडले नाही; ह्या कारणावरून त्यांनी बंड केले. तेव्हा त्यापैकीं सातशें तालपाईन धरून राजाने कैद केले; त्यातून कोणाचा जीव तर घेतला नाही, परंतु मुख्य मुख्य होते त्यास राजाच्या हत्तींसाठी गवत कापण्याच्या कामास लाविले, आणि बरकडांस सोडून दिले.

सन १८१० मध्ये ह्यणजे ह्या राजाच्या कारकिर्दीच्या पहिल्या वर्षी, ब्रह्मी लोकानी फिरून जंकसिलोन घेण्याकरितां फौज तयार करून पाठविली. त्या फौजेने जाऊन प्रथम बेट तर घेतले, परंतु त्या फौजेपेक्षां सयामी फौज होती ह्यणून त्या फौजेतील लोक जेरूम आले आणि आपलीं हत्यारें ठेवून सयामी लोकांस शरण गेले. ह्या प्रसंगां जे त्याजकडील मुख्य सरदार होते त्यांचीं डोकीं सयामी लोकानी उडविलीं, आणि बरकडांच्या हातांपायांत बिड्या घालून त्यांस वानकोकास नेऊन सक्त मजुरी करायास लाविले.

पुढे ह्या दोन सरकारांचें मोठें युद्ध तर झालें नाहीं; परंतु गुलाम करण्याकरितां लोकांस धरून नेण्याबद्दल हमेशा तंटे चालत आहेत.

हा राजा गादीवर असतां इंग्लिशाकडील गवरनर जनरल सहेब त्याचा वकील त्याजकडे गेला होता; पुढे हा राजा सन १८२४ ह्या वर्षी वारल्यावर त्याच्या राखेचा पुत्र गादीवर बसला. त्याचा भाऊ, ह्यणजे मयत राजाचा औरस पुत्र, एकोणीस वर्षांच्या वयाचा गादीचा मालक असतां त्यास गादी मिळाली नाहीं ह्यणून तो जीव वाचविण्यासाठीं भिक्षुकाश्रमात शिरला. गादीवर बसतांच दुसऱ्याचे प्राण घ्यावे अशी जी मागली चाल तिजप्रमाणें ह्याने काहीं केले नाहीं, व कोणावर जुलूमहि केला नाहीं.

अलिकडे इंग्लिश सरकार व ब्रह्मी सरकार ह्याचा युद्धप्रसंग चालला तेव्हां इंग्लिश सरकारच्या फौजेस आझी कुमक करूं असे सयामच्या सरकाराने सांगून पाठवून त्याजकडे आपली फौज पाठविली; त्या फौजेने कुमक तर केली नाहीं परंतु तटस्थ राहून पुढे इंग्लिशांकडे जे प्रात आले त्यांतील माणसे धरून गुलाम करून नेलीं. पुढे इंग्लिश सरकाराने वकील पाठवून तीं माणसे सुमारे ९०० होती तीं सोडविलीं. ह्या वकीलाने सयाम देशासीं जो कंपनीचा उदीम चालत आहे त्याविषयी काहीं बंदोबस्त करून घेतला. हल्लीं दुसरा राजा गादीवर आहे.

European Intelligence

विलायती बातमी.

विलायतेहून हल्लीं बातमी आली, तींत असे आहे कीं कर्नेल जर्जिस साहेब मरण पावला

पदार्थ संग्रहालय हल्लीं काढून टाकिल्लें आहे. हे जेव्हा कायम होतें तेव्हा तें पाहायास त्रेसष्ट लक्ष लोक आले होते, आणि त्यापासून पन्नास लक्ष व पन्नास हजार रूपये प्राप्ति झाली. एका दिवसांतच एक लक्ष नऊ हजार मनुष्ये पाहायास आलीं होतीं.

Report of the Board of Conservancy

रस्ते, नळ, तळी, विहिरी वगैरेचे वदोबस्त करणारी मंडळी.

या मंडळीच्या वार्षिक रपोटावरून समजण्यात येतें कीं साल मजकुरीं त्या मंडळीस चार लक्ष चाळीस हजार एकुणतीस रुपयांचा प्राप्ति झाली. आणि खर्च तीन लक्ष अकराशें पचाऐशीं रूपये झाला. हल्लीं शिलक एक लाख एकुणचाळीस हजार एकशे तेरा रूपये आहे, आणि याशिवाय अडीच लाख रूपये येणें आहेत. तर इतक्या द्रव्याने गावचा वदोबस्त असला पाहिजे.

The Musalmáns at Delhi

दिल्लीपासून वातमी आहे कीं शिया व मोनी या दोन जातीच्या मतात तंटा होऊन सुमारे ५० लोक घायाळ झाले. तर असा तटा बखेडा करण्याने मुसलमानांची बेअब्रु होईल असे त्यानी जाणवें.

British Indian Association, Calcutta

भरतखडाचें कल्याण पाहणारी मंडळी.

कलकत्ते मुकामीं अक्टोबर महिन्याच्या २९ तारखेस किल्येक बडे लोकाची सभा भरली होती त्या वेळेस असे उरलें कीं या

देशांचें कल्याण पाहावें या हेतूने सदोदित मंडळी स्थापावी व तिने विचार करून लोक-कल्याणाविषयीं सरकाराला शिफारस करावी, आणि विलायतेंत कंपनी सरकारचा नवी सनद होणार ती कोणत्या रीतीने करावी याविषयीं आपलें मत दाखवावें.

Female Education

मुलींची परीक्षा.

गेल्या महिन्याच्या २५ वे तारखेस रामदास हिराचंद याचे घरी सुमारे साडेचार वाजता एका गुजराथी मुलीच्या शाळेची परीक्षा घेण्याकरितां सभा भरली होती तेथें एतद्देशीय मोठमोठे गृहस्त व साहेब लोक पुष्कळ जमले होते, आणि परीक्षा पाहून त्यास आनंद झाला, व त्यां मुलींस ११४ रुपयांचीं पुस्तकें वगैरे वक्षिसें मिळालीं.

Baroda Affairs.

हल्लीं वडोद्यास लांग्याच्या योगाने दगलवाजीचें काम फार चालव्याचा शोध लागला आहे व एथें सेक्रेटारींतहि त्याविषयीं गडबड चालली आहे. आणि काहीं दिवसांनी शोध लागल्यावर पुष्कळाची फजीती होईल असें झणतात.

To Correspondents

पुण्यांतिल मुलींच्या शाळेविषयीं आझास पत्र आलें परंतु त्याचें मराठी भाषांतर केलेलें नव्हतें झणून एका इंग्लिश वक्तमानपत्रान पाठविलें व तें तेथें छापलें गेलें

THE DNYANODAYA.

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Mission at Bombay and Ahmednuggur &

Price, to Natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1 8 Single numbers four annas each

ज्ञानोदय.

DNYANODAYA.

(RISE OF KNOWLEDGE)

VOL 10

BOMBAY, DECEMBER 15, 1851

No. 24

पुस्तक १०.

मुंबई; ता० १५, माहे दिसेंबर, सन १८५१.

अंक २४.

THE DNYANODAYA.

ज्ञानोदय.

BOMBAY, DECEMBER 15, 1851

The Bombay Native Almanac for A D 1852, in Maráthi, will be issued on or before the 1st of next month, from the American Mission Press. Its appearance and general character will be similar to the Almanac of the present year. Price, one anna

यदाच्या मराठी पचांगाप्रमाणेच सन १८५२ सालचे पचाग जानेवारी महिन्याच्या पहिल्या तारखेस तयार होईल, त्यांत इंग्लिश मराठी गुजराथी मुसलमानी असे शक वगैरे लिहिले आहेत आणि ते ज्याला पाहिजे त्यास अमेरिकन मिशन छापखान्यात मिळेल. त्याची किंमत एक आणा पडेल.

Native Preachers.

On the 26th ult, three native young men, Rajahgopal, Venkataramiah and Ettirajooloo, were publicly ordained to the work of the Gospel Ministry by the Free Church Presbytery of Madras. These young men were converted to the Christian Faith about ten years ago, since which time they have diligently prosecuted a course of study both in English and the Vernacular languages. One of their number, Rajahgopal, spent some time in Scotland, and all have received a thorough training for the high and responsible work to which they are called

[Translation of the preceding]

एतद्देशीय ख्रिस्ती उपदेशक.

गेले महिन्याच्या २६ वे तारखेस मद्रास मुकामी फ्रिचर्च मिशनातील तीन असाफी उपदेशक नेमले गेले. त्यांचीं नांवां राजगोपाल, वेंकठेरभाया, व ऐतारजुलू, असें आहेत. हे तिघे सुमारे १० वर्षांमार्गे ख्रिस्ती झाले, आणि स्वभाषेचा व इंग्लिश भाषेचा आजपर्यंत चांगला अभ्यास करून सुंदर विद्वान झाले आहेत; आणि उपदेशकांचे काम करायस योग्य ठरले. आणि ही पदवी विद्येवरूनच मिळाली असें नाही, तर नम्रता, वैराग्य, सौजन्य, भक्ति हेहि गुण पाहाण्यात आले.

The late riots Charge of Sir W. Yardley.

The fourth Criminal Sessions of the present year commenced on Wednesday the 3rd inst, Sir W Yardley presiding. From the charge to the Grand Jury on that occasion, we extract the following remarks in reference to the recent riots, in which the better portion of the Native community will we hope, generally concur:—

“It cannot for one single moment be tolerated that a number of men should be allowed to assemble together in a riotous and tumultuous manner to revenge any real or fancied insult to their religious feelings. The Civil Magistrate, has nothing whatever to do with the religious feelings of the people, it has long been one of the first principles of the British gov-

ernment to permit universal toleration in matters of religion to all its subjects,—every man being at perfect liberty to follow and maintain any religious opinion most agreeable to his conscience. Every person reviling or insulting the religious feelings of another is subject to the ordinary tribunals of the country, and a party putting forward a publication containing such objectionable matter, is amenable to the laws, because such a publication has a tendency to provoke a breach of the peace, and it is then only that the Civil power can interfere. The Civil power does not interfere in matters of conscience, every man being at perfect liberty to worship God after his own fashion, but when in order to resent such real or imaginary insults, parties assemble together in a riotous and tumultuous manner, it is absolutely necessary for the Civil power to interfere, and accordingly those authorities who are charged with the maintenance of the public peace have duties of a most harassing and responsible nature to perform, and are entitled to the warmest sympathy and cordial support of every member of the community, and which I have no doubt they will receive from all well disposed persons. I have often heard it said that the Police force of this island is inadequate to the performance of the ordinary duties required of it, for although we have a population which is estimated at nearly 700 000 inhabitants, the Police force employed amounts to less than 700 men, and are not in so efficient a state as might be desired. In the late disturbances, therefore, it was not surprising that without extraneous assistance it was found impossible for the Police to preserve the peace. An application was accordingly made to Government which led to the whole Military force of the Garrison being placed at the disposal of the Magistracy. There were not wanting numbers of persons in the community, whose fears were unduly excited, who imputed blame to the Magistrates for not using this force against the rioters, but those who called for the interposition of a military force, except in cases of extreme necessity, did not know what they were asking for. If such aid were called into active operation, except in such an extremity as that contemplated, the party so making use of it would be taking upon himself a most awful responsibility,—for to call upon the Military to act in our crowded streets, where large numbers of men, women, and children having nothing whatever to do with the riot might be mixed up with the rioters, would be to confound the innocent and the guilty in one indiscriminate slaughter. The most valuable qualities in a Magistrate, in addition to firmness, are coolness and discretion, and those persons who have attributed to the Magistrates pusillanimity and indecision in the suppression of the recent tumults, by their not having called upon the Military to act effectually against the rioters, have committed an egregious mistake, for it is the bounden duty of every Magistrate before calling in such aid to be fully convinced of the actual necessity that exists for adopting such an extreme measure.

“The Government have placed at the disposal of the Magistracy a large Military force to aid and assist them in the preservation of the peace, and although the riots were repeated, let the peaceful inhabitants be of good cheer, for the English law cannot be defied with impunity. It is true that the Magistrates have hitherto exhibited what in my opinion was a very proper degree of forbearance, and have not exercised the full powers with which they are entrusted, yet the public may be quite satisfied that they are prepared to use the ample powers with which they are invested

when the proper time shall arrive—but not till then. The recent disturbances are likely to lead to a permanent increase in numbers, and to the efficiency and improvement of the Police force of the Island, and in justice to those charged with the preservation of the public peace and tranquility it is but right that there should be such an increase.”

[Translation of the preceding.]

मुंबईतील दंगा.

या महिन्याच्या ३ व्या तारिखेस अपराध्यांचा तपास करिष्ठ कोडतात चालू झाला; तेव्हां दुय्यम न्यायाधीश सर विल्यम यार्डली साहेबानी घाडजुरीसीं बोलणें लाविलें; त्यांतील मुख्य गोष्ट कीं, महंमदाचा वृत्तात व तस वीर छापली गेली सबब मुसलमान लोकांनी मुंबई मुकाशी मोठा दंगा माजविला, हें फार वाईट आहे; आणि असें सोसावयाचें नाहीं. एथें सर्व लोकांनी आपल्या समजुतीप्रमाणें ईश्वरास भजावें असा त्यास अधिकार आहे; आणि जर कोणी उगीच किंवा द्वेषाने दुसन्याच्या धर्माची निंदा करितात तर त्यास जबरदस्तीने मारावें किंवा आपणच शिक्षा करावी हें ठीक नाहीं; आणि जे असें करिनात ते अपराधी ठरून शिक्षा पावतील. जरी दुसन्याने अपराध केला असेल तरी त्यास आपण शिक्षा करणें हें त्याच्या हातांत नाहीं; तर त्याने सरकारापासीं फिर्याद केली पाहिजे ह्मणजे वरावर न्याय होईल.

अणखी हा दंगा उद्भवला आहे सबब एथच्या माजिस्ट्रेटाच्या हातीं सरकाराने सर्व फौज ठेविली आहे, आणि जेव्हां हा दंगा चालू झाला तेव्हां तटा करणाऱ्या मुसलमानांस एकदम ठार मारावें असें किल्लेकांचें ह्मणणें होतें, व तसें झालें नाहीं सबब त्यांनी कुरकुर केली. परंतु त्यांनी असा विचार करावा कीं रस्त्यांत केवळ तटा करणारेच लोक होते असें नाहीं; तर दुसरोहि किल्लेक गोर गरीब

होते, तेहि मेले जाते, ह्यणून अगदी निरुपायच होईल तेव्हां तो उपाय केला पाहिजे. आणि नसा प्रसंग पडेल तर माजिस्त्रेट साहेब तेहि करिनीलच. आजपर्यंत तसें केले नाही ते ठीकच केले. हल्लीं मुंबई शहर वाढले आहे आणि चौकीदार शिपाई पुरे नाहीत, ह्यणून अणखी शिपाई पाहिजेत, असी गोष्ट चाललीच होती, आणि अतां अधिक शिपाई ठेऊन पक्का बदोबस्त केला जाईल असें दिसते.

Cost and effects of Intoxicating Drinks in India

We last month asserted—what none will deny—that the use of intoxicating drinks was rapidly on the increase in India, and this we urged as a reason why the question of providing a remedy for their abuse should force itself upon the attention of every Christian, and especially of every Missionary. For the purpose, not of proving our assertions true, but of giving them definiteness and form, we have obtained some information which shews a state of things most painful to contemplate.

We have reason to believe that the gross revenue of India arising from country spirits, gánjá, and opium,* is at least eighty one lakhs of rupees. This immense sum, so iniquitously wasted, is contributed by the different presidencies thus—Bengal contributes about thirty lakhs, Agra, including the Cis and Trans Sutlej territories, about twenty-four lakhs, the Punjab, including the Trans-Indus territory, three lakhs, Madras twenty two lakhs, and Bombay, including Sindh, two lakhs. That is to say, the people of India pay “out of their deep poverty” into the public treasury every year about eighty-one lakhs of rupees, at the least, as duty, for the pleasure of smoking gánjá; chewing opium, and drinking spirits.

But let us restrict our attention to Calcutta. The home excise duty paid by the inhabitants of Calcutta and its suburbs on arrack, opium, gánjá, &c in 1830-31 was about two lakhs and seventy thousand rupees, and in 1850-51 it had increased to about three lakhs and seventy thousand. An increase of one lakh in twenty years affords ground enough for our efforts to check such a growing evil. But this is not all.

* This does not include the opium exported from which, according to the best information within our reach, Government now realizes an annual revenue of not less than about 350 laks of rupees. *Ed Dnyánodaya*

It is perhaps a worse sign of the growing love for strong drink in Bengal, that the consumption of imported liquors has increased yet more rapidly than that of native drinks and drugs. The customs' duty paid on wines, beer, and spirituous liquors imported from Europe to Calcutta was, in 1830-31, about one lakh and twenty-five thousand rupees, in 1840-41 about three lakhs and twenty-two thousand rupees, and in 1850-51 about four lakhs and thirty-four thousand rupees. Europeans probably take less intoxicating drink now, individually, than twenty years ago, although their number has during this period increased considerably. The rapid increase of imported liquors is not owing entirely to them. The wealthier natives of Calcutta, nay even the young men educated in our Colleges and Missionary Institutions, who form the basis of the future middle class in society, have acquired a strong love for European drinks. Too guilty and too sensual to copy the more pure and refined habits of a Christian people, they yet have imitated us in many of those things of which we have good reason to be ashamed, and, not the least pernicious, in our drinking habits. The parties who frequent our hotels are a proof of this, and every one, acquainted with the private life of the wealthier families of native society, knows full well that drunkenness is not the least prevalent of the sins found there.

But it is not mere expenditure we have to consider, so much as the moral bearings of this expenditure. It has been proved beyond controversy that more than one-half of the crime perpetrated in England and America, owes its origin to the use of intoxicating drinks. Making, then, every allowance for the difference of national peculiarities, we are justified in tracing up a vast proportion of the crime in India to a similar cause. But how pernicious are those results which do not fall under the designation of actual crime! For just in proportion to the use of alcoholic stimulants, will be the amount of indolence, quarrelling, sensuality, and filth.

Can any one wish this increase in the use either of native or European drinks to go on? Surely not. Even those who advocate the use of beer and wine, as necessary stimulants to the European constitution in an eastern clime, will hardly desire that such an expensive and dangerous luxury—we cannot call it a necessary of life—should extensively come into use among a nation which has been famed for its sobriety. Wherever its use has become common, there has followed a large increase of crime, of disease, and of wretchedness, which constrains every Christian and every philanthropist to have but one view of the evil, however much they may differ as to the remedy. Even as a matter of social economy, we desire the total suppression of the use of intoxicating drinks. The comforts of a Bangáli family of the lower grade of society are few, if indeed they exist at

all. And in tracing the onward path we could wish them to tread, what a multitude of tastes, luxuries, and articles seem necessary, before they attain our ideal conception of what a poor family even ought to possess. But when shall this ideal conception be realized, if intoxicating drinks come to be regarded as either necessary or desirable? We have seen with shame and grief the money of a Christian, aye of many a Christian, which ought to have been spent in the service of God, or in ministering to the wants of relatives, or in providing for the dark uncertain future, wasted, shall we say? upon that which will intoxicate, and yet we question if it be not a yet more gross perversion of money, when the pice of the coolie or the household servant are spent in the arrack shop, rather than on the improvement of his house and furniture, if such it may be called.

But more sacred interests even than those of domestic happiness are sacrificed by the use of alcoholic drinks. Of the four lakhs and a third of duty paid for European wine, beer, and spirits a considerable portion is paid by professing Christians. Nor do we hesitate to affirm that the amount they pay for intoxicating liquors is as great as the amount they contribute to the purposes of religion. Is this defensible? When every Missionary Society is in want of funds, when almost every religious society is crippled and retarded in fulfilling its holy mission, because its subscriptions are limited, is it right that these expensive liquors should be used, excepting in cases of absolute necessity? We ask every head of a family, fairly to answer this question. "If I were to give up the use of wine, beer, and spirits, how much more should I be able to give to the cause of God?"

Nor can a more deadly foe to our Missionary efforts arise, than will be found in the use of intoxicating drinks and drugs. They destroy and deaden the intellect, but what is worse, they may harden the heart. We have nothing to fear from all the reasonings or arguments of the foes of the gospel. The truth must triumph over error. As a matter of argument, Christianity is invincible and must sweep away all the sophistries, of Polytheism, of Vedantism and of Rationalism, with as little loss of power as the wind which in autumn shakes the dead leaves from the bough, but the moral condition of man, when degraded by foul passions and destructive vices, presents an obstacle to the entrance of the truth of God, which the Spirit of God does not see fit, in many instances, to remove. And as a man should dread, as the worst calamity which may befall him, a state of heart which removes him far away from the gates of mercy and the throne of grace, so should we dread the progress of an evil, which may render a nation as indifferent to the great and glorious truths of religion, as the opium-eater, who after reducing his wife and family to beggary, will yet

be indifferent to their bitter woes, and only wish for means to buy his hateful drug.

Whence then shall come forth the power to check and to destroy this deadly evil? It will not do to let it alone. We have done this from 1830 until 1851, and the revenue paid for these liquors has increased from four lakhs of rupees to eight! To say that they must be taken in moderation, is only to say that which the drunkard himself will acknowledge,—that which has made every drunkard what he is, and which is sure to prove futile in a vast number of cases, when it is tried as a practice, for every individual who participates in the accumulation of these eighty-one lakhs, or even who suffers from the effects of intoxication, acknowledges this principle, and with what result? Besides, if men indulge in a dangerous habit, all cannot escape. Is it not expedient, and is it not by far the safer plan, to give up the use of stimulants entirely? Such a course is at least blameless and safe. It may be ridiculed and disliked, but it cannot be proved to be wrong. Far be it from us to magnify the evil we have been denouncing, or to blame those who sympathize not in our views. certain, however, we are that if not now, ere long, the missionaries and ministers of the gospel must set themselves, as they have not yet done, to oppose one of the most insinuating and dangerous evils which bars the progress of man to happiness, to holiness, and to God.
Calcutta Christian Observer S E

[Translation of the preceding]

दारुसबधा खच व अनर्थ.

दारु पिणे हा अनर्थ हल्लीं सर्वत्र पसरत चालला आहे, याविषयीं कोणास संशय वाटणार नाही; क्षणून त्या गोष्टीविषयीं जे लोकांचे कल्याण इच्छिणारे त्यांनी पक्का विचार अवश्य करावा. हल्लीं या देशातील दारु मांजा, अफीण, याचा वसूल सरकाराला ८१ लाख रुपये आहे. याशिवाय जी विलायतेहून दारु येती, व चीन इत्यादि देशीं अफीण जाणे ती प्राप्ती वेगळीच, आणि यावरून पाहातां त्या मालाची तर किंमत किती होईल! आणि अशा योगाने गरीबपण व दुर्दशा किती असावी?

सन १८३० मध्ये कलकत्ते मुकामी युरोप खडाहून जी दारु आली, त्याबद्दल जकात

सरकाराला एक लाख पचवीस हजार रुपये आली, आणि गतवर्षी चार लाख चवतीस हजार आली. तर यावरूनहि हा अनर्थ किती वाढतो हे साफ आहे. साहेब लोक पूर्वीपेक्षा दारू अगदीं पीत नाही फार कमी पितात, व असे तर शेंकडो आहेत. तर विलायती दारूहि एतद्देशीय द्रव्यवान लोक पुष्कळ पितात हे स्पष्ट आहे. कलकत्ते मध्ये तर जे इंग्लिश शिकलेले आहेत त्यांतून शेंकडो अगदीं निर्लज्ज होऊन दारू पिणारे आहेत. जी साहेब लोकांची चांगली चाल व त्यामध्ये सद्गुण आहेत ते घेण्याविषयी तसे काळजी वाळगीत नाहीत, आणि भ्रष्टकारक जे दारूचे व्यसन ते मात्र तेव्हाच उचलतात. तर अरे, अरे! हे किती वाईट आहे!

दारू गांजा, अफीम याच्या बदल लोकांला मोठा खर्च होतो, ही फार वाईट गोष्ट आहे; परंतु असल्या गोगाने लोक व्यसनी व भ्रष्ट होतात हे त्याहून फारच वाईट आहे इंग्लंड व अमेरिका एथे साफ ठरले आहे कीं दरिद्र व सर्व प्रकारचे अपराध होण्यास दारू हेच एक मुख्य कारण आहे. आणि या देशात तर दारूचे फळ तेच होईल यात सशय नाही. आणि दारूबाजास पाहून सर्वांच्या मनाची खात्री शालीच असेल.

अणखी पाहा, कुणबी लोक व बहुधा सर्व रयत लोक किती गरीब आहेत! त्यास अन्न-बन्नाचीहि भ्रंति, आणि भ्रंशत जर दारू पिऊं लागले तर मग अगदींच उपासमर व्हावयाची, व त्याच्या मुला लेंकरांचे किती हाल होतील! आणि त्यांस खाणे पिणे न मिळून उलटा मार किती खावा लागेल? आणि लोक दारूबाज होऊन चोरी, मारामारी, व सर्व कुकर्म करायस चुकणार नाहीत.

तर सर्व सुज्ञ लोकाहि या दारूच्या अनर्था-विषयी विचार करून सावध राहोवें, व जवळच्या लोकांसहि सावध करावें. आणि जर कोणी दारूचे दुकान घालितो तर सर्वांनी मिळून सरकाराला अर्ज करावी कीं, असे अनर्थकारक दुकान आमच्या गांवात नको, सरकाराने दारूपासून आमच्या गांवचे संरक्षण करावे.

तसाच साहेब लोकानोहि विचार करावा कीं आमच्या दारू पिण्याने हा अनर्थ वृद्धि-गत झाला, आणि या योगाने पुष्कळांचा नाश होतो, ह्मणून दारू अवश्य सोडिली पाहिजे. आणि कित्येकानी सोडिलीहि आहे खरी, परंतु दुसरे कित्येक विचार न करितां पितात. आणि त्याची चाल पाहून दुस्त-व्यास वाटते कीं साहेबलोक समजदार असून पितात, मग आम्ही प्यालों तर काय चिंता! तर दारू पिणे साहेब लोकांस अगदीं उचित नाही; त्यांनी दारूचा त्याग करून तो पैका देशसुधारणुकीकडे लावावा ह्मणजे स्वतांचे कल्याण होऊन देशाचे कल्याण होईल.

State and Prospects of India

Many and grievous are the complaints which we hear of the increasing poverty of the people, the want of cheap and speedy justice, &c &c Not a few of our Native friends are firmly persuaded that the country is fast going to ruin, and that the people are far less virtuous and happy than they were under the former Government. Such indeed is probably the general feeling even of well informed Natives. There is however a brighter view of this matter. And to those who are disposed to look on the dark side of things, we commend the statements in the subjoined communication, which we translate from the *Poona Dnyānprakash*. If candid, they can hardly deny that in some respects at least there have been important changes for the better.

Six.—The articles which from time to time appear in your valuable paper must tend to diffuse correct ideas among the people. One article will commend itself to one man, and one to another, according as the different subjects possess interest in their eyes. One class in the community is mainly occupied with the subject of native improvement, another class seeks the reformation of the Hindu religion, another regarding all existing religions as false, talks about forming a new system from the light of nature, others would have the Christian religion investigated and embraced, others occupy themselves with political economy, and study the means of increasing the nation's wealth and diminishing its poverty, the speedy recovery of national independence is what engages the attention of one portion, while another is absorbed in the subject of education. Communications on all these various subjects appear in print. Their advocates avail themselves of the press to give currency to their various opinions. But there is one opinion which is not advocated in this way, though the class holding it is a very numerous one. They communicate their thoughts very freely to each other in conversation, but rarely if ever express their sentiments through the press. This probably is owing to a secret conviction that the publication of their views would be the very way to hasten their own defeat. To them the press is an abomination, they dread its influence, and denounce it in no measured terms.

Those to whom I refer, are the upholders of the old system, men who cling to the Purānas and similar works, and never touch a book containing new science and new ideas. By these persons, the subjects enumerated above are held in detestation. They regard the advocates of such as their enemies, and point to them as to men who have cast off religion and morality, destroyed time-honored usages, and broken loose from all restraints, so that already children begin to despise their parents, and shortly, when the females are educated, wives will cease to honor their husbands. The supremacy that religion enjoyed in the days of the Peishwa and Mahārāja, say they, is utterly at an end, Brāhmans are dying of starvation, the shāstrīs and purāniks are become beggars, kārkins are altogether neglected, the children of Mhārs, kolis too and malis, are getting instruction, Banyans and other merchants had formerly various ways of making a trifle, in exchange and brokerage, that are now lost, in these days of printing presses the scribe's occupation is gone, and the book that was formerly sold at a hundred and fifty rupees is now sold at five or ten.

Thus every thing in their view is topsy-turvy as though Wishwamitra had been at work. If you ask them, why in a day when there are such loud calls to them to bestir themselves and do battle for the old system, they continue supine, they reply, 'This is the Kali Yūg, and nothing else is to be expected, in fact, things must get

worse and worse, of what use to contend with Kali? God himself, in the form of Budh, has set down, and will hear no one. Kali must manage his yug in his own way, till all castes are confounded, and sin has reached its climax in the persecution of cows and brahmans, when Kalki, the last avatar, shall appear and terminate this disastrous condition of things.' With such reflections they shake off all responsibility, and sit quiet at home.

But let us see what foundation there is for this view of things. Is it true that this age has a pre-eminence above all others in sin and misery? We are not living under an oppressive government, justice is administered, the villages are safe from the assaults of banditti, travellers are not exposed to the attacks of Bhīls, Rāmūsins, and Thags, as of old, the state is not rent by anarchical factions, the ryots are not forced to carry stones on their head, or to shoulder muskets, roads are made, new ghats are opened, bridges are constructed, post offices established, steam navigation introduced. Are these evidences of Kali Yūg? Means of easily acquiring education are extended to all classes, books are furnished at a cheap rate, the poor may cultivate their minds and obtain distinction, are these the characteristics of Kali Yūg? Karhāda Brāhmans no longer kill men by poison, and unhappy widows are no longer burnt alive, infanticide is put a stop to in the Rajput territories, it is not allowed to drown men in the Ganges, bodies are not sawn asunder, naked paramhanses do not walk the streets, do these things show that Kali Yūg is come? Enlightened men neglect the vile Holi ceremonies, and leave off throwing dung and filth upon the bodies of others, they refuse to contenance *nakes* and similar festivities, in the Dīvānī they keep aloof from gambling and dissipation, and in this way, from insolvency, they do not get over head and ears in debt by spending thousands of rupees upon a wedding, nor encourage laziness by giving to Bhats and listening to their mantratantra rigmarole, nor do they parrot like repeat a string of Sanskrit verses, are we therefore to believe that this is Kali Yūg?

Morality is so far improved that those in public employ are required to reject bribes, and not to use in their own service men paid by Government or to bear false testimony, the truth is expected from them on all occasions. Honesty, philanthropy, compassion, industry are looked for, flattery is reprobated, and it is no longer deemed a virtue to pamper brahmans and build temples. The masses are enabled to procure with little cost and trouble, numerous books containing useful information. Are we to learn from these facts that the Kali Yūg has come?

The wise judge very differently. Methinks the Kali Yūg, has passed away, or at least that we are at the end of it, and that what we now behold is the dawn of the Satya Yūg, the reign of truth. God grant that the sun of true knowledge may

speedily appear. Then shall every one have light, save those that dread the light they shall have darkness, they shall find it in dens and holes. They who have not exchanged their ignorance for the love of knowledge, they who prefer insurrection and anarchy to the prosperity of the country, may call this the Kali Yuga. Well, call it so, but we heartily welcome such a Kali Yuga as this. Let it advance, let caste distinctions go, that is, let mutual animosities be done away. Let Bráhmans no more despise Mahárs and Mahárs no more hate Bráhmans, and let Shudras no more vow vengeance against Bráhmans, let Hindus engage in commerce with all nations, and cultivate amity with all, and learn their various arts, let them abandon their prejudices, avail themselves of foreign inventions, and import every kind of usual machine. Let all, from Benares to Ceylon, be by means of newspapers made one, so that the grief or joy of one class or province may be participated in by all. To such a *Warnsankar*, such a confusion of castes, we heartily say welcome, and believe that all enlightened persons will join with us in doing so.

A TRAVELLER

Udatáre' Nov 12, 1851

[Translation of the preceding.]

भरतखंडाची स्थिती.

हल्लीं आमचा देश अगदी गरीब होत चालला व आझास सरकारचा न्याय बराबर दिसत नाही अशी पुष्कळ लोक कुरकुर करितात. परंतु दुसरे कित्येक क्षणतात कीं आतां देश सुधरत चालला आहे, आणि काहीं दिवसांनी कलियुग जाऊन सत्ययुगाचे गुण येत जातील. याविषयीं ज्ञानप्रकाशांतून पुढील पत्र उतरून घेतों.

ज्ञानप्रकाश कसें यास

दिनती विशेष. आपले सुंदर व लोकोपकारक पत्रांत बहुत प्रकारचे उपयोगी विषय बारबार छापून प्रसिद्ध केले जातात तेणेकरून लोकांत ज्ञानाचा प्रसर बराच होत चालला आहे जो तो काहीं तरी विषय मनांत आणून त्याजवर यथामतीने विचार करीत आहे, परंतु विचार करण्याचे विषय व प्रकार भिन्न भिन्न असतात काणी आपला देश कसा सुधारेल या विषयावर विचार करितात, कोणी क्षणतः की हिंदुधर्म सुधारला पाहिजे, कोणी क्षणतात कीं सर्व धर्म खोटे यास्तव सृष्टिशस्त्र व बुद्धिशस्त्र यांतून नवाच धर्म उत्पन्न केला पाहिजे, कोणी क्षणतात कीं ख्रिस्ती धर्म तपासून तो स्विकारवा, कोणी क्षणतात कीं देशांत लक्ष्मीची वृद्धी व दरिद्राचा क्षय क-

सा होईल, कोणते क्षणतात कीं आमचे राज्य आझास पुनः केव्ही प्राप्त होईल, कोणी क्षणतात कीं विद्यावृद्धी व ज्ञानाचा प्रसर कसा होईल याप्रमाणे अनेक प्रकारचे अनेक विचार लोकांच्या मनांत घोंकत आहेत व त्यांस जे जे उपाय सुचतात ते आपल्या व दुसऱ्या पत्रद्वारे प्रसिद्धीस आणून सर्वांस समजाविताना परंतु त्या विचारा खरीज दुसरा एक विलक्षण प्रकारचा विचार बहुत लोकांच्या मनांत वागत आहे व ते लोक आपापल्यात मात्र तोंडाने पुष्कळ बोलत असतात परंतु ती विचार कागदावर लिहून शिळयत्रांतून दाखून काढायास कधी कोणाकडे पाठवीत नाहीत कारण त्यांस पुढें माहित असतें कीं हा आपला विचार आपला छापताच चुरडून जाईल व त्याचे हातपाय मोडले व तोंड फुटले क्षणजे त्याचे रूप कसें दिसेल? या भयाने ते लोक आपला अभिप्राय वर्तमानपत्रद्वारे कोणास कळवीत नाहीत ते छापण्यास व वर्तमानपत्रास फार भिडून आहेत व त्यांचा त्यांस मोठा कंटाळा वाटतो.

आतां हे लोक कोण आहेत व त्यांचा विचार काय आहे हे सांगतों जे जुन्या समजुतीचे क्षणजे पुराणादि ग्रंथांवर विश्वास ठेवणारे व ज्यांनीं आलोकडल्या नव्या विद्येची व नव्या विचाराची पुस्तके कधी हाती धरलीं नाहीत असे जे लोक आहेत त्यांस वर लिहिल्याप्रकारचे विचार भावूत नाहीत त्यांस वाटतें कीं हे नवाशिके तरुण आमचे शत्रू आहेत. यानी धर्म सोडला आचार सोडला जुन्या चाली बुडावल्या व मनास वाटेल तशी वृत्तणक करू लागले आतांच आपास लेक मानिनासा झाला आहे, व पुढें स्त्रियांस विद्या शिकविल्यावर नवऱ्यास वायको मानणार नाही, असें होईल धर्मराज्य पेशव्यांचे व महाराजांचे होते ते बुडाले, ब्राह्मण उपाशी मरू लागले शास्त्री पुराणांक दारोदार झाले, कारकुनास कोणी पुसत नाहीं सारे लोक इंग्रजी शिकू लागले. महारपौर कोळी माळी यांसहि विद्या येऊं लागली, वाण्या उदम्यांस बऱ्यासख्यात व जिन्नस देतां घेतां दोन पैशाची सवड सापडत होती तीहि बुडत चालली, छापखान्यांमुळे लेखकांचा धंदा बुडाला, ज्या ग्रंथास शेषज्जास रूपये लागत त्यांस आतां दाहा पांच रूपये पडतात.

याप्रमाणे सर्वच उलटें होऊन विश्वामित्री सृष्टी उत्पन्न झाला आहे असें ते बोलत असतात बरे त्यांस कोणी विचारिले कीं तुझावर असा प्रसंग पडला असतां तुझी निजून कां राहिले आहां, शूरासारिखी कंबर बांधून विघ्न निवारण कां करीत नाही? त्यांस ते असें उत्तर देतात कीं हे कलियुग आहे, यांत असेंच होणार हा केवळ त्याचा प्रारंभ आहे कलीच्या पुढें आझी काय करावें प्रत्यक्ष ईश्वराहि बौद्धरूप घेऊन बसला आहे तो कोणाचेहि ऐकत नाहीं कलि जसा आपला शक चालवेल तसा त्यास चालवू देतो, पुढें जेव्ही वृणंसकर होईल व पाप फार होईल क्ष-

णजे गौ ब्राह्मणास दुष्ट पाडा करतील तेव्हा कलकी धव-
तार होऊन आपल्या आपणच हीं अरिष्टे नाहीशी होतील.
आद्यास आतां काय करावयाचें आहे आमचे दस गेले व
पांच राहिले पुढच्या सततीचें काहिका होईना अशा गोष्टी
बोलत खुशाल घरांत बसले आहेत.

ज्ञानप्रकाश महाराज व भाई पत्र वाचणारे मित्रही या
लोकांचे हे विचार कसे आहेत ते पाहिले ते ह्यणतात की
आतां कलियुग चाललें आहे, तर ह्या काळांत कोणत्या गोष्टी
चालून नाहींत, व कोणत्या चालतात ह्यणून यास कलियुग
ह्यणजे सर्वांपेक्षा पापे व दारिद्री असे ह्यणवे? आतां जल-
मो राज्य नाहीं, दारुद्र्याप्रमाणे न्याय होतो, गांधीत दरोडे
पडत नाहींत, मार्गांत भिकू रामोशी, फासेगार हे लोकांचे
प्राण घेऊन लुटित नाहींत, गढ्यांत अदारुंधी नाहीं, रय-
तेच्या डोंडवर धोंडे कानास बंदुकीचे चाप व मानेवर लं-
कडे ही बसत नाहींत, ह्यणून किंवा रस्ते चांगले झाले,
पाट बांधले, पूल केले डांका झाल्या, भागवोटी ऐथे झाल्या
ह्यणून या काळास कलियुग ह्यणजे लोखंडी युग ह्यणवे
कीं काय? आतां सर्वांस विद्या शिकण्यास व ज्ञान मिळवा-
यास सोपें साधन झाले आहे, पोथ्या पुस्तके स्वस्त मिळू
लागलीं गरीबहि विद्वान होऊन ज्ञान प्रतिष्ठा मिळविताना
ह्यणून हे युग वाईट झाले कीं काय? आतां कऱ्हाडे ब्राह्मण
विष घालून लोकांस मारीत नाहींत, व बोडक्यांस कोणी
जिवंत जाळित नाहींत, रजपूतांच्या घराण्यांत कन्यांची
हिंसा होत नाहीं, गर्भे कोणी प्राण देत नाहीं, कर्बलावर
शरीर कापित नाहींत, नगे परमहंस रस्त्यांत फिरत ना
हेंत, ह्यणून कलियुग प्राप्त झाले ह्यणवे कीं काय? आतां
शाहणे लोक होळ्याचा दुष्ट सण पाळित नाहींत, लोकांच्या
भागावर शोण मानी नरक दालित नाहींत व नाच तमाशे
बैठका करित नाहींत व दिवाळीत जुगार खेळून व उध-
ळेपणा वारून दिवाळे काढित नाहींत ह्यणून किंवा लग्नांत
हजारो रूपये उडऊन कर्जवाजारी व भिकारी होत नाहींत
व आळशी व मूर्ख ह्यणजे भट इत्यादिकांस शाहणे पैसा
देत नाहींत व त्यांच्या मन्त्रत्रांती बडबड ऐकत नाहींत व
स्वतांही संस्कृत भाषेन स्तोत्रे वगैरे पोपटाप्रमाणे पाठ क-
रीत नाहींत ह्यणून या काळास कलियुग ह्यणवे कीं काय?

सरकारी कामदारलोकानी लंच खाऊ नये सरका-
रचीं माणसें आपल्या कामास लाऊ नयेत खोटी साक्ष
देऊं नये सर्वदा सत्य भाषण करावे प्रमाणिकपणा वा-
ळवावा सर्वांवर प्रीति करावी दुसऱ्याचें दुःख जाणावे आ-
ळशी होऊ नये उद्योग करावा आळसाचें अन्न खाण्या-
करितां लोकांची खुशामत करूं नये ब्राह्मणभोजन घाल-
ण्यांत व देवळें बांधण्यांत व्यर्थ पैका खर्च करूं नये इत्यादि
सुनीदीच्या गोष्टी व ज्ञान विद्या यंत्रे कलाकौशल्ये शिक-
ण्याचीं हजारो पुस्तके लोकांस थोड्या आयातानें व स्वल्प
खर्चांत मिळू लागलीं ह्यणून या काळास कलियुग ह्यणवे
कीं काय?

जे सुद्ध आहेत ते तर यास दुसरेंच नांव देतील मला
वाटतें कीं आतां कलियुग होऊन गेलें किंवा त्याचा अंत-
काळ होत आला आहे व सत्ययुगाच्या प्रथम दिवसाचा
अरुणोदय झाला आहे ईश्वरी कृपेने ज्ञानसूर्य लवकरच
उदयांत पावो त्यावेळीं जे दिवाभात आहेत त्यांस मात्र
रात्र होईल व ते गिरिकदरी व कपाटी जाऊन बसतील
ह्यांस अज्ञानाची मोडशा होऊन विद्येची रुची लागत नाहीं,
ह्यांस राज्यांत अवादाना नकोशी वाटून दंगा लूट हीं
आवडतात ते ह्या युगास कलियुग असे ह्यणतील बरे
तर तसें कां होईना असे निर्दोष कलियुगच आद्यास
आवडते त्यांच्या ह्यणण्याप्रमाणे यांची अशीच वृद्धी
व्हावी व वर्णसंकर व्हावा ह्यणजे कोणी कोणाचा द्वेष करूं
नये ब्राह्मणानी महाराज तुच्छ मानू नये व ब्राह्मणांसां
महारानी वैर मानू नये व शूद्रानी ब्राह्मणास हात दाख-
वीन असे ह्यणू नये व हिंदूनी सर्वे पृथ्वीतील देशांत
व्यापारास जावे तेथील लोकांसां सख्यत्व करावे त्यांची
विद्या कसवें शिकारीं अडाणी समजुती सोडव्या व स्वदे-
शान परदेशांतिल यंत्रे व हर एक हुन्नर आणावे काशीपा-
सून लंकेपर्यंत सर्वांच्या मनांत वर्तमानपत्रद्वारे एक सूत्र
खेळत असावे एकाचें दुःख ते सर्वांचे व एकाचें सुख ते
सर्वांचें असे सर्वांनी मानीत जावे याप्रमाणे फार चांगला
वर्णसंकर झाला ह्यणजे सर्वांस सुख प्राप्त होईल व अशा
वर्णसंकराचाच सर्व मुद्ध लोक मार्गप्रतीक्षा करित आहेत

मुकाम उडतारें नजीक } एक प्रवासां
सातारा तारीख १२ } (बाबा पदभणजी)
नोवेंबर

MARATHI ABHANG. No 2
The Burden of Sin

पापाचें ओझे.

ईश्वरापामुनी सर्व जन अष्ट ॥
पापलित्त नष्ट मन त्यांचें ॥१॥
कोप ईश्वराचा पापामुळे घडे ॥
भयंकर जडे जनालार्गी ॥२॥
इहलोकीं दुःख परलोकीं दुःख ॥
नाहीं कोठें सुख पापामुळे ॥३॥
त्याने पेटविली नरकाची आग ॥
देवाचा हा राग विज्ञेना तो ॥४॥
याची भीति मोठी कापतें हो मन ॥
काय भाऊ जन काय करूं ॥५॥
दास ह्यणे ज्यासीं झाली पापमुक्ति ॥
अति सुखभुक्ति पावला तो ॥६॥

Decline of Hinduism. New work in its defense.

"Of late" says the *Prabhākar* "the Hindus have been losing confidence in their religion, and Gungādhār Shāstri, believing that this must be attributed to their ignorance of its excellencies, has, we learn, written a book in defense of Hinduism, with a view to guiding people in the right way. At this we greatly rejoice, and are very anxious that the book should be speedily printed, so that we may see it. No one can state and defend the principles of Hinduism better than Gungādhār Shāstri, and the necessity for such a work at the present time is urgent and obvious. By means of the Society recently formed for the defence of Hinduism, the people of Bombay may perhaps be enlightened and established in the faith, but the work now referred to will be a means of diffusing light far and wide over the whole land."

In the joy expressed above we fully participate. Truly glad shall we be to see a defense of Hinduism by our Friend, Gungādhār Shāstri, or any other competent authority. Our only fear is that the news communicated by the *Prabhākar* should prove to be without foundation, and that the defense of Hinduism may not be forthcoming. Many who acknowledge themselves wholly unable to defend Hinduism still cling to it from a vague belief that others better informed than themselves are able to say something in its defense. And the sooner the arguments in its favor are clearly and fully stated the better. Let the whole subject be discussed openly and honestly, and the people will eventually be able to judge between truth and error. The votaries of Hinduism have generally deprecated discussion from a persuasion that their religion rests on unquestioning faith, not on argument. Many have felt that to undertake its defence would be the surest way to overthrow their religion. And these men, it will be found, were not wholly wanting in discernment. Hinduism flourishes in darkness and concealment. When it comes forth into the light of day and enters the field of fair discussion, its days will be numbered.

[Translation of the preceding.]

हिंदुधर्माविषयीं श्रद्धोत्पादक ग्रंथ.

"आलीकडे हिंदू लोकांची स्वधर्मावरून श्रद्धा उडत चालली आहे याचे कारण लो-

कांस स्वधर्मद्रसाची गोडी माहित नाही हे असवे असे गंगाधर शास्त्री फडके यांच्या लक्षांत येऊन आपण लोकांस सुमार्गास लाववे व स्वधर्मरहस्य लोकांस समजववे या उद्देशाने एक ग्रंथ केला आहे असे ऐकतो तेणेकरून आह्मांस फार संतोष होतो व हा ग्रंथ छापून आमच्या पाहाण्यांत येण्याविषयीं आह्मी फार उत्सुक आहो. हा ग्रंथ गंगाधर शास्त्री यांच्या सारख्याने केला आहे त्यापेक्षा त्यामध्ये धर्मतत्वांचे निरूपण कसे केले असेल हे उघडच दिसत आहे व सांप्रतकाळीं असा ग्रंथहि असणे अवश्य आहे. हिंदू धर्मसंस्थापक सभेने कदाचित् झाली तर या शहरांतल्या लोकांची मात्र सुधारणूक होईल परंतु असा ग्रंथ झाला असता तो बाहेरील लोकांसहि अवलोकन करावयास सापडेल."

सद्दुर्गु गोष्ट प्रभाकरांतून उतरून घेतली आहे; आणि गंगाधर शास्त्र्यांसारख्या विद्वानानी अशा कामास हात घातला येणेकरून आह्मांस मोठा आनंद होतो. जरी कित्येकांस संशय आला कीं आपला हिंदु धर्म खोटा आहे, तरी तो सोडायला धजत नाहीत, कारण त्यांस वाटते कीं आह्मांस काय प्रमाणे ठाऊक आहेत, आह्मामध्ये विद्वान आहेत ते हिंदु धर्माविषयींचीं प्रमाणे जाणत असतील; असे समजून ते धर्म सोडायला उशीर करितात. परंतु जर कोणी विद्वान धर्माविषयीं सर्व माहितगारी लिहून प्रसिद्ध करील तर मग ते शोध करतील व त्यांची खात्री होईल कीं यांत काहीच प्रमाण नाही. आणि सर्व पोकळ आहे असे समजून हिंदु धर्म सोडायला कठीण पडणार नाही. आजपर्यंत जे हिंदुधर्मरक्षक होते त्यांची बहुधा अशी समजूत होती कीं आपला धर्म गुप्तच ठेवावा, व

त्याची ममाणे नको; विचार न करितां केवळ निष्ठा ठेवावी ह्मणजे झाले. आणि कोणी प्रमाणाविषयीं विचार करील तर तो त्यांच्या दृष्टिने नास्तिकासारखा असे. परंतु असें करणे सुजास योग्य नाही. ज्याला जें खरें वाटेल त्याने तें निर्भयपणाने स्थापवें; मग जी त्याची चूक असेल ती काढली जाऊन त्याविषयीं त्याचीहि खात्री होईल. आणि असा उत्तरोत्तर सत्यतेचा जय होऊन शेवटीं सर्वांचें एकमत होईल. तर हें काम गंगाधर शास्त्रींनी लवकर करून प्रसिद्ध करावें ह्मणजे सर्वांवर त्यांचे उपकार होतील.

HISTORY EUROPE No 67

King Philip and Pope Boniface. Wars of the French and English

बखर युरोपखंड धडा ६७.

फिलिप राजा व बानिफेस पोप आणि फ्रेंच व इंग्लिश यांच्या लढाया.

आतां फ्रान्साची गोष्ट अणखी चालू करितों. धष्टपुष्ट चार्लस आणि ह्युक्रापेत यानंतर बद्धत राजे झाले पण त्याची गोष्ट आता सागत नाही. सुंदर फिलिप हा सन १२८५ सालीं गादीवर बसला. हा फार सुंदर होता पण याचे गुण व स्वभाव वाईट होते. याने बानिफेस पोपासीं तंटा केला. हा पोप सर्वाहून गर्विष्ठ होता. जसा जाणूं आपण राजांचा राजा आहे याप्रमाणें तो युरोपखंडातील सर्व राजांस बोलत असे. पण फिलिप त्याची आज्ञा मानीना, ह्मणून बानिफेस पोपाने त्याला मंडळींतून काढिलें आणि फिलिप राजाने त्याला अतोनात शिष्या दिल्या. एखादे वेळेस फिलिपाच्या कितीएक मित्रानी बानिफेस पोपाला धरून त्याला उपलाणी घेऊन

वर उफराटें बसविलें. त्याला पाहून कोणाच्याने हसल्यावाचून राहवेना. यावरून व आपलें द्रव्य गेलें यावरून पोप खिन्न होऊन मरण पावला.

फ्रेंच लोक हे पूर्वीपासून लढाऊ आहेत. हे व इंग्लिश एकमेकासीं वारंवार असी लढाई करीत आले कीं आपण जन्मशत्रु आहों असें त्यास वाटू लागलें. सन १३२८ या सालीं चवथा चार्लस मेल्यावर बेलवाचा फिलिप राजा गादीवर बसला. पण इंग्लंडाचा तिसरा एडवर्ड राजा याने हटलें कीं, माझी आई सुंदर फिलिपाची कन्या होती ह्मणून फ्रान्स राजाचा हक मजकडे आहे. मग आपला हक मिळविण्यासाठीं याने फौज मिळवून फ्रान्स देशात स्वारी केली. याने फिलिपास द्वंद्वयुद्धास बोलाविलें. पण यापेक्षा फौज मिळवून त्यासीं लढावें हें फिलिपाला बरें वाटलें. मग सन १३४६ सालीं क्रेसी गावाजवळ रक्तपाती लढाई झाली तींत फ्रेंचातील सर्वाहून शूर अमीर आणि तीस हजार माणसें मारलीं गेलीं. १३५० या सालीं फिलिपाचा पुत्र चागला योहान्न हा गादीवर बसला. तेव्हां तिसरा एडवर्ड याच्या बडाल पुत्राने इंग्लिश फौज मिळवून फ्रान्सात स्वारी केली. त्याला काळा राजा ह्मणत, कारण कीं त्याचे चिलखत काळ्या रंगाचे होते. तेव्हां योहान्न साठहजार फौजेनिशीं काळ्याराजासीं भिडला. त्याजवळ तर केवळ आठहजार शिपाई होते, परंतु इंग्लिश तिरदाजानी फ्रेंच लोकांवर तीर टाकून त्याची अगदी दाणादाण केली. त्यानी योहान्न राजाला लंडन शहराम धरून नेऊन चार वर्षे पर्यंत कैदत ठेविलें.

मग योहान्नचा पुत्र शाहाण्ण चार्लस,

हा राजा झाला. तेव्हां इंग्लंडातील एडवर्ड राजा फार ह्यातारा होता आणि त्याचा पुत्र काळा राजा मेला होता म्हणून फ्रेंच लोकानी क्याले शहराशिवाय बाकीचा सर्व मुलुक परत घेतला.

परंतु आवडता चालेस राजा झाला, तव्हा इंग्लिश लोकानी पुन्हा लढाई चालू केली. ही लढाई इंग्लंडातील पाचवा हेनरी याने चालविली. या भाजिनकोट लढाईत, फ्रेंच राजाकडे एक लक्ष फौज आणि हेनरीकडे पंधरा हजार फौज होती. तथापि हेनरी मोठा जय पावला, आणि त्याकडलीं केवळ चाळीस माणसे मारली गेलीं फ्रेंचांकडलीं तर सात राजपुत्र, एक मोठा सेनापति, दाहा हजार गृहस्थ इतका मारला जाऊन पाचवा पुन्हा पाडाव करून गेलीं. सन १४२० या सालीं इंग्लिश लोकानी पारीस शहरात जाऊन मो-

वांधून जाळून टाकिले. हे पाहून इंग्लिश फौजेने आनंद केला.

प्रश्न.

प्र० सुंदर फिलिप केव्हा गादीवर बसला? प्र० तो कसा माणूस होता? प्र० बार्नेफेस पोपाविषयी काय? प्र० त्याला फिलिप म्हणजे काय केले? प्र० तो कशाने मेला? प्र० फ्रेंच लोक कसे आहेत? प्र० चवथा चार्ल्स केव्हा मेला? प्र० त्याच्या जागेवर कोण झाला? प्र० तिसऱ्या एडवर्ड राजाने कोणता हक दाखविला? प्र० त्याने काय केले? प्र० कसे लढाईत किती फ्रेंच लोक मारले गेले? प्र० १३५० सालीं कोण राजा झाला? प्र० काळा राजा कोण होता? प्र० तो कोणासी लढला? प्र० कोणाचा जय झाला? प्र० चांगल्या योद्धानंतर कोण राजा झाला? प्र० फ्रेंच लोकानी आपला मुलुख कसा परत घेतला? प्र० भाजिनकोट लढाईचे वर्णन कर? प्र० १४२० सालीं काय झाले? प्र० पाचवा हेनरी मेल्यावर काय झाले? प्र० जोआन अफ अर्क इची गोष्ट सांग? प्र० तिसऱ्या फ्रेंचाच्या आणि इंग्लिशांचा कसकसे वाटला? प्र० ती सन्यापुढ कसी जात असे? प्र० ती कसी मरण पावली?

The Roman Emperor Augustus

आगस्तस रोम लष्ठीत राहणारा राजा

परंतु इंग्लंडातील हेनरी राजा लवकर मेला, मग फ्रेंच लोक इंग्लिश लोकांस जिंकू लागले. त्यावेळेस अठरा वर्षांची एक कन्या त्याची पुढारी होती. तिचे नाम जोअन अफ अर्क ती फार सुंदर होती. इंग्लिश लोकापासून आमचा देश रक्षण करण्यासाठीं तिला देवाने पाठविले, असे फ्रेंच लोकांस वाटले पण इंग्लिश लोकांस वाटले कीं ती चेटकाळी आहे, आणि आह्मांस लढण्यासाठीं तिचे साह्य सैतान करितो. तिचे चिलखत चकचकीत पोलादाचे होते. ती सफेत घोड्यावर बसून फ्रेंच सैन्यापुढे जाई. एका प्रतिष्ठित निशाणावर तारणाऱ्याची तसवीर काढून, ती आपल्या हातांत हमेशा बाळगीत असे. पण शेवटीं ती जखमी होऊन इंग्लिशांच्या हातीं लागली, आणि ह्वेल शहरांतील बाजारांत खाबासीं

आगस्तस सीसर याला इनके मोठे राज्य प्राप्त झाले कीं, तिके त्या वेळीं कोणाच्या ऐकण्यातहि नसेल. तो जयाचा उत्साह करून लोकांस मेजवाऱ्या करूं लागला तेणेकरून ते लोक ऐष आरामांत अगदीं निमम झाले शिपायांनी आपली चांगल्या विश्वासाने चाकरी करावी व त्यांची आपणावर प्रीतिहि

वसावी, ह्मणून त्याने त्याचें वेतन दुप्पट वाढ-
विलें. आगस्तस याच बादशाहाने प्रथमतः
रोम शहरांत स्वस्थता करून आपल्यास मोठे
पणा प्राप्त करून घेतला. याला लढाई क-
रावी असें वाटत नसे ह्मणून शिपाई लोक
त्यावर फार प्रीति करीत असत.

त्याचा सत्कार करण्याकरितां लोकानी
त्याच्या माहलाच्या दरवाज्यावर निशाणें ला-

विलीं आणि सर्वांनी शपथ घेऊन सांगितलें
कीं, आगस्तस याने आजदिवसपर्यंत जे का-
यदे केले आहेत, ते आत्मी मानूं इतकेंच
नाहीं, तर अणखी पुढें जे करील तेहि मानूं
पाहिलें असतां असें हें करणें शुद्ध अविचारी
होय, परंतु तें त्या प्रसर्गी हितावह झालें, कां
कीं, आगस्तस जे हुकूम करी ते बहुधा चां-
गलेच असत.

The Glory of Jesus Christ 4th Chapter

येशू ख्रीस्त महात्म्य. अध्याय ४

उपदेशपद्धति.

सेवका परीस कोण बाह्येनेना ॥ श्रेष्ठत्व भोजना वैसल्यासी ॥८३॥
नाथमी असोनि वर्ततो दाससा ॥ धरा भाव ऐसा येशू ह्मणे ॥८५॥
एकदा वाटेंत प्रसंगाप्रसंग ॥ लागला बाधंग शिष्यांमध्ये ॥८६॥
आपणांत कोण असावा वरिष्ठ ॥ कोणता कनिष्ठ स्वर्गामध्ये ॥८७॥
आयकोनि वाद शिष्यांचा निवात ॥ ठेविला मनांत देवसुतें ॥८८॥
एकदां बाळक घेवोनि हातात ॥ बोलिला शिष्यात जगद्गुरू ॥८९॥
नोहे जो बाळका सारिखा सालस ॥ तथा स्वर्गवास प्राप्त कैचा ॥९०॥
स्वर्गाचें राज्यांत शिराया इच्छितां ॥ सांडावी अहंता सकळीक ॥९१॥
जेवीं हें लेंकरूं जाणेना कपट ॥ तैसें भोळवट चित्त करा ॥९२॥
सख्यें सर्वदां येथें जो वर्ततो ॥ सर्वांत श्रेष्ठ तो येशू ह्मणे ॥९३॥
क्षमा करा वारंवार ॥ नका योजूं अपकार ॥९४॥
अपराध परक्यांचे ॥ जोका सोसावया काचे ॥९५॥
तरी देव आकाशीचा ॥ त्यासी नाहीं सोडायाचा ॥९६॥
करा अन्यायांची क्षमा ॥ जरी सूट व्हावी तुह्या ॥९७॥
येशू ह्मणे दये वीण ॥ प्राप्त भोगणेंचि शीण ॥९८॥
पेत्रसाने प्रभू पासीं ॥ विचारिलें एके दिसीं ॥९९॥
हेलसांड अन्यायांची ॥ करूं किती परक्यांची ॥१००॥
काय सात वेळा सोसूं ॥ मग त्यांजवरीं रूसूं ॥१०१॥
सांगे गुरू राया मला ॥ क्षमा करूं किती वेळां ॥१०२॥

- येशू ह्मणे सातदाचि ॥ नको करू संख्या आची ॥१०३॥
 तरी सात सत्तरदा ॥ सोसी अपराध सदा ॥१०४॥
 पेन्नसा तूं दृष्टातिक ॥ गोष्ट परीसावी एक ॥ १०५ ॥
 मग करावया क्षमा ॥ कधीं पावर्तना भ्रमा ॥१०६॥
 होता एक महीपाळ ॥ काय त्याच्या चिंत्तीं आलें ॥१०७॥
 बोलावूनि चाकरांस ॥ जमा खर्च पुसे त्यांस ॥१०८॥
 कोणा काय देणें घेणें ॥ काय राहियेलें येणें ॥१०९॥
 तेथे एक देणेदार ॥ कुळ आणियेलें थोर ॥११०॥
 दाहा हजार ते मण ॥ येणें त्याजकडे धन ॥१११॥
 फेडावया होता हेतु ॥ परी नसे आयपतु ॥११२॥
 मग बोले महीपाळ ॥ विका याचीं मुलें वाळें ॥११३॥
 विका घर दार नारी ॥ फेड होई तंव सारी ॥११४॥
 ऐसें आज्ञापिता नृप ॥ कर्जदारा सुटे कंप ॥११५॥
 मग धन्याचिया पायी ॥ टेकोनियां बोले डोई ॥११६॥
 प्रभो प्रभो अवकाश ॥ देई मज फेडायस ॥११७॥
 ऐकोनिया गायवाया ॥ प्रभू लागीं आली दया ॥११८॥
 करोनिया थोर मन ॥ त्यासी सोडियेलें रीण ॥११९॥
 येशू ह्मणे उदाराची ॥ भली भलायकी हेचि ॥१२०॥
 पाहा तोचि कर्जदार ॥ जात होता वाटेवर ॥१२१॥
 तंव त्याचें एक कूळ ॥ वाटेवरी आढळलें ॥१२२॥
 पंचवीस रुपयाचें ॥ देणें घेणें होतें त्याचें ॥१२५॥
 परी तेव्हड्याच सार्थीं ॥ आडवीलें त्यासी हाटीं ॥१२४॥
 गळा त्याचा आंठळून ॥ बोलतसे दटावून ॥१२५॥
 फेडतील माझे रीण ॥ तंव तूसी आडवीन ॥१२६॥
 कुळ ह्मणे सावकारा ॥ देई अवकाश जरा ॥१२७॥
 मग तुझे सर्व देणें ॥ फेडीन मी तातडीने ॥१२८॥
 परी त्याचे नायकेचि ॥ दया कठोरासी कैची ॥१२९॥
 फेड होई तंव पाही ॥ ठेवी त्यासी कारागृहीं ॥१३०॥
 असो हा वृत्तांत कळला राजासी ॥ जेणें आधीं त्यासीं सोडियेलें ॥१३१॥
 मग त्या चाकरा माघारें आणोनि ॥ बोले धिक्कारोनि महीपति ॥१३२॥
 ह्मणेरे कैसा तूं झालासी निर्दय ॥ नाहीं कैसी सय तुजप्रति ॥ १३३॥
 बहुत रीण म्या दिधलें सोडून ॥ तुझिया ऐकून प्रार्थनेसी ॥१३४॥
 तैसें तुझे थोडे थोडकें सोडाय ॥ नाहीं तूज दया उद्वली ॥१३४॥
 मग त्या दुष्टासी दडाया कारणें ॥ ठेवोनियां घेणें उगाविलें ॥१३५॥

ऐसा माझा बाप स्वर्गिचा तुम्हासी ॥ वर्ते गोष्ट ऐसी येशू ह्मणे ॥१३६॥
 द्वेषाचीं अरण्ये जाळायी विस्तव ॥ बोलणें वास्तव तारकाचें ॥१३७॥
 पाप ताप दाव हराया वर्षाव ॥ बोलणें वास्तव तारकाचें ॥१३८॥
 वसत शातीसी आणायी पालव ॥ बोलणें वास्तव तारकाचें ॥१३९॥
 गुरू ह्मणे वैर वर्ज्या कारणें ॥ ऐकावें बोलणें तारकाचें ॥१४०॥
 धरा एक ऐसै चितीं ॥ करा रीपूवरी प्रीती ॥१४१॥
 नका निंदकाचा घात ॥ करावया घालूं हात ॥१४२॥
 शिव्या शाप आयकून ॥ नका देऊं परतून ॥१४३॥
 करी पाठलाग कोणी ॥ नका चितूं त्यासी हाणी ॥१४४॥
 प्रार्थूनिया परात्परा ॥ वैरीयांचें बरें करा ॥१४५॥
 येशू ह्मणे शाप घ्यावे ॥ तरी आशीर्वाद द्यावे ॥१४६॥
 भल्या बुन्या वरी सूर्याचा उजेड ॥ पाडायी आवड ईश्वरासी ॥१४७॥
 सर्वावरी देव पाडितो पर्जन्य ॥ तेथें दुष्ट धन्य सारखेचि ॥१४८॥
 उपकार एक पावोनि फेडिता ॥ भार उतरिता आपुलाचि ॥१४९॥
 जाणें हें जगान दारहि कराया ॥ यात काय दया येशू ह्मणे ॥१५०॥
 एकदा कोणीसा यहूदी पंडीत ॥ कोठें हें घालीत खिस्ताप्रति ॥१५१॥
 आपुल्या सारिखी शेजाऱ्या वरती ॥ करावया प्रीती आज्ञापिलें ॥१५२॥
 गुरू राया कोण जाणावा शेजारी ॥ करूं ज्याजवरी उपकार ॥१५३॥
 मग येशू कैसा बोलिला दृष्टात ॥ ऐका तो निवात गुरू ह्मणे ॥१५४॥
 यरूशालेमास सोडोनि प्रवासी ॥ जात परीहोसी कोणीएक ॥१५५॥
 अवचितां चोर भेटोनि वाटेंत ॥ ठोकियेलें त्यातें नागवोनि ॥१५६॥
 शेवटीं तेथेंचि सोडोनि घायाळ ॥ पळालें मंडळ चोरक्यांचें ॥१५७॥
 इतुक्यांत त्याच वाटेने याजक ॥ आला कोणीएक प्रसंगाने ॥१५८॥
 तेणें त्या दुःखिता देखोनि दुरून ॥ चालिला वळून एकीकडे ॥१५९॥
 तैसाच लेवीहि मागोनि पातला ॥ तोहि मुरडला आड वाटें ॥१६०॥
 मग शोमरोनी त्याच्याहि मागोनि ॥ आला तेथें कोणी वाटसरू ॥१६१॥
 जातीने स्वतां तो असोनि वेगळा ॥ परी तो भेटला घायाळासी ॥१६२॥
 जाणोनि त्याचें सर्वहि हारद्र ॥ झाला तो दयार्द्र शोमरोनी ॥१६३॥
 मग त्या भल्याने तेलहि ओतून ॥ घाय तेजवून बांधियेले ॥१६४॥
 आपुल्या वाहनीं त्यासी ठेवून ॥ गेला तो घेऊन निजसंगें ॥१६५॥
 आणियेला धर्म शाळेसीं घायाळ ॥ केला परीपाळ सर्वापरी ॥१६६॥
 जातांना त्याची स्वस्थता करून ॥ निघाला तेथून शोमरोनी ॥१६७॥
 येशू ह्मणे कोण गणावा निभ्रात ॥ शेजारी तिघांत दुःखिताचा ॥१६८॥
 मग तो यहूदी बोलला उत्तर ॥ जेणे त्याजवर दया केली ॥१६९॥

Dakshina Prize Committee

पुण्यातील दक्षिणा.

नोवेंबर महिन्याच्या १५ व्या तारखेच्या ज्ञानोदयात लिहिलेले होते की पुण्यातील दक्षिणा मिळावी ह्याने ज्यांनी ग्रंथ केले होते त्यास दक्षिणे पैकी तेराशे रुपये वक्षोस मिळाले. हल्ली त्याविषयी असे समजण्यात आले आहे की त्यातून पांच ग्रंथ छापण्याचे ठरले आहेत, त्यांची नावे, १ जगाचा सक्षिप्त इतिहास, २ व्यवहार दर्पण, ३ खुसरूपाचा इतिहास, ४ साक्रेटिसचा इतिहास, ५ अलकार विवेक.

Native Efforts to repress Intemperance

मद्यपी यास घेऊ नये.

दक्षिणेचे ब्राह्मण परगावचे दक्षिणा घेण्याकरिता हल्लीं आले आहेत त्यांत कितीएक शास्त्रीहि आहेत, या समयीं बहिष्कृत केलेले लोक हे आपल्या मुक्तेविषयीं सभा करून विचार करीत आहेत कारण की जर सर्व शास्त्री जमून बजावा भट यास व त्याचे मित्र यांस जर शुद्ध करतील तर हे मोठे अनुचित होईल आणि निर्भयपणाने लोक दारू पिऊ लागतील ही मोठी काळजी लोकांस पडली आहे, हे खरे आहे की दारू प्याले असता असा जबर-दस्त शिक्षा होव्या असे मद्यपी यांस समजले पाहजे नाही तर कोणा कोणास भिणार नाहीत आणि असे प्रसंग हर बक्ष घडतील, अही साहेबलोक देखील मद्य न पिणारे मडली जमून अशा अमलाचा त्याग करीत आहेत मग आपण त्याचा विचार न करितां सर्व जातीचा गोंधळ करून टाकावा हे ठीक नाही यास्तव त्याची निवड होईल तितकी करावी हे बरे

ज्ञानप्रकाश

Female Education in Calcutta

कलकत्ते मुकामी अज्ञान

कलकत्ते मुकामी नामदार बेथून साहेब व कित्येक बाबू लोक यानी कन्यांची शाळा घातली होती, सात विद्याभ्यास ठीक चालला आहे. नामदार बेथून साहेब मरून गेल्यापासून नामदार गवरनर जनराल साहेब त्या

शाळेचा खर्चवेच करितात. हल्लीं बाबू ईश्वरचंद्रभोंस ह्याणून एक वाणी मोठा सावकार आहे, त्याने आपली कन्या त्या शाळेत पाठविली ह्याणून त्याला सर्व जातीने अपाक केले असता तो जातीस शरण गेला. तेव्हा तिने त्याला बहुत पचगव्य पाजून शुद्ध केले. तर काहीं लोकांमध्ये अद्यापि तेथे केवढे अज्ञान आहे.

Bombay Rioters punished.

अपराध्यांस शिक्षा.

ज्या मुसलमानानी दंग्यामध्ये मारामार केली होती त्यातील २१ मनुष्यावर गुन्हा शकित होऊन या महिन्याच्या १३ वे तारखेस सक्त मजुरीनिशीं तुरुंगांमध्ये ठेपा झाल्या. त्यातून २ दोड वर्षपर्यंत, १७ एक वर्षपर्यंत, आणि दुसरे दोघानी काहीं जणांस घायाळ करून मारले सवत्र काळे पाण्यावर पाठवायाचा ठराव झाला आहे. तर असल्या दंगेखोरास शिक्षा देणे योग्य आहे.

The Nizam's Affairs.

हैदराबादेच्या निजाम सरकारकडे इंग्लिश सरकारचे कर्ज येणे ते त्याने फेडिले असे पूर्वी ऐकण्यांत आले होते; परंतु तसे घडले नाही, अर्धे कर्ज त्याने आपल्या खजीन्यांतून दिले, व बाकीचे फेडण्याकरिता सोने वगैरे विकण्याच्या खटपटींत होते. परंतु ती गोष्ट घडली नाही, यामुळे शेवटीं काय परिणाम होईल हे कोण जाणे !

China and Indian Teas

चीन देशाहून जो चहा येतो त्याविषयी विलायतेत शोध केल्यावरून माहित झाले

आहे कीं त्यामध्ये बहुधा विष घातले आहे ह्मणून तो बाधकारक आहे. हल्लीं हिमालय पर्वताजवळ व आसाम प्रांतीं चाहाची उत्पत्ती होऊं लागली आहे. आणि त्यात विष नाहीं सबब त्याची किंमत अधिक होईल असें दिसते

London Book Trade.

गेल्या वर्षी लंडन शहरात चार हजार चारशें नवीन पुस्तके तयार होऊन छापलीं गेलीं.

Appearance of Vithobá in the Konkun

नवीन विठोबा.

हल्लीं असी गप्प उठली आहे कीं नागोट प्यापासून सुमारे तीन कोशावर पाली ह्मणून गाव आहे तेथे एके सुताराच्या भक्तीस्वर विठोबाच्या दोन मूर्ति प्रगट झाल्या आहेत व हा चमत्कार जाणून आसपासचे लोक पाहायास चालले आहेत. तर लोकांचा हा केवढा भोळेपणा आहे ?

The following sums have been received on account of the *Dnyanodaya*.

For 1851

N Spencer, Esq .	8	8	0
Hon'ble Sir Erskine Perry Kt	4	0	0
Native General Library	1	8	0
E Martinant, Esq	4	0	0
Hormusjee Cursetjee Ardaseer Esq	1	8	0
Mr Vicente de Silva	1	8	0
Govind Baboojee	1	8	0
A D Fallon, Esq ..	4	0	0
Bhawoo Dajee Esq	1	8	0
J Flynn, Esq	4	0	0
Atmaram Pandurang, Esq	1	8	0
Mr Samuel Harrison	4	0	0
Mr Charles Denton	1	8	0
Editor of Jam-i-Jamsheed	1	8	0
Kanjeo Omursey	0	10	0
Col J W Watson . . .	4	0	0
Wamanrao Wisswanathjee	1	8	0
Mr A B Collett . . .	4	0	0
Hurry Kessowjee . . .	1	8	0
Mrs Tucker	1	8	0
J Jefferson, Esq	8	8	0
J Smith, Esq	4	0	0
Col G Moore . . .	11	8	0
Hormusjee Bomanjee Kaka	1	8	0

Moroba Vinoba	1	8	0
Hari Vinoba	1	8	0
Rev A G Fraser	4	0	0
Cursetjee Merwanjee Wadya	1	8	0
Mr J C Harrison . . .	1	8	0
Major J Grant	4	0	0
<i>On account of old Bills</i>			
Mr V de Silva for 1850	1	8	0
Merwanjee Hormusjee } 1847-50	6	8	0
Moltana }			
Tyen Amboojee 1850	1	8	0
Mr W Hemson . 1819 50	1	8	0
Rambunder Ruggonathjee 1848	0	8	0
Wassoodeo Canojee 1850	1	8	0
Mr Geo West 1849-50	3	0	0
Bappoo Pandoorang 1850	1	8	0
Cooverjee Dadaboy 1850	1	8	0
Ditto 1849. . .	1	8	0
Rev A G Fraser . 1849-50	3	0	0
Mr F Valladares 1850	1	8	0
Atmatam Sadashew 1849	1	8	0
Luximon Cassinathjee for 1850 .	1	8	0
Cursetjee Merwanjee } 1849-50	3	0	0
Wadya }			
Mr J C Harrison 1850..	1	8	0
Mr Clarkson	1	8	0
Mr F Fonceca	1	8	0
Mr R Miller 1851	4	0	0
Ragoonath Narrayanjee	1	8	0
Robert Brown Esq	14	8	0
William Graham Esq	2	0	0
Mr M Mull 1850-1851.	5	8	0
Mr M Sargon	3	0	0
R C Cole Esq	5	8	0
Rev G Candy	4	0	0
Mr H Atkinson	7	0	0
Mr P M De Silva	1	8	0
Mr John Colebrooke	1	8	0
Capt C P Rigley	4	0	0
Rev W S Price	4	0	0
Dowlutram Kaishwaram from } October 1851 to September }	1	8	0
A Taylor Esq	4	0	0
Bappoo Joshee	1	8	0
Mr F A Carvalho	1	8	0
Mohamed Sayed Parkar	1	8	0
Wisvanath Nillajee	1	8	0
Mr H Ingle	0	10	0
Balcrisna Wassoodewjee	0	5	0
Rameshna Antojee	1	8	8
Mr D J McCowhil	1	8	0

THE DNYANODAYA,

is published soon after the 1st and 15th of each month, at the American Mission Press, Bombay, on account of the American Missions at Bombay and Ahmednuggur

Price, to Natives, one rupee and eight annas yearly to Europeans, four rupees, additional copies to Europeans Rs 1 8 Single numbers four annas each